

ZBORNİK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM
IV
KNJIGA 18

REDAKTORI:

Fabijan Trgo, pukovnik, Radimir Petković, major,
Svetislav Miladinović, major, Dušan Gvozdenović
kapetan | klase.

Odgovorni urednik
Fabijan Trgo, pukovnik

IZDAJE
VOJNI ISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMİJE

VOJNI ISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMije

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

IV

KNJIGA 18

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GOD.

BEOGRAD

1958

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GOD.

— OKTOBAR —

I

DOKUMENTA JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG NOU KORPUSA OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ŠESNAESTE DIVIZIJE O RASPOREDU JEDINICA KOJE DRŽE BLOKADU TUZLE I O PRAVCU DEJSTVA BRIGADE¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N. O. U. KORPUSA
1. X. 1943 godine u 16 časova

ŠTABU BRIGADE XVI N.O.U. DIVIZIJE, KOJA SE NALAZI
U LOPARAMA²

Situacija kod nas:

Naše jedinice ovog korpusa (VI bosanska, II krajiška i III bosanska muslimanska brigada) već treći dan drže blokadu Tuzle na položajima neposredno pored Tuzle³. I pored svih napada i požrtvovanja naših jedinica, imajući veliku premoć u artiljeriji, neprijatelj⁴, jačine oko 2000 vojnika, uspio je sve dosad da se održi u utvrđenom gradu Tuzli pružajući žilav otpor.

Naša I majevička brigada⁵ vrši zatvaranje pravca od Doboja na prostoru oko Gračanice i time sprečava dolazak pojačanja — pomoći neprijatelju.

Pored toga Majevički N.O.P. odred napao je i likvidirao Lukavac⁶ (važan industrijski centar), gdje se i sada nalazi i vrši obezbjeđenje od toga pravca.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—1. k. 407.

² Vidi dok. br. 39 i dok. br. 2/1, k. 966 u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

³ Vidi tom IV, knj. 17. dok. br. 127 i knj. 18 dok. br. 2, 4, 5, 9, 10, 39 i 66.

⁴ Vidi dok. br. 178.

⁵ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada.

⁶ Vidi dok. br. 2 i 3.

Pored toga neprijatelj ima izvjestan dio snaga u Živinicama, sa 4 haubice, i odatle namjerava da probije našu blokadu Tuzle.

U Gornjoj Tuzli (koju mi nismo stigli da napadnemo) nalazi se takođe jedna neprijateljska bojna.

Večeras u 20 časova jedinice ovog korpusa koje drže blokadu Tuzle napašće na grad Tuzlu sa zadatkom da ga zauzmu potpuno.

Stoga vam naređujemo:

Da odmah po prijemu ovoga naređenja, najhitnije, usiljenim maršom krenete sa vašom brigadom pravcem ka Gornjoj Tuzli, koju imate zadatak napasti i likvidirati.

Odmah po likvidaciji Gornje Tuzle, što hitnije krenite ka Tuzli, te kako bi uzeli učešća u napadu na Tuzlu, nadirući preko Simina Hana cestom. Vaša brigada treba da napadne neprijatelja u utvrđenom garnizonu Tuzle sa istočne strane toga grada.

Napomene: Na liniji Gradovrh — k. 328 (kod Josipovca) nalaze se dijelovi II krajiške brigade, pa kad izbijete na tu liniju, uhvatite vezu sa našim jedinicama, sa kojima ćete sadejstvovati u likvidaciji Tuzle.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
načelnik—pukovnik,

BR. 2

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE (PETNAESTE) MAJEVIČKE NOU BRIGADE O SITUACIJI OKO TUZLE¹

Sl.

1 septembra² [194]3

ŠTABU MAJEVIČKE BRIGADE³

Situacija na sektoru Tuzla—Lukavac je sljedeća:

Noću 30-IX na 1-X izvršen je ponovni napad na Tuzlu⁴ sa II Kraj., VI Bos. i III Musl. brigadom. Ovom prilikom, poslije žestoke borbe, II Kraj. i VI Bos. brigada uspjele su da uđu u Tuzlu, gdje se još vode borbe po ulicama.

Neprijatelj još drži Kojšino i Gradinu na sjevernom sektoru odbrane Tuzle, koje su tačke dobro utvrđene, no iste su obidene od strane naših jedinica, s tim što je jedan dio snaga vezan za iste radi njihove likvidacije.

Neprijatelj daje jak otpor iz artiljerije i bacača, te su naše jedinice prinuđene da u cilju manjih gubitaka pogodnim manevrom i postavljanjem na zgodne položaje produže u pogodnom času dalju likvidaciju neprijatelja. Jedinice II Kraj. brig. blokirale su artiljerijsku kasarnu, kojoj je dosta teško prići.

VI Bos. brigada nalazi se u varoši i vrši čišćenje neprijatelja; ova brigada u toku 30 o. mj. zauzela je rudnik Kreku i zarobila oko 170 domobrana i 6 oficira, kao i zaplijenila izvjesnu količinu oružja i ratnog materijala.

III Musl. brigada zauzela je Bukinje, uništila rudnik ugljena Bukinje, produžila i zauzela neprijateljske utvrđene tačke Kužiće i Crveno Brdo, te se dalje orijentisala prema Ilinčici, zatvarajući istovremeno i pravac od Živinica. Ova brigada istovremeno je porušila drum i želj. prugu Lukavac—Tuzla te i ona zarobila oko 70—100 nepr. vojnika i zaplijenila izvjestan broj teških mitraljeza, puškomitraljeza pušaka i ostale ratne spremlje kao i dva neprijateljska kamiona. U toku jučerašnje borbe zaplijenjena je jedna radiostanica potpuno ispravna, a

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivu Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15—1, k. 981.

² U originalu pogrešno napisano: septembar, a treba: oktobar.

³ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada

⁴ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127 i knj. 18, dok. br. 1.

neprovjereno: I Bat. VI Brig. zaplijenio (zarobio) je jedan neprij. tenk. U Bukinju je nađeno i dvoja kola sanitetskog materijala, kao i drugoga materijala i sprema o kojoj još nemamo tačne podatke.

Majevički PO zauzeo je Lukavac, iz koga je pobjeglo 4 nepr. tenka sa jednim kamionom. Ovaj odred isto je zarobio izvjestan broj neprijateljskih vojnika i oružja, kao i veliki ratni materijal, koji se prebrojava i o kojemu ćete kasnije biti obaviješteni kad dobijemo detaljan izvještaj. Ovaj odred dobio je zadatak da po zauzeću Lukavca mobiliše seljake i temeljito poruši želj. prugu i drum Lukavac i dalje ka Gračanici. Jedan bataljon ovog odreda orijentisan je ka Tuzli a ostatak odreda ka Gračanici u cilju sadejstva sa Majevičkom brigadom, u kom smislu se trebate tijesno povezati sa ovim odredom.

S obzirom da smo riješili da zauzmemo Tuzlu, u kojoj se naše jedinice već nalaze, tim prije je od velikog značaja kidanje svake veze Doboj—Tuzla u pogledu saobraćaja i intervencije neprijatelja sa te strane. Prema tome vaša brigada ima zadatak da želj. prugu i drum potpuno onesposobi za prolaz neprijatelja tim pravcem. Organizujte odbranu toga pravca na većoj dubini i ne dozvolite neprijatelju da opravljaja želj. prugu. Radi što uspješnije odbrane toga pravca tijesno se povežite sa Majevičkim PO.

Dobili ste potrebnu količinu eksploziva te nastojte da ga racionalno upotrijebite na rušenju pruge i objekata na pruži, vodeći naročito računa da se uništi most kod Miričine kao i zarobi neprijateljska posada u Miričini.

Zastupnik kom. divizije regulisaće i dati direktive Posavskom PO za njegov rad na tom pravcu, vodeći računa na obezbjeđenje pravca Špionica—Srebrnik gdje se nalazi bolnica XVII Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant—general-major:

Načelnik—pukovnik:

P.S.⁵ XVI Vojv. div. je zakasnila i ne učestvuje u napadu predviđenom po zapovijest.⁶

⁵ Na originalu dopisano mašinom, latinicom.

⁶ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127.

BR. 3

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O DEJSTVIMA OKO PRIJEDORA I SANSKOG MOSTA¹

ŠTAB
II BOS NOU KORPUSA
Str. br. 212
Dne 1-X-1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) 24. IX. dijelovi XI kozarske NOU brigade izvršili su napad na utvrđeno neprijateljsko uporište Petkovac kod Prijedora na pruži Prijedor—Bos. Novj. Tom prilikom zarobljena su 62 neprijateljska vojnika, više ih je poginulo, među kojima i jedan oficir. Zaplijenjeno je:

- 52 karabina
- 3 puškomitraljeza
- 1 strojnica
- 1 mali bacač sa minama
- 5 kazana i druge ratne spreme.

Ovom akcijom oslobođen je prolaz kurira i materijala preko rijeke Sane, koji je neprijatelj nastojao zatvoriti poslije srušenih vozova na tome mjestu.

2) Dijelovi iste brigade likvidirali su i drugo neprijateljsko uporište na pomenutoj komunikaciji: Gugunovu Glavicu², gdje je zarobljeno 8 neprijateljskih vojnika sa oružjem. Svi su bunker i spaljeni, kao i dvije hiljade metara gorivog drveta, koje je bilo spremljeno za okupatora.

3) Snage I i IV bataljona iste brigade izvršile su akciju na neprijateljsko uporište Dobrljin³. Tom prilikom zarobljeno je:

- 29 neprijateljskih vojnika
- 2 puškomitraljeza
- 26 karabina
- 1 sanduk bombi i druge ratne spreme
- 5 sanduka municije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 31 1—6, k. 456.

² Na karti 1:100.000 nije nađeno.

³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 128.

Neprijateljski gubici u mrtvima su nepoznati, dok je kod nas bio jedan mrtav i 7 ranjenih. Naše snage su se povukle, pošto je neprijatelju stiglo pojačanje.

4) Naše snage kod [Bos.] Petrovca zarobile su jednu grupu četnika, a jedna grupa četnika se predala. Ukupan broj zarobljenih i predanih četnika iznosi 52. Veći dio ovih četnika imao je oružje, koje je zaplijenjeno.

Četnici Petrovačkog sektora koje su njihove vođe povele sa Švabama kod njihovog oštupanja, stalno bježe i predaju se našim jedinicama, tako da je broj četnika koji su ostali uz njihove vođe vrlo mali. Tako je poznati izdajnik kapetan bivše jugoslovenske vojske Ciganović Nikola ostao usamljen, bez ijednog četnika, služeći i dalje švapskim okupatorima.

5) Jedna četa novoformiranog Sanskog NOP odreda sačekala je u zasjedi između Sanskog Mosta i Bronzanog Majdana četničku »brigadu« Pavla Mutića, koja je brojala 250 ljudi. Poslije kraće borbe »brigada« se je razbježala sa gubicima 2 mrtva i 7 ranjenih. Zasjeda istog odreda dočekala je u blizini Sanskog Mosta 2 ustaška narednika, čuvene zlikovce sanskog kraja, i likvidirala ih. Ovi banditi pošli su da mobilišu muslimane iz sela okoline Sanskog Mosta. Zaplijenjena su 2 karabina, 2 pištolja, 2 bombe i druga sprema.

6) Janjski NOP odred zarobio je jednog četničkog komandira i 3 četnika u šumi iznad Janja.

7) Sa četnicima popa Đujića⁴ nalazi se prema obavještenju, i jedna grupa italijanskih vojnika, koji su ranije izišli iz Knina. Ova se banda nalazi u Kosovu Polju kod Knina. Mišljenja smo da bi snage naše IV NOU divizije, kad se oslobode zadataka kod Sinja⁵, trebale izvršiti napad na kninske četnike i Talijane, koji se nalaze s njima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Veljo Stojnić

Komandant,
S. Rodić⁶

⁴ Momčilo Đujić (pop), komandant četnika na tromedi Dalmacije, Bosne i Like.

⁵ Vidi dok. br 14 i 15.

⁶ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. kao general-potpukovnik JNA.

W T A B
W. SDC H. D. Y. KOPNYCA
Ep. 312
DNE 1-1-1943.

VEROVOM STABU NOV I POJ

W. SDC H. D. Y. KOPNYCA
Ep. 312
DNE 1-1-1943.

1/ 28. II. dijelovi II. Kozarake NOV Brigade izvršili su napad na utvrđeno neprijateljsko uporište (otkavac kod Prijedora na pruzi Prijedor - Bos. Novi Tom) prilikom zarobljena su 62 neprijateljska vojnika, više ih je poginulo, među kojima i jedan oficir. Zaplijenjeno je:

52 karabina
3 puškonitraljese
1 strojica
1 mali bacač sa minama
5 kesasa i druge ratne spreze

Ovom akcijom osloboden je prolaz kutina i materijal preko rijeke Sane, koga je neprijatelj nastojao stvoriti poslije srpskih vozova na tome mjestu.

2/ Dijelovi iste brigade likvidirali su i drugo neprijateljsko uporište na pomenutoj komunikaciji Guginovu Glavicu, gdje je zarobljeno 8 neprijateljskih vojnika sa crudjem. Svi su bunkeri spaljeni, kao i dvije hiljade metara gorivog drveta, koje je bilo spremljeno za okupatora.

3/ Snage I. i IV. bataljona iste brigade izvršile su akciju na neprijateljsko uporište Dobrljin Tom prilikom zarobljeno je:

29 neprijateljskih vojnika
2 puškonitraljese
26 karabina
5 sanduka municije
1 sanduk bombi i druge ratne spreze.

Neprijateljski gubitci u mrtvima su nepoznati, dok je kod nas bio jedan mrtav i 7 ranjenih. Naše snage su se povukle, pošto je neprijatelju stiglo pojačanje.

4/ Naše snage kod Petrovca zarobile su jednu grupu četnika, a jedna grupa četnika se predala. Ukupan broj zarobljenih i predanih četnika iznosi 52. Veći deo ovih četnika imao je oružje, koje je zaplijenjeno.

Četnici Petrovačkog sektora koje su njihove vođe dovele sa Svabema kod njihovog oštupanja, stalno bježe i predaju se našim jedinicama, tako da je broj četnika, koji su ostali uz njihove vođe, vrlo mali. Tako je poznati istaknuti kapetan bivše jugoslavenske vojske Ciganović Nikola ostao unamijen bez ijednog četnika služeći i dalje Sva akim okupatorima.

5/ Jedna četa novoformiranog Samskog NOV Oreda sačekala je u sašjedi između Samskog Mosta i Bronzanog Majdana četničku "Brigadu" Pavla Mutića, koje je brojala 250 ljudi. Poslije kraće borbe "brigada" se je razbježala sa gubitcima 2 mrtva i 197 ranjenih. Sašjeda istog oreda dočekala je u blizini Samskog Mosta 2 ustaška narednika, čuvane slikovce samskog kraja i likvidirala ih. Ovi benditi pošli su da mobilisu Muslimane iz sela okoline Samskog Mosta. Zaplijenjena su 2 karabina, 2 pištolja, 2 bombe i druga sprema.

6/ Janjaki NOV Ored zarobio je jednog četničkog komandira i 3 četnika u šumi ispod Janja.

7/ Sa četnicima pona Djujida nalazi se prema obavještenju i jedna grupa italijanskih vojnika, koji su ranije isišli iz Knina. Ova se banda nalazi u Kosovu Polju kod Knina. Mišljenja smo da bi snage naše IV. NOV Divisije, kad se oslobode sadataka kod Sinja, trebale izvršiti napad na kninske četnike i Talijane, koji se nalaze s njima.

Sart fašizmu - sloboda narodu!

Politkomisar,
[Signature]

Komandant,
[Signature]

BR. 4

NAREĐENJE ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA LIKVIDACIJU NEPRIJATELJA U TUZLI¹

ŠTAB
XVII IST. BOSANSKE U. DIVIZIJE NOVJ
1-X-1943 godine
u 6.25 časova

ŠTABU II KRAJIŠKE, VI BOSANSKE I III BOSANSKE (MUSLIMANSKE) BRIGADE²

Uporna borba za konačnu likvidaciju Tuzle³ nastavlja se.

N A R E Đ U J E M O :

1.) Štabovi brigada narediće da se zauzeti položaji održe i da se postepeno produži ofanzivna akcija, osvajajući neprijateljska uporišta, jednu po jednu ulicu, kuću po kuću.

2.) Muslimanska brigada uz sadejstvo dijelova Majevičkog odreda i I bataljona VI brigade, vještim obuhvatnim manevrom, treba što prije da zauzme položaje Ilinčice, zatim da produži čišćenje i uništenje neprijatelja prema centru grada. Položaj Ilinčica od velike je važnosti za nas. Treba ga zauzeti po svaku cijenu.

3.) Brigade će nastojati da se izvrši rušenje vodovodnih cijevi, putem kojih se neprijatelj snabdijeva vodom u kasarnama i uporištima. Zbog toga odrediti jedinice koje će ovo rušenje izvesti.

Zauzete rudnike paliti — uništavati odmah pošto se izvuče iz njih ono što je najpotrebnije za našu vojsku, ne zadržavajući se dugo oko toga.

Ceste i željezničke pruge rušiti i dalje na što više mjesta. Zato je i upućen eksploziv brigadama. Za ovo pronaći i radnike rudare iz rudnika.

4.) Kuće iz kojih se pruža otpor paliti bezobzirno. Benzin i tome slično pronalaziti u već zauzetom dijelu grada i rudnika.

Pošto se zapali koja zgrada, jedinice skloniti da ih ne bi neprijatelj osmotrio i tukao artiljeriskom vatrom.

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—1. k. 981.

² Sednaesta NOU brigada. Vidi dok. br. 123.

³ Vidi dok. br. 1

5.) Jedinice uopšte postaviti tako da budu prikrivene, tj. da ih neprijatelj ne može lako osmatrati sa zemlje i iz vazduha, i u takvom rasporedu produžiti dalje izvođenje ofanzivnih akcija postepeno.

6.) Podnijeti odmah izvještaj o rezultatu napada u toku pratekle noći, kao i izvještaj gdje se tačno nalaze pojedine jedinice brigada; s kim je uhvaćena veza lijevo i desno.

7.) Protivkolski top i protivtenkovsku pušku postaviti tako da mogu efikasno gađati neprijateljske tenkove ako se ovi pojave.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab

Politički komesar

Kađa⁴

(M.P.)

Načelnik štaba

Vukašin⁵

P. S.⁶ 1.) Znaci raspoznavanja za danas u toku dana (ovo su ujedno i borbeni znaci): Kosta — Kađa. U toku nastupajuće noći ovi znaci biće isti.

2.) Danas ugovoreni znaci biće: dizanje puške horizontalno u vis sa obadvije ruke.

3.) Pitanje zauzimanje Tuzle danas je za nas od ogromne važnosti iz razloga koji su već do sada iznijeti, a naročito i zbog toga da se dočepamo neprijateljske artiljerije od koje smo dosad pretrpjeli dosta žrtava te da bi ubuduće lakše i sa manje žrtava izvršavali postavljene zadatke.

4.) Po zauzeću Tuzle, II krajiška brigada napašće i likvidirati Gornju Tuzlu i postaviće se na položajima kod Gornje Tuzle⁷.

III bosanska muslimanska brigada po zauzeću Tuzle krene odmah prema Živinicama, napasti ih i likvidirati, pa se postaviti na položajima kod Živinica.⁸

Za VI bosansku brigadu već je predviđeno.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab

Politički komesar

Kađa

(M.P.)

Načelnik štaba

Vukašin

⁴ Branko Petričević

⁵ Subotić

⁶ Na originalu dopisano mašinom, latinicom.

⁷, ⁸ i ⁹ Vidi dok. br. 66.

BR. 5

ZAPOVIJEST ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NAPAD NA TUZLU¹

ŠTAB
XVII IST. BOSANSKE U. DIVIZIJE NOVJ
1. X. 1943 godine
u 12 časova

ZAPOVIJEST za sve jedinice glavne kolone za likvidaciju Tuzle²

Situacija: Naše jedinice u toku protekle noći vodile su najžešću borbu sa opkoljenim, sa svih strana neprijateljem. Neprijatelj se je uporno branio i pretrpio je velike gubitke. Prema obavještenjima u gradskoj bolnici nalazi se preko 300 njegovih ranjenika. Naši borci pokazali su u ovoj njihovoj herojskoj borbi sjajne primere junaštva. Kao i predhodnog dana, naše jedinice, i pored krajnjeg zalaganja, nisu mogle likvidirati Tuzlu zbog nadmoćnosti neprijatelja u artiljeriji. Sem toga oštrica napada nije bila uperena na težište neprijateljske odbrane, tj. glavni naš pritisak nije bio uperen na najvažnije neprijateljske centre — na neprijateljsku artiljeriju, koja je svojom jakom vatrom omogućavala odbranu neprijateljskih pješadiskih uporišta, pa i same Tuzle. Iz toga se može izvući pouka i zaključak: treba uništiti neprijateljsku artiljeriju i baciti je prepadom i paljenjem topovskih zaklona, pa će se time i tako jedino uspjeti.

Situacija za neprijatelja postala je još više beznadežna jer naša čvrsta blokada traje već treći dan. Uslijed velikih gubitaka moral neprijatelja još je više popustio a zauzimanjem Ilinčice od strane naše III m³ brigade neprijatelj je izgubio i poslednju mogućnost za izvlačenje. Time su se uslovi za nas u pogledu definitivnog zauzimanja Tuzle znatno popravili.

Stoga naše jedinice noćas izvršiće odlučan i snažan napad na neprijateljski garnizon Tuzlu, koji se mora zauzeti po svaku cijenu.

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1. k 981

² Vidi dok. br 1.

³ muslimanske

N A R E Đ U J E M O :

1.) II krajiška brigada izvršiće napad na svom pravcu koji joj je već ranije određen, sa zadatkom potpunog uništenja neprijatelja na sektoru ove brigade. Štab brigade odrediće tačno ciljeve pojedinim bataljonima. Jedan od tih ciljeva obavezno treba da bude Istočni logor, gdje se nalazi jedan dio neprijateljske artiljerije.

Sa potrebnim dijelom snaga ova brigada i dalje će zatvarati pravac od Gornje Tuzle⁴ i Požarnice.

2.) VI bosanska brigada izvršiće napad na svom pravcu koji joj je već ranije određen sa zadatkom⁵ potpunog uništenja neprijatelja na sektoru ove brigade. Štab brigade odrediće tačno ciljeve pojedinim bataljonima, s tim da jedan od tih ciljeva bude Zapadni logor, kod koga se nalazi neprijateljska artiljerija.

I bataljon ove brigade, koji drži Kreku, neka kompletan učestvuje u napadu vršeći pritisak na Tuzlu pravcem jug-sjever, sadejstvujući sa ostalim bataljonima VI brigade. Pravac i cilj napada ovog bataljona odrediće Štab brigade, kao i za ostale bataljone.

3.) III bosanska muslimanska brigada sa jednim bataljonom izvršiće najjači pritisak sa Ilinčice u pravcu Tuzle, prema željezničkoj stanici i kaznioni a dijelom prema Istočnom logoru, tako da sadejstvuje II krajiškoj brigadi. Potrebno je da se štabovi II krajiške i III bos. brigade prethodno sporazumiju o što tješnjoj saradnji u ovoj akciji.

Sa ostalim snagama III bos. m. brigada čvrsto će zatvarati pravac prema Živinicama i to držanjem položaja Ilinčica—Crveno Brdo i Rovine (k. 473) i potpunim presijecanjem i zatvaranjem sa jednim dijelom snaga ceste Živnice—Bukinje.

Naročito se naglašava da je pravac prema Živinicama za nas od velike važnosti u ovoj situaciji, jer bi neprijatelj sa te strane jedino mogao da nas omete u izvršenju našega zadatka, koji se po svaku cijenu mora izvršiti. Zatvaranje ovoga pravca ima se izvršiti po svaku cijenu.

4.) Bataljon Majevičkog NOP odreda odmah se ima staviti pod komandu III bos. m. brigade u cilju izvršenja zadatka, tj. zatvaranje pravca prema Živinicama. Štab III bos. m. brigade odrediće zadatak ovome bataljonu.

Opšte napomene: 1.) Štabovi VI i III brigade pripremiće pumpe vatrogasne i benzin ili špirit i sl. za paljenje neprijateljskih uporišta koja se bez toga ne bi mogla lako likvidirati.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 4

2.) Napad ovih jedinica na Tuzlu ima otpočeti večeras u 20.30 časova, *jednovremeno* (po starom jugoslovenskom vremenu).

3. Znaci raspoznavanja za 1. X. 1943 god.: metak-pogodak;
za 2. X. 1943 god.: partizan-požar.

Borbeni znaci za 1. X. 1943 god.: stupaj-smjelo.
za 2. X. 1943 god.: goni-neprijatelja;

Vidni dnevni ugovoreni znaci za 1. X. 1943 god.: mahanje kape iznad glave.

za 2 X 1943 god.: mahanje desnom rukom iznad glave.

4.) Štabovi brigada pripremiće, kao što je rečeno, sredstva za paljenje neprijateljskih uporišta i isprobaće način ovoga rada prethodno. (VI brigadi po tome dao je usmena uputstva komandant divizije).

5.) Štab divizije biće na istom mjestu. Izvještaj što češće slati. III bos. m. brigada da šalje izvještaj preko II krajiške brigade, sa kojom odmah treba da uhvati vezu. Za vezu sa ovim štabom koristiti telefone, na kojima treba odrediti odmah pismene drugove i drugarice koji mogu primiti depeše. Paljenje zauzetih objekata kao i do sada.

6.) Štab VI brigade, čim dođe bataljon Majevičkog odreda, uputiće ga najhitnije u sastav III bos. m. brigade. Isto tako narediće četi III bos. m. brigade koja se nalazi na Bukinjama da odmah krene u sastav svoje brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
B.⁶ Petričević

Načelnik štaba
Vukašin⁷

Komandant-pukovnik
Gligo⁸

---

⁶ Branko
⁷ Subotić
⁸ Mandić

ODGOVOR OPERATIVNOG ŠTABA JEDINICA NOV U REJONU TUZLE OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. NA MOLBU STOŽERA DOMOBRANSKE DOBROVOLJAČKE PUKOVNIJE ZA SARADNJU SA JEDINICAMA NOV PRI ZAUZIMANJU TUZLE¹

OPERATIVNI ŠTAB² JEDINICA NOVJ
U REJONU TUZLE
1-X-1943 godine
u 16.15 časova

STOŽERU DOMOBRANSKE DOBROVOLJAČKE
PUKOVNIJE

Tuzla

Primili smo vaš dopis od 1-X-1943 godine pisan u 13.15³ časova, na koji vam odgovaramo sljedeće:

1.) Tačno je da su žrtve uzaludne ali samo sa vaše strane, jer žrtve koje daju borci naših jedinica vode ka oslobođenju naših naroda ispod jarma fašističko-švabskog okupatora. Žrtve pak sa vaše strane su i uzaludne i glupe jer se daju za spasavanje tuđina — okupatora koji se već nalazi na izdisaju.

2.) „Tuzla mora pasti“ — glasi naređenje koje smo izdali našim jedinicama. Taj uzvišeni zadatak naše svete Narodno-oslobodilačke borbe naši borci će izvršiti i po cijenu najvećih žrtava. Svaki otpor biće nemilosrdno skršen bez obzira od koga dolazio.

U izvršenju toga zadatka mi treba da radimo brzo i zbog toga nijesmo u stanju da utanačavamo i održavamo sastanke, već vam zbog toga pismeno odgovaramo.

3.) Skloni smo da vjerujemo u iskrenost navoda u vašem dopisu, pa ako je tačno kao što kažete da su poduzete mjere da se riješite onih koji vas sputavaju, onda mi u ime Narodno-oslobodilačke vojske kao od istinskih rodoljuba i prijatelja Narodno-oslobodilačke borbe zahtijevamo:

a.) Da večeras najdalje do 20 časova po starom jugoslovenskom vremenu pristupite likvidaciji ili hapšenju Njemaca

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3 4—2, k. 117.

² Operativni štab (Štab Sedamnaeste NOU divizije) formiran je samo radi napada na Tuzlu. O jedinicama koje su napadale na Tuzlu vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127.

³ Vidi dok. br. 178.

u Tuzli, što je vrlo izvodljivo jer istih kao što smo obaviješteni ima mali broj.

b.) Ukoliko pak nijeste spremni da to izvršite, onda najdalje do 20 časova sa vašim snagama izbjegnite u Donje Brđane ili Donje Dolove.

c.) Ako ne postupite po gornjem bićete odgovorni za sve žrtve koje bi došle kao posljedica neizvršenja gornjih zahtjeva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Operativni štab
komandant XVII u. divizije NOVJ
pukovnik (Gligo Mandić)
Mandić

BR. 7

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU IMOTSKOG SEKTORA O ZATVARANJU PRAVCA OD IMOTSKOG I TRILJA¹

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE
1 oktobra 1943 god.
Broj 577

ŠTABU IMOTSKOG SEKTORA

Prema naređenju Štaba I Proleterske divizije od 30. IX. o. g. naša brigada ima izvršiti pokret u pravcu Livna² sa zadatkom likvidacije istog, kao i likvidacije Duvna.³

S obzirom na sadašnji raspored naših jedinica brigada će sa ovih prostorija izvršiti pokret najkasnije 2. o. m. na određenu prostoriju.

U tom cilju jedinice vašeg sektora treba da zatvore pravac od Imotskog kao i pravac od Trilja. Da bi naše jedinice na vreme izvršile pokret, morali bi preduzeti sve mere da smenite na vreme naše jedinice a najkasnije do 18 časova 2 o. m.

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 40/1—1, k. 707.

² i ³ Vidi dok. br. 14 i 15.

Naš III bataljon o ovom zadatku naše brigade takođe smo izvestili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za političkog komesara,

Za komandanta,

Na znanje:⁴ Vaše jedinice koje budete postavili prema Imotskom i Aržanu održavaće vezu sa III Proleterskom brigadom na sektoru sela Čuklić—Orguz. Sa našom brigadom takođe će održavati vezu na sektoru Livno—Tomislavgrad (Duvno).

(MP)

BR. 8

MJESEČNI IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA I STANJU U JEDINICAMA U SEPTEMBRU 1943 GODINE¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
str. pov. op. br. 31/43
dana 1. X. 1943 godine

Izvještaj o akcijama i vojnom radu ove brigade za proteklih mjesec dana dostavlja

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

Položaj

I Bataljon:

Od 1 do 5 ov. mj. bataljon se nalazio na položajima, na Jelićima, na kojima nije bilo nikakvih događaja. 5 ov. mj. bataljon je izvršio pokret sa Jelića do Gornje Jošavke (Djekići) i tu je zauzeo položaj. 7 ov. mj. oko 21 čas četnici, u jačini od 9 bataljona (oko 900 ljudi), izvršili su napad na naše položaje potpomognuti vatrom iz teškog bacača. Četnici su otvorili vatru sa svih strana, ali su dočekani iz automatskog oruđa i u prvi mah odstupili. Četnička banda je i dalje napadala i snage ovog

⁴ Dopisano na mašini, latinicom.

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 44 3, k. 875.

bataljona izvršile su detaljan pretres terena prema snagama II bataljona ove brigade u cilju da se izvuku iz neprijateljskog okruženja što mu je uspjelo. Borba je bila žestoka i trajala je oko 2 sata. Neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i ranjenih, dok su gubitci ovog bataljona: jedan drug ranjen. 8 ov. mj. bataljon je izvršio pokret sa Opsječkog do Sibova i tu se odmarao do 16 časova, kada je krenuo preko Mehovaca za Jeliće. Bataljon je bez borbe izašao na Jeliće. Neprijatelja nigdje nije bilo. 9 ov. mj. bataljon je izvršio pokret do sela Tovladića i tu se do 13 ov. mj. nalazio na odmaranju.

15 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem Tovladići—Serdari—Memići, u cilju razbijanja četničke bande, međutim do sukoba nigdje nije došlo. 17 ov. mj. bataljon se nalazio kod rijeke Vrbanje, više Sibova, iskoristivši taj dan za kupanje vojske, šišanje, brijanje, krpljenje itd. 17 ov. mj. bataljon je pošao da zauzme položaje na Jelićima, ali je usput bio primjećen od neprijateljske avijacije, koja je bez prekida od 7 časova ujutro do 18 navečer tukla bataljon. Od bombardovanja je bataljon imao 5 ranjenih drugova. U isto vrijeme četnička banda je izvršila napad i u borbi sa njima imali smo jednog ranjenog druga dok su četnici imali prilične gubitke u mrtvim i ranjenim. 18 ov. mj. bataljon je izvršio pokret do Jošavke gdje se odmarao do 16 časova, a tada je krenuo do sela Dubrave, gdje je zanoćio. 19 ov. mj. u 1 čas bataljon je izvršio pokret do sela Dragovića. Tom prilikom zarobljena su 2 četnika. 20 ov. mj. jače četničke snage izvršile su napad na ovaj bataljon. Razvila se veoma žestoka borba u kojoj su četnici odbijeni uz gubitke od 5 mrtvih i 10 ranjenih. Gubitci ovog bataljona su: 1 mrtav i 1 ranjen drug. Isti dan navečer bataljon je vršio akciju na Bijelića Glavicu odakle su četnici protjerani. Zaplijenjeno je: 6 koporana, 2 šinjela, 2 karabina, 300 metaka i 1 rezervna cijev za p. mitraljez. 22 ov. mj. bataljon je izvršio pokret do sela Radovače, gdje je zanoćio. 23 ov. mj. bataljon se prebacio na lijevu stranu Vrbasa sa zadatkom: osiguranje puta od B. Luke za vrijeme likvidacije neprijateljskog uporišta u Razboju od snaga V brigade,² kao i likvidacija uporišta u Kukuljima. Napad je izvršen, ali nije uspio. 24 ov. mj. neprijatelj je pobjegao iz Kukulja. Istog dana neprijatelj je nadirao cestom sa motorizacijom (kamioni, tenkovi i motocikli). Neprijateljska motorizacija je dočekanana i povraćena nazad. Uništen je 1 automobil. 2 motocikla i 2 kamiona su oštećena. Neprijatelj je imao 9 mrtvih, većina oficira, i nepoznat broj ranjenih. Gubitci ovog bataljona su 2 mrtvi i 1 ranjen drug. Zaplijenjeno je: 3 karabina,

² Vidi dok. br. 18.

2 pištolja i nešto odijela sa poginulih. 25 ov. mj. spaljena je škola u Kukuljima i kuća u Kosijerovu u kojima je neprijatelj stanovao. Ubijen je ustaša sa imanja Bešlagića i zaplijenjen 1 karabin, 2 bombe 100 metaka i 86.000 kuna, a jedan ranjen uspio je pobjeći. Istoga dana neprijatelj je nadirao sa tenkovima i pješadijom pod zaštitom avijacije. Snage ovog bataljona uspjele su neprijatelja povratiti i tom prilikom je uništen 1 tenk od 35 tona pomoću nagazne mine. 26 ov. mj. neprijatelj je ponovo nadirao sa motorizacijom i pješadijom i snage ovog bataljona su se prebacile na desnu stranu Vrbasa. Gubitci ovog bataljona od avijacije su 3 ranjena druga, dok su 2 druga nesretnim slučajem ranjena od mine. 27 ov. mj. izvršen je pokret do N. Martinca, gdje je zauzet položaj. 28 ov. mj. bataljon je izvršio pokret u 1 sat pravcem: N. Martinac—St. Martinac—Seškovci—Kriškovci, u cilju čišćenja toga terena od četničke bande. Banda je odstupila prema Gumijeri i imali su gubitke u 1 mrtvom i nepoznatom broju ranjenih. Istog dana oko 17 časova banda se uspjela privući našim položajima. Snage ovog bataljona su ih napale i protjerale. Tom prilikom je teže ranjen komandant četničke brigade Ljubo Bundalo. Ostali gubitci bande su nepoznati. 29 ov. mj. bataljon je držao položaje u N. Martincu. Sukoba nikakvih nije bilo. 30 ov. mj. u 3 sata ujutro bataljon je krenuo pravcem: St. Martinac—Šeškovci—Kriškovci—Veliko Groblje—Gumijera i zauzeo položaj na Bijelića Glavici, sa zadatkom: protjerivanje i uništavanje četničke bande. Međutim na cijelom putu nije došlo do sukoba sa bandom.

II Bataljon:

Od 1 do 7 ov. mj. bataljon je držao položaje na Lipovcu, prema neprijateljskom uporištu Čelinac. U tom vremenu neprijatelj nije pokušavao izlaziti iz Čelinca te tako nije dolazio do sukoba. U tom vremenu položaji su nekoliko puta bili bombardovani od strane neprijateljske avijacije i tom prilikom smo imali 1 ranjenog druga i 1 konja. Za to vrijeme komande četa održavale su sastanke i strojeve, gdje su pretresale sve greške koje se dešavaju u borbama, kao i sastanke sa starješinama u četama. U svakoj četi održan je po jedan sastanak u prisustvu komandanta i politkomesara bataljona. 7 ov. mj. bataljon je zauzeo položaje prema istom neprijateljskom uporištu sa desne strane Vrbanje, na kojem položaju je ostao do 13 ov. mj. Za to vrijeme bataljon je prekopao cestu na 3 mjesta i porušio 1 betonski most na cesti za [Kotor] Varoš. Ni za to cijelo vrijeme neprijatelj nije nadirao ni napadao na položaje ovog bataljona. Sa jedinicama rađeno je slijedeće: komande četa sa borcima

prerađivale su plan rada određen od Štaba brigade, održan je sa komandnim kadrom jedan sastanak uz prisustvo komandanta bataljona, gdje se radilo na uzdizanju komandnog kadra i podizanju morala kod boraca. Na ovom sektoru mobilisano je 27 ljudi, ali je istog dana avijacija bombardovala položaje ovog bataljona, tako da su svi novomobilisani pobjegli, ali ne u četnike, već se kriju oko svojih kuća.

Od 15 do 17 ov. mj. bataljon se nalazio na položajima Podbrđe i kontrolisao sektor prema Jošavki i Čelincu. 18 ov. mj. bataljon je sa ostalim snagama ove brigade izvršio pokret pravcem: Jošavka—Dubrava—Kokori—Devetine. 19 ov. mj. bataljon drži položaje Devetine i kontroliše sektor prema Boškovićima i Crnom Vrh. Istog dana jedna desetina, koja je pošla da hvata vezu sa Štabom brigade, doznala je za 1 četničkog bandita u jednoj kući i blokirala istu i nespretnošću desetara bandit je uspio da ubije jednog druga, koji je nevjesto pošao da pretresa kuću. Poslije par minuta bandit je ubijen. Zaplijenjen je 1 karabin i 1 jahači konj. 20 ov. mj. bataljon drži iste položaje. Četnička banda je sa jačim snagama napala na snage I i III bataljona ove brigade i ovaj bataljon je ubacio jednu svoju četu i jedan vod, gubitci bande od snaga ovog bataljona iznose 4 mrtva i 5 ranjenih bandita. Gubitci ovog bataljona su 1 mrtav i 2 lakše ranjena druga. 21 ov. mj. bataljon, u cilju čišćenja terena od četničke bande, kreće pravcem: Devetine—Čardačište—Dragovići—Cerova Kosa. Na otpor se nije naišlo. 22 ov. mj. bataljon drži položaje desno od Gumijere i kontroliše teren prema St. Martinu. Istog dana bataljon kreće pravcem: Bijelića Glavica—N. Martinac—Kovačevići—Selište sa zadatkom da očisti taj sektor od bande. 23 ov. mj. bataljon se u Selištu odmarao. Istog dana navečer bataljon je zauzeo položaje s desne strane Vrbasa sa zadatkom da osigurava gaz i mostobran za snage koje su se prebacile u Lijeve [Polje] u cilju likvidiranja neprijateljskih uporišta u Kukuljima i Razboju. 24 ov. mj. jedna četa ovog bataljona ostaje na istim položajima, dok se druga prebacuje na lijevu stranu Vrbasa u cilju potpomaganja snaga I bataljona ove brigade. Četa je u zajednici sa I bataljonom vodila borbu sa neprijateljem koji je nadirao u pomoć garnizonu u Razboju. Neprijatelj je imao nepoznat broj gubitaka, dok snage ove čete nisu imale gubitke. 25 ov. mj. bataljon se nalazio na položajima u Lijeve kontrolišući teren prema Kukuljima. 26 ov. mj. bataljon se nalazio na istim položajima i poslije kraće borbe, koju je vodila 1 četa, uslijed jačeg pritiska neprijatelja i avijacije, snage ovog bataljona su se morale povući na desnu obalu Vrbasa. Dana 27 ov. mj. bataljon se nalazio na položajima Čukale kontrolišući sektor prema

N. Martincu gdje je ostao do 30. ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: S. Martinac—Šeškovci—Kriškovci—Milosavci u cilju čišćenja i razbijanja četničke bande.

U vremenu od 15 do 30. ov. mj. održana su 2 sastanka sa čitavim komandnim kadrom na kojima je prerađivano o dežurstvu i disciplini, zatim data uputstva nižem komandnom kadru na koji način se izvodi vojna obuka sa borcima, specijalno nastava gađanja. Sa komandama četa održana su 2 sastanka na kojima je uglavnom pretresano stanje u jedinicama i davane direktive komandama četa u taktici i radu sa borcima. Sa borcima, komandni kadar je prenosio one stvari koje su prerađivane na sastancima komandnog kadra. Mobilisano je 4 a dobovoljno se javilo 25 ljudi. Dezerterstva je bilo dva slučaja od novomobilisanih i tri slučaja od dobivenih iz V brigade.

III Bataljon:

[1] ov. mj. bataljon je imao pokret pravcem: Kostići—Viševice—Popovac—Lipovac. 2. ov. mj. bataljon se odmarao na Lipovcu. 3. ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Lipovac—Podosoje—Gradina—Vis na Osmači da pročisti teren od četničkih bandi. 4. ov. mj. bataljon se odmara na Lipovcu. 5. ov. mj. bataljon zauzima položaje na Lipovcu prema Čelincu. 6. i 7. ov. mj. bataljon drži iste položaje, gdje banda napada u jačini od oko 150 bandita s namjerom da protjera snage ovog bataljona, u čemu je i uspjela: greškom Banjalučkog odreda, povukla se za leđa, tako da se je bataljon morao povući u Tovladiće. 8. ov. mj. bataljon drži položaje na Svinjari, kontroliše prema Lipovcu i poslije podne vrši pokret prema Lipovcu da protjera bandu, u čemu uspijeva. Od 9 do 11. ov. mj. bataljon drži položaje prema Čelincu, kada sa jednom četom kreće prema Skenderu sa zadatkom da rastjera bandu na tom sektoru i izvrši mobilizaciju gdje je na putu dočekan od četničke bande, koju je protjerao i ubio 1 četnika. 12. ov. mj. jedna četa drži položaje na Lipovcu, dok druga četa kontroliše sektor prema Ugaru—Kostićima—Mokrom Lugu. Od 14 do 16. ov. mj. četa na sektoru Skendera vrši mobilizaciju, dok druga drži položaje Lipovac. 17. ov. mj. četa sa sektora Skendera vrši pokret na Lipovac, dok četa koja je držala položaje na Lipovcu bila je bombardovana i imala je 5 ranjenih drugova. 18. ov. mj. bataljon je imao pokret za Javorane. Na bandu se nije naišlo. 19. ov. mj. bataljon je vršio pokret za Hrvačane i zauzeo položaje u Potočanima. 20. ov. mj. četnička banda sa jačim snagama napala je položaje ovog bataljona, gdje je vođena borba i banda je protjerana. Gubitci neprijatelja 4 ranjena i 1 mrtav, komandir čete, dok snage ovog bataljona nisu imale gubitaka. 21. ov.

mj. bataljon je krenuo na Prosjek da protjera bandu, u čemu je uspio. Neprijatelj je imao nepoznat broj žrtava. 22 ov. mj. bataljon vrši pokret pravcem: Prosjek—Cerova Kosa—Gumijera—Makarevac—Lipova Kosa. 23 ov. mj. bataljon drži položaje na Lipovoj Kosi i kontroliše sektor St. Martinac a uveče izvršio pokret za Nožičko. 24 ov. mj. bataljon se odmara u Nožičkom i kontroliše sektor St. Martinac. Rađeno sa borcima rukovanje sa oružjem i održan sastanak sa komandnim kadrom I čete. 25 ov. mj. bataljon kontroliše sektor St. Martinac—Šeškovci. 26 i 27 ov. mj. bataljon kontroliše isti sektor. 28 ov. mj. bataljon drži položaje na Radovači i kontroliše sektor Nožičko. 29 ov. mj. sa jednom četom drži iste položaje dok druga četa ide u pratnji ranjenika i karavana za Prnjavor. 30 ov. mj. bataljon kreće pravcem: St. Martinac—Šeškovci—Kriškovci, gdje dolazi u sukob sa četničkom bandom. Borba je trajala pola sata. Banda je imala 1 mrtvog bandita, dok je zaplijenjen 1 p. mitraljez.

Sa komandnim kadrom održana su 3 sastanka na kojima su pretresani razni nedostaci. ukazivane greške i davana uputstva za dalji rad.

Mobilisana su 4 druga i sva četiri su dezertirala.

Obzirom na svakodnevno vođenje borbe nisu održavani specijalni vojni časovi u vidu predavanja sa komandnim kadrom. već su pri svakom postavljenom zadatku i pri svakoj izradi plana za postavljene zadatke održavani kako štabski sastanci sa štabovima bataljona, tako isto i sastanci cjelokupnog rukovodećeg kadra na kojima je prerađivan plan i zadatak za pojedine akcije, ukazivanja pažnje na pojedine greške, korišćenje iskustava iz prošlih akcija, ispravljane greške koje su činjene pri izvršenju proteklih zadataka. Još je rađeno ponavljanje pređenog iz planova rada već ranije izdatih.

U toku proteklih mjesec dana mobilisano je 107 drugova, od kojih sada na licu ima 73, od kojih je 34 dezertiralo. Dezerteri se prikupljaju i hvataju pomoću patrola i drugih jedinica, ali oni koji su na skenderskom sektoru još nisu traženi. jer za sada momentano nemamo veze sa tim sektorom.

Ishrana je dobra. Odjeća i obuća slaba. Naročite obuća, većinom su drugovi obuveni u oputnjake i čim jedna i najmanja kiša padne, drugovi ostaju bosii.

Kulturno-prosvjetni rad još nije na dostojnoj visini. Radi se po jedinicama i nastoji se da se što bolje taj rad razvije i učinjen je korak naprijed.

Jedinice ove brigade žive vojničkim životom i vojnički život odvija se normalno u smislu regularne vojske.

Komande četa potčinjene su štabovima bataljona a ovi Štabu brigade i sve zapovijesti i naređenja izvršavaju se tačno i na vrijeme.

Moral borbeni i vojnička disciplina, kako kod komandnog kadra tako i kod boraca, na dostojnoj je visini, jedino što ima jedan dio novomobilisanih drugova, kao i jedan dio koji je pridat iz V brigade, sa kojima se radi da i oni dostignu visinu političke svijesti i vojničkog znanja kao i stari borci ove brigade. S obzirom na gore navedeno, borbenost se utoliko smanjuje, ali se pri svakoj akciji, manevru i izvršenju pojedinih zadataka i kod novih boraca borbena disciplina učvršćuje.

Odnos između vojske i pozadine na sektorima kroz koje ova brigada prolazi pravilan je, stanovništvo je zadovoljno sa Narodno-oslobodilačkom vojskom, jer ona fakat svojim držanjem i političkom sviješću u činjenicama zaslužuje da je priznata i kao takvu u vezi sa vanjskom i unutrašnjom situacijom narod samo nju i priznaje, a sve ostalo, kao na primjer: četničku bandu i ostalu fašističku vojsku, naglašavaju da je to samo nametnuto i pod njihovim pritiskom da se mora priznati i potpomagati. Ukoliko bi se naša vojska zadržala na jednom sektoru duže vremena, svi uslovi postoje, može se reći, i za opštu mobilizaciju.

Što se tiče komandnog kadra po jedinicama ove brigade, on je popunjen u zadovoljavajući je.

Stanje neprijateljsko na sektorima kroz koje prolaze jedinice ove brigade, računajući ovdje četničku bandu; politički je razbijena, a i vojnički isto tako, kao vojne formacije ništa ne predstavljaju. Naše omanje jedinice kud i kamo njihove jače snage u svako doba mogu da razbiju i protjeraju. Četnička banda u posljednje vrijeme većinom teži da se kreće oformljena u veće jedinice i kao takva u saradnji sa Nijemcima da djeluje, dočim im to naše snage ne dozvoljavaju. U vezi sa daljim razbijanjem četničkih formacija kao vojnih jedinica potrebno je da duže vremena na pojedinim sektorima djeluju naše jedinice, pa makar to bile i manje snage, kao na pr. odredi, detašovani bataljoni itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant-major,
Mečava³

---

³ Narodni heroj Petar Mečava. Poginuo 1944 godine, prilikom oslobođenja Travnik kao zamjenik komandanta Desete NOU Divizije.

SAOPŠTENJE ŠTABA PRVOG NOU KORPUSA OD 2 OKTO- ERA 1943 GOD. O OSLOBOĐENJU TUZLE¹

IZ IZVJEŠTAJA I BOSANSKOG KORPUSA PRILIKOM OSLOBAĐANJA TUZLE 2 X 1943

U surovim ali slavnim danima oslobodilačkog rata koji vodi pobjedonosna Crvena armija s armijama Engleske i Amerike, u danima kada naša Narodno-oslobodilačka vojska zadobija najslavnije pobjede nad mrskim okupatorom i njegovim slugama širom naše napačene otadžbine u danima kad širom cijeloga svijeta raste ugled i priznanje Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije — jedinice I Bosanskog korpusa bilježe još jednu veliku pobjedu.

Brigade XVII Divizije pod komandom pukovnika Gliga Mandića, II Krajiška brigada, Majevički, Ozrenski i Trebavski partizanski odred, snažnim naletom, nakon trodnevne uporne borbe oslobodili su 2. X. 1943 grad Tuzlu, Lukavac i Živinice.

Za vrijeme ovih borbi zarobljeno je: 2.174 neprijateljska vojnika i oficira, među njima i jedan general, a ubijeno i ranjeno 655 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je: 1910 pušaka, 102 puškomitraljeza 24 teška mitraljeza, 60 ručnih mitraljeza, 6 teških bacača mina, 25 topova raznih kalibara, 8 radio-stanica, oko 20 vagona razne municije, 3.200 vojničkih uniformi i velike količine druge ratne spremne i namirnice.

Za izvanrednu hrabrost, izdržljivost i požrtvovanje odajemo svoje priznanje, zahvalnost i pohvalu borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima II Krajiške i VI Bosanske brigade i Ozrenskog partizanskog odreda, koji su se naročito istakli u borbama za oslobodjenje grada Tuzle.

Izražavamo posebno priznanje i pohvalu borcima, komandirima, komandantima i političkim komesarima II Krajiške brigade na čelu sa komandantom Milošem Zekićem, koji su se naročito istakli svojom hrabrošću i upornošću za odbranu Tuzle.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—2. k. 407.

² Vidi tom IV, knj. 17 dok. br. 127 i knj. 18. dok. br. 1.

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG NOU KORPUSA OD 2 OKTO-
BRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA RASPO-
RED NA PODRUČJU ISTOCNE BOSNE¹

XVII Div²

Musl³

Maj. odreda

ŠTAB
I BOS. NOU KORPUSA

Br. sl.

2. X. 1943 g.

Položaj

ŠTABU MAJEVIČKE BRIGADE

P o l o ž a j

Tuzla je pala.⁴ Neprijatelj je potpuno uništen, zarobljen je i dijelom se vrlo mali dio izvukao. Sve odbranbene tačke koje je neprijatelj držao bile su u rukama naših jedinica danas oko 14 časova.

Pored velikog broja zarobljenika zaplijenjen je veliki ratni materijal, koji se prebrojava.

Raspored naših jedinica je sljedeći:

1. Vaša brigada ostaće i dalje na dosadašnjim položajima sa zadatkom zatvaranja i osiguravanja pravca Doboj—Tuzla, rušenja i onespobljavanja željezničke pruge i drumu Doboj—Tuzla, likvidacija želj. stanice Bosansko Petrovo Selo—Miričina i osmatranja pravca Ozren—dolina Spreče—Puračić prema četnicima. Najozbiljniju pažnju obratiti na pravac Doboj—Tuzla, jer će neprijatelj na tom pravcu biti aktivan. Vezu održavati sa Štabom Majevičkog partizanskog odreda u cilju sadejstva u odbrani tog pravca. Štab ovog odreda nalaziće se u Lukavcu.

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—1. k. 407.

² Štab Sedamnaeste NOU Divizije.

³ Štab Treće muslimanske (bosanske) NOU brigade.

⁴ O oslobodenju Tuzle vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127 i knj. 13, dok. br. 1.

2. II Krajiška brigada po padu Tuzle dobila je zadatak da se sa svojim snagama orijentiše prema neprijateljskom uporištu Živinice i da ga zauzme.⁵

Jačina neprijatelja u ovom uporištu kreće se oko 120 domobrana, sa nešto »vražjaka«, izbjeglih Nijemaca iz Lukavca. U Živinicama nalaze se dvije baterije haubica 150 mm sa štabom i dva tenka. Ova brigada održavaće tijesnu vezu sa III Bosanskom muslimanskom brigadom na prostoru Poljica—Turija—Puračić i po padu Živinica vršiti dalje izviđanja prema Kladnju.

3. VI Bosanska brigada ostaće kao posadna jedinica u garnizonu Tuzla sa zadatkom osmatranja pravca Zvornik—Tuzla, izviđanja četničkih snaga sa pravca Požarnice i održavanja reda u samom garnizonu tuzlanskom. Ova brigada održavaće tijesnu vezu sa II Krajiškom brigadom na pravcu Tuzla—Živinice.

4. III Bosanska muslimanska brigada postaviće se na prostoru Puračić—Poljice—Turija izviđajući i osmatrajući pravce od Ozrena, odnosno doline rijeke Krivaje prema dolini rijeke Spreče. Ova brigada održavaće tijesnu vezu sa II Krajiškom brigadom na pravcu prema Živinicama i sa Majevičkim partizanskim odredom preko Lukavca.

Štab VI Bosanske brigade nastojaće da uspostavi vezu sa jedinicama XVI Vojvođanske divizije⁶ na prostoru Lopare—Mačkovac.

5. Sve jedinice na svojim sektorima vršiće mobilizaciju ljudstva, a legiju pozvati vojnički, putem naređenja, da stupi u našu vojsku, u protivnom istu razoružati. Poslije pada Tuzle na teritoriji koju kontrolišu naše jedinice ne smije biti ni jedne puške niti oruđa van sastava formacija naših jedinica, sem starih boraca iz legije koji će istovremeno vršiti obezbjeđenje za pravilan rad naših civilnih vlasti.

6. Majevički partizanski odred zadržaće se i dalje na sadašnjoj prostoru održavajući što tješnju vezu sa Majevičkom brigadom.⁷

Sve jedinice izvršiće mobilizaciju seljaka za vršenje potpunog rušenja svih objekata na putu Doboj—Tuzla, a Štab XVII Divizije narediće potrebno da se svi objekti u Tuzli potpuno poruše, za što mobilisati potreban broj građana i zarobljenika iz Tuzle.

---

⁵ Vidi dok. br. 9 i 79.

⁶ Vidi dok. br. 39.

⁷ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada.

Štab ovog korpusa nalaziće se u Tuzli, vezu tražiti preko Komande mjesta Tuzla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
V.⁸ Popović

Komandant—general-major:
Kosta⁹

Načelnik—pukovnik:
Vukotić¹⁰

BR. 11

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. ZAMJENIKU KOMANDANTA ČETVORTE NOU DIVIZIJE ZA PREBACIVANJE OSME BRIGADE NA FROSTORIJU CAZINSKE KRAJINE¹

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
Str. br. 213
Dne 2-X-1943 g.

*Zamjeniku komandanta IV NOU divizije drugu
VOJI TODOROVIĆU*

Položaj

1) U jednom vašem ranijem dopisu tražili ste prebacivanje VIII krajiške brigade na prostoriju Cazinske Krajine radi akcija na tome terenu.

2) Za razbijanje i uništenje bande Huske Miljkovića nedovoljan je sam Cazinski NOP odred, koji je još brojčano malen. te je potrebno da ovaj zadatak preuzmu na sebe dijelovi VIII krajiške NOU brigade.²

Po našem mišljenju ovaj bi zadatak mogao izvršiti jedan bataljon, a najviše dva bataljona, te prema tome nije potrebno prebacivati čitavu brigadu, kad će brigada biti potrebna u najskorije vrijeme na prostoriji Sana—Prijevor.

⁸ Vlado

⁹ Nad

¹⁰ Jovo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—4, k. 456.

² Vidi dok. br. 99.

3) Ukoliko ste mislili sa brigadom izvesti neku krupniju akciju na desnoj obali Une i ako ste sigurni u uspjeh jedne takve akcije. onda bi mogli preduzeti i tu akciju. s tim da se brigada odmah po izvršenom zadatku prebaci na lijevu obalu Une, tj. da se zadrži najviše 6—7 dana na desnoj obali Une.

4) Osim razbijanja i uništenja Huskine bande važno je da bataljoni koji se prebace na desnu obalu Une izvrše mobilizaciju novih boraca iz Cazinske Krajine radi popune brigade.

5) Ranije ste primili 1 protutenkovsku pušku a sada vam stavljamo na raspoloženje za VIII brigadu još jednu takvu pušku sa municijom. Ukoliko vam je potreban za operacije koje izvodite na komunikacijama eksploziv, poslaćemo vam ga u dovoljnoj količini.

6) Forsiraj akcije brigade i odreda na sektoru gdje se nalaziš, i blagovremeno izvještavaj o svim izvršenim akcijama.

7) Cazinskom odredu stavite u zadatak da redovno izvještava preko vas i ovaj štab o brojnom stanju odreda i o akcijama koje izvodi. kao i o naoružanju. Pored toga ovaj odred će privremeno potpadati pod komandu Štaba I hrvatskog korpusa, dok se mi više ne angažujemo na Cazinskom sektoru i bolje povežemo sa tim sektorom. Zadatak odreda treba da bude mobilizacija što većeg broja ljudstva sa Cazinske Krajine, a nikako da odred u sklopu nekih drugih jedinica odlazi na dalje sektore.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Veljo Stojnić

Komandant.
S.⁴ Rodić

³ Vidi dok. br. 159.

⁴ Slavko.

BR. 12

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU SANSKOG NOP
ODREDA O ZADACIMA ODREDA¹

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
St. pov. br. 214
Dne 2 X 1943 g.

ŠTABU SANSKOG NOP ODREDA

- 1) Vaš dopis od 29 IX 1943 g. primili smo.²
- 2) U buduće i što češće i o svim novostima obavještavajte ovaj Štab neposredno. Sa ovim se ne isključuje slanje izvještaja od Vaše strane Štabu divizije.
- 3) Radio-vijesti, propagandni materijal i sve ostale listove slaćemo Vam. Zbog toga upućujte nam redovno svoje kurire.
- 4) Bez obzira da li imate ili ne dovoljno oružja, potrebno je da primete sve dobrovoljce, formirajte od njih jedinice (desetine, vodove i čete), radite sa njima politički i vojnički. Čim ovaj Štab dobije prvo oružje, poslaćemo Vam 20 pušaka i jedan »šarac« sa municijom.
- 5) Da bi se ljudstvo čeličilo u borbi i dolazilo do oružja, potrebno je da bandi postavljate zasjede, napadate ih svuda, na svakom mjestu. Što prodorniji da budete, ne samo na svom sektoru, već i van istoga. Sem toga, u zajednici i paralelno sa našim snagama, trebate ići i izvoditi akcije.
- 6) Što se tiče politkoma za Vaš odred, on je sada na političkom kursu, i čim ga završi uputiće Vam se. To je drug Vranić Mirko-Sanjanin, inače do sada na dužnosti politkoma bataljona u IV Krajiškoj NOU brigadi.
- 7) U pogledu mobilizacije Vaš postupak treba biti po sljedećem: za prvo vrijeme mobilizaciju sprovoditi na dobrovoljnoj bazi. Za sve to vrijeme politički djelovati među narodom. Kasnije, ovako pripremljen narod lako će se mobilisati i svrstati u redove NOV. Nipošto ne vraćati dobrovoljce zbog nemanja oružja.
- 8) Pored gore navedenog, svojim radom, kako vojničkim tako i političkim, trebate djelovati i u selima Sokolovo i D.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—4, k. 456.

² Redakcija nije pronašla pomenuti dopis.

Ratkovo. kao i u ostalim susjednim. U Sokolovu i D. Ratkovu trebate stvoriti jedinice (desetine, vodove, ako je moguće i čete), za koje ćemo gledati od prvog oružja poslati Vam najnužniju količinu istog. I te jedinice biće pod komandom Sanskog (Vašeg) odreda.

9) Akcije koje ste do sada izveli uspješne su i pravilne, one su, što je najvažnije, dobro politički odjeknule na tome sektoru.

Jedinicu koja je ubila ustaške zlikovce (dva narednika) javno pismenom naredbom pohvaliti i istaći ih pred borcima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant,
S. R.³

BR. 13

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA RAZMJESTA NA GLAMOČKOM SEKTORU¹

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
Str. pov. br. 215
Dne 2. X. 1943fg.

STABOVIMA: X NOU DIVIZIJE, DRVARSKO-PETROVAČKOG, »GAVRILO PRINCIP«, GLAMOČKO-LIVANJSKOG I UDARNOG ODREDA
DELEGATU ZA JUŽNI SEKTOR

U posljednje vrijeme Glamočki sektor je ostao ispražnjen od naših snaga, te su tamošnje četničke bande razvile svoju pljačkašku aktivnost, a četnici Mrkonjičkog sektora nalaze utočište u glamočkim selima kad su potiskivani i razbijani od naših snaga.

Da bi ovladali glamočkim sektorom, gdje je moguća i mobilizacija, a i osigurali ovaj sektor zbog njegove strateške va-

³ Slavko Rodić

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—4. k. 456.

žnosti, odlučili smo da ga pojačamo sa našim snagama i da izvršimo sljedeću reorganizaciju:

1. — Štab Drvarsko-petrovačkog NOP odreda uputiće svoj Udarni bataljon na prostoriju Vaganj—Glavice.

2. — Udarni odred pomjeriće svoje snage na prostoriju Stekerovci—Rore—Crni Vrh.

3. — Sajkovački bataljon odreda »Gavrilo Princip« orijentisaće svoju glavninu na Staretinu i prema Glavicama, u cilju pretresanja toga terena, kad dobije naređenje za to.

4. — Glamočko-livanjski odred zatvaraće pravac od Livna i djelovati u gornjeglamočkim selima² i Hrblijini u cilju uništenja tamošnjih četničkih bandi.

5. — Delegat³ Štaba korpusa premjestiće se sa svojim sjedištem negdje oko Glamoča, odakle će rukovoditi operacijama za uništenje četničke bande na prostoriji Glamoča i Livanjskog Polja.

Pod direktnu komandu druga Komarice staviće se udarni odred, Udarni bataljon Drvarsko-petrovačkog odreda Odred „Gavrilo Princip“ i, privremeno, Glamočko-livanjski odred.

6. — Štab dosadašnjeg Glamočko-livanjskog NOP odreda rasformiraće se. Dosadašnji komandant odreda drug Matić Dragan određuje se za pomoćnika drugu Komarici, a politički komesar i zamjenik komandanta stavljaju se na raspoloženje Štabu korpusa.

Štab dosadašnjeg Livanjskog bataljona pretvara se u Štab Glamočko-livanjskog NOP odreda. Glamočko-livanjski odred imaće u svom sastavu samo čete.

7. — Drvarsko-petrovački NOP odred orijentisaće svoje snage [na] Bihać—Vrtoče i [Kulen] Vakuf—Krnjeuša.

Odmah po prijemu ovoga naređenja izvršiti potrebno prebacivanje snaga i reorganizaciju štabova.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,
Stojnić⁵ s.r.

Komandant,
S.⁶ Rodić s.r.

Prepis prednje naredbe dostavlja se na izvršenje.

(M.P.)

Šef kancelarije,
(potpis nečitak)

² Misli se na sela u gornjem dijelu Glamočkog Polja.

³ Slavko Komarica

⁴ Vidi dok. br. 36.

⁵ Velimir

⁶ Slavko

BR. 14

**ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
2 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
NAPAD NA LIVNO¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ
2 okt. 1943 g.
u 14,30 čas.
Br. 174

ŠTABU—————

Z A P O V E S T

za likvidaciju neprijateljskog garnizona u Livnu

—sekcija Livno 1:100.000—

- PODACI**
O NEPRIJATELJU: Ovi podaci dostavljaju se u prilogu od strane Ob. c.² ovog štaba. U podacima je navedeno stanje na dan 1 o.m.
- NAŠ ZADATAK:** Vrhovni štab naredio je da Prva proleter-ska divizija i IV Krajiška divizija u sadej-stvu sa dalmatinskim snagama u što kra-ćem roku napadnu i moraju da likvidiraju bezuslovno neprijateljske garnizone Liv-no, Duvno i Kupres.³
- PLAN OPERACIJA:** U prvoj etapi jednovremeno likvidirati garnizone Livno i Duvno, a potom sa de-lom snaga krenuti za likvidaciju Kupresa.
- KONCENTRACIJA
SNAGA:** U likvidaciji Livna učestvovaće dve briga-de IV Divizije, III Proleter-ska brigada i I Dalmatinska brigada; Duvno će napasti I Proleter-ska brigada.
Jedinice će u toku noći 2—3 o.m. izvršiti pokret tako da 3 o.m. do zore budu na sle-dećim polaznim prostorima: — III Prole-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—6, k. 706. A.

² Obaveštajni centar

³ Vidi dok. br. 7, 15, 16, 24, 29, 51, 68, 101 i 182.

terska brigada na prostorijsi Držanlije -- Smričani — Vidoši, na kojoj će prostorijsi ostaviti i njoj pridodati deo artiljerije i tenkovsku grupu.

— X Krajiška brigada na prostorijsi Jazbina Glava — Zagoričani, s tim da neopazeno postavi u desno zasjedu na komunikaciju Livno — Šujica, orijentisanu za dejstvo u oba pravca.

— VI Krajiška brigada na prostorijsi Drulj Izvor — Kamenica Izvor — Slavčica Lokva.

— I Dalmatinska brigada na prostorijsi Priluka—Kablići, s tim [što] će još u toku ovog dana uputiti u s. Lusnić jednu četvu koja će se staviti pod komandu komandanta divizionu i služiti za zaštitu artiljerije.

U toku 3 o.m po danu predviđen je napad savezničkih aviona na Livno i Kupres. Očekujemo da će ovo dejstvo imati velike moralne i materijalne posledice i dezorganizovati odbranu Livna, te će se ovaj momenat iskoristiti za upad u grad i likvidaciju neprijateljskog garnizona. Radi toga sve napadne kolone odrediće po jedan do najviše dva bataljona koji će biti spremni i postavljeni tako da odmah i neposredno po svršetku vazdušnog napada upadnu u grad pravcima koji su dole određeni pojednim kolonama. U međuvremenu, od svršetka vazdušnog napada pa do ulaska prednjih delova u grad, kolonske artiljerije izvršiće gađanje svojih ciljeva. Tenkovska grupa takođe će krenuti u napad svojim pravcem. No ako se tom prilikom naiđe na ipak organizovan jak otpor, ne insistirati po svaku cenu na likvidaciji grada, već ovu preuzeti u noćnjem napadu kako je dole naređeno. I obratno, ako se prodor ovih udarnih grupa bude povoljno razvijao, odmah ga proširiti i potpomoći sa svim ostalim jedinicama.

Za noćni napad na Livno

NAREĐUJEMO:

I.—

Napad na Livno početi tačno u 21 čas, po starom vremenu, 3 o.m. Do tog vremena sve jedinice moraju biti postavljene na jurišnim položajima na dodeljenim im sektorima. Prema ovome odrediti čas polaska sa polaznih prostorija.

II.—

Unapred odrediti udarne jedinice koje će odmah probiti u grad ne zadržavajući se i izbegavajući spoljnu liniju odbrane. Njihov prodor odmah potpomoći i pothranjivati ih novim snagama, koje će upadati u grad i otuda — po potrebi — dejstvovati s leđa na spoljnu liniju odbrane.

III.—

U vezi naređenja Vrhovnog štaba Livno se ima bezuslovno likvidirati. Radi toga organizovati i sprovesti odlučan i energičan rad. Napad izvoditi bez obzira na dan ili noć sve dok se neprijateljski garnizon ne likvidira.

IV.—

Raspored i zadatak snaga:

JUŽNA KOLONA:	Napada sa juga. Rejon dejstva, desno:
III Proletbrigada	Brina P., levo: r. Bistrica, Pravac glavnog
Tenkovska grupa	dejstva:
Kolonska artiljerija	Vidoši — Velika Orlovača — Prosine — Brina — džamija na južnom ulazu u grad.
<i>Svega:</i> 4 bataljona	Tenkovsku grupu privesti na jurišni
4 tenka	položaj za vreme artiljeriske pripreme, ta-
2 brdska	ko da se prikrije šum motora. Upotrebiti je
topa	pravcem Duvanjske ceste za krčenje puta
1 poljski	jurišnih jedinica koje imaju zadatak ne-
top	posrednog upada u grad; njihova dalja u-
1 protivkol-	potreba prema razvoju situacije, na prav-
ski top	cima gde je to potrebno i protiv organizo-
	vanih neprijateljskih uporišta.
	Kolonska artiljerija dejstvovaće brzom
	paljbom četvrt sata pre početka napada,
	tj. od 20,45 do 21,00 čas. koncentrišući va-

tru na neprijateljske bunkere kod stočne stanice — pijace. Dalju upotrebu ove artiljerije u toku napada imaće Štab III Proleterske brigade za dejstvo na svom sektoru, a na sektorima ostalih kolona samo po njihovom traženju.

Protivkolska oruđa upotrebiti na pravcima gde se može očekivati dejstvo neprijateljskih oklopnih automobila.

ISTOČNA KOLONA: Napada sa istoka. Rejon dejstva, desno: VI Krajiška brigada Bukovača Draga — Bašajkovac [isključnoj — k. 982; levo: Brina P. Pravac glavnog dejstva: ispod stene Crvenice pa između Bašajkovca i tvornice cementa.

Svega: 3 bataljona

Neposredni pravac duž ceste Šujica — Livno po mogućnosti ne napadati, kako bi neprijatelj imao osećaj da mu je taj pravac slobodan za izvlačenje. Napad na fabriku cementa i manastir izvršiti sa severa a ne čistinom duž ceste.

SEVEROZAPADNA KOLONA:

I Dalmatinska brigada
Poljska baterija

Napada sa severozapada. Rejon dejstva, desno: r. Bistrica; levo: Bašajkovac zaključno. Pravac glavnog dejstva: Kablići — Suhača — Zastinje — bolnica — most — zgrada sreskog suda.

Svega: 4 bataljona
2 poljska
topa

Kolonska artiljerija dejstvovaće brзом paljbom četvrt sata pre početka napada, tj. od 20,45 do 21 čas koncentrišući vatru na bunkere između Zastinja i grada, a posle toga na utvrđenja na Bašajkovcu.

OPŠTA REZERVA:
X Krajiška brigada
Svega: 4 bataljona

Postaviće se na prostoru Jazvina Glava — s. Zagoričani — Borkova Greda — Korita — k. 1187, sa zadatkom da na toj prostori postavi zasede na pravcima kojima bi neprijatelj iz Livna pokušao izvlačenje; na cesti Livno — Šujica postaviti jaku zasedu orijentisanu za dejstvo u oba pravca. Za tu zasedu Štab X Brigade primiće jednu protivkolsku pušku od Štaba III Proleterske brigade.

SANITETSKE USTANOVE:

— Divizijske bolnice I i IX Divizije nalaze se u s. Sajkovići.

— Hirurške ekipe: po jedna ekipa dodeljuje se južnoj i Severozapadnoj koloni.

Južna kolona dodeljenu ekipu postaviće u s. Smričani, a Severozapadna kolona u s. Priluka. Istočna kolona po potrebi koristiće jednu od ove dve.

— Brigadna previjališta organizovaće svaka napadna kolona za sebe.

VI.—

Štab ove divizije nalaziće se od 12 časova 3 o.m. na pravcu Drž. Držanlije — k. 795 — brdo Vučkovina (k. 791). Na tom pravcu redovno slati izveštaje, a obavezno svaka tri sata, računajući od početka napada.

VII.—

Veze održavati čvrsto kako unutar kolona tako i susedne jedinice međusobno.

Mesta veze: — s. Veliki Guber između III Proleterske i I Dalmatinske brigade.

— s. Sučića Hrasti između III Proleterske i VI Krajiške i X Krajiške brigade.

— Debelo Brdo (k. 1207) između VI Krajiške i I Dalmatinske brigade.

Na određena mesta veze dotični štabovi brigada uputiće po jednu desetinu koje se na tim mestima imaju sastati u određeno vreme za napad i tamo ostati za sve vreme napada. Te desetine za vezu moraju tačno znati mesto odn. pravac svojih štabova brigada. Ta mesta biće relejne stanice za prenošenje izveštaja ka ovom štabu i za međusobno obaveštavanje kolona.

Nastojati da se uspostavi telefonska veza između I Dalmatinske i VI Krajiške brigade i između komandnog mesta Južne kolone i ovog štaba.

VIII.—

UGOVORENI ZNACI: — Borbeni znak i znaci raspoznavanja ostaju oni dati u petnaestodnevним znacima.

— Signalni znaci: likvidaciju Bašajkovca, tvornice cementa i stočne stanice obznaniati paljenjem vatre na tim mestima. Upad u grad obznaniati sa tri raketle ma koje jednake boje, ispaljene jedna za drugom, i paljenjem stogova ili štala u gradu.

— Ciljeve za povoljno dejstvo tenkova označavati sa dve crvene raketle i dve bele raketle uzastopno ispaljene u pravcu cilja.

— Ciljeve za artiljeriju označavati sa dve bele i dve crvene raketle uzastopno ispaljene u pravcu toga cilja.

IX.—

Svim jedinicama skrenuti pažnju na održavanje veze, ali ih ne sme u prodornosti zadržavati to što bi momentalno bile bez direktne veze. Takođe ovome ne sme biti smetnja ni osećaj — koji je često subjektivan — malaksavanje borbe na pojedinim pravcima, odnosno osećaj manjeg angažovanja suseda. Sem toga svaki uspešan i brz prodor na sopstvenom zadatku olakšava i omogućava uspeh na susednom sektoru. Jasno je da će sa mnogo manje žrtava energičan rad dovesti do uspeha, tj. do potpune likvidacije garnizona, koja se po svaku cenu mora postići.

X.—

U slučaju da izolovana uporišta produže sa otporom i posle likvidacije grada, na njih ne jurišati već prema njima postaviti obruč od malih ali dovoljnih snaga koje će im onemogućiti izvlačenje za sve vreme dok se ne organizuje uništenje takvih grupa artiljerijom i ostalim pogodnim sredstvima. U takvom slučaju nekorisnom puščanom vatrom ne dejstvovati na uporište.

XI.—

Po likvidaciji grada u Livnu će ostati samo jedan bataljon I Dalmatinske brigade. Sve ostale jedinice odmah će izaći iz grada i prikupiti se na pravcima njihovih daljnjih zadataka u sklopu operacija ka Kupresu i to:

— X Krajiška brigada na prostoru Šujica, s tim što će prethodno likvidirati to uporište.

— VI Krajiška brigada na prostoru Borova Glava — Šujica, s tim što će — ako treba — biti rezerva i sadejstvovati X Brigadi u likvidaciji Šujice.

III Proleterska brigada na prostoriji Potočani—Zagoričani.

I Dalmatinska brigada odmah će uputiti tri svoja bataljona ka Duvnu gde će smeniti I Proletersku brigadu na obezbeđenju pravaca od Mostara i Imotskog.

Dalji pokret jedinica I Proleterske i IV Krajiške divizije biće u pravcu Kupresa, čija će se likvidacija preduzeti što pre.⁴

Tenkovska grupa i kolonska artiljerija Južne kolone ići će za III Proleterskom brigadom.

XII.—

Prikupljanje i raspodelu plena, organizaciju vlasti vojne i pozadinske, mobilizaciju i ostale poslove organizovaće Štab IV Operativne zone.

XIII.—

Sve jedinice obavezati na tačno ispunjavanje zadataka i gornjih odredaba; svaki nehat po ovome najstrožije će se kazniti.

U vezi sa ovim treba unapred odrediti određena lica za davanje signala raketlama i vatrama; odrediti odgovorne za uspostavljanje stalne veze i redovno dostavljanje izveštaja: satove blagovremeno sravniti i doterati po starom vremenu; obavezati starešine da na svojim sektorima organizuju likvidaciju zaostalih uporišta, dok onemogućiti da se ovom prilikom nepotrebno angažuju ostale jedinice; obezbediti brzo prikupljanje i pokret jedinica po završenoj likvidaciji; starešine obavezati da odmah preduzmu energično prodiranje u grad i prošire uspehe jedinica koje su već prodrle.

Skrenuti pažnju starešinama i borcima na važnost ove akcije i pripremiti ih za što bolje izvršenje njihovih zadataka.

XIV.—

S obzirom da Opšta rezerva zbog svog položaja ne može intervenisati na svim pravcima a naročito ne brzo, kao i s obzirom da je dobila i svoj poseban zadatak, — to će komandanti napadnih kolona zadržati u svojim kolonskim rezervama snage dovoljno jake za intervenciju na njihovim sektorima.

NA IZVRŠENJE!

Politkomesar,

Komandant
general-major,

⁴ Vidi dok. br. 24.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVI-
ZIJE O SITUACIJI KOD SELA PODHUM I PRIPREMAMA
ZA NAPAD NA LIVNO¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE

ŠTABU IV KRAJIŠKE DIVIZIJE

1) Sada smo primili izveštaj Štaba III proleTERSke brigade od 2-X-43 = 13.20 h². Neprijatelj je jačim snagama poseo položaje u visini s. Podhum. Raspolaze sa 2—3 bacača. 2 bataljona III prolet. brigade koji su prošle noći upućeni tim pravcem nisu bili uspeli do podne da likvidiraju neprijatelja, koji se brani iz kuća. Štab III proleTERSke uputio je tamo jedan top. Računa da će se likvidacija brzo postići.

2) Da bi se sutrašnje operacije na Livno³ mogle pravilno razvijati, potrebno je da svi prilazi na polazne položaje budu čisti. To nam je potrebno i radi nesmetanog održavanja veze za vreme operacija.

Radi toga ćete odmah uputiti vašu X brigadu pravcem *Podhum*. Usput će se Štab X brigade povezati, kod s. *Prolog*, sa Štabom III proleTERSke, od koga će dobiti sve podatke o situaciji i o postignutim rezultatima na sektoru *Podhum*.

Zadatak X brigade: da u sadejstvu sa delovima III prolet. brigade energično interveniše i razbije ili rastera nepr. snage na sektoru s. *Podhum*.

Po izvršenom čišćenju, X brigada će krenuti na ranije predviđenu prostoriju — istočno od polaznih položaja III prolet. brigade — s tim što će proći pravcem *Podhum—Grgurići* itd. Na tu prostoriju treba da stigne do sutra, 3 o.m., u zoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

2-X = 16.15

KNT I prolet. divizije,
general-major
Koča A. Popović

¹ Original, pisan plavim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—2, k. 705.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Vidi dok. br. 14.

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
2 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA
ZA NAPAD NA DUVNO¹

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE
2 oktobra 1943
Broj 578

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. Naša brigada dobila je od Štaba divizije naređenje da večeras likvidira neprijateljsko uporište Duvno.² III krajiška brigada IV divizija i IX dalmatinska brigada takođe će večeras napasti i likvidirati neprijateljski garnizon Livno.³

2. Podaci o neprijatelju. Prema najnovije prikupljenim podacima u Duvnu se nalaze dve satnije ustaša. Od teškog oruđa imaju jedan ili dva teška bacača i toliko teških mitraljeza. Topova nemaju.

3. U napadu na Duvno učestvovaće I, II i IV bataljon naše brigade. Zadatak i raspored bataljona za napad biće sledeći:

a) IV bataljon kretaće se pravcem Karlov Han—Stipanići do sela Jošanice, pa zatim putem uz Ostrožačku reku i jugoistočno od Oble Glave putem koji izbija u selo Blažuj, sa zadatkom da napadne glavninom bataljona Duvno sa severa, a jednu četu da uputi preko kote 942 sa zadatkom da izvrši napad na Duvno sa istočne strane.

b) I bataljon kretaće se do sela Jošanice pravcem IV bataljona i dalje na selo Podgaj—Gradina (k. 1078) sa zadatkom da napadne Duvno sa zapadne strane.

c) II bataljon kretaće se pravcem IV i I bataljona i dalje cestom na selo Kolo sa zadatkom napada na Duvno sa južne i jugoistočne strane.

4. Na pravcu II bataljona kretaće se 1 tenk i 1 brdski top i tenk će cestom pred pešadijom II bataljona vršiti direktan upad u grad, dok će top dejstvovati na Duvno iz sela Kolo. II bataljon ostaviće u selu Kolo jednu desetinu za zaštitu brdskog topa.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1, k. 709.

² Vidi dok. br. 7.

³ Vidi dok. br. 14.

Napad će početi 3 o. m. tačno u 3 časa a bataljoni će ka polaznim položajima za napad početi vršiti pokret odmah po prijemu ovog naređenja.

IV bataljon oslanjaće se svojim desnim krilom na levo krilo I bataljona i na taj način održavati vezu sa I bataljonom i preko njega dostavljati izveštaje Štabu brigade. II bataljon održavaće vezu sa I bataljonom svojim levim krilom, a vezu Štabu brigade upućivaće direktno pravcem cesta selo Kolo i dalje.

Štab brigade kretaće se cestom ka selu Kolu i nalaziće se u blizini istog, ostavljajući vezu na samom putu, gde će bataljoni dostavljati redovne izveštaje.

5. Upozoravamo štabove bataljona da zadatak shvate najozbiljnije, jer je V.Š. naredio da Duvno i Livno moraju pasti jer je to važno za dalji razvoj naših operacija.

Borbeni znaci biće redovni znaci raspoznavanja. Zauzimanje položaja i osvajanje Duvna objaviti sa jednom belom i jednom zelenom raketlom.

6. Raspored i smeštaj bataljona po svršenoj akciji biće sledeći:

a) IV bataljon smestiće se na liniji Eminovo Selo sa zadatkom obezbeđenja pravca od Šujice.

b) II bataljon smestiće se u Eminovo Selo i biti rezerva IV bataljonu.

c) I bataljon smestiće se u selo Kolo, ostavljajući manju posadu u samom Duvnu, dok će jednu četu uputiti na obezbeđenje ka selu Kovači sa zadatkom da poruši most na reci Šujici. Takođe će zadatak I bataljona biti za vreme boravka u selu Kolo obezbeđenje sa pravca Imotskog.

7. Ranjenike upućivati u zapadni deo Eminova Sela gde će doći brigadni sanitetski referent a zaštitu ranjenicima davaće II bataljon.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik politkomesara,
Korać⁴

Komandant,

(M.P.)

---

⁴ Dušan

BR. 17

OPAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU IMOTSKOG SEKTORA O POKRETU BRIGADE I POVLAČENJU BATALJONA SA SEKTORA STUDENCI—LOVREČ¹

ŠTAB
I PROLETERSKE BRIGADE
2 oktobra 1943
br. sl.

ŠTABU IMOTSKOG SEKTORA

Prema dopisu koji smo vam poslali 1 o.m. naša brigada izvršila je pokret na novoodređenu prostoriju.² Jedan naš bataljon³ još uvek se nalazi na sektoru Studenci—Lovreč, koji štiti pravac od Imotskog; ovaj bataljon ima zadatak da se zadrži na ovoj prostoriji do dolaska vaših jedinica koje treba da se postave na sektoru Lovreč—Studenci—Aržano.

Jedinice vašeg sektora treba obavezno u toku dana da smene ovaj naš bataljon i zatvore gore navedene pravce, u protivnom naš bataljon moraće napustiti ovaj položaj danas najkasnije u 18 časova. U slučaju nedolaska vaših jedinica sve komunikacije koje vode od Imotskog ka Trilju ostale bi nekontrolisane.

Naš III bataljon nalazi se kod vas, kojega smo već sinoć izvestili o pokretu naše brigade.

U toku noći 1 o. m. dobili smo izvještaj od Štaba Omiške grupe bataljona da je neprijatelj ušao sa ispadom od Trilja prema Dolcu i selu Blatu, u kojem izveštaju traži pojačanje naših jedinica. S obzirom na pokret naše brigade i postavljene nam zadatke ne možemo uputiti ni jednu našu jedinicu u tom pravcu, prema tome na tom sektoru vi će te preduzeti potrebne mere.

Naš II bataljon, koji se nalazio na sektoru Biorine prema Trilju, sinoć, 1 o. m. izvršio je pokret na određenu prostoriju te i taj pravac ostao nekontrolisan, te na tom pravcu preduzmite potrebne mere.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 411—1, k. 707.

² Vidi dok. br. 7 i 16.

³ Odnosi se na Treći bataljon. Vidi tom V, knj. 19, dok. br. 191.

Vaše jedinice koje budu postavljene na gore navedenom sektoru održavaće vezu sa našom brigadom na liniji Karlov Han—Prisoje—Podhum.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab

zamenik komandanta.

BR. 18

**PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE BRIGADE
ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 15
DO 29 SEPTEMBRA 1943 GODINE¹**

ŠTAB
V KKNOU BRIGADE
2 oktobra 1943 g.
Br. str. pov. 24

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam petnaestodnevni izveštaj o vojnim akcijama i radu ove brigade od 15—29 septembra 1943 god.²

16 septembar 1943 god. I bataljon se nalazi u Pojezni, gdje su iznenadili jednu grupicu četnika i tom prilikom ubili komandira Sarića Radu sa još 4 četnika. II bataljon na položaju Ilova—Pečenegovci. Uhvaćen je jedan četnik. IV bataljon nalazio se toga dana na liniji Lišnja—Gusak sa zadatkom zatvaranja toga prostora. III bataljon ostaje u selu Rakovcu sa zadatkom patroliranja prema neprijatelju. Bataljoni sređuju komoru i vrše čašove gađanja.

17 septembar 1943 g. I bataljon je u akciji na jednu grupu četnika u selu Sočanici. U sukobu sa bandama ubijena su 2 četnika, a zarobljeno 5 karabina i nešto municije. IV bataljon vrši pokret prema Jeftića Brdu u nameri da razbije četnike koji su se tu bili skoncentrisali. Ali banda je pobjegla ne primivši

¹ Prepis originala. pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 869.

² Opširnije vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 135.

borbu. Pred večer ovaj je bataljon zauzeo položaj: Bubanji—Galipovci—Gradina. III bataljon zauzima položaj na Mačinom Brdu, dok II bataljon ostaje na starim položajima.

18 septembra 1943 g. Svi su bataljoni na starim položajima. Vrš se pranje i parenje veša. Vojni časovi i predavanja.

19 septembra 1943 g. Bataljoni su još na starim položajima. Vrš se mobilizacija, hvataju se dezertteri, održavaju se konferencije po bataljonima na kojima se raspravlja o vojnim i političkim nedostacima.

20 septembra 1943 g. Toga dana IV bataljon kreće za Devetine, da bi podpomogao XII brigadi, koja je napadnuta od strane četnika.³ I bataljon izbija na položaje u Potočane a III zadržava se na Carevoj Gori, gdje dolazi i II bat.

21 septembra 1943 g. I bataljon je u Potočanima. odakle pokušava da uhvati vezu sa XII brigadom. Jedna četa je na položajima u Devetinama, gdje se sukobljuje sa četnicima. Naš III bataljon goni četnike preko Boškovića, Papažana i Kriškova preko Vrbasa. U tom sukobu četnici su imali 1 mrtvog i 5 zarobljenih sa 5 karabina i nešto municije. Naši bez gubitaka. II bataljon goni potučene četnike ka Martincu. U jednom sukobu ubijeno je 8 četnika, a među njima i četnički komandant »Ljubičke brigade« Vaso Šikanić. Ranjeno je više četnika, koje su oni uspjeli da izvuku. Zarobljeno je 8 karabina, jedan vojno-državni pištolj i nešto puščane municije. Sa naše strane nije bilo ni mrtvih, a niti je bilo ranjenih.

22 septembra 1943 g. I [bataljon] kreće preko Prosjeka za Selište, gdje se tog dana tu i zadržava. II bataljon je u Novom Martincu, gdje pronalazi 3 četnika, koji su dobrovoljno ostali u našim redovima. Pronađene su dvije pisaaće mašine kao i opštinska četnička arhiva koja je spaljena. III bataljon vrši pokret za Sitneš, neprijatelja nije bilo, a IV stiže u Nožičko pred večer.

23 septembra 1943 god. I bataljon oko 5 sati poslije podne kreće za Razboj sa zadatkom zauzimanja mostobrana u Razboju i zaposjedanja desne obale Vrbasa. Bataljonu je uspio zadatak: most je zauzet i jedna četa je prešla na lijevu obalu Vrbasa. Priprema se napad u zajednici sa IV bataljonom na neprijateljsko uporište u Razboju, koje je branilo oko 60 žandara. Oko 2 sata poslije ponoći napad je počeo. Neprijatelj je davao ogorčen otpor, dok se pred zoru nakon poslatog ultimatumu nije predao. U borbi koja je trajala sve do ujutro, poginula su 6 žandara, dok je zarobljeno 60 sa 2 puškomitraljeza, 58 karabina, 2 sanduka municije nešto bombi i ostale ratne spremne. U Karajzovcima istoga dana zaplijenjeno je 6 karabina od Njemaca. Jedna četa

³ Vidi dok. br. 8.

IV bataljona koja je držala položaj prema Topoli bila je napadnuta od neprijatelja koji je napadao u jačini od 150 ljudi, većinom »kulturbundovaca« i ustaša. Neprijatelj je zadržan. Ubijeno je 9 Njemaca, a među ubijenim nalaze se i dva oficira. Zaplijenjen je jedan teški mitraljez 1 strojica, 3 pištolja i tri puške. U ovim borbama imali smo 5 lakše ranjenih i jedan teže ranjen. I to komesar 3 čete, koji je kasnije podlegao ranama. III bataljon je na starim položajima, gdje je uhvatio 2 četnika sa dva karabina i jednim pištoljem. II bataljon se nalazi u Srbcu držeći položaje prema Motajici. Tog dana uhvaćena su dva četnika, od kojih je jedan pušten kući, a drugi je ostao u našim redovima.

24 septembra 1943 g. III bataljon kreće za Razboj, gdje se nalazi i I i IV bataljon. Jedna četa I bataljona, koja je poslata prema Klačnicama u pomoć XII brigadi, koja se nalazila u zasljed, bila je napadnuta od četnika. Neprijatelj je odbijen nakon kratke borbe, II bataljon je na starim položajima. Održava se istoga dana pred večer zbor u Srbcu, ali se nije mogao održati zbog napada aviona neprijateljskih. Uslijed bombardovanja poginuo je drug Ganzi dok je 6 civila kao i 4 druga ranjeno.

25 septembra 1943 g. I bataljon je u selu Karajzovcima sa zadatkom zatvaranja ceste od Topole. Tog dana bilo je nešto sukoba sa neprijateljem, koji je odbijen. IV bataljon u Junuzovcima. Neprijatelj je napadao sa tri mala tenka, ali je odbijen. III bataljon u Razboju. Navečer bataljon kreće za Donje Lamince i Gaj. U sukobu uhvaćen je jedan četnik sa jednim karabinom i 70 metaka. II bataljon kreće ka Prebjezima, a sa dvije čete blokira desnu obalu Vrbasa u cilju hvatanja četnika koji su potisnuti od naših snaga, tj. od III bataljona iz Lijeve Polje.

26 septembra 1943 g. Naši na starim položajima. Neprijatelj je nastupao sa jačim snagama potpomognut tenkovima i avijacijom, koja je neumorno i ne napuštajući ni čas položaje tukla naše položaje. Potpomognut tenkovima neprijatelj je uspio da dođe jednoj našoj četi I bataljona, koja se nalazila na lijevom krilu za leđa, pa se morala povući. Neprijatelj je taktički zadržavan u nastupanju, sve do pred noć, kada su se naši povukli pod zaštitom mraka preko Vrbasa. U borbi koja je bila ogorčena i koja je trajala preko cijeloga dana sve do pred noć, naš I bataljon, na kojem je bio skoro sav teret neprijateljskoga napada, imao je 1 mrtvog i 17 što teže, što lakše ranjenih. Nestala su tri druga. Izgubljeno je 7 pušaka kod novomobilisanih. IV bataljon je imao 2 mrtva i 12 ranjenih, dok je 7 drugova nestalo. Poslije povlačenja, bataljon uveče stiže u Nožičko. III bataljon nije bio napadnut, a isti se povukao nakon povlačenja ostalih bataljona. Poginuo je jedan drug od aviona. II bataljon štiti našima pozadinu i drži položaje prema Motajici.

27 septembra 1943 god. I bataljon u Nožičkom, pred večer vrši pokret ka Selištu. IV bataljon u Čukalama. III bataljon štiti most, da nebi neprijatelj preko istoga prešao. Neprijatelj je pokušao da ga pređe, ali nakon što je naišao na žestok otpor, tu namjeru je napustio. Imao je neprijatelj jednoga mrtvoga.

28 i 29 septembra 1943 god. Svi su bataljoni na starim položajima. Čisti se, pere veš, novomobilisani se uče rukovanju cružjem. drže se po bataljonima časovi gađanja kao i predavanja o stanju kod nas i u svijetu.

Bataljoni održavaju savjetovanja po četama.

Ishrana bataljona zadovoljavajuća, dok obuća i odjeća slaba.

Moral i disciplina kod boraca i komandnoga kadra zadovoljavajuća.

Odnos boraca prema civilnom stanovništvu zadovoljavajući.

Vrši se mobilizacija, odnosno regrutovanje novih boraca svugdje gdje se zadržavaju naši bataljoni.

Dezertiranje postoji, i to naročito kod novomobilisanih, koji pokatkada i sa puškom dezertiraju (a takvih je najviše iz Mravice). Dezertiranje starih boraca iz Kozare je opalo.

Neprijatelj — četnici — su razbijeni na ovom sektoru. i iz dana u dan im se nanose novi gubici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant-major,

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 3 OKTOBRA
1943 GOD. KOMANDANTU DIVIZIJE O STANJU
U JEDINICAMA¹

ŠTAB
X NOU DIVIZIJE
—2 BOS. KORPUSA—

Br. Sl.
3 X 1943 g.

KOMANDANTU X NOU DIVIZIJE

Položaj

Druže Milorade,²

30 pr. mj. došao je drug Hotić,³ načelnik ove divizije, iz Travničkog i Ramskog odreda.

Na tim sektorima stanje je sljedeće:

Ramski odred broji sada oko 80 boraca. Štab toga odreda je oformljen, samo što nema zamjenika komandanta odreda. Rad ovoga odreda je dobar i on je sada aktivan sa jedinicama V divizije. Sa Travničkim odredom stvar stoji slabo već iz tebi poznatih razloga, jer u tome štabu kao oslonac ima samo komesar odreda. U tome štabu, ukoliko ti uskoro ne dođeš, mi ćemo izvršiti izmjenu. U kombinaciji za komandanta odreda je Ilija Ponjević ili Jovo Jauković, dok bi zamjenik komandanta bio Kotanjac. Zamjenika politkomesara ćemo smijeniti sa njegove dužnosti. Odred je aktivan sa jedinicama V divizije koje operišu u prostoru Fojnica—Kiseljak—Kreševo.⁴

Drug načelnik bio je u Štabu V divizije, i ispitao je situaciju na prostoru Visoko—Fojnica i uskoro će tamo doći do formiranja Visočko-fojničkog odreda,⁵ jer se na prolazu V diviziji javio neki Milorad Novosel (komandant odreda »Zvijezda«) sa 30 bivših četnika. Ovaj čovek je popularan i izgleda da je imao ispravan stav prema narodnoj borbi, pa je stoga Štab V divizije donio odluku da mu da nešto pušaka sa četiri puškomitraljeza. U razgovorima koje je vodio drug načelnik u Štabu V divizije razmotren je slučaj sa Novoselom pa je odlučeno da

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34—2, k. 853.

² Mijatović

³ Mesud

⁴ Vidi dok. br. 33 i 44.

⁵ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 62.

se Novoselu dodijeli izvjestan broj muslimana i Hrvata koji bi bili garancija za pravilan rad odreda. Kao politkomesar toga odreda dolazi u obzir drug Aziz Koluder, koji se nalazi u Ramskom odredu. Pošto se je Novosel nalazio s onu stranu Bosne, kojega je poslala V divizija po zadatku, drug načelnik nije razgovarao sa njim.

II bataljon IX brigade ušao je u sastav XI brigade koju je formirao V. Š. od VI brigade i toga našeg bataljona.⁶ Bataljon je imao osjetne gubitke u borbama koje je vodila V divizija i drug načelnik je tražio od Štaba V divizije da se bataljon, obzirom na situaciju u samoj našoj diviziji i na situaciju u samom bataljonu, povrati u sastav IX brigade, pogotovu zato što ima već slučajeva dezerterstva iz toga bataljona. Međutim Štab V divizije je rekao da je po pitanju toga bataljona stvar V. Š. koji je donio odluku o njegovom ulasku u sastav XI brigade. Mi ćemo ponovno tražiti da se taj bataljon vrati u sastav IX brigade, pa u vezi toga i šaljemo pismo Štabu II korpusa. Ako se ti nalaziš u blizini Štaba II korpusa, mogao bi o tome govoriti i tražiti da se taj bataljon bezuvjetno vrati, to naročito stoga što je taj bataljon sa Kupreškog sektora. što je kod Sanskog Mosta ranije imao velike gubitke, što bi moglo dovesti do toga da naš politički uticaj na Kupreškom sektoru oslabi i da sutra na tome terenu nemadnemo svojih ljudi.⁷

I bataljon IX brigade vršio je demonstrativni napad na D. Vakuf, kojemu napadu sam i ja⁸ lično prisustvovao, i tom prilikom likvidirali smo jedan bunker i našli nekih šinjela i nešto municije. Ovaj smo napad izvršili zbog toga što nam je javljeno da prepodom na D. Vakuf da će nam se predati veći broj domobrana i preći na našu stranu, ali to nije uslijedilo. Sa naše strane nije bilo ranjenih niti mrtvih.

Sada vršimo žetvu u Volarima a poslije te žetve, koje ima vrlo malo. preduzećemo žetvu u samom Šipovu, ali i tu ima vrlo mala količina žetve, tako da ćemo kroz par dana završiti sa žetvom ovdje.

Što nam je javljeno da bi mogla uslijediti akcija na nas od D. Vakufa i Jajca, mi u taj napad sumnjamo, jer neprijatelj ne raspolaže sa takvim snagama da bi mogao nešto preduzeti, ali ipak ćemo biti obazrivi.

Mišljenja smo ja i drug načelnik: ukoliko ne bi uslijedila akcija 72991, 27645, 51726, 781, sa I bataljonom, III bataljonom i sa odredima preduzeli [bismo] ponovno akciju 7299, 4338, 7564, 7233, a poslije te akcije da bataljoni I i III IX brigade krenu

⁶ Vidi tom IV, knj. 16, dok. br. 118.

⁷ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 62.

⁸ Nemanja Vlatković

prema 69387, 99517, 72648, 17419, 7845564, 38997, 45298, 41785, 78217, 38335, 21869, te nam povodom toga pošalji li ti tvoje mišljenje. Što si bio mišljenja da III bataljon krene prema 1.), to bi iziskivalo dosta vremena a bilo bi i nezgodno da brigadu cijepamo na tako daleki prostor za dulje vrijeme.

Na Hrbljini banda je uzela maha, i veliki teror čini prema partizanskim porodicama, pa čak vrše i ubistva civila, i mnogo porodica progone sa Hrbljine.

Pljevska četa je oformljena, pomalo raste ali neosjetno. Već je imala dvije akcije protiv bande u Pljevi. Jednoga opasnog bandita iz Pljeve su ranili (prebili mu ruku). U komandu Pljevske čete ušao je za komandira Milan Prole, zamjenik Mile Kokošar, komesar Mirko Simić, zamjenik komesara Marko Kozomora.

Blagajski odred se pomalo povećava, a i aktivan je.

Janjski odred i I bataljon IX brigade počeo je da vrši mobilizaciju u Janju, ali ide dosta teško.

Izmjena u Štabu IX brigade je izvršena prema odlukama koje smo donijeli, i izgleda da će stvar krenuti naprijed u toj brigadi.

Janjski odred će pristupiti prikupljanju žita sa onoga sektora o kome je govorio drug Osman.

Drug Ilija Ponjević otišao je na zadatak koji smo mu odredili.

Rezultat nam još nije poznat.

Za one ljude za koje je pisao drug Vlado preduzećemo mjere.

Radioaparati nam radi, imamo dva akumulatora i izdajemo vijesti za ove jedinice na ovome terenu.

Održavaju se zborovi u vezi sa spoljnom i unutrašnjom situacijom.

Divizijski komitet održaće svoj sastanak u petak.

Duvnjakova žena i kćer nalaze se kod nas.

Štab divizije nalazi se ondje gdje smo se dogovorili. Smještaj je dobar. Ishrana se poboljšava.

Nastoj da nam pronađeš neke ljude tamo koji bi nam radili u tehnici.

Drug načelnik divizije ostaće ovdje dok se ti ne povратиš, i rukovodiće sa akcijama na ovome terenu.

Vukovski bataljon je dosta dobro sređen.

Još jedanput ti podvlačim da stupiš u vezu sa drugom Slavkom⁹ i sa Štabom korpusa, da se II bataljon povрати u sastav IX brigade da bi preduhitрили one stvari koje bi se u njemu mogle desiti.

⁹ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 godine.

Uz drugarski pozdrav, tebi i Vladi

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
Hotić

(M.P.)

Politkom.
Nemanja¹⁰

P. S. Đerman¹¹ je aktivan i vrijedan, dok ostali iz odreda su slabi.

Doznali smo da banda u Hrbaljini ima namjeru da dočeka naš karavan koji će naići, pa treba da prolaz karavana bude osiguran dobro, da ne bi pao bandi u ruke. Isto tako potrebno je da nam javiš kada će karavan naići, da bi mi mogli da pošaljemo Blagajski bataljon radi osiguranja.

(M.P.) 1.) 29997, 93415, 78517, 64249, 64455, 999¹²

BR. 20

NAREĐENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 3 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET NA PROSTORIJU DULIĆI—DANIĆI I RAZMJESTA J NA SEKTORU GORNJE BODEŽIŠTE—VRBA—GACKO¹

»100 N«²

3 oktobra 1943 god.

s. Vrba
u 21 čas

Z A P O V E S T

(Sekcija Gacko 1:1000.000)

Od pravca Nevesinja i Bileće ne primećuje se nikakav pokret od strane neprijatelja. Danas je naš »8« bio upućen preko s. Slivlje da rastera neke četničke bande koje su se nalazile na

¹⁰ Vlatković

¹¹ Luka

¹² Na ovom mjestu, kao i u tekstu, ciframa su šifrovana geografska mjesta. Redakcija nije mogla dešifrovati te nazive.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1 2, k. 1147—II.

² Šifra Prve udarne grupe Desete hercegovačke NOU brigade.

Javoru, ali od njega nismo dobili nikakvih podataka. Obzirom da na prostorijski Stepena, Daniča, Dulića ima naših simpatizera, to ćemo iste moći jedino mobilisati ukoliko naše jedinice budu tamo duže vremena prisutne, to u vezi toga

N A R E Đ U J E M O :

1. — »1« krenuće sutra u 5 časova iz sadašnjeg logora pravcem Vrba — Miholjača — Samobor — Gareva — Dobrelji — Galešine — Stari Dulići, gde će se smestiti postavljajući obezbeđenja na Stepenu (kota 1183), zatim na koti 1062, koja se nalazi južno od Starih Dulića iznad samoga sela na kosi Čavlovo Ždrijelo postaviti jače obezbeđenje radi zatvaranje pravca od s. Kazanci.
2. — »7« kreće sutra iz Gacka u 7 časova pravcem Gacko — Avtovac — Samobor pa onda pozadi »1« produžiti dalje kretanje preko Dobrelja za Daniče, gde će se smestiti postavljajući obezbeđenje na Milatovici, Stepenu i Gatu.
3. — »3« krenuće sutra u 7 časova iz s. Miholjača i smestiće se u Gacko, postavljajući obezbeđenja kao što je ranije postavljao s tim što će noću biti oprezni. Pošto dolaze ustaške patrole iz Kule za Gračanicu i tamo se poneki put zadržavaju po čitav dan, to ćete ujutro ranije upućivati izviđačka odeljenja u tome pravcu.
4. — »11« zadržaće se na prostorijski s. Vrba, postavljajući obezbeđenja na Živanjskom visu i Pleću.
5. — »8« dobio je još ranije naređenje da sutra bude smšten u selo Gornje Bodežište, postavljajući zasede na Gredi iznad sela i Kosovom Brdu, a upućujući izviđačka odeljenja u pravcu kose Povezak. odakle osmatrati pravac od Fojnice, Domrka, Obješenika i Jugovića.
6. — Štab Grupe i Bolnica nalaziće se u s. Vrbi.
7. — »1« i »7« zadržaće se 4 i 5 ovog meseca u s. Danići i s. Dulići, s tim što će vršiti mobilizaciju ljudstva na toj prostorijski prema ranijim uputstvima. Ukoliko situacija ne bude promenjena, oba bataljona krenuće 6 ovog meseca sa te prostorijski ujutro rano pravcem s. Kazanci, koje treba očistiti od bandita i ukoliko se bude dao otpor u istom selu, izvršiti konfiskaciju pa po završenoj radnji istog dana produžiti kretanje

pravcem s. Kazanci — Gareva — Samobor, odakle će se »1« uputiti za s. Lipnik, gde će se smestiti, a »7« u s. Miholjača. Sa ova dva bataljona ići će zamenik komandanta Grupe,³ koji će vam za to vrijeme izdavati uputstva za rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POL. KOMESAR
Peko⁴

KOMANDANT
P⁵. Radović

BR. 21

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG NOU KORPUSA OD 4 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU SEDAMNAESTE DIVIZIJE ZA NAPAD NA ŽIVINICE¹

ŠTAB
I BOS. NOU KORPUSA
Str. pov. br. 104/43
4.X.43
11.30 časova

ŠTABU XVII-TE BOSANSKE DIVIZIJE

Položaj

S obzirom da je vaša divizija dobila zadatak da danas na noć likvidira neprijateljsko uporište Živinice, to predvidite sve i dobro organizujte da bi napad uspio bez većih žrtava; u tom cilju naročito obratite pažnju i predvidite planom za napad *vatrenu pripremu* pri izvođenju napada.²

Artiljeriju sa dovoljno municije postavite na mjesto gdje to predloži — i gdje vi nađete za najkorisnije — drug major Krupić.³ Artiljerija ima da dezorganizuje odbranu Živinica, poruši žičanu prepreku i utvrđenja i neutrališe neprijateljsku artiljeriju; ovim će podilaženje naših jedinica biti olakšano. Na-

³ Nikola Ljubibratić

⁴ Bogdan

⁵ Petar

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 66.

³ Husein

ročitu pažnju obratite na postavljanje bacačkih baterija, izvod elemenata i ocjenu otstojanja, kako bi se neprijatelj i moralno pokolebao.

Pod jakim vatrenom pripremom izvršiće se i podilaženje jedinica mnogo uspješnije.

Po zauzeću Živinica Štab krajiške brigade⁴ ostaće u Živinicama sa zadatkom ispitivanja i izviđanja Kladnja. Krajiškoj brigadi staviti u zadatak da uhvati vezu sa Šehovačkim partizanskim odredom.

III-ću bosansku muslimansku brigadu postaviti po izvršenom zadatku na prostoriji Poljice — Turija — Puračić sa zadatkom izviđanja pravca iz doline rijeke Krivaje preko Ribnice — Banovića za Poljice. Ova brigada uhvatiće vezu sa Majevičkim partizanskim odredom.

Na prostor III-će bosanske muslimanske brigade uslovi su za mobilizaciju vrlo dobri, jer i ranije, dok su Tuzla i Lukavac bili u neprijateljskim rukama, lijepim brojem javljali su se za Narodnooslobodilačku vojsku.

Ako nije upućen Ozrenski partizanski odred u sastav II krajiške brigade, to odmah uradite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant, generalmajor
K.⁵

Načelnik, pukovnik
V.⁶

---

⁴ Druge

⁵ Kosta Nađ

⁶ Jovo Vukotić

BR. 22

NAREĐENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 4 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU SEDAMNAESTE DIVIZIJE ZA ZAŠTITU JEDINICA U SLUČAJU NEPRIJATELJSKOG BOMBARDOVANJA TUZLE¹

Sl.

4 oktobra [194]3

Padom Tuzle² neprijatelj je pogođen kako u vojničkom tako i u ekonomskom pogledu jer je lišen jedne vrlo važne industrijske baze u Bosni. Znajući da je ostavio velike zalihe u hrani, ratnom materijalu i rudači, on će početi vjerovatno i sa jačim bombardovanjem iz vazduha. S obzirom na gustinu naseljenosti grada Tuzle i da bi se izbjegli nepotrebni gubici

N A R E Đ U J E M O :

1. Da Štab XVII Bosanske divizije organizuje kako aktivnu tako i pasivnu odbranu grada Tuzle. Za aktivnu odbranu posjesti tri tačke sa po jednim automatskim oružjem i to: k. 453 (Ilinčica) — k. 339 (Kojšino) — Gradina.

Za posluhu izraditi, ako već nema izrađenih, potrebne robove koje zamaskirati. Zabraniti svako pojedinačno gađanje kako sa položaja tako i u samoj varoši, jer se time ne postiže cilj. Što se tiče pasivne odbrane, jedinice postaviti u zaklonima i van varoši.

2. Komanda mjesta sa svoje strane preduzeće sve da se u toku dana što manji dio naroda kreće po ulicama, sem onih koji su zaposleni. Treba predvidjeti od strane Komande mjesta, u slučaju nailaska neprijateljske avijacije, koji dio grada treba i gdje da se skloni. Za tu svrhu najbolje je iskoristiti kopane rovove kojih ima dosta u Tuzli i oko Tuzle. A u slučaju iznenadnog nailaska avijacije treba narodu objasniti da se samo razide i da izbjegava grupisanje.

Za svaki slučaj, prilikom bombardovanja treba tačno odrediti mjesto gdje će biti sanitetska kola za prenos ranjenih do bolnice.

Komanda mjesta odrediće odmah osmatračnicu, odnosno osmatrača koji će biti postavljen na takvom mjestu da će moći blagovremeno da čuje nailazak avijacije. Osmatrač treba da na-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—4, k. 456.

² Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127 i knj. 18, dok. br. 1.

javi dolazak avijacije putem sirene, gonga ili zvona, prema tome šta mu se može dati.

Po ovom naređenju najhitnije i u toku dana postupiti i o izvršenju kao i mjerama koje su preduzete dostaviti izvještaj ovome Štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Načelnik-pukovnik:

Komandant
General-major:

BR. 23

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME BRIGADE ŠTABU DESETE NOU
DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 16 SEPTEMBRA 1943 DO 1 OK-
TOBRA 1943 GODINE¹**

ŠTAB
VII KRAJIŠKE BRIGADE
4. X. 1943 g.

Izvještaj vojni

ŠTABU X KRAJIŠKE DIVIZIJE

Petnaestodnevni izvještaj VII krajiške brigade od 16 septembra do 1 oktobra 1943 godine.

16. IX. 1943 g. Štab brigade je bio u Mrkonjić Gradu. Prvi bataljon sa jednom četom kao posada u Mrkonjić Gradu, jedna mu je četa bila u Mujdžićima, osiguravala divizijsku bolnicu, a treća četa na Rogoljama kao osiguranje grada sa sjeverozapadne strane i osiguravala put Mrkonjić Grad — Čađavica. Treći bataljon je poslije izvršene akcije na četnike kod Vukomanove košare, po njihovom razbijanju i bjegstvu, bio u Podrašnici na odmaranju. Dat mu je zadatak da ponovo krene u pravcu Carevca i Barača na čišćenje četnika. IV bataljon i dalje kao posada grada Jajca.
17. IX. 1943 g. Ovog dana smo dobili naređenje da pripremimo i osiguramo teren za spuštanje materijala iz sa-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 853.

vezničkih aviona na prostoru ispod sela Podbrdo — Šabina Bara. To smo uradili sa četom 1. bataljona koja je bila na Rogoljama, a 3. bataljon smo pozvali da se vrati iz akcije za ovu svrhu. Izvršili smo sve pripreme, avioni su došli u 24 časa i bacali materijal.

18. IX. 1943 g. Ujutro rano je došao 3. bataljon, koji je preuzeo na sebe prikupljanje materijala spuštenog iz aviona i ostao na prostoru Podrašnica — Podbrdo — Ponor. I ove noći su izvršene sve pripreme a avioni su takođe došli oko ponoći i bacali materijal.
19. IX. 1943 g. Ovog dana jedna četa 1. bataljona je čistila Gustovaru i Trijebovo od četničkih bandi. 3. bataljon je primio materijal koji je spušten oko pola noći iz aviona.
20. IX. 1943 g. Bataljoni su bili na svojim ranijim mjestima bez ikakvih promjena.
21. IX. 1943 g. Po naređenju Štaba divizije izdali smo naređenje 3. bataljonu da pređe na prostor Čađavica — Sitnica, da se smjesti u Dolove ili Miletie sa zadatkom: osiguranje puta od Banje Luke — za Čađavicu, osiguranje puta Čađavica—Ključ i kontrola i čišćenje od četničkih bandi sela Dubice i Lokvara.
Jedna četa ovog bataljona ostavljena je u Podbrdu kao veza sa Mrkonjić Gradom i za osiguranje puta.
22. IX. 1943 g. Dijelovi 1. bataljona čistili su selo Jovandiće i kontrolisali selo Trijebovo. 3. bataljon je bio na Sitnici i izviđao u pravcu Lokvara i Gradine.
23. IX. 1943 g. Ovog dana je poginuo novomobilisani borac Kalajdžija Milan iz 3. bataljona, koji je spavao pored puta, pa kad je naišla grupa partizana, mislili su da je četnik i iz nesporazuma je poginuo. Promjena drugih na položajima nije bilo.
24. IX. 1943 g. Dijelovi 1. bataljona čistili su Gustovaru i Šehovce, a 3. bataljon aktivnije izviđao Manjaču.
25. IX. 1943 g. Ovoga dana se pojačalo osiguranje puta Mrkonjić — Ključ zbog konferencije narodnooslo-

bodilačkih odbora za Bosansku Krajinu u Mrkonjiću.

26. IX. 1943 g. Ovog dana smo izvršili mobilizaciju Mrkonjić Grada i mobilisali 35 boraca za brigadu.
27. IX. 1943 g. Ovog dana je jedna četnička trojka preko Trijebova i Dubrava prišla do sela Tomića i sa kote 749 bacila dvije bombe i otvorila tri rafala iz puškomitraljeza, pa opet pobjegla u Manjaču. Bio je pazarni dan i održavala se konferencija u Mrkonjiću pa su pojedinci pokušali unijeti zabunu među narod govoreći o nekom napadu četnika na Mrkonjić, da se narod počeo razilaziti i bježati iz grada. Kad su vidjeli da od napada nema ništa, ponovno su se vraćali. Mi smo jače osigurali grad.
28. IX. 1943 g. Ovog dana je došla jedna četa IV bataljona iz Jajca preko Jezera na Previlu, tu je zadržana za osiguranje grada sa jugoistočne strane i stavljena pod komandu Štaba I bataljona. Izdali smo naredenje I i III bataljonu za jednu zajedničku — manju akciju na četnike u Manjači. tako što je I bataljon sa dvije čete imao očistiti Gustovaru. Šehovce, Trijebovo, Morioč, a odatle Lokvare i Dubicu u zajednici sa četom III bataljona koja je na taj zadatak pošla sa Sitnice. I jedne i druge snage krenule su na zadatak u 18 časova.
29. IX. 1943 g. Ovog dana su navedeni dijelovi čistili Manjaču. Četnici su se razbjegli i nijesu postignuti naročiti rezultati.
30. IX. 1943 g. Prvi bataljon je sa sve tri čete bio u Mrkonjić Gradu i okolnim selima, a 3. bataljon na prostoru Čadavica — Sitnica i jednom četom u Podbrdu.
3. četa IV bataljona je upućena u akciju noću 30. IX na 1. X u selo Šibove, Košarišta i Međugorje. Tamo je jedan vod ove čete u Košarištima naišao na četničku bandu od 150 četnika iz brigade bandita Trivunčića. Ovaj ih je vod razbio i rastjerao tako, da su se svi nadali u divlje bjegstvo u pravcu Trnova i Gerzova. Zaplijenjeno je 6 tovarnih konja, jedan veliki vo. nešto šinjela, cipela, ćebadi i drugog, jedna pisaća

mašina i arhiva štaba brigade Trivunčićeve, u kojoj ima prilično dokumenata — originala i duplikata, iz kojih se vidi javna saradnja četnika sa njemačkom i ustaškom vojskom kao i to da su četnici podređeni svima njemačkim i ustaškim komandama i da izvršavaju njihova naređenja.

Politkomesar
otsutan

(M.P.)

Za Štab brigade
zamjenik komandanta
Momčilo D. Poleksić

BR. 24

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA DESETE BRIGADE OD 4 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU BRIGADE I ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O OSLOBOĐENJU KUPRESA¹

POLITKOMESAR
X KRAJ. NOU BRIGADE

Br. sl.

Dana 4-X-1943 u 23h

ŠTABU X KR. NOU BRIGADE I ŠTABU IV NOU DIVIZIJE²

Položaj

Kupres se nalazi u našim rukama.² Neprijatelj je sačekao naše tenkove misleći da su njemački, sve dok se naši nijesu primakli na blisko ostojanje i zapucali na njih. Oni su pobjegli prema Zloseli u paničnom bjegstvu. dok dalje se ne zna kuda su produžili.

III Bataljon III Proleterske i III Bat. X Kraj. nalaze se u Kupresu, isti su došli kasno, tako da još nisu dosada ništa poduzimali u pretresanju grada u kojem, kako izgleda, ima sakrivenih milicionera sa oružjem; tako isto neprijatelj u bjegstvu iz grada bacao je oružje, koje se nije pronašlo uslijed noći.

¹ Original, pisan mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—1, k. 789 A.

² Vidi dok. br. 68.

Od ratnog plijena ne znamo šta sve ima, jedino imade veliki broj stoke, među kojom, kako kažu, oko 200 konja i 500 krmaka.

Mišljenja sam da bi sutra otpočeli sa pretresanjem grada i prikupljanjem ratnog plijena; samo, zato smatram da bi bilo potrebno ukoliko je to moguće, da dođe jedan član Štaba divizije, da bi se što više izuzelo ratnog plijena za našu diviziju. Ja ću sam početi odmah sutra raditi na tome, samo će mi, vjerujem, otežavati Štab X Divizije kao i I Proleterske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Milan³

BR. 25

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 5 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DIVIZIJE O BORBAMA DESETE HERCEGOVAČKE BRIGADE U HERCE- GOVINI¹

ŠTABU III UDARNE DIVIZIJE

Poslije našeg odvajanja od vas iz s. Baljaka mi smo razbili četničke bande na prostoru Sitnice i tom prilikom nijesmo imali gubitaka. Četnici su imali 5 mrtvih i 3 ranjena.

Dalji pokret napravili smo u pravcu Stoca, gdje su nas Nijemci dočekali u selu Vlahovićima, tj. 21 IX o.g. kod zaseoka Stanjevići. Nakon jednog časa borbe njemačku kolonu skoro uništili, a bila je jaka oko 40 vojnika.² Tom prilikom ubijeno je 13 Švaba a 10 ih je zarobljeno; među zarobljenim bio je i jedan oficir čina potporučnika... Zaplijenili smo: 6 puškomitraljeza »Šmajser«, 3 mašinke, 20 pušaka, 3 revolvera i 6 konja sa municijom, 1 radio-stanicu (koja je oštećena metkom) i dosta druge vojničke spreme. Kod nas je bio jedan drug lakše ranjen.

Odatle pokret smo napravili u pravcu s. Hrasno—Bobani gdje smo na tom sektoru vršili mobilizaciju i gdje nam se javila i jedna kompletna četa od 42 borca.

³ Trninić

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/2, k. 752.

² Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 210.

Na prostoru Popovo Polje — Dubrava naši pozadinci bili su ranije formirali jedan bataljon od 80 boraca, koji je istog dana bio u akciji na železničkoj pruzi Dubrovnik — Mostar i uspio da poruši prugu kod stanice Poljice i sačekao jedan putnički voz u kome su išli italijanski zarobljenici. Tom prilikom poginulo je 10 Nijemaca, zarobljene su 3 ustaše... oslobođeno iz njemačkog ropstva 150 Italijana (upućeni su vozom našim jedinicama u Dalmaciju). Zaplijenjeno je: 11 pušaka, 2 revolvera, 6 bombi i nešto druge vojničke spreme. Na našoj strani ranjen je jedan drug.

Isti ovaj bataljon usput razoružao je jednu domobransku patrolu od 12 vojnika. Zaplijenili: 10 pušaka, 1 puškomitraljez, 7 bombi i nešto municije.

Mi smo donijeli odluku da likvidiramo ustaško uporište selo Ravno³ kod željezničke stanice Ravno (sjedište Ljubinjskog sreza — preneseno iz Ljubinja). Noću 24/25 IX o.g. napali smo ovo ustaško uporište i uspjeli nakon jednočasovne borbe da zauzmemo željezničku stanicu Ravno, kao i samo selo Ravno, koje je branjeno od 18 žandarma, 6 financa i 150 ustaških milicionera. U borbi ubijeno je 56 a zarobljeno 20 (među zarobljenim su bili 6 čuvenih zlikovaca — jamara.⁴ Zaplijenjeno je: 150 pušaka, 2 sanduka bombi, 10.000 metaka i prilično vojničke spreme. Osim ovoga izdijeljeno je narodu 2 vagona žita i druge hrane. Uništeno je i zapaljeno 14 željezničkih vagona u stanici natovarenih sa sijenom, dok je pruga porušena na većem dijelu u dužini od 15 km. Mi u ovoj akciji nijesmo imali žrtava.

Istoga dana Nijemci i ustaše pokušali su od stanice Hutova da oslobode prugu i da bi oslobodili ustaško s. Ravno. Naša desna pobočnica vodila je s njima dužu borbu i uspjela da ih odbaci nazad ka Hutovu, gdje je od Švaba zarobila jednu nje-mačku zbrojovku, 5 pušaka, nešto bombi i municije, dok je ostalo na licu mjesta 7 mrtvih Švaba. Kod nas je ranjen jedan drug.

Druga jedna kolona sa Nijemcima i italijanskim fašistima pošla je oklopnim vozom od Dubrovnika ka Ravnom. I ova je kolona dočekan od naše lijeve pobočnice i odbijena natrag. Neprijatelj je ostavio 30 mrtvih. Zaplijenjeno je nešto pušaka i municije. Lokomotiva je onesposobljena. Na našoj strani nije bilo žrtava.

Istog dana naveče preturili smo se sa čitavom brigadom na prostoriju Bobani (Šuma Trebinjska) gdje smo se odmorili 24 sata i vršili mobilizaciju Popova Polja i Bobana. Tu smo formirali Popovopoljski bataljon koji nosi ime u brigadi: VI bataljon. Brojno stanje ovog bataljona je 166 boraca.

³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 225.

⁴ Odnosi se na one ustaše koji su ljude bacali u jame.

U isto vrijeme četničke bande iz cijele južne Hercegovine, sem Zubaca, izvršile su mobilizaciju i došle sa oko 500 vojnika u Popovo Polje, gdje su vršile pljačku i teror nad selima koja su se odazvala našem pozivu u brigadu. Četničke vojvode u zajednici sa Nijemcima i ustašama imali su namjeru da nas napadnu među ovim komunikacijama sa svih strana; bili su izjavili da će nas potpuno uništiti. Mi kad smo vidjeli da se ova ofanziva priprema na nas, hitno smo izvršili pokret u pravcu Popova Polja sa namjerom da razbijemo ove četničke bande i da se izbacimo između ove komunikacije na prostoriju Ljubinskog sreza. Pokret smo izvršili noću 26/27 pr. mjeseca. Četnike smo napali u 11 časova noću u selu Veličani — Drijenjani — Gornje i Donje Dračevo — Dubljani. Borba je bila jaka i uporna. Četnici su davali žilav otpor, tako da je borba trajala cijelu noć, tj. od 11 sati naveče do 11 sati prije podne 27 pr. mjeseca. Rezultat borbe: četnici bježe u paničnom bjegstvu ostavljajući na bojištu 46 mrtvih, dok smo ih 34 zarobili, od kojih 15 uvršteno u brigadu... Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez »Breda«. 1 puškomitraljez. 40 pušaka, 50 bombi, nekoliko hiljada metaka i druge ratne spreme.

Na našoj strani bila su 2 mrtva i 5 ranjenih. Među poginulim 1 komandir čete.

Naša desna pobočnica napala je voz na željezničkoj stanici u Poljicama, kojom je prilikom zarobljeno 42 domobrana i jedan Švabo. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez »Š. L.«,⁵ 1 puškomitraljez, 1 laki bacač, 3 mašinke, 40 pušaka, 2 revolvera i 3 signalna pištolja, kao i druge vojničke spreme i oko 10.000 metaka. Lokomotiva je uništena.

Odavde dalje nastavili smo gonjenje razbijenih četničkih bandi u pravcu Zagore i Begovića Kule, tako da su nas na 29 pr. mj. dočekali na Begovića Kuli ujedinjeni Švabe, ustaše i četnici. Ovdje smo vodili s njima jaku borbu, koja je trajala 6 sati, i neprijatelja odbacili u pravcu Trebinja. Na bojištu ostalo je 28 mrtvih Nijemaca, ustaša i četnika. Zaplijenjeno je: 3 brdske teške haubice sa 60 granata, kao i 6 sanduka municije od teškog bacača. Bilo je dosta druge ratne spreme.

Dvije haubice Švabe pri povlačenju oštetili su, tako da nijesu bile ni sa opravkom upotrebljive. Treća haubica je oštećena jer su joj točkovi uništeni, koja se da opraviti. Mi smo ovu haubicu sa municijom evakuisali i sklonili. Ove druge dvije potpuno smo uništili.

Mi ovdje nijesmo imali gubitaka sem nekoliko drugova lakše ranjenih.

---

⁵ „Švarcloze“

Odavde preturili smo se na prostoriju Ljubomira sa zadatkom [da] razbijemo četničku organizaciju u opštini Ljubomirskoj i Zavodskoj. U Ljubomiru javilo nam se je u brigadu 160 boraca. U Ljubomiru ponovo su četnici sa Švabama napali nas i borba je trajala od pola dana do 6 sati naveče, kada smo uspjeli da ove bande rastjeramo. Mi smo imali 3 mrtva i 8 ranjenih. Švabe i četnici ostavili su 15 mrtvih.

Dalje smo nastavili gonjenje u pravcu Zvijerine, gdje četnici nijesu davali nikakvog otpora, no su se razbježali na sve strane.

3 o.mj. naveče u Zvijerini primili smo poštu od vas, a od drugova iz Banjana obaviješteni smo da su četnici uspjeli da odbace V brigadu sa Vilusa i Velimlja i da su neki četnički bataljoni došli do Somine. Ponovo smo obaviješteni da je V crnogorska brigada, ojačana sa nova dva bataljona, preduzela ofanzivu protiv četnika i izbila na Velimlje i Viluse.⁶ Mi smo u vezi ovih borbi koje se vode oko Vilusa, da bi olakšali V crnogorskoj brigadi, krenuli u napad širokim frontom od s. Moska do »ćoravog« bataljona⁷ i napali četnike i Nijemce i zauzeli varoš Bileću kao i Logor.⁸ Jedan dio Švaba i četnika, njih oko 40, zatvorili su se u finanačku kasarnu koju su ranije Italijani dobro utvrdili. Nju još nijesmo likvidirali jer ne možemo im ništa bez topa, i to većega, no ih držimo u opsadi. Bileću smo zauzeli 4 o.mj. u 11 časova prije podne. Mi smo imali u toku ovog jučerašnjeg dana 5 mrtvih drugova i od 15 do 20 ranjenih. Švabe iz Trebinja i Dubrovnika sa jačim kolonama krenuli su juče oko 12 časova da bi ponovo ušli u Bileću⁹ i oslobodili ovaj broj blokiranih Švaba i četnika. Naši bataljoni koji su se nalazili na prostoru Mosko — Rogošina uspjeli su nakon duže borbe da ih odbace u pravcu Trebinja, gdje su Švabe ostavili više od 30 mrtvih i nešto oružja i municije. Naši su imali 1 mrtvog i 7 ranjenih. Ovi ranjenici kao i poginuli drug spadaju u gore navedenu cifru.

Švabe ponova su izvršili kontranapad i borba se vodi od jutros od 4 sata, gdje su upotrijebili tenkove i artiljeriju. Postoji vjerovatnoća da će Švabe prodrijeti da ponovo zauzmu Bileću.

U Bileći je ubijen veliki broj četnika i Švaba. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez »šmajser«, nešto pušaka i druge spremne.

⁶ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 94.

⁷ Tako je nazvan jedan četnički bataljon čiji komandant Špiro Bolić, nije imao jedno oko.

⁸ Bileća, vojnički logor u kome se za vrijeme stare Jugoslavije nalazila podoficirska škola.

⁹ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 94.

Broj tačan ubijenih Švaba i četnika ne znamo jer još bataljoni koji su u varoši operisali nijesu nas izvijestili.

Ovo ovoliko o akcijama koje smo izveli za vrijeme od kako smo se razdvojili od vas.

Sad da vas upoznam o pravom stanju u X brigadi:

Brojno stanje ove brigade popelo se je za ovo 10—15 dana; cvdje na licu mjesta ima 1.200 boraca. I gatački bataljon, koji se drži u cjelosti, broji 180 boraca, u Stolačkom srezu ostavili smo jednu četu iz brigade od 50 boraca sa drugom Danilom Komnenovićem, komandantom V bataljona da vrši mobilizaciju na tom sektoru. Ima vjerovatnoće da je do sada formirao bataljon od te čete do 150 boraca. U Nevesinju formiran je jedan bataljon jačine 100 boraca, koji je otpočeo da izvodi akcije. Prema ovome brigada može u pokretu da ima 1.650 boraca.

Mobilizacija u Hercegovini ide dobro. Naročito Srez bilečki. Narod u Hercegovini uviđa skorbu propast njemačkog fašizma i jednovremeno svijestan je izdaje vođa četničkih, iako četnici pomoću Švaba i ustaša vrše strahovite represalije nad masama koje su nama naklonjene i vrše potpunu pljačku nad onim selima čiji se borci nalaze u brigadi. Mi smo brigadu raspodijelili na dvije udarne grupe.¹⁰ I udarnu grupu sačinjava: II, III, VII i VIII bataljon. Formirali smo štab grupe, čiji je komandant drug Petar Radović, njegov zamjenik drug Nikola Ljubibratić, politički komesar drug Peko Bogdan, njegov zamjenik drug Slobodan Šakota. Ova grupa je pod komandom Štaba brigade.

Drugom grupom komanduje sam Štab brigade.

Naše je mišljenje da sa ovim snagama naše brigade upadnemo što prije u Srez nevesinjski gdje bi mogli dolaskom jakih snaga izvršiti mobilizaciju najmanje 60%. Isto tako mislimo naš I bataljon povući u sastav brigade, a manje jedinice ostavljati [na] terenu. Čim izvršimo ovaj predviđeni plan, formiraćemo i treću grupu¹¹ i brigadu razdvojiti u tri pravca, tako da se jedna grupa kreće srezovima: Stolački, Ljubinjski i Trebinjski; druga grupa da se kreće srezovima: Bilečki — Lastva — Župci, a po potrebi intervencija ka Vilusima i ka Banjanima; treća grupa da se kreće srezovima: Gatački i Nevesinjski i Konjički. Tako bi mogli uspješno vršiti daljnu mobilizaciju i ne dozvoliti četničkim bandama nigdje da se grupišu.

Nijesmo mogli jedan bataljon sam uputiti za Borke iz razloga što su Švabe u Hercegovini vrlo aktivne i potpuno ih potpomažu četnici i ustaše. Nego ćemo ovo uraditi čim upadnemo u Srez nevesinjski.

¹⁰ Vidi dok. br. 26.

¹¹ Vidi dok. br. 171.

Novomobilisano ljudstvo, ono je borbeno dosta, ali u Hercegovini veliki je nedostatak političkih radiika kako u vojsci tako i na terenu, i ako postoji ikakva mogućnost. potrebno bi bilo što više uputiti političkih radnika za vojsku.

Kurire za Korpus uputićemo sutra.

Kurire smo uputili sa vašim izvještajem vezom za Kalinovik i dalje, gdje nađu Korpus, pa ne znamo da li su hvatali veze sa Korpusom.

I bataljon napustio je prije 5 dana Gacko. Sad ponovo u Gacku nema Švaša, samo neke četničke straže.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta III udarne
divizije NOVJ
Vlado Šegrt

5 oktobra 1943 g.
u 12 čas.
Baljci

Prilog: Bilten o akcijama Brigade
za period od 3 mjeseca.

P. S.

Prije 20 dana II bojna XIV hrvatske domobranske pješa-diske pukovnije, sa sjedištem Trebinje, a poslije dužih tajnih pregovora sa njenim komandantom i nekim satnicima (satnik Mustafa Dizdarević, bivši jugoslovenski aktivni oficir), krenula je iz Hutova ka Hrasnu da se preda našim jedinicama, ponijevši pri tome mnogo vojne opreme. Pri tome pokretu napadnuta od ustaša vodila je dužu borbu, u kojoj je bila razbijena a zakašnjelom intervencijom naše mještanske čete iz Hrasna prišlo je k nama oko 60 domobrana sa 4 hrvatska oficira. Njen komandant bio je zalutao, pao u četničke ruke (njima je bio i naklonjen), koga su četnici i strijeljali (valjda zbog zlatnog prstena na ruci).

Sada u X brigadi ima 2 aktivna i 2 rezervna hrvatska oficira,¹² koje ćemo još malo uzdizati, pa će možda doći u obzir za načelnike grupa ili bar bataljona.

Pri našem »3« nalaze se i 3 italijanska oficira.

Naš »3« posljednjih dana ojačali smo sa oko 40 omladinaca iz Dubrovnika.

¹² Odnosi se na domobranske oficire.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE BRIGADE
OD 5 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE NOU DIVIZIJE
O POKRETU BRIGADE NA SEKTORU NEVESINJA I O
FORMIRANJU UDARNIH GRUPA¹

ŠTAB
X HERCEGOVAČKE N. O. U.
BRIGADE
5 oktobra 1943 g.
u 12 čas.
s. Baljci

ŠTABU III UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Izveštaj o akcijama ove brigade ne podnosimo, jer ga je drug zamjenik komandanta² divizije podnio detaljno.³

Traženih 15 boraca za prateći bataljon korpusa uputićemo vam sutra.

Kako je našim pokretima od Popova Polja preko prostora Trebinje — Ljubomir, kao i sa druge strane pokretima V Brigade od Velimlja i Vilusa,⁴ u priličnoj mjeri razbijena, pa makar i privremeno, relacija Trebinje — Bileća — Banjani, a obzirom na lijepe perspektive za mobilizaciju na prostoru Hrgud — Dabar — Nevesinje, to ćemo sa svim našim snagama krenuti u tome pravcu,⁵ pa čim izbijemo ka Nevesinju, preduzećemo hitno mjere za prihvatanje navedenih padobranaca, koje ćemo potom odmah vama sprovesti pod sigurnom pratnjom. Put ka Nevesinju iskoristićemo za odmor brigade u »čoravcima« (teren istočno od Plane), gdje mislimo ostaviti i jedan jači pokretni odred.

Molimo da nas izvijestite da li su naši kuriri stigli u korpus, koji su nosili vašu poštu koju ste nam predali prošli put u Baljcima, kao i naše predloge za unapređenje vojnih rukovodilaca ove brigade.

Usljed velikog porasta brojnog stanja ove brigade, radi lakšeg rukovanja, brže mobilizacije i drugih opravdanih razloga, kao i zbog objektivne perspektive i još jače mobilizacije,

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/3, k. 1147—II.

² Vlado Šegrt

³ Vidi dok. br. 25.

⁴ Vidi dok. br. 25 i tom III, knj. 5, dok. br. 94.

⁵ Vidi dok. br. 53 i 59.

mi smo u našoj brigadi, a u vezi i usmenog sporazuma sa vama, pristupili formiranju **udarnih grupa**,⁶ za koje predlažemo da dobiju oblik brigada. Dosada formirali smo **jednu udarnu grupu** a ovaj štab sada rukuje sa tom grupom. kao i neposredno sa 4 druga bataljona, ne računajući tu Nevesinjski, Stolački (koji se tek formira) niti druge koji su u izgledu. Svi naši bataljoni prosječno su jaki od 160—180 boraca. Kroz 15 do 20 dana vjerujemo da ćemo imati u sastavu brigade 12 bataljona. Uslijed ovoga predlažemo da se usvoje naimenovanja sljedećih štabova grupa, a koje će do vašeg rješenja ostati pod ovom formom:

STAB I GRUPE:

Komandant drug Petar Radović (do sada komandant »3« u I Dalmatinskoj i kod nas).⁷ Njegov zamjenik drug Nikola Ljubratić (do sada komandant našega »2«).

Politički komesar drug Peko Bogdan (do sada zamjenik komandanta I Dalmatinske brigade) a njegov zamjenik drug Šlobodan Šakota (do sada zamjenik polkoma našeg »2«).

Ovaj štab već funkcioniše.

STAB II GRUPE:⁸

Komandant drug Danilo Komnenović (do sada komandant našega »5«), njegov zamjenik drug Jovan Andrić (do sada komandant našega »4«).

Politički komesar drug Živko Jošilo (do sada politički komesar našeg »5«), a prije kraćeg vremena zamjenik polkoma »1«. Njegov zamjenik drug Franc Novak (do sada zamjenik polkoma našega »5«).

Ovu drugu grupu formiraćemo čim izbijemo Nevesinju⁹ (najdalje za desetak dana).

III GRUPU bi formirali¹⁰ po formiranju II Grupe, imamo u vidu druga Obrena Ivkovića, a konkretan predlog podnijet ćemo vam doznije.

Ukoliko bi se moglo doći do kakve pokretnije radio-stanice, a i do radio-telegrafista, dobro bi nam bilo sve to uputiti, jer bi nam brza veza mnogo koristila.

⁶ Vidi dok. br. 25.

⁷ Treći bataljon Desete hercegovačke NOU brigade sačinjavali su borci i rukovodioci iz Dalmacije, te je u početku bio u sastavu Prve dalmatinske NOU brigade, ali je poslije Pete neprijateljske ofanzive bio otsječen od svoje matične jedinice, pa se priključio Desetoj brigadi.

⁸ Članovi Štaba Druge grupe bili su: komandant Obren Ivković, politički komesar Spiro Srzentić, zamjenik komandanta Petica i zamjenik političkog komesara Mato Markotić. Štab treće grupe bio je onaj koji se u naredbi spominje kao Štab Druge grupe.

⁹ i ¹⁰ Vidi dok. br. 138 i 171.

Želimo da još više podvučemo potrebu za političkim rukovodiocima čiji se nedostatak kod nas danas sve više osjeća. a sa ubrzanim prilivom novog sirovog ljudstva ta potreba postaje i još veća. Popune ovakvih radnika ne možemo očekivati sa terena Hercegovine, jer organizacija u njima još više oskudijeva.

Ako postoje negdje veće rezerve municije za italijanske puškomitraljeze, bacače i signalne pištolje, rado bi primili.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
Čedo Kapor

Komandant,
Rade Hamović

BR. 27

**ZAPOVJEST ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU
BRIGADE OD 5 OKTOBRA 1943 GOD. ZA RASPORED JEDINICA OKO BILEĆE¹**

Strogo povjerljivo

ŠTAB
X HERCEGOVAČKE N. O. U.
BRIGADE
5 oktobra 1943 g.
u 22 časa
s. Baljci

I Udarna grupa

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Trebinje — Dubrovnik 1:100.000)

U toku jučerašnjeg napada naš »3« je prevremenim blokiranjem varoši² spriječio bandama otstup. te su se bande zadržale u varoši i poslije borbe čitavi dan i noć stjerane su u dvije kuće koje bi se mogle likvidirati samo uz velike gubitke, koje nijesmo htjeli da damo, već smo naredili manju blokadu i iz-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/2. k. 1147 II.

² Odnosi se na Bileću. Vidi dok. br. 25.

vlačenje naših snaga. Juče je I Udarna grupa vratila neprijatelja u Trebinje, spriječivši mu prodor ka Bileći uz teške gubitke³ (35 mrtvih). Danas pak neprijatelj je sa oko 3—400 i nekoliko tenka uspio da uđe u Bileću sa dijelovima te snage, prihvatio je one iz blokade i otišao iz Bileće put Trebinja sa 13 vozila (bio je došao sa 10, a 3 kamiona su bila od ranije u Bileći). Jedan četnik koji je bio u bunkeru danas je pričao da su Švabe pobile skroz za Trebinje, a da se na prostoru Torić, a možda i Vodena Gradina ili Nikolja Glava nalazi do 150 četnika.

U ovim borbama mi smo imali 6 mrtvih i 19 ranjenih, od kojih 2 teže. Neprijatelj je imao 75 mrtvih i mnogo ranjenih. Zaplijenjen je 1 »šarac« i nešto oružja.

V Crnogorska brigada u pokretu je od Vilusa preko Grahova ka Crkvicama, gdje se nalazi čitava italijanska divizija, a radi stavljanja iste pod našu komandu.⁴

Juče u Stocu bilo je oko 150 Švaba, a u Nevesinju izgleda isto toliko ili i manje. U Gacku su samo Kuljani.⁵

Naša brigada zadržaće se i sjutra na prostoru Bileće, pokušavajući demonstrativnim napadom ovladati i Trebinjem, likvidirati i mobilisati Zavode, zauzeti sa »1« Gacko, manje dijelove ostaviti da čuvaju Bileću, a sa glavnom nama krenuti preko Dabra ka Nevesinju putem mobilizacije.

N A R E Đ U J E M O :

1.) I Udarna grupa

Odmah po prijemu ovoga naređenja hita da zatvori pravac od Trebinja po mogućstvu kod Moskog, držeći jaču rezervu oko sela Brova, sa koje linije makar i sa puškomitraljeskim odjeljenjima pokušati demonstrativni napad na Trebinje od pravca Jasena i Trebijova. Sem zatvaranja pravca od Trebinja [i] demonstrativnog napada na isti, istovremeno upasti u Dubočane, gdje zapaliti kuće nekoliko najvećih bandita (zna zamjenik politkoma »7«) pristupajući opštoj mobilizaciji svih sela od drumu do Trebišnjice a obavezno pozvati i one iz Lastve, a po mogućstvu i Zupci. Sve novomobilisano ljudstvo uključivati u »7«, izvještavajući pri tome nas hitno da bi formirali od njega novi bataljon.

³ Vidi dok. br. 25.

⁴ Vidi tom III. knj. 5. dok. br. 94.

⁵ Ustaše iz Fazlagića Kule

Organizujte obavještajnu službu ka Ljubomiru, te da vas ne iznenade sa desnog boka.

Drum stalno, danju i noću, i bez predaha rušiti.

Malo je da u ovome rušenju učestvuje i 300 mještana. Dobro bi bilo da »8« krene na Dubočane. Ukoliko bude koji telefon u Bileći, odmah ćemo vam sjutra uputiti da bi imali vezu Bileća—Mosko.

Odmah po prijemu ovoga naređenja dostavite nam vašu najnoviju zapovjest naznačujući nam vaše mjesto da bi znali vaš raspored.

2.) V bataljon »5«

Večeras, odmah po prijemu ovoga naređenja, krenuće sa Hadžibegovog Brda grebenom na Vlajinjju, gdje će zadržati glavninu, zatvarajući tu pravac druma i pruge od Vilusa i izviđajući ka Mirušama i Pilatovcima. Ukoliko naš »4« naiđe na otpor na Vodenoj Gradini [i] Nikoljoj Glavi ili Drakuljici, pomozite ga bočnim napadom. Hranicićete se iz Miruša ili Deleuša.

3.) IV bataljon »4«

Odmah po prijemu ovoga naređenja čisti teren preko Vodene Gradine i Nikolje Glave, težeći što prije ovladati Drakuljicom, gdje po čišćenju zadržava svoje glavne snage (Drakuljica pa i Nikolja Glava) a sa zadatkom zatvaranja pravca od Trebinja. gdje odmah preduzeti hitne mjere mobilisući svu okolinu za danonoćno rušenje druma.

Od četa sa Drakuljice — Nikolje Glave obavezno držati jedan vod na Tuhoru, koji da izviđa ka Ilinoj Glavi i Ječmištu, organizujući dobro obavještajnu službu u tome pravcu.

3 vaša četa da bude u Bileći za održanje reda i poretka u varoši. Straže na izlazima i ulazima odmah postaviti i parole pisati.

Sve borce Mirlovića, Čepelice, Panika i Miruša pozovite da vam se jave sjutra do podne na regrutnu komisiju u Bileći sa ratnom spremom i sposobne uključite u vaš bataljon.

4.) VI bataljon »6«

Ostaje u Radmilovića Dubravi izviđajući ka Vučjem Dolu, a jednu četvu odmah uputiti na prostor Bijela Rudina — Mokri Do, koja tu da zatvori pra-

vac od Plane, mobilišući svu okolinu za danonoćno rušenje druma.

5.) Bolnica ostaje u Radmilović Dubravi skupa sa »6«.

6.) Ovaj štab biće noćas u Radmilović Dubravi, a sutra u 7 časova kreće u Bileću, gdje će ostati.

7.) Komore bataljoni da uzmu bliže jedinicama. Povedite sutra računa da sve bude dobro maskirano zbog mogućnosti dejstva avijacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
komandant
Rade⁶

Dostavljeno: Štabu I Udarne grupe, »4«. »5« i »6«.

BR. 28

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
5 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA O PO-
PUNI JEDINICA UBOJNOM OPREMOM¹**

ŠTAB I PROLETBRIGADE

5-X-1943 god.

Br.

ŠTABOVIMA BATALJONA

Odlukom Štaba brigade svaki bataljon treba da je naoružan sa po 3 (tri) »Brede«. Ukoliko bataljoni do sada nisu naoružani sa odgovarajućim brojem mitraljeza, u toku današnjeg dana poslaće ljudstvo koje će primiti kod brigadnog intendanta u Eminovom Selu mitraljeze »Breda« sa odgovarajućim brojem municije.

Štabovi bataljona takođe će se postarati da snabdeju borce sa dovoljnim brojem ručnih bombi, koje se takođe nalaze kod brigadne intendature. Ukoliko neki bataljoni imaju nemačke

⁶ Rade Hamović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—2, k. 708.

ili češke bacače, a za njih nemaju dovoljnu količinu municije. neka izveste ovaj štab da bismo mogli nabaviti potreban broj od Štaba divizije.

Brigadna intendantura u toku današnjeg dana će preduzeti da mobiliše potreban broj konja za popunu bataljonskih komora (bojnica), a to će isto preduzeti i štabovi bataljona, u sporazumu sa brigadnim intendantom.

Štabovi bataljona dostaviće ovome štabu tačan spisak naručanja i municije, računajući i ovo koje treba da prime u toku današnjeg dana, kao i brojno stanje ljudstva.

Svi štabovi bataljona (sem Prvog bataljona) uputiće u toku današnjeg dana po jednog konjovodca u ovaj štab koji će ih dalje rasporediti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.

Komandant,

(M.P.)

BR. 29

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE BRIGADE OD 5 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O POVLAČENJU NEPRIJATELJA IZ KUPRESA¹

ŠTAB
VI KRAJISKE N. O. PARTIZANSKE
UDARNE BRIGADE

Br. Sl.

Dne 5. X. 1943 g.

ŠTABU IV KR. NOU DIVIZIJE

P o l o ž a j

Na putu smo izviješteni da je neprijatelj napustio Kupres.²

Mi smo već smjestili naše bataljone i to: Treći bataljon u selu Osmanlijama, a I i Štab brigade u selu Olovu.

¹ Original. pisan mastiljavom olovkom, ćirilicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1, k. 767.

² Vidi dok. br. 68.

Vojska se odmara i sprema ručak.
Uputićemo kurire u grad Kupres da uhvate vezu sa snagama koje se tamo nalaze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Ratko³

(M.P.)

Komandant
sl. odsutan

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRVARSKOG NOP ODREDA OD 5 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O AKCIJI NA PRKOSIMA¹

ŠTAB
DRVARSKOG NOP ODREDA

Str. pov. sl.
5. X. 1943 g.

ŠTABU II BOS. NOU KORPUSA

Položaj

Po pitanju akcije na Prkosima² odgovaramo slijedeće:

Akciju na Prkosima izvele su snage dvaju bataljona X K.N.O.U. brigade i Udarnog bataljona ovog Odreda i jedne terenske čete isto ovog Odreda (Vakufske).

Bataljoni su krenuli na zadatak sa naročitim raspoloženjem. Akcija je uslijedila u 11 sati. Udarni bataljon imao je za zadatak artileriju, gdje su bili prethodno dodijeljeni posebni zadaci da se odmah artilerija uperi na garnizone u Vakufu i Vrtoču.

Prvi juriš na artileriju bio je odbijen, taj pothvat prošao bez žrtava. Nijemci su se pokolebali, počeli su tući sa artilerijom, ali bez uspjeha; borci su se na vrijeme podvukli pod

³ Novaković

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1—1, k. 1628

² Vidi dok. br. 96.

artiljerisku vatru. Dalje su tukli sa kartečom koji je isto bio propraćen sa neuspjehom.

Izvršen je treći juriš. Njemački komandant diviziona lično je rukovao sa teškim mitraljezom. Topove je branilo 160 neprijateljskih vojnika, pretežno Nijemci. Taj je juriš uspio, topovi su bili u našim rukama, koji su odmah bili uništeni jer nijesu imali municiju kraj sebe. Nijemci su bili većim dijelom pobijani.

Dva bataljona X K. brigade imala su zadatak da likvidiraju najutvrđeniji čvor od 65 bunkera; u prvi mah borci X-te bili su rano kompromitovani, te nisu bombaši mogli da blagovremeno izvrše svoj zadatak. Na ovom uporištu Nijemci su davali divovski otpor, dok se nisu bombaši ponovo koncentrisali i uz ornebesan vrisak boraca uzeta je prva linija bunkera. Prilikom likvidacije ostalih bunkera borci X brigade bili su tučeni njemačkom vatrom tako da je komandir II čete III bataljona morao da izvrši povlačenje. Tom prilikom komandant II bataljona Šušilović³ izvršio je juriš sa svojim bataljonom, gdje je uspio da povрати otete bunkere i da osvoji još dvadeset i jačih utvrđenja. Prilikom borbe legionari nisu davali tako jak otpor; moglo se primijetiti da su pucali visoko povrh naših boraca. Nijemci i pored toga što su davali najjači otpor, borci X brigade za kratko vrijeme osvojili su sva utvrđenja ostavljajući za sobom hrpe njemačkih kao i legionarskih lješina.

U ovoj borbi, u kojoj su Nijemci nastojali po svaku cijenu da ponovo zavladaju tim uporištem, poginulo je 270 neprijateljskih vojnika i oficira, pretežno Nijemaca, među njima jedan major doktor, jedan nadporučnik komandant artiljeriskog diviziona.

Naročito se pripisuje zahvalnost i pohvala borcima sviju bataljona koji su jurišali neustrašivo uz vrisak i pjesmu. Tom prilikom jedan slučaj drugarice Zore Danić, koja je pred svojim bataljonom jurišala na neprijateljske rovove i bunkere vičući „Razbucaj Stevanija“: nakon nekoliko minuta bila je smrtno pogođena. Drugi primjer drugarice Marije Bursać, koja je, rame uz rame sa drugaricom Zorom, isto ranjena u nogu a prethodno je razoružala četiri živa njemačka vojnika.

U ovoj borbi naročito se istakli slijedeći drugovi:

Šušilović Mićo, komandant II bataljona X brigade, koji je ranjen.

Komandir II čete III bataljona drug Radojko Petar, isto ranjen.

Zam. politkomesara III bataljona Plećaš Mile.

Partizan „Pilip“, kojeg treba naročito pohvaliti.

³ Mićo

Naročito se pohvaljuju svi mitraljesci Udarnog bataljona Drvarskog odreda, kao naprimjer drug Marko Rokvić koji je pred bataljonom. koseći na 100 metara, potrošio za vrijeme borbe ispalivši 3.000 metaka iz svog mitraljeza.

Mitraljezac Svetko Mrđa, koji je isto na isti način pao kao i Marko.

Pohvaljuju se komandiri Udarnog bataljona Niko Rodić, Marko Karanović.

Vodnik II voda I čete Udarnog bataljona Stevo Karanović.

Naše je mišljenje da se pohvale svi pomenuti drugovi, kao i svi ostali borci, kao i štabovi bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant:
Branko Tanjga

BR. 31

**ZAPOVIJEST ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 6
OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
ODERANU TUZLE I PRELAZAK U PROTIVNAPAD NA
NEPRIJATELJSKE JEDINIČE¹**

ŠTAB
III BOSANSKOG NOU KORPUSA
Br. službeno
Dne 6 oktobra 1943 g.

ŠTABU XII* NOU DIVIZIJE
ŠTABOVIMA VI BOSANSKE, III MUSLIMANSKE i
II KRAJIŠKE BRIGADE i I VOJVOĐANSKE BRIGADE

Z A P O V I J E S T:

(sekcije Tuzla—Kladanj 1:100.000)

Važnost odbrane Tuzle isto je toliko velika koliko i njeno zauzimanje. Naša vojska naišla je na velike simpatije i oduševljenje naroda Tuzle i okoline za našu borbu. 74 bivša hrvat-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—1, k. 407.

* Pogrešno. Odnosi se na Sedamnaestu NOU diviziju.

ska oficira stupila su u naše redove i izdali proglas narodu. Čitavo vođstvo HSS-a iz Tuzle prišlo je našoj borbi. Preduzete su mjere za najširu mobilizaciju² i u projektu je stvaranje jedne hrvatske brigade³.

Sav plijen nije još evakuisan iz Tuzle.

Tuzla je za nas od ogromnog vojničkog značaja za izvršenje naših daljih zadataka u Istočnoj Bosni.

Sve su to činjenice koje nam nameću zadatak da odbranimo Tuzlu i da protjeramo neprijatelja⁴. U vezi s tim

N A R E Đ U J E M O :

1. VI Bos. brigada napasće neprijatelja u Bukinjama lijevo i desno od drumu Tuzla—Bukinje, desno pravcem Moluhe—Hudeć—Bukinje, a lijevo pravcem Kužići—Miladije—Bukinje. Pri napadu održavati lijevo vezu sa snagama II Krajiške brigade, a desno sa snagama Majevičkog N.O.P. odreda

Po zauzimanju Bukinja goniti neprijatelja glavinom svojih snaga pravcem Plane—Musl. Bistarac u zajednici sa Majevičkim NOP odredom. Po izbijanju na tu liniju Majevički NOP odred produžuje gonjenje neprijatelja u pravcu Lukavca a VI Bos. brigada prebaciće se preko drumu i pruge i produžiti gonjenje neprijatelja u pravcu Puračića i razmjestiti jedinice na liniji Puračić—Prokosović i čekati dalje naređenje.

2. II Krajiška brigada sa svim svojim snagama izvršiće napad na neprijatelja na Visu i Markovištu, obuhvatajući lijevo selo Husinu i Cerik a desno vezati se sa snagama VI Bos. brigade potpomažući joj likvidaciju neprijateljskog uporišta u Bukinjama. Po likvidaciji Visa, Markovišta i Bukinja produžiti sa gonjenjem neprijatelja lijevo i desno od drumu Bukinje—Poljana, obuhvatajući lijevo Šeriće, a desno Katoličke Poljane i produžiti za Poljice i smjestiti se na toj prostoriji čekajući dalja naređenja.

3. III Bos. muslimanska brigada u zajednici sa dva bataljona I Vojvođanske brigade napasće i likvidirati neprijateljsko uporište Živinice. Napadom će rukovoditi u saglasnosti sa oba štaba brigade načelnik Štaba XVII divizije drug Vukašin Subotić. Po likvidaciji uporišta Živinice III Muslimanska brigada postaviće se na prostoriju Živinice i izvidati u pravcu Kladnja, a dva bataljona I Vojvođanske brigade odmah da se upute u pravcu Bukinja, gdje zaposjesti Markovište i Bukinje i zatvoriti pravac prema Lukavcu, i povezati se sa ostalim snagama svoje brigade u Tuzli.

² Vidi dok. br. 32.

³ Vidi dok. br. 80, 123 i 139.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 66.

...Korpusa
Br. ...
dne 6. ... 1945 g.

HH

Članci XII NOV Diktando
St. ... VI Bosanske, III Muslićanske i ...
II Krajiške brigade i I Vojvodjanske

Z A P O V J E S T

/sekcijske Tuzla-Kladnja 13.10.1945/

Važnost odbrane Tuzle isto je i u veoma velikoj mjeri i njeno značenje. Naša vojska mora biti je na veći dio teritorije i odanavljanje naroda Tuzle i okolice za koju postoji 74 hiljadu hrvatskih oficira starijih od naše redove i izdati proglašeno narodu. Čitavo vodstvo HSS-a iz Tuzle prišlo je našoj strani. Predstavile su njene su najbriža mobilizacija i u projektu je stvaranje jedne hrvatske brigade. Svi piljenje nije još završeno iz Tuzle. Tuzla je važna za sprovođenje vojnoškog značaja za izvršenje naših daljnjih zadatka u istočnoj Bosni. Sve na to činjenice koje nam osiguravaju zaletak da odbranimo Tuzlu i da protjeramo neprijatelja u vezi s tim naredžuju se:

N A R E D B U J E N O:

1. VI Bos. brigada napasti će neprijatelja u Bukinju lijevo i desno od druzna Tuzla-Budinja, desno pravcem Moluna-Međac-Bakinje, a lijevo pravcem Kuzići-Miladije-Bakinje. Pri napadu održavati lijevo vezu sa snagama II Krajiške brigade, a desno sa snagama Majeviškog N.O.P. Odrjeđa. Po zauzimanju Bukinja goniti neprijatelja glavninom svojih snaga pravcem Plana-Musi. Mistarac u zajednici sa Majeviškim N.O.P. Odrjeđom. Po izlasku nje na tu liniju Majeviški N.O.P. Odrjeđa produkuje gonjenje neprijatelja u pravcu Lukavca a VI. Bos. brigada produkuje se preko br. 1 i br. 2 i produkiti gonjenje neprijatelja u pravcu Feridika i smjestiti jedinice na liniji Paraćin-Prokosovići i čekati daljnje naredžuje nje.
2. II Krajiška brigada sa svim svojim snagama izvršiće napad na neprijatelja na Visu i Markovišta obuhvatajući lijevo selo Basirina i Cerik a desno vezati se sa snagama VI bos. brigade potpunošćinom likvidaciju neprijateljskog uporišta u Bukinju. Po likvidaciji Visa, Markovišta i Bukinje produkiti sa gonjenjem neprijatelja lijevo i desno od druzna Bukinje-Poljane, obuhvatajući lijevo Sereče, a desno Katoš i Poljane i produkiti za Poljice i smjestiti se na taj produkiti obuhvatajući dalja naredžuje nje.
3. III bos. muslimanska brigada u zajednici sa dva bataljona i vojvodjanske brigade napasti će i likvidirati neprijateljsko uporište Živnice. Napadom će rukovoditi u saglasnosti sa ova štaba brigade načelnik štaba XVII divizije drug Vakašip Sabotić. Po likvidaciji uporišta Živnice III muslimanska brigada postaviće se na prostorijske Živnice i isvidjeti u pravcu Kladnja a dv. bataljona I. vojvodjanske brigade odmah da se upute u pravcu Bukinje, gdje zaposjesti Markovišta i Bukinje i zatvoriti pravac prema Lukavcu, i povezati se sa ostalim snagama svoje brigade u Tuzli.
4. Majeviški N.O.P. Odrjeđ napasti će neprijatelja sa svojih sadašnjih položaja pravcem Rapače, potokom Jošanica na rudnik uglja i na snagu Bukinje, obuhvatajući desnim krilom selo Plana. Poslije izvršenja ovog zadatka i likvidacije Bukinje produkiti u pravcu predviđenom pod br. 1 ovog naredžuje nje, čvrsto držeći vezu sa snagama vojvodjanske brigade u Bukinju.

4. Majevički NOP odred napasće neprijatelja sa svojih dosadašnjih položaja pravcem Rapače, potokom Joševica, na rudnik uglja i na samo Buk.nje, obuhvatajući desnim krilom selo Plane. Poslije izvršenja ovog zadatka i likvidacije Bukinja produžiti u pravcu predviđenom pod br. 1 ovog naređenja, čvrsto držeći vezu sa snagama vojvođanske brigade u Bukinjama.

Napad za sve jedinice počinje u 21 čas po starom jugoslovenskom vremenu³.

Štabovi brigada i odreda vodiće strogo računa da sve jedinice izvrše jednovremeno napad na neprijatelja kako bi se isti što lakše likvidirao.

Znaci za raspoznavanje po predviđenom ključu.

Borbeni znaci: goni — neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
V.⁶ Popović

Zamjenik komandanta,
Toša Vujasinović

BR. 32

NAREĐENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 6 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE MAJEVIČKE BRIGADE ZA SPREČAVANJE NEPRIJATELJSKOG PRODORA OD DOBOJA KA TUZLI¹

III KORPUS²
6. X. 43

Exp.

ŠTABU I MAJEVIČKE BRIGADE

P o l o ž a j

Jedna neprijateljska kolona³ sastavljena od Njemaca, četnika i ustaša uspjela je da se preko Puračića probije do Lukavca, gdje je potpuno iznenadila Majevički odred i produžila

⁶ Vlado (Vladimir)

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/1—1, k. 407.

² Štab Trećeg NOU korpusa.

³ Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak 625—627 u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

kretanje do Bukinje, gdje se i sada nalazi. Naše jedinice: VI-sta bosanska i I-va vojvodanska brigada uspjele su da zadrže neprijatelja i vrše protivnapade na njega u cilju da ga protjeraju.

Majevički odred nalazi se na položajima sjeverno oko Bukinja i sprečava neprijatelju bočno zaobilaženje naših snaga.

Mobilizacija u Tuzli i Kreki u punom je jeku, već je formiran jedan Krekanski bataljon. 74 oficira, na čelu sa 3 pukovnika 1 potpukovnikom i 2 majora, prešla na našu stranu i izdali proglas hrvatskoj vojsci da prelaze na našu stranu. Čim se proglas umnoži, poslaćemo vam.

Dosadašnji plijen u Tuzlanskom garnizonu je sljedeći: 21 top. od toga 5 ispravnih protivtenkovskih, 4 brdska i 2 haubice, 20 vagona razne municije, velike količine životnih namirnica, 3.000 voj. odijela; zarobljeno 2.036 neprijateljskih vojnika i oficira, među njima 1 hrvatski general — Radl, ubijeno 500 nepr. vojnika, a ranjeno 400.

Vi sa vašom brigadom treba da zadržavate koliko god možete neprijateljsko nadiranje od Doboja dok vam ne stigne pojačanje. u planu je da dođe jedna Vojvodanska brigada⁴ na vaš sektor. Majevički odred poslao vam je nešto municije, organizujte jedan karavan koji treba da uputite za Dokanj, gdje treba da primite municiju i oružje.

O svim novostima na vašem sektoru izvještavajte direktno ovaj Štab.

Uz drugarski pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Komandant general-major:

---

⁴ Vidi dok. br. 31 i 66.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 6 OKTOBRA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O SITUACIJI OKO PROZORA I TRAVNIKA¹**

ŠTAB
V NO UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. —

Dne 6/X-1943 god.

u 17^h

NAČELNIKU V.Š. NOV I POJ

Oko podne dobili smo izvještaj sa položaja na Makljenu da je neprijatelj napustio Prozor. Za sada znamo ove pojedinosti: jutros je neprijatelj tukao naše položaje artiljerijskom i bacačkom vatrom, što su inače često činili. U dolini Prozora bila je magla, te naši osmatrači ništa nisu mogli da vide. Kasnije kada se magla digla, pošto je i neprijateljska vatra bila prestala, primijećene su grupe civila da napuštaju grad i idu cestom prema Rami. — Dijelovi našeg bataljona koji je bio na Makljenu polako su se spuštali u grad.—

Ovoga časa smo obaviješteni da su naši u Prozoru. Od civila su doznali da je neprijatelj napustio grad, pošto su doznali za pad Livna i Kupresa² i doznali su da imamo motorizaciju. Govorili su civilstvu da bježe sa njima iz grada jer da dolaze četnici i Talijani. Većina građana je otišla sa legijom, a svi su otišli već u Ramu. — Naše dvije čete odmah su poslone na pretek kolone radi zasjede, ali izgleda da će im umaći.

Večeras idu iz Bugojna vozom dva bataljona IX brigade do G. Vakufa, a poslije će prema Rami³. — Tako bi IX brigada trebala da smijeni naše jedinice, kako bi ih prikupili.

Štab I brigade javlja nam da je sve ono pojačanje koje je trebalo stići garnizonu Travnik otišlo prema Zavidovićima. Ovo je sigurno u vezi sa Tuzlom. U Travniku su od novih jedinica samo 4 satnije. Prema tome, u ovakvoj situaciji, kada je neprijatelj zaista smeten i nema snaga, mogao bi se izvesti uspješan napad na Travnik i okolinu. Uslov je da upotrijebimo artiljeriju i bacače.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 16482.

² Vidi dok. br. 14.

³ Vidi dok. br. 38 i 56.

Izgleda da su naše jedinice i VII brigade došle u kontakt sa kupreškim bandama. Oko 11 čas. čula se borba kod s. Silaj-dževine, koja je trajala oko pola sata. Drugog izvještaja nemamo.

X kraj. NOU brigada došla je sada u okolinu Bugojna.

Komandant divizije⁴ je mislio da dođe do druga načelnika. radi dobijanja nekih detaljnijih informacija o putu⁵, pa Vas molimo da izvijestite telefonom kada bi mogao sutra doći.

Još nemamo izvještaja⁶ od onih bataljona što su otišli za Ilidžu.

Uz borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant. p.pukovnik.
Mil.⁷ Morača

BR. 34

NAREĐENJE ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE OD 6 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PETE I DVANAESTE BRIGADE DA FORMIRAJU UDARNU GRUPU RADI DEJSTVA NA PRUZI TESLIĆ—DOBOJ I NA KOMUNIKACIJI KOTOR VAROŠ—BANJA LUKA¹

ŠTAB
XI NOU DIVIZIJE
6 ok. 1943 g.
Br. str. pov.

ŠTABOVIMA V, XII [BRIGADE] I PRNJAVORSKOGA
ODREDA

P o l o ž a j

Dva bataljona XII brigade i I bataljon V brigade formiraće jednu operativnu grupu pod komandom Štaba XII brigade, koji imaju slijedeće zadatke:

⁴ Milutin Morača

⁵ Odnosi se na pokret Pete NOU divizije na sektor Višegrad—Rudo. Vidi tom I, knj. 16, dok br 51.

⁶ Vidi dok. br. 44.

⁷ Milutin

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15—1. k. 865.

7 o.m. ova će grupa krenuti sa prostorijske Glogovac, i to u tri kolone, u pravcu sela Radnje i Cerovice, s tim da se kreće preko Pojezne i Rastuše. Usput pročistiti sva ova sela od četničkih grupa kao i zeleni kadar Kuprešaka Stanka, koji broji 150 ljudi.

8 o.m. ista grupa sa jednim dijelom snaga likvidiraće neprijateljsko uporište Križ, a s drugim dijelom snaga spustiće se na prugu Teslić—Doboj, gdje će na pogodnome mjestu postaviti zasjedu, sačekati i uništiti voz i minirati prugu.

Po izvršenoj akciji na pruzi i likvidaciji Križa, ova grupa krene preko Omanjske. Male Bukovice 9 o.m. i izbiti na prostorijsku Zarić—Mali Prnjavor.

10 o.m. likvidiraće želj. stanice Kladari i Kotorsko na pruzi Doboj—Derventa.

11 i 12 o.m. izvršiće pokret preko Malog i Vel. Prnjavora. Male i Vel. Sočanice u pravcu Detlaka, Drijena, s tim da 12 o.m. navečer izbiju na prostorijsku Glogovac—Palačkovci—Smrtići.

Po izbijanju na ovaj sektor, **hitno** obavijestiti Štab divizije preko Komande mjesta u Prnjavoru o rezultatu operacije.

Vještim prepadima i iznenađenjima uništavati četnike, odnosno pojedine četničke grupice na spavanju, i brzim upadima sa manjim snagama kroz teritoriju kroz koju budu četnici odstupali i time im postavljati zasjede za leđima. Ne dati im mogućnosti da se pribiraju i koncentrišu.

Prema muslimanskoj miliciji nastupati taktički, tj. pozivati ih u zajedničku borbu protiv četnika, a ukoliko to neće, već se odupiru, iste razoružavati.

Miliciju po katoličkim selima razoružavati isto kao i domobrane.

Ova operativna grupa ima da dozna koliko se nalazi četnika „zelenoga kadra“ i milicije na sektoru preko kojega bude operisala i te podatke najhitnije dostaviti u Štab divizije, kao i podatke o snagama neprijateljskih garnizona Teslić, Tešanj, Doboj i Derventa. U izvještaju treba navesti kolike su formacije, kakvo je naoružanje kao i moral kod neprijatelja.

Tešanjsko-teslićki odred 8 o.m. spojiće se sa Štabom XII brigade i sa tom operativnom grupom ići će preko cijelog gore predviđenog sektora. Po povratku na Glogovac vratiće se na liniju Rastuša—Ukrinica—Rankovići. Uz ovu operativnu grupu ići će hirurška ekipa divizije, kojoj će Štab brigade na vrijeme određivati mjesto za rad.

Dva bataljona V brigade krenuće 8 o.m. iz mjesta Prnjavor preko Vijačana, Šarinaca, Kokora i u toku dana izbiće u Jošavku.

10 o. m. krenuće preko Jošavke i poslije čišćenja Jošavke izbiti u Bilice iznad ceste Kotor Varoš—Banja Luka. Po izbijanju na ovu liniju uhvatiti vezu sa Banjalučkim partizanskim odredom. Ova grupa, zajedno sa Banjalučkim odredom manevrisaće i vršiti akcije na prostoriji između Čemernice—Karanovca—Banje Luke i Čelinca, nastojeći da se povremeno spusti bliže Banje Luke, sa zadatkom da omogući izlazak i prijem ljudstva iz grada, po mogućnosti vršiti akciju na Karanovac. Vještima zasjedama uništavati četničke grupe koje se nalaze na toj prostoriji. Ova grupa odvojiće jednu četu i poslati je za zaštitu diviziske bolnice, gdje će ostati za čitavo vrijeme dok se ova grupa bude nalazila na označenom sektoru.

Snage Prnjavorskog partizanskog odreda 7 o.m. koncentrisaće se na prostoru Mačino Brdo—Ilova, a odatle krenuti preko Rakovca i Srđevića i izbiti na prostoriju Srbac—Nož čko, gdje će uhvatiti vezu sa grupom „Liječve“.

8. o.m. krenuće ispod Motajice i izbiti u selo Smrtići, gdje će se zadržati do povratka snaga XII i V brigade.²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,	Načelnik, major,	Komandant, p.pukovnik,
Žarko³	M.⁴ Pečić	otsutan

² Vidi dok. br. 91 i 92.

³ Zgonjanin

⁴ Mirko

BR. 35

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
6 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA
POKRET NA PROSTORIJU ŠUJICA—STRZANJ¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE BRIGADE
6 oktobra 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

* Večeras će naša brigada izvršiti pokret u 19 časova na prostoriju Šujica—Strzanj, gde će ostati u toku sutrašnjeg dana. Raspored bataljona biće sledeći:

VI bataljon smestiće se na prostorijselo Strzanj zase-lak Volarice.

IV bataljon smestiće se u selu Bogdašić.

I bataljon smestiće se na sektoru Blatančić Han—Zrno.

Brigadna intendantura i sanitet smestiće se severno od raskrsnice koja vodi za Livno i Kupres, duž ceste na prostorijselo Karagin Hana.

Tehnička četa i Štab brigade smestiće se na prostorijselo Šujice.

II bataljon smestiće se na prostorijselo Šujica.

III bataljon, koji se sada nalazi [na] sektoru Aržano—Buško Blato izvršiće pokret i smestiće se na prostorijselo Eminovo Selo, odakle će u toku sutrašnjeg dana izvršiti pokret na prostorijselo Strzanj.

Bataljon „Garibaldi“ smestiće se u selu Gluščevine.

7 o.m. brigada će sa ove prostorijselo izvršiti pokret preko Kupresa za Bugojno, bataljoni će se pripremiti a za pokret će dobiti naknadno naređenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Zamenik komandanta,

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/1—3, k. 709.

**IZVJEŠTAJ DELEGATA ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG
NOU KORPUSA ZA JUŽNI SEKTOR OD 7 OKTOBRA 1943
GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
PREFORMIRANJU GRAHOVSKO-PEULJSKOG NOP ODRE-
DA I RASPOREDU JEDINICA¹**

DELEGAT ŠTABA
II BOS. N. O. U. KORPUSA
ZA JUŽNI SEKTOR
St. pov. br. sl.
dne 7-X-1943 g.

ŠTABU II BOS. N.O.U KORPUSA

Danas, tj. dne 7-X- o.g., izvršeno je preformiranje jedi-
nica² Grahovsko-peuljskog NOP odreda „Gavrilo Princip“. Formiran je Udarni bataljon sa tri (3) čete i pratećim vodom. sa sljedećim brojem oružja i ljudstva:

I četa:	50 boraca,	2 p.mitraljeza,	1 ručni laki bacač,	42 puške,	
II četa:	47 —,—	3 —,—,	1 —,—	40 pušaka	
III četa:	51 —,—	2 —,—,	1 —,—	45 —,—	
Prateći vod:	24 —,—	3 teška mitraljeza	— —,—	20 —,—	
Štab bataljona:	7 —,—	— —,—	— —,—	7 —,—	
<hr/>					
UKUPNO: 179		7 p.mitraljeza 3 laka ručna bac.		154	
		3 teška ručna bac.			

Za komandanta bataljona postavljen je drug Jovo Radić, dosadašnji zam. komandanta III bataljona (sajkovskog), a njegovu dužnost do povratka sa kursa vršiče zamj. komandanta odreda drug Kesić Obrad, dosadašnji komandant II bataljona.

Za pol. komesara bataljona (udarnog) postavljen je drug Vojin Erceg, dosadašnji zamj. pol. komesara III bataljona (sajkovskog).

Za zamj. pol. komesara Udarnog bataljona postavljen je drug Lukač Dmtar, dosadašnji zamj. pol. komesara II bataljona.

Za oficira pri Štabu Udarnog bataljona postavljen je drug Jovo Gašić, dosadašnji zamj. komandanta II bataljona.

Udarni bataljon u potpunosti je popunjen sa svim osobljem, tj. sa vojnim političkim, intendantskim, sanitetskim i obavještajnim.

¹ Original. pisan plavim mastilom, ćirilicom. nalazi se u arhiv: Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 59:1—6, k. 456.

² Vidi dok. br. 13.

Naoružanje Udarnog bataljona su puške samo „Mauzer“ i nekoliko kratkih „talijanskih“ i „Manliher“ pušaka. Za sve puške ima dovoljno municije.

Formiranje Udarnog bataljona proteklo je potpuno u redu.

Pored Udarnog bataljona formirane su i 3 čete i to:

I grahavska četa	od 50 boraca sa 46 pušaka, 1 p.mitralj., 1 t.mitr
II peulska četa	od 60 boraca sa 56 pušaka, 1 p.mitralj.
III sajkovačka četa	od 50 boraca sa 47 pušaka, 1 p.mitralj.
UKUPNO:	160 boraca sa 149 pušaka, 3 p.mitralj. 1 t.mitr

Za pol. komesara Grahovske čete postavljen je drug Jojić Nikica, dosadašnji pol. komesar I bataljona.

Za pol. komesara Peulske čete postavljen je drug Štrbac Jovan, dosadašnji pol. komesar II bataljona.

Za pol. komesara Sajkovačke čete postavljen je drug Bogoljub Kesić, dosadašnji zamj. pol. komesara I bataljona.

Sve komande četa u potpunosti su popunjene, a čete su također popunjene svim potrebnim vojnim, političkim, sanitetskim, intendantskim i obavještajnim kadrom.

Poslije formiranja Udarnog bataljona i četa dosadašnji komandant odreda drug Višekruna Mirko predao je dužnost novom komandantu odreda drugu Marku Mihailoviću. Poslije svečanog dijela, tj. poslije predaje raporta govora, defilea jedinica itd., održana je priredba, a zatim su čete krenule na svoje sektore, dok je Udarni bataljon ostao na Tičevu da se odmori 1—2 dana, a zatim će po naređenju krenuti u akciju.

Također je poslije formiranja novih jedinica održana konferencija sa Štabom Udarnog bataljona i sa komandama četa.

Na dosadašnjem komandanta odreda druga Višekrunu M. teško je djelovalo smjenjivanje, ali samo iz razloga što bi volio ostate u borbenoj jedinici, tj. ne ići u komandu mjesta ili područja, i mišljenja sam da bi istoga trebalo uputiti na vojni kurs a zatim ga rasporediti u neku jedinicu.

Dosadašnji komesar Sajkovačkog bataljona drug Kosta Pajčin izrazio je želju da ide u Slavoniju, a naređenje da se smjenjuje sa svoje dosadašnje dužnosti primio je takorekuć veselo.

Oba druga, tj. M. Višekruna i Kosta Pajčin doći će kroz koji dan u Štab korpusa, kako ste naredili.

Čete Grahovskog odreda koje stoje pod direktnom komandom Štaba odreda dejstvovaće postavljajući uglavnom zasjede na sljedećim sektorima:

I grahavska četa: Luka Mračaj—Strmica—Tiškovac.

II peulska četa: Korita—Peulje—Grkovci (južna strana Šatora i prema potrebi sjeverna strana Gnjata).

II sajkovačka četa: Nuglašica—Bastasi—Vrbica (jugozapadna strana Staretine i prema potrebi oko Sajkovića, tj. Troglav—Džilitan).

Drug Matić Dragan, dosadašnji komandant Glamočko-livanjskog odreda, nalazi se sa mnom na Tičevu i sutra krećemo na sektor Rore—Glamoč.

Udarni bataljon Drvarskog odreda nalazi se momentano u Stekerovcima, dok se Udarni odred nalazi na sektoru Crni Vrh—Rore. Glamočki odred nalazi se na sektoru Hrbljina.

Plan akcije protiv četnika na ovom sektoru, kojoj će se prići kroz 2—3 dana, izgledaće (prema dosada prikupljenim podacima) ovako:

1. Čete Grahovsko-peuljskog odreda zatvoriće gore navedene pravce (postavljanjem zasjeda).

2. Udarni bataljon Drvarskog odreda i Udarni bataljon Grahovskog odreda dejstvovaće protiv glavnine četnika koja se nalazi pod komandom Bogdana Ivića, u jačini od oko 60—70 četnika, oko Dugo Dola i Pometenika u Staretini.

3. Udarni odred dejstvovaće na svom dosadašnjem sektoru, tj. Rore—Crni Vrh (sjeverna strana Šatora i šuma ispod Crnog Vrhā).

4. Glamočko-livanjski odred dejstvovaće na sektoru Hrbljina.

Sutra će se izvršiti proterivanje 12 četničkih familija sa sektora Rore—Crni Vrh. Iste familije biti će protjerane u Knin.

U nedjelju će se održati veliki zbor u Vagnju, na koji će doći sva sela sa sektora Crni Vrh—Glavice.

Da bi se onemogućilo skrivanje i noćivanje bandita po „bajtama“ (kućicama), koje se nalaze duboko u šumama, prići ćemo sporazumno sa komandama mjesta i N.O.O.-ima rušenju, odnosno paljenju izvjesnog broja istih.

Grahovski odred ima sljedeći broj pokvarenog oružja: 1 ručni bacač (bez udarne igle), 3 teška mitraljeza, 2 puško-mitraljeza, 46 pušaka, a pored toga ima 1 talijanski puško-mitraljez bez šaržera i 2 belgijska p. mitraljeza bez okvira. Javite da li da se to oružje pošalje u puško-mehaničku radio-nicu Korpusa.

Budući da Grahovski odred imade oko 50 rezervnih pušaka (od kojih 20 „Mauzerki“ sa malo municije), naredili smo da isti odred dadne 20 pušaka za Udarni odred, budući da Udarni odred imade 10 nenaoružanih ljudi i 8 pokvarenih pušaka. Pokvarene puške Udarni odred dostaviće u magacin Grahovskog odreda.

Ukoliko do danas niste odredili pol. komesara za Udarni odred, predložili bi da se za komesara Udarnog odreda postavi drug Štrbac Jovan, dosadašnji politkomesar II bataljona Grahovskog odreda, koji sada vrši dužnost pol. komesara Peuljske čete i koji bi, po mišljenju Štaba Grahovskog odreda a i po našem mišljenju, mogao u potpunosti zadovoljiti.

Vojni sud Grahovskog odreda osudio je jučer. tj. 6 o. mj. na kaznu smrti strjeljanjem dezertera, nekog Vidović Iliju, te Vam optužnicu, proglas i osudu istog dostavljam u prilogu. Strjeljanje istog izvršeno je danas pred strojem. Ja sam se u potpunosti saglasio sa odlukom suda a isto tako i O.K.K.P.J. Drvar.

Telefonska veza Prekaja—Glamoč biće uspostavljena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Slavko Komarica

BR. 37

NAREĐENJE ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 7 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU BLAGAJSKO-JANJSKOG NOP ODREDA ZA RASPORED JEDINICA¹

ŠTAB
X N. O. U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —
Br.-sl.
7/X. 1943 g.

ŠTABU BLAGAJSKO-JANJSKOG ODREDA

Položaj

1.) Pošto je pao Kupres², vi ćete snage svoga odreda da orijentišete zajedno sa snagama Pljevskog odreda prema Trivunčičevoj bandi, tj. Dragnić, Podgorija, Gerzovo, Barači, Trnovo. Mliništa, Čardak. Presedlo, tj. ondje gdje se pojavi četnička banda treba da je uništavate.

2.) Vi ćete sa vašim snagama u zajednici sa Pljevskim odredom ostati na Mrkonjičkom sektoru uništavajući bandu sve do daljnjeg naređenja.

¹ Original. pisan na mašini. latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 853.

² Vidi dok. br. 14, 51 i 213.

3.) XIII krajiška NOU brigada orijentisana je na sektoru od Mrkonjića prema Banjoj Luci.

4.) Na Hrbljini će se orijentisati Glamočki bataljon.

5.) Vi možete da ostavite jedan vaš vod u Blagaju a jedan u Janju, s tim da ti vodovi osiguraju put Mujdžići—Vagan—Blagaj i da unište preostalu bandu koja je preostala u Janju.

Po prijemu naredenja da odmah pristupite određenom zadatku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom,
Baja³

Komandant
Vel.⁴ M. Knežević

P.S.⁵ Štab divizije nalazi se u
Čurčića Lugu kod Bugojna.
Stoku i zalihe žita predajte
Komandi mjesta Janj uz revers.

BR. 38

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 8 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DESETE NOU DIVIZIJE ZA IZBIJANJE NA KOMUNIKACIJU LAŠVA—ZENICA¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. 280

ŠTABOVIMA X KRAJIŠKE DIVIZIJE III PROLETERSKE BRIGADE

1. — Po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ, X krajiška divizija stavlja se privremeno pod operativnu komandu Štaba I proleTERSKE divizije.

³ Dimitrije (Dmitar) Bajalica.

⁴ Velimir

⁵ Dopisano mašinom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 14/1—6, k. 706 A.

2. — Posle oslobodjenja Tuzle² od strane jedinica I bosanskog korpusa, na sektoru Doboj—Tuzla razvile su se žestoke borbe sa neprijateljskim snagama koje iz Doboja pokušavaju da se probiju do grada i ponovo ga zauzmu.

Da bi se jedinice I bosanskog korpusa rasteretile pritiska, Vrhovni štab nam je naredio da sa 2 brigade izbijemo na komunikacije koje iz Sarajeva vode prema severu, sa težnjom da, ako uslovi za to budu povoljni, drskim i energičnim dejstvom upadnu delovima u Zenicu.

U cilju izvršenja ovog zadatka

n a r e đ u j e m o :

1. — III proleterska brigada krenuće svim svojim delovima najkraćim putem ka Zenici.

Pokret iz Bugojna izvršiti danas, 8 oktobra, u 13 časova. Prelaz komunikacije Busovača—Travnik izvršiti noću 9/10 o.m. Odatle prikupiti podatke o garnizonu u Zenici. Ako se utvrdi da su uslovi za upad u grad povoljni, upad izvršiti, i to noću 10/11 o.m. Po upadu u grad preduzeti hitno i korenito rušenje najvažnijih industrijskih postrojenja, željezničkog mosta severno od grada i mosta u gradu.

Cilj ove akcije nije duže zadržavanje u gradu.

Radi veće pokretljivosti, svi neboraćki delovi i delovi komora koji nisu neophodni ostaviće se na pogodnoj prostoriji; s ove strane pomenute komunikacije.

2. — IX brigada krenuće sa 3 bataljona najkraćim putem ka prostoriji Kruščica—Lašva³. Jedan bataljon uputiće se u Prozor odakle će sadejstvovati sa Ramskim odredom u kontrolisanju i zatvaranju doline Rame.

Pokret iz G. Vakufa izvršiće glavnina brigade danas, 9 o.m., u 13 časova. Na komunikaciju Busovača—Vitez izbiti 9 o. m. uveče, sa zadatkom zatvaranja pravca Kiseljak—Busovača—Vitez i obezbeđenja prelaza jedinica III proleterske brigade. 10 o.m. noću izvršiti likvidaciju železničke stanice Lašva, uništavajući sva stanična postrojenja i rušeći što temeljitije željezničku prugu. U ovoj poslednjoj akciji učestvovaće 1 do 2 bataljona, dok će se preostali delovi ove brigade zadržati te noći na komunikaciji Busovača—Vitez.

Pre prelaza komunikacije Busovača—Travnik rasteretiti se neboraćkih i komercijalnih delova, tj. ostaviti ih na pogodnom mestu s ove strane pomenute komunikacije.

² Vidi dok. br. 1

³ Vidi dok. br. 52 i 56.

3. — VII brigada ostaje na prostorijsi Turbe—Travnik sa zadatkom zatvaranja pravca Turbe—D. Vakuf. Ovaj zadatak vršiti ofanzivno, kako bi se neprijatelj u Travniku osetio ugrožen i kako bi se sprečila njegova intervencija prema Zenici. Sa jednim bataljonom dejstvovati između Travnika i Viteza.

4. — Za vreme svih ovih operacija sa Štabom IX brigade nalaziće se načelnik Štaba X divizije, drug Hotić.⁴

Svim ovim operacijama rukovodiće potpukovnik Vaso Jovanović, načelnik Štaba I proleterske divizije, u saradnji sa drugom Bajalicom⁵, političkim komesarom X divizije. Oni će se kretati sa Štabom III proleterske brigade.

5. — Po završetku akcije na Zenicu, III proleterska i IX krajiška brigada zadržaće se na prostorijsi Busovača—Fojnica—Kiseljak—Visoko, na kojoj će dobijati zadatke⁶ od članova štabova I proleterske divizije i X krajiške divizije, koji se nalaze sa njima. Predvideti likvidaciju Kaknja i Visokog gde se nalaze samo manje neprijateljske snage.

6. — Podatke o neprijateljskim garnizonima na čitavoj ovoj prostorijsi tražiti od Štaba V krajiške divizije (u Lugu kraj Bugojna) a na licu mesta od Travničkog i od Fojničko-visokog odreda.

7. — Budući da su naredene akcije III proleterske i IX krajiške brigade tesno povezane jedna sa drugom, one se imaju bezuslovno izvršiti predviđenih datuma i u predviđeno vreme.

8. — Sa načelnikom Štaba I proleterske divizije ići će radio-stanica I proleterske divizije, koja će održavati vezu sa nama preko radio-stanica Vrhovnog štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

8. X. 1943 — 12,30 č.

Komandant I proletdivizije
general-major
Koča A. Popović

⁴ Mesud

⁵ Dmitar

⁶ Vidi dok. br. 64.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESNAESTE NOU DIVIZIJE OD 8 OKTOBRA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO ZA VOJVODINU O BORBAMA OKO TUZLE I RASPOREDU JEDINICA¹

ŠTAB
XVI NOU DIVIZIJE
Broj: 124/1943
Dana 8. X. 1943

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO VOJVODINE

1. U vezi sa naređenjem Štaba I bosanskog korpusa o napadu na Tuzlu², koje nam je dostavljeno dva dana po izvršenom napadu, izvršili smo hitan pokret sa sektora Semberije u pravcu Tuzle. Išli smo usiljenim maršem razbijajući četničke bande na sektoru Vukosavci—Priboj, zauzeli smo Gornju Tuzlu i razbili četničku koncentraciju u Požarnici. U napadu na Tuzlu nismo učestvovali budući da smo došli upravo u času kada je Tuzla zauzeta. Po likvidaciji Tuzle dva bataljona naše I brigade učestvovala su sa jedinicama Korpusa u napadu na Živinice. Tada je već nastupila i intervencija neprijatelja od Doboja. Naša I brigada sadejstvovala je sa jedinicama Korpusa u razbijanju neprijateljske kolone od Doboja, dok je naša II Brigada zatvarala pravac od Zvornika a 3 pravac od Brčkog. Izvjesne naše jedinice vršile su garnizonsku službu u Tuzli.

Prilikom operacija oko Tuzle nastradao je i naš načelnik, drug Ljubiša Urošević.³ On je 4 o.m. poslije podne pošao automobilom iz Tuzle na sastanak sa Štabom Korpusa u s. Dobrnja. Međutim, istog dana u sam mrak neprijatelj je uspio neopazeno doći do sela Bukinja, na 5—6 kilometara zapadno od Tuzle, i zaposjeo je raskrnicu puta koji vodi iz Bukinja za Dobrnju. Neprijatelj je ovdje došao preko Ozrena, tako da se odjedanput našao iza leđa jedinicama Korpusa koje su obezbjeđivale pravac od Doboja. Njegovo prisustvo na tom mjestu se tek mnogo kasnije saznalo. Tako je drug Ljubiša zajedno sa načelnikom Korpusa drugom Jovom Vukotićem i zam. političkog komesara Majevičkog odreda drugom Milošem u jednom

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8—2, k. 950.

² Vidi dok. br. 1

³ Narodni heroj

automobilu i sa pratnjom u drugom automobilu pošao iz Dobrnje za Tuzlu. Nijemci su propustili automobil sa pratnjom a dočekali automobil sa drugom Ljubišom. Šofera su odmah ubili. Izgleda da je [na] mjestu ostao mrtav i drug Miloš, dok su Ljubiša i Jovo iskočili iz automobila kao teže ranjeni. Povukli su se u razne pravce. Ljubišu je uskoro sustigao jedan pratilac iz prednjeg automobila i išao sa njim izvjesno vrijeme. Međutim, s obzirom na ranu u stomaku, Ljubiša nije mogao dalje ići pa je predao svu spremu pratiocu i zadržao kod sebe samo napunjen i otkočen revolver. Pratilac je odjurio u Štab Korpusa i povratio se sa desetinom, međutim nije mogao više naći druga Ljubišu. I evo već više od 4 dana kako ga uzaludno tražimo. Izgleda da su ga Nijemci pronašli i odnijeli sa sobom. Načelnik Korpusa se spasao i nalazi se u bolnici.

2. Sadanja situacija kod nas je sljedeća: neprijatelj se nalazi na sektoru Lukavca. Naša I brigada dobila je za zadatak da ga napadne i uništi. Po razbijanju neprijatelja na ovom sektoru jedinice XVII divizije orijentisaće se prema zapadu⁴, dok će se jedinice naše divizije orijentisati prema sjeveru. Do tada sa 2 brigade ostajemo na sektoru Tuzle a jedna brigada i dalje će zatvarati pravac od Brčkog na sektoru Čelić—Pukiš.

3. Naša divizija je primila od plijena iz Tuzle, između ostalog, 2 haubice i 1 protivkolski top.

4. Radio-vezu nismo mogli održavati sa vama s obzirom da je stanica koju smo dobili od vas pokvarena i nije je bilo moguće opraviti. Sada smo primili neku stanicu u Tuzli i pokušaćemo da popravimo vezu koja je potrebna da nas svakog dana u ranije određeno vrijeme slušate.

5. S obzirom da sam sâm od članova Štaba ovdje, nemoguće mi je da blagovremeno obavim sve poslove radi čega vas molim da nas izvinete što vam ne možemo hitno poslati spiskove tehničkog osoblja naše divizije, kao i spiskove poginulih i ranjenih boraca naših jedinica. Trebalo bi da imate minimum neophodnog povjerenja da ćemo mi odgovoriti na vaša naređenja ukoliko to mogućnosti dozvoljavaju, tj. da ćemo dati sve od sebe da izvršimo vaša naređenja i tako bi se izbjegla, po mom mišljenju suviše jaka oštrina vašeg posljednjeg naređenja po gornjem pitanju.

6. Uputićemo jednu četu u Svinjarevac sa zadatkom da prihvata novomobilisane borce iz Srema i da ih sprovodi u sastav naše divizije. Koristim ovu priliku da napomenem da bi trebalo maksimalno ubrzati mobilizaciju budući da stoji pred

⁴ Vidi dok. br. 40 i 167.

perspektivom vrlo brzog dolaska do znatnih količina oružja. A to je sa druge strane i u duhu posljednjeg naređenja Vrhovnog štaba po brojnom stanju naše divizije.

7. Ukoliko se politički komesar naše divizije nalazi još na vašem sektoru, molimo vas da ga obavijestite da hitno dođe k nama.

8. Molimo vas da nas hitno obavijestite o snazi, tj. jačini II sremskog odreda i o tome da li ćemo ga moći uskoro upotrijebiti za akciju o kojoj smo već ranije razgovarali. Naša je divizija dobila taj zadatak i ona će pristupiti odmah po raščišćavanju situacije na sektoru Tuzle. Takođe bismo željeli da znamo da li se formirala IV brigada, kakve je jačine i na kojem se sektoru nalazi.

Po izvršenju novopostavljenog zadatka pred nama (zadatak sa kojim se složio i V. Š., o čemu vi znate) željeli bismo da se ponovo sastanemo i da pretrasemo mogućnosti izvođenja operacija o kojima smo već ranije razgovarali.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab

(M.P.)

Komandant

pukovnik

D.⁵ Lekić

9. Kazna Vrhovnog štaba je uslijedila kao posljedica našeg prvog napada na Bijeljinu. Dakle, nije u pitanju drugi napad.

10. Molimo vas da ukoliko šaljete kurire nama, šaljite ih preko Svinjarevca, gdje će ih prihvatiti naše jedinice, a odatle preko Koraja i Čelića uspostaviće kontakt sa nama.

⁵ Danilo

NAREĐENJE ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD
8 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA RA-
SPORED JEDINICA OD PRAČE DO KALAUZOVIĆA¹

ŠTAB
XVII B.U. DIVIZIJE NOVJ

Br.
8-10-1943 godine
u 8 časova
Romanija

Kopija

ZAPOVIJEST

za sve jedinice ove divizije i Romanijski NOP odred

SITUACIJA: U toku jučerašnjeg dana neprijatelj nije preduzimao nikakve jače ofanzivne akcije prema nama. Jedinice XVI brigade vodile su borbu sa četnicima Derikonje² (među kojima je bilo i nešto četnika iz Srbije, koji su već od ranije sa Derikonjom) u rejonu Visovice.

XXVII divizija u rejonu Goražda i sa svojim snagama na pruži Višegrad—Prača ruši ovu prugu, s tim što je XVII brigada ove divizije i dalje u Srbiji na prostoru Višegrad—Zlatibor³.

U toku jučerašnjeg dana oko desetinu njemačkih aviona preletilo je preko Romanije prema Sarajevu. Vjerovatno da su se spustili kod Sarajeva, a nije isključeno da su produžili prema jadranskoj obali. Iz ovoga razloga, kao i neprovjerenih glasova i obavještenja, može se pretpostaviti da neprijatelj, vjerovatno namjerava preduzeti ofanzivne akcije prema nama.

Prema tome zadatak je naše divizije da onemogući i razbije neprijateljske snage što upornijom odbranom i preduzimanjem protivnapada, ukoliko bi neprijatelj preduzeo ofanzivnu akciju u pravcu Istočne Bosne.

U tome cilju sve jedinice na svojim sektorima preduzeće što intenzivnije prikupljanje podataka, izviđanje i osmatranje kao i do sada.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom nalazi se u arhivi Vo no-istoriskog instituta pod reg. br. 9—1, k. 981.

² Savo Derikonja, komandant četnika sa Romanije. Ubijen kao odmetnik od organa narodne vlasti 1946 godine.

³ Vidi dok. br. 162.

N A R E Đ U J E M O :

1. Raspored XV brigade kao i do sada. Bataljon ove brigade koji je do sada vršio rušenje pruge između Sjetline i Prače neka poruši most kod Podgraba i Podkorana i neka produži rušenje pruge i objekata na pruzi i cesti na tom sektoru. Štab brigade izdaće ovcme bataljonu detaljna uputstva, instrukcije, naročito vodeći računa o tome da ovaj bataljon ni u kom slučaju ne bude otsječen.

2. XVI brigada ostaje i dalje na sektoru Ozren—Vučja Luka, sa zadatkom zatvaranja pravaca prema Kalauzovićima i prema Kadinom Selu, održavajući što tješnju vezu sa XV brigadom. Čisti i dalje teren od četnika.

3.) VI bos. brigada ostaje i dalje u rejonu Rakove Noge, s tim što će jedan bataljon ostati na obezbjeđenju bolnice, a jedan njen bataljon postaviće se na liniji Kostreša—Kadino Selo, sa zadatkom zatvaranja tog pravca i pravca Kadino Selo—Stari Grad. (Zatvaranje pravca Triješanj—Stari Grad ima zadatak XV brigade).

4.) Romanijski NOP odred staviće se pod komandu Štaba XVI brigade, koji će mu štab dati zadatak da zajedno sa jedinicama ove brigade čisti teren oko Vučje Luke—Visovice itd. i vrši mobilizaciju.

5.) Divizijska baterija postaviće se na prostoriji Sedar—Sušike sa zadatkom tučenja predterena ispred položaja XV i XVI brigade ako bude trebalo. Komande baterije prethodno će ispitati mogućnost smještaja na ovoj prostiriji, pa će na novu prostoriju krenuti tek u slučaju ako na ovoj prostoriji ima zgrada i staja za smještaj.

OPŠTE NAPOMENE: Za slučaj dejstva neprijateljske avijacije predvidjeti mjere zaštite.

2.) Štabovi brigada i komanda baterije odmah će poslati sve prazne (nenatovarene) konje iz svojih provijantskih komora do ovoga štaba, odakle će se komore uputiti dalje na popunu hranom koja je za našu diviziju stigla iz Tuzle—Majevice.

Napominjemo da je ovaj štab dobio naređenje da pošalje 80 konja da bi se što prije prevukla hrana. Prema tome štabovi brigada i komanda baterije poslaće:

Štabovi brigada po 20 konja sa samarima, baterija što više može. Pored toga VI brigada će mobilisati što veći broj tovarnih konja i iste zajedno sa vlasnicima uputiti. Sa konjima poslati što veći broj džakova. Svi štabovi brigada uputiće sa svakim konjem konjevodca i po jednu desetinu kao obezbjeđenje. Sa desetinom treba da bude po jedan odgovorni drug

intendant ili zamjenik intendanta bataljona ili neki drug iz intendantske struke. Ovo je vrlo hitno i ne trpi odlaganja.

3.) U cilju sprovođenja naredbe V. Š.⁴ od 3 septembra o. g. u pogledu izmjene zaštitnica pri štabovima, za zaštitnicu ovoga štaba uputiće: Štab XV brigade 20 vojnika, Štab VI brigade 7 vojnika, Štab XVI brigade 5 vojnika. U zamjenu za ove dobiće: XV brigada 15 drugova, VI brigada 7 drugova, a XVI brigada 3 druga. Razlika u broju je zbog malobrojnosti naše zaštitnice, koju treba popuniti.

Među drugovima koje ćemo vam uputiti u zamjenu ima jedan dio koji se mogu upotrijebiti za niže rukovodioce. Svi drugovi koji treba da nam se upute moraju biti iskusni, sigurni i provjereni borci.

4.) VI bos. brigada još da ne upućuje bataljon prema Reljevu i Podlugovima (kao što je to bilo naređeno), već da se što tješnje poveže sa XVI brigadom i po potrebi sadejstvuje sa tom brigadom u protjerivanju četnika Derikonje, kombinujući obuhvatne napadaje. Njen bataljon koji će biti na liniji Kostreša—Kadino Selo da održava stalnu vezu kuririma sa Štabom XV brigade, koji mu može izdavati i naređenja u cilju sadejstva.⁵

5.) Predloge za unapređenje oficira poslati tako da bi se mogla iskoristiti sutrašnja veza, a predloge za podoficire čim se stigne, posebno, poslije predloga za oficire.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
B.⁶ Petričević

Komandant. pukovnik,
G.⁷ Mandić

Načelnik-p.pukovnik
Vukašin⁸

(M.P.)

⁴ Vrhovnog štaba

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Branko

⁷ Gligo

⁸ Subotić

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE BRIGADE ŠTABU ČETVORTE
NOU DIVIZIJE O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 26 AV-
GUSTA DO 29 SEPTEMBRA 1943 GODINE¹

ŠTAB
VI KRAJIŠKE NO PARTIZANSKE
UDARNE BRIGADE
Br. sl.
dne 8.X. 1943 god.

Izvještaj o vojnim akcijama
jedinica VI krajiške NOU bri-
gade za vrijeme od 26.VIII do
10².IX.1943 god. dostavlja se

ŠTABU IV KRAJIŠKE NOU DIVIZIJE

Položaj

Šaljemo vam izvještaj o vojnim akcijama jedinica ove bri-
gade za vrijeme od 26 avgusta do 10³ septembra 1943 god.

26. VIII.

Prvi bataljon na čišćenju terena Manjače. Drže položaje
kod Krupe na Vrbasu. Treći bataljon ima pokret u pravcu
Podrašnice, Medne, Pecke u cilju protjerivanja bande koja se
tamo pojavila. Drugi bataljon u Mrkonjiću.

27. VIII.

Prvi bataljon sa jednim dijelom snaga u selu Rekavici,
a ostale snage u zasjedi. Treći bataljon vršio pretres gore po-
menutih sela. na bandu se nije naišlo. Drugi bataljon vrši
obuku sa ljudstvom i zaštitu Mrkonjića.

28. VIII.

Prvi bataljon vodio je borbu sa četnicima u selu Rekavici;
sa jednim dijelom snaga, a sa ostalim dijelom snaga u zasjedi.
Treći bataljon vratio se sa akcije čišćenja u Mrkonjić.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 12—9, k. 774.

² i ³ U originalu pogrešno napisano, treba: 29.

29. VIII.

Prvi bataljon ima pokret od sela Dobrnje do Gor. Ratkova. Treći bataljon se odmara, kupaju se borci, pere se veš itd. Održana je konferencija cijelog bataljona.

30. VIII.

Prvi bataljon ima pokret u pokretu od Ratkova do Sokolova. Pokret i ostalih snaga brigade u pravcu Čađavica-Donje Ratkovo.

31. VIII.

Pokret i razmeštanje snaga na terenu Sokolovo—Lakići.

1. IX.

Pokret brigade u pravcu Kozice. Vršeno je pretresanje sela. Dvije čete II bataljona, intendantura i komora ostale su u Ključu.

2. IX.

Prvi bataljon na položaju u Tramošnji. U Tramošnju je stigao i III bataljon.

3. IX.

Jedinice su bile na položaju u Tramošnji. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

4. IX.

Pokret brigade u pravcu Hazića.

5. IX.

Bataljoni su se odmarali u Hazićima.

6. IX.

Pokret u cilju čišćenja četničkih bandi u selima Vilusi, Radmanići, Slivno, Kmećani. Prilikom ovog čišćenja zarobljena su 4 četnika, 2 sa oružjem, a dva bez oružja. Sopstvenih žrtava nije bilo.

7. IX.

Držani su položaji iznad vodovoda sa ciljem rušenja istog ali uslijed nedostatka potrebnog alata rušenje se nije moglo izvršiti.

8. IX.

Pokret jedinica u pravcu Obrovca, Milakovića i Kmećana.

9. IX.

Snage I bataljona ostaju na lijevoj obali rijeke Sane, dok se snage III bataljona kao i II bataljona prebacuju na desnu obalu rijeke Sane.

10. IX.

Odmor u Dabru i Kruharima. Priprema akcije na Sanski Most, koja je odložena iznenadnim dolaskom pojačanja tom garnizonu i smjene stare posade.

11. IX.

Snage I bataljona nalazile su se na položajima u Tomini i Kruharima. III bataljon odmarao se u Dabru preko dana, a naveče krenuo za Lakiće.

12. IX.

Dvije čete I bataljona bile su u zasjedi u Tomini, a jedna četa na položaju u Tramošnji.

Sa dvije čete II bataljona vršen egzercir a jedna četa bila na položaju na Đedovači.

III bataljon odmarao se u logoru, kada je iskorišćeno vrijeme za parenje odijela. Poslije podne čete su išle na zbor na kojem je komandant iznio situaciju u zemlji i van zemlje. Zbor je bio prilično posjećen.

13. IX.

Dvije čete I bataljona nalazile su se u zasjedi u Tomini, a jedna četa u Tramošnji. II bataljon bio je u pokretu za Tominu. III bataljon odmarao se u logoru. Sa vodnicima i desetarima održan starješinski sastanak gdje su iznošeni nedostaci koji su primijećeni u vodovima i desetinama.

14. IX.

Jedna četa I bataljona bila je na položaju u Tramošnji, a dvije čete bile su u pokretu od Tomine do Tramošnje. Održan je starješinski sastanak.

Jedna četa II bataljona bila je na položaju, a sa ostalim snagama radjen je vojni egzercir i borbena obuka.

III bataljon bio je na odmoru u Pilipovićima, koji je iskorišćen za održavanje bataljonske konferencije, i gdje je vojska politički spremna za pokret.

15. IX.

I bataljon imao je pokret od sela Tramošnjje do Ramića, odakle je naveče krenuo za Ribnik. II i III bataljon također su bili u pokretu za Ramiće, a odatle za Ribnik.

16—22. IX.

Od 16 do 22 septembra brigada je bila u pokretu Ribnik—Dalmacija.⁴ U putu nije se naišlo na neprijatelja, niti nam je od strane neprijatelja pravljen smetnja u putu.

22. IX.

Bataljoni su bili u Hrvacima [na] odmoru. Priprema za akciju na Sinj, koja je uslijedila noću 22—23. IX. Akcija nije uspjela i snage naše brigade povučene su u Hrvace. Imali smo dva ranjena druga iz I bataljona.

23. IX.

Pripreme za ponovnu akciju na Sinj koja [je] izvršena u noći između 23 i 24 septembra. Akcija nije uspjela i snage brigade povučene su na položaje oko Sinja.

24. IX.

Dijelovi snaga I bataljona kao i II i III bataljona držali su položaje prema Sinju, dok su dijelovi snaga bataljona bili u Hrvacima na odmoru. III bataljon istog dana uveče imao je pokret za Lučane.

25. IX.

I bataljon imao je pokret prema Biteljiću. II bataljon u pokretu za Zelevo. III bataljon držao je položaje u Lučanima u cilju sprečavanja neprijateljskog nadiranja od Sinja prema Muću, odakle je u noći krenuo preko Hrvaca za Bitelić. U Hrvacima se je sukobio sa neprijateljem koji je bio prodro od Vrlike u Hrvace, i ulogorio se kod crkve. Vodila se manja borba i dvije čete su se prebacile preko rijeke Cetine, dok je jedna četa bila na osiguranju. U ovoj borbi imali smo 4 druga

⁴ O borbama šeste NOU brigade u periodu od 16 do 29 septembra vidi u dokumentima objavljenim u tomu V, knj. 19.

ranjena od bacača. Neprijatelj je imao nepoznate gubitke.

Za vrijeme od 26. VIII do 29. IX t. g. ova brigada je bila stalno u pokretu i nije imala većih akcija izuzev što je učestvovala dva puta u akciji na Sinj, ali iz već poznatih razloga akcije na Sinj nisu uspjele. Za ovo vrijeme održavani su časovi sa borcima kada je to vrijeme dozvoljavalo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar,
sl. odsutan

Komandant,
Roco⁵

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 9 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O BROJU ARTILJERISKIH ORUĐA U DIVIZIJI¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ

9 okt. 1943

Br. 281

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Naša Divizija raspolaže sada sa sledećim artiljerijskim materijalom:

1.— TOPOVI:

a. — Poljski	75 mm Mod. 11	.....	2 komada
b. — Poljski	75 mm Mod. 18	.....	2 " "
c. — Brdski	65 mm Mod. 18	.....	1 " "
d. — Protivkolski	47 mm Mod. 32	.....	2 " "
e. — Protivkolski	37 mm	.....	1 " "

Napomena:

Protivkolski top 37 mm nalazi se na opravci u Jajcu.

⁵ Uroš Bogunović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—11, k. 706.

2.— MITRALJEZI:

a. Protivavionski 20 mm ..... 2 „

2.— MUNICIJA:

a. — za poljski top 75 mm Mod. 11:

aa. — kompletne ..... 167 „

bb. — bez kapisli i upaljača ..... 98 „

b. — za brdski top 75 mm Mod. 18:

aa. — kompletne ..... 88 „

bb. — bez zrna ..... 44 „

c. — za brdski top 65 mm Mod. 18:

aa. — kompletne ..... 100 „

bb. — bez kapisle i upaljača ..... 180 „

d. — za protivkolski top 47 mm u ČAPORIĆU:

aa. — kompletne ..... 525 komada

bb. — pancirnih bez kapisli ..... 45 „

e. — za protivkolski top 37 mm:

aa. — Na opravci u Jajcu ..... nema municije

f. — za protivavionski mitraljez 20 mm ..... 2.586 „

g. — za brdski top 75 mm Mod. 28 ..... 396 „

Napomena:

Municija brdskog topa 75 mm Mod. 28 može se iskoristiti za brdski top 75 mm Mod. 18 — kada se skrate čaure.

h. — za top 105 mm. kompletne ..... 10 „

i. — za top 80 mm Mod. 5—8 bez upaljača 81 „

4. — KAPISLI: zasebno ..... 135 „

5. — UPALJAČA: zasebno ..... 36 „

6. — BARUTA: crnog ..... 40 kgr.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab divizije:

K o m a n d a n t
general-major
Koča A. Popović

BR. 43

NAREĐENJE ŠTABA ČETVRTE NOU DIVIZIJE OD 9 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA FORMIRANJE
MINERSKO-PIONIRSKIH ODJELJENJA¹

koncept

ŠTAB
IV NOU DIVIZIJE
Br. službeno
Dne 9.X.1943 god.
Položaj

ŠTABU VI, VIII i XI KNOU BRIGADE

Položaj

Prema uputu Vrhovnog štaba i Štaba korpusa, brigade moraju imati minersko-pionirska odjeljenja, koja trebaju biti snabdjevena: potrebnom količinom eksploziva, korde, kapisle, drvodeljski alat, minerski alat, užad, itd. Kako je primijećeno od strane ovoga štaba da neke brigade nemaju eksploziva uz svoju jedinicu, pa čak ni formiranih minersko-pionirskih odjeljenja, to će štabovi brigada najhitnije formirati minersko-pionirska odjeljenja i snabdjeti se sa potrebnim alatom i materijalom tako da se u svako doba dana brigada može baciti na rušenje pruga i ostalih neprijateljskih objekata koji mu služe za borbu.

Pionirsko-minersko odjeljenje treba da ima jednog ili dva konja ukoliko im je potrebno za gonjenje eksploziva i ostaloga materijala uz jedinicu, isto tako nastojte na svaki način da se minerska odjeljenja snabdiju sa mašinama za električno paljenje mina.

Jedinice dobivaće specijalni eksploziv koji držati u velikoj tajnosti.

Izvršitelj da su minersko-pionirska odjeljenja formirana dostaviti ovome štabu do 15 o. mj. u Štab XI brigade do 20 o. mj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Boško²

(M.P.)

Komandant,
Petar³

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33—8, k. 766.

² Šiljegović

³ Vojnović

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE NOU DIVIZIJE OD 9 OKTOBRA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O
REZULTATIMA NAPADA NA SEKTORU VISOKO—ILIDŽA¹**

ŠTAB
V N. O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA

Br. sl.
Dne 9-X-1943 god.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Dostavljamo Vam izvještaj o akcijama dva bataljona IV kraj. brig. koji su bili [na] sektoru Visoko—Ilidža i koji su poslani da izvedu akciju na Ilidžu.

Akcija na Ilidžu bila je predložena za 27 sept. Međutim Štab brig. nije mogao da se poveže sa drugovima po ovoj akciji za taj datum, nego je ugovorio akciju za 1 okt.

28-IX- bataljoni su bili na zasjedi cesta Kiseljak—Ilidža. Tom prilikom uništili su autobus, zarobili 10 domobrana i 3 ustaša. Domobrani su pušteni, a ustaše strijeljane. Ovi su bili pošli na odsustvo.—

Istog dana jedna naša četa dočekala je na cesti Kiseljak—Kreševo jednu satniju sa tenkom. U borbi je ubijeno 10 i toliko ranjeno. Poginuo je zamj. komandira Trivunović Jovo.

29-IX- grupa od 30 legionara, presvučena i sa petokrakim zvijezdama, ubila je intendanta III bataljona Marka Mitrovića i jednog kurira, koji su bili na prikupljanju hrane u selu blizu bataljona. Ista banda uhvatila je pozadinskog radnika druga Azu i odvela ga sobom.

1-X- bataljoni su pošli na Ilidžu. Grupa koja je imala da uhvati vezu sa minobacačkom satnijom to je uspjela u 21 čas. Kasnije su naše izvijestili da su dobili naredbu za pokret i da su kod njih došli njemački vojnici, koji su posumnjali u legionare i počeli ih razoružavati. U tom momentu naši su borci otvorili vatru, koja je kratko trajala, jer su se morali brzo povući. Tada nam je izašlo 14 legionara i predali nam 14 karabina (ove ćemo vojnike predati Štabu X div.). Ubijen jedan Nijemac.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi CK SK I, pod reg. br. 3927.

Druga naša grupa postavila je minu na prugu Ilijaš—Podlugovi. Na minu je naletila lokomotiva, koja je potpuno uništena i željezničari izginuli. Pruga je rastrgana na nekoliko mjesta. Saobraćaj je prekinut za 24 časa.

Treća naša grupa naših boraca postavila je minu na prugu između Hadžića i Blažuja. Od eksplozije mine uništen je vojni voz. U tri vagona bili su Nijemci, od kojih su mnogi izginuli. Mašina je oštećena, a veći broj vagona uništen. Zbog rušenja pruge saobraćaj obustavljen za 24 č.

U ovim akcijama nismo imali gubitaka.

5-X- postavljena je zasjeda i mina na prugu u blizini Hadžića. Naišao je teretni voz, koji je uništen. Mašina je uspjela pobjeći. Spaljeno je 12 vagona. Ubijeno 10 legionara, među njima narednik i p. naredn. Među vagonima spaljen je vagon duvana.

Ovog dana grupa od 30 Sarajlija došla je do naših jedinica. 13 od njih ostalo je u Visočkom odredu. — Iz Rajlovca je izašao meteorolog-avijatičar i naredili smo Štabu brigade da ga pošalje Vama.

Ukupan rezultat akcija:
ubijenih 24
zaroblj. 10 dom.
predalo se 14 legionara.

Jedan teretni voz uništen, jedan vojni voz uništen, uništena jedna lokomotiva, jedna oštećena. — U vojnom vozu poginuo je veći broj Nijemaca.

Mi smo imali 3 mrtva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
I.² Materić

Komandant, p.pukovnik,
Mil.³ Morača

² Ilija

³ Milutin

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 10 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVI-
ZIJE ZA PRIPREME NAPADA NA SANSKI MOST¹**

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
Str. Pov. br. 251
Dne 10-X-1943 g.
u 1^h

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

1. Prema proračunu ovoga Štaba namjeravana akcija na grad N.² imala bi se izvršiti noću između 17 i 18 o. mj.³

Do toga vremena treba izvršiti sve potrebne pripreme. Vaš Štab će uglavnom rukovoditi akcijom uz pomoć u pripremanju ovoga Štaba.

2. Vaše snage (VI i VIII Brigada) koncentrisaćete do 14 o. mj. na prostoriji koju smo ranije ugovorili (Čađavica i Japra).⁴ Do toga vremena biće koncentrisana i XIII Brigada u blizini VI Brigade, a dva bataljona Podgrmečkog odreda u blizini VIII Brigade.

Za koncentraciju XI Brigade i Kozarskog odreda izdali smo naređenje i precizirali zadatak.

3. 14 o. mj. treba održati savjetovanje štabova brigada i odreda koji učestvuju u akciji. Savjetovanje treba održati u Ribniku. Početak savjetovanja da bude u 10 časova prije podne. Mi ćemo pozvati Štab XIII Brigade (komandanta⁵ i komesara⁶), kao i štabove odreda.

4. Prevoz tenkova i pripremu građe za most organizovaće Ekonomski otdjel ovog Štaba.

Nastojte da se jedinice do vremena napada srede i organizuju potrebna odjeljenja.

Uputite nam najhitnije pregled naoružanja Vaše Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Načelnik,

K o m a n d a n t,

(M.P.)

¹ Original. pisan na mašin., ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 71—4, k. 456.

² Sanski Most

³ Vidi dok. br. 69, 121, 126 i 131.

⁴ Vidi dok. br. 100.

⁵ Milan Zorić

⁶ Obrad Stišević

BR. 46

NAREDBA ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 10
OKTOBRA 1943 GOD. O IZLASKU U GRAD PODOFICIRA
I VOJNIKA¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ
10 okt. 1943 g.

ŠTABU III PROLETBRIGADE

N A R E D B A

o

izlasku vojnika i podoficira van logora

Od strane ovog Štaba zapaženo je, naročito u gradovima, da se vojnici i podoficiri bez ikakve potrebe i bez znanja svojih pretpostavljenih starešina udaljavaju iz svoje jedinice i vrlo dugo van iste zadržavaju. Zbog ovakvih slučajeva trpi sama služba. Pored toga besposleno kretanje vojnika i podoficira po gradovima i selima pruža ružnu sliku građanstvu, o redu i disciplini u našoj Narodno-oslobodilačkoj vojsci.

Takođe je zapaženo da drugovi oficiri, politkomesari i njihovi zamenici nepotrebno i bez službenih poslova se udaljavaju van svojih jedinica. Takvi postupci dovode do toga da ljudstvo ostaje bez potrebne kontrole, a imajući pri tome i primer u odgovornim drugovima i sami se povode za njima te napuštaju svoje jedinice na svoju ruku i bez ičijeg znanja.

Da bi se sprečile posledice gornjih postupaka i disciplina dovela na onu visinu koju treba da ima u našoj vojsci, a u smislu naredbe Vrhovnog štaba od 3 septembra 1943 godine,

n a r e đ u j e m o :

1. — Izlazak u varoš ili koje drugo naseljeno mesto i bavljenje van jedinice dozvoljava se vojnicima i podoficirima samo u vremenu od 16 do 21 čas, i to sa vremenom bavljenja od jednog sata, uz pismenu dozvolu komandanta ili odgovarajućeg starešine. Na dozvoli mora biti označeno vreme za koje se dozvola izdaje.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/3—4, k. 706.

2. — Drugovima oficirima i ostalim starešinama na potpis saopštiti ovu naredbu, s tim da se bez prekih potreba ne udaljavaju iz svojih logora i van svojih jedinica.

3. — Radi pravilnog i tačnog izvršenja ove naredbe, štab najstarije jedinice u pojedinim mestima određuje patrole koje će u toku dana i noći krstariti po naseljenom mestu i svakog koji nema dozvolu ili je prekoračio vreme označeno u dozvoli, a nalazi se van svoje jedinice, odmah uhapsiti. U mestima gde postoje komande mesta takve patrole će saradivati sa organima komande mesta.

4. — Na slučaj da se u nekom naseljenom mestu daje neka priredba, onda u takvom slučaju sva vojna lica koja su određena da mogu posetiti takvu priredbu imaju na istu doći u redu i svi skupa pod komandom najstarijeg druga koji za to bude određen. U takvom slučaju izdaće se kolektivna dozvola za sve sa naznačenjem druga koji komanduje tom prilikom kao i sa naznačenjem koliko drugova posećuje priredbu i sa naznačenjem vremena trajanja dozvole. U ovim slučajevima trajanje dozvole može biti i duže od jednog sata i preko vremena određenog u tač. 1. ove naredbe. Povratak sa priredbe takođe mora biti zajednički i u redu.

5. — Za neizvršenje ili nepravilno izvršenje gornje naredbe uzimaće se na odgovornost štabovi jedinica u celini.

6. — Prijem ove naredbe potvrditi zasebnim aktom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
M.² Todorović

Komandant
general-major
Koča A. Popović

---

* Mijalko

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESNAESTE NOU DIVIZIJE OD 10 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG NOU KORPUSA O SITUACIJI NA TERENU I STANJU U JEDINICAMA¹

Š T A B
XVI UDARNE DIVIZIJE
N O. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 205.
10. X. 1943 god.

ŠTABU III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Ostavljajući da vam, u najkraćem vremenu, pošaljemo detaljan izvještaj o stanju u našoj Diviziji, koji istovremeno spremamo i za Vrhovni štab, ovom prilikom obavještavamo vas samo o izvesnim aktuelnim pitanjima.

I

Jedinice naše Divizije, u poslednje vreme, učinile su izvestan korak napred u sređivanju i učvršćivanju kako svog organizacionog, tako i političkog života. Taj napredak se ispoljava gotovo na svim područjima života i borbe naše Divizije.

- 1) Brojno stanje naših jedinica stalno se povećava prilivom novih boraca. Današnje brojno stanje naše Divizije iznosi oko 5500 ljudi (4 brigade. Štab Divizije i njegove pomoćne organizacije i 2 divizijske bolnice). Priliv novih boraca iz Srema uglavnom je na dobrovoljnoj bazi. Politički kvalitet novomobilisanih boraca u osnovi je dobar. To su borci sa jasnim antifašističkim raspoloženjem koji dolaze u naše jedinice s jedne strane radi njihovih težnji da učestvuju u Narodnooslobodilačkoj borbi, a, s druge strane, što im okupatorski teror ugrožava životni opstanak, — teror koji je, u poslednje vreme, u Sremu naročito krvav.
- 2) Usled stalnog priliva novih boraca i radi što lakšeg rukovođenja prišli smo formiranju V vojvođanske brigade. Ova brigada biće formirana od po jednog bataljona iz naše I, II i III brigade, što znači da po borbenom iskustvu i sistemu vojnog i političkog rukovođenja neće u mnogome zaostajati iza naših ostalih jedinica. No, obzirom na to da naša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—2, k. 950.

I i II brigada koje su donekle već stvorile svoju fizionomiju, kako u operativnom, tako i u političkom pogledu, ne bi oslabile, doneli smo odluku da novomobilisane organizujemo u posebne čete i bataljone, koje ćemo, prema potrebi dodeljivati pojedinim brigadama.

Vrhovnom štabu smo predložili sledeći sastav Štaba V brigade: za komandanta Brigade druga Stevana Bikića, dosadašnjeg zamenika komandanta I brigade, za načelnika druga Svetislava Stojanovića², dosadašnjeg komandanta oficirske škole.

za političkog komesara druga Arsu Mijovića³, rukovodioca politodjela I brigade,

za zamenika politkomesara drugaricu Ljubicu Đorđević, člana politodjela I brigade.

Kad stigne odgovor od Vrhovnog štaba, formiraćemo V brigadu.⁴

- 3) U pogledu borbene sposobnosti takođe se u našim jedinicama, naročito u našoj I i II brigadi, očituje napredak. Borbe oko Brčkog očit su dokaz. Ovaj napredak prouzrokovan je pored ostalog i borbenim poletom koji nastaje u našim jedinicama na osnovu opšte situacije u svetu i razmaha našeg Oslobođilačkog rata.

Rukovodstva naše I i II brigade osposobljena su u priličnoj meri da samostalno rešavaju svoje brigadne zadatke i daju punu garanciju da će se i u buduće pravilno razvijati. Sa Štabom naše III brigade, uzevši ga u celini, nismo bili zadovoljni. Usled toga izvršili smo, u tom Štabu, neophodne izmene. Smenili smo komandanta i načelnika Brigade, a dosadašnjeg zamenika komandanta IV brigade, druga Dušana Vukasovića [Diogen],⁵ postavili smo za komandanta III brigade, za načelnika Brigade postavili smo druga Hasana Kovačevića, dosadašnjeg komandanta bataljona. O ovoj izmeni obavestili smo Vrhovni štab i očekujemo njegovo odobrenje. Rukovodstvo IV brigade u osnovi zadovoljava, ali iako su u njemu stariji i već oprobani rukovodioci iz NOV, još je mlado i nije moglo, u potpunosti, da ispolji svoje osobine.

- 4) U pogledu političkog života naših jedinica, možemo reći da su naša I i II brigada već izgradile u osnovi sistem političkog rada i dosta živog reagiranja na sve pojave svoga unutarnjeg života. Međutim, u tom pogledu naša III brigada još je jako

² Poginuo u borbi na prostoru kod Zvornika 1944 godine.

³ Poginuo kod Rume početkom novembra 1944 godine.

⁴ Vidi tom I, knj. 6, dčk. br. 167.

⁵ Narodni heroj. Poginuo 23 marta 1945 godine kao komandant 36 divizije.

zaostala, dok je IV brigada i suviše mlada da bi se mogla dati bilo kakva definitivnija ocena njenog unutarnjeg života.

- 5) Priličan je napredak učinjen u organizaciji naše obavestajne službe i u sanitetskoj i intendantskoj organizaciji. Kad vam budemo podneli detaljniji izveštaj, iznećemo vam unutarnje funkcionisanje tih naših organizacija sa svim njihovim slabostima.

I pored ovog napretka, u našoj Diviziji još uvek ima teških slabosti i grešaka u političkom i operativnom delovanju pojedinih jedinica. Uglavnom, te se slabosti mogu svesti na sledeće:

- 1) Postoji veliki nesrazmer između broja ljudstva i naoružanja naše Divizije. Pored 20 % nenaoružanih, naše su jedinice, relativno, slabo naoružane automatskim oružjem. Ovu slabost moramo najhitnije likvidirati. Tražili smo pomoć u naoružanju od Vrhovnog štaba, a tražimo to i od vas, ukoliko ste u mogućnosti.
- 2) Osnovni organizacioni problem, pred kojim se sada nalazimo, jeste problem prilagođavanja i osposobljenja svih sastavnih organizacija naše Divizije u uslovima zime i eventualnih odbranbenih borbi, u kojima naše jedinice još uvek nisu u potpunosti proverene. I sanitetska, i intendantska i organizacija obavestajne službe, političkog rada itd. izgrađivana je u uslovima naše letnje ofanzive, u uslovima i politički, i ekonomski i geografski relativno vrlo povoljnim. Iako je naša opšta perspektiva proširenje, a ne sužavanje ofanzivnih bitaka, ipak moramo ozbiljno računati sa problemom osposobljavanja svih sastavnih organizacija naše Divizije za eventualno teže i nepovoljnije uslove, koji mogu, iako časovito, ipak nastupiti.
- 3) I pored izrazito antifašističkog raspoloženja ljudstva naše Divizije, postoji čitav niz političkih slabosti, koje su rezultat ne samo još nerazvijene političke svesti, već i izvesnih, takorekuć, sremskih navika. Javljaју se pojedine greške i propusti od strane pojedinaca prema stanovništvu, i to gotovo redovito u vezi sa pitanjem ishrane. U našoj Diviziji postoji kao problem pitanje seksualnih odnosa između drugova i drugarica, može se naći, iako zaista retko, na slučajeve pijanstva itd. Sve su to slabosti kojima se gotovo svakodnevno bavi naš vaspitno-politički rad.

Sve u svemu naša je Divizija mlada vojna formacija, koja se nalazi u periodu svoga izgrađivanja i koja se osposobljava za rešavanje sve krupnijih zadataka, ali koja, još uvek, ima čitav niz svojih unutarnjih teških slabosti.

II

Još pre 2 meseca naš je Štab na osnovu ocene spoljne i unutarnje vojno-političke situacije zauzeo stav da se pitanje mobilizacije postavlja na dnevni red, kao jedno od najaktuelnijih pitanja. Taj smo naš stav saopštili svim pozadinskim komandama kako bi izvršile sve pripreme za mobilizaciju. Kasnije, dobili smo naređenje od Vrhovnog štaba, koje se odnosilo u prvom redu na Glavni štab za Vojvodinu, da mobiliziramo što više ljudstva, obećavajući nam da će biti oružja, ukoliko mi sami ne dođemo do njega. O tom pitanju razgovarali smo i sa odgovornim drugovima za Bosnu i Hercegovinu i saglasili se da je potrebno što više mobilizirati na terenu Majevice i Semberije.

Pitanje mobilizacije ponovo postaje aktuelno, ili, bolje rečeno, nije prestalo biti aktuelno, nego ima izvesnih momenata u situaciji, koji to pitanje još oštrije nameću. Posmatrajući isključivo sa ovog terena, to je u prvom redu činjenica da četnici vrše sve pripreme za mobilizaciju i pokušavaju prisilno mobilizirati. Obzirom na to, mi smo zauzeli stav i u duhu tog stava dali naređenje našim jedinicama da sve one koji dobrovoljno žele da uđu u našu vojsku i sve one koji su politički zdraviji uključe u naše jedinice.

Problem ljudstva sa drugih, sem sa vojvođanskih terena, postavlja se pred našu Diviziju. Usled toga, ukoliko je potrebno nekoj bosanskoj jedinici, mi ćemo odmah uputiti sve novomobilisane sa ovog terena u njen sastav.

Vojne vlasti u pozadini na ovom terenu ne prilaze pitanju mobilizacije onako kako bi trebalo. Usled toga mi to pitanje postavljamo pred vas, moleći vas da donesete jedan jasan stav.

III

Primajući i Semberiju kao svoje operativno područje, naš je Štab zauzeo stanovište da se na Majevici stvore rezerve hrane za Narodnooslobodilačku vojsku, i to tim pre, što su se ukazale mogućnosti prebacivanja većih količina životnih namirnica iz Srema. Po tom pitanju otpočeli smo da radimo još pre nego li je vaš štab došao na teren Istočne Bosne. U tom duhu pisali smo nekoliko puta u Srem i razgovarali smo sa ovdašnjim rukovodiocima. Međutim, nismo naišli na temeljitije razumevanje tog pitanja.

Da bi ipak postigli izvesne rezultate u tom pogledu, mi smo uputili našeg intendanta u jugozapadni Srem, koji je lično stupio u vezu sa pozadinskim vojnim vlastima i, uz njihovu

pomoć, organizovao prebacivanje izvesne količine životnih namirnica.

Čim je otpočelo prebacivanje tih namirnica iz Srema, mi smo zauzeli sledeći stav, koji smo 23. IX. o.g. u svom dopisu br. 113 upućenom Komandi područja za Majevicu, formulisali ovako:

„Žito i ostale namirnice, koje se prebacuju iz Srema, zajednička su svojina Narodnooslobodilačke vojske. Prema tome, kao što je to već određeno sve te namirnice spremaće se u vašim magazinima. Od toga se isključuju samo one namirnice koje se upućuju za potrebe naše divizijske bolnice (to se odnosilo na med, šećer i kolače, — op. st.)

Naš Štab je odlučio, u saglasnosti sa ovdašnjim odgovornim drugovima, da se od tih namirnica može izdavati za potrebe jedinica koje se nalaze na ovom terenu; to znači da iz vaših magazina ne smete izdavati namirnice za potrebe pozadinskih vojnih vlasti, kao ni za potrebe Majevičkog NOP odreda, jer te ustanove i Majevički NOP odred imaju mogućnosti ishrane na ovom terenu. *Verojatno je, da će se od tih namirnica slati jedinicama koje se nalaze i van teritorije Majevice*“.

Politički komesar naše Divizije nalazeći se u Sremu, postavio je pitanje pred tamošnjim odgovornim drugovima iskorišćavanja Srema za ishranu naše vojske.

Evo šta je po tom pitanju urađeno:

1) iz jugozapadnog Srema, od 10. VIII. do 19. X. o.g., prebačeno je preko Save i predato Komandi mesta za Semberiju

209.329 kg. pšenice
20.156 kg. krompira
4.194 kg. pasulja
419 kg. luka
882 kg. slanine.

Za sve ove namirnice postoje potvrde o primitku od strane Komande mesta za Semberiju. Te se potvrde nalaze u našoj arhivi. Ove je namirnice predao Komandi mesta za Semberiju, koja je bila ovlašćena od Komande područja za Majevicu za primanje namirnica iz Srema, jedan član naše intendature.

2) Drug Maksim Goranović, šef Ekonomskog oteka Glavnog štaba za Vojvodinu, izveštava nas da je iz Srema prebačeno još

30.000 kg. pšenice.

Znači, na Majevici, u magazinima Komande područja, mora biti, odnosno moralo se nalaziti od 10. VIII. o.g. do danas oko

23 vagona pšenice

prevezene iz jugozapadnog Srema.

- 3) Iz izjave komandanta područja za Majevicu date na sastanku, na kojem je prisustvovao šef vašeg Ekonomskog oteka i naš politički komesar, vidi se da je u Semberiji u toku poslednje žetve prikupljeno

15 vagona pšenice.

Znači, Komanda područja za Majevicu mora da ima pregled nad

38 vagona pšenice.

Međutim, ustanovilo se u toku poslova oko prebacivanja namirnica za Tuzlu, odnosno za ishranu vaših jedinica, koje se nalaze južno od ceste Zvornik—Tuzla, da Komanda područja za Majevicu ne raspolaže sa takvim pregledom, u što se uverio i šef vašeg Ekonomskog oteka drug Risto⁶. Pošto se Komanda područja za Majevicu nalazi pod neposrednim rukovodstvom vašeg oteka za vojne vlasti u pozadini, predlažemo vam da povodom ovoga povedete strogu istragu, jer je u pitanju imovina Narodnooslobodilačke vojske.

Evakuacija žita i ostalih namirnica iz Semberije i sa Majevice za Birač ide vrlo slabo iz raznih uzroka. Od kad je drug Maksim Goranović, koji je bio određen od našeg Štaba za evakuaciju, napustio taj posao po naređenju Glavnog štaba za Vojvodinu, od kad je Komanda područja za Majevicu preuzela taj posao na sebe, — nemamo nikakvog uvida u dalju evakuaciju namirnica. Tražili smo od Komande područja da nam najhitnije dostavi izveštaj po tom pitanju i naredili joj da, obzirom na razvitak vojnih operacija na ovom sektoru, ubrza prebacivanje namirnica za Birač.

Prema izveštaju druga Maksima Goranovića od 25. X. o.g. evakuisano je za Tuzlu, odnosno primljeno je u Tuzli

44.918 kg. pšenice
5.485 kg. pšen. brašna
3.300 kg. kukuruza
2.500 kg. šljiva
8.730 kg. pekmeza
1.185 kg. zobi

Svega: 66.118 kg.

U putu je nestala prilična količina namirnica. Mi smo tražili da se u vezi s tim povede istraga. Kad bude istraga okončana, obavestićemo vas.

Predlažemo vam da i vi, s vaše strane, neprestano urgirate na evakuaciji namirnica sa ovog terena. Neprestana ur-

⁶ Stefanović

gencija je potrebna, obzirom na velike organizacione slabosti, koje postoje kod pozadinskih organa na ovom terenu

IV

U obećanom izveštaju nastojaćemo da vam pružimo što tačniju sliku političkog stanja na našem operativnom području. Za sad vam skrećemo pažnju na sledeće momente:

- 1) iz našeg operativnog izveštaja videćete da su četničke bande na Majevidi otpočele sve veća razbojstva, terorišući narod kidajući naše veze i unoseći putem laži zabunu kod majevičkog seljaštva. Povodom toga, ponovo se pred nas postavilo pitanje četnika na Majevidi, i to ne samo s vojničke strane, već i sa političke. Ocenjujući to pitanje, potrebno je ukazati i na oportunistički, već poodavno, vlada ovde, na Majevidi, prema četnicima. Sve do sada je bio vladajući stav da se ne smeju paliti četničke kuće itd. Ovaj oportunistički, bez sumnje, išao je na ruku delovanju četničkih bandi. Prilazeći ponovo raščišćavanju terena Majevice od četničkih bandi, mi smo poduzeli čitav niz oštih mera, pored ostalog, paljenje kuća nekoliko četničkih vođa i proterivanje porodica Kerovića u Brčko.
- 2) Reakcionarni elementi iz muslimanskih redova otpočeli su da stvaraju takozvani »zeleni kadar« koji je kako po svemu izgleda, otvoreno neprijateljski prema nama.
- 3) U delovanju kako organizacionom tako i političkom narodno-oslobodilačkih odreda i vojnih vlasti primećuje se čitav niz nedostataka, slabosti i grešaka. U poslednje vreme, usled žive operativne aktivnosti, i kod naših jedinica nije bilo dovoljno političkog rada na terenu. Pored toga, pojedinci iz naših jedinica napravili su nekoliko pogrešaka u pitanju odnosa prema stanovništvu, povodom kojih smo povelili oštru istragu, o čijem rezultatu ćemo vas obavestiti naknadno. No već sada moramo vam skrenuti pažnju na to da vrlo često susrećemo pojavu naduvavanja pa čak i krivog tumačenja nekih nepravilnih postupaka boraca iz naših jedinica od strane ovdašnjih odgovornih drugova.

V

Proslavu 26-to godišnjice Velikog oktobra organizovali smo u duhu vaših direktiva, ali nemoguće je bilo sprovesti čitav program svih naših jedinica usled ofanzive koju je neprija-

telj preduzeo 7 ov. mjeseca od pravca Brčkog. Naš Štab i naša pozorišna grupa uzeli su aktivnog učešća u proslavi u Bijeljini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Stefan Mitrović (M.P.)

Komandant
pukovnik
D.⁷ Lekić

BR. 48

**NAREĐENJE ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD
10 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA PO-
KRET NA NOVU PROSTORIJU I RAZMJESTA JEDINICA¹**

Š T A B
XVII IST. BOSANSKE
U. DIVIZIJE N.O.V.J.
10-X-1943 god.
u 17.30 časova

Z A P O V I J E S T

Štaba XVII Istočnobosanske udarne divizije za 10-X-1943 godine

(sekcija Tuzla, Derventa, Kladanj, Zenica 1:100.000)

U toku sutrašnjeg dana naša divizija, sa svima svojim dijelovima, premjestiće se na novu prostoriju u cilju sređivanja i odmora kao i izvršenja potrebnih priprema za pretstojeću akciju, sa potrebnim obezbjeđenjem.

Jedinice će se rasporediti ovako:

1.) I Majjevička brigada² i Ozrenski odred smjestiće se na prostoriji: sela Katanići—Vasiljevci—Micijevići—Tumare (računajući selo Tumare samo sjeverno od potoka Fojnica i Bukovica).

⁷ Danilo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10—1, k. 981.

² Kasnije: Petnaesta majjevička NOU brigada.

Obezbjedenje prema Brezici — Jelova Gorica — G. Bukovica (južno od Brezika). Osmatranje prema Spreči.

2.) VI Bosanska brigada smjestiće se na prostoriji sela Gornja i Donja Brijesnica i sela Tumare (uzimajući u obzir selo Tumare samo južno od potoka Fojnica i potoka Bukovica). Obezbjedenje prema jugu — Podsijelovo—Mekotica.

3.) III Bosanska muslimanska brigada³ smjestiće se na prostoriji Muslimanska Orahovica—Musl. Jaruške, s tim da jedan bataljon drži na prostoriji Obojkovina—Musl. Treštenica, koji ima da zatvara pravac od Ribnice.

Obezbjedenje ova brigada postaviće prema procjeni, održavajući čvrstu vezu sa VI Brigadom.

4.) Baterija će se postaviti u Turiji, zaselak Burgići. Obezbjedenje za bateriju daće. Ozrenski odred, u jačini od jednoga voda.

5.) Tehnička četa, sanitet i Štab divizije smjestiće se u selu Turiji (Štab divizije biće kod džamije).

Opšte napomene:

1) Štabovi brigada da budu smješteni bliže prema selu Turiji na svojim prostorijama, da bi bili bliži Štabu divizije zbog zajedničkog sastanka koji će se održati sutra (narediće se kad).

2.) Raspored brigada da bude takav da su jedinice više prikupljene da bi se bolje sredile i odmorile, obezbjeđenja i osmatranja vršiti prema važnosti i potrebi sa jedinicama, što zavisi od raspoloženja i borbenosti četnika. Postoji mogućnost da će u ovoj situaciji borbenost i upornost četnika biti manja nego ranije.

3.) Vodove za formiranje tehničke čete, artiljeriske konje i samare, ukoliko do sada nisu upućeni kako je to naređeno u toku jučerašnjeg dana, uputiti sutra do podne u Turiju. Isto tako i brojna stanja (važi za one jedinice koje to nisu poslale).

4.) Posvetiti što veću pažnju učvršćivanju i organizacijskim poslovima po jedinicama. (Dolazi u obzir pored ostalog srazmjerna popuna jedinica novopridošlim drugovima-drugaricama, automatskim oružjem, izrada spiskova po jedinicama i uvođenje novih drugova-drugarica u te spiskove, ukoliko to već nije učinjeno).

5.) Ishrana: obzirom da je prostorija na koju će se sutra naša divizija postaviti dosta oskudna sa hranom, ponijeti što više hrane sa prostorije na kojoj smo.

³ Kasnije: Šesnaesta NOU brigada.

6.) Znaci raspoznavanja:

za 10-X-1943 god.

za 11-X- „ „

sloga—pobjeda

Kosta—Krivaja

7.) Čim se dođe na novu prostoriju, podnijeti hitan izvještaj o razmješčaju i obezbjeđenjima. Čas polaska na novu prostoriju: sutra, 11 o. m. u 7 časova.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,

Vukašin⁵

Komandant-pukovnik

G.⁶ Mandić

(M.P.)

BR. 49

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 11 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV
I POJ O DEJSTVIMA JEDINICA U ZAPADNOJ BOSNI I
O RASPOREDU ČETVIRTE DIVIZIJE¹**

Š T A B

II BOS. NOU KORPUSA

Br. 257

Dne 11. X. 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Dostavljamo vam izvještaj o posljednjim izvršenim akcijama na našem zapadnom sektoru.

1) 4 ov. mj. dijelovi naše VIII brigade napali su na komunikaciji Bihać—Vrtoče jednu njemačku kolonu. Tom prilikom ubijeno je 48 Švaba, dok ih je veći broj ranjen.

Dijelovi iste brigade dva dana ranije vodili su borbu 5 sati sa jednom drugom njemačkom kolonom koja se kretala od Krupe prema Vrtoču. Neprijatelj je bio stjeran u rudnik kod

⁴ Vidi dok. br. 167.

⁵ Subotić

⁶ Gligo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 44 1—6, k 456.

Suvaje gdje je davao grčevit otpor. Neprijatelju je na ovome mjestu stigla jedna bojna pojačanja te je uspio da se izvuče.

Ubijeno je 60 Njemaca, uništena 3 kamiona i 1 protukolski top. Zaplijenjeno 15 pušaka, 3 p.mitraljeza »šarca« i 1 t. mitraljez.²

2) Noću između 4 i 5 ov. mj. dva bataljona VIII brigade izvršili su demonstrativan napad na prugu Bihać—Krupa i tom prilikom porušili 5 km pruge.

3) 6 ov. mj. jedan bataljon Podgrmečkog odreda i diversiona grupa istog odreda uništili su jedan voz kod rudnika Ljubije, porušili prugu na nekoliko mjesta i razorili žičaru. Žičana željeznica je tako onesposobljena da rudnik za duže vrijeme neće moći raditi.

Snage istoga odreda uništile su još jedan voz na stanici Brežićani (pruga Prijedor—Novi) i porušile prugu.

4) Dijelovi XI kozarske brigade porušili su 2 km pruge između Kostajnice i B. Novog i srušili 2 mosta, jedan od 15 i drugi od 8 metara.

Ista brigada porušila je 4 km pruge između Prijedora i B. Novog i 1 most od 15 met.

5) II bataljon XI brigade zarobio je u Petrovu Gaju kod Maričke čitavu jednu četničku četu sa komandrom. Četa je brojala 22 četnika. Zaplijenjeno je 19 pušaka i 1 p.mitraljez. Tako su ukupan broj zarobljenih četnika na sektoru Petrovca,³ Prijedora i Mrkonjića za posljednjih nekoliko dana popeo na 85.

6) Dijelovi naše IV divizije povratili su se sa zadatka iz Dalmacije i sad se nalaze na prostori Ključ—Sanski Most.⁴

7) U toku je priprema za ugovorenu akciju koja bi se imala izvesti 17-og ov. mj.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komandant,
S.⁶ Rodić

² Vidi dok. br. 100.

³ i ⁴ O dejstvima Jedanaeste NOU brigade vidi dok. br. 100

⁵ Vidi dok. br. 69, 121, 126 i 131.

⁶ Slavko

BR. 50

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 11 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TRINAESTE
BRIGADE ZA KONCENTRACIJU SNAGA NA PROSTORIJI
SITNICA—MARČETE—DUJAKOVCI¹**

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
K. pov. br. 258
Dne 11.X. 1943 g.

ŠTABU XIII KRAJIŠKE NOU BRIGADE

Položaj

Na osiguranju Mrkonjića i Jajca vaše će snage biti smije-
njene sa drugim snagama najdalje do 13 ov. mj. naveče.²

Snage vaše brigade koncentrišaće najdalje do 14 ov. mj.
uveče na prostoriji Sitnica—Marčete—Dujakovci, s tim da
izvršite i akciju sa te prostorije na četnička sela Dujakovce,
Lokvare, Dubicu i da konfiskujete svu četničku imovinu iz tih
sela.

Komandant i politkomesar vašeg štaba doći će 14 ov. mj.
do 10 sati izjutra na savjetovanje u Štab korpusa.

Već 15-og naveče sve vaše snage moraju biti na okupu
i ne dozvoliti da pojedini bataljoni odu dalje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik,

(M.P.)

Komandant,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 9.1—4 k. 456.

² Vidi dok. br. 70.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE DIVIZIJE OD 11 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O RASPOREDU JEDINICA U CENTRALNOJ BOSNI¹**

Š T A B
X NOU DIVIZIJE
— 2. BOS.KORPUSA —
Br. sl.
11/X.1943 g.

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

1.) Po zauzeću Kupresa² naše su jedinice dobile oko 50 pušaka i 100.000 metaka.

2.) Neprijatelj koji je izbjegao iz Kupresa bio je dočekan od jedinica I i VII Krajiške NOU brigade kod Karaule prema Turbetu, gdje je imao oko 50 mrtvih i toliko ranjenih, dok je na našoj strani bilo 2 mrtva i 3 ranjena druga.

3.) Jedinice naše divizije raspoređene su:

XIII Krajiška NOU brigada u garnizonima Jajca i Mrkonjić Grada, obezbjeđenje ceste Mrkonjić—Čađavica i zatvaranje puta od Banje Luke ka Sitnici. Traženo je od druga generala Arse³ da se oslobodi onaj bataljon koji se nalazi u posadi Jajca, kako bi ova brigada što efikasnije progonila i uništavala Trivunčičevu bandu koja je preostala u ostalim selima Mrkonjičkog sektora.

VII Krajiška NOU brigada nalazi se na položajima prema Travniku zajedno sa Travničkim odredom.⁴

IX Krajiška NOU brigada nalazi se sa III Krajiškom brigadom i otišla⁵ je prema 579987766537660.⁶ da bi vršila pritisak na neprijatelja koji nadire prema 259815728166.⁷

Blagajsko-janjski i Pljevski odred nabačeni su na Dragnić i ostala sela Mrkonjičkog sektora radi uništavanja Trivunčičeve bande. Vukovski odred drži posadu Bugojna, a Ramski

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45/1—6, k. 456.

² Vidi dok. br. 37.

³ Arso Jovanović

⁴ Vidi dok. br. 87,

⁵ Vidi dok. br. 56.

⁶ i ⁷ Ovim su ciframa šifrovani geografski nazivi. Redakcija nije mogla desifrovati te nazive.

poslije oslobođenja Prozora drži položaje prema Rami sa još nekim našim snagama.

4.) Jedan bataljon VII Krajiške NOU brigade juče (10.X. o.g.) vodio je borbu sa neprijateljem kod Turbeta. Na našoj strani je bilo 4 ranjena druga, dok je kod neprijatelja bilo mnogo više.

5.) Molimo vas, ako imate nagaznih mina, kabl mašina i eksploziva, da nam odobrite za naše jedinice, jer se sada nalaze na komunikacijama pa im je traženi eksploziv neophodno potreban.

6.) Najglavniji problem u našim jedinicama jeste u naoružanju (sada nam je potrebno najmanje 1.000 pušaka), pa vas molimo da to imate u vidu.

7.) Molimo vas da nam javite da li i dalje Glamočko-livanjski odred pripada pod našu komandu.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Sl. odsutan

(MP)

Zamjenik komandanta,
Nemanja⁸

P. S. Naše jedinice III i IX Krajiške brigade noćas su upale u Zenicu.⁹ Porušile su električnu centralu, sve fabrike, rudnik i željeznički most. Borbe se još vode. Jedinice VII Brigade razrušile su prugu između Turbeta i Travnika. Ostale pojedinosti nijesu nam još poznate.

Ove izvještaje primili smo sada preko telefona.

O svim novostima izvještavaćemo vas i pismeno i telefonski.

---

⁸ Vlatković

⁹ Vidi dok. br. 67, 192 i 196.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 11 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
O BORBAMA DEVETE NOU BRIGADE KOD LAŠVE
I BUSOVAČE¹**

11/X—43

u 13 čas.

NAČELNIKU ŠTABA I PROL. DIV.

II bat. IX brig. nakon kratke ali žestoke borbe uspio je da zauzme važnu želj. raskrnicu Lašvu.² Tom prilikom istrebljeno je 10 nepr. vojnika i 20 zarobljeno. Zaplijenjeno je 18 pušaka, 1 puškomitraljez i 12.000 metaka. Zapaljena je želj. stanica magazin, žandarmerijska stanica, kao i jedan voz. U vozu su naši borci našli vagon vojničke spremne, od čega su uspjeli da evakušu dobar dio (oko 200 pari), tako da se je ovaj bataljon obukao odnosno uniformisao. Osim toga jedna četa istog bataljona razrušila je prugu na dužini od 1 km.

Glavni želj. most nismo uspjeli srušiti jer ga neprijatelj brani sa tri betonska bunkera.

Po likvidaciji Lašve došao je blindirani voz iz Zenice koji je sada u stanici.

III bat. napadao je sinoć Busovaču (stanica Kaonik) i rušio prugu prema stanici Lašva. Nismo obaviješteni o tome šta je bataljon uradio po dobijenom zadatku.

Naši gubici u dosadašnjim borbama su 3 mrtva i 4 ranjena. Javili smo vam gdje ćemo biti pa nam tamo šaljite vezu.

S. F. — S. N.!

Nač. štaba
X NOU divizije

¹ Original, pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/1—2, k. 710.

² Vidi dok. br. 56.

NAREĐENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 11 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET IZ VRANJSKE ZA BANJANE¹

Strogo povjerljivo!

Š T A B
X HERCEGOVAČKE N.O.U
BRIGADE

11 oktobra 1943 g.
u 16 čas.
s. Krstača

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Gacko — Bileća 1:100.000)

Neprijatelj² je kretao koncentrično na nas sa oko 800 vojnika, kolonama od Uboskog, Predolja Brezova Dola, Padjena, Divina. Kolona od Uboskog i Predolja trebala nas je dočekati pri bježanju.³ Izgleda da smo imali nekolicina mrtva, a neprijatelj je izgleda imao više desetina mrtvih, zarobljenih, zatim nekoliko bacača, 3 bacača i mnogo municije, i obruč je probijen i neprijateljska ofanziva izmanevrisana. Svi bataljoni od reda držali su se pohvalno, te neka se ovo pročita pred strojem i istakne naročito rad: „2“, „3“ i „8“.

Sada počinjemo prebacivanje na prostoriju istočno od drumu⁴. Do sada se na drumu ništa ne primjećuje. Pri noćnom maršu **da vlada tišina i bez pušenja**. Sjutra biti oprezan na pravca od Kazanaca, Plane i Bileće (a i Vučji Do).

N A R E Đ U J E M O :

I U. grupa:

1.) „7“ prikupiće u prvi sumrak sve svoje dijelove na cestu kod Mirove Gomile, odakle će krenuti večeras u 18 čas., putem preko Grabovi Do (Granica)—Salatići (Bijela Rudina)—Bogdašići—Okolište — ispod Kokota—Ubla—Crkvice, obuhvatajući pri tome čitavu uvalu Crkvice te da vas ne dočekaju sa kosa --

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/2, k. 1147/II.

² Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak 657—659, 666—668, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

³ Misli se na povlačenje. Vidi dok. br. 59.

⁴ Vidi dok. br. 59.

pa za Turuntaš, gdje ćete se smjestiti, obezbeđujući se od Kazanaca. Kobilje Glave—Meke Grude, a izviđajući i ka Suvom Vrh.

2.) „8“ pošto bude smijenjen od „3“.

1.) „9“ odmah sada preuzima položaje našeg „7“, a dalje naredenje dobiće od Štaba I Udarne grupe.

2.) „7“ sviđa se, čim bude smijenjen od „9“, na cestu ispod Mirove Gomile i danas u 18.30 časova kreće preko Grabovog Dola (Granica)—Salatića (Bijela Rudina), gdje pola bataljona poslati da negdje u visini Čurjena ili Prijedora preziđe zidom visine i debljine bar jednog metra drum i zatvori pravac od Bileće, postavljajući zasjedu na mjestu rušenja drum, a sa drugom polovinom bataljona bliže Mokrom Dolu isto tako porušiti drum i zatvoriti pravac od Plane. Vi se povlačite tek kada prođe „3“, produžujući dalje za glavninom, i smjestićete se u Donjoj Vrbici, osiguravajući se na Vardar i Tegarina Greda kao i od s. Trnovica, a izviđajući ka Vučjem Dolu (odnosno Kokotu).

3.) „6“ kreće odmah sada i dolazi na cestu kod Mirove Gomile, odakle kreće danas pozadi „7“ na pola sata odstojanja, pa kada prođe drum produžuje kao prethodnica preko Vranje Dubrave—Okolišta putem ispod Kokota, pa odatle ispitujući Kaluđersku Glavu—Suvi Vrh—Prokovac, a sa druge strane Kobiljaču, onda se spušta preko Ubla za s. Crkvice, gdje se smješta kod crkve postavljajući jače osiguranje na Bucate a manje na Ercegovu Gradinu.

4.) Pozadi „6“ idu komore i bolnice obje grupe i bolnica i komore I U. Grupe odvajaju se u Gornjoj Vrbici, gdje će sačekati naredenje Štaba svoje grupe. Bolnica i komore ostalih bataljona produžuju za selo Ubla, te bataljoni kada stignu u logore da traže svoje komore.

5.) „3“ kreće odmah pozadi komora i smješta se u Ubli postavljajući jače osiguranje na Suvi Vrh, izviđajući ka Koprivici i na Kaluđerskoj Glavi, izviđajući ka Bratogošu.

6.) Ostalim bataljonima izdaće naredjenja Štab I Udarne grupe i to: za „1“, „5“, „8“ i „2“ i „9“. Bataljone „5“ i „2“ razmjestiće na prostoriji sela Šljeme i sela Krtine s tim da se dobro obezbeđuju od Vučeg Dola i Tisca naročito, a i od Velimja i Dubočke. Ova dva bataljona u njihove logore uputite od Bogdašića preko Ruđin Dola i Bratogoša, s tim da zakače i brdo Kovčeg iznad Vučeg Dola, a ako ne bude otpora, mogu i putem preko Ruđin Dola pa ispod Bratogoša. Ostale bataljone razmjestite u selima Kovači—Kapavica—Crkvice i Tu-

runtaš, obezbeđujući se dobro od Plane, Troglava i Kazanaca. Naš „1“ uputite preko Vrbice u Ublu. a vašem „3“ tada naredite gdje da krene iz Uble.

7.) Ovaj štab kreće pozadi „6“ i smjestiće se u s. Ubla. Štab I U. Grupe smjestiće se u s. Kapavica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Čedo⁵

Komandant,

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O KOLIČINI ZAPLIJENJENE UBOJNE OPREME¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ

12 okt. 1943
Br. 284

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Podnosimo izveštaj o materijalu koji je zaplenila I Proleterška brigada u Dalmaciji i sobom ga donela do Duvna gde je predala isti diviziskom rukovodcu ubojne spreme. Taj materijal je prenet u Bugojno i pošto je izvesna količina izdata dole označenim jedinicama, ostatak je predat na čuvanje Komandi Jajačkog područja u Bugojnu.

Materijal je sledeći:

1. — MITRALJEZI:

a. — teški „Sainte Étienne“	komada	9
b. — Teški „Breda“	„	1
c. — Teški „Schwartzlose“	„	1
d. — Teški „Breda“ — NEISPRAVAN	„	1
e. — Laki — francuski	„	1

⁵ Kapor

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3'1—11, k. 706

2. — PUSKOMITRALJEZI:		
a. — italijanski — NEISPRAVAN	„	1
3. — PUŠKE:		
a. — italijanske	„	75
4. — MITRALJESKA POSTOLJA:		
a. — za teške „Brede“	„	9
5. — BACAČI:		
a. — Teški — BEZ PODLOGE	„	1
b. — Mali	„	1
6. — REDENICI I OKVIRI:		
a. — za mitraljez „Fiat“	„	22
b. — za mitraljez „Schosch“	„	46
7. — MUNICIJA:		
a. — <i>Topovska</i> :		
aa. — za top 75 mm Mod. 28 — ISPRAVNA	„	192
bb. — za top 65 mm — BEZ UFALJAČA	„	326
cc. — za protivkolski top 47 mm — ISPRAVNA	„	670
b. — <i>Bacačka</i> :		
aa. — za teški bacač od 3 5 kg težine BEZ PUNJENJA	„	288
bb. — za teški bacač od 6.5 kg težine BEZ PUNJENJA	„	186
cc. — za poluteški francuski bacač BEZ PUNJENJA	„	450
dd. — za laki italijanski bacač	„	580
c. — <i>Mitraljeska</i> :		
aa. — za protivavionski mitraljez 20 mm	„	2.540
bb. — za laku „Bredu“ 6,5 mm U OKVIRIMA	„	52.800
cc. — za teški „Fiat“ 8 mm	„	9.100
dd. — za tešku „Bredu“ 8 mm	„	1.300
d. — <i>Puščana</i> :		
aa. — za italijansku pušku 6,5 mm	„	44.800

e. — <i>Bombe</i> :		
aa. — italijanske ručne	„	300
8. — <i>ULJA</i> :		
a. — gustog za topove	kg	400
b. — nafte	„	1.200

Izdato je:

1. — VII Krajiškoj brigadi:		
pušaka italijanskih		55 kom.
mali bacač 45 mm		1 „
mina za laki bacač		120 „
puščanih metaka 6,5 mm		9.600 „
metaka za laku „Breda“ 6,5 mm		9.600 „
metaka za tešku „ 8 mm		1.300 „
ručnih bombi		75 „
ulja za mitraljeze		2 kg
2. — Motorizovanom bataljonu:		
metaka klb 20 mm		1.000 kom.
metaka za „Fiat“ 8 mm		1.600 „
mitraljez francuski		1 „
mitraljez „Fiat“ teški		1 „
tenkovska „Breda“		1 „
mitraljez „Schwartzlose“		1 „
za puškomitralj. italijanski		
okviri		22 „
3. — Artileriskom divizionu I Divizije:		
metaka klb 20 mm		1.200 „

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab divizije

K o m a n d a n t
general-major,

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD 12
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG NOU KORPUSA
O RASPOREDU JEDINICA I STANJU U DIVIZIJI¹

Š T A B
XVII IST. BOSANSKE
U. DIVIZIJE N.O.V.J.
12-X-1943 godine

ŠTABU III KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

1.) Naša divizija nalazi se na prostorijski sela: Turija—Kata-
nići—Brijesnica (detaljnije vidi se iz naše zapovijesti od 10 o.m.²).

2.) Sutra ujutro u 6 časova naša divizija pokrenuće se na
liniju polaznih položaja za pretstojeću akciju: Konopljište—
Tomići—Božići—D. Rakovac—Bukovica—Brezici (sekcija Der-
venta, istočno od rijeke Bosne za 5—6 km). Na toj prostorijski
zadržaćemo se u toku sutrašnje noći i u toku 14 o.m. a u toku
noći 14/15 izvršiće se akcija³.

3.) Do sada nismo dobili drugove artiljerce iz prateće jedi-
nice toga štaba, pa vas molimo da nam ih hitno pošaljete.

4.) Drugove rukovodioce: Mitra Minića. Veselina Radoj-
čića i Kazimira Rankovića uputićemo u toku današnjeg dana.

5.) I pored svih preduzetih mjera da našu brdsku bateriju
osposobimo za transportovanje nošenjem — tovaranjem, nismo
to do sada uspjeli. Naša brdska baterija i dalje se vozi, što će
ići vrlo teško, gotovo nemoguće na terenima našeg operacionog
područja.

Stoga i vas molimo da ukoliko artiljeriski samari stignu u
Tuzlu u toku današnjeg dana — noći, da naredite da nam se
isti pošalju. Mi smo po tome pisali i drugu Aci⁴.

6.) Molimo da nam u toku današnjeg dana — noći pošal-
jete nekoliko aktivnih oficira od onih koji su stupili u Hrvat-
sku brigadu u Tuzli, koji su nam potrebni kao vojni stručnjaci
po brigadama, naročito za muslimansku brigadu, jer ta brigada
oskudijeva u vojnim stručnjacima kao i u vojnim rukovodio-
cima. Sem toga pri Štabu ove divizije trebao bi nam jedan
podesan vojni stručnjak za vođenje kursa za niže vojne ruko-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 3—2, k. 981.

² Vidi dok. br. 48.

³ Vidi dok. br. 57 i 167.

⁴ Hasan Brkić

vodioce; napominjemo da smo prije nekoliko dana bili prinuđeni obustaviti kurs nižih vojnih rukovodilaca iz razloga jer načelnik štaba⁵ nije stigao pored ostalih poslova da i tu dužnost obavlja.

7.) Bacačku municiju takođe nismo dobili za naše bacače, pa vas molimo, ukoliko je pronađena i stigla u Tuzlu, da nam se danas pošalje.

8.) Podaci o neprijatelju — četnicima: 10 o.m. dva četnička bataljona (VI i VII), jačine od 300 ljudi sa 9 p. mitraljeza i priličnim brojem bespuškara, bili su u Bjelicama.⁶ Oko 22 časa otišli su u pravcu Mrke Ploče⁷. Govori se da su zakopali negdje 1 t. mitraljez, jer im je teško nositi. — Oba ova bataljona su pod komandom Save Čelikovića, biv. jug. žandara. Prema opisivanju očevidaca moral četnika je slab, ima međusobne svađe i kritike. Jedni govore da nema smisla da se bore protiv nas, jer oni (navodno) imaju samo 2 sanduka municije u rezervi, „a partizani vuku na kclima municiju iz Tuzle“. — Cvijetin Todić navodno nalazi se u s. Striježevici. Snage koje su s njim — nepoznate. Na poziv Save Čelikovića da dođe cvamo u pomoć protiv nas, Todić je odgovorio: neka se brane kako znaju, a on mora da se brani tamo kad bude napadnut.

Na ostalim sektorima nema nikakvih podataka — promjena u odnosu na neprijatelja.

9.) Obzirom da ćemo često dolaziti u situaciju da budemo prilično udaljeni od pojedine brigade koja će dobijati samostalne zadatke, radi održavanja veze potrebna bi nam bila jedna radio-stanica. Pošto se kod vas nalaze dvije radio-stanice (od zaplijenjenih u Tuzli), molimo da nam onu kratkotalasnu sa anodnim baterijama pošaljete zajedno sa jednim ili dva radio-telegrafista koji su najviše naučili na kursu kod vas. Stanicu nam možete poslati zajedno sa artiljercima, koje treba da nam uputite.

Ovo, naravno, dolazi u obzir ako vi nemate važnije svrhe za upotrebu te stanice.

10.) Od zauzimanja Tuzle naša divizija nije mnogo koristila u pogledu popune jedinica, iako je to trebalo da bude jedna od glavnih dobiti akcija na Tuzlu za našu diviziju. Tako je, naprimjer VI brigada dobila novih boraca svega 179, od kojih 28 drugarica. Naša III bos. m. brigada ne broji više od 500 ukupno ljudstva. U Majevičku brigadu stiglo je svega oku 30 novih boraca.

⁵ Vukašin Subotić

⁶ Vjerovatno Bjelici.

⁷ Vjerovatno Modra Ploča.

Ovaj broj novodošlih boraca jedva može da popuni manjak ljudstva u našim jedinicama koji je došao kao posljedica izbacivanja iz stroja u zadnjim borbama. Samo VI brigada imala je tačno 169 izbačenih iz stroja.

Priliv muslimana vrlo je slab na ovom terenu, jer je legija pobjegla od svojih kuća.

Pored toga, od napada na Tuzlu do danas dezertiralo je preko 30 boraca, većinom Vučjačana i Posavaca. U II bataljonu VI brigade otkriveni su organizatori dezerterstva koji su bili popisali oko 50 boraca sa Vučjaka i pripremili sa njima bjegstvo na Vučjak.

Pitanje popune I majevičke brigade sa radničkim elementom naročito je važno, jer u Majevičkoj brigadi ima preko 90% seljaka.

Nas interesuje šta je bilo sa ljudstvom za koje su drugovi Aco i Majo⁸ predlagali da uđe u sastav jednog čisto radničkog bataljona. jer od tog ljudstva svega je došlo u našu diviziju oko 30.

S obzirom na naše nove zadatke, mi nijesmo u stanju da se pozabavimo pitanjem popune naše divizije ljudstvom iz Tuzle, te se nadamo da ćete vi pravilno shvatiti tu našu neobično važnu potrebu i da ćete nam u tom pomoći. Potrebno bi bilo da vi izdate naređenje Komandi mjesta i Štabu III bosanske divizije⁹ da nam upute bar jedno 200 novih boraca — radnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Fetričević¹⁰

Načelnik štaba
Vukašin¹¹

Komandant-pukovnik,
G.¹² Mandić

(M.P.)

⁸ Cvijetin Mijatović

⁹ Dvadeset sedma NOU divizija. Vid. dok. br. 123.

¹⁰ Branko

¹¹ Subotić

¹² Gligo

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE NOU BRIGADE OD 12 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O
BORBAMA NA SEKTORU LAŠVA—BUSOVAČA¹

Š T A B
IX K² NOU BRIGADE
Dne 12.X.1943

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Prema zadatku³ Štaba I prol. divizije uputili smo naš IV bataljon u pravcu Rame sa zadatkom da se poveže sa Ramskim odredom i da zajednički zatvore pravce i vrše akcije na komunikaciji Sarajevo—Mostar. Bataljon je krenuo na zadatak 8 ov. mj. Pošto smo bili u akciji na sektoru Busovača—Lašva, to nismo još uspostavili vezu sa tim bataljonom.

Štab brigade sa načelnikom Štaba X divizije drugom Hotičem krenuo je u Rastovo sa 3 bataljona naveče 8 ov. mjeseca, gdje je stigao 9 ov. mj. oko 3.30 časova. Istoga dana u 14 časova krenuli smo na zadatak.⁴ Uslijed loših vodiča i premorenosti vojnika zadocnili smo na zadatak. Pred samu zoru stigli smo do komunikacije Busovača—Vitez. Neprijatelj je bio odmah obaviješten, te je ujutru rano otvorio artiljerisku vatru. Tom prilikom imali smo jednog mrtvog i jednog ranjenog desetara. Neprijatelj je iz Busovače u toku dana dva puta vršio napade na naše položaje, ali je odmah bio odbijen. Snage neprijateljske bile su vrlo male.

10 ovog mj. u 19.30 časova bataljoni su krenuli na zadatak i to:

I bataljon na rušenje komunikacije između Viteza i Busovače, II bataljon da likvidira stanicu Lašva, a III da razruši komunikacije između Busovače i Lašve.

1.) (I) u toku noći 10/11, X. razrušio prugu 1 kilometar od Busovače, potom zauzeo liniju Dvor—Gradina—Topola. U 9 časova naišao je neprijatelj u tri kolone prema gore navedenim mjestima. Borba je trajala do 14 sati, kada se je bataljon povukao prema Travniku.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/1—7, k. 706 A.

² Krajiške

³ Vidi dok. br. 38.

⁴ Vidi dok. br. 52 i 38.

Veza je poslata oko pola noći da uspostavi vezu sa vašim jedinicama. Međutim, kako oni nisu nikoga našli na komunikaciji od Čajdrasa do Počulice, to su se vratili. Poslata je i drugi put, međutim ni onda nije uspjela. Od civila smo u toku dana doznali da su bili partizani u Gornjoj Zenici i da su oступili u pravcu Vetrenice. Bataljon je prosljedio pravcem prema Vetrenici, gdje je naišao na vaš I bataljon i istu noć sa njim prešao Lašvu kod Viteza i sjedinio se sa ostalim snagama naše brigade 11. ov. mj.

Ovaj bataljon je imao u toku borbe 1 mrtvog i 2 lakše ranjena borca partizana. Neprijatelju su također načinjeni gubici.

2.) (II) bataljon poslije 6-časovne borbe likvidirao neprijateljsku posadu u utvrđenjima Lašva.⁵ Tom prilikom zarobljeno je 20 domobrana, dok ih je 10 ubijeno. Zaplijenjeno: 1 p. mitraljez, 18 pušaka, 20.000 metaka, 2 vagona vojničke spreme i drugog materijala. Od toga smo jedan dio evakuisali. Kod same stanice razrušili smo prugu u dužini od 300—400 metara, zapalili plinaru, magazin, zgradu želj. stanice, jednu lokomotivu, oko 30 vagona i 2 bunkera. Mi smo imali 2 mrtva i 3 ranjena borca. Oko 11 časova naišao je jedan oklopni voz od pravca Zenice, te smo se povukli nazad do sela Brdo,⁶ gdje smo ostali do 16 časova, a zatim se prebacili u selo Živčiče, gdje se i sada nalazimo.

3.) III bataljon je razrušio prugu između želj. stanice Buvovače i Lašve u dužini od nekoliko stotina metara. Neprijatelj je osujetio ovu akciju i gađao je bacačima i mitraljezima. Tom prilikom lakše je ranjen jedan borac. Po izvršenom zadatku bataljon se povukao na kotu 610 kod sela Dusine, gdje se zadržao do 17 časova, odakle je krenuo za selo Vukelići, gdje se i sada nalazi.

Mi se sada sa tri bataljona nalazimo na prostoriji Kozica—Vladići—Vukelići i Čemernica.

Očekujemo naš dalji zadatak.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Morača⁷

(M.P.)

Komandant
Dakić⁸

⁵ Vidi dok. br. 52.

⁶ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

⁷ Pero

⁸ Makso

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE DIVIZIJE OD 13 OKTO-
ERA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG NOU KORPUSA O NEKIM
PROBLEMIMA U JEDINICAMA¹**

Š T A B
XVII IST. BOSANSKE
U. DIVIZIJE N.O.V.J.
13-X-1943 godine
Br. 4

ŠTABU III KORPUSA N.O.V.J.

1.) Pokret naših jedinica izvršiće se 14 o.m. ujutru.² Po-
kret smo odložili iz razloga prikupljanja i sređivanja jedinica,
te održavanja savjetovanja štabova brigada sa štabovima ba-
taljona na kojima će se prenijeti zaključci doneseni na savje-
tovanju ovoga štaba sa štabovima brigada koje je održano
12 o. m.

2.) Obaviješteni smo da most na Miričini nije srušen, te
smo uputili patrole da se to ispita, i ako ne bude srušen. izdali
smo naređenje VI brigadi da to uradi.

3.) Predlažemo za zamjenika komandanta I majevičke bri-
gade druga Vlada Karanovića³, dosadašnjeg komandanta I ba-
taljona VI brigade.

Za zamjenika komandanta III bosanske muslimanske bri-
gade druga Mirka Batričevića, dosadašnjeg komandanta II
bataljona IV crnogorske brigade, koji se kao ranjenik nalazio
u našoj divizionskoj bolnici.

4.) Štab II majevičke brigade vrlo liberalno postupa prema
dezerterima iz naših jedinica koji bježe u njihove jedinice. Ta-
kav njihov stav još više uslovljava to dezerterstvo. Samo iz
Majevičke brigade dezertiralo je posljednjih dana 15 boraca.
Utvrđeno je da se četvorica njih i to: Jović Cvijetin, Luka
Zarić, Dušan Brkić i Risto Jovanović sa jednim p. mitralje-
zom nalaze u jedinicama II majevičke brigade. Pored toga pa-
trola VI brigade od 5 boraca, koja je imala zadatak da hvata
vezu sa jedinicama II majevičke brigade, ostala je u toj brigadi.

Molimo vas da najhitnije intervenišete po ovom pitanju
i da raještrije skrenete pažnju Štabu II majevičke brigade da

¹ Original, pisan na mašini, latinicom nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 981.

² Vidi dok. br. 55 i 167.

³ Narodni heroj, Poginuo u borbama oko Bijeljine.

ne tolerira više ovakva dezertstva, te da naredite tome štabu da sve imenovane, kao i ostale borce iz naših jedinica, najhitnije i pod stražom uputi Štabu VI brigade koja će se nalaziti na Ozrenu, ili još bolje u toku današnjeg dana i noći ovome štabu (s. Turija).

5.) Molimo vas da nam odmah uputite druga Baću (šofera) koji je komandir čete VI brigade i vrlo nam je potreban.

6.) Trebalo bi ponovo postaviti pitanje VŠ-u za unapređenje vojnih rukovodilaca u čin oficira, jer to nam koči da mi unaprijedimo niže vojne rukovodioce u čin podoficira.

Predlažemo za unapređenje u čin majora druga Čerića Salema, komandanta III bosanske muslimanske brigade, koji je bio rezervni potporučnik biv. jugoslovenske vojske. On nije bio ranije predložen jer je bio politkom bataljona.

7.) Molimo vas da najhitnije riješite pitanja koja smo postavili u našem jučerašnjem dopisu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,   Načelnik štaba,   Komandant-pukovnik,
Kadja   **Vukašin⁴**   **Gligo⁵**

P. S.⁶

1) Dostavljamo vam dopis Komande mjesta Gradačac koji smo danas primili. Potrebno bi bilo izdati naređenje toj komandi da saobraća sa Štabom XVI divizije, kako ne bi lutala njihova pošta i kako bi se stvari ekspeditivnije rješavale.

2) Dostavljamo vam pismo upućeno delegatu sanitetskog ostsjeka VŠ drugu Viti; to je izvještaj Uprave vojnih bolnica na Majevidici.

⁴ Subotić

⁵ Mandić

⁶ Na originalu dopisano na mašini, latinicom.

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
13 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA
POKRET PRAVCEM BUGOJNO — KULA ČELEPIROVA —
ZEOČA—ČARDACI—GLAVENČIĆ I DOLINOM R. RIJEKE¹**

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE
13 oktobra 1943
Broj

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

Sjutra 14 o. m. brigada će izvršiti pokret pravcem: Bugojno—Kula Čelepirova — Zeoča — Čardaci (Polje Bašarinac) — s. Glavenčić i dolinom rijeke Rijeka dalje ka Rankovićima.

Razmještaj bataljona i zadatak na novoj prostoriji biće sljedeći:

a) II Bataljon smjestiće se u s. Đakovići sa zadatkom obezbjeđenja preko planine Vilenica i hvatanja veze sa djelovima X Divizije² koji se nalaze zapadno od Travnika na pravcu ka Turbetu.

b) IV Bataljon smjestiće se na prostoru s. Budisići — Pribilovići sa zadatkom obezbjeđenja na pravcu Slimena i kontrole puta Travnik — Gornji Vakuf. Prema obavještenju, južno od Travnika na prostoru Slimena—Vilenica, nalaze se dijelovi X Krajiške divizije, pa će IV Bataljon nastojati da sa tim jedinicama uhvati vezu ukoliko se one tamo nalaze.

c) Bataljon „Garibaldi“ smjestiće se u s. Rankovići sa zadatkom kontrole i zatvaranja ceste Travnik—Gornji Vakuf i obezbjeđenja na pravcu ka Gladniku i Drževom Brdu. Južno od komunikacije Travnik—Vitez treba u toku sutrašnjeg dana da izbije III Krajiška brigada, pa će bataljon „Garibaldi“ nastojati da sa njom uhvati vezu.

d) Intendantura i sanitet smjestiće se u s. Kasapovići, takođe će se sa njima smjestiti i Tehnička četa i biće im zaštitnica.

Štab brigade nalaziće se u s. Isakovići.

Svi bataljoni će se sa svojih pravaca interesovati o najpodesnijim putevima ka Travniku i nastojati da prikupe što detaljnije podatke o neprijatelju u Travniku.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19:1—3, k. 709.

² Vidi dok. br. 51 i 52.

Svi bataljoni neka pošalju po jednu desetinu sa bataljonskim referentom ili higijeničarem naprijed, koja će pregledati kuće za smještaj i nastojati da do dolaska jedinice iste počisti. Ove mjere su potrebne jer u tim krajevima vlada pjevavi tifus.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Komandant,

BR. 59

NARENENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 13 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA UDARNIH GRUPE ZA POKRET PREMA GACKU, NEVESINJU, BILEĆI I VILUSIMA¹

Š T A B
X HERCEGOVAČKE N.O.U.
BRIGADE
13 oktobra 1943 g.
u 17 časova
s. U b l a

Strogo povjerljivo!

„200 N“

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Trebinje — Gacko — Nevesinje 1 : 100.000)

Pri posljednjoj švapskoj ofanzivi² na nas u Vranjskoj učestvovalo je do 1.000 neprijateljskih boraca, kojom prilikom je ostao skoro prazan garnizon Dubrovnika, Trebinja i Bileće. Prema obavještenjima od danas Švaba nema na Plani — Bijeljoj Rudini, a o Bileći još nemamo izvještaja. Do juče ih je izgleda nešto bilo oko Korita ili Meke Grude, a izgleda da je netačno da su Švabe izlazile od Korita putem za Sominu. Pop Perišić³ i Milorad Popović⁴ sa do 150 Gačana⁵ do preksinoc

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 31—1, k. 1147/II.

² Vidi dok. br. 53.

³ Radojica Perišić, pop. komandant četnika na granici Crne Gore i Hercegovine (pl. Golija).

⁴ Milorad Popović, komandant četnika u Gacku. Ubijen početkom 1945 god. kod Banje Luke, od strane jedinica NOV.

⁵ Odnosi se na četnike iz Sreza gatačkog.

bili su u s. Poljice i izgleda da su još na tome prostoru ili na Troglavu — Kobiljoj Glavi. — V Crnogorska brigada je sada na prostoru Gornjeg Polja⁶.

U ovoj situaciji potrebno je upasti što prije u Gacko i Nevesinje, razbiti tamošnje bande,⁷ mobilisati u našu vojsku sve što valja, a čime će se bar bande tih srezova skrenuti od južne Hercegovine te da bi u ovim krajevima lakše obračunali sa još preostalom reakcijom. Osjetilo se je da po prolazu naših snaga bande ponova preuzimaju vlast, vrše mobilizaciju, progone naše porodice i vrše druge zulumе. Uslijed ovoga pristupamo i formiranju manjih terenskih odreda koji će biti vezani za svoje sektore, onemogućavati sve četničke zborove i mobilizacije, praviti zasjede vojvodama, biti utočište našim simpatizerima, podrška drugovima sa terena, centri ob. službe za naše jedinice kada dolaze na teren i jezgra za daljnje mobilizacije, pa kada se odredi ojačaju, oduzimaćemo im snage i davati u bataljone brigade. Već smo osnovali Bilečki odred pod komandom Janka Dende, koji će skupiti što više ljudi koji su još kod kuća, operišući na prostoru Trebinje — Bileća — Plana. Dabarski odred pod komandom druga Vojina Vujovića (za sada sa 10 boraca iz našeg „4“) koji će operisati na prostoru Plana — Slato — Hrgud — Vranjska, hvatajući vezu sa odredom Dušana Grka. Slične odrede formiraćemo i dalje. Ovo mogu da čine i Štabovi udarnih grupa sa svojim sektorima u naše ime.

Sjutra u zoru „100 X“ kreće opštim pravcem preko Troglava i Kazanaca ka Gacku radi daljeg dejstva na prostoru Gacko — Nevesinje,⁸ „200 X“ i „2“ i „5“ sjutra u zoru kreću na prostor Dubočka, odakle će za koji dan „200 X“ da se ponova vrati ka prostoru Trebinje — Bileća — Plana,⁹ a „4“ i „5“ sa ovim štabom, a poslije veze sa „T“, krenuće ka Stocu radi prihvatanja tamošnjih jedinica i formiranja III U. Grupe.

N A R E Đ U J E M O :

I Udarna grupa

(svega 4 bataljona,
1 teški bacač)

krenuće sjutra u zoru opštim pravcem: Kovači — Ružarica — Poljice — Troglav — Kazanci (vjerovatno će vam se sakriti u Čurilo) pa dalje ka Gacku, težeći ovladati istim, a čim učvrstite naš položaj u tome srezu, najzgodnijim pravcem upadajte u Nevesinjski srez, težeći ovladati

⁶ Vidi tom III, knj. 3, dok. br. 94.

⁷ i ⁸ Vidi dok. br. 76.

⁹ Vidi dok. br. 77.

Nevesinjem, odakle ispoljavati dejstvo i u pravcu Uloga, Trusine Blagaja i Konjica.¹⁰

Pri ovome primjerno kaznite Kazance, Miholjače, Bratač, Kifino Selo i Grabovicu.

Vaši zadaci su:

Uništenje četnika na vašem sektoru. Na okupatora napadajte u podesnim momentima i kada su veći izgledi na uspjeh. Imajte na umu da bez uspjeha sa okupatorom usporava se mobilizacija, nedostaje municije i slabi se naš ugled. Pretjerani okršaji sa okupatorom donose i veće žrtve, što također izbjegavati. Četnike pak nemilosrdno uništavati ne dozvoljavajući im da se igdje koncentrišu, da održe neki zbor ili slično..

Vežu sa nama održavacete preko Duličići — G. Vrbica, pa dalje Vlahovići — Hrasno ili preko Nevesinja — Davidovića na Vlahoviće i dalje za Hrasno.

Znake raspoznavanja vi ćete izdavati sami za svoju grupu.

Sva naređenja koja dobijate od nas i kopije vaših naređenja čuvajte. Vođenje službenih knjiga naredićemo naknadno. Za sada vodite samo knjigu Operaciskog dnevnika, iz koga da se vidi u kratkim crtama rad grupe za svaki dan, uvodeći u njega plijen pri akcijama, gubitke i imena poginulih.

II Udarna grupa

(svega 3 bataljona
1 teški bacač)

kreće sutra sa prostora Crkvice — Ubla, prostorom preko Bratogoša i Tisca i razmjestiće se u sela: Mirkovići — Renovac — Rukavica — Šake zatvarajući pravce od Vuči Do — Pilatovci, od Velimlja i od Trepče preko Jelovice. Iz sadašnjeg logora krećete sutra u 6 časova. Izviđati dublje preko Jelovice ka Velimlju, a preko našeg sela Obljaj organizujte ob.

¹⁰ Vidi dok. br. 76.

službu ka Bileći i Vilusama. Čim stignete na novu prostoriju, izvijestite nas.

Interesujte se za stanje Lastva—Zupci, Bileća — Nikšić — Viluse.

II bataljon ove brigade

kreće sutra u 6 časova i 30 minuta iz sela Šljeme preko s. Potrk i Mile Gore za s. Birači, gdje će se smjestiti osiguravajući se od Donje Dubočke. izviđajući ka Trepči i držeći jače osiguranje oko Crnog Kuka i Motrine Grede. Po stizanju uhvatiti vezu sa „200 X“.

V bataljon ove brigade

sačekće ovaj Štab u selu Šljeme, kada ćemo sutra skupa produžiti za selo Potrk, gdje ćete se smjestiti postavljajući jače osiguranje na Bijeloj Gradini i čukama zapadno od sela Krtina i Kapavice radi zatvaranja pravca od Bratogoša i Prokovca a imajući i osmatračnicu na Sušilovoj Glavi. Noću zatvorite put od Vučjeg Dola i Uble.

Ovaj štab i bolnica

kreću iz Uble sutra u 6 časova za selo Šljeme a odatle idu dalje skupa sa „5“ i smeštaju se u selo Potrk.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant
Rade¹¹

P. S. U novim logorima mislimo ostati dva dana.

---

¹¹ Hamović

**NARENĐENJE ŠTABA DRUGE UDARNE GRUPE DESETE
HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 13 OKTOBRA 1943
GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA POKRET NA PROSTO-
RIJU MIRKOVIĆI — MILJANIĆI — RENOVAC¹**

Š T A B
II UDARNE GRUPE — X HER-
CEGOVAČKE N. O. U. BRIGADE

STROGO POVERLJIVO

13 oktobra 1943 g.

u 19 čas.

selo: Ubla

ŠTABU ..... BATALJONA OVE GRUPE

(*Sekcija Gacko—Bileća 1 : 100.000*)

Naredbom² Štaba X Hercegovačke N.O.U. brigade formi-
rana je II Udarne grupa od „4“, „6“ i „9“ koji će se krenuti
sa prostorije Crkvice — Ubla sutra 14 o. mj. u 6 časova na
prostoriju: Mirkovići — Miljanići — Renovac³.

U vezi toga

NARENĐUJEMO .

1.) „4“ kreće pravcem Crkvice — Ubla — Mali i Veliki
Bratogoš — Modredoći — Tisac i kada ovlada sa Tiscom, osta-
viće jedno jače osiguranje na istome, a ostatak bataljona smje-
stiće u selo Mirkovići. Uхватiti vezu sa našim drugovima koji
se nalaze u selu Obljaj. Pokret bataljona izvršiti tačno u 6
časova.

2.) „6“ kreće pravcem: Ubla pa drumom za selo Rukavica
— selo Miljanići, gdje će se smjestiti, postavljajući osiguranje
na Vitomir (kota 1262) i jednu jaču zasjedu na putu prema Ve-
limlju, izviđajući dublje prema istom. Po stizanju na mjesto
prikupiti podatke o neprijatelju i četnicima, naročito od Ve-
limlja, i dostaviti Štabu Grupe. Pokret izvršiti tačno u 6 časova.

3.) „9“ kreće sutra u 6 časova istim pravcem za „6“ sve
do sela Kapavica, odakle se odvaja i ide u selo Šake, gdje će
se smjestiti, postavljajući osiguranje na k. 926 (put koji vodi

¹ Kopija originala, pisana na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi
Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—2/I. k. 1147—II.

² Vidi dok. br. 26.

³ Vidi dok. br. 59.

za Velimlje i Miloviće). Vezu sa „6“ i „4“ uspostaviti odmah po dolasku.

4.) Komora „4“ ući će u sastav komore „9“ i po dolasku „9“ u selo Šake uputiće se za selo Mirkoviće u sastav svoga bataljona.

5.) Štab Grupe smjestiće se u selu Šake, gdje [će] bataljoni po stizanju uputiti sve izvještaje. Štab Grupe kretaće se na čelu „9“.

6.) Ishrana bataljona vršiće se na terenu, a intendanti vodiće strogo računa o pravilnim postupcima u pogledu uzimanja hrane od naroda. Konfiskaciju od pojedinih narodnih neprijatelja ne vršiti bez odobrenja Štaba Grupe.

Pripremiti hranu da vojska ruča prije pokreta.

7.) Znači raspoznavanja po ključu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant

Dostavljeno: „4“, „6“ i „9“.

BR. 61

**ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE MAJEVIČKE NOU BRIGADE
OD 13 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA
ZA POKRET NA OZREN I DEJSTVO NA KOMUNIKACI-
JAMA DOBOJ—ZAVIDOVIĆI I DOBOJ—GRAČANICA¹**

Š T A B
I MAJEVIČKE NOU. BRIGADE
O. br. 41, 13. X. 1943 u 23 časa.—
Položaj.—

SVIM JEDINICAMA OVE BRIGADE

Podaci o neprijatelju: Na Ozrenu se nalaze ozrenski četnici, nije poznato njihovo tačno grupisanje. Oni su, poslije našeg velikog uspjeha zauzećem Tuzle² pokolebani više nego ikad dosad. Moral im je znatno popustio, a njihovo voćstvo dezor-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg br. 1—1, k 993

² Vidi dok. br. 1.

organizovano, i dok jedan dio vođa nije za borbu sa nama, drugi — glavni zlikovci među njima, bojeći se za sebe lično, prisiljavaju i dalje zavedene četnike da se bore protiv nas. Ovako njihovo stanje najbolje ilustruje izjava jednog četnika, koji je rekao: „Mi se ne možemo boriti protiv partizana kad imamo svega nekoliko sanduka municije, a partizani vuku kolima municiju sa sobom iz Tuzle.“

Ipak se može pretpostaviti da će nam oni pružiti otpor i da će nastojati da nas ometaju u izvršenju naših zadataka. Dalje se može pretpostaviti da će se poslije izvjesnog otpora ozrenski četnici povlačiti prema Doboju, a jednim dijelom možda prema Zeničkom kraju.

Okupatorsko-ustaške snage u Doboju, jačine kao i dosad, pojačane snagama koje su se izvukle iz Lukavca i Živinica.

Na pruži Doboj—Zavidovići, na postajama i u Maglaju, neprijateljske snage nepoznate tačne jačine, ali se zna da nisu velike.

Na pruži Doboj—Gračanica ima nešto neprijateljskih snaga.

Po muslimanskim selima muslimanska legija, koja nema napadačke namjere.

Zadatak naše divizije:³ Da u toku 14 i 15 o. mj. prođe kroz prostoriju Ozrena, razbijajući i uništavajući četničke bande gdje ih pronađe, a one četnike koji nisu za borbu protiv nas da uvrsti u naše jedinice ili u Ozrenski N.O.P. odred. One četnike koji se nikako ne mogu mobilisati, razoružati.

Isto to važi i za muslimansku legiju i katoličku miliciju. Naš stav mora biti jasan i određen. **Ne smije postojati nikakvih oružanih formacija pored N.O.V. i P.O.J.**

Potom sa svim snagama napasti neprijatelja na pruži Doboj—Zavidovići, Doboj—Gračanica u cilju temeljnog uništavanja i rušenja pruge, cesti i svih vještačkih objekata na komunikacijama u dolini rijeke Bosne i Spreče na tom sektoru.

Poslije potpunog izvršenja tih zadataka naša divizija (bez VI brigade) orijentisaće se u južnom pravcu, a VI brigada ostaće izvjesno vrijeme na prostoriji Ozrena radi pomaganja formiranja Ozrenskog P.O.

Pored izvršenja vojničkih zadataka u toku ove akcije, pred našu diviziju postavlja se zadatak što jačeg i intenzivnijeg rada u narodu: u svim selima i mjestima gdje dođu naše jedinice mora se odmah likvidirati stara vlast (knezovi i muktari i dr.) postaviti N.O.O. kao organi narodne vlasti.

Prema vanrednom izvještaju Vrhovnog štaba jedinice N.O.

³ Vidi dok. br. 55, 57, 66 i 167

vojske 11 o. mj. otpočele su napad na Zenicu⁴ najveće industrijsko mjesto u Jugoslaviji. U toku 11 o. mj. uništene su sve visoke peći, električna centrala, 247 vagona i 29 lokomotiva i vode se borbe u samoj varoši.

Prema tome u mnogome će biti olakšan, a isto tako i važan naš zadatak.

U cilju izvršenja prednjeg

n a r e đ u j e m o :

SMOTRA BRIGADE: Sutra, 14 o. mj., održaće se smotra cijele brigade na livadi u Panjiku — kod škole. Sve jedinice treba da budu na tom mjestu sutra do 6.30 časova ujutru. III bataljon ostaviće na kosama kod sela Ugarića obezbjeđenje jačine jednog voda od pravca Ozrena. Poslije smotre bataljoni će krenuti na zadatak po sljedećem:

II bataljon: kreće pravcem: Panjik—Tumare—Krčevina—Jankova Voda—Omerova Voda.

Zadatak: protjerivanje četnika na svom pravcu, izlazak na Omerovu Vodu na kojoj se pretpostavlja da ima četnika. Na Omerovoj Vodi hvata vezu sa V bataljonom i preko njega šalje izvještaje o svome pokretu.

15 o. mj. sa Omerove Vode kreće pravcem: Rudine—Mrkalica—Vukanova Ravan—Krešnići—Haluge (k. 468) gdje će ostati kao obezbjeđenje divizijskoj bateriji sa dvije čete i brigadnoj komori i bolnici u selu Milovanovići sa jednom četom.

Na toj prostoriji treba bataljon da bude 15 o. mi. najdalje do 15 časova i sam da preuzme obezbjeđenje artiljerije, bolnice i intendanture.

V bataljon: kreće pravcem: Panjik—Brdo—Tumarsko, Brdo (k. 385) i izbija pravo na Omerovu Vodu. U slučaju otpora na Omerovoj Vodi sadejstvuje u napadu sa II bataljonom, kao i u protjerivanju četnika u svakom slučaju hvata s njime vezu, a zatim kreće pravcem: Rudine—Mrkalica—Vukanova Ravan—Zavitalje, gdje se smješta. Obezbjeđuje se na Bakorićinom Visu prema pruzi Maglaj—Zavidovići.

I bataljon: kreće pravcem: Panjik—Vasiljevci—Kamenica—Gornja Bukovica—Lazanski Borik i izbija na Kobilovac. Smješta se u Kuselju, a na Kobilovcu drži stalno obezbjeđenje jačine jednog voda. Po izlasku na Kobilovac, jednu četvu upućuje u selo Brezici sa zadatkom da uhvati vezu sa četom VI brigade, koja će stići od pravca Sirove Glave u Brezike, ta-

⁴ Na prostoriji Zenica—Travnik—Lašva—Busovača nalazile su se jedinice Prve proleterske i Desete NOU divizije. Vidi dok. br. 62, 63, 82 i 85.

kođer radi hvatanja veze sa našom brigadom. Poslije uhvaćene veze četa se vraća u sastav svoga bataljona.

III bataljon: kreće pravcem: Panjik—Vasiljevci—Gornja Bukovica—Donji Rakovac i smjestće se u selu Palučak—Pilibova. Bataljon će biti istovremeno kao opšta rezerva i osiguranje bolnici, pratećoj četi i komori.

Bolnica, komora i prateća četa idu sa III bataljonom i smještaju se u Donjem Rakovcu, zaselak Kneževići.

Štab brigade: kreće pravcem za III bataljonom i smješta se u Donjem Rakovcu, zaselak Ilići.

OPŠTE NAPOMENE:

1. Sve jedinice će usput prikupljati podatke o neprijatelju u vezi sa pretstojećim zadatkom.

2. III bataljon vodiće računa da izabere put pogodan za kretanje komore, kola i bolnice.

3. Sve jedinice će prije polaska na zbornu mjesto snabdjeti se sa potrebnim brojem vodiča.

4. Prema do sada prikupljenim podacima dio ozrenskih četnika nalazi se oko Omerove Vode, Bukovica i Kobilovca. To imati u vidu te pokrete vršiti sa potrebnim oprezom i obezbjeđenjem.

Ostale jedinice naše divizije u toku sjutrašnjeg dana nalaziće se: VI bos. brigada vršiće pokret od Donje Brijesnice u pravcu Ozrena, na prostorijsu Gostilj—Petrovići—Velika Ostravica—Sirova Glava.

Dva bataljona III musl. brigade biće na prostorijsu selo Petrovići—selo Podborik—Glavica (559)—selo Lišići.

Diviziska rezerva dva bataljona III bos. brigade na prostorijsu Rudine (485)—Zatvor (358)—selo Rosulje.

Baterija, tehnička četa i diviziska bolnica biće na prostorijsu Tumare.

5. Znaci raspoznavanja po već izdatom ključu.

Ugovoreni znaci za 14 o. mj. **Kosta—Vlado.**

6. Ovu akciju držati u najvećoj konspirativnosti da bi se izvelo iznenađenje, brz i energičan udar po neprijatelju.

7. Prijem ove zapovijesti potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
u.z. **Ilija**⁵

Načelnik štaba,
Petovar⁶

Komandant,
Ratko⁷

(M. P.)

⁵ Narodni heroj, Goranin Pavle-Ilija, Poginuo januara 1944 godine.

⁶ Rudi

⁷ Perić

P.S.

Vanredni izvještaj „Slobodne Jugoslavije“:

Naše jedinice pod komandom generala Peka Dapčevića zauzele su varoš Berane⁸. Italijanska divizija „Venecija“, koja se u posljednje vrijeme borila protiv nas, prišla je na našu stranu.

BR. 62

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 14 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE BRI- GADE ZA POSJEDANJE PROSTORIJE SJENOKOS—BU- KVIĆI—HADŽIĆI—TORINE—KASAPOVIĆI¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOVJ
14-X-1943 god.
u 14 čas.

ŠTABU I PROLETERSKE BRIGADE I DIVIZIJE

1. — Sa vašim jedinicama zadržite se na prostoriji: Sjenokos—Bukvići—Hadžići—Torine—Margetići—Kasapovići. Štab divizije i Štab brigade u s. Margetići.
2. — Obezbedite se u pravcu Vilenice i r. Grovnica.
3. — U s. Rankovići povežite se sa I Bataljonom Travničkog odreda.
4. — III Krajiška brigada nalazi se sa obe strane r. Lašva u visini s. Mošunj i s. Večerska.
5. — Mi se nalazimo u s. Duboko. Vezu sa nama imate pravcem: s. Zubići—s. Bugojčići—s. Duboko.
6. — Odmah nas izvestite koje su vaše jedinice već izbile na određenu prostoriju i kada će prispeti ostale.
7. — Našu motorizaciju zadržaćemo ispred s. Zubići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT
general-major
Koča A. Popović

⁸ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 75 i 94.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4 1—2. k. 705.

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOVJ
14-X-1943 god.
u 14 čas.

PROLET. DIVIZIJA
14. X. 1943
ŠTAB DIVIZIJE
Št. br. 11-21
u 14 čas

ŠTABU I PROLETERSKE BRIGADE I DIVIZIJE

- 1.- Sa vašim jedinicama sadržite se na prostori: Sjenokov-Bukvići-Badići-Torins-Margetići-Kasapovići. Štab Divizije i Štab brigade u s. Margetići.
- 2.- Obesbedite se u pravcu Vilenice i r. Grovnica.
- 3.- U s. Rankovići povežite se sa I bataljonom travničkog odreda.
- 4.- III Krajiška brigada nalazi se sa obe strane r. Lašva u visini s. Mošun i s. Večeriška.
- 5.- Vi se nalazite u s. Duboko. Vazu sa nama imate pravcem s. Zubići-s. Bugojbići-s. Duboko.
- 6.- Odmah nas izvestite koje su vaše jedinice već isbile na naredjenu prostori i kada će prispeti ostale.
- 7.- Našu motorizaciju zadržaćemo ispred s. Zubići.

Sart fašizam - Sloboda naroda!

KOMANDANT
general - major.

Krajiški Partizan

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
14 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE
BRIGADE O PRIPREMI JEDINICA ZA NAPAD NA
TRAVNIK¹**

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOVJ
14-X-1943 god.
u 17 čas.

ŠTABU I PROLETERSKE BRIGADE

1. — U sklopu rasporeda snaga za pretstojeću operaciju² — bataljon „Garibaldi“ uputite na prostoriju Mošunj—[D.] Večerska. Sa sadašnje prostorije neka krene 15 ov. m. u 3 časa izjutra, kako bi još u toku noći prešao od neprijatelja osmatrani prostor. Po izviđanju na označenoj prostoriji neka smeni bataljon III Krajiške brigade koji se sada tamo nalazi i neka se rasporedi: sa jednom teškom četom kod crkve u s. M. Mošunj (mesto zv. Kalvarija); jednu četvu u s. V. Mošunj; ostale dve čete neka postavi na položaju iznad s. D. Večerska i Divljak, na položajima k. 413—Doline.

Zadatak ovog bataljona je: da zatvara pravac od Han Kumpanije i Viteza prema Travniku. U Han Kumpaniji nalazi se neprijateljska grupa u jačini od 600 vojnika, koja je u toku današnjeg dana pokušavala da opravi prugu i mostove na r. Bila i, verovatno, da se probije ka Travniku³. Njihov-pokušaj je osujećen i povraćeni su natrag. U povlačenju ostavili su na drumu između Divljaka i Han Bile jedan top i 2 kamiona.

Tražiti od bataljona III Krajiške brigade da prilikom smene upozna rukovodstvo bataljona „Garibaldi“ sa situacijom, terenom i vezom sa susednim jedinicama⁴. Takođe, i vaš štab daće uputstva ovom bataljonu o načinu izlaska na položaje, posjedanja položaja, mestima pojedinih jedinica i komora i svemu onome što je potrebno njima naglasiti za izvršenje ovoga zadatka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pođ reg. br. 3 1—2. k. 705.

² Vidi dok. br. 64.

⁴ Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak 657—659, 670—672, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 67.

Dva bataljona III Krajiške brigade dejstvovaće sa one, leve obale Lašve⁵, na prostorijsi Han Bila—Han Kumpanija—Zenica. Sa tim bataljonima bataljon „Garibaldi“ ima da održava stalnu vezu i da sadejstvuje sa jedinicama III Krajiške brigade, a naročito stalno sa delovima koji će biti kod Han Bile i Grbavice Brda. Sve ove jedinice dejstvovaće na zatvaranju pravaca od Sarajeva i Zenice ka Travniku (jedinice III Krajiške brigade ofanzivno), te će operativnu komandu nad ovim jedinicama primiti jedan član Štaba III Krajiške brigade.

I Bataljon Travničkog partizanskog odreda u toku sutrašnjeg dana sa sektora Rankovići—Bučići preći će na prostorijsi sela Kruščica (desno od bataljona „Garibaldi“). Uputite jednu četvu na prostorijsi s. Rankovići—Bučići za zatvaranje ceste Travnik—Zubići, budući da je bataljon VII Krajiške brigade, koji je bio na toj prostorijsi, upućen njegovoj brigadi.

IX Krajiška brigada dobila je zadatak ofanzivnog dejstva na prostorijsi Han Kumpanija—Busovača—Lašva⁶.

2. — Mi ćemo sutra preći u s. Margetići.

3. — Prilažemo skicu Travnika sa ucertanim sistemom odbrane, — upravo poslaćemo vam ih ako izvestite da ih niste već primili od našeg Ob. c⁷.

4. — Izvestite gde se nalazi vaš štab.

5. — Na pravcu od Rankovića upotrebićemo 3 brdska topa i 2 tenka.

6 — Predviđena akcija otpočeće sutra uveče. Naknadno ćemo vam o tome dostaviti zapovest⁸. U akciji treba da učestvuju svi vaši bataljoni, — izvestite nas da li su, odnosno kada će stići vaše jedinice.

7. — U levo u pravcu Turbeta uhvatite vezu sa VII Krajiškom brigadom i obavestite nas o mestu njihovog štaba, kako bi mu sutra blagovremeno stigla zapovest za napad.

8. — Saopštite bataljonu „Garibaldi“ da se u Travniku nalaze zarobljeni Italijani⁹.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
M.¹⁰ Todorović

Načelnik štaba
potpukovnik,
Vaso Jovanović

Komandant
general-major,
Koča A. Popović

⁶ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—7, k. 706 A.

⁷ Obavještajnog centra

⁸ Vidi dok. br. 64.

⁹ Vidi dok. br. 67.

¹⁰ Mijalko

**ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
14 OKTOBRA 1943 GOD. ZA NAPAD NA TRAVNIK¹**

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

14-X-1943 g.

u 21 čas

Br. 287

Z A P O V E S T

za operacije na sektoru Travnik

(Sekcije Travnik i Zenica)

PODACI

○ NEPRIJATELJU:

U Travniku se nalazi II i III Sklop Zagrebačkog konjičkog puka (najviše do 1.200 domobrana), oko 450 kupreških milicionera, 240 feld. žandarmerije, 5 brdskih topova, 2 protivkolska topa i jedan oklopni voz.

Plan odbrane Travnika dat je na priloženim skicama. Prema novim podacima dopunjuje se u tome da su svi bunker i ograđeni žicom; pre neki dan otpočelo je polaganje mina između bunkera

NAS ZADATAK:

Sa jedinicama ove divizije i VII i IX Brigadom X Divizije likvidirati Travnik², obezbeđujući pravce od Sarajeva i Zenice.

U vezi sa ovim,

n a r e đ u j e m o :

1. — Napad na Travnik izvršiće I Proleterska, III Proleterska (sa dva bataljona) i VII Krajiška brigada³.

2. — Napad na Travnik otpočeti 15 ov. m. u 20 časova.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15 1—6, k. 706.

² Vidi dok. br. 63, 82, 85 i 198.

³ Vidi dok. br. 87.

3. — Raspored snaga za napad:

JUZNA KOLONA: Napada sa juga, naslanjajući se krilima I Prolet. brigada, Tenkovska grupa, Brdska baterija na r. Lašvu, opštim pravcem dejstva preko brda Vilenica.

Svega: 5 bataljona,
2 tenka i
3 brdska topa.

ISTOČNA KOLONA: Napada sa istoka duž komunikacija Vitez III Prolet. brigada —Travnik i Gučja Gora—Travnik; naslanjajući se levim krilom na r. Lašvu a desnim na padine Gornja Čatrnja (put Bukovica—Travnik uključno).

Svega: 2 bataljona.

ZAPADNA KOLONA: Napada sa zapada duž komunikacije Turbe—Travnik; naslanjajući se desnim krilom na r. Lašvu a levim na b. Gornja Čatrnja.

Svega: 4 bataljona,
1 tenk,
1 bacač plamena,
1 dalekom. haub.,
2 poljska topa.

4. — Energičnim dejstvom težiti da se još u toku noći izvrši likvidacija Travničkog garnizona. No ukoliko bi — obzirom na prostranstvo grada — ostala pojedina uporišta, nastaviti sa napadom do njihove potpune likvidacije, ne gomilajući prema njima snaga više nego što je potrebno, a prvenstveno upotrebljavajući teška oruđa za razbijanje takvih uporišta.

5. — UPOTREBA ARTILJERIJE: Kolonske artiljerije u vremenu od 18 do 18.15 časova dejstvovaće kraćom paljbom na ciljeve svoga sektora, kojom prilikom ujedno iznaći i sigurne elemente za paljbu pre i u početku napada. U vremenu od 19.30 do 20.15 časova dejstvovati sve jaćom i jaćom vatrom koja treba da bude najintenzivnija u vreme početka napada. Do početka napada tući važna uporišta spoljne odbrane a prvenstveno pravce upotrebe tenkovskih grupa, krćeći im prilaze gradu. Od po-

četka napada, tj. od 20 do 20.15 časova preneti vatru ka gradu tukući intenzivno osmotrene neprijateljske baterije i najvažnija uporišta i centre u gradu: artiljerija južne grupe zgradu pošte; artiljerija zapadne kolone objekte kasarne.

Komandanti brigada preneće ove zadatke komandantima kolonskih artiljerija, koji će neposredno rukovati artiljerijom.

6. — UPOTREBA TENKOVA: Tenkove ne isturati i upućivati za pravljenje prodora (breša); ove breše stvarati upotrebom artiljerije i grupnim koncentričnim dejstvom bacača. Tenkove upotrebiti za proširenje prodora koji su već stvoreni dejstvom teških oruđa i udarnih grupa; po razbijanju neprijatelja upotrebiti ih i za gonjenje i razbijanje odnosno uništavanje neprijatelja u otpujanju.

Komandanti brigada preneće ove zadatke komandantima tenkovskih grupa, koji će neposredno upravljati tenkovima.

7. — OBEZBEĐENJA: IX Krajiška brigada postavljena je za zatvaranje pravca prema Sarajevu⁴, s tim što će pri ovom aktivno dejstvovati na komunikacije Han Kumpanija—Busovača—Lašva. Dva bataljona III Krajiške brigade, bataljon „Garibaldi“⁵ i I Bataljon Travničkog odreda obrazuju operativnu grupu na sektoru Bila—Večerska—Han Kumpanija—Zenica, sa zadatkom zatvaranja pravaca od Han Kumpanije i Zenice, dejstvujući aktivno ka tim uporištima.

U posebnim zapovestima izdato je naređenje o zadacima ovih jedinica.

8. — ZNACI: Borbeni znak i znaci raspoznavanja dostavljaju se u prilogu.

Ugovoreni znaci: objavljivanje spoljnom odbranbenom linijom i ostalim važnim tačkama ka gradu i u gradu označavati sa tri jednobojne raketle ispaljene jedna za drugom u pravcu grada. Ovaj znak ujedno će označavati i liniju do koje su dospjele pojedine jedinice. Ovaj znak može se davati i paljenjem vatri postavljenih tako da ne ometaju dalje nastupanje jedinica.

Potpunu likvidaciju grada označiti sa pet jednobojnih raketli.

9. — Po završenoj likvidaciji grada u gradu će ostati dva bataljona I Proleterske brigade. Sve ostale jedinice odmah će izaći iz grada i to:

⁴ Vidi dok. br. 158.

⁵ Formiran od italijanskih vojnika koji su prišli jedinicama NOV poslije kapitulacije Italije.

I Prolet. brigada (sa 3 bataljona) na prostoriju Čifutski Han — Han Bila — Jardol; bataljon „Garibaldi“ ući će u njen sastav zadržavajući se i dalje na prostoriji Mošunj — D. Večerska;

III Proleterska brigada na prostoriju Osojnica — Stranjani — Lupac;

VII Krajiška brigada na prostoriju Tolovići — Počulica — Čajdras;

IX Krajiška brigada na prostoriju Lašva — Busovača — Kiseljak.

Zadatak svih ovih jedinica: da onemogućie neprijateljsku intervenciju ka Travniku do dobijanja naredjenja za dalje ofanzivne operacije koje će uslediti u dolini Bosne.

10. — Ovaj štab divizije biće na pravcu Margetići — Isakovići — Pribilovići — Budišići — istočne kuće s. Slimena — k. 677 (istočna padina Vilenice). Tim pravcem nam slati svaka 3 sata redovne izveštaje; prvi izveštaj poslati u 23 časa.

11. — Likvidacijom Travnika neprijatelj gubi jednu od najvažnijih polaznih baza za ofanzivne operacije ka oslobođenoj teritoriji, to s jedne strane, a s druge — mi dobijamo vrlo povoljno ishodište za ofanzivne operacije prema najvažnijoj neprijateljskoj arteriji u Bosni. Sem toga, ovim povezujemo oslobođene teritorije Centralne Bosne i doline Vrbasa; omogućava se široka mobilizacija na novom terenu; oslobodava se privredni i politički centar ovog dela Bosne; zahvata se veliki plen u oružju i drugom ratnom materijalu. Zbog izvanredne važnosti ove akcije naš Vrhovni komandant drug **Tito** naredio je da se ovom akcijom ima likvidirati neprijateljski garnizon i zauzeti grad Travnik.

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Načelnik,
p.pukovnik,
Vaso Jovanović

Komandant,
general-major,
Koča A. Popović

Dostavljeno:
Svima komandantima kolona.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE DIVIZIJE OD 14 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O OSLOBODE-
NJU TURBETA, RUŠENJU ŽELJEZNIČKE STANICE LAŠVA
I UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKE POSADE U HAN BILI¹

Š T A B

X N.O.U. DIVIZIJE

— 2 BOS. KORPUSA —

Br. sl.

14/X 1943 g.

ŠTABU V N.O.U. KORPUSA

Položaj

1.) Petnaestodnevni izvještaj dostavićemo naknadno, jer naše jedinice zbog udaljenosti nijesu nam ga još dostavile.

2.) Neprijatelj je napustio Turbe i jedinice naše VII brigade unišle su u Turbe, gdje su zarobile 4 hiljade kg soli i 4 bureta nafte. Vojničke spremne nije bilo.

3.) Jedinice IX brigade uništile su željezničku stanicu Lašva² i tom prilikom zarobile 20 domobrana, nešto pobili, 20 pušaka i jedan teški mitraljez. Iste jedinice zarobile su jedan vagon odjeće i uspjele da iz njega izvuku 200 pari odijela.

Jedinice Travničkog odreda sa jednim dijelom III krajiške brigade uništile su posadu u Han Bili i razrušile most.

4.) Jedinice I proleterske divizije sa jedinicama ove divizije. tj. VII i IX brigade 6657024931716636899 7733283333591 7733304 25934332457766191023³.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(MP)

Za Štab X NOU divizije
zamjenik komandanta
Nemanja⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6:1—7, k. 456.

² Vidi dok. br. 56.

³ Vidi dok. br. 64.

⁴ Vlatković

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE DIVIZIJE ŠTABU TREĆEG NOU KORPUSA O AKCIJAMA OD 26 AVGUSTA DO 14 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
XVII IST. BOSANSKE
U. DIVIZIJE N.O.V.J.
Br. 6
14-X-1943 godine

ŠTABU III KORPUSA NOVJ

Prema vašem naređenju br. sl. od 13 o.m.² (primljeno istog dana u 23 časa) podnosimo izvještaj o operacijama koje je ova divizija vodila od 26-VIII t. g., tj. od dana prijema ranjenika IV Crnogorske brigade pa do danas:

1.) 26-VIII-t. g. ozrenski četnici prikupili su se i ujutro u 6 sati napali jedinice I Majevičke brigade od pravca Jelova Gorica—Rovine—Katanići, jednom kolonom, a drugom kolonom od pravca Vasiljevci—Micijevići.

I Majevička brigada u to vrijeme držala je položaje na liniji: Cerovo Br.—Tumarići—k. 340—Panjik (šk.).

Odbivši napad četnika, I Majevička brigada, potpomognuta sa jednim bataljonom VI Brigade, oko 8 časova krenula je u protivnapad pravcem Katanići—Troglav—Ostojići—Rovine, jednom kolonom, a drugom kolonom pravcem Micijevići—Vasiljevci—Ugarići, obuhvatajući neprijatelja svojim lijevim kri-lom ka Ozren Kamenu.

Četnici su pružali jak otpor, ali su ih ipak naše jedinice u toku dana razbile i protjerale. Potom su četnici oступili u pravcu grebena Ozren Planine. Neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i više ranjenih. Naši gubici: 3 mrtva i 5 ranjenih.

Zaplijenjeno od neprijatelja: 10 pušaka.

Zarobljenika: nije bilo.

Novomobilisanih: nije bilo (31-VIII t. g.).

2.) I Majevička brigada u 4 časa ujutro osvojila sresko mjesto Gračanicu³. Neprijatelj je davao otpor svega pola sata. Ubijen je jedan njemački oficir i jedan vojnik. Zarobljeno dva-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5—2, k. 981.

² Redakcija nije pronašla pomenuto naređenje.

^{3, 4 i 5} Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 66.

deset Nijemaca i mještana muslimana obučenih u njemačke uniforme.

Zaplijenjeno: 30 kola raznog ratnog materijala, 40 pušaka i municije.

Paralelno sa napadom na Gračanicu porušena je i željeznička pruga Doboj—Tuzla na tri mjesta. U Gračanici je održan zbor na kome je bio prisutan veći broj muslimana. Predveče ovoga dana jedinice I Majevičke brigade povukle su se iz grada.

31-VIII-t. g. VI Brigada je izvršila napad na Jasenicu—Smoluću—Potpeć.⁴

Zarobljeno 26 hrvatskih žandara i 150 četnika. Od zarobljenih četnika 37 je prešlo u brigadu a ostalo u Majevički NOP odred.

Zaplijenjeno nešto ratnog materijala.

3.) 7-IX-t.g. jedinice naše divizije izvršile su upad u četnička uporišta na Trebavi i likvidirale neprijateljski garnizon u Modriči.

I Majevička brigada napala je četničke bande na položajima: Srp. Zelinja—Vis—Duga Njiva—Paležnica—Koprivna—Osječani. Jakim prodorom i vještim manevrom naši borci I Majevičke brigade poslije dvočasovne borbe uspjeli su da neprijatelja, skoncentrisanog na Dugoj Njivi (oko 500), potpuno razbiju i protjeraju. Tom prilikom neprijatelj je ostavio 10 mrtvih i mnogo ranjenih.

Naši gubici: jedan mrtav i četiri ranjena.

VI Bosanska brigada je u toku noći 7/8 septembra t.g., poslije razbijanja četnika na liniji Skugrić—Tolisa—Krečane, izvršila osvajanje garnizona u Modriči. Neprijatelj je dao vrlo slab otpor. Tom prilikom zarobljeno je oko 200 domobrana sa 5 oficira⁵.

Zaplijenjeno 200 pušaka, 5 malih minobacača, 5 p. mitraljeza sa troja kola municije i ostalog ratnog materijala.

Zaplijenjeno je dosta svinja i goveda sa poljoprivrednog dobra blizu Modriče.

Poslije likvidacije Modriče, jedinice VI Bosanske brigade postavljene su na položaju Skugrić—Tolisa—Vranjak.

4.) 13-IX-jedinice I Majevičke brigade vodile borbu na Becnju sa četničko-domobranskim snagama u jačini od 400 vojnika. Naše su se jedinice povukle sa Becnja na liniju Sjenina—Osječani, uslijed tučenog prostora artiljerijom iz Doboja.

Tom prilikom I Majevička brigada je imala 1 mrtvog i 1 ranjenog.

5.) 15 septembra jedinice naše divizije zauzele Gradačac i Bosanski Šamac i produžile gonjenje četnika u Posavinu.

U Gradačac su naše jedinice VI Bosanske brigade ušle bez otpora.

Zaplijenjeno je sedam sanduka municije.

6.) 16 septembra VI Bosanska brigada, poslije zauzeća Gradačca i Bosanskog Šamca, pošla u napad na četnike u Posavini, na prostoriji Slatina—Obudovac—G. i D. Žabar—Bukvik. Četnici se organizovano povukli sjeverno prema Savi.

Zaplijenjeno nešto materijala.

Predala se dva četnika.

7.) 17 septembra, u 7 sati ujutro, neprijatelj iz Slavenskog Šamca pod jakom artiljeriskom vatrom uspio je da se prebaci s manjim dijelovima i zauzme Bos. Šamac.

VI Bosanska brigada, sa jednim bataljonom I Majevičke brigade, izvršila napad noću 17/18 ponovo na B. Šamac.

8.) 18 septembra jedinice VI Bosanske brigade zauzele B. Šamac. U gradu se nalazilo 30 žandara i 8 ustaša, koji su, poslije 1 sat od ulaska naših jedinica u grad, iz logora u kojem su stanovali milicioneri počeli bacati bombe. Naši vojnici su opkolili zgradu, zvali ih na predaju. što su oni odbili, i naši su zgradu opkolili i zapalili.

Gubici neprijatelja: 15 ubijenih.

Zaplijenjeno: jedan sanduk bombi, 20 pušaka i nešto šinjela.

I Majevička brigada vršila čišćenje terena na kojem se nalazila.

9.) 29-IX-1943 godine, u 21 čas, jedinice naše divizije, tj. VI Bosanska, I Majevička i III Bosanska muslimanska brigada, uz sadejstvo sa II Krajiškom brigadom. Majevičkim, Ozrenskim i Trebavskim odredom, napale su na neprijateljski garnizon Tuzlu i Lukavac⁶, kao i sva ostala neprijateljska uporišta u rudarskom bazenu Tuzle i u dolini Spreče između Gračanice i Tuzle.

VI Bosanska brigada napala je Tuzlu opštim pravcem selo Trsje—Snos—Zonići—Piskavica—Tušanj, na zapadni utvrđeni dio grada.

III Bosanska muslimanska brigada napala je neprijatelja na Bukinjama.

I Majevička brigada sa Trebavskim NOP odredom, kao obezbjeđenje, postavila se na prostoru Lukavac—Gračanica sa zadatkom da zatvori i onesposobi željezničku prugu i drum Doboj—Tuzla i da spriječi po svaku cijenu eventualni pokušaj neprijatelja da se probije od Doboja prema Tuzli i da time onemogućí zauzimanje Tuzle sa naše strane.

⁶ Vidi dok. br. 2.

Opšti napad svih jedinica počeo je tačno u 21 čas. Jedinice VI Brigade u toku noći, i pored žestoke neprijateljske odbrane, zauzele su spoljna utvrđenja Tuzle u svom pravcu: Tušanj i Piskavica poslije borbe od nekoliko časova bili su u našim rukama.

III Bosanska muslimanska brigada zauzela je poslije kraće borbe Bukinje.

Obzirom na to da jedinice XVI Divizije nijesu uopšte izvršile pritisak i napad sa južne strane na Tuzlu, kako je to bilo predviđeno opštim planom, Tuzla nije mogla biti zauzeta u toku prve noći.

U toku 30 septembra jedinice naše divizije držale su položaje neposredno prema neprijatelju koji je i dalje bio u nezauzetim uporištima Tuzle i oko Tuzle.

U ovom dana uveče sve jedinice izvršile su ponovni napad na neprijatelja kao i prošle noći.

I pored žestoke borbe, u kojoj su borci naše divizije pokazali najveće junaštvo i požrtvovanje, zahvaljujući jakoj neprijateljskoj artiljerijskoj i bacačkoj vatri, neprijatelj je i ovo veče—noć uspio da se održi u glavnim uporištima utvrđenog grada Tuzle. Najjača neprijateljska uporišta: Gradina, Kojšino, Istočni i Zapadni logor ostala su i dalje u neprijateljskim rukama i pored toga što su naše jedinice djelimičnim probojima uspjele da uđu u sam grad.

Da bi se otklonila praznina u pritisku sa naše južne strane (usljed nedolaska XVI Vojvođanske divizije⁷) naređeno je III Bosanskoj muslimanskoj brigadi da što prije napada i zauzme neprijateljska uporišta na položajima Kužići—Crveno Brdo—Ilinčica. U toku ove noći Crveno Brdo i Kužići zauzeti su, a sutradan ujutru, tj. 1-X-1943 godine, III Bosanska muslimanska brigada zauzela je i Ilinčicu. Time se obruč naših jedinica oko Tuzle još više stegao.

Ovoga dana naše jedinice držale su i dalje blokadu Tuzle pripremajući se za posljednji treći odlučni napad na Tuzlu. U toku ovoga dana, kao i u toku proteklog dana, nijesu se mogli preduzeti dnevni napadi iz razloga da se ne bi trpjeli veliki gubici, pošto je teren ispred neprijateljskih uporišta bio brisan i dobro branjen artiljerijom.

Ovoga dana uveče (1-X-t.g.) u 20 časova preduzet je treći odlučni napad na Tuzlu. I pored velikog zamora i pretrpljenih gubitaka, moral naših boraca bio je sve veći i veći. Tuzla mora pasti bilo je naređeno, a i bez toga naređenja borci su se sami takmičili koja će jedinica prije upasti u Tuzlu. Borba nije

⁷ Vidi dok. br. 39 i 47.

prestala cijelu noć. Neprijatelj se i dalje držao trpeći velike gubitke.

2-X-t.g. ujutro kod odbrane Tuzle nastalo je rasulo i dezorganizacija. Domobrani su se počeli masovno predavati. Naše jedinice upale su u grad slomivši posljednji otpor neprijatelja na Kojšinu i Gradini. Zapadni a potom i Istočni logor zauzele su naše jedinice. Jedna mala grupa od 50—60 Nijemaca (feldžandarmerija i Gestapo) uspjela je da se sa nekoliko kamiona preko Požarnice izvuče prema Zvorniku.

Sve ostale neprijateljske jedinice zarobljene su ili uništene.

U trodnevnoj krvavoj i žestokoj borbi, slomivši žestoki otpor neprijatelja, naše jedinice uspjele su da zauzmu najvažniji neprijateljski garnizon u istočnoj Bosni.

Za vrijeme ovih borbi zarobljeno je: 2.174 neprijateljska vojnika i oficira, među njima i jedan general, a ubijeno i ranjeno 635 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je: 1.910 pušaka, 102 puškomitraljeza, 24 teška mitraljeza, 60 ručnih mitraljeza, 6 teških bacača mina, 25 topova raznog kalibra, 8 radio-stanica, oko 20 vagona razne municije, 3.200 vojničkih uniformi i velike količine ratne spremne i namirnica.

Ovo je rezultat koji pretstavlja uspjeh svih jedinica koje su napadale na Tuzlu, znači i II Krajiške brigade.

Naši gubici:

Mrtvih: 28.

Ranjenih: 98.

Ovo je samo za jedinice ove divizije.

10.) 3-X-t.g. uveče u 21 čas III Bosanska m. brigada i II Krajiška izvršile su napad na Živinice, neprijateljsko uporište koje je branila jedna satnija domobrana sa izvjesnim brojem „vražjaka“ i Nijemaca koji su se izvukli iz Lukavca, dvije baterije haubica i dva tenka.

Zahvaljujući okolnosti da je ovo uporište bilo jako utvrđeno i branjeno jakim artiljeriskom vatrom, i zbog zamorenosti naših jedinica. — nije se moglo zauzeti u toku ove noći, već je u toku 4-X-t.g. držano u blokadi od naših jedinica.

11.) ODBRANA TUZLE

U toku 4-X-t.g. neprijatelj je, prikupivši izvjesne snage, uspio da se od Doboja probije prema Tuzli, zauzevši Lukavac i Bukinje. Time se pred naše jedinice postavio novi važan zadatak: odbrana Tuzle, koji je bio isto tako važan kao i zauzeće Tuzle, jer je neophodno bilo potrebno stvoriti uvjerenje i utisak kod naroda, kao i kod naše vojske da smo mi danas toliko vojnički jaki da smo u stanju držati jedno mjesto i ne dozvoliti okupatoru da ga uzme ako se na to odluči. U ovom slučaju

to je bilo utoliko više važno, jer se do tog vremena nije uspjelo prikupiti sve ono što je zaplijenjeno, a sem toga nije se stiglo sa mobilizacijom i ostalim važnim poslovima.

U takvoj situaciji naše jedinice najozbiljnije shvatile su zadatak odbrane Tuzle.

U toku noći neprijatelj je kraće vrijeme gađao artiljerijskom vatrom Tuzlu, ali nije uspio da se probije u grad.

5 o.m. naše jedinice u toku dana čvrsto su držale položaje na liniji Cerik—Bukinje. I pored toga neprijatelj je uspio da zauzme položaj Markovište prema Kreki.

Neprijatelju je u toku dana pošlo za rukom da preko Kiseljaka prebaci u Živinice jedan dio svojih snaga a potom da uz pomoć tih snaga izvuče iz Živinica sve svoje snage prema Bukinjama.

Sa naše strane naređen je bio opšti protivnapad svih naših snaga uz sadejstvo dva bataljona I Brigade XVI Divizije i II Krajiške brigade. Protivnapad je počeo u 21 čas 5-X-t.g. Borbe su vođene cijelu noć. Zahvaljujući heroizmu naših jedinica, neprijatelj je razbijen na svim sektorima. tako da se ujutro 6-X-t.g. moglo preduzeti opšte gonjenje neprijatelja u pravcu Lukavca i Puračića. Neprijatelj se povlačio preko Bos. Petrova Sela u pravcu Doboja, ostavljajući veliki broj mrtvih i ranjenih. Njegovom potpunom porazu još je više doprinijela naša I Majevička brigada koja ga je dočekala na prostorijsi između Puračića i Gračanice, nanoseći mu velike gubitke.

U ovim borbama oko odbrane Tuzle naročito se istakla VI Bosanska brigada.

U akciji odbrane Tuzle. neprijateljski gubici:
mrtvih oko 30 i oko 120 ranjenih.

Naši gubici:

mrtvih 15, ranjenih 42.

Sem toga, zarobljeno je oko 20 neprijateljskih vojnika i zaplijenjeno dosta municije, nekoliko kamiona i ostalog ratnog materijala.

.....

12.) U toku bavljenja u Tuzli ušlo je u naše jedinice oko 300 novih drugova i drugarica, među kojima ima znatan broj radnika iz Kreke, Tušnja i Soline.

.....

13.) U našim jedinicama održano je do sada: jedan kurs za niže vojne rukovodioce pri Štabu divizije koji je trajao od 21 do 1-X-t.g.

Na kursu je bilo prisutno 50 drugova. Kurs je prekinut iz razloga što rukovodilac kursa drug načelnik ovoga štaba nije mogao da obavlja taj posao usljed zauzetosti u štabu.

b.) Jedan srednji sanitetski kurs za referente saniteta bataljona koji je trajao 21 dan, a na kursu je bilo prisutno 12 drugarica.

c.) Jedan niži sanitetski kurs za četne bolničarke, koji je trajao 15 dana, a prisutno je bilo na kursu 40 drugarica.

d.) Jedan niži politički kurs pri Štabu VI Brigade, koji je trajao 14 dana, a prisutno mu je bilo 18 drugova i drugarica.

e.) Sada se održava pri Štabu divizije srednji politički kurs, koji traje već 20 dana, a završiće svoj rad kroz 10 dana. Na kursu je prisutno 34 druga i dvije drugarice.

Prije nekoliko dana počeo je rad niži politički kurs pri Štabu VI Brigade, koji će trajati 15 dana. Kursu prisustvuju oko 20 drugova i drugarica.

Pri Tehničkoj četi Divizije počeo je rad kurs za telefoniste 13 o.m., a trajaće do 20 o.m. Na kursu se nalazi 20 drugova i drugarica.

.....

Usljed pokreta i vremena za sređivanje ovoga izvještaja, isti nije mogao biti dostavljen danas do mraka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
B. Petričević

Načelnik štaba
Vukašin⁸

Komandant-pukovnik,
G.⁹ Mandić

(M.P.)

⁸ Subotić

⁹ Gligo

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
14 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU BATALJONA „GARIBALDI“ ZA POSJEDANJE PROSTORIJE S. MOŠUNJ—D.
VEČERSKA¹**

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE

14 oktobra 1943

Broj 583

ŠTABU BATALJONA „GARIBALDI“

1. U sklepu operacija u napadu na Travnik² vaš bataljon imaće zadatak da se postavi na prostoriju s. Mošunj—[D.] Večerska sa zadatkom zatvaranja pravca od Han Kumpanije i Viteza prema Travniku.

2. U Han Kumpaniji nalazi se neprijateljska grupa u jačini od oko 600 vojnika koja je u toku 14 o. m. pokušavala da popravi prugu i mostove na rijeci Bila i vjerovatno da se probije ka Travniku. Njihov pokušaj je osujećen od dijelova III Krajiške brigade i povraćeni su natrag. U povlačenju ostavili su između Divljaka i Han Bila 1 top i 2 kamiona koje su naši zaplijenili.

3. Raspored vašeg bataljona izvršite na sljedeći način:

a) jednu četvu sa teškim oruđima postavite kod crkve u s. Mali Mošunj (mjesto zvano Kalvarija);

b) jednu četvu u selu Veliki Mošunj i

c) ostale dvije čete postavite na položaj iznad sela Donja Večerska i Divljak, na položajima kote 473—Doline.

4. Za izvršenje zadatka sa sadanje prostorije treba da pođete 15 o.m. najkasnije u 3 sata izjutra, kako bi još u toku noći prešli od neprijatelja osmatrani prostor. Na novoodređenoj vam prostoriji nalazi se jedan bataljon III Krajiške brigade kojega ćete vi smijeniti.³ Od štaba bataljona Krajiške brigade tražite da vas upozna sa situacijom, terenom i vezom sa ostalim jedinicama. Na položaje izađite prikriveno, dobro se maskirajte i utvrdite i ni po koju cijenu ne smijete dozvoliti da neprijatelj izvrši prodor od pravca Han Kumpanije i Viteza ka Travniku⁴.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20 1—3, k. 709.

² Vidi dok. br. 64.

³ i ⁴ Vidi dok. br. 63.

5. Dva bataljona III Krajiške brigade dejstvovaće sa one, lijeve obale rijeke Lašve, na prostorijsi Han Bila—Han Kumpanija—Zenica⁴. Sa tim bataljonom morate održavati čvrstu i stalnu vezu i sa njima sadejstvovati, a naročito sa onim dijelovima koji će biti kod Han Bile i Grbovice Brda. Jedinice III Krajiške brigade koje se nalaze na lijevoj obali rijeke Lašve u zajednici sa vašim bataljonom dejstvovaće na zatvaranju pravca od Sarajeva i Zenice ka Travniku, i to jedinice III Krajiške brigade će dejstvovati i ofanzivno na sam grad Travnik, dok ćete vi ostati sa bataljonom na određenom vam položaju sa zadatkom odbrane, defanzive, i sprečavanja neprijateljskog prodora ka Travniku. kao što vam je to već navedeno.

6. Takođe se izvještavate da je IX Krajiška brigada dobila zadatak ofanzivnog dejstva na prostorijsi Han Kumpanija—Busovača—Lašva⁵.

7. Napad na Travnik predviđen je za sutra večer.⁶ U napadu će učestvovati svi bataljoni naše brigade ukoliko blagovremeno prispiju. O vremenu napada naknadno ćemo vas izvijestiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Komandant,
B.⁷ Božović

P.S.⁸ U Travniku se nalazi izvjestan broj zarobljenih Italijana koji vrše prisilne radove. Štab brigade u toku sutrašnjeg dana nalaziće se u s. Isakovići, gdje ćete dostavljati redovne izvještaje.

---

⁵ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—7, k. 706 A.

⁶ Vidi dok. br. 64.

⁷ Božo

⁸ Dopisano mašinom, latinicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE BRIGADE ŠTABU ČETVORTE
NOU DIVIZIJE O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 26 SEP-
TEMBRA DO 10 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
VI KRAJIŠKE N.O. PARTIZANSKE
UDARNE BRIGADE

Br. sl.
Dne 14. X. 1943 god.

15-todnevni izvještaj o
vojnim akcijama jedinica
VI Krajiške NOU brigade u
vremenu od 26. IX. do 10. X. t.g.
dostavlja se:

ŠTABU IV KRAJIŠKE NOU DIVIZIJE

Položaj

Šaljemo vam redovni 15-to[dnevni] izvještaj o vojnim akci-
jama jedinica ove brigade u vremenu od 26 septembra do 10
oktobra t. g.

26 oktobra²

Prvi bataljon držao je položaj prema Sinju,³ odakle je
dobio zadatak za pokret u Bitelić, gdje su naišli na neprijatelja.
Vodila se kraća borba i neprijatelj je otstupio. Naši nijesu imali
gubitaka, a neprijateljski gubici nepoznati.

Drugi bataljon u pokretu iz Zeleva za Dabar.
Treći bataljon u pokretu iz Bitelića za Sajković.

27 septembra

Prvi bataljon prebacio se iz Bitelića za Vučipolje, odakle
su postavljane zasjede na cesti Sinj—Knin sa jednim dijelo-
vima snaga, a druge snage u logoru na odmoru.

Drugi bataljon u pokretu za Otiš gdje se pokazala manja
grupa četnika, koji su po dolasku bataljona pobjegli.

Treći bataljon u Sajkoviću.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 13—9, k. 774.

² U originalu pogrešno napisano; treba: septembar.

³ Vidi dok. br. 41.

28 septembra

Prvi bataljon u Vučipolju. Jedni dijelovi bataljona u zasedi na cesti **Sinj—Knin**, a druge snage u logoru na odmoru.

Drugi bataljon prebacio se iz Otiša u Dabar, gdje su se borci odmarali.

29 septembra

Bataljoni se nalaze na istim mjestima na odmoru.

30 septembra

Brigada je sa sva tri bataljona bila u pokretu prema Livnu,⁴ preko noći između 29 i 30 i stigli smo u Vrdovo, gdje se vojska odmarala i kuvala hranu. U 23 časa uslijedio je pokret za Rujane.

1 oktobra

Bataljoni sa svom komorom stigli su u Rujan. Pri čišćenju sela u Livanjskom Polju naišli smo na četničke i ustaške bande sa kojima su II i I bataljon vodili borbu oko 3 sata. Neprijatelj je pobjegao, a imao je 8 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjena 1 puška, 700 metaka i 3 para cipela. U ovoj borbi poginuo je vodnik II čete I bataljona drug Crnomarković i ranjen drug Ilić Jovo, desetar iz I bataljona. Pripremana je akcija na Livno.

2 oktobra

Odmor u Rujanima i priprema akcije na Livno.⁵ Pokret bataljona na sjeveroistočnu stranu Livna u vezi predviđene akcije.

3 oktobra

Bataljoni su stigli kod Marićeve košare u 10 časova, gdje se je vojska odmarala i kuvala hranu do 15 časova, a poslije toga pokret u pravcu Šujice sa I i III bataljonom, a II bataljon u Livno, pošto je neprijatelj napustio grad Livno.

4 oktobra

Pokret je trajao cijelu noć između 3 i 4 oktobra, sa manjim odmorom; sa I i III bataljonom stigli smo u selo Malovan oko 10 časova, gdje se vojska odmarala. II bataljon ostao u Livnu radi mobilizacije ljudstva za našu brigadu.

5 oktobra

Pokret prema Kupresu koji je uslijedio odmah ujutru i čišćenje sela od bande koja je napustila Kupres.⁶ U 11 ča-

⁴ Vidi dok. br. 41 i 100.

⁵ Vidi dok. br. 14.

⁶ Vidi dok. br. 29.

sova stigli smo u selo Olovo gdje su bataljoni smješteni na odmor. Prikupljen je plijen iz napuštenog Kupresa. I i III bataljon održali su starješinski sastanak na kojemu su ukazivani nedostaci pojedinih rukovodilaca.

6 oktobra

Sa I i III bataljonom krenuli smo u 9 časova prema Ribniku i stigli smo u Vagan, gdje smo smjestili bataljone za prenočište. II bataljon sa zamjenikom komandanta⁷ i zamjenikom politkomesara⁸ brigade u Livnu.

7 oktobra

Pokret iz Vagana prema Ribniku. U 19 časova stigli smo u Gerzovo, gdje smo sa bataljonom prenočili, i to I bataljon u Baraćima, a III bataljon i Štab brigade u Gerzovu.

8 oktobra

Sa I i III bataljonom krenuli smo za Ribnik, gdje smo stigli oko 16 časova i vojska je smještena na odmor.

9 oktobra

Sa I i II bataljonom u Ribniku na odmoru. II bataljon u pokretu od Glamoča prema Mednoj.

10 oktobra

Odmor u Ribniku — I i III bataljon, a II bataljon u putu. U vremenu od 26 septembra do 10 oktobra t. g. ova brigada je bila većinom u pokretima, nije imala većih akcija, izuzev što su I i II bataljon vodili borbu sa ustaško-četničkom bandom u Livanjskom Polju prilikom čišćenja u Rujanima. Gubitaka u toku ovih 15 dana bilo je i to:

mrtvih: 1 borac—vodnik, ranjen 1 borac—desetar, oba iz I bataljona.

Gubitaka u oružju i drugoj spremi nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Za politkomesara,
Hajro

Komandant.
Roca⁹

⁷ Mićo Kulundžija

⁸ Hajro Kapetanović

⁹ Uroš Bogunović

**ZAPOVIJEST ŠTABA DRUGOG NOU KORPUSA OD 15
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE DIVIZIJE ZA NA-
PAD NA SANSKI MOST¹**

ŠTAB
II BOS. NOU KORPUSA
Str. pov. br. 266
Dne 15 oktobra 1943 g.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Prijedor — Banja Luka 1:100.000)

1. Akcija i njen značaj:

Akcija na Sanski Most pada u času velikih pobjeda naše junačke NOV širom čitave domovine. U posljednje vrijeme, a naročito kapitulacijom Italije, naša NOV zadobila je mnogobrojno oružje u Sloveniji, Istri, Dalmaciji i Crnoj Gori i oslobodila mnogobrojne oblasti, gradove i sela. Desetine hiljada novih narodnih boraca u tim krajevima prihvatilo je pušku i stupilo u redove naše Narodno-oslobodilačke vojske. Ogromne uspjehe postigla je naša vojska u istočnoj Bosni oslobođenjem Tuzle² i tuzlanskog bazena i pobjedama na Bugojnu, Livnu i Kupresu.³

Sve te pobjede u našoj zemlji padaju u času veličanstvene i nezadržive ofanzive Crvene armije na Istočnom bojištu i stršnih i neizlječivih poraza hitlerovskih razbojnika na svim frontovima.

Baš zato okupator je danas nemoćan da se odupre snažnim udarcima naše vojske na sve strane, koje on danas osjeća i prima teže nego ikada. On će biti još nemoćniji ako se ti udarci još više pojačaju i ubrzaju.

Baš zato oslobođenje Sanskog Mosta⁴ biće jedan značajan prilog mnogobrojnim pobjedama naše vojske širom čitave zemlje.

Za Bosansku Krajinu oslobođenje Sanskog Mosta imaće poseban značaj. Nakon oslobođenja Ključa, Mrkonjića, Gla-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36—8, k. 766.

² Vidi dok. br. 2.

³ Vidi dok. br. 14.

⁴ Vidi dok. br. 49, 121, 126 i 131.

moća. Jajca, Kupresa, Bugojna i drugih, oslobođenje Sanskog Mosta biće još jedan težak udarac švapskim i ustaško-četničkim bandama.

Sanski Most od početka ustanka predstavljao je jako neprijateljsko uporište, uvučen duboko u našu oslobođenu teritoriju. i kao takav bio je uvijek baza mnogobrojnih neprijateljskih zločina prilikom ispada u naša oslobođena sela i svih mogućih ofanziva na našu oslobođenu teritoriju.

Oslobođenjem Sanskog Mosta onemogućiće se okupatoru i ustaško-četničkim razbojnicima da i dalje vrše pljačku narodne imovine u plodnoj Sanskoj dolini naša će vojska donijeti slobodu čitavom napaćenom Sanskom srezu i osloboditi ga od okupatorskog i ustaško-četničkog jarma. a hiljadama novih boraca pružiće mogućnost da stupe u redove naših proslavljenih brigada.

2. Podaci o neprijatelju:

SANSKI MOST: dvije bojne III gorskog zdruga u jačini od 1.000 domobrana sa sljedećim naoružanjem: 2 haubice, 1 brdski top, 2 protukolska topa, 8 teških bacača, 12 teških mitraljeza, 73 puškomitraljeza i 850 pušaka.

ČAPI: 170 rezervista naoružanih samo sa puškama.

PRIJEDOR: Tri bojne domobrana i 60 žandarma Nijemaca.

LJUBIJA—STARA RIJEKA: jedna bojna domobrana.

BRONZANI MAJDAN: Nijemaca 150 i jedna satnija domobrana sa tri tenka.

Neprijateljski garnizon Sanski Most ograđen je jednostrukom bodljikavom žicom i rovovima. Mjestimično se nalaze i bunker.

Detalji o rasporedu neprijateljskih snaga u gradu, kao i detalji neprijateljskih utvrda izloženi su u priloženoj skici i legendi.

3. Podaci o našim snagama:

U ovoj akciji učestvuju snage IV NOU divizije (VI VIII i XI krajiška NOU brigada), XIII krajiška brigada, X NOU divizija, Podgrmečki NOP odred, Sanski odred i Kozarski odred i Udarni bataljon Drvarskog NOP odreda, kao i I i II divizion II bos. NOU korpusa.

4. Zadaci naših jedinica:

Naše snage dejstvovaće u ovoj akciji u tri grupe, sa glavnim zadatkom: likvidirati uporište Sanski Most.

Prema tome

N A R E Đ U J E S E:

Prva grupa

Komanduje Štab
IV divizije

VI brigada, XIII

brigada, Sanski

odred, Drvarski

udarni bataljon

i jedan bataljon

VIII brigade

Osam bataljona,
2 topa, 3 teš.

bacača

a) Glavninom svojih snaga napašće u klinovima neprijateljsko uporište koje se nalazi na desnoj obali rijeke Sane (dio grada i Čaplje) i likvidirati ga.

b) Isturiće zasjedu prema Prijedoru i Bronzanom Majdanu. likvidirajući neprijateljsko uporište na Razboju.

Grupi se dodaje II divizion sa 2 topa. Po likvidaciji grada snage Prve grupe progoniće neprijatelja prema Prijedoru i Banjoj Luci.

Druga grupa

Komanduje načelnik Štaba

korpusa,

VIII krajiška

brigada i Pod-

grmečki odred

6 bataljona,

4 topa i 3 bacača

a) Likvidiraće neprijateljsko uporište na lijevoj obali Sane prodirući brzim klinovima u centar grada, udarajući neprijatelja bočno i otsijecajući mu otopnicu na desnu obalu rijeke.

b) Postaviće zasjedu prema Ljubiji i Prijedoru. Prema nahođenju precizirati zadatke I divizionu. Po likvidaciji grada nastaviti gonjenje neprijatelja prema Prijedoru. čisteći rudnik Ljubiju. Staru Rijeku.

Treća grupa

Komanduje Štab

XI brigade,

XI brigada i

Kozarski odred

4 bataljona

i odred, 3 topa

i 2 bacača

a) Sa svoja tri bataljona porušiće prugu i cestu i telefonsku liniju između Banje Luke i Prijedora u visini Omarske. Spriječiti svaki neprijateljski prodor od Banje Luke prema Prijedoru.

b) Jedan bataljon Brigade i Kozarski odred porušiće prugu i cestu između Prijedora i Bosanskog Novog i na taj način spriječiti prodor neprijatelja od Bos. Novog prema Prijedoru. Artiljeriju upotrijebiti prema nahođenju. Ova grupa dobiće naknadno naređenje za dalji rad od Štaba IV divizije, nakon uspostave veze u s. Miljakovcima (zaselak Kneževići).

5. Dejstvo artiljerije

I i II divizion otvoriće plotunsku vatru na određene ciljeve od štabova grupa kojima su pridodati. Znak otvaranja vatre za artiljeriju biće kada se otvori borba između pješadije na sjevernom dijelu grada. U plotunskoj vatri artiljerci će ispaliti iz svakog oruđa po 10 granata (brzom paljbom).

Poslije plotunske paljbe artiljerija će gađati ciljeve koje im odrede štabovi. Također će gađati one ciljeve na koje budu u toku borbe izbačene po tri crvene rakete.

6. Veza

a) — *Telefonska*: Prva grupa podići će telefonsku liniju od komandnog mjesta do rijeke Sane u visini Bahtića — za vezu sa Drugom grupom.

Druga grupa će podići telefonsku liniju od komandnog mjesta do rijeke Sane u visini Bahtića (Krkojevci).

Za vezu II. bos. NOU korpusa podići će telefonsku liniju od Ključa do . . . . .⁵ i dalje prema Sanskom Mostu.

b) — *Kurirska*: Treća grupa poslaće kurire do s. Miljakovci (zaselak Kneževići), gdje će čekati Štab IV divizije.

Prva i Druga grupa održavaće međusobno vezu prema potrebi i sa kuririma.

c) — *Signalna*: Jedinice svake grupe označavaće mjesto do kojeg su doprle paljenjem lako zapaljivih predmeta.

Treća grupa povezaće se sa zasjedom Prve grupe koja će se nalaziti na Debeljaku, prema Bronzanom Majdanu, sa tri crvene rakete i dvije zelene ili bijele ispaljene obostrano.

7. Početak napada

Napad će se izvršiti 18 o. mj. u 23 sata. Do tog vremena jedinice će se privlačiti do neprijateljskih položaja.

Prva vatra treba da se otvori na desnom krilu Prve grupe.

8. Znaci raspoznavanja

a) *Borbeni znaci*

18. X: Krajišnici . . . . jurišaju.

19. X: Sana . . . . Prijedor.

20. X: tenk . . . . Travnik.

b) *Zvučni znaci*

Dva kratka zvižduka — jedan dugi.

Jedan dugi zvižduk — jedan kratki.

Imitacija mačke — imitacija psa.

9. Sanitet

Štab IV NOU divizije odrediće mjesta brigadnih previja-lišta kod Prve grupe i mjesto diviziske hirurške ekipe.

⁵ Vjerovatno Vrhpolja

Prva grupa odrediće prihvatno previjalište za svoje jedinice.

10. Evakuacija plijena

Ekonomski ostsjek II bos. NOU korpusa organizovaće evakuaciju plijena uz pomoć komisija koje će unaprijed sastaviti.

11. Prelaz preko rijeke

Ekonomski ostsjek II bos. NOU korpusa organizovaće brzo podizanje pontonskog mošta preko rijeke Sane kod Vrhpolja, tako da pravljenje mosta traje 4 sata. Rad otpočeti u 10 sati 18 o. mj.

12. Ishrana

Potrebno je da sve jedinice pripreme suhu hranu najmanje za jedan dan.

Štabovi grupa će razraditi ovu naredbu za jedinice koje se nalaze pod njihovom komandom i nastojati da se naredba u potpunosti izvrši.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
V.⁶ Stojnić s.r.

Komandant,
S.⁷ Rodić s.r.

(M.P.)

Š T A B
IV NOU DIVIZIJE
Br. 452/43
Dne 15. X. 1943 god.
Položaj

ŠTABU VI I XIII KNOU BRIGADE I
ŠTABU SANSKOG NOP ODREDA I
BATALJONU DRVARSKOG NOP ODREDA

Položaj

Dostavlja se prednja zapovijest za likvidiranje neprijateljskog uporišta Sanski Most. po kojoj treba da izvršimo po svaku cijenu dobivene zadatke. Kako je zadatak u detaljima

⁶ Velja

⁷ Slavko

⁸ U nastavku zapovijesti Štab divizije je nadovezao svoje naređenje koje sa prethodnim dokumentom čini jednu cjelinu te ga radi toga objavljujemo kao jedan dokumenat.

razrađen na savjetovanju u Štabu korpusa, prema tome jedinice će pristupiti izvršenju zadataka u određeno vrijeme. Članovi štaba bataljona Drvarskog odreda nisu prisustvovali ovome savjetovanju iz razloga što nisu isti blagovremeno pozvani.

Za izvršenje zadatka snaga Prve grupe po prednjoj zapovijesti Štaba II bos. korpusa

NAREĐUJE SE:

Snage VI i XIII NOU brigade napadaju neprijateljsko uporište Sanski Most (dio grada) na desnoj obali rijeke Sane, u dvije kolone. i to:

Snage VI KNOU brigade napadaju od Sasine, sa prodornim klinom između ceste Sanski Most—Sasina i rijeke Sane, šireći lijevo krilo u lijevo do u visinu željezničke stanice. Bataljon prodornog klina nastojaće da što prije prodre i izbije do osnovne škole, sreza i betonskog mosta na rijeci Sani, likvidira neprijateljsko uporište osnovnu školu — srez sa pijacom i mitraljez koji se nalazi na desnoj obali rijeke Sane kod mosta, potom pomaže jednim dijelom snaga bataljon koji napada sokolanu i želj. stanicu. Sa ostalim snagama Brigade likvidirati spoljnu odbranu dijela grada kod želj. stanice, uključno bunker desno od neprijateljskog uporišta br. 9 do rijeke Sane, želj. stanicu, sokolanu i katoličku crkvu ostavljajući protivkolsku pušku sa jednim vodom na cesti Sanski Most—Sasina.

Po završenom zadatku pomoći susjede ukoliko nisu likvidirali neprijateljska uporišta po datom zadatku.

Snage XIII KNOU brigade napadaju sa pravca Kruhari prodornim klinom između ceste Sanski Most—Ključ i rijeke Sane. Bataljon prodornog klina ima se što prije probiti do uporišta broj 3, 5 i 10, likvidirati ista, poslije čega pomoći prodorni klin Šeste brigade. Sa ostalim snagama širenjem u desno likvidirati spoljnu odbranu dijela grada između bunkera ispred želj. stanice isključno i rijeke Sane, kao i uporišta br. 2, 6, 7 i 9, ostavljajući jedan bataljon za likvidaciju neprijateljskog uporišta u selu Čaplju. Sa jednom manjom kolonom (četa) nadirati pravcem cesta Kruhari—Sanski Most (put).

Snage Sanskog odreda i bataljon Drvarskog odreda likvidiraće neprijateljsko uporište na Razboju i Debeljaku zatvoriti sve pravce koji vode od Banje Luke i Bronzanog Majdana. posjedajući položaj Debeljak—Razboj—Tramošnja (visovi oko crkve u Tramošnji). Pravce prema Tramošnji koji vode od Banje Luke zatvoriti sa manjim snagama, koje će u slučaju neprijateljskog nailaska obavještavati svoj štab i Štab ove divizije u zaseoku Pržina, istočno od Kruhara. Lijevo održavati vezu sa bataljonom VIII brigade koji će se nalaziti na položajima

sjeverno od planinskog vijenca Behremaginica, iznad sela Usoraca i Tomašice. Pozadi leđa preko Sasine održavati vezu sa snagama VI brigade na cesti jugoistočno od sela Šehovaca (ispred Sanskog Mosta). Za osmatranje sa visokih čuka u dubinu neprijateljske teritorije koristiti povjerljive civile radi otkrivanja neprijatelja na što većoj daljini. Od Štaba XIII brigade uzeti jednu ili dvije protukolske puške i postaviti na cesti Bronzani Majdan—Sanski Most radi sprečavanja prodora neprijateljskih oklopnih jedinica u pravcu Sanskog Mosta.

Štabovi brigada povezaće se sa Štabom ove divizije telefonskom mrežom, a ukoliko ove nema, upotrijebiti relejne stanice i kurire trkače; isto ovo će činiti bataljon Drvarskog odreda, Sanski odred i bataljon VIII brigade. Vod za vezu ovog štaba uspostaviće vezu između štaba ove divizije i telefonske stanice Druge grupe koja se nalazi na lijevoj obali rijeke Sane između Bahtića i Krkojevaca, pored telefonske linije uspostaviti i relejne stanice sa kuririma iz voda za vezu, s tim što će posljednja relejna stanica biti na gazu preko rijeke Sane kod Bahtića.

Štab divizije nalaziće se za vrijeme akcije u zaseoku Pržine, jugoistočno od Kruhara.

Za artiljeriju izdaće se zadatak usmeno po dolasku komandanta II divizionu u ovaj štab.

Ostalo činiti po prednjoj zapovijesti Štaba korpusa.

NAPOMENA. Napad na neprijateljska uporišta vršiti sa bokova i leđa, a frontalno sa manjim snagama izazivati neprijateljsku vatru. Najenergičnije nastojati da artiljerija, bacači i automatska oruđa daju punu pomoć borcima sa puškama (ovo će zavisiti od zalaganja i vještine rukovodilaca). Organizovati protivavionsku odbranu sa uzvišenja na sektorima operacija od preostalog teškog automatskog oruđa. Vezu održavati sa susjedima i Štabom ove divizije najčvršće i izvještaje slati svaka dva sata od časa početka akcije. Jedinice privesti na otstojanje otvaranja puščane vatre na neprijateljska uporišta i u određeno vrijeme početka akcije otpočeti sa likvidacijom neprijateljskih uporišta (o ovome će strogo povesti računa bataljon prodornog klina VI brigade). Snage koje budu išle pozadi pažljivo će čistiti kuće i ostale objekte od sakrivenih neprijateljskih zlikovaca; ukoliko se neka prostorija ne može očistiti, postaviti kod iste zasjeđu od nekoliko boraca, isto tako ostavljati grupice boraca duž obale rijeke Sane. Za automatska oruđa i bacače uzeti elemente za vrijeme dana. (Ukoliko neke jedinice ne mogu stići na svoje polazne položaje za vrijeme dana, uputiti vođe odjeljenja i nišandžije blagovremeno u Sanski odred da uzmu elemente). Po završenoj akciji izvesti jedinice iz grada u što kraćem roku

na odmor ukoliko ne bi bilo gonjenja neprijatelja, i to: snage XIII brigade u pravcu Bronzanog Majdana, a snage VI brigade u pravcu Miljakovca, gdje će iste dobiti dalji zadatak.

Štabovi jedinica razradiće prednji zadatak sa svim svojim rukovodiocima, naročito sa desetarima i vodnicima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar, Boško Šiljegović	Zamj. komandanta, sl. odsutan	Komandant, Petar⁹
---	----------------------------------	--

(M.P.)

P.S.¹⁰ Uz protukolsku pušku potražiti i poslužu uz pušku.

BR. 70

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA OSIGURANJE KOMUNIKACIJE JAJCE—MRKONJIĆ GRAD¹

Š T A B

II BOS. NOU KORPUSA

Pov. br. 267

Dne 15 X 1943 g.

ŠTABOVIMA: X NOU DIVIZIJE. XIII KRAJIŠKE BRIGADE
I PLJEVSKOG ODREDA

Za osiguranje komunikacije Jajce—Mrkonjić za vrijeme pretstojećih operacija² glavnina naših snaga određujemo sljedeće jedinice:

Udarni bataljon Odreda „Gavrilo Princip“,

Udarni odred,

IV bataljon XIII kraj. NOU brigade i Pljevski odred.

⁹ Vojnović

¹⁰ Dopisano na mašini, latinicom.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13 1—4, k. 456.

² Vidi dok. br. 49, 69, 121, 126 i 131.

Dejstvo gore navedenih jedinica koordiniraće oficir Štaba korpusa drug Komarica Slavko i podnositi izvještaje o stanju na tom sektoru direktno Štabu korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,

Komandant,

BR. 71

NAREĐENJE ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA DA PRI-PREME JEDINICE ZA SVEČANOST POVODOM FORMI-RANJA ČETRNAESTE BRIGADE¹

Š T A B
XI NOU DIVIZIJE
od 15/X 1943 god.

ŠTABOVIMA V, XII, XIV BRIGADE I TEŠANJSKOM ODREDU

Položaj

Po prijemu ovog naređenja, a najdalje u toku sjutrašnjeg dana, sve gore označene jedinice, odnosno njihovi dijelovi, za-zeće sljedeći raspored:

I bataljon V brigade ostaće na Pojezni.

IV bataljon V brigade smjestiće se na položajima Ma-čino Brdo.

XII brigada u toku sjutrašnjeg dana zaposješće Palačkovce —Draganovac. Ova brigada uputiće sutra naveče jedan vod do sela Bišnja gdje će prihvatiti jednu grupu iz Dervente.

XIV brigada raspoređiće svoje jedinice u Glogovcu (do-sadašnji Banjalučki i Prnjavorski odred).

Tešanjski partizanski odred smjestiće se u Kulašima.

Novoformirani Prnjavorski odred uputiće se u Vijačane.

U nedjelju 17 o. mj. obaviće se svečano formiranje srednje-bosanske XIV brigade², uz prisustvo vojske i naroda. Toga

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 61, k. 865

² Vidi dok. br. 86.

dana sve jedinice koje su obuhvaćene ovom naredbom imaju doći na Cer, najdalje do 8 sati ujutro. Vrijeme pokreta svaka jedinica određuje prema svojoj udaljenosti od mjesta u kome će se održati svečanost. Sve jedinice treba pripremiti za smotru i defile. Mjesto smotre doznačiće se svakoj jedinici po dolasku u određeno selo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK ŠTABA
major
M.³ Pekić

BR. 72

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE BRIGADE ŠTABU TREĆE NO
DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 15 SEPTEMBRA DO 1 OKTO-
BRA 1943 GODINE¹**

Š T A B
II KNOU BRIGADE
15. X. 1943 g.

ŠTABU III BNO DIVIZIJE²

Položaj

Dostavljamo Vam 15-dnevni izvještaj o akcijama koje je naša brigada vodila u vremenu od 15. IX do 1. X. o.g.

15. IX. Bataljoni naše brigade su imali sljedeći raspored: Ljubljanska—Skipovac—Sjenina—Cerov Gaj, sa kontrolisanjem pravaca od Doboja i Tovire i kontrolisanjem pravca prema Lukavcu i obezbjeđenjem od četničkih bandi od Ciganišta.

16. IX. Na sektoru položaja našeg III bataljona neprijatelj u jačini od 5—600 četnika pokušao je ispad u pravcu naših položaja, ali je u prvom sudaru odbijen. Nije bilo gubitaka ni sa jedne ni sa druge strane.

17. IX. Bataljoni su držali isti položaj, do napadaja nije došlo, samo do pripuckivanja.

³ Mirko

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—10, k. 986.

² Ova divizija je odlukom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 17 oktobra 1943 god. dobila naziv Dvadeset sedma. Vidi dok. br. 123.

18. IX. Zadržan je isti raspored bataljona.

19. IX. Bataljoni su kontrolisali sektor: prema Becnju i na sektoru Kožuha.

20. IX. Kontrolisana je cesta Doboj—Modriča, sa ostalim snagama su kontrolisani sektori Tovira—Becanj—Kožuhe.

21. IX. Raspored je zadržan isti. Jedinice IV bataljona čistile su teren sela Kostajnice ali nisu naišle na otpor bandi. Prilikom izviđanja kroz neprijateljski teren, jedinice našeg I bataljona uhvatile su 2 četnika, jedan karabin i 200 metaka.

22. IX. U 14 časova otpočeo je napad naših jedinica na četničko uporište. Borba je vođena do 20 sati i 30 minuta. Ovo uporište nije likvidirano iz razloga toga što je neprijatelj bio dobro utvrđen, braneći se velikim brojem automatskog oružja. Neprijatelju su naneseni gubici od oko 30 mrtvih i isto toliko ranjenih. Naši gubici iznose 3 mrtva i 8 ranjenih.

Bataljoni toga dana držali su položaje prema Ciganištu i Becnju i oko 16 časova po podne sa kombinovanim snagama izvršili juriš ponovo na neprijateljsko uporište Ciganište. Došlo je do borbe prsa u prsa, ali zbog fortifikacione nadmoćnosti neprijatelja i pojačanja koje mu je stizalo iz Doboja naši borci povukli su se na prve prihvatne položaje. U toj borbi neprijatelj je imao 27 mrtvih i znatno veći broj ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

23. IX. Bataljoni naše brigade bili su smješteni na prostori: Sjenina—Cerov Gaj—Delići—Ibrahimovići, sa kontrolisanjem položaja prema Ciganištu.

24. IX. Po dobivenom zadatku naše snage su se orijentisale u pravcu Gračanice³ i istu su zauzele bez otpora zauzevši položaje prema Karanovcu — Sokolu — Piskavici — Donjoj Lohinji i prema Stjepan Polju, kontrolišući komunikaciju Doboj—Tuzla. Jedinice našeg III bataljona prilikom zauzimanja položaja likvidirale su jednu manju domobransku posadu od 11 domobrana i zarobile ih sa 10 karabina, 1.000 metaka, jednu strojnicu.

Noću istog dana dijelovi tih jedinica srušili su jedan most na cesti Doboj—Gračanica od Karanovca do Klokotnice, dok su ostali bili betonirani i u nedostatku eksploziva nisu mogli biti srušeni.

25. IX. Jedinice našeg IV bataljona potrgale su 1.000 metara pruge Doboj—Tuzla. Istog dana neprijatelj — četnici — napao je na naše položaje naoružan sa dva bacača i velikim brojem automatskog oružja. Vođena je žestoka borba, kojom je prilikom neprijatelju nanižeto oko 25 mrtvih i 41 ranjen. Uvečer istog dana naše snage rokirale su se na sektoru Sokola, gdje su i zanočile.

³ Vidi tom IV, knj. 17 dok. br. 118.

26. IX. Naše snage su bile napadnute ponovo od četnika i poslije 4-satne borbe naše snage, da bi izbjegle opkoljavanju, povukle su se na nove prihvatne položaje, gdje su u 17,30 časova reagirale na neprijatelja kontrajurišom i protjerale ga na drugu obalu rijeke Spreče, spustivši izvjesne dijelove u sam grad Gračanicu. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i više ranjenih, dok su naši gubici 2 ranjena.

27. IX. Naše snage rokirale su se na prostorijski: Čifluk⁴—Šahmeri—Rapatnica, gdje su se odmarale i spremale za akciju na Tuzlu.

28. IX. Zadržan je isti raspored bataljona.

29. IX. Naši bataljoni rokirali su se na prostorijski: Muslimanska Obodnica. likvidiravši u selu Breškama jednu posadu od 15 žandara, uhvativši jednog živog, 4 karabina, 250 metaka, 9 šinjela i 3 navoja telefonskog kabla. U 17 časova bataljoni su krenuli u akciju na grad Tuzlu.

Od 29 prošlog mj. do 2. X. vođena je akcija na grad Tuzlu⁵. Detaljan izvještaj o akcijama na grad Tuzlu smo Vam dostavili.

Za ovih 15 dana održano je nekoliko konferencija sa nižim vojnim rukovodstvom, pretresajući pitanja vođenih akcija i probleme vojničkog života u bataljonima. Po jedinicama je vojnički rađeno onoliko koliko je to dozvoljavala situacija.

Moral i disciplina i odgovornost u vršenju naredaba pretpostavljenih komandi i štabova bila je, može se reći, dobra.

Civilno stanovništvo na sektorima našeg smještaja i pokreta bilo je prijateljski raspoloženo prema nama.

Rad po ostalim sektorima, uslijed stalnih marševa, pokreta i borbi, nije se ispoljavao, niti mogao ispoljavati u za to potrebnoj mjeri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom

Komandant-major

⁴ Vjerovatno Čojluk.

⁵ Vidi dok. br. 1.

IZVJEŠTAJ RUKOVODIOCA POLITODJELA DRUGE KRAJISKE NOU BRIGADE OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPJ O MORALNO-POLITIČKOM STANJU BRIGADE¹

RUKOVODILAC POLITODJELA
II KRAJISKE NOU BRIGADE
Položaj, 15. 10. 1943.

CENTRALNOM KOMITETU K.P.J.

Gdje bude

Iako stara brigada, sa prilično velikim brojem partijaca (220 — što čini 30% od cjelokupnog ljudstva), 158 skojevaca, ipak političko stanje u brigadi ne zadovoljava.

Nema dovoljno među borcima onih živih političkih diskusija o problemima kako spoljnim tako i unutrašnjim; ne iskorišćavaju se u propagandi naše velike pobjede, tako da često puta prođu nezapažene u narodu kuda naše jedinice prolaze.

Ovo se objašnjava time što je članstvo mlado — većinom primljeno u toku borbi, a po svom socijalnom sastavu su svi, bez vrlo malog broja rukovodećeg kadra, seljaci. Zato se nije mogao razviti dobar politički rad, onakav kakav bi se poželio za jednu stariju brigadu.

Politički rukovodioci su takođe mladi i neiskusni i nijesu u stanju da razviju svestrani rad, mada se dosta trude.

Članstvo je polupismeno a ima ih i nepismenih, to još više otežava njihovo uzdizanje.

Nekih političkih problema koji bi se postavljali pred part. organizaciju unutar brigade — nema.

Odnos prema masama je dobar i pravilan.

U vojničkom pogledu viša rukovodstva (štabovi bat.) mogu da zadovolje, mada se pri većim operacijama brigade osjećaju nedostaci zbog nemanja stručnog osoblja (oficira — aktivnih ili rezervnih).

Niža vojna rukovodstva — komande četa, vodnici i desetari su vojnički dosta slabi i otuda može da se dese neuspjesi onda kada ih zaista ne bi trebalo imati. (Slučaj borbe sa trebavskim četnicima, gdje je akcija bila dovedena u pitanje. Četnici su

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod reg. br. 5447.

nam bili oduzeli varoš Gračanicu, ali brzom i energičnom intervencijom Štaba brigade ponovo smo je povratili.) Borbenost stoji na visini kod ljudstva.

Štab brigade se je pokazao dosta spreman da rukovodi brigadom. mada se osjeća nedostatak stručnog oficira u licu načelnika Štaba brigade.

Zbog nedostatka stručnih ljudi nijesmo u stanju poduzeti neki niži vojni kurs, gdje bismo vodnicima i desetarima dali bar najosnovnija znanja u teoretskom pogledu, a potreba ovakvog kursa se mnogo osjeća.

Zbog slabog političkog i teoretskog nivoa partiskog kadra mi ćemo organizovati pri Štabu brigade niži politički kurs, na kome bi pretresli u prvom redu organizaciono pitanje Partije i neka najaktuelnija pitanja iz lenjinizma, kao i prve tri glave iz Istorije V.K.P. (b). Ovo ćemo uraditi u sporazumu sa polit. komesarom divizije.

Ovaj izvještaj nije potpun s obzirom da sam skoro došao (prvi sastanak Politodjela održan je 25. 9.) i nijesam mogao obići sve partijske jedinice po bataljonima, uslijed zadatka koje je brigada imala prilikom napada i odbrane Tuzle.

Drugi će izvještaj biti potpuniji.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Rukovodilac
Politodjela:
Duro Medenica

**NAREĐENJE ŠTABA PETE KOZARAČKO-KRAJIŠKE NOU
BRIGADE OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DRU-
GOG I TREĆEG BATALJONA ZA POKRET NA PROSTORIJU
PODBRĐE—MEHOVCI¹**

Š T A B
V KK NOU BRIGADE
Br. str. pov. 28
15. ok. 1943 g.

ŠTABOVIMA II I III BATALJONA

Položaj

Sjutra u 8 sati ujutru izvršićete pokret i to:

II bataljon: Podbreg—Mehovci. Po dolasku u Mehovce isturiti patrole na kotu 425 i kotu povrh Mehovaca.

III bataljon: Šibovi—Lipovac.

II bataljon će jednom četom pretresti Popovac.

Vežu između bataljona održavati u Popovcu.

III bataljon će svoj smještaj udesiti da bude što bliže Mehovcima, odnosno bataljon će se smjestiti u Popovac, a isturaće patrole jače u Lipovac i na kotu 676.

Ukoliko bataljoni naiđu na četničke grupe, mogu odustati od predviđenog plana u cilju proganjanja četničkih bandi.

Po dolasku na ova mjesta voditi računa o avijaciji, iznenađenjima od četničkih bandi, kao i od okupatorske vojske. Naročitu budnost obratiti po noći.

Skrećemo vam pažnju, kako vojno-političkim rukovodiocima, tako i intendanturama, da se ponašaju što ljepše prema narodu a specijalno odnos boraca mora biti korektan prema narodu.

Štab brigade: Mehovci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Niko²

Komandant-major,
Ranko³

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 20—1, k. 869.

² Jurinčić

³ Narodni heroj Ranko Šipka. Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god. kod Travnika.

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE BRIGADE ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 1 DO 15 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
v KK NOU BRIGADE
15. ok. 1943 g.
Br. str. pov. 29.—

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam petnaestodnevni izvještaj o vojnim akcijama naše brigade (od 1—15 okt. 1943 g.). U izvještaju nedostaje izvještaj I i IV bataljona, koji su odsutni i uslijed daljine, nisu mogli poslati izvještaj².

30 septembra 1943 god. II i III bataljon su u pokretu na četnike. III bataljon kreće iz Nožičkoga preko Motajice za Manastirice, ali na putu ne nailazi na neprijatelja. II bataljon u progonjenju četnika kreće za Kobaš i Novu Ves. Na putu je ubijen 1 četnik, dok su dva ranjena, i isti su upućeni u bolnicu. Zarobljena su tri karabina, jedan vojno-državni pištolj, 150 metaka, dok je u Kobašu zaplijenjen jedan radioaparati i četnička arhiva.

1 oktobar 1943 god. Oba bataljona su na odmaranju. II u Novoj Vesi, gdje održava politička savjetovanja sa nižim političkim kadrom, kao i sa borcima, kojima je izložena vojno-politička situacija u svijetu i kod nas. III bataljon je na odmoru u Manastiricama.

2 oktobar 1943 god. Oba bataljona su u daljem pokretu i gonjenju četnika. II bataljon u pokretu prema Trstencima je imao uspjeha. Uхваćena su 4 četnika, 2 njemačka vojnika, preko Slovenci, i jedan milicioner. Ubijen je jedan ustaša, dok je zaplijenjeno: 3 karabina, 2 vojno-državna pištolja, 3 jahaća konja sa sedlima. Borbe toga dana nije bilo. III bataljon je u pokretu za Miškovce.

3 oktobar 1943 god. Bataljoni vrše pripreme za napad na Kuljenovce³, jako neprijateljsko uporište, koje je branjeno od

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 869.

² Vidi dok. br. 34 i 115.

³ Vidi dok. br. 115.

milicije i nešto četnika. Akcija na ovo neprijateljsko uporište otpočela je u pola jedan poslije pola noći. Ona nije uspjela iz razloga toga što je vodič koji nas je vodio, namjerno ili sam ne poznavajući dobro položaje, krivo nas obavijestio o neprijateljskim rovovima, tako da smo sa jurišem na jednu čuku, na kojoj nije bio, već na drugoj otkrili sebe i omogućili neprijatelju da nas tuče bacačima i svim automatskim oružjem. A pošto je uz to bio i čist teren pred neprijateljskim položajima, to su naši gubitci veći. U ovoj neuspjeloj akciji stradalo je 12 drugova, dok je 20 lakše i teže poranjavano. većinom od minobacača. Neprijateljski gubitci za koje se zna sigurno su 5 mrtvih milicionera, kao i jedan četnik. Zaplijenjena su 4 karabina, jedan pištolj tipa „Štajer“, 7 bombi, kao i nešto vojne spremne. Izgubljen je jedan puškomitraljez i dva karabina. Utrošeno je oko 1000 metaka. Tog cijelog dana naša dva bataljona su na položajima prema Kuljenovcima.

5 oktobar 1943 god. II bataljon je u pokretu za selo Donje Smrtiče, a III se nalazi u Miškovcima.

6 i 7 oktobar 1943 god. II bataljon vrši pokret za Mačino Brdo, gdje ostaje sutradan na tom položaju. Vrš se šišćenje cružja, parenje i pranje veša. III bataljon je u Mravici. Formira se 3 četa, koja polaže zakletvu.

8 oktobar 1943 god. II bataljon u pokretu za Devetine, a III za Šarince, gdje je uhvatio 2 četnika, koji su pušteni kući. Zarobljen je 1 karabin sa 100 metaka.

9 oktobar 1943 god. Oba bataljona su u Devetinama. Četnici u zajednici sa jednim domobranskim odjeljenjem sa minobacačima vrše napad na nas. U protivnapadu koji je uslijedio, naši protjeravaju četničke bande sa Boškovića, gdje su davali priličan otpor, za Klačnice. Oba bataljona zanočila su u Boškovićima.

10 oktobar 1943 god. Bataljoni sutradan rano izjutra vrše pokret u daljem gonjenju četnika i to preko Klačnica i Kadinjana za Slatinu. Na putu neprijatelj nije dao nigdje organizovani otpor. Uхваćena su 4 četnika, dok su ubijena 3. Zaplijenjena su tri karabina sa nešto municije, jedan pištolj, kao i vojna sprema, koja je podijeljena borcima. Tog dana oba bataljona kreću preko Crnog Vrha i Štrba za Opsječko, gdje i prenoće.

11 oktobar 1943 god. II bataljon, nakon što je držao položaj prema Čelincu, kreće za Podbrđe, dok III se nalazi na položaju u Zabrđu. Borbe nema, jer se neprijatelj ne pojavljuje.

12 oktobar 1943 god. Neprijatelj je rano izjutra, u jačini sa nešto manje od dvije satnije Njemaca i SS odreda, udario na naše položaje gdje se nalazila jedna naša desetina. Neprija-

telj je osuo jaku mitraljesku vatru na naše položaje, te smo se povukli zauzevši nove položaje. Ali neprijatelj je i dalje nastupao potpomognut jakom minobacačkom vatrom, te nas je protjerao i sa tog novozaузetog našeg položaja. Pred večer naši izvršili protivnapad te je neprijatelj počeo da odstupa. Njegovo otstupanje uskoro se pretvorilo u panično bjekstvo. Neprijatelj je uspio ipak da se izvuče i da ne naleti na našu zasjedu koja mu je postavljena na cesti. U ovom sukobu zarobljeno je 8 domobrana, sa karabinima 5 bombi, 3 sanduka municije, 27 mina za veliki bacač, dok je III bataljon zarobio još 32 mine⁴.

U naše redove stupilo je 5 novih dobrovoljaca, dok je 15 novomobilisanih dezertiralo.

Ishrana po bataljonima zadovoljava.

Kulturni život po jedinicama je nešto oživio.

Gubitak komandnog kadra je popunjen.

Po četama se drže predavanja i iznosi vojno-politička situacija kod nas i u svijetu.

Moral i disciplina boraca zadovoljava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar,

Komandant-major,
Ranko⁵

---

⁴ Vidi dok. br. 115.

⁵ Narodni heroj Ranko Šipka. Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god. kod Travnika.

milicije i nešto četnika. Akcija na ovo neprijateljsko uporište otpočela je u pola jedan poslije pola noći. Ona nije uspjela iz razloga toga što je vodič koji nas je vodio, namjerno ili sam ne poznavajući dobro položaje, krivo nas obavijestio o neprijateljskim rovovima, tako da smo sa jurišem na jednu čuku, na kojoj nije bio, već na drugoj otkrili sebe i omogućili neprijatelju da nas tuče bacačima i svim automatskim oružjem. A pošto je uz to bio i čist teren pred neprijateljskim položajima, to su naši gubitci veći. U ovoj neuspjeloj akciji stradalo je 12 drugova, dok je 20 lakše i teže poranjavano, većinom od minobacača. Neprijateljski gubitci za koje se zna sigurno su 5 mrtvih milicionera, kao i jedan četnik. Zaplijenjena su 4 karabina, jedan pištolj tipa „Štajer“, 7 bombi, kao i nešto vojne spremne. Izgubljen je jedan puškomitraljez i dva karabina. Utrošeno je oko 1000 metaka. Tog cijelog dana naša dva bataljona su na položajima prema Kuljenovcima.

5 oktobar 1943 god. II bataljon je u pokretu za selo Donje Smrtiče, a III se nalazi u Miškovcima.

6 i 7 oktobar 1943 god. II bataljon vrši pokret za Mačino Brdo, gdje ostaje sutradan na tom položaju. Vrš se šišćenje kružja, parenje i pranje veša. III bataljon je u Mravici. Formira se 3 četa, koja polaže zakletvu.

8 oktobar 1943 god. II bataljon u pokretu za Devetine, a III za Šarince, gdje je uhvatio 2 četnika, koji su pušteni kući. Zarobljen je 1 karabin sa 100 metaka.

9 oktobar 1943 god. Oba bataljona su u Devetinama. Četnici u zajednici sa jednim domobranskim odjeljenjem sa minobacačima vrše napad na nas. U protivnapadu koji je uslijedio, naši protjeravaju četničke bande sa Boškovića, gdje su davali priličan otpor, za Klašnice. Oba bataljona zanočila su u Boškovićima.

10 oktobar 1943 god. Bataljoni sutradan rano izjutra vrše pokret u daljem gonjenju četnika i to preko Klašnica i Kadinjana za Slatinu. Na putu neprijatelj nije dao nigdje organizovani otpor. Uхваćena su 4 četnika, dok su ubijena 3. Zaplijenjena su tri karabina sa nešto municije, jedan pištolj, kao i vojna sprema, koja je podijeljena borcima. Tog dana oba bataljona kreću preko Crnog Vrha i Štrba za Opsječko, gdje i prenoće.

11 oktobar 1943 god. II bataljon, nakon što je držao položaj prema Čelincu, kreće za Podbrđe, dok III se nalazi na položaju u Zabrđu. Borbe nema, jer se neprijatelj ne pojavljuje.

12 oktobar 1943 god. Neprijatelj je rano izjutra, u jačini sa nešto manje od dvije satnije Njemaca i SS odreda, udario na naše položaje gdje se nalazila jedna naša desetina. Neprija-

telj je osuo jaku mitraljesku vatru na naše položaje, te smo se povukli zauzevši nove položaje. Ali neprijatelj je i dalje nastupao potpomognut jakom minobacačkom vatrom, te nas je protjerao i sa tog novozauzetog našeg položaja. Pred večer naši izvršili protivnapad te je neprijatelj počeo da odstupa. Njegovo otstupanje uskoro se pretvorilo u panično bjekstvo. Neprijatelj je uspio ipak da se izvuče i da ne naleti na našu zasjedu koja mu je postavljena na cesti. U ovom sukobu zarobljeno je 8 domobrana, sa karabinima. 5 bombi, 3 sanduka municije, 27 mina za veliki bacač, dok je III bataljon zarobio još 32 mine⁴.

U naše redove stupilo je 5 novih dobrovoljaca, dok je 15 novomobilisanih dezertiralo.

Ishrana po bataljonima zadovoljava.

Kulturni život po jedinicama je nešto oživio.

Gubitak komandnog kadra je popunjen.

Po četama se drže predavanja i iznosi vojno-politička situacija kod nas i u svijetu.

Moral i disciplina boraca zadovoljava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar,

Komandant-major,
Ranko⁵

⁴ Vidi dok. br. 115.

⁵ Narodni heroj Ranko Šipka. Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god. kod Travnika.

BR. 76

NAREĐENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE UDARNE GRUPE ZA DEJSTVO NA TERITORIJI SREZA GACKO¹

X HERC.
„N. T.“
15 oktobra 1943 g.
u 20 čas.
s. Potrk (Banjani)

„100 N“

Vaš izvještaj od 15. o. mj. od 1.15 č. primljen je.

Produžite u duhu situacije i vaše uvidavnosti i dalje rad po našoj osnovnoj direktivi,² imajući pri tome najširu inicijativu.

Ti Bosanci³ su nikakvog kvaliteta, zavaravani raznoraznim lažima i dovedeni uz obećanja da će prolaziti bez borbe, te ako ih negdje lupite kako treba, sigurno je da će mnogo prije otići kući nego ovamo. Nemojte ih ostavljati nigdje na vašim sektorima niti jednoga momenta na miru, ne težite niti Gackom niti Nevesinju dok njih odlučno ne razbijete, jer, kao što rekosmo, poslije prvog jačeg poraza oni će se raspršiti, a što je nužan uslov za vaše dalje djelovanje.

Od juče u Bileći nema Švaba, sem nešto malo „bradonja“⁴, koji nas očekuju svaki čas. Švabe su otišle ka Trebinju, a možda će i iz Trebinja produžiti dalje. Hrvatske su novine pisale, pričali su neki njemački oficiri, a i narod o tome uveliko komentariše, da Švabe treba da prepuste Balkan nama. Imajući u vidu ugrožene skoro sve njihove komunikacione pravce od juga ka Savi, najvjerovatnije je da će izvlačenje sa Balkana preduzeti ka moru, pa dalje obalom za sjevernu Italiju.

Vasojevići su najzad razbijeni, i uopšte stanje u Crnoj Gori je vrlo dobro. I, IV i V Brigada naglo se pojačavaju.⁵ Danas u Banjanima vjerujemo da ćemo srediti stanje kako treba.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 1147-II.

² Vidi dok. br. 59.

³ Odnosi se na bosanske četnike koji su došli na sektor Sreza gatačkog.

⁴ Četnici

⁵ Vidi tom III, knj. 5, dok. br. 95, 96 i 98.

Ukoliko se ne promijene snage u Bileći, mislimo je sutra uzeti, tu ostaviti „200 N“⁶ a mi sa „2“ i „5“ krenuli bi ka Danilu Komnenoviću radi formiranja III U. grupe.

Od Bileće sutra ćemo vam uputiti nove kurire svakako. Ubuduće vaše izvještaje da prima potpisuje i politički komesar.

Naš „2“ mislimo odmah uputiti po već vama poznatom zadatku ka Borcima.

Vi se tamo povežite odmah sa Jankom Tadićem i neka vam sadejstvuje u vašim zadacima.

Težite se što prije vezati preko Janka i sa crnogorskim brigadama, kao i preko Uloga sa bosanskim snagama.⁷ Ovo posljednje je naročito važno jer će nam izgleda preko Kalinovika biti lakša veza sa V.Š.⁸

Ukoliko bi vam, ma iz kojih razloga, bilo nemoguće da za kraće vrijeme budete gospodari situacije na vašem sektoru, naročito u Gacku, tražite od nas na vrijeme da vas ojačamo. Najbolje bi bilo da vi munjevitim naletom rastjerate te bande u Gacku, a upad u Nevesinje da bude potpomognut od „200 N“ sa pravca Bileća—Plana—Slato, kao i jačim demonstracijama od Stoca ka Dubravama i Blagaju. Zbog ovoga morate nas češće izvještavati, te da imadnemo vremena i ostvariti ovakvo sadejstvo.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Čedo⁹

Komandant
Rade Hamović

⁶ Vidi dok. br. 103.

⁷ Vidi dok. br. 135.

⁸ Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije

⁹ Kapor

NAREĐENJE ŠTABA DESETE NOU BRIGADE OD 15 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE UDARNE GRUPE ZA POKRET NA KOMUNIKACIJU BILEĆA—TREBINJE¹

Š T A B
X HERCEGOVAČKE NOU
BRIGADE

15 oktobra 1943 g.
u 21.30 č.
Selo: *Potrck*

Strogo povjerljivo!

„200 N“

Z A P O V I J E S T

(*Sekcija Trebinje—Dubrovnik 1 : 100.000*)

Prema sigurnom izvještaju juče su Švabe otišle iz Bileće za Trebinje. Večeras je u Bileći ostalo stotinjak četnika sa Kurešom², demoralisanih i nevoljnih za borbu. Neke četničke familije danas su se selile iz Bileće i Podosoja za Trebinje. Neki tovari išli su i ka Sitnici (izgleda municija). Jedna manja grupica četnika (valjda „čoravci“) danas su poslije podne otišli iz Bileće prema Planoj. Četnici pričaju o dolasku nekakvih lovaca od Stoca za Bileću. Danas je osnovana Komanda mjesta u Banjanima, komandant je Kosto Radović; osnovan je i mještanski bataljon. Selo Vuči Do je bilo neprijateljski raspoloženo i prije dva dana pucalo na naš „2“ i „5“, a jutros su prije svanuća pozvali naše Bjelice iz Vrbice i izjavili da žele osnovati N.O. odbore i primiti našu vlast, samo da se ne pali i ne konfiskuje. Još nemamo izvještaja kako su se dalje razvijale stvari. Sela: Perovići, Klenak, Drpe, Donji Tupan Petrovići, Ristopolje, Pilatovci, Mokri Do pa i Đeleuše su četnička. Sela: Obljaj, Vračenići, Gornji Tupan, Počekovići. Kljakovica, Podvrš su naša sela. U Mokrom Dolu je i kuća vojvode Bacevića,³ u kojoj stanuje i njegov brat bandit. Na Vilusama izgleda nema niko a kod Osječenica na raskršću ima tridesetak Švaba. Drum Bileća—Viluse je ispravan, ali odavno njim niko ne saobraća. Voz odavno ne ide prugom Viluse—Bileća.

Sjutra „200 N“ prebacuje se preko četničkih sela Banjana radi učvršćenja vlasti u istim i pospješivanja mobilizacije i

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32—1, k. 1147.II.

² Miloš Kureš, komandant četnika u Bileći.

³ Petar Bačović, major bivše jugoslovenske vojske — komandant četnika u Hercegovini.

izbiti će na prostoriju Stražište—s. Podvrš, odakle uhvatiti vezu sa dva bataljona Italijana koji su danas kod manastira Kosijerevo prešli Trebišnicu ka nama, a „2“ i „5“ upašće u Vuči Do radi suzbijanja tamošnje reakcije, ispitivanja Bileće i oslonca II U. Grupi. Ako bude povoljno i još sjutra noću upašćemo u Bileću.⁴ oko koje bi ostala „200 N“, a mi bi sa „2“ i „5“ hitno kretali ka Stocu.

N A R E Đ U J E M O

1.) „200 N“ Krenuće sjutra sa sadašnje prostorije preko prostora sela Mirkovići—Podvrš, Klenak, Kle-načko Brdo težće što prije ovladati sa Stražištem, a ako bude banda na Zaljuti, razbijte ih i protjerajte, ne šireći se dalje ka Tupanu i Drpama. Po izbijanju na Stražište sa jačom snagom tu postavite zasjedu za zatvaranje pravca od Vilusa, rušeći pomoću mještana stalno i neprekidno drum i prugu, a glavninu razmjestite na prostor: s. Truma—s. Podvrš, izviđajući ka Bileći preko Mokrog Dola i Carine. *Obavezno zapaliti kuću vojvode Bačovića u Mokrom Dolu*, ne dirajući više nikoga iz toga sela. Čim izbijete na Stražište, uputite jača izviđačka odeljenja prema Trebišnici i Kosijerevu koja da stupe u vezu sa ta dva bataljona Italijana i iste nama odmah sprovesti ne razoružavajući ih. O ovim Italijanima naši drugovi iz Podvrša i Počekovića svakako će vam znati nešto reći. Ukoliko su ih prevarili ili zarobili četnici, napasti ih odmah, Italijane osloboditi i nama sprovesti. Odmah po izbijanju na krajnje ciljeve podnesite nam izvještaj o stanju kod vas. Polazak iz sadašnjeg logora sjutra u 6 časova.

2.) „5“ kreće sjutra u 7 časova iz sela Potrk preko sela Šljeme pa dalje na Bratogoš, težeći što prije izbiti na vis Kovčeg, gdje se zadržati dok „2“ ne izbije na Kapor, a zatim se spuštati u Vuči Do, postavljajući jače osiguranje na Golo Brdo i Andrinu Peć za zatvaranje pravca od Vranje Du-brave i Baljaka, kao i bar osmatračnicu na Kovčeg. Vaša komora kretaće se sa nama, te neka se sjutra do 7 časova javi intendantu ove Brigade.

⁴ Vidi dok. br. 103.

- 3.) „2“ kreće sutra u 6 časova iz sela Birači preko sela Kapavica pa na Stražnicu i Ervanu Goru preko Modredoći i padina Tisca, težeći što prije ovladati sa Kaporom, a odatle se spuštati u Vuči Do. Ukoliko bi bilo bandi oko Pilatovaca, rastjerajte ih, a ako se ne budu primjećivale u okolini, nemojte skretati sa osnovnog pravca. Po razmještanju u Vuči Do jaču zasjedu postavice na Kaporu, izviđajući ka Deleuši i Ristopolju i Tiscu a manju zasjedu i u pravcu sela Kamenice, radi osmatranja ka Bratogošu.
- 4.) **Ovaj štab i bolnica**
kreću sutra u 7 časova iz sela Potrk putem preko sela Kapavice i Stražnice za Vuči Do i smjestiće se u Vuči Do gdje i sve izvještaje slati. „2“ se smješta u kuće bliže Kaporu, a „5“ u kuće bliže Kovčegu.
- 5.) Ugovoreni znaci i znaci raspoznavanja biće po ključu.
6.) Eventualne ranjenike upućivati nama u Vuči Do.
7.) Ishrana Grupe sa svoga sektora, a i ostalih jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Čedo⁵

Komandant
Rade⁶

Dostavljeno:

ŠTABU II UDARNE GRUPE, „2“, „5“ I BOLNICI.

---

⁵ Kapor

⁶ Hamović

IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O AKCIJAMA U VREMENU OD 27 SEPTEMBRA DO 14 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
PODGRMEČKOG N.O.P. ODREDA
Broj: 45
15/X 1943 g.

ŠTABU II BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Dostavljamo vam 15-dnevni izvještaj o vojničkoj djelatnosti i radu jedinica ovoga odreda za vrijeme od 27 septembra do 14 oktobra 1943.

27. o.m. jedna četa našeg III bataljona išla je u Radomirovac u svrhu konfiskacije blaga od narodnih neprijatelja sa neprijateljske teritorije i tom prilikom izvela 2 konja i 7 komada goveda.

1 o. m. I bataljon držao je zasjedu na Brdarima na cesti S. Most—Prijeđor. Neprijatelj nije naišao. Na zasjedu je naišao jedan neprijateljski lugar, navodno zlikovac, koga su borci uhvatili i isti je predan Komandi područja radi istrage. Kod njega je pronađena jedna lovačka puška, koju smo oduzeli.

2 o.m. jedna desetina našeg II bataljona zaštićavala je cilive opštine Eminovci koji su iz sela Vrša evakuisali neko žito.

5 o.m. naš I bataljon zajedno sa diverzantskom grupom ovoga odreda izvršio je akciju na Ljubiju Islam². Tom prilikom razrušena je žičara i onesposobljen rudnik za vrijeme od 2 do 3 mjeseca. Evakuisan je i jedan sitničarski dućan, vlasništvo narodnog neprijatelja. U toj akciji izvedeno je 6 civilnih lica (sumnjivih kao narodni neprijatelji), koji su predani Komandi područja na daljnji postupak.

Istoga dana jedan vod našeg II bataljona izvršio je berbu kukuruza sa zemlje koju je neprijateljska vojska sijala.

11 o.m. cjelokupne snage našega odreda izvršile su akciju na neprijateljski voz na pruzi S. Most—Prijeđor (između Tr-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 42—9, k 456.

² Vidi dok. br. 101.

nove i Šehovaca); u ovoj akciji učestvovala je i naša diverzantska grupa. Neprijateljski voz, koji se je sastajao iz lokomotive ispred koje su tjerana dva materijalna vagona natovarena pijeskom i tri osobna vagona sa vojskom, naišao je na našu zasjedu i postavljene mine i potpuno je uništen. U borbi koja se je razvila između naših jedinica i neprijateljskih vojnika koji su izašli iz voza ubijeno je 10—15 nepr. vojnika, oko 10 ih je uteklo na S. Most, dok je preostali 51 domobran zarobljen i preko Sanskog odreda upućen u taj štab. Zaplijenjeno je 34 puške, 5 puškomitraljeza, 1 mali bacač i ostale ratne spreme, kao i 3.000 metaka. Mi smo imali dvojicu ranjenih.

12 o.m. iste jedinice koje su učestvovala u akciji od 11 o.m. porušile su prugu S. Most—Prijeđor u dužini od oko 4 km.

Osim gore izvršenih akcija vršene su svakodnevne manje zasjede, ali bez uspjeha, pošto neprijatelj nije naišao. Također su davana osiguranja transportima za Kozaru i iz Kozare i prevozu žita kroz Grmeč.

U vrijeme kada su se jedinice nalazile na odmaranju, tj. kada nije bilo akcija ni pokreta, održavani su vojnički časovi i konferencije sa starješinskim kadrovima na kojima su pretresana najaktuelnija pitanja borbe, logorskog rada i discipline uopšte, kao i diskusije o izvršenim akcijama sa ukazivanjem na propuste i davanjem potrebnih uputstava.

U proteklih 15 dana prešlo je našu stranu dva domobrana i jedan domobranski satnik. Domobrani su upućeni naslovu, dok se navedeni satnik još nalazi u ovome štabu radi uspostavljanja veze sa neprijateljskom vojskom.

Veza između ovoga štaba i bataljona je svakodnevna. Održavamo vezu i sa Sanskim odredom, kao i Drvarskim odredom i Kozarskom I brigadom i sa Cazinskim N.O.P. odredom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Redžo³

(M.P.)

Komandant
sl. odsutan

---

³ Terzić

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 16 OKTO-
BRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O IZVE-
DENIM AKCIJAMA U SEPTEMBRU NA PODRUČJU
ISTOČNE BOSNE¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Str. pov. br.
16-X-1943 god.

Destavlja izvještaj o akcijama
u mjesecu septembru

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Prema direktivi ovoga štaba od 30-VIII-1943, a po prelasku XVII bosanske divizije sa Ozrena na desnu obalu rijeke Spreče, XVII divizija dobila je zadatak da sa svojim snagama likvidira neprijateljsko uporište Gračanicu², poruši željezničku prugu Dobož—Gračanica, a dijelom snaga da napadne četničke snage na prostoru Potpeć—Smoluća, te da na taj način olakša i skрати vezu sa našim jedinicama na Majevidci.

XVII divizija postupila je u duhu dobivene direktive i izvršila pomenuti zadatak dana 1 septembra t.g. bez ijedne žrtve.

VI bosanska brigada ušla je u Potpeć i Smoluću bez otpora od strane četnika. Četnici sa ovog prostora, na broju oko 150 boraca, prišli su na našu stranu. Od ovih bivših četnika formirane su dvije čete, koje su ušle u sastav Majevidčkog partizanskog odreda.

Uporedo sa VI brigadom dobio je zadatak Ozrenski partizanski odred, koji je brojno malen, oko 35 boraca, da izvrši napad na žandarmerisku stanicu u Jasenici. Odred je napao posadu pomenute žandarmeriske stanice i cijelu je razoružao, kojom prilikom je zaplijenjeno 26 pušaka, 3.500 pušanih metaka i nešto ručnih bombi.

Majevidčka brigada izvršila je podilaženje Gračanicu, napala istu i poslije kraće borbe uspjela da zauzme ovo mjesto. Neprijatelj je poslije kraćeg otpora djelomično pobjegao, a dijelom zarobljen.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11 1—2, k. 407.

² Vidi tom IV, knj. 16, dok br. 101 i 119 i knj. 17, dok. br. 66.

Prilikom zauzeća Gračanice zarobljeno je 27 njemačkih žandara. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 40 pušaka, 15.000 pušanih metaka, 1 radio-stanica, muzički instrumenti i oko 20 kola spreme.

Narednjem ovog štaba od 5 septembra 1943 dat je zadatak³ XVII bosanskoj diviziji da izvrši pokret u dvije kolone i to glavnom prema glavni četničkih snaga na Trebavi i pomoćnom kolonom prema Modriči sa zadatkom razbijanja i uništenja glavnine četničkih snaga na Trebavi, formiranja Trebavskog partizanskog odreda vršenja mobilizacije te zauzeća Modriče i likvidacije neprijatelja u Modriči.

Pokret XVII divizije izvršen je prema planu 7 septembra u određeno vrijeme, s tim što je VI bosanska brigada dobila u zadatak likvidaciju Modriče a Majevička brigada likvidaciju četnika na Trebavi⁴. U toku akcije otpor četnika na Trebavi bio je neznatan i nepovezan, sem na Dugoj Njivi, gdje su četnici pružili dosta žilav otpor Majevičkoj brigadi. Majevička brigada uspjela je zauzeti Dugu Njivu i neprijatelja protjerati, koji se neorganizovano povukao na lijevu obalu rijeke Spreče prema Ozrenu i na lijevu obalu rijeke Bosne, ostavljajući na terenu više mrtvih i ranjenih. Protjerivanjem četnika sa Trebave na stranu naše vojske prišla je jedna kompletna četa bivših četnika iz Vranjka. Prisustvom naših snaga na Trebavi počelo je osipanje četnika koji su bježali po okolnim šumama krijući se i izbjegavajući poziv njihovih starješina, da bi se kasnije javili u Trebavski partizanski odred.

VI bosanska brigada savladavši otpor četnika kod Sku-grića, produžila je prema Modriči, te ovu noću 6 na 7 septembra zauzela.

Razbijanjem četnika na Trebavi formiran je Trebavski partizanski odred u jačini od 160 boraca, koji je odmah uveden u akciju protiv neprijatelja uporedo sa jedinicama XVII bosanske divizije. Jedinice XVII bosanske divizije, postavljajući se na prostoru Trebava—Modriča, počele su sa mobilizacijom ljudstva, a pridolazak novomobilisanih povećao se prebacivanjem naoružanih i nenaoružanih boraca iz bivšeg Vučjačkog četničkog odreda sa lijeve obale rijeke Bosne.

U akcijama na Modriči i Trebavi neprijatelj je imao sljedeće gubitke: 10 mrtvih četnika, 25 ranjenih, 205 zarobljenih domobrana, 5 oficira. Zaplijenjeno je 200 pušaka, puškomitraljeza, mitraljeza, lakih bacača, 71 laka mina, puščane municije 20.000 metaka 1 kamion, 1 motocikl i oko 30 kola razne spreme. Pored navedenog zaplijenjeno je i državno privredno dobro,

³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 30 i 66.

⁴ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 66

koje je podijeljeno nešto siromašnom stanovništvu Trebave i Modriče, a ostalo jedinicama naše vojske.

Naši gubici: 1 mrtav i 4 ranjena.

Direktivom⁵ ovoga štaba od 14-IX-1943 XVII bosanska divizija dobila je zadatak da likvidira neprijateljska uporišta Gradačac i Bosanski Šamac, pa poslije likvidacije ovih uporišta da nastavi sa čišćenjem Posavine od četničkih snaga i pristupi formiranju Bosanskog partizanskog odreda.

Jedinice XVII divizije izvršile su ovaj zadatak 15 septembra t.g. i zauzele Gradačac i Bosanski Šamac, uspostavljajući u ovim mjestima našu narodnooslobodilačku vlast. 15 septembra t.g. neprijatelj je uz jaku artiljerisku i bacačku vatru uspio da sa splavovima pređe i prebaci jedan dio svojih snaga i uđe u Šamac, dok su se naše jedinice pomjerile na periferiju Bosanskog Šamca. 16 septembra t.g. jedinice VI bosanske brigade izvršile su kontranapad i ponovo zauzele Šamac, te tom prilikom neprijatelju nanijele gubitke od 20 mrtvih ustaša i njemačkog narednika, dok je jedan dio ustaša izgorio u kasarni, iz koje su ustaše davale otpor. Istom prilikom jedinice VI bosanske brigade upalile su sve splavove koji su se nalazili na desnoj obali rijeke Save za vezu sa Slavonskim Šamcem.

Gradačac su zauzele naše jedinice bez otpora i u istom uspostavile našu narodnooslobodilačku vlast. Nakon zauzeća Gradačca i Bosanskog Šamca. VI bosanska brigada nastavila je sa gonjenjem i razbijanjem četničkih snaga u Posavini, koje takoreći nisu davale nigdje organizovani otpor. U toku gonjenja četnika koji su bježali ka Brčkom, jedinice VI bosanske brigade ušle su u Orašje i tom prilikom zaplijenile velike količine rezervne hrane u brašnu, šećeru, pekmezu, koje su dijelom podijeljene sirotinji, a dijelom upotrijebljene za ishranu naših jedinica i bolnica. Neprijatelj je u ovim operacijama imao 30 mrtvih i oko 15 ranjenih boraca. Zaplijenjeno je 30 pušaka, 3 sanduka municije i 1 sanduk bombi, kao i oko 20—30 kola namirnica. Naši gubici 3 ranjena. Poslije ovih akcija formiran je Posavski partizanski odred jačine od oko 260 boraca naoružanih puškama.

U toku ovih operacija II krajiška brigada sa Trebavskim partizanskim odredom štitila je izvođenje akcija XVII-oj diviziji u Posavini, s tim što je zatvarala sve pravce koji vode iz doline rijeke Bosne, odnosno Spreče u pravcu Trebave, odnosno Posavine. 20 septembra t.g. II krajiška brigada u sadejstvu sa Trebavskim partizanskim odredom i dijelom Majevičke brigade vodila je borbu sa četnicima na prostoru Ciganište—

⁵ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 77.

Becanj, gdje su bili skupljeni četnici sa Ozrena i Trebave.⁶ Ove četničke bande bile su jako utvrđene, a odbranu njihovih položaja štitila je njemačka artiljerija iz Doboja, gdje se nalazio i četnički štab koji je komandovao ovom četničkom grupom. Jedinice koje su vršile napad na ovu četničku grupu jurišale su nekoliko puta i vodile borbu prsa u prsa sa četnicima. Neprijatelj je u ovim borbama imao 60 mrtvih i ranjenih. Prije ove borbe Štabu Krajiške brigade predalo se 19 četnika sa 2 puškomitraljeza i 12 karabina, koje je Štab II krajiške brigade uputio u sastav Trebavskog partizanskog odreda.

U vremenu od 24 pa zaključno do 26 septembra t.g. II krajiška brigada vodila je borbu sa četnicima na prostoru Gračanice i vršila akciju na drumu i željezničkoj pruzi Doboj—Gračanica.⁷ Neprijatelj je imao gubitke: 25 mrtvih četnika, 41 ranjen, zarobljeno 11 domobrana, zaplijenjeno oko 30 pušaka, nešto municije i vojničke spreme. Porušena je željeznička pruga u dužini jednog kilometra i porušeno nekoliko mostova. Naši gubici: 2 mrtva i 4 lako ranjena.

U borbama od 1 do 15 septembra oko Teslića i u dolini rijeke Bosne II krajiška brigada zarobila je 30 neprijateljskih vojnika, zaplijenila 39 karabina, 2 puškomitraljeza, 10.000 pušanih metaka, 1 auto i 1 bicikl, a izbacila iz stroja 130 neprijateljskih vojnika. U ovom vremenu uništila je 1 oklopni voz na pruzi **Doboj—Derventa**, porušila željezničku prugu na više mjesta i 1 most na putu Teslić—Doboj. U ovim borbama II krajiška brigada imala je 2 mrtva i 12 ranjenih drugova.

Noću 6 na 7 o. mj. Prva i Druga brigada XVI vojvođanske divizije vodile su borbu sa četnicima na prostoru Paprača—Nikolića Brdo. Ovi četnici predstavljali su najjaču četničku organizaciju u Birču i bili su najjači oslonac kako okupatoru tako i ostalim četničkim snagama Birča. Poslije kraće borbe jedinice XVI vojvođanske divizije razbile su ovu četničku bandu i nanijele im gubitke od 10 mrtvih i više ranjenih. Istom prilikom zarobljen je i veliki broj četnika, od kojih je samo 1, kao izrazit, strijeljan, dok su ostali pušteni svojim kućama.

Noću 10 na 11 septembra t.g. I i II vojvođanska brigada XVI vojvođanske divizije izvršile su napad na neprijateljsko uporište Vlasenicu, koju je branila XVII ustaška bojna⁸, nešto žandarmerija i milicije sa ukupno 500—600 pušaka. Poslije tročasovne borbe neprijatelj je razbijen i neorganizovano se povukao u razne pravce. Neprijatelj je ostavio na bojištu 30 mrtvih i više ranjenih boraca. Gubici XVI divizije iznose 11

⁶ i ⁷ Vidi dok. br 72.

⁸ Dvadeset druga ustaška bojna sačinjavala je posadu Vlasenice. O njenim gubicima vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 225.

mrtvih i 16 ranjenih. Zaplijenjeno je 2 teška bacača, sa oko 150 mina. 1 laki bacač sa 70 mina. 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 20 pušaka, 50.000 puščanih metaka i više namirnica, kao i ostale ratne spreme.

13 na 14 septembra t.g. I i II vojvođanska brigada, bez jednog bataljona, izvršile su napad na neprijateljsko uporište Caparde na pravcu Zvornik—Tuzla. Poslije dosta žilave borbe i osjetnih gubitaka nanijetih neprijatelju, ovo se uporište predalo našim jedinicama. U borbama kod Caparda neprijatelj je imao 50 mrtvih i ranjenih vojnika. Gubici XVI divizije: 5 mrtvih i 18 ranjenih.

U borbama kod Caparda zarobljeno je 407 domobrana i 4 domobranksa oficira. Zaplijenjeno: 1 teški bacač sa 624 mine, 4 teška mitraljeza, 9 puškomitraljeza, 400 pušaka, 30 mašinskih pušaka, preko 50.000 puščane municije, 500 ručnih granata, nešto sanitetskog materijala, namirnica i ostale ratne spreme.

Na [dan] 24 septembra t. g. jedinice Vojvođanske divizije u zajednici sa Majevičkim partizanskim odredom izvršile su napad na Bijeljину, koju su branili Nijemci, ustaše i domobrani. Poslije uporno vođene borbe jedinice XVI divizije i Majevički odred zauzeli su Bijeljину. Ubijeno je 78 Nijemaca i ustaša. zarobljeno 287 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno 6 teških mitraljeza, 4 teška bacača, 5 lakih bacača, 13 puškomitraljeza, 300.000 puščanih metaka, 1 vagon haubičkih granata, 1 radio-stanica, kao i mnoga druga ratna sprema i velike količine životnih namirnica.

Poslije izvedenih akcija na prostoru Trebave i Posavine jedinice XVII divizije i II krajiške brigade orijentisane su na jug prema Tuzli. Odmah se pristupilo prikupljanju podataka o neprijatelju u Tuzli⁹ i Lukavcu da bi se pristupilo likvidaciji ovih uporišta, te postupilo u duhu direktive Vrhovnog štaba.

Prema prikupljenim podacima posadu Tuzle sačinjavale su sljedeće jedinice: Tuzlanski zdrug jačine od 1.200 boraca, I jurišna bojna II domobranskog zdruge jačine 250 boraca, 1 lovačka bojna II lovačkog puka jačine 250 boraca. oružništvo IV oružničke pukovnije, gradska policija jačine 260 policajaca, 1 bojna ustaša i Nijemaca, ukupno oko 600 njih. Pored ovih snaga Tuzlu je branio 1 topnički sklop od 8 haubica i jedna baterija brdskih topova sa poslugom od oko 200 boraca (Nijemaca. „vražjaka“ i domobrana) i 5 tenkova.

Jačina neprijateljske pozadine u Lukavcu kretala se u jačini od I bojne, legije i domobrana, jedne nepotpune satnije Nijemaca, Štaba željezničke bojne sa nešto boraca i 2 tenka.

⁹ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127. i knj. 18, dok. br. 1.

Becanj, gdje su bili skupljeni četnici sa Ozrena i Trebave.⁶ Ove četničke bande bile su jako utvrđene, a odbranu njihovih položaja štitila je njemačka artiljerija iz Doboja, gdje se nalazio i četnički štab koji je komandovao ovom četničkom grupom. Jedinice koje su vršile napad na ovu četničku grupu jurišale su nekoliko puta i vodile borbu prsa u prsa sa četnicima. Neprijatelj je u ovim borbama imao 60 mrtvih i ranjenih. Prije ove borbe Štabu Krajiške brigade predalo se 19 četnika sa 2 puškomitraljeza i 12 karabina, koje je Štab II krajiške brigade uputio u sastav Trebavskog partizanskog odreda.

U vremenu od 24 pa zaključno do 26 septembra t.g. II krajiška brigada vodila je borbu sa četnicima na prostoru Gračanice i vršila akciju na drumu i željezničkoj pruzi Doboje—Gračanica.⁷ Neprijatelj je imao gubitke: 25 mrtvih četnika, 41 ranjen, zarobljeno 11 domobrana, zaplijenjeno oko 30 pušaka, nešto municije i vojničke spreme. Porušena je željeznička pruga u dužini jednog kilometra i porušeno nekoliko mostova. Naši gubici: 2 mrtva i 4 lako ranjena.

U borbama od 1 do 15 septembra oko Teslića i u dolini rijeke Bosne II krajiška brigada zarobila je 30 neprijateljskih vojnika, zaplijenila 39 karabina, 2 puškomitraljeza, 10.000 pušanih metaka, 1 auto i 1 bicikl, a izbacila iz stroja 130 neprijateljskih vojnika. U ovom vremenu uništila je 1 oklopni voz na pruzi **Doboj—Derventa**, porušila željezničku prugu na više mjesta i 1 most na putu Teslić—Doboj. U ovim borbama II krajiška brigada imala je 2 mrtva i 12 ranjenih drugova.

Noću 6 na 7 o. mj. Prva i Druga brigada XVI vojvođanske divizije vodile su borbu sa četnicima na prostoru Paprača—Nikolića Brdo. Ovi četnici predstavljali su najjaču četničku organizaciju u Birču i bili su najjači oslonac kako okupatoru tako i ostalim četničkim snagama Birča. Poslije kraće borbe jedinice XVI vojvođanske divizije razbile su ovu četničku bandu i nanijele im gubitke od 10 mrtvih i više ranjenih. Istom prilikom zarobljen je i veliki broj četnika, od kojih je samo 1, kao izrazit, strijeljan, dok su ostali pušteni svojim kućama.

Noću 10 na 11 septembra t.g. I i II vojvođanska brigada XVI vojvođanske divizije izvršile su napad na neprijateljsko uporište Vlasenicu, koju je branila XVII ustaška bojna⁸, nešto žandarmerije i milicije sa ukupno 500—600 pušaka. Poslije tročasovne borbe neprijatelj je razbijen i neorganizovano se povukao u razne pravce. Neprijatelj je ostavio na bojištu 30 mrtvih i više ranjenih boraca. Gubici XVI divizije iznose 11

⁶ i ⁷ Vidi dok. br 72

⁸ Dvadeset druga ustaška bojna sačinjavala je posadu Vlasenice. O njenim gubicima vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 225.

mrtvih i 16 ranjenih. Zaplijenjeno je 2 teška bacača, sa oko 150 mina. 1 laki bacač sa 70 mina. 2 teška mitraljeza, 3 puško-mitraljeza, 20 pušaka, 50.000 puščanih metaka i više namirnica, kao i ostale ratne spreme.

13 na 14 septembra t.g. I i II vojvodanska brigada, bez jednog bataljona, izvršile su napad na neprijateljsko uporište Caparde na pravcu Zvornik—Tuzla. Poslije dosta žilave borbe i osjetnih gubitaka nanijetih neprijatelju, ovo se uporište predalo našim jedinicama. U borbama kod Caparda neprijatelj je imao 50 mrtvih i ranjenih vojnika. Gubici XVI divizije: 5 mrtvih i 18 ranjenih.

U borbama kod Caparda zarobljeno je 407 domobrana i 4 domobranska oficira. Zaplijenjeno: 1 teški bacač sa 624 mine, 4 teška mitraljeza, 9 puškomitraljeza, 400 pušaka. 30 mašinskih pušaka, preko 50.000 puščane municije, 500 ručnih granata, nešto sanitetskog materijala, namirnica i ostale ratne spreme.

Na [dan] 24 septembra t. g. jedinice Vojvodanske divizije u zajednici sa Majevičkim partizanskim odredom izvršile su napad na Bijeljinu, koju su branili Nijemci, ustaše i domobrani. Poslije uporno vođene borbe jedinice XVI divizije i Majevički odred zauzeli su Bijeljinu. Ubijeno je 78 Nijemaca i ustaša. zarobljeno 287 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno 6 teških mitraljeza, 4 teška bacača. 5 lakih bacača, 13 puškomitraljeza, 300.000 puščanih metaka, 1 vagon haubičkih granata, 1 radio-stanica, kao i mnoga druga ratna sprema i velike količine životnih namirnica.

Poslije izvedenih akcija na prostoru Trebave i Posavine jedinice XVII divizije i II krajiške brigade orijentisane su na jug prema Tuzli. Odmah se pristupilo prikupljanju podataka o neprijatelju u Tuzli⁹ i Lukavcu da bi se pristupilo likvidaciji ovih uporišta, te postupilo u duhu direktive Vrhovnog štaba.

Prema prikupljenim podacima posadu Tuzle sačinjavale su sljedeće jedinice: Tuzlanski zdrug jačine od 1.200 boraca. I jurišna bojna II domobranskog zdruga jačine 250 boraca, 1 lovačka bojna II lovačkog puka jačine 250 boraca. oružništvo IV oružničke pukovnije, gradska policija jačine 260 policajaca, 1 bojna ustaša i Nijemaca, ukupno oko 600 njih. Pored ovih snaga Tuzlu je branio 1 topnički sklop od 8 haubica i jedna baterija brdskih topova sa poslugom od oko 200 boraca (Nijemaca. „vražjaka“ i domobrana) i 5 tenkova.

Jačina neprijateljske pozadine u Lukavcu kretala se u jačini od I bojne, legije i domobrana, jedne nepotpune satnije Nijemaca, Štaba željezničke bojne sa nešto boraca i 2 tenka.

⁹ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127. i knj. 18, dok. br. 1.

Fortifikacisko uređenje Tuzle i položaja oko Tuzle izvedeno je blagovremeno, te su utvrđenja izrađena vrlo solidno od drveta i kamena i ograđena sa više redova bodljikave žice. Međuprostoriju utvrđenja branili su jakom artiljeriskom vatrom i vatrom minobacača. Pored ovako utvrđene spoljne odbrane Tuzle bila je utvrđena i unutrašnjost same Tuzle izradom bunkera koji su branili ulaz u samu varoš. Dopuna ovim utvrđenjima bile su vojničke kasarne kao i kuće kroz Tuzlu.

Fortifikacisko uređenje Lukavca sastojalo se je od niza izrađenih bunkera, koji su većim dijelom bili orijentisani prema dolini rijeke Spreče. Slična utvrđenja branila su i ostale željezničke stanice od Lukavca do Miričine, na kojima su se nalazile neprijateljske pozadine u jačini od jedne bojne legije sa 10—15 automatskih oružja i 2 teška bacača.

Napad na Tuzlu vršile su sljedeće jedinice: 17 bosanska divizija, II krajiška brigada Majevički i Ozrenski partizanski odred. Bilo je predviđeno i učešće XVI vojvođanske divizije, no kako se ova divizija, bez znanja ovog štaba pomjerila u pravcu Bijeljine, to nije mogla stići blagovremeno da učestvuje u ovoj operaciji.

Odbrana Tuzle bila je zasnovana na spoljnoj i unutrašnjoj liniji odbrane. Spoljnu liniju odbrane činile su sljedeće utvrđene tačke: Moluhe, Piskavica, Kojšino, Gradina (sjeverni sektor), Kužići, Crveno Brdo i Ilinčica (južni sektor). Unutrašnju liniju odbrane činila je sama varoš sa fortifikaciskim objektima u samoj varoši.

Obezbjedenje napada na Tuzlu vršile su sljedeće jedinice: Majevička brigada i Trebavski partizanski odred zatvarali su pravac Doboj—Tuzla i rušili drum i željezničku prugu Doboj—Tuzla. Dio Majevičkog odreda koji je ostao na prostoru Mačkovca zatvarao je pravac Brčko—Tuzla, a XVI vojvođanska divizija svojim prisustvom na prostoru oko Bijeljine zatvarala je pravac Zvornik—Tuzla.

Napad na Tuzlu izveden je tačno po planu i priloženoj zapovijesti sem što je XVI vojvođanska divizija pomjeranjem ka Bijeljini ostala neupotrebljiva, no ona je kasnije pomjerena na prostor Mačkovca—Gornje Tuzle za zatvaranje pomenutih pravaca i upotrebu iste prema potrebi na Tuzlu.

U toku napada od 29 septembra t.g. zapadna kolona ušla je u Lukavac i ovladala svim objektima sem fabrika, no prisustvom neprijateljskih tenkova jedinice ove kolone morale su se izvući u toku noći van Lukavca da bi izbjegle gubitke, ostavljajući jedan svoj bataljon u samom Lukavcu kod katoličke crkve. Ova kolona je uskoro blokirala Lukavac. Srednja kolona uspjela je da izvrši svoj zadatak te da zauzme Bukinje prekinе

vezu Lukavca sa Tuzlom, rušeći drum i željezničku prugu na ovom prostoru. Po zauzeću Bukinja ova je brigada orijentisana ka Tuzli, s tim što je jedan dio snage ostavila u Bukinjama a jednim dijelom zatvarala pravac Živinice—Tuzla. Glavna kolona na svom pravcu nastupanja uspjela je da zauzme otporne tačke Moluhe i Piskavicu i da podiđe neprijateljskim položajima Kojšinu i Gradini, koje je neprijatelj branio jakom vatrom artiljerije i bacača. Jedinice glavne kolone uložile su sve od sebe da ove otporne tačke svladaju, ali nisu uspjele, već su se po naređenju povukle ka polaznim položajima da bi izbjegle velike gubitke od artiljerije i bacača. Ipak, poslije zauzeća Moluha i Piskavice, VI bosanska brigada nastavila je dalje sa napredovanjem i zauzela rudnik Kreku, a Krajiška brigada¹⁰ pecaru rakije i senjak, ulazeći tako u spoljni dio grada Tuzle.

Naređenjem ovoga štaba, a pošto nije sudjelovala XVI vojvođanska divizija u napadu na Tuzlu, to je naređeno srednjoj koloni (Muslimanskoj brigadi) da glavninu svoje snage orijentise na neprijatelja koji je držao južni sektor, kako bi na taj način olakšala pokret i upad glavne kolone u Tuzlu i sadejstvovala u ovoj borbi i u likvidaciji Tuzle. Glavnoj koloni je naređeno da od Krajiške brigade izdvoji 1 bataljon i postavi na prostoru Simin Hana kao bočno obezbjeđenje od strane četničkih grupa do dolaska Vojvođanske divizije na taj prostor.

Napad je ponovljen naredne noći, 30 septembra 1943, kojom je prilikom zapadna kolona zauzela Lukavac, a srednja kolona zauzela Kužiće, Crveno Brdo i Ilinčicu i zarobila svu posadu i naoružanje na ovim tačkama. Glavna kolona produžila je napad u svim pravcima, čije su jedinice (VI bosanska brigada) prodrle do same varoši zauzele neprijateljsku artiljeriju, koju je neprijatelj kontra-napadom ponovo preuzeo, a Druga krajiška brigada prodrla je dijelovima u samu varoš do Oficirskog doma, no pošto glavne neprijateljske utvrđene tačke nisu bile osvojene (Gradina i Kojšino), to su jedinice glavne kolone pred samu zoru povukle se zadržavajući prema pomenutim utvrđenjima svoje istaknute dijelove, kako bi se izbjegli gubici od artiljerije i bacača, koji su pretstavljali veliku prepreku, a koje je bilo teško likvidirati, pošto naše jedinice nisu imale teških oružja za pariranje neprijateljske artiljerije i bacača.

Zauzećem Ilinčice od srednje kolone, naređen je koncentričan napad noću 1. na 2. oktobra t. g. II krajiška brigada uspjela je da u toku noći 1. na 2. na juriš zauzme neprijateljsku artiljeriju na Gradini, zauzme Gradinu i tako omogućivši prodiranje VI bosanskoj brigadi u samu varoš i prema Zapadnom logoru.

¹⁰ Druga krajiška NOU brigada.

Srednja kolona sa Ilinčice ušla je širim frontom u varoš, dok je VI bosanska brigada vršila prodiranje prema varoši, gdje je neprijatelj bio moralno pokoleban i izložen strahovitim gubicima od jedinica II krajiške brigade.

Za vrijeme izvođenja napada na Tuzlu prisustvo njemačkih tenkova otežavalo je napredovanje naših boraca, jer su tenkovi stalno krstarili po ulicama Tuzle.

Aktivnost neprijateljske avijacije bila je slaba. U toku izvođenja napada na Tuzlu, Nijemci, ustaše i četnici, potpomognuti motorizacijom iz Doboja, pokušali su da se probiju i da deblokiraju Tuzlu, no ovo im nije pošlo za rukom, jer je Majevička brigada sa Trebavskim partizanskim odredom ozbiljno zatvarala pravac Doboju—Tuzla, neprijatelju nanosila velike gubitke i sistematski rušila drum i željezničku prugu.

Poslije 63 časa uporne borbe, Tuzla sa svim uporištima u dolini rijeke Spreče bila je u rukama naših jedinica.

Neprijateljski gubici: mrtvih 500, ranjenih 400, zarobljenih 2.136 neprijateljskih vojnika, 130 oficira, među kojima i general i nekoliko viših oficira. Od zarobljenih bilo je 80 Nijemaca, ostalo domobrani, legija, ustaše, milicija i žandarmi. Zaplijenjeno je 2.200 pušaka, 30 teških mitraljeza, 110 puškomitraljeza, 50 ručnih mitraljeza, 5 teških bacača, 25 topova, 20 vagona puščane i artiljerijske municije, 3 radio-stanice, preko 50 vagona životnih namirnica, preko 300 vagona soli, 2 vagona benzina, oko 30 teških i lakih automobila, oko 3.500 vojničkih odijela, 1.500 pari cipela i velika količina ostale ratne spremne. Prilikom oslobođenja Tuzle oslobođena je tuzlanska kazniona u kojoj se nalazilo 400—500 zatvorenika. Uništeno: 1 oklopni voz, 3 tenka, sve željezničke stanice od Tuzle do Miričine, željeznička pruga Tuzla—Miričina i svi mostovi na ovoj pruzi. Istovremeno zaplijenjeno je 10 lokomotiva i preko 100 željezničkih vagona.

Naši gubici: 51 mrtav, 47 lakše ranjenih, u svim borbama u dolini rijeke Spreče, i 98 teže ranjeno. Jedinice II krajiške brigade po padu Tuzle, prema naređenju ovog štaba, produžile su pokret prema neprijateljskom uporištu Živinicama sa zadatkom likvidacije ovog uporišta. Poslije uporne borbe zauzeto je ovo važno industrijsko preduzeće drveta koje je isključivo služilo za Nijemce. Neprijatelj je pretrpio velike gubitke i u rasulu napustio Živinicu, kojom prilikom su zaplijenjena 2 topa. Njemačke snage¹¹ pojačane su ustašama i četnicima uspjele su da se probiju lijevom obalom rijeke Spreče preko Puračića u Lukavac. Pokret neprijatelja bio je podpomognut motorizacijom koja se probila putem Doboju—Tuzla. Pošto je neprijatelj

¹¹ Vidi dok. br. 213

uspio da obide Majevičku brigadu i da iznenadi Majevički partizanski odred u Lukavcu, to je neprijatelj produžio napredovanje prema Bukinjama, odvajajući jedan dio snaga prema Husini. Neprijatelj je na liniji Bukinje—Husina zadržan i upotrebom VI bosanske brigade iz Tuzle povraćen i gonjen uz velike gubitke mrtvih i ranjenih, tako da je u neredu ostupio prema Doboju, ostavljajući nekoliko kamiona i 2 oštećena tenka u dolini rijeke Spreče. Ovom prilikom neprijatelj je imao 150 mrtvih, od kojih 30 Nijemaca, 60 domobrana i oko 70 četnika. Zarobljeno 24 neprijateljska vojnika i 2 oficira. Naši su gubici bili neznatni.

Opšti zaključak. Sve jedinice koje su učestvovalе u operacijama na Tuzlu pokazale su veliku hrabrost i požrtvovanost i dokazale da su spremne za izvršavanje najtežih zadataka, u koje bi se mogla i Tuzla uračunati, s obzirom da naše jedinice nisu raspolagale sa potrebnim teškim oružjem. Otpor Tuzle bio bi ranije svladan da je na vrijeme stigla XVI vojvođanska divizija, zbog čije odsutnosti nismo mogli odustati od akcije ili istu odložiti, jer bi se ista kompromitovala, pošto su naše jedinice bile razvedene prema svojim pravcima. Komandovanje kod ovih kolona bilo je na visini; i pored ukazivanja važnosti održavanja veze na sastanku ovog štaba sa štabovima jedinica, ipak nije se u tom pravcu uspjelo da veza bude zagarantovana te je zbog slabog održavanja veze između Majevičke brigade i zapadne kolone uslijedio ulazak neprijatelja u Lukavac i iznenadno prodiranje do Bukinja. Ovaj štab naknadno će raspisati svim jedinicama svoja opažanja i primjedbe u toku napada na Tuzlu.

Raspored naših jedinica je sljedeći: XVI vojvođanska divizija nalazi se na operativnom području Trebave i Posavine sa zadatkom izviđanja Brčkog u cilju likvidacije istog, te praćenje situacije u Sremu na lijevoj obali rijeke Save.

XVII divizija nalazi se na operativnom području Ozrena, sa zadatkom čišćenja ozrenskih četnika, rušenja i kidanje željezničke pruge Doboj—Maglaj, kao i likvidacije Maglaja. Dalja orijentacija ove divizije je pravac ka Varešu.

Treća divizija¹² ovog korpusa orijentisana je u pravcu Kladanj—Vlasenica—Rogatica—Sokolac, sa zadatkom čišćenja Romanije od četnika, rušenje željezničke pruge Sarajevo—Višegrad. zauzimanja pripremnih položaja i prikupljanja podataka za daljnje operacije u duhu postavljene nam direktive.

¹² Dvadeset sedma NOU divizija. Vidi dok. br. 123.

Prilog: zapovjest za napad na Tuzlu i Lukavac¹³ i izvještaj o brojnom stanju i naoružanju jedinica našeg korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,

Načelnik štaba
pukovnik.

Komandant
general-major,

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U ISTOČNOJ BOSNI¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Str. pov. br.
16. X. 1943 god.

Dostavlja izvještaj o
vojno-političkoj situaciji
u Istočnoj Bosni

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

U vrijeme našeg dolaska na ovaj teren, snage XVII divizije (VI i I majevička brigada) nalazile su se na Trebavi i vršile pokret prema Posavini.² Snage XVI divizije bile su na prostoru Vlasenica—Srebrenica. Majevički odred brojio je oko 400 ljudi, Birčanski isto toliko, a Romanijski oko 70—80 ljudi.

Pored neprijateljskih garnizona, kao što i sami znate, postoje po selima razne oružane neprijateljske formacije.

I. Četničke bande, koje su po jačini i svojoj organizovanosti u borbi protiv naših snaga išle ovako: Ozren, Romanija, Rogatica, Trebava, Majeвица, Zenica. Posavina, pa manje grupice oko Vlasenice, Papreća i Olova.

¹³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 127.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—2, k. 407.

² Vidi dok. br. 79.

Prisustvo naših snaga na Trebavi, te povoljan po nas razvoj događaja u zemlji i u svijetu, učinili su da je među četnicima na tom sektoru nastala demoralizacija, da su se počeli vraćati svojim kućama i u manjim grupama prelaziti na našu stranu. Bilo je pojava povratka četnika kućama i pojedinačnog prelaska na našu stranu oko Vučjaka, Majevice i Vlasenice.

II. Po svim muslimanskim selima brojna legija, koja se u posljednje vrijeme nije borila protiv nas, isključujući legiju Kladnja i okoline, koja je do nedavna pucala na naše pojedine drugove ili manje grupe.

III. Milicija po hrvatskim selima, koja je ili bježala ispred naših snaga sa okupatorskim snagama, ili se skrivala, a ponegdje i pucala na nas.

IV. Neprijateljski garnizoni može se reći, svi su do jednog imali manje-više defanzivni karakter. Moral neprijateljskih snaga, a prvenstveno domobrana, bio je vrlo slab.

U takvoj situaciji postavili smo sljedeće zadatke: razviti punu vojno-političku akciju na terenu gdje se nalaze naše snage u cilju učvršćenja naših pozicija. To znači pristupili smo etapnom rješavanju zadataka, koje ste Vi pred nas postavili.

U vezi s povoljnim razvojem događaja odmah smo oštro postavili pitanje muslimanske legije. Pristupili smo radu na što bržem uključenju legionara i muslimana uopšte u naše jedinice. Da bi taj zadatak što uspješnije riješili, formirali smo Muslimansku brigadu.³ U tu svrhu smo izdali i jedan letak, koji Vam šaljem (prilog br. 1), i održali niz zborova.

Pojačanim akcijama protiv četnika na Trebavi i u Posavini uspjeli smo dobrim dijelom razbiti tamošnje četničke bande. Formirali smo Trebavski partizanski odred, koji danas broji preko 250 boraca i Posavski PO, koji broji oko 250 boraca.⁴ U tim krajevima je održan niz velikih zborova, na kojima je uzelo učešća i staro i mlado. Naročito je dobro primljena naša vojska u Posavini, gdje je mnogo omladinaca stupilo u VI, I majevičku i Muslimansku brigadu. Izdali smo i jedan letak upućen četnicima, koji Vam dostavljamo (prilog br. 2).

Vojvođanska je divizija⁵ na sektoru Vlasenica—Srebrenica učinili mnogo na učvršćenju Birčanskog PO i na sređivanju prilika uopšte u ovom kraju. No, nekih vidnijih uspjeha u smislu mobilizacije novog ljudstva, sem za Birčanski PO, zbog dosta teških prilika u tom kraju, nije imala.

³ Vidi tom IV, knj. 16, dok. br. 17 te knj. 17, dok. br. 66.

⁴ Vidi dok. br. 79.

⁵ Šesnaesta NOU divizija. Vidi dok. br. 79.

Pored svih tih naših mjestimičnih uspjeha nije nam pošlo za rukom šire pokrenuti narod, koji je redovno izjavljivao: „Dobri ste, mi vas volimo, vi ste prava naša vojska, ali se bojimo — ostavićete nas.“ Dakle, do tada postignuti uspjesi i jačina naših snaga nisu ulijevali dovoljno povjerenja narodu. Međutim, da su se pravilnije upotrebljavale postojeće snage, da je bilo koordinacije u akcijama, da se je brzo, saobrazno razvoju događaja reagovalo, da se nije na parče radilo, da je bilo više smjelosti i osjećaja odgovornosti, — moglo se je sa raspoloživim snagama mnogo više postići.

Da bi se uspješno riješilo pitanje pristupanja muslimanske legije našoj vojsci, da bi razbili četničke bande i produbili diferencijaciju u njihovim redovima, da bi izvršili širu mobilizaciju ljudstva za našu vojsku, da bi ulili povjerenje narodu u naše snage, proširili naš uticaj i učvrstili naše pozicije u Istočnoj Bosni — riješili smo napasti Tuzlu⁶.

Oslobođenjem Tuzle nastala je prekretnica u razvoju događaja u Ist. Bosni. Muslimanska legija u svim krajevima stavlja se pod našu komandu. Do sada je to potvrđeno izjavama njenih komandanata i svih legionara na sastancima, skupovima, zborovima, koji se intenzivno održavaju. Mjestimično već legionari stupaju u naše pokretne jedinice. Trebaće nam vremena, i to u prvom redu zbog pomanjkanja kadrova, da to raspoloženje organizaciono učvrstimo. Po našem mišljenju, najbolje i najpravilnije rješenje pitanja aktivnog učestvovanja legije u NOB jeste njeno uključenje u naše pokretne jedinice. Jasno nam je da na taj način nećemo svu legiju moći pokrenuti, zato pristupamo organizovanju i njenom uvrštenju u partizanske odrede. Onima pak, koji iz bilo kakvih razloga neće ili ne mogu da stupe u našu vojsku uzimamo puške, naravno bez otpora, za one koji hoće da se bore. Nešto starih pušaka ćemo ostaviti za partizanske straže. S tim se slaže i pukovnik Filipović⁷, sa ostalim oficirima muslimanima i drugim muslimanskim prvacima. Tako će se uskoro formirati Tuzlanski PO, odakle je već pošlo, a i još će da ode legionara u naše pokretne jedinice. Iz kladanjskog kraja, jedan bataljon legionara, po sporazumu, treba da stupi u jednu našu brigadu. Od legije u srebreničkom kraju, koja se i od ranije najbolje drži, te od snaga Birčanskog PO formiraćemo novu brigadu, a od ostatka legije u srebreničkom kraju te Srba iz tog kraja nastojaćemo formirati brigadu. Ostatak legija u Kladnju biće privremeno pod komandom Štaba Birčanskog PO.

⁶ Vidi dok. br. 1.

⁷ Sulejman

U okupljanju legionara i muslimana uopšte, mnogo nam koriste i pomažu oficiri muslimani s pukovnikom Filipovićem na čelu i Ismet Begtašević, bivši poslanik za Srebrenički srez i član Glavnog odbora JMO, mada imamo muke da ih uvjerimo da se taj posao mora brzo obaviti, tj. da oni sa svoje strane urade sve ono što rade naše jedinice na terenu. Ali, pri svem tom, najvažnija je činjenica da su se i zbog njihovog opredjeljenja na našu stranu muslimanske mase zatalasale i da će nam to omogućiti njihovu širu mobilizaciju. Postojanje muslimanske brigade također će mnogo doprinijeti rješenju tog pitanja.

Pristupanjem vodstva HSS iz Tuzle Narodno-oslobodilačkom pokretu stvorene su mogućnosti neposredne mobilizacije Hrvata u našu vojsku. Oni su dali predlog za stvaranje hrvatske brigade.⁸ U pogledu kadra za tu brigadu, te njene upotrebe, nisu postavili nikakve zahtjeve. U roku od 12 dana stupilo je u tu brigadu preko 600 Hrvata, raspoređenih u 3 bataljona sa dosada 250 pušaka i nešto p. mitraljeza. Od toga ima radnika oko 200. Komandni kadar po četama i bataljonima, sem pol. komesara. čine hrvatski oficiri koji su nam sada pristupili i koji se u većini pokazuju kao dobri. Komandant brigade je Franjo Herljević, dosadanji zamenik komandanta VI brigade, a politički komesar Mirko Filipović,⁹ dosadanji komesar Majevičkog PO, oba Hrvati.

Preka i ostali se u osnovi dobro drže, iako kod njih postoji tendencija da se poštede životi i onim koji to nisu zaslužili. No, mi to malo po malo uklanjamo. Brigada će odigrati značajnu ulogu u okupljanju Hrvata u NOV u ovom djelu Bosne. Oficiri muslimani i ostali muslimanski prvaci, vodstvo HSS i oficiri Hrvati koji su nam prišli mnogo će i nadalje koristiti u pogledu mobilizacije masa za našu vojsku. I jedni i drugi izdali su proglase, koje Vam prilažemo (prilog br. 3 i 4). Svi su oni prišli, jer su uvjereni da ćemo pobijediti. Filipović je napr. izašao iz Tuzle tek onda, kad je vidio da se mi ne šalimo već da smo se riješili zaista zauzeti grad.

Pretstavnici Srba iz Tuzle u većini su do našeg dolaska bili pročetnički raspoloženi. Našim dolaskom konačno su se opredijelili na našu stranu. I oni su izdali proglas, koji Vam prilažemo (prilog br. 5).

Proces raspadanja četnika u Posavini, na Trebavi i Majejici nastavlja se. Štab nam XVII divizije javlja sa Ozrena da je i tamo nastalo previranje među četnicima i da naše snage još nisu naišle na nikakav otpor od strane četnika. Neki su

⁸ Osamnaesta NOU brigada. Vidi dok. br. 123.

⁹ Narodni heroj Mirko Filipović. Aprila 1944 god. uhvatili ga Nijemci na Majejici kao ranjenika i strijeljali.

četnici dolazili izjavljujući da će dobar broj preći na našu stranu, no o tome još nemamo zvanični izvještaj.

Naši uspjesi imali su odjeka i na Romaniji. Romanijski PO broji sada oko 150 boraca. Ali na tom sektoru su vrlo aktivni i četnici. Zapaženo je prebacivanje četnika iz Srbije prema Višegradu i Rogatici. Na tom sektoru četnici vrše prisilnu mobilizaciju. Šaljemo Vam niz četničkih dokumenata iz kojih se vidi njihov sadanji stav i metodi kojima se služe u borbi protiv nas.

U Tuzli i okolini, u roku od 12 dana, stupilo je u našu vojsku 1.500 novih boraca. Sa mobilizacijom se nastavlja. Manje-više sve su naše jedinice prošarane radničkim elementom.

Da bi organizaciono savladali priliv novih boraca u našu vojsku, formirali smo novu diviziju,¹⁰ u čiji sastav ulaze: II krajiška brigada, koja broji sad preko 1.000 boraca; II majevička brigada, koju smo formirali poslije oslobođenja Tuzle, od Majevičkog PO, ostavljajući dio snaga za odred, ona sad broji preko 600 boraca; Hrvatska brigada, koja je u formiranju i momentalno nije sposobna za operativne zadatke; te Birčansko-srebrenička brigada, koja će tek da se formira, i Romanijski PO.

Sad smo rasporedili naše snage tako da ćemo za kratko vrijeme s njima moći manje-više kontrolisati cijelu Ist. Bosnu i tako riješiti zadatke koje ste Vi pred nas postavili.

No, za učvršćenje postignutih uspjeha, trebaće nam vremena i moraćemo uložiti mnogo truda. Usprkos nemanja dovoljno kadra, mi smo uvjereni da ćemo sa raspoloživim snagama uspjeti riješiti situaciju u našu korist, napominjući da naše jedinice, zbog svoje mladosti i neiskustva, za sada još nisu spremne za izvršenje zadataka na nekom drugom sektoru.

Štabovi divizija i štabovi brigada su na visini, sposobni da rukovode svojim jedinicama.

Bilo je nesnalaženja i neshvatanja u načinu rada pol. komesara divizija, koji su često puta htjeli biti i rukovodioci part. org.

Bilo je i zategnutih odnosa između Štaba XVII divizije i pol. koma XVI divizije zbog raspodjele kadra itd., za šta u prvom redu, po mišljenju drugova iz PK i ostalih drugova, snosi odgovornost polit. kom. XVI divizije, sa kojim mi nismo govorili, jer se nalazi u Sremu. Danas svi oni žale što je do toga dolazilo i mi smo uvjereni da do sličnih pojava neće više dolaziti, mada i komesar XVI i komesar XVII divizije imaju mnogo intelektualističkih natruna, kojih se teško oslobadjaju.

¹⁰ Dvadeset sedma NOU divizija. Vidi dok. br. 123.

Što se tiče „kompetencija“ stvar je nakaradno bila postavljena i s jedne i s druge strane. Mi smo to pitanje na sastancima s drugovima iz PK i divizija raščistili, a Vaše su depeše to potvrdile i unijele mnogo jasnoće kod jednih i drugih.

Sada je veliki dio Ist. Bosne slobodan. Sa organizacijom narodne vlasti ide dosta slabo, kako zbog pomanjkanja kadra, tako i zbog nepravilne, po našem mišljenju, raspodjele istog, a najviše zbog nesnalaženja ovdašnjih rukovodećih drugova, koji po toj liniji nemaju iskustva u radu. Tek se je u posljednje vrijeme počelo s intenzivnim radom na organizaciji NOO u krajevima kroz koje prolaze naše jedinice. Izuzetak čini dio Majevice i dio Semberije, gdje su vršeni izbori nedavno za NOO i gdje je od ranije postojala pozadinska vojna vlast.

Za Birač i Majevicu postojale su od ranije komande područja. Sada je organizovana i Komanda područja za Posavinu. Nameće se potreba organizacije komande područja za Tuzlanski bazen i okolinu, ali smo stali pred problemom pomanjkanja ljudi za to. Ovih će se dana pod rukovodstvom druga B. Jovića¹¹ obrazovati kurs za pozadinsku vlast, pa se nadamo da će se i taj problem uskoro savladati. Komande mjesta postoje u: Gradačcu, Modriči, B. Šamcu, Tuzli, Kreki, Živinicama, Lukavcu Vlasenici, Srebrenici, Han Pijesku i Bijeljini. U Zvorniku nije formirana komanda mjesta ali je kontrolisana našim snagama.

U okviru XVII divizije održan je, pod rukovodstvom druga D.¹² Vučinića, srednji part. kurs na kome je bilo 30 part. rukovodilaca iz četa i bataljona. Sa kursevima će se nastaviti.

U XVI diviziji redovno se održavaju vojno-politički kursevi pri štabovima brigada i Štabu divizije.

Uz pomoć novopridošlih oficira, organizovaćemo vojno-političke kurseve u XVII i novoformiranoj diviziji.

Odjećom i obućom snabdjevene su sve jedinice XVII divizije, I i II vojvodjanska brigada, jedinice novoformirane divizije, sem novopridošlih boraca, a djelimično i Birčanski, Trebavski, Majevički, Posavski i Romanijski PO, te naše bolnice.

So i sodu iz Tuzle izvozimo na sve strane u cilju razmjene za žito i ostale namirnice, koje su potrebne našoj vojsci. Ako nas ne omete neprijatelj, nadamo se da ćemo uspjeti stvoriti veće zalihe ne samo na Majevisi, već prvenstveno u Birču i okolini.

Ishrani i njezi naših ranjenika i bolesnika posvećujemo veću pažnju i možemo reći da u najpotrebnijim stvarima ne oskudijevaju.

¹¹ Branko

¹² Drago

Sa drugovima u Srbiji imamo radio-vezu preko engleske stanice, koju smo im mi dali. Zbog pomanjkanja naših snaga s one strane Drine, terenska je veza slaba i nesigurna. Jedino preko Srema, sa kojim još uvijek imamo odličnu terensku vezu, nešto je sigurnija veza sa drugovima iz Srbije. Prema izvještajima koje iz Srbije dobivamo, okupatorske snage tamo nisu jake a naše su malene da spriječe haračenje Dražinih bandi i prisilnu mobilizaciju koju njegove bande intenzivno sprovode.

U vezi naših opštih zadataka, u cilju razbijanja i likvidacije četničkih bandi na sektoru gdje su oni na ovom terenu najjači, naš Štab se premješta na jug.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
V. P.¹³

Komandant general-major:
K.¹⁴

BR. 81

NAREDJENJE ŠTABA OSMOG NOU KORPUSA OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU GRAHOVSKO-PEULJSKOG NOP ODREDA O PROMJENI NAZIVA ODREDA I O RASPOREDU JEDINICA¹

Š T A B
VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 22 Dne 16. X. 1943

ŠTABU GRAHOVSKO-PEULJSKOG ODREDA

- 1) Danas smo primili vaš izvještaj od 14. X. br. 76.
  - 2) Našom odlukom Vaš će se Odred od sada zvati „Odred Gavrila Principa“. To je iz razloga podržavanja tradicije i isticanja narodnih boraca.
- Glamočko-peuljski odred dobiva naziv „Odred Vojina Zirojevića“.

¹³ Vlado (Vladimir) Popović

¹⁴ Kosta Nađ

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivu Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—1 1, k. 516.

3) Odmah po primitku ovog naređenja jedinice Vašeg Odreda zauzeće sljedeće položaje:

Štab odreda sa zaštitnicom da dodje u Grahovo.

1. četa da zatvara pravac Knin—Grahovo.

2. četa u s. Peulje sa zadatkom: a) obezbeđenje saobraćaja na drumu Livno—Grahovo, na sektoru od s. Crni Lug (tj. zaselak Maksići) do s. Peulje zaključno; b) onemogućiti četnicima da se zadržavaju i dolaze u s. Peulje, Grkovci, Crni Lug i Nuglašica.

3. četa (Sajkovička) u s. Kazanci i Sajkoviću sa zadatkom: a) obezbjedjenje saobraćaja na drumu Livno—Grahovo, od s. Čelebići do zaseoka Maksići u s. Crni Lug; b) obezbjedjenje bolnice u s. Sajković; v) da organizuje potjeru i zasjede protiv četnika u šumama južno od s. Sajković i u s. Bastasi i Bogdaši.

Štab odreda „Gavrilo Princip“ snosi odgovornost za sigurnost saobraćaja na cesti Grahovo—Čelebić i za obezbjedjenje bolnice u s. Sajković.

U s. Tičevu—Breoci,² Sajkoviću i Resanovcima obrazovati partizansku stražu pod kontrolom N. O. O.-a i sigurnim ljudima dodijeliti oružje koje ćemo dostaviti.

Obezbjedjenje s. Rore preduzeće Odred „Vojin Zirojević“, kome je izdato naredjenje u tom smislu, a Vi povucite Vaše ljudstvo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

V. d. komandanta
pukovnik

² Vjerovatno Preodac.

NAREDJENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
16 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
RASPORED OKO TRAVNIKA I ZENICE¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ

16 okt. 1943

u 15,30 č.

Br. 292

ŠTABOVIMA:

I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE BRIGADE
VII KRAJIŠKE BRIGADE
IX KRAJIŠKE BRIGADE
ARTILJERISKOG DIVIZIONA

1. — Prema dobijenim obaveštenjima i saslušanju zarobljenih neprijateljskih vojnika izvešteni smo da je neprijatelju u toku jučerašnjeg dana uspelo da ovlada komunikacijom Han Kumpanija—Travnik, — da je pojačao Travnički garnizon sa tri tenka, delom artiljerije i sa oko 1.000 vojnika — izgleda Vražje divizije², — da je sa jačim snagama zaposeo komunikaciju utvrđujući se na mestima Han Bila, Divljak i Vitez; — da se na prostoru Busovača—Han Kumpanija nalaze jače neprijateljske snage koje su sa većim brojem kamiona, motocikala i nešto tenkova došle od Sarajeva. Usled ovako novostvorene situacije

n a r e d j u j e m o :

1. — Za sada odustajemo od napada na Travnik.³

2. — Sve jedinice ostaće na sadanjim sektorima sa sledećim zadacima:

VII KRAJIŠKA BRIGADA zatvaraće pravce od Travnika ka Turbetu, rušeći i dobro zaprečavajući komunikacije na tome pravcu.⁴ Artiljerija i tenkovi koji su pridodati ovoj brigadi ostaće i dalje na njenom sektoru.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1—2, k. 705.

² Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak 666-668. 670—672, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

³ Vidi dok. br. 63, 64, 83 i 87.

⁴ Vidi dok. br. 87.

Sa svoga sektora vršiće manjim delovima pritisak ka Travniku, a koristiti svaki zgodan momenat za razbijanje i uništenje izdvojenih neprijateljskih delova.

Svojim desnim krilom naslanjaće se na delove I Proleterske brigade⁵ kod s. Đakovići.

I PROLETERSKA BRIGADA zatvaraće pravce od Travnika ka jugu i biće rezerva za sektor operacija ove divizije.

Artiljerija i tenkovi koji su bili pridodati ovoj brigadi ostaće na njenom sektoru na prostoru oko s. Zubići.

Ova brigada odmah će organizovati i izvršiti dobro rušenje i zaprečavanje komunikacija od Travnika do s. Zubići (zaključno).

Bataljon „Garibaldi“ ostaje na dosadanjem sektoru u sastavu i pod komandom I Proleterske brigade.

I Proleterska brigada svojim desnim krilom (položaj Bučjići—Mošunj) biće u stalnoj vezi sa III Proleterskom brigadom sadejstvujući u kontrolisanju i ometanju saobraćaja od Divljaka ka Travniku.⁶ Postaviti niz zaseda za dobro tučenje ovih komunikacija.

III PROLETERSKA BRIGADA sa svojih dosadanih položaja vršiće pritisak na neprijateljska uporišta na komunikaciji Han Kumpanija—Han Bila; ofanzivnim akcijama dejstvovati na zgodne ciljeve i pojedine tačke neprijateljskog otpora; stalno kontrolisati i dejstvovati na komunikaciju Han Kumpanija—Travnik.

I Bataljon Travničkog odreda ostaće i dalje u operativnom pogledu pod komandom Štaba III Proleterske brigade.

III i IV Bataljon ove brigade u toku jučerašnjeg dana dejstvovali su na levoj obali Lašve. Danas pre podne sa njima se nije mogla uhvatiti veza. Ukoliko bi ova dva bataljona prešla kod Turbeta, Štab VII Krajiške brigade odmah će ih uputiti ka nama. — Štab III Proleterske brigade i dalje će nastojati da sa njima uhvati vezu preko r. Lašve. —

U desno održavati vezu sa IX Krajiškom brigadom, čiji se štab prema jednom izveštaju nalazi u s. Lupnica.

IX KRAJIŠKA BRIGADA i dalje će ofanzivno dejstvovati na sektoru Han Kumpanija—Busovača—Lašva—Kiseljak,⁷ a po mogućstvu i na komunikaciji Han Kumpanija—Zenica. Na sektoru i pod komandom ove brigade dejstvovaće i II Bataljon Travničkog odreda. Rad ovih jedinica mora biti stalan i ofanzivan, onemogućavajući neprijatelju slobodno komuniciranje ka

⁵ i ⁶ Vidi dok. br. 85

⁷ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—7. k. 706 A.

Travniku. Brzim akcijama sa manjim delovima vršiti iznenadne akcije na prugu u dolini reke Bosne.

Štab brigade stalno će pratiti rad i pokret neprijatelja na pravcima od Sarajeva i Zenice ka Travniku i najhitnije nas obavještavati o neprijateljskim snagama, pravcima dejstva, namerama i svim važnim momentima označavajući ih tačno po mestu i vremenu. Prilikom slanja obavještenja redovno navoditi njihov izvor i procenu verodostojnosti (ovim dopuniti i izveštaj druga Hotića⁸ povodom obavještenja o nameravanoj koncentraciji neke tri divizije).⁹

Svakodnevno nas obavještavati, a o hitnim slučajevima i novim momentima odmah. Vezu održavati preko III Proleterske brigade, — sa njom neposredni kontakt mora biti stalan.

2. — Štab VII Krajiške brigade odmah će nas izvestiti o rezultatu svoje akcije na Travnik.¹⁰

3. — Komandant Artiljeriskog divizionu odmah će uputiti u I Proletersku brigadu jednu desetinu te brigade koja je do sada bila kod artiljerije.

Štab III Proleterske brigade uputiće u toku dana Artiljeriskom divizionu jedan top koji je zapljenjen kod Divljaka; komandant divizionu izvestiće nas o sposobnostima toga topa i uslovima za njegovu upotrebu.

4. — I i III Proleterska brigada svoje bolesnike i ranjenike zadržaće u pozadini na svojim sektorima; naredjenje o pravcu evakuacije teških slučajeva dobiće naknadno u toku sutrašnjeg dana. Za takve slučajeve pripremiti sredstva za evakuaciju.

5. — Štab ove divizije za sada ostaje na putu u dolini r. Rijeku ispod s. Hadžići.

Štab VII Krajiške brigade odmah će nam uputiti — vratiti svoja četiri kurira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab divizije

Načelnik
potpukovnik.
Vaso Jovanović

⁸ Mesud

⁹ Vidi dok. br. 212.

¹⁰ Vidi dok. br. 87.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA O SITUACIJI OKO TRAVNIKA I RASPOREDU JEDINICA¹

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE
16 oktobra 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA

1. Sinoćni napad na Travnik odložen je² iz razloga što je Štab divizije dobio obavještenje da se od Zenice i Sarajeva uputila neprijateljska kolona³ u jačini od oko 250—300 kamiona i 15—20 tenkova i da se ta kolona probila pravcem Vitez—Han Bila, te i dalje, jedan dio te kolone ušao u sam grad Travnik.

Medjutim iz izvještaja koje je Štab divizije od III Krajiške dobio jutros izgleda da jačina neprijateljske kolone nije ni iz daleka onolika koliko je to bilo ranije obavješteno.

2. III Krajiška brigada dobila je zadatak da u toku današnjeg dana napadne tu neprijateljsku kolonu, da je razbije i da spriječi svako dalje prodiranje neprijatelja u pravcu Travnika.

3. Ukoliko se neprijatelj spriječi u nadiranju ka Travniku, napad na Travnik će se ponoviti u toku slijedeće noći.⁴

Svi bataljoni će na svojim pravcima odmah po prijemu ovog naredjenja isturiti što dublje jača odjeljenja koja će po mogućnosti sprječavati da neprijatelj ponovo posjedne položaje koje smo sinoć bili osvojili.

Štabovi bataljona dostaviće odmah svoje mišljenje u odnosu na likvidaciju samoga grada Travnika, tj. mišljenje o tome: da se sinoć sa napadom nastavilo, da li bi Travnik pao. Takođe štabovi bataljona ukoliko bi imali neke nove predloge u vezi sa ponovnim napadom na Travnik neka dostave. Ovaj izvještaj dostaviti što prije i to po kuriru koji će vam donijeti ovaj akt. Dostavite izvještaj o broju gubitaka u sinoćnoj akciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
V.⁵ Šćekić

Komandant.
B.⁶ Božović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 21 1—3, k. 709.

² Vidi dok. br. 82.

³ Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak 666—668, 670—672, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

⁴ Vidi dok. br. 97.

⁵ Vlado

⁶ Božo

NAREDJENJE ŠTABA ČETVORTE NOU DIVIZIJE OD 16
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ŠESTE I TRINAESTE BRIGADE
ZA ZATVARANJE PRAVCA BANJA LUKA—SITNICA—
ČADJAVICA—MRKONJIĆ GRAD¹

Š T A B
IV NOU DIVIZIJE
Br. službeno
Dne 16. X. 1943 god.
u 2,30 sati

ŠTABU VI i XIII KNOU BRIGADE

Položaj

Snage gore navedenih brigada ostaće na zatvaranju pravca Banja Luka—Sitnica—Čadjevica—Mrkonjić [Grad] do polaska na ugovorenu akciju.²

Snage VI KNOU brigade držaće povoljne položaje na cesti Banja Luka—Sitnica—Čadjevica i lijevo od nje sa zadatkom sprečavanja svakog prodora od strane neprijatelja u pravcu Mrkonjića ili Ključa.

Snage XIII KNOU brigade držaće povoljan položaj na pomenutoj cesti Banja Luka—Mrkonjić i desno od iste prema Manjači sa zadatkom sprečavanja neprijateljskog prodora prema Mrkonjiću i Jajcu.

Protivkolska orudja držati na cesti ili u blizini za tučenje neprijateljskih oklopljenih jedinica ukoliko bi ove naišle. Štab XIII brigade najhitnije će narediti da protivukolski top sa municijom dodje u sastav snaga brigade. Ukoliko bi neprijatelj pošao pomenutim pravcem, mobilisati civile i najenergičnije nastojati da se prekopa cesta u pravcu Mrkonjića i Ključa, kao i zabarikadirati debelim stablima koja se nalaze u blizini ceste; ukoliko ima nagaznih mina, iste postaviti. Ovakve prepreke na saobraćajnim komunikacijama omogućavaju vaše rušenje tenkova i oklopnih automobila protivukolskim orudjem i sprečavaju neprijatelju brzo nadiranje.

Ukoliko neprijatelj ne krene iz Banje Luke u pomenutom pravcu do 17 o. mj. poslije podne, krenite sa snagama na ugovorenu akciju, o kom pokretu i tačnosti vašeg izvještaja prikupite tačne podatke, o čemu ćete izvjestiti ovaj štab.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—9, k. 766.

² Vidi dok. br. 131 i 157.

O ovim podacima — neprijateljske — namjere izvijestite vaše susjede da budu oprezni, naročito snage koje drže cestu Banja Luka—Jajce pored Vrbasa, koje trebaju da pored ostalog zadatka sruše i most na Vrbasu.

O ovome ćemo izvijestiti Štab korpusa i o svakoj promjeni izvijestićemo vas depešom preko Štaba VI brigade.

Održavajte tijesnu vezu sa ovim štabom i Štabom korpusa i provjerite da ovo nije obmana četničke bande koja strahuje od našeg nadiranja u pravcu Banje Luke ili Sanskog Mosta.

Akcija na Ljubiju³ je uspjela, zarobljena je cijela posada i veliki ratni plijen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Boško⁴

(M. P.)

Komandant,
Petar⁵

BR. 85

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O BORBAMA KOD TRAVNIKA I RASPOREDU SEDME BRIGADE¹

Š T A B
X N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS KORPUSA—
Br. sl.
16-X 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Položaj

Noću između 15/16 o. mj. jedinice I Proleterske, 2 bataljona III Proleterske i VII Krajiška NOU brigada izvršile su akciju na neprijateljski garnizon Travnik.²

³ Vidi dok. br. 99, 101, i 102.

⁴ Šiljegović

⁵ Vojnović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ. pod reg. br. 3937.

² Vidi dok. br. 64.

Početak napada bio je u 20 časova.

Pored pješadije u ovoj akciji učestvovala je artiljerija i tenkovi.

Sa južne strane napadala je I Proleterska, sa istočne dva bataljona III Proleterske a sa zapadne VII Krajiška NOU brigada.

Akcijom je rukovodio Štab I Proleterske divizije.

Od početka napada pa preko čitave noći borba je bila žestoka i neprijatelj se očajnički branio. Do 4 sata ujutro prve neprijateljske odbrane bile su savladane, kada se neprijatelj povukao za odbranu grada. U to vrijeme dobiveno je naredenje od Štaba I Proleterske divizije da je Travničkom garnizonu stiglo u pomoć oko 300 kamiona neprijateljske vojske.³ U vezi s tim, da se odustaje od produženja borbe i da se jedinice povuku na polazne položaje.

Ako je tačno, — što mi nijesmo mogli provjeriti, jedino smo osjetili pojačanu neprijateljsku odbranu, — da je u Travnički garnizon došlo 300 kamiona neprijateljske vojske, onda pretpostavljamo da to nije samo za odbranu toga garnizona, već vjerovatno i [za] ofanzivne operacije u pravcu oslobodjene teritorije (Travnik—Donji Vakuf i Travnik—Jajce).

VII Brigada ove divizije postavljena je po dubini na položajima Turbe—Travnik sa zadatkom čvršćeg zatvaranja pravca Travnik—Donji Vakuf—Jajce.⁴ Od Štaba I Proleterske divizije tražićemo da se ovaj pravac pojača u slučaju neprijateljskog pokušaja prodora. Ovaj pravac smatramo vrlo važnim i na njega ćemo obratiti punu pažnju. Naredjeno je prekopavanje i zakopavanje cesta.

Detalje o ovoj akciji vjerovatno će vam poslati Štab I Proleterske divizije koji je sa akcijom i rukovodio.

Kod VII Brigade u ovoj akciji izbačeno je iz borbe oko 30 drugova i drugarica, od kojih: 3 mrtva, 6 teže ranjenih a ostali lakše. Gubici kod ostalih jedinica nijesu nam poznati. Na ovoj strani, odnosno pravcu neprijateljski protivtenkovski top uništio je jedan naš tenk od 9 tona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab X NOU Divizije,
(M. P.) v. d. komandanta,
Karanović⁵

³ Vidi dok. br. 82.

⁴ Vidi dok. br. 87.

⁵ Nikola

**NAREDBA ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE OD 16
OKTOBRA 1943 GOD. O POSTAVLJENJU RUKOVODILACA
U ČETRNAESTOJ BRIGADI¹**

Š T A B
XI NOU DIVIZIJE
Broj sl.
16 oktobra 1943 god.

N A R E D B A

U saglasnosti sa Vrhovnim štabom NOV i POJ formira se od snaga Banjalučkog i Prnjavorskog partizanskog odreda

**XIV SREDNJOBOSANSKA NARODNO-OSLOBODILAČKA UDARNA
B R I G A D A**

U sastav XIV srednjobosanske NOU brigade ulazi jedan bataljon Banjalučkog i dva bataljona Prnjavorskog partizanskog odreda.

U Štab brigade postavlja se:

za komandanta drug Stevo Samardžija kapetan,
za zamjenika komandanta drug Mladjo Obradović,
za političkog komesara drug Vojo Stupar.
Zamjenik političkog komesara postaviće se naknadno.

U Štab I bataljona XIV SBNOU brigade postavlja se:

za komandanta drug Mile Trkulja,
za zamjenika komandanta drug Mile Marić,
za političkog komesara drug Pepi Tvrz,
za zamjenika politkomesara drug Ljubo Jovičević.

U Štab II bataljona XIV SBNOU brigade postavlja se:

za komandanta drug Predrag Vidović,
za zamjenika komandanta drug Dragan Ilibašić,
za političkog komesara drug Momir Lalović,
za zamjenika politkomesara drug Stanko Vukašinović.

U Štab III bataljona XIV SBNOU brigade postavlja se:

za komandanta drug Ljubo Radić,
za zamjenika komandanta drug Vlado Jotanović,
za političkog komesara drug Kojo Jotić,
za zamjenika politkomesara drug Spasoje Marjanović.

---

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13 5, k. 875.

Štab brigade popuniće ostale članove pri štabu bataljona, kako bi štabovi bataljona mogli pravilno funkcionisati.

U Štab Prnjavorskog partizanskog odreda postavlja se:

za komandanta drug Savo Čereković,

za zamjenika komandanta drug Veljko Šipka,

za političkog komesara drug Adem Hercegovac.

Zamjenik politkomesara postaviće se naknadno.

Štab odreda popuniće ostale članove pri štabu u saglasnosti sa Štabom divizije, kako bi Štab odreda mogao pravilno funkcionisati.

Ova naredba stupa na snagu odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar,

Komandant—p. pukovnik,
Šoša²

Načelnik štaba
major,

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU BRIGADE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O NAPADU NA TRAVNIK¹

Š T A B
VII KRAJIŠKE NOU BRIGADE
16. X. 1943
U 16.30 h

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV

Položaj

1) Naša brigada — ojačana sa tenkovskom grupom i artiljerijskom grupom — vršila je napad na neprijateljski garnizon Travnik u vezi postavljenog joj ranijeg zadatka².

² Narodni heroj Josip Mažar-Šoša. Poginuo 1944 god., prilikom oslobođenja Travnika, kao načelnik Operativnog odjeljenja Petog NOU korpusa.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22.1-2, k. 710

² Vidi dok. br. 64.

2) Naše jedinice vodile su borbu od 20 časova 15 ov. meseca pa do 6.30 časova 16 ov. meseca, kada smo primili vaše naređenje o pojačanju neprijatelja u Travniku i o obustavi napada³.

3) Za celo ovo vreme napada naše jedinice nisu uspele da se probiju u grad. izuzev što su uspele likvidirati pojedine bunkere na spoljnim utvrđenjima.

4) Likvidacija neprijateljskih spoljnih uporišta išla je veoma teško, jer je neprijatelj davao žestok otpor mitraljezskom i bacačkom vatrom a pored toga ispred svakog bunkera postavljena su minirana polja, tako da je 7 mina eksplodiralo prilikom napadanja naših boraca na bunkere.

5) Od eksplozije ovih mina imali smo 5 teže ranjenih, od kojih su 4 do sada umrli.

6) Artiljeriska priprema. po našem mišljenju, nije pokazala znatne rezultate, a naročito u pomaganju uništenja spoljnih neprijateljskih utvrđenja:

a) zato što brdski topovi nisu mogli izvršiti dovoljno pripreme i uzeti potrebne elemente jer nisu imali sa sobom potpune potrebne nišanske sprave;

b) isto tako je mnogo uticala magla koja je bila veoma gusta tako da se nisu mogli osmotriti ciljevi koji treba da se pogode, kao ni oceniti tačno mesto gde pada zrno.

7) Dva tenka koja smo imali na raspoloženju kretala su se komunikacijom Turbe — ulaz u Travnik u istoj visini sa našom pešadijom. sem što je u poslednjem momentu jedan tenk (od 12 tona izišao u napred, koga je iz neposredne blizine ošteti neprijateljski protivkolski top. Šofer tenkista poginuo je, dok je nišandžija na mitraljezu teže ranjen i uspeo da se izvuče do naše pešadije, koji je odmah prenesen do previjališta. Pomenuti tenk pao je u ruke neprijatelja.

8) U ovoj akciji imali smo 26 boraca izbačenih iz stroja, od kojih je 10 teže ranjeno i 16 lakše. Od ovih 10 teže ranjenih do sada je 5 umrlo. Većina ovih teže ranjenih (9) ranjena je od nagaznih mina.

9) U vezi sa ponovnim napadom na neprijateljsko uporište koje nam je ranije bilo dodeljeno, naše je mišljenje da se spoljna uporišta ne mogu likvidirati bez dovoljno precizne vatre iz teških oružja, a naročito bacača mina i protivkolskih topova, i to u toku dana, odnosno predveče i vršiti detaljnu pripremu i gađanje najistaknutijih neprijateljskih utvrđenja koja se odlikuju kao glavno težište neprijateljske spoljne odbrane.

³ i ⁴ Vidi dok. br. 82.

Napominjemo da ovog puta nismo imali nijednog teškog bacača mina, a protivkolac tukao je celo vreme, ali njegovo dejstvo ni izdaleka nije bilo precizno.

10) Protivkolski top, zbog istrošenja municije, povukao se je ka Vakufu radi snabdevanja municijom, odakle će hvatati vezu sa vašim štabom.

11) Naš je predlog da nam po mogućnosti za sledeći napad pošaljete uz protivkolski top i nekoliko teških bacača mina.

12) Isto tako tražimo savet za otklanjanje opasnosti miniranih polja, kako i na koji način bi mogli da skidamo te mine, jer inače naš dosadašnji način vršenja napada zahteva mnogo žrtava a pored toga vrlo štetno utiče na moral samih boraca.

13) Predlažemo i ovo, ukoliko bi bilo ispravno, da se na našem sektoru gde se nalaze mine ne vrši napad spolja, nego da se neprijatelj drži u blokadi pa po upadu u grad da se ovakva uporišta likvidiraju iznutra; u ovom slučaju jedan deo naših snaga mogao bi pojačati dejstvo Prve proleTERSke brigade na njenom pravcu.

14) U vezi vašeg naređenja koje smo primili 16 o.m.⁴ u 6,30 č. povukli smo naše snage i postavili ih i to: dva bataljona severno od komunikacije Turbe—Travnik s dva bataljona južno od komunikacije Turbe—Travnik. Bataljoni su postavljeni po dubini sa zadatkom da izviđaju i prikupljaju podatke o stanju neprijatelja u Travniku, kao i njegovim pojačanjima i eventualnim namerama.

15) Grupa brdskih topova nalazi se pod našom komandom, koja je postavljena pozadi naših jedinica, za dejstvo prema Turbetu i Travniku, dok smo dalekometni top (haubicu 105 mm) uputili prema Donjem Vakufu.

16) U toku akcije nismo uspeli da uhvatimo vezu sa III proleTERSkom brigadom iako smo slali nekoliko puta patrole za vezu sa njima, gde smo izgubili jednog druga. Vezu desno imali smo sa 6 bataljona I proleTERSke brigade, koji se oko 4 sata povukao od reke Lašve, a da nas o tome ništa nije izvestio, iako je verovatno dobio naređenje za obustavljanje napada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Vlado Dapčević

Komandant-major,
Bosnić⁵

Načelnik-poručnik,
Milan Lah

(M.P.)

---

⁵ Milan

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME BRIGADE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE O OSLOBOĐENJU LJUBIJE¹

Š T A B
VIII KR.N.O.U. BRIGADE
— 4. N.O.U. DIVIZIJE —
Br. sl.
16-X-1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Noću 14/15 ov. mj. izvršili su napad na neprijateljsko uporište Ljubija Rudnik² snage I i IV bataljona naše brigade i dva bataljona Podgrmečkog odreda. Neprijateljsko uporište je likvidirano, a posada zarobljena.

Tačno u 1 sat I bataljon u koloni po jedan, po predviđenom planu, ulazio je kroz jedan prolaz u unutrašnjost neprijateljskog uporišta preko uzvišice Tolić. I četa ovog bataljona imala je zadatak da dođe sa leđa iznutra na neprijateljske bunkere, koji su bili ključ čitave posade. Druge dvije čete išle su u vodnim kolonama svaka u svom pravcu na izvršenje svog zadatka. Dok su ove kolone išle na izvršenje svog zadatka, jedan vod IV bataljona zaposjeo je kuću u kojoj su se nalazili oficiri. Svi oficiri zarobljeni su na spavanju, sem dvojice Nijemaca koji su skočili kroz prozor i borci su ih kundacima premlatili, jer nisu smjeli otvarati vatru. I ostale jedinice došle su do straža i pomoću znakova raspoznavanja razoružale straže i upale u bunkere. Otpor je pružila samo jedna grupa i ona je brzo likvidirana.

Osiguranje od Sanskog Mosta dao je jedan bataljon Podgrmečkog odreda³, a od Prijedora IV bataljon naše brigade. Jedan bataljon odreda trebao je napasti Kozin (jedna satnija) ali nije uspio.

U ovoj borbi zarobili smo: 185 domobrana, 13 oficira, između njih dva ljekara, jednog potpukovnika (upravnik rudnika), Zaplijenjeno: dva protukolska topa sa 300 granata, jedan brdski top 65 mm sa 100 granata, jedan teški bacač sa 150 granata, 9 ručnih bacača sa 200 granata, 3 teška mitraljeza, 14 puško-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod reg. br. 3958.

² Vidi dok. br. 84, 100 i 101.

³ Vidi dok. br. 165.

mitraljeza (Brno), 12 „šmajsera“, 10 pištolja, 3 sanduka ručnih bombi, 230 pušaka, 20.000 puščane municije, 100 pari cipela, 70 konja i raznog drugog ratnog materijala.

U borbi su ubijena dva Nijemca (jedan unteroficir), dvije ustaše, 5 domobrana i 4 žandara. Na jednom mjestu žandari su dali jak otpor.

Za čitavo vrijeme razoružavanja posade naročito su se istakli desetari i vodnici koji su, kao vođe domobranske ophodnje a sa znakovima raspoznavanja, razoružavali jedno po jedno uporište. Uopšte, borci su se pokazali disciplinovani i spremni da izvršavaju ovakve zadatke.

Sva postrojenja kao električna centrala, kompresor, rudnički bunkeri, žičana željeznica, dignuta su u zrak i potpuno onesposobljena, 15 lokomotiva zarušeno i vagon i pol dinamita je zapaljen.

Evakuacija nije izvršena u detalje jer su se jedinice širile prema naređenju Štaba divizije. I bataljon je ostao u Ljubiji do 8 sati ujutro kada se je povukao. Do tog vremena nije bilo nikakve intervencije sem pripuckivanja milicije sa obližnjih čuka.

U ovoj borbi naše jedinice nisu imale nikakvih žrtava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkoma,
B.⁴ Đuričić

(M.P.)

Komandant,
Hamdija⁵

---

⁴ Blažo

⁵ Omanović

NAREĐENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE UDARNE GRUPE ZA POKRET PREMA NEVESINJU¹

„N. T.“²
 Pov. br: 23
 16 oktobra 1943 g.
 u 18 čas.
 D. Davidovići

P.S.: „300 N“³ operiše na prostoru Bileća — Trebinje — Stolac (južno od drumu: Plana — Stolac).

„200 N“

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Gacko—Nevesinje 1 : 100.000)

Naša „200 N“ u jučerašnjoj borbi u protivnapadu sinoć oko Bezdeđa razbila je nevesinjske četnike, trojicu ubila i 8 ranila, i naše snage su sada: na prostoru Bezdeđe—Studenci—Ržanik, a III Grupe („300 N.“) na prostoru Davidovići. „100 N“⁴ još uvijek drži Gacko, kao i Fojnicu—Dubljeviće i Jugoviće, a sinoć je nešto gorilo u selu Srgovo, što je valjda kuća Jovana Draganića⁵. Prema nepotvrđenim vijestima „100 N“ je izbila već na Ljeskov Dub, a što je vjerovatno, jer ima direktivu pokreta ka Nevesinju.

Nešto nevesinjskih četnika ima na Vranjkuku (k. 1196), oko sela Mucalovići, na Glogu i oko Zaloma.

Naš Dabarski partizanski odred prebaciće se noćas na prostor Vranjska gdje će ostati ovih nekoliko dana i obmanjivati neprijatelja o prisustvu naših snaga tamo.

Iskoristićemo ovu situaciju da sjutra koncentrično nastupimo ka srcu Nevesinja⁷, ako budu male okupatorske snage da uzmemo i sam grad, a potom će „100 N“ i „300 N“ da idu na svoje sektore, a na sektoru Nevesinja ostaće „200 N“.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 9 2, k. 1147/II.

² Deseta hercegovačka NOU brigada

³ Treća grupa udarnih bataljona Desete hercegovačke NOU brigade.

⁴ Vidi dok. br. 60.

⁵ Vidi dok. br. 20.

⁶ Komandant četnika u Nevesinjskom srezu

⁷ Vidi dok. br. 103 i 111.

Neki naši ljudi govore da u Nevesinju ima svega 150 Švaba, a prije neki dan jedan zarobljeni Švabo prilikom borbe u Udrežnju pričao je da u Nevesinju ima 700 Švaba i 7 topova, što je malo vjerovatno.

N A R E Đ U J E M O :

1.) „200 N“ sjutra u zoru izvršiće napad na bande na prostoru Trusina—Mucalovići—Džinova Mahala i težiti sjutra izbiti u samo Udrežnje, a ako vam je to teže ostvariti, onda u Biograd, ispoljavajući dejstvo ka Nevesinju i Odžaku.

Kuda idete, mobilišite sve sposobno za borbu.

Sa prostorije Biograda uhvatite vezu sa nama, pa ćete sjutra dobiti dalje direktive, po kojim ćete najvjerovatnije u koordinaciji sa ostalim grupama dejstvovati još dublje Nevesinju.

Na slučaj nepredviđenih okolnosti i momentanog prekida veze sa nama, vaši dalji zadaci biće:

Vi ćete dejstvovati na prostoriji Nevesinja—Dubrave upadajući povremeno ka Kolečku, Kruševljanima, Riocima, Sitnici i Hrgudu, a težeći postepeno staviti pod našu kontrolu i prostor ka Konjicu.

Razbijanje i uništenje četničke organizacije na vašem sektoru, vršeći pri svemu tome stalnu i neprekidnu mobilizaciju u naše redove. Ukoliko vam koji bataljon se pojača na preko 250 boraca, formirajte od njega dva, postavljajući mu rukovodioce vašom naredbom kao privremenom, a nas o tome odmah izvjestite radi odobrenja. Novo ljudstvo ubacujte i u „6“.

Pomažite drugove sa terena u osnivanju narodne vlasti.

U podesnoj situaciji zauzmite i Nevesinje, braneći ga upornije.

Održavajte stalno vezu sa „100 N“ i „300 N“ i sa nama.

Na slučaj traženja pojačanja od susjednih grupa ili koordinacije po nekom zadatku, težite im izaći u susret.

Na vašem sektoru stvarajte odrede, pa čim pređu jačinu čete, oduzimajte im ljudstvo, uvršćujte ga u vašu grupu, pa čak da bi im uzeli i najveći dio ljudstva, dajući im pri tome iz grupe već disciplinovanih i svjesnih boraca. Ovi odredi do daljega da budu ranga čete, komandiri i politički komesari da budu samostalni i udarni, a stajaće pod vašom neposrednom komandom. Za sada imate Dabarski odred (66 boraca), koji se stavlja pod vašu komandu jer uglavnom operiše na vašem sektoru (Davidovići, Dabar, Rioca, Vranjska). Ovi odredi uspješno će mobilisati, da samostalno a po potrebi i po vašim direktivama dejstvuju u pozadini neprijatelja, da ga tako obma-

njuju pokretima naših glavnih snaga, da budu centri ob. službe za vas i da vrše atentate na „vojvode“⁸, ne dozvoljavajući im nigdje održati nijedan zbor. Ovi odredi da izlaze u susret i drugovima sa terena, a biće bez ikakve komore.

Vodite računa da zima predstoji radi odjeće i blagovremenog snabdijevanja sa toplim vešom i čarapama.

Paljevine se klonite i ovu kaznu primjenjivati samo u težim slučajevima, kao i uvijek u selu koje daje otpor.

Spiskove vojnih rukovodilaca obavezno popunjene sjutra nam poslati. U spiskove unijeti sve vojne rukovodioce i njihove zamjenike, kao i sve one koji nijesu na rukovodećim položajima, a imali su neki čin u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

Svakih nekoliko dana podnesite nam najopširniji izvještaj o stanju kod vas, a o brojnom stanju svakih 15 dana.

Iz Nevesinja mi imamo namjeru da se priključimo uz „100 N“, pa nam tamo izvještaje slati.

„100 N“ po odlasku sa vašega terena ostaće stalno na prostoru Kifino Selo—Gacko—Dulići dejstvujući i ka Ulogu. Svugdje i stalno kidati sve telefonske linije.

Druga Dušana Brstinu uputite sjutra nama gdje će ostati. Kurira za „100 N“, ako je još kod vas, vratite sjutra nama.

2.) „5“ kreće sjutra iz Miloševića u 5 časova ka Stevanovića Torinama i to putem preko Barakovina, a odatle ovladati Ostrvicom (k. 1245) pa dalje sa Velikog Rankovca—Jargića—Drenove Grede—Ostrvice (k. 1337)—Našinove Gomile, potpomažući se bočno sa našim „2“, a odatle produžujete brzim nadi- ranjem preko sela Doline ka Pandurici, gdje ćete zadržati glavne snage, upadajući sa prethodnicama u selo Grabovicu, u kojoj zapalite 5—6 kuća najvećih zlikovaca iz tog banditskog gnijezda, kao: kuću Četka Petkovića⁹, Vlada Gluhovića (Ivkovića) itd. Ova paljevina je nužna jer je ovo selo skoro bez izuzetka ubijalo mnogo naših drugova sa Zelengore, a radi i pritiska ka Nevesinju.

Pri pokretu sa Velikog Rankovca jaču po- bočnicu uputićete grebenom istočne strane Slata: Javorova Glava—Crno Osoje—Jelovi Vrh—Ravna Strana—Resina, gdje će se zadržati.

Po završenom zadatku vi se smještate u selu Crnica (Slato), postavljajući jaču zasjedu na Pandu-

⁸ Neki četnički komandanti nazivali su se „vojvodama“.

⁹ Četko Petković, policajac u staroj Jugoslaviji — komandant četničkog bataljona.

ric: i Resini radi zatvaranja pravca od Grabovice i Podgrada, a manje obezbjeđenje i na Ravnoj Strani, odakle izvidati Šipačnu i Baba Planinu. Držite vezu lijevo sa „2“.

- 3.) „2“ kreće sutra u 6 časova iz Bibovine pozadi „5“ do blizu Stevanovića Torine pa kada „5“ ovlada sa Ostrvicom i krene na Veliki Rankovac, vi ćete krenuti u napad kosama iznad Donjeg Lukavca težeći što prije ovladati sa Oštrim Visom, odakle napadate bočno Kosmaj i Potrub, pa čim razbijete bande, produžujete napad na Branilovo Brdo, a odatle kosama istočno od sela Rogače, težeći što prije ovladati sa Glogom i Velikom Gradinom, a odatle preko Sugrebnjače sa manjim dijelovima i preko Videža izbićete na Nekudinu h Galove Dol. gdje ćete se zadržati.

Po dostizanju krajnjeg cilja smjestićete se u Gornji Drežanj, postavljajući jače osiguranje na Nekudinu i Galove Dol radi zatvaranja pravca od Odžaka, kao i manje osiguranje na Videž radi osiguranja od Zovi Dola i Trusine. Osmatračnicu ostaviti i na putu na Sugrebnjače.

Most ispod koga Zalomska Rijeka i Drežanjski Potok prolaze ispod druma pokušajte bar onespobiti.

- 4.) „10“ kreće sutra u 6,30 časova iz Barakovine sa bolnicom i komorom „5“ pozadi „2“ do Lukavačkog Klanca, a odatle na Gornji Lukavac—Potrub—selo Doline gdje će se smjestiti, postavljajući osiguranje na Glogu i Gradini radi osiguranja od Trusine, kao i manje osiguranje na Našinovu Gomilu radi zatvaranja pravca od Lukavca.

5.) Sve jedinice svaku čuku sutra kada zauzmu da pale jače vatre da se vidi napredovanje jedinica obje grupe, a i radi pritiska na Nevesinje.

- 6.) Ovaj Štab kreće sa „10“ i zanoćice u selu Doline.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NAŘODU!

Politički komesar
Čedo¹⁰

Komandant
Rade¹¹

¹⁰ Kapor

¹¹ Hamović

без икакве pomozi.

Идите рачуна да има престоје ради одјеле и благовременог одсподјекана са топлим везом и чарапима.

Паменице су клиците и ову камау пријемкрати само у тежи саучајенима, као и умијек у селу које даје отпор.

Свесноје војнички дивизионе обавезно пошљава сјутра или послеподне у списове укљети све војне руководиоце и акције замјеника као и сва ова која изјесу на руководиоцима, и имају су који чак у одвојеној дугосказанској војсци.

Сваки неколико дана поднесите нам најопширнији извјештај о стању код вас, а у бројном стању сваки 15 дана.

На Невеска ми имамо намјеру да се прикључимо у "100 Н." на нам тако извјештаје олата.

"100 Н." до одласка се ваврета терена востанало на престоју Кајман Сада - Јацко - Дрвини дејствујућа а ка 28000.

Саутраје и стално издата све телефонске линије. Друга Дрвина Врстану уклате сјутра нама гдје ће бити. Курира за "100 Н." ако је још код вас вратите сјутра има.

1./ 100

Овај документ је издат у савјету
за војну полицију
Београд, 1941.

креће сјутра на Клеменцима у 8 часова на Стевановићу Горцима и то путем преко Барановина, а одатле овладати са Остраница /х.1245/ на дава са Велики Рикова - Јаргић - Дрвина Града - Остранца /х.1237/ - Милинова Гомла, потпомажући се бочне са малим "2", а одатле продужете брзи надрани према село Долине јука на Пандурама, гдје ћете задржати главне снаге. Успадјућа са претходницама у село Грабовица у којој запаметити 3 - 6 КИПА НАЈБОЉИХ ВОЈНИКА ИЗ ТОГ КАНДИДАТНОГ ГИЈЕЛЕНА, КАО И КУКУ ИЛИНА ПИШОКОВА, ИЛИЦА ГАУКОВИЦА /КОНОВАЦ/ итд. Ова намера је кука јер је ово село скоро без културна увијало много навиј другача са Зеленагора, а ради и притисна на Невескају.

При покрету са Велики Риковата јачу побочнику уклати те гробаном источне стране Слати Јаворна Глава - Дуго Боре Јасна Врх - Рана Страна - Ресна гдје ће се задржати.

По извршењу задатку ви се смјестите у село Црквица /Илико востаналућа јачу засједу на Пандурама и Ресна ради садржане права од Грабовице и Подграбе, а нама обавјештење и на Рана Страна, одатле извјештаје Ипачку и Баби клацима. Дикате јачу изјесу са "2".

3./ 100

креће сјутра у 8 часова на Невеска поводи "5" до Брну Стевановића Горцима, на која "5" овлада са Остранца и Брну на Велики Риковац на ћете покрети у намад косама намад Дугог Дрвина, тежићи што прије овладати са Отра Вис, одатле овладати бочне Космај и Потруб, на чим разбијете бочне кредуријете намад на Крањскоје Врло, а одатле косама источно од села Голча тежићи што прије овладати са Гаог и Велика Градина, а одатле према Суворовата са малим дијеловима и преко Илдин кацијете на Некулина и Галова До, гдје ћете се задржати.

По достизању крајег циља смјестите се у Горак Дрвина востаналућа јаче осигурање на Некулина и Галова До ради стварна права од Опача као и мале осигурање на Илдин ради осигурање од Веза До и Труоине. Осматрачкицу савалети и на куку на Суворовата.

Мост ковак кога Валовска ријека и Дрвински востаналућа према влпод другим покушајте бар успособојте.

4./ 100

креће сјутра у 8.30 часова на Барановина са Великином и комором "5" поводи "8" до Дукавацког Илациа, а одатле на Горак Дукавац - Потруб - село Долине гдје ће се смјестити востаналућа осигурање на Гаог и Градина ради осигурање од Труоине као и мале осигурање на Милинова Гомла ради садржане права од Дукавац.

5./ Све јединице оваку чуку сјутра нама излази да ПАКИ ЈАЧИ ЗАЛУД. Не се виле извршавале јединица одје групе, а и ради притисна на Невеска.

6./ Илци Штаб креће са "100" и запаметити у селу Долине. Овук савајну - востаналућа востаналућа.

NAREĐENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 16 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE UDARNE GRUPE ZA POKRET PRAVCEM BILEČA—PODOSOJ—TUHOR¹

Š T A B

X HERCEGOVAČKE N.O.U.
BRIGADE16 oktobra 1943 g.
u 20.30 č.

s. Radmilović Dubrava

Strogo poverljivo!

„200 N“

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Trebinje—Dubrovnik—Nevesinje 1 : 100.000)

Prema dosadašnjim obavještenjima u Bileći i Trebinju nema Švaba. Na Dubovac, a vjerovatno i oko Bileće, Vodene Gradine ili Tuhora pa i Granice ima nešto četnika. Italijani koji su bili kod Kosijerova (svega njih oko 150) prekjuče su prošli kroz Bileću ka Planoj i valjda su otišli ka Gacku. To su bili većinom oficiri i podoficiri koji su tražili vezu sa nama, ali su se uz njih priljepili neki četnici koji su im pričali da ćemo ih mi poklati, te će ih najvjerovatnije četnici negdje odvesti i razoružati.

Naš „2“ moraćemo najhitnije upućivati po spec. zadatku, a sa našim ostalim snagama sjutra ćemo se prebaciti na prostor Dola—Simijovo, odakle ćemo krenuti na Vranjsku—Vlahoviće, radi mobilizacije istih, a potom vršiti jači pritisak na Nevesinje, da bi ga tako vezali za sebe i omogućili našoj „100 N“ da uspješno riješi pitanje Gacka i dalje zadatke².

N A R E Đ U J E M O :

- 1.) „200 N“ krenuće sjutra sa prostora Deleuše—Baljci u 6 časova sa zadatkom da ovlada sa Bilećom, bacajući jače snage preko Vlajinje i Torića, a manje preko Modropca i Podosoja ka Tuhoru, odakle bez zadržavanja odmah produžiti dalje napad, upućujući opet jače snage lijevim krilom preko prostora Ljubu-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33—1, k. 1147/II.

² Vidi dok. br. 59 i 111.

šića i Korita, Malog Tisca—Vučje Glave—Miljeve Gomile ka Gozdeljaku i Goljubinjki, a slabije snage preko Tuhora, Ilijine Glave i Šobadina—Bukovog Visa i Bijele Stijene, pa dalje ka visu Sitnica (k. 1267)—Orlovcu i Kobiljoj Glavi (k. 1419), te tako težeći što prije ovladati prostorom Zvijerine i Gornjih i Donjih Dola. Po završenom zadatku glavnine ćete razmjestiti na prostoru Gornja i Donja Dola, obezbjeđujući se od pravca Zvijerine. Žrvnja i Radimlje, kao i na Sitnici, Orlovcu i Kobiljoj Glavi.

18 o. mj. prebacićete se preko Kobilje Glave i Todorića i razmjestićete se u sela: Novčići—Kešelji—Kašikovići i Jasenje obezbjeđujući se jače od Zasad (držeci svakako Ostrvicu i Kremeno Brdo), kao i od pravca Todorića i Sitnice (držeci svakako i Krstac i Kobilju Glavu).

Napominjemo vam da će 18 o. mj. „2“ i „5“ i mi biti u Dlakošama i Oblom Brdu sa obezbjeđenjima na Kovačevcu, Ljeljen Koritu, Oblom Brdu (k. 1011) i Velikoj Gradini (k. 1090).

2.) „5“

kreće sjutra iz Vranje Dubrave u 7 časova na Bijelu Rudinu, a odatle preko Podgorja i Jarčišta, težeći što prije izbiti na Oblo Brdo, gdje će se zadržati dok „2“ ne izbije na Mirovu i Osmić Gomile i da tu zapali vatru. Na taj znak produžujete dalje napad preko Oštre Kose i Kukuna, težeći što prije ovladati i sa Kamenom Glavom, smještajući glavninu u selo Deliče i ostavljajući jače osiguranje na Kamennoj Glavi, čukama ka Rogojevini i Ostrvici, kao i makar manje dijelove na grebenu u pravcu sela Todorići. Dakle, vi zatvarajte pravce od Kukriče, Trenslove i Todorića.

3.) „2“

kreće sjutra iz Radmilović Dubrave u 7 časova preko Prijedora i Zaušja, težeći što prije ovladati sa Dubovcem, a zatim preko Bodenika i Granice, težeći što prije ovladati sa Mirovom i Osmić Gomilama, gdje odmah po izbijanju zapaliti vatru i odmah produžiti dalje sa napadom preko Pometene Glave—Krstiče—Suvtjesa na Panduricu i smjestićete se u Simijovu, ostavljajući jača obezbjeđenja na Kukunu, Pandurici i Oštroj Kosi. Izviđajući ka Krstači.

4.) Komora „5“ da se javi intendantu Brigade³ u Radmilović Dubravi sjutra do 7 časova, odakle skupa sa bolnicom i komorom „2“ i ovim Štabom kreću iz Radmilović Dubrave sjutra

³ Miloš Peljević

u 7 časova i 30 minuta putem za Prijedor—Zaušje—Radmilovići (Granica)—Krstića—Simijovo, gdje će se i smjestiti bolnica i ovaj Štab.

5.) Sjutra zauzimanje svih važnijih čuka obilježiti dimom.

Ovaj Štab gdje bude u 11, 13 i 15 časova naložiće vatru.

6.) Znaci raspoznavanja po ključu.

7.) Ishrana putem pravilne rekvizicije.

Skrenite pažnju ljudstvu na pristojno ponašanje spram ovih više četnicima naklonjenih sela gdje ćete se smjestiti, a pokušajte ih i mobilisati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Čedo⁴

Komandant

Rade⁵

Dostavljeno: „200 N“, „2“, „5“ i bolnici.

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA U VREMENU OD 1—15 OKTOBRA 1943 GODINE¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE

Str. pov. op. br. 33/43

dana 16. X. 1943 godine

Izvještaj o akcijama i vojnom radu za proteklih 15 dana dostavlja

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

I bataljon:

P o l o ž a j

1 ov. mj. bataljon je izvršio pokret pravcem: Bijelića Glavica—Dragovići—Potočani—Kojin Han u cilju čišćenja terena od četnika. 2 ov. mj. bataljon je izvršio pokret pravcem: Kojin Han—Skucani—Otpočivaljka—Čukale. U Otpočivaljki su se pre-

⁴ Kapor

⁵ Hamović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 46 3, k. 875.

dala i prišla u naše redove 4 četnika i donijeli sa sobom 4 karabina i 150 metaka. 3 ov. mj. bataljon se nalazi na položajima Čukale. Toga dana održana je konferencija sa komandnim kadrom i sa narodom. 4 ov. mj. bataljon je na istim položajima. 5 ov. mj. bataljon je izvršio pokret do Selišta gdje je ostao na položajima do 8 ov. mj. 7 ov. mj. jedna četa patrolirala je do Milosavaca, a jedna patrola u Lijevče [Polju]. 8 ov. mj. bataljon je krenuo iz Selišta do N. Martinca i tu zanoćio. 9 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Martinac—Šeškovci—Kriškovci u cilju razbijanja četničkih bandi. U Kriškovcima održan je zbor sa narodom. 10 ov. mj. bataljon je na položajima u Milosavcima, gdje je održan zbor sa narodom. 11 ov. mj. bataljon je krenuo iz Milosavaca do Šeškovaca, gdje je 12 ov. mj. održan zbor sa narodom. Istog dana bataljon je izvršio pokret do N. Martinca, gdje je vršeno sakupljanje namirnica. 13 ov. mj. bataljon je na položajima u N. Martincu. Toga dana politkomesar brigade² održao je konferenciju sa bataljonom, a takodjer su istog dana vršene vježbe sa cijelim bataljonom. 14 ov. mj. bataljon je krenuo iz N. Martinca do Čukala, gdje se zadržao do 15, časova a tada krenuo do sela Rakovca, gdje je zanoćio.

Dezerterstva je bilo, i to novomobilisanih drugova, šest ih je dezertiralo.

II bataljon:

1 ov. mj. bataljon je vršio akciju na četnike u Čardačištu i protjerao iste. Zarobljen je 1 četnik i zaplijenjen 1 karabin. 2 ov. mj. bataljon je izvršio pokret pravcem: Čardačište—Devetine—Hrvačani—Crkvine—Gusak. 3 ov. mj. bat. je krenuo iz Guska u okolicu Prnjavora, a 4 ov. mj. preko Cera za Palačkovce gdje je ostao do 7 ov. mj., kada je izvršio pokret pravcem: Brdjani — Stanari — Stanarsko Raskršće — Dubrava — Trifunovo Brdo — Radnja, gdje je došlo do sukoba sa četnicima. i poslije vrlo kratke borbe iste protjerao. 8 ov. mj. bataljon vrši akciju na neprijateljsko uporište Križ, ali je neprijatelj već ranije isti napustio. 9 ov. mj. bataljon vrši akciju na uporište Jelah. Akcija nije uspjela. Ubijen je 1 neprijateljski vojnik, zarobljen 1 karabin i 10 voj. čebadi. Naši gubici: 2 druga i 1 drugarica su poginuli. Uništen je 1 voz, zarobljen 1 motocikl i 1 radio-aparat. 10 ov. mj. bataljon ponovo vrši akciju na uporište Jelah i to: na školu i oklopni voz u stanici. Voz je likvidiran pomoću protivkolskih pušaka. Zarobljeno je 26 nepr. vojnika, od kojih su 2 ustaše, a koji su odmah strijeljani. Od zarobljenih vojnika 17 ih je ostalo u našim redovima. Zaplijenjeno je: 24

² Rade Bašić

austriska i francuska karabina, municije za razne karabine 3.320 kom., 12 mina za bacač, 11 šinjela, 19 koporana, 25 čakšira, 2 čebeta, 1 telefon, 500 mt. kabla, 1 brdska kuhinja, 50 lt. benzina i 1 radio-aparat. Naši bez gubitaka. 11 ov. mj. bataljon se odmarao u selu Piljuziću. 12 ov. mj. bataljon je krenuo za M. Prnjavor. Usput je došlo do sukoba sa četničkom bandom koja je protjerana. Imali smo jednog teže ranjenog druga. 14 ov. mj. bataljon vrši akciju na želj. stanicu Johovac, između Doboja i Dervente. Stanica je likvidirana sem betonskog bunkera koji se uporno branio. Zarobljena su 4 domobrana, dok je zaplijenjeno: 4 ruska karabina, 2.800 metaka, 60 raketa, 13 bombi, 43 bluže, 36 hlača, 43 opasača, 10 šinjela, 15 pari čizama, 13 vesti, 31 fišeklija, 7 čebadi, 24 sanduka marmelade, 29 kg. šećera, 10 kg. ulja, 5 lt. petroleuma, 40 kg. meda, 140 kg. hljeba, 10 kg. soli, 52 kom. brijaćeg sapuna, 2 kg. sapuna, 1 tel. aparat.

Sa bataljonom se za ovih 15 dana vojnički vrlo malo radilo uslijed stalnih pokreta i borbi, ali ipak su održane dvije bataljonske konferencije na kojima su učestvovali svi borci. Na ovim konferencijama uglavnom se radilo na uzdizanju komandnog kadra i disciplini. Komande četa radile su desetične, vodne i četne obuke, koje je kontrolisao komandant bataljona. Primijećeno je da borci imaju volju za ovakve vježbe, ali komandni kadar (niži) je mlad. Sa komandama četa održane su dvije konferencije na kojima su iste upozorene na mobilizaciju i čuvanje ljudstva. Mobilisano je 14, a dobrovoljno se javilo 5 drugova. Od novomobilisanih i onih iz V brigade dezertiralo je 10.

III bataljon:

1 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Milosavci—Čardačani—Vlaškovci—Kadinjani—Cetojevići—Rajčevci—Ladjevci, sa zadatkom da protjera ili uništi četničku bandu na pomenutom pravcu. U Blaškom je došlo do sukoba sa bandom, koja je pobjegla u pravcu Klačnica. Zarobljen je 1 četnik i zaplijenjen 1 karabin. Iz Klačnica je dejstvovala artiljerija, od koje smo imali 3 ranjena i 1 mrtvog druga. 2 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Vršani—Mravica—Cer. U čitavom ovom kretanju nije nigdje došlo do sukoba. 3. ov. mj. bataljon je imao pokret Prnjavor—Glogovac, gdje se je odmarao. 4 ov. mj. bataljon kreće pravcem: Mačkovac—Trnjani—Vijački Lug—Draganovac, odakle je u 24 časa krenuo pravcem: Palačkovci—Vijački Lug—Drijen—Brdjani sa zadatkom da pročiste teren od bande. Neprijatelj uopšte nije primijećen. 5 ov. mj. pokret Detlak—Glogovac, gdje se odmarao. 6 ov. mj. jedna četa krenula je pravcem Rastuša—Radnja sa zadatkom da primi neke drugove iz Tešnja i primila 22 druga, od kojih su dvojica domobrana. Od ovih drugova

12 je otišlo u TTNOP³ odred. dok ih je 10 ostalo u ovoj brigadi. 7 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Rastuša—Radnja gdje su prikupljeni podaci o četničkoj bandi. 8 ov. mj. bataljon je izbio na prugu Teslić—Doboj, postavio zasjedu i minirao prugu. Naišao je oklopni voz i uništen je. Vozu se nije moglo prići zbog čistine te tako nije ništa zaplijenjeno. 9 ov. mj. bataljon je krenuo za Jelah i zadržan je na Križu kao rezerva za slučaj potrebe. 10 i 11 ov. mj. bataljon se odmara na Križu. 12 ov. mj. bataljon vrši pokret pravcem: Agičevine—Marinkovo Brdo—Hajdučki Grob—Čardak—Dejanović—Visoka Planina—Veliki Prnjavor, gdje je došlo do borbe sa hrvatskom milicijom. Ubijena su 2 i 4 zarobljena milicionara. Zaplijenjeno je 4 karabina. Naši bez gubitaka. 13 ov. mj. bataljon vrši akciju na želj. stanicu Kotorско na pruzi Derventa—Doboj. Stanica je likvidirana, zarobljeno je 4 domobrana, zaplijenjeno je 4 karabina, zapaljeno 10 vagona ugljena, 2 vagona žita i želj. stanica. Minirana je pruga na kojoj je uništena 1 lokomotiva. 14 ov. mj. bataljon kreće za Smrtiće, gdje se odmara.

Sa ovim bataljonom je takodjer vojnički vrlo malo radjeno zbog čestih pokreta i akcija. Ipak su održana dva sastanka sa komandnim kadrom i ukazivano na greške koje se događaju naročito ona kod pruge, kada je propušteno da se dodje do plijena. Mobilisano za ovih 15 dana nije, ali se dobrovoljno javilo 12 drugova. Dezertiralo je 5 drugova.

I bataljon V brigade: (za vrijeme od 8 do 15 ov. mj.⁴)

8 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Pojezna—Jelenska—Gornja Ostružnja prema Gojakovcu. Na Malom Krnjinu došlo je do sukoba sa četničkom patrolom, koja je rastjerana i pobjegla prema Gojakovcu. Rasporedjen je bataljon u 3 kolone i krenuo prema četničkoj bandi, koja je zauzela položaje na Gojakovcu i istu poslije duže i žešće borbe rastjerali. Istog dana sklopljen je sporazum sa milicijom u selu Miljanovci da ne pucaju na nas. Noću izmedju 8—9 ov. mj. bataljon je sa dvije čete krenuo na Omanjsku, gdje je došlo do sukoba sa milicijom i istu istjerali iz 5 prvih bunkera i zapalili. Milicija se povlačila prema Doboju, koncentrisala i izvršila protivnapad. Jedinicama ovog bataljona bilo je nemoguće dalje nadirati. Zaplijenjeno je 500 metaka, a imali smo 1 lakše ranjenog druga. 9 ov. mj. pri spuštanju na prugu četnici su napali s ledja, tako da su se čete morale povratiti na proganjanje četnika. Ponovo smo sa dvije čete krenuli na prugu i kada se sišlo u selo Miljanovce, čula se ponovo žestoka

³ Tesličko-tešanjski NOP odred

⁴ Vidi dok. br. 34 i 92.

borba za ledjima te su se snage ponovo vratile i rastjerale bandu, ali je već bio sumrak i spuštanje na prugu nije izvršeno. 10 ov. mj. napali smo miliciju u selu Omanjskoj i razbili je. Zaplijenjena su 2 karabina i nešto municije. 11 ov. mj. bataljon je na odmaranju u Gojakovcu. 12 ov. mj. bataljon je krenuo pravcem: Stanovi—Mala Bukovica—Kladari i vodio borbu sa četničkom bandom sve do Ljeskovih Voda. iste rastjerao a neke dijelove natjerao na rijeku Bosnu. Noću između 12 i 13 ov. mj. spustio se na prugu, istu minirao i postavio zasjedu. Voz je naišao i odletio u zrak. Zarobljena su 2 Nijemca, 2 domobrana kao i željeznička posada, koji su pušteni. Zaplijena su 25 vagona sijena, 1 luksuzni auto, razbijena lokomotiva i zaplijenjen 1 vagon meda, od kojega je izvučeno 1.100 kg. Od ove količine meda 1.000 kg je poslato za naše bolnice. Zaplijenjeno je 5 karabina, nešto municije i odijela. 13 ov. mj. krenuo je bataljon pravcem: Vel. Prnjavor—Mala Sočanica. Do sukoba je došlo u Prnjavoru sa milicijom i istu rastjerali. Tom prilikom ubijen je najveći krvnik ovog kraja, ustaša Antić. 14 ov. mj. bataljon se nalazi u Pojezni na odmaranju i prikupljanju dezertera. 15 ov. mj. bataljon u Pojezni sa istim zadatkom.⁵

Ishrana se vrši na terenu i zadovoljavajuća je. Odjeća i obuća slaba.

Kulturno-prosvjetni rad je slab.

Jedinica živi vojničkim životom, ali obzirom na zadatke koje izvršava, potreban joj je izvjestan odmor i sredjivanje i bolje učvršćivanje vojne discipline. Zapovijesti i naredjenja izvršavaju se bezuslovno, tačno i na vrijeme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Rade⁶

Komandant-major
Mečava⁷

⁵ Opširnije o borbama u ovom vremenu vidi u dok. br. 116.

⁶ Bašić

⁷ Petar

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA PETE NOU BRIGADE ŠTABU DVANAESTE NOU BRIGADE O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 8 DO 15 OKTOBRA 1943 GODINE¹

ŠTAB I BATALJONA
V KOZARSKOJ NOU BRIGADI
16 oktob. 1943 god.

ŠTABU XII NOU BRIGADE

Dostavljamo vam izvještaj o borbama koje smo imali od 8—15. X.

8. X. u 1 sat po noći smo krenuli² sa bataljonom iz sela Pojezne preko Jelanske—Gornje Ostružnje prema Gojakovcu. U putu na Malom Krnjinu naišli smo na patrolu četničku koju smo razbili i ista je pobjegla u pravcu Gojakovca, odatle smo rasporedili bataljon u tri kolone i krenuli prema Gojakovcu. Na visovima oko Gojakovca naišli smo na jači četnički otpor, pošto su bili zauzeli položaj prema nama, i iste smo nakon jače i duže borbe rastjerali tako da su pobjegli u raznim pravcima a jedan dio, veći, pobjegao je na hrvatski sektor. U ovoj borbi mi bez gubitaka.

Istoga dana po dolasku na Gojakovac uhvatili smo vezu sa milicijom iz sela Miljanovaca i sporazumjeli smo se da oni ne pucaju na nas i da je nama u svako doba prolaz siguran kroz njihovo selo.

Noću između 8 i 9. X. sa dvije čete smo krenuli na akciju na selo Omanjsku a jednom četom u Miljanovce. Četa koja je išla u Miljanovce sastala se [sa] milicijom istoga sela i sa hodžom usmeno je sredjeno da se ne puca na nas. Čete koje su išle na Omanjsku istjerale su miliciju iz prvih 5 bunkera i iste zapalili, milicija se povlačila prema Doboju i skoncentrisala se i izvršila kontranapad; našim četama bilo je nemoguće prodirati dalje. Mi smo imali jednog lakše ranjena. U rovovima je nadjeno 500 metaka.

9. X. Ujutru pri napredovanju naših četa prema pruži četnici su zapucali sa ledja, tako da su čete morale se povratiti na progonjenje četnika. Oko 9 sati ujutru povratile su se čete na doručak. Četa koja je bila u Miljanovcima hvatala je vezu sa

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5 5, k. 869.

² Vidi dok. br. 34.

II bataljonom XII brigade, kao i sa komandantom³ iste brigade i dobili smo naredjenje da krenemo prema pruzi; mi smo [to] i učinili, sa dvije čete smo krenuli prema pruzi a jedna četa ostala u zaštiti radnog voda i zaledjine; kada smo mi sa dvije čete sišli u selo Miljanovce u pravcu pruge, četnici su napali na Gojakovac i čuo se juriš i jača borba; mi, videći to, morali smo se okrenuti i napasti četnike kojih je bilo dosta; pošto smo razbili četnike, sa četama smo [se] povratili u logor Gojakovac jer je već bio sumrak.

Noću između 9 i 10. X. jednu četu smo poslali na prugu prema Jelahu a jedna četa u zaštiti komore, dok je treća četa krenula prema Omanjskoj i napala miliciju; kao i prošle noći, miliciju su malo potisli i uhvatili dva milicionera, po kojima je poslato pismo u smislu predaje nama, oni su na pismo odgovorili jačom paljbom i jurišem. Zarobljena su dva karabina i nešto municije. U tome je stigao izvještaj od komandanta XII brigade da se on povukao sa svojim snagama sa Jelaha i mi smo odmah odustali od dalje borbe sa milicijom jer smo vidjeli da je bespotrebno.

10. X. Bataljon u selu Gojakovcu na odmoru.

11. X. Bataljon u selu Gojakovcu na odmoru, istoga dana održano je vojno savetovanje sa komandama četa i vodnicima.

12. X. Sa bataljonom ujutru u 7 sati smo krenuli po naredjenju u progonjenje četničkih bandi sela Stanova—Bukovice Male i Kladara. Istoga dana imali smo borbu sa četnicima sve od Ljeskovih Voda pa do Kladara. U Kladare smo stigli naveče u 5 sati. Tog dana mi smo bili bez gubitaka. Neprijatelja smo rastjerali i razbili i neke dijelove natjerali na rijeku Bosnu.

Noću između 12 i 13. X. sa dvije čete sišli smo na prugu i istu podminali u Čifčijama, s tim da srušimo voz; nakon kraćeg vremena voz je naišao, koga smo podigli. Zarobljena su tri Ni-jemca, i 2 domobrana, koji su pušteni, kao i željeznička posada kod voza, koja je puštena. Mi bez gubitaka. Tom prilikom zapaljeno je 25 vagona sijena, 1 automobil luksuzni, razbijena lokomotiva kao i zarobljen 1 vagon meda, od koga je izvučeno 11 metara, dok je ostalo uništeno. Od ove količine meda je 10 metara poslano za naše jedinice, tj. preko Štaba divizije.

Zarobljeno je 5 karabina, nešto municije kao i odijela kod vojnika.⁴

13. X. Sa bataljonom smo krenuli iz sela Kladara preko Velikog Prnjavora i Male Sočanice. Borbu smo imali sa milicijom na Prnjavoru, koju smo rastjerali i jednog ubili. Mi bez gubitaka. Ubijen je najveći krvnik, ustaša ovog kraja, Antić.

³ Narodni heroj Ranko Šipka

⁴ O dejstvima ovog bataljona u ovom periodu vidi u dok. br. 91.

14. X. Bataljon u selu Pojezni na odmoru kao i prikupljanju dezertera koji su pobjegli iz naših jedinica.
15. X. Bataljon sa istim zadatkom u Pojezni.
16. X. Bataljon u Pojezni priprema za smotru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Joco⁵

Komandant,
Veljko⁶

BR. 93

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRVARSKOG NOP ODREDA OD 16
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O SITUACIJI I RASPOREDU JEDINICA¹**

Š T A B
DRVARSKOG N.O.P. ODREDA
Str. pov. sl.
16-X-1943 g.

ŠTABU II BOS. NOU KOPUSA

P o l o ž a j

12 o. m. četa Bihackog bataljona koji drži položaj u Rajnovcima sukobila se je sa jednom kolonom neprijateljskih vojnika Nijemaca koji su krenuli iz Kulen Vakufa u Rajnovce sa namjerom da opljačkaju selo.

U toj borbi Nijemci su imali 8 mrtvih a 14 ranjenih. ubijena su 3 konja. jedan konj sa potpunom ratnom spremom zarobljen, 3 puške, 200 metaka, 3 opasača i oprema sa dva konja.

Na našoj strani bila je jedna drugarica lakše ranjena.

13 o. m. četa istog bataljona koja drži položaj u Ripču dočekala je neprijateljsku kolonu, tj. satniju koja je pokupila iz sela Lohova narod i stoku. U borbi sa neprijateljem naši su uspjeli oteti narod i stoku, stoka je vraćena narodu a narod se je vratio kućama.

⁵ Marjanović.

⁶ Stojaković

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—1, k. 1628.

Neprijatelj je imao jednog mrtvog a više ranjenih. Naši nisu imali nikakvih gubitaka.

Stanje na Petrovačkom sektoru je sljedeće:

U Vrtoču se i dalje nalazi neprijateljski garnizon, koji je pojačan sa jednom satnijom Nijemaca koja je došla iz Prkosa. Isto prije dva dana stiglo je iz Lapca u Vrtoče 70 četnika, pojačanje ovim četnicima koji su došli iz Dalmacije.

Kako smo obaviješteni od dosta pouzdane strane, četnici i Nijemci imaju namjeru da ponovo udju u Petrovac i da opljačkaju stoku ovoga kraja i da mobilišu ljudstvo sve sposobno od 18 pa do 50 godina.

Ovome se može vjerovati jer [su] zbilja četnici dosta aktivni ovih dana i upadaju u naša sela.

Vrtočki garnizon, preko špijunaže koja je dosta jaka na petrovačkom kraju, obavještava ih o našim snagama na ovome sektoru koje su vrlo male.

Prema ovoj situaciji, ukoliko postoji mogućnost, bio bi nam jako potreban naš Udarni bataljon. Mi smo Vam već dva puta pisali za potrebu toga bataljona na ovome sektoru, na koje nam još niste ništa odgovorili

Komandi mjesta Petrovac dali smo još 10 (deset) pušaka u zaštitu grada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
B.² Kecman

Komandant
Branko Tanjga

P. S.³

Prije nekoliko dana poslali smo Vam dva druga na kratki kurs za obučavanje oko engleskog eksploziva, te isti još se nisu vratili a neophono su nam potrebni. Ako su dotični drugovi završili, molimo taj Štab da ih odmah uputi u Odred jer ćemo iste moći odmah da upotrijebimo.

isti

---

² Bora

³ Na originalu dopisano mašinom, ćirilicom.

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA KOZARSKOG NOP
ODREDA ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O RADU I IZVEDENIM AKCIJAMA NA SEKTORU OKO
PRIJEDORA¹

Š T A B
KOZARSKOG N.O.P. ODREDA

Br. 1
16-X-1943 g.

DRUGARSKOM

ŠTABU II BOS. N. O. U. KORPUSA

P o l o ž a j

Petnaestodnevni izvještaj o akcijama i vojnom radu dostavlja.

AKCIJE: 1. do 3. X. radjen sa vojnicima pješadiski egzer-
cir, a noću izmedju 3. i 4. trgana pruga kod D. Dra-
gotinje.

5. do 8. radjeno sa vojskom prestrojenja i obuka
sa oružjem.

9. i 10. radjen pješadiski egzercir, nastupi i ot-
stupi.

23. IX. četa ovog odreda učestvovala je u napadu
na Svodnu sa snagama 11 brigade i tom prilikom je
zarobljeno 20 karabina, 2 puškomitraljeza sa svom
ratnom spremom.

Noću izmedju 10. i 11. snage I čete ovog odreda
izvršile su napad na pretstražu grada Prijedora. Tom
prilikom zarobljeno je 9 domobrana sa svom ratnom
spremom, dok je 8 uspjelo izbjeći. Iste noći patrola
iste čete sa jednom grupom минера potrgala je prugu
više samog grada prema Kozarcu. S naše strane nije
bilo žrtava.

12. X. vod naše Druge čete sačekao je neprija-
teljsku patrolu na pruzi izmedju D. Dragotinje i tom
prilikom zarobio 3 domobrana sa svom spremom, dok
su tri ranjena i jedan skočio u Sanu.

---

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 11 1—7, k. 456.

Noću između 12. i 13. držan položaj iznad Prijedora jer je iste noći vršen napad na sam grad Dubicu.

13. X. Neprijatelj je krenuo iz Prijedora prema Dubici preko sela s namerom da pljačka, i nakon kraće borbe neprijatelj je stjeran u sam grad Prijedor. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 7 ranjenih.

14. X. držan položaj prema Prijedoru.

15. X. snage ovog odreda sačekale su neprijatelja na cesti od Kozarca prema Prijedoru. Neprijatelj je nastupao sa 120 domobrana ispod i iznad ceste u streljačkom stroju i došlo je do sukoba, i sama borba je trajala sat i po, došlo je do toga da je neprijatelj u samoj borbi uspio uhvatiti živa borca, dok zamjenik pol. komesara I čete je jedva izmakao i nakon kraće i žešće borbe isti je bio oslobođen od naših boraca. Neprijatelj je u toj borbi imao 15 mrtvih, 20 ranjenih i 4 zarobljena živa; s naše strane lakše je ranjen jedan drug.

Tom prilikom zarobljena su 2 puškomitraljeza, 10 okvira, jedan mali bacač i 15 karabina sa svom ratnom spremom.

Što se tiče nedostataka u ovom odredu, oni se popravljaju, ali pošto su komande četa dosta mlade i nemaju dovoljno inicijative [to ide sporo]. Ljudstvo u ovom odredu je sastavljeno iz više jedinica, a i većina je novo ljudstvo, te iz tih razloga sam rad s istima, kao i akcije još otežano idu.

Što se tiče same obuće i odjeće, ona je još dosta slaba, tako da ima jedna količina boraca sa vrlo slabim odijelom i nikakvim cipelama.

Što se tiče same borbenosti, ona se popravlja kod boraca u ovim manjim akcijama i borci ne odbijaju odlazak s jednog terena na drugi same akcije.

Još svi drugovi nisu upoznati u potpunosti sa rukovanjem oružja i sada smo pristupili vojnom kursu da one, koji nisu upoznati da rukuju sa oružjem šaljemo na taj kurs.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Branko²

Komandant
M.³ Stanić

² Kovačević

³ Mladen

OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 17
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU MAJEVIČKOG NOP ODREDA
O RASPOREDU JEDINICA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. sl./43
17. X. 1943 g.

ŠTABU MAJEVIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

P o l o ž a j

U duhu izdatog naredjenja ovog Štaba, jedinice XVII i III² Divizije nalaze se u pokretu prema postavljenim zadacima.³

S obzirom da se XVI Vojvodjanska divizija nalazi na terenu Posavine i vrši pripremu u cilju napada na Brčko,⁴ to nastojte da budete u tjesnoj vezi sa jedinicama ove Divizije. Prema potrebi, vaš Odred može doći u obzir za čišćenje manjih četničkih grupa na Majeveci i daljnje izvidjanje u dolini rijeke Drine, prema Zvorniku i Bijeljini. Ovo izvidjanje vršite što češće, a naročito možete sada kada je prisustvo vojvodjanskih jedinica na prostoru Majevice i Posavine.

Nastojte da se vaš Odred što prije popuni i osposobi za izvođenje akcija. Održavajte vezu sa Štabom II Majevičke brigade⁵ dok se nalazi na tom terenu, a po izvršenom pokretu ove Brigade veza će biti preko Šekovića.

Obavijestite nas o mjestu Štaba odreda i rasporedu istog.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
politički komesar:
V. P.⁶

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 20/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 80 i 123.

³ Vidi dok. br. 48, 107 i 167.

⁴ Vidi dok. br. 128.

⁵ Sedamnaesta NOU brigada. Vidi dok. br. 123.

⁶ Vlado Popović

PRIJEDLOG ŠTABA PETOG NOU KORPUSA OD 17 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ DA SE MARIJA BURSAĆ PROGLASI ZA NARODNOG HEROJA¹

Š T A B
V NOU KORPUSA
Br. 270
Dne 17. X. 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

19 septembra 1943 godine Drugi i III bataljon X krajiške brigade i Drvarski udarni bataljon izvršili su napad na neprijateljski garnizon Prkose i potpuno ga likvidirali.² Tom prilikom ubijeno je 250 Nijemaca i legionara.

U toj akciji na nož i prsa u prsa junački su se držale sve jedinice.

Pored mnogobrojnih boraca koji su se istakli u ovoj borbi ističemo primjer drugarice Marije Bursać, seljanke iz okoline Drvara, borca-bombaša III bataljona X krajiške brigade.

Drugarica Marija Bursać, kao bombaš jurišajući na rovove razoružala je četiri Nijemca i tom prilikom [je] teško ranjena, i iznijela ranjena četiri puške.

, Prenesena u bolnicu, podlegla je ranama sa pjesmom na usnama.

Ne samo u ovoj borbi, nego i u svim ostalim borbama u kojima je učestvovala, drugarica Marija Bursać bila je primjer junaštva i kao takva stekla velike simpatije svih boraca i čitavog drvarskog kraja. Drugarica Marija Bursać težak je gubitak, ali je ostala ponos svih boraca X krajiške brigade i naroda Drvarske doline.

Predlažemo drugaricu Mariju Bursać za narodnog heroja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politički komesar
Veljo Stojnić

Komandant,
S.³ Rodić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13:1—7, k. 456.

² Vidi dok. br. 30 i u knj. 17, dok. br. 145.

³ Slavko

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
17 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
ZATVARANJE PRAVCA OD TRAVNIKA¹**

Š T A B I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ
17 okt. 1943

Štabovima:

I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE BRIGADE
VII KRAJIŠKE BRIGADE
IX KRAJIŠKE BRIGADE
ARTILJERISKOG DIVIZIONA

Vrhovni štab stavio nam je u zadatak zatvaranje pravca od Travnika ka oslobođenoj teritoriji, s tim da na to upotrebimo sve jedinice koje su sada pod našom komandom.²

U cilju izvršenja gornjeg zadatka

n a r e đ u j e m o :

1. — VII KRAJIŠKA BRIGADA ostaće na dosadanjem sektoru oko Turbeta sa zadatkom zatvaranja pravca Travnik—Jajce i Travnik—D. Vakuf.

2. — I PROLETERSKA BRIGADA biće rezerva na pravcu Turbe—D. Vakuf: sa tri bataljona na prostoru Komar—Skakavci, sa jednim bataljonom i bataljonom „Garibaldi“ oko D. Vakufa na prostoriji Rudina—Čupinac—Rastičevo i sa jednim bataljonom u Jajcu.

Po jedan bataljon određen za Jajce i kod D. Vakufa uputiti odmah.

Bataljon „Garibaldi“ da sa sadanje prostorije krene obavezno noćas u 24 časa za D. Vakuf.

Ostala tri bataljona predviđena za prostoriju Komar—Skakavci krenuće sutra, 18 o.m. u 5 časova izjutra, do kog vremena će oni biti smenjeni na sadanjoj prostoriji od delova III ProleTERSke brigade.

3. — III PROLETERSKA BRIGADA sa svoja dva bataljona sa sektora D. Večerska krenuće noćas u 24 časa u izvornom

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6'2—2, k. 705.

² Vidi dok. br. 82.

delu r. Rijeka na prostoriju s. Rastovci—s. Isakovići—s. Hadžići—s. Bukvići sa zadatkom kontrolisanja i zatvaranja pravca od Travnika ka Bugojnu i G. Vakufu.

I Bataljon Travničkog odreda biće u operativnom pogledu pod komandom Štaba II Proleterske brigade. Štab III Proleterske brigade izdaće mu naređenje da o d m a h u toku ovog dana krene na prostoriju Rankovići—Bučići—Mošunj—Zaselje sa zadatkom kontrolisanja i zatvaranja pravaca koji preko te prostorije vode ka komunikaciji Travnik—Rastovo.

Ostala dva bataljona III Proleterske brigade, koji se nalaze sa kapetanom Pećancem³, uputiti između Bugojna i Kalina na prostoriju Rovna—Ljubnić—Boganovci. Ako ova dva bataljona izbiju na sektor koje druge brigade, Štab te brigade saopštiće im mesto njihovog rasporeda.

4. — IX KRAJIŠKA BRIGADA dejstvovaće na komunikaciju od Travnika do reke Bosne i na prugu u dolini reke Bosne. Ova brigada dejstvovaće partizanski, ne vezujući jedinice za „položaje“; postavljati aktivne zasede na pravcima neprijateljskog komuniciranja; brzim pokretima iznenada se pojavljivati i dejstvovati na važna i osetljiva mesta na komunikacijama; likvidirati pogodne ciljeve na svom sektoru.

Štab brigade razviće obaveštajnu službu i pratiti sve neprijateljske pokrete od pravca Sarajeva i Zenice i o svim neprijateljskim pokušajima i namerama hitno nas izveštavati.

Štab IX Krajiške brigade uzeće pod svoju komandu II Bataljon Travničkog odreda, prvenstveno ga upotrebljavajući za kontrolisanje i zatvaranje pravaca od Busovače ka Busovačkim stajama i Rastovu. — no, i ovaj bataljon svoj zadatak mora izvoditi ofanzivnim dejstvom na komunikaciju Kiseljak—Busovača—Vitez.

5. — SVE JEDINICE obavezno će držati međusobnu čvrstu i svakodnevnu vezu obaveštavajući se i — po potrebi — međusobno sadejstvujući.

Ovom štabu redovno slati izvještaje i obaveštenja: o neprijateljskim pokretima i namerama.

Štab ove divizije biće kod Bugojna.

6. — BRDSKA BATERIJA ostaće na sektoru III Proleterske brigade.

7. — TENKOVSKA GRUPA — dva tenka — koja se nalazi kod s. Zubići o d m a h će krenuti za Bugojno gde će se javiti Štabu ove divizije.

8. — DIVIZIJSKA BOLNICA ostaće kod Bugojna u s. Čaušlije. Proleterske brigade poslaće u to mesto svoje teže bolesnike i ranjenike.

³ Nikola

9. — HIRURŠKE EKIPE: Hirurška ekipa br. 1 sa Dr Špoljarom⁴ ostaće na sektoru III Proleterske brigade. Štab III Proleterske brigade odmah će izdati potrebna naređenja ovoj ekipi.

10. — HIRURŠKA EKIPA BR. 2 sa Dr Truinom⁵, koja je do sada bila na sektoru Turbeta, odmah će krenuti u s. Čaušlije kod Bugojna gde će stupiti u vezu sa referentom saniteta⁶ ove divizije. Štab VII Krajiške brigade odmah će preneti ovo naređenje za hiruršku ekipu br. 2.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB DIVIZIJE:

P.S⁷. Odmah uputite kod nas 1 motocikl koji se nalazi kod vas.

Načelnik
potpukovnik
Vaso Jovanović

BR. 98

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU BRIGADE OD 17 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O BORBI KOD SELA DUBRAVA I OVČAREVO¹

Š T A B
VII KRAJIŠKE NOU BRIGADE
17. X. 1943 g.
U 17.10 č.

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE N.O.V.

Položaj

Danas 17 o.m. u 6.30 č. neprijatelj je iz Travnika² počeo da gađa artiljeriskom vatrom (haubičkom) naše položaje. Posle kraćeg vremena krenuo je sa nepoznatim brojem pešadije u pravcu s. Dubrava i s. Ovčarevo koje je držao naš IV bataljon.

⁴ Milan

⁵ Fernanda

⁶ Julka Mešterović

⁷ Dopisano na mašini, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 151—2. k. 710

² Vidi dok. br. 108.

Usled jake artileriske vatre delovi ovog bataljona, koji su se nalazili na predstražnim položajima, bili su prisiljeni da se povuku pravcem zapadno od s. Ovčarevo. Neprijatelj je uspeo da upadne u s. Ovčarevo i da ga delimično zapali. Posle dužeg vremena borbe naš IV bataljon uz pomoć delova III bataljona izvršio je povratni napad i proterao neprijatelja i zaposeo svoj raniji položaj. Neprijatelj se je povukao u Travnik.

Za vreme ove akcije imali smo 4 ranjena, od kojih je 1 zamenik komandira čete, i trojicu mrtvih, jednog borca i komesara bataljona i 1 drugaricu — referenta saniteta bataljona. Svi ovi gubici naneseni su nam neprijateljskom artileriskom vatrom.

2. — Zaplenjene su dve puške, 1 cev od „šarca“ i 1 pištolj „parabelum“. Neprijateljski su gubici nepoznati, ali je primećeno da je neprijatelj oterao 2 kamiona mrtvih i ranjenih vojnika. Za vreme ove akcije neprijateljski oklopni voz izlazio je u pravcu naših položaja prema Turbetu i dejtvoovao mitraljeskom vatrom na naše položaje.

3. — Naš II bataljon, koji se je nalazio na desnoj obali r. Lašve u istoj visini sa IV bataljonom, dejtvoovao je bočno, u zajednici sa VI bataljonom I proletrske brigade, na neprijatelja koji je nadirao komunikacijom prema Turbetu i prema brdu Vilenici.

4. — Naši bataljoni drže i dalje iste položaje.

5. — Vaše poslednje naređenje³ primili smo 17 o.m. u 17 č. Po istom ćemo postupiti.

Naše neborачke delove prebacili smo na komunikaciju Turbe—Jajce, na prostoriju s. Selići.

Kako se već nalazi težište naše odbrane na komunikaciji Travnik—Jajce, Štab ove brigade u toku sutrašnjeg dana prebaciće se na prostoriju Karaula.

Hirurška ekipa broj 2 otišla je u pravcu Donjeg Vakufa 16 o.m. oko 10 č.

Protivkolski top sa drugom Ljubecom nalazi se pod našom komandom, koji se nalazi na Komaru; isti top ne može da se postavi bliže ka Travniku radi toga što je komunikacija prekopana i zakrčena na mnogim mestima do Komara, a ovaj top ne može da se kreće izvan komunikacije. Javite nam da li ćemo ga prebaciti na komunikaciju Turbe—Jajce.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Vlado Dapčević

(M.P.)

Komandant-major,
Bosnić⁴

³ Vidi dok. br. 97.

⁴ Milan

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME BRIGADE ŠTABU ČETVRTE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 1 DO 15 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
VIII KNOU BRIGADE
dne 17 oktobra 1943
Položaj

15-todnevni izvještaj

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Akcije. Dana 3 ov. mj. II i III bataljon postavili su zasjedu neprijatelju na Grabežu, kao i 4 ov. mj., ali neprijatelj nije naišao. Izgleda da je bio obaviješten o zasjedi.

Isto 3. X. I bataljon i dijelovi IV bataljona napravili su zasjedu na Prkoškom Vagancu, komunikacija Vrtoče—Prkosi i tu sačekali neprijatelja. Neprijatelj je naišao sa dva kamiona i oko 50 vojnika. Kamioni su prošli za Prkose, a vojnici su ostali kao osiguranje tačno prema našim snagama, tj. prema zasjedi na drugoj strani ceste. U 16 sati kamioni su se vratili iz Prkosa i neprijateljsko osiguranje pošlo je bilo prema cesti da se ukrca u kamione i krene za Vrtoče. Tada su naše jedinice otvorile vatru na njih. Ubijeno je 48 neprijateljskih vojnika, a ranjeno 35. Do kamiona se nije moglo doći, jer je odmah stupila u dejstvo neprijateljska artilerija iz Prkosa i Vrtoča. Naši gubici su 5 lakše ranjenih.²

Dana 4 ov. mj. neprijatelj je pošao sa manjim snagama prema Malom Radiću.³ Tu ga je sačekao jedan vod II bataljona i nakon kraće borbe neprijatelj je bio prisiljen da se povuče u Krupu. Zaplijenjeno je 200 metaka za puške i 200 za strojnice. Gubitaka mi nismo imali, a gubici neprijatelja nepoznati.

13 ov. mj. jedan vod II bataljona vodio je borbu u Vranjskoj sa neprijateljem koji je pošao iz Krupe.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11—3, k. 775.

² i ³ Vidi dok. br. 100.

U ovoj borbi imali smo jednog lakše ranjenog. Gubici neprijatelja nepoznati. Neprijatelj je povraćen nazad.

Dana 14/15 ov. mj. I i IV bataljon sa snagama Podgrmečkog odreda napali su neprijateljsko uporište rudnik Ljubiju.⁴ I bataljon sa jednim vodom IV bataljona upao je u sami logor i razoružao posadu. Jedna grupa neprijateljskih vojnika i žandari dali su manji otpor ali su bili brzo likvidirani. U ovoj akciji zarobljeno je: 188 domobrana, 13 oficira, dva ljekara i nekoliko vodnika. Zarobljeno je: dva protukulska topa 37 m/m, 1 brdski top 65 m/m sa ukupno oko 200 granata za topove, 3 teška mitraljeza, 1 teški bacač 81 m/m sa 150 granata, 7 ručnih bacača, 13 puškomitraljeza (Brno), 230 pušaka, 16 strojnica, 12 poštolja, 50.000 pušanih metaka, 200 ručnih bombi, 130 vojničkih cipela, 11 gumenih čizama, nešto šinjela, koporana, čakšira i druge ratne spreme. Zaplijenjen je jedan mali reflektor i jedna radio-stanica i 6 pisaaćih mašina.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao 13 mrtvih, među kojima jedan njemački unteroficir, 4 ustaše i dva žandara. Mi nismo imali ni mrtvih ni ranjenih. Sva glavna postrojenja u rudniku dignuta su u vazduh.

Vojni rad.

Dana 29 i 30. IX. održano je brigadno savjetovanje sa štabovima bataljona, na kom je prisustvovao i zamj. komandanta⁵ divizije. Savjetovanje je održano i sa jednim dijelom našeg komandnog kadra, dok su na ostale štabovi bataljona prenijeli direktive sa ovog savjetovanja.

Borbenost.

Borbenost boraca ove brigade je na priličnoj visini. što se je vidjelo iz zadnjih zasjeda i akcija. Nemaju dovoljno umještosti kod napadanja na rovove i bunke i veće utvrđene neprijateljske garnizone.

Borbena gotovost.

Borbena gotovost, kako bataljona, tako i cijele brigade je na visini. Sve jedinice, bilo posebno svaka za sebe, bilo sve skupa, vrlo su dobro pokretne.

Disciplina.

Disciplina, koja dolazi isključivo iz svijesti boraca, dobra je.

⁴ Vidi dok. br. 84, 100, 101 i 88.

⁵ Vojo Todorović

Napomena.

Poslije akcije na rudnik Ljubiju uspjeti smo da obujemo oko 200 boraca u cipele, a ostali imaju oputne opanke. Što se tiče odjeće, ona je vrlo slaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom,
Avdo⁶

Komandant,
Hamdija⁷

(M.P.)

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE ŠTABU PETOG
NOU KORPUSA O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 1 DO 15
OKTOBRA 1943 GODINE¹**

Š T A B
IV DIVIZIJE V KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE

Br . . . . .

Dne 18. X. 1943 god.

Petnaestodnevni izvještaj o
akcijama za vrijeme od 1 do
15. X. 1943 god.

ŠTABU V KORPUSA NAR. OSL. VOJ. JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavlja se sljedeći petnaestodnevni izvještaj. Podatke o akcijama XI KNOU brigade nismo na vrijeme dobili, zato je izvještaj zakasnio.

Kako su brigade ove divizije u toku ovih petnaest dana djelovale svaka na svom sektoru, odvojeno jedna od druge, to ćemo i u ovom izvještaju iznijeti rad po brigadama.

VI brigada. Nalazila se je na terenu Dalmacije, gdje izvršavala zadatke koji su joj dodjeljivani u vezi prebacivanja glav-

⁶ Ćuk

⁷ Omanović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/1—7, k. 456.

nih snaga i motorizacije sa ugroženih terena oko Splita na lijevu obalu rijeke Cetine. Postavljala je zasjede i vodila nekoliko kraćih borbi sa neprijateljem na komunikacijama u dolini Cetine.²

1. X. Vodila je borbu u Livanjskom Polju i vršila čišćenja sela Livanjskog Polja.³ Neprijatelj je u tim borbama imao 8 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjena je izvjesna manja količina vojničke spremne. Naši gubici: jedan drug vodnik I bataljona. Crnomarković, poginuo i jedan drug ranjen.

Nastavljen je pokret prema Livnu, kojeg je neprijatelj pod pritiskom naših snaga napustio. Po prolasku kroz Livno jedinice su produžile pokret prema Kupresu. Izvršen je raspored za čišćenje sela oko Kupresa jer je neprijatelj istjeran iz Kupresa našom motorizacijom, razbježio se po okolnim selima.

Poslije završenih akcija oko Kupresa⁴ naše su snage krenule prema Štabu korpusa na nove zadatke.

VIII brigada. U toku ovih petnaest dana djelovala je na sektoru Bos. Krupa—Ljubija i Bos. Petrovac—Bos. Krupa.⁵ Na tom prostoru postavljala je zasjede na komunikacijama i sprečavala neprijatelju kretanje i izvidanje.

3. X. Sa jednim dijelom snaga postavljena je zasjeda na Prkoškom Vagancu i tom prilikom ubijeno je 48 neprijateljskih vojnika a ranjeno 35. Neprijatelj je išao u kamionima, ali se do kamiona nije moglo doći jer je neprijateljska artiljerija odmah stupila u dejstvo i držala pod vatrom pristup kamionima. U toj akciji naši gubici: 5 drugova lakše ranjeno.

4. X. Jedan vod iste brigade napao je neprijatelja u selu Radiću i prisilio ga da se povрати u Krupu nanijevši mu gubitke. Broj neprijateljskih gubitaka nije nam poznat. Naši bez gubitaka.

Dana 14/15 I i IV bataljon ove brigade sa snagama Podgrmečkog odreda napali su neprijateljsko uporište rudnik Ljubiju.⁶ Napad je uspio. U ovoj akciji zarobljeno je: 188 domobrana, 13 oficira, dva ljekara i nekoliko vodnika. Zarobljena su dva protukolska topa 37 mm, 1 brdski top 65 mm, sa ukupno oko 200 granata za topove, 3 teška mitraljeza, 1 teški bacač 81 mm sa 150 granata, 7 ručnih bacača, 13 puškomitraljeza (Brno), 230 pušaka, 16 strojnica, 12 pištolja, 50.000 pušcanih metaka, 200 ručnih bombi, 130 vojničkih cipela, 11 gumenih čizama, nešto šinjela, koporana, čakšira i druge ratne spremne.

² i ³ Vidi dok. br. 68.

⁴ Vidi dok. br. 68 i 24.

⁵ Vidi dok. br. 99.

⁶ Vidi dok. br. 99, 84, 101, 102 i 201.

Zaplijenjen je jedan mali reflektor i jedna radio-stanica i 6 pisaaćih mašina.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao 13 mrtvih, među kojima i jedan njemački unteroficir, 4 ustaša i dva žandara. Mi nismo imali ni mrtvih ni ranjenih. Sva glavna postrojenja u rudniku dignuta su u vazduh.

X brigada, koja se je za vrijeme akcije u Dalmaciji nalazila u sastavu ove divizije. imala je također nekoliko sukoba i borbi sa Njemcima i četnicima u dolini rijeke Cetine, zaštićavajući prolaz motorizaciji. Naročito u selu Biteliću. Učestvovala je u akciji na Kupres i jedan bataljon X brigade ušao je prvi u Kupres. Poslije Kupresa ta brigada je pripala V diviziji i ušla u njen sastav.

XI brigada

1. X. Zarobljeno je na pruži 6 domobrana sa 5 karabina i 1 strojnicom.

2/3 X. Porušeno je 3.500 m pruge i prekinuto oko 5.500 m tel. linije. Porušena su tri mosta dužine između 10—15 m.

5. X. Dočekana je neprijateljska kolona iz Omarske, Ivanjske i Kozarca. Neprijatelj je odbijen uz gubitke: 5 mrtvih, 7 ranjenih i 1 zarobljen.

6. X. Bataljoni u zasjedi i u pokretu. Jedna patrola zarobila 1 domobrana.

Noću između 12 i 13. X. Akcija na Dubicu⁷ u saradnji sa snagama Kozarskog odreda. Izvršen je raspored snaga za napad po utvrđenom planu. Porušeni su mostovi u Dubici preko Une, most na Crncima ispod Dubice, a treća grupa ruši most i prugu kod Dragotinje. Jedna diverzantska grupa kida prugu između Prijedora i Kozarca na tri mjesta. Neprijatelj je bio u jačini jedne bojne i 150 domaćih ustaša. Akcija je potpuno uspješna. Jedna grupa domaćih ustaša i oružnika držala se u zgradi sreskog načelstva do 10 sati. Zgrada je artiljerijom zapaljena. Uhvaćeni banditi su strijeljani, a među njima čuveni krvnik i zlikovac Krešo Mišković.

Rezultat akcije je sljedeći:

Zarobljeno 128 domobrana i 2 narednika, 1 zastavnik, 5 oficira, 1 doktor, 7 oružnika i 5 domaćih bandita. Od oružja: 322 puške, 7 puškomitraljeza, 1 laki mitraljez, 2 teška mitraljeza, 2 mala bacača mina, 1 teški bacač mina, 100 granata za mali bacač, oko 200 za veliki. 150.000 pušanih metaka, 1 ispravna radio-stanica, 15 strojnica, 200 bombi, 8 konja, 1.500 kg. šećera, nešto gasa i nešto ostale vojne spremne, kao i plijen ustaških radnji. Most na Uni je srušen.

13 i 14 vršena je evakuacija grada.

⁷ Vidi dok. br. 94 i 209.

15. X. Napušta se grad i ide na nove zadatke. Neprijatelj ulazi u napušteni grad i zaposjeda popaljene bunkere.

U toku ovih petnaest dana uništeno je neprijateljskih vojnika i to: ubijeno oko 150 i ranjeno oko 160. Zarobljeno je 324 neprijatelj. vojnika, 21 oficir i podoficir i 3 ljekara.

Zaplijenjen je veliki ratni plijen koji je u izvještaju naveden.

Naši gubici: jedan drug poginuo i 5 ranjenih.

U toku ovih petnaest dana jedinice naše divizije bile su prilično aktivne, iako su se jedinice nalazile odvojeno od Štaba divizije te im se nije u punoj mjeri mogla pružiti pomoć Štaba divizije. Mnogo bolji rezultati bi bili da su jedinice bile bliže jedna drugoj, u kom slučaju bi i pomoć Štaba divizije bila veća.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
sl. odsutan

Zam. komandanta,
p. pukovnik
Vojo⁸

Komandant,
p. pukovnik
Petar⁹

(M.P.)

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 18 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O LIKVIDACIJI
NEPRIJATELJSKOG UPORIŠTA U RUDNIKU LJUBIJI¹

Š T A B
IV DIVIZIJE V KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. službeno
Dne 18. X. 1943 god.
Položaj

ŠTABU V KORPUSA NAR. OSL. VOJ. JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

Noću između 14 i 15 ov. mj. snage naše VIII Brigade u saradnji sa snagama Podgrmečkog odreda likvidirale su neprijateljsko uporište Ljubiju Rudnik.²

⁸ Todorović

⁹ Vojnović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/1—7, k. 456.

² Vidi dok. br. 78, 84, 99, 102 i 201.

Po utvrđenom rasporedu snage su izvršile opkoljavanje i upad te su nakon kraćih mjestimičnih bojeva zauzele rudnik. Tom prilikom zarobljeno je: 185 domobrana, 13 oficira, između njih dva ljekara, jednog potpukovnika (upravnik rudnika). Poginulo je jedanaest neprijateljskih vojnika, među kojima je bilo Nijemaca i ustaša. Zaplijenjeno je: dva protukolska topa sa 300 granata, jedan brdski top 65 mm sa 100 granata jedan teški bacač sa 150 granata, 9 ručnih bacača sa 200 granata, 3 teška mitraljeza, 14 puškomitraljeza (Brno), 12 „šmajsera“, 10 pištolja, 3 sanduka ručnih bombi, 230 pušaka, 20.000 puščane municije, 100 pari cipela, 70 konja i raznog drugog materijala.

Sva postrojenja, kao električna centrala, kompresor, rudnički bunker, žičana željeznica, dignuta su u zrak i potpuno onesposobljeni, 15 lokomotiva zarušeno i vagon i pol dinamita je zapaljeno.

Evakuacija nije izvršena u detalje jer su se jedinice žurile da zauzmu položaje koji su im određeni u vezi predviđene daljne akcije.

Naši nisu imali gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
sl. odsutan

Komandant.
Petar³

P. S.⁴ Po izjavi upravnika rudnika potpukovnika Širole rudnik Ljubija neće moći raditi za nekoliko godina. U prilogu dostavlja se spisak zarobljenih oficira i njihova izjava koju su ponovili u ovome štabu, na dvojicu sumnjivih treba obratiti pažnju jer se ostali boje familijama ukoliko bi ovi pobjegli. Pred njima ne govoriti o pregovorima jer nisu svi učestvovali u saradnji sa nama.

Mišljenja smo da bi iste trebalo uputiti u najbliže naše jedinice njihovih mjesta iz razloga što se na ovim sektorima i dalje vrše pregovori, pa da ne bi otkrili.

O Dubici⁵ nismo dobili iscrpan izvještaj; čim dobijemo dostavićemo vam. Uglavnom izviješteni smo da je evakuisana.

³ Vojnović

⁴ Dq. isano na mašini, latinicom.

⁵ Vidi dok. br. 94 i 102.

Tenkovi koji su došli u Sanski Most izgleda da su se vratili, što je znak da neprijatelj u susjednim garnizonima raspolaze sa vrlo malom snagom. Priprema se akcija na pruži Bihać—Bos. Novi a sa Sanskim Mostom hvataju se veze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandat,
Petar

BR. 102

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE OD 18 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O LIKVIDACIJI
NEPRIJATELJSKOG UPORIŠTA U RUDNIKU LJUBIJI I O
DEJSTVIMA NA KOMUNIKACIJI PRIJEDOR—BOSANSKI
NOVI—KOSTAJNICA¹**

Š T A B
IV DIVIZIJE
V KORPUSA
Br. službeno

Dne 18. X. 1943 god.

ŠTABU V KORPUSA NAR. OSL. VOJSKE JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

Kako je već izviješteno depešom, akcija na rudnik Ljubiju uspjela je.² Minirani i spaljeni su: kompresori, električna centrala koja služi za osvjetljenje i pogon postrojenja bunkeri za utovaranje rudače, radionice i ostala postrojenja. Zarobljeno 200 domobrana i nekoliko oficira, zaplijenjena izvjesna količina eksploziva, municije, dva protivkolska i jedan brdski top, jedan teški bacač mina, nekoliko srednjih bacača mina, oko 150 pušaka, 13 puškomitraljeza, nekoliko teških mitraljeza i ostale sprema koja je u prebrojavanju. Neprijatelj je reagirao i pri-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—1, k. 767.

² Vidi dok. br. 99, 100 i 101.

vukao pojačanje sa izvjesnim brojem motorizovanih jedinica u Prijedor.

Još od ranije naredili smo i ostavili odgovorne drugove da pripreme akciju na neprijateljska uporišta između Bihaća i Bos. Novog, koju akciju bi trebalo izvršiti jer postoje uslovi za uspjeh. Isto tako naredili smo XI Brigadi i Kozarskom odredu da pripreme akciju na pruži Prijedor—Bos. Novi, Bos. Novi—Kostajnica, kao i na susjedne neprijateljske garnizone, pa ukoliko bi bilo izgleda za uspjeh, iste bi akcije izvršili sa cijelom divizijom u iznenadnim naletima; naravno, prvenstveno pripremiti akcije preko obavještajne službe i stvoriti razdor u neprijateljskim redovima, što je bitno u današnjoj situaciji.³

Neprijateljski garnizon u Sanskom Mostu ostao bi za poslije. tj. poslije izvršenih gore pomenutih akcija.

Za vrijeme izvodjenja akcija u dolini Une—Bihać—Kostajnica pomjerali bi jedan dio snaga Podgrmečkog odreda da blokira Sanski Most i da pomogne Sanskom odredu ukoliko bi bilo kakvog pritiska, a snage naše divizije skoncentrisali bi na jednom pravcu, što dosad nikad nismo učinili od dana formiranja ove divizije.

Radi lakšeg manevrisanja i prebacivanja snaga preko rijeke Une i Sane, bilo kojih to jedinica, potrebno bi bilo izraditi izvjestan broj čamaca u Ključkoj pilani i dodijeliti ih po 5 komada civilnoj vlasti ili komandama mjesta prema Vrhpolju—Brdarima—Agićima—Velikoj Rujiškoj i Radiću. Ovo bi se moglo izraditi na pilani u Hašanima kao pomoć Ključkoj pilani. Čamce obojiti primitivnom crnom bojom, i ovako obojeni čamci mogli bi se držati potopljeni u rijekama prema pomenutim mjestima.

Prednje se dostavlja radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politički komesar,
sl. odsutan

Komandat,
Petar⁴

³ Vidi dok. br. 94 i 130.

⁴ Vojnović

**NAREDJENJE ŠTABA DRUGE UDARNE GRUPE DESETE
HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 18 OKTOBRA 1943
GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA POKRET NA
PROSTORIJU DABAR—TRUSINA—HRGUD¹**

Š T A B
II UDARNE GRUPE X HERCEGOVAČKE
N.O.U. BRIGADE

18 oktobra 1943 god.

Strogo povjerljivo

u 18 časova
selo Jasenje

ŠTABU BATALJONA OVE GRUPE

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Dubrovnik—Nevesinje 1 : 100.000)

Do sinoć u Stocu bilo je 50 Švaba, u Ljubinjū niko, a u Nevesinju izgleda do nekoliko stotine. Sinoć se je vidio jedan far reflektora od pravca Kifinog Sela, pa bi se možda moglo desiti da je u Nevesinje stiglo kakvo pojačanje, ili je u pokretu neka kolona, ili je far došao iz neke udaljenije tačke. U selu Strupići kod Trusine ili Hrgudu možda ima koja manja četnička grupa.

Vjerujemo da će „100 N“ naići na jači otpor pri prodiranju od Gacka ka Nevesinju,² te ćemo [se] mi stoga morati pojaviti na Dabru, Trusini, Hrgudu da bi tako neutralisali Nevesinje i olakšali rad našem „100 N“. U isto vrijeme izvršićemo mobilizaciju Vlahovića, Dabra, Hrguda i Trusine, poslije čega će „200 N“ produžiti na Dubrave, pa onda ka Nevesinju,³ a ostale snage će sa prostora Vlahovića ići ka Ljubinju, Stocu, pa onda Trebinje—Bileća.

Sela Strupići i Trusina su četnicima naklonjena, ostala su više [nama] naklonjena sela, a najviše će se moći mobilisati iz: Kubaša, Zasade, Kljenaca, Kubatovine, Hatelja, Meće. Ljutog Dola i Potkoma.

N A R E Đ U J E M O :

1.) „4“ kreće sutra u 5 časova iz sela Novčići pravcem Kešelji—Jasenje—Oblo Brdo—Prdežine—Orlača za selo Kubaš,

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13 2, k. 1147 II.

² Vidi dok. br. 112.

³ Vidi dok. br. 113.

gdje će se smjestiti, osiguravajući se na Obešenjaku (kota 915), odakle osmatrati Trusinu.

2.) „9“ kreće sjutra u 5 časova pravcem Kešelji—Dlakoše—Ljubomišlje—Drvenica—Volujak—Predolje, gdje će se smjestiti sa zadatkom da ruši put i da zatvori pravac od Stoca, postavljajući jače osiguranje oko Dubokog Dola, osmatrajući prema Ubošku i Bitunji.

3.) „6“ kreće sjutra u 5 časova pravcem Jasenje—Oblo Brdo—Dolovi—selo Strupići, gdje će se smjestiti osiguravajući se na Repašnici (kota 755) i izvidjajući prema Zasadi i Fatnici, kao i Dabarskom Polju. Mogla bi biti neka četnička grupa na Repašnici te voditi računa o tome. Jedno osiguranje postaviti na putu prema Polju.

Štab Grupe biće u selu Kubaš. gdje slati izvještaje.

Komore bataljona kreću sa svojim bataljonom. Ranjenika ukoliko bi bilo slati u selo Ljubomišlje, gdje će se nalaziti brigadna bolnica.

Naš „6“ nalaziće se u selu Drvenica, „2“ u selu Ljubomišlje a „10“ u selu Gradina na Hrgudu.

Pošto se sjutra održava zbor na Kubašu. na kome će zboru govoriti članovi Štaba Brigade, to će bataljoni svaki na svom sektoru saopštiti, odnosno pozvati seljake da dodju na taj zbor i to: „6“ pozvaće selo Strupići—Valjak—Milavići—Zasada—Kubatovina. Poziv važi od 16 do 35 sa ratnom spremom.

„4“ selo Provalija—Suzina—Zaovište—Potkubaš—Blace i Meča.

„9“ selo Predolje. Pozive vršiti preko seljaka po selima.

Ovaj zbor popularisati u narodu kao jedan veliki zbor. na kome će učestvovati sva okolica Dabra, Hrguda i Vlahovića.

Već drugi put dešavaju se nesretni slučajevi ubistva i ranjavanja kod „9“ usled baratanja sa rukovanjem oružja, što je znak slabe obučenosti boraca.

Znaci raspoznavanja po ključu.

„4“ ishrana bataljona i to: Kubaš—Zaovište i Provalije, „9“ i u selu Predolje, a „6“ Strupići. Kljenci i Milavići, uz pravilnu rekviziciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar

Komandant

Dostavljeno „1“, „6“ i „9“.

IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTE BRIGADE OD 18 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O RAZBIJANJU NEPRIJATELJSKE KOLONE KOJA JE KRENULA IZ IVANJSKE¹

ŠTAB XI BRIGADE
18. X. 1943 g.

ŠTABU II BNOU KORPUSA

Primili smo vaše naredjenje str. pov. br. 264 od 14. X. o. g.² Kurir nam je stigao 17 o. m. u 23 sata. Bilo je kasno, mi smo, davši naveče znak, spustili se na prugu pokidali mostove na desetak mjesta kao i prugu, zapalili 5 bunkera i zarobili 7 domobrana, 1 p. mitraljez i 6 pušaka. Pošto smo pročitali vaše naredjenje, zadržali smo se na položaju u toku 18 o. m. Neprijateljsku kolonu koja je krenula u 10 sati od Ivanjske, jedna bojna, sačekali smo na položaju, potukli i vratili nazad. Zarobljen je 1 p. mitraljez, 1 „šarac“, 1 teški mitraljez, 2 sanduka mina za bacač, 2 radio-stanice i nešto pušaka kao i ostale vojne spreme, o čemu nismo detaljno obaviješteni. Na istim položajima i sa istim zadacima koje ste nam postavili u prvom naredjenju i ponovili u ovom zadnjem, ostaćemo dokle se ne završi akcija o kojoj ste nas obavijestili.

Mi predlažemo da nam Ribnička brigada³ dade znake kad bude akcija završena i to na sljedeći način: bacanjem 2 raketle jedne boje i zatim opet 2 druge boje. Po mogućnosti neka to budu bijela i crvena, da bi se mogli ravnati jer su nam borci umorni i da bi ih mogli povući sa položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Z. pol. komesara,
Vaso Petrović

Komandant,
Miloš Šiljegović

(M. P.)

P. S.⁴ Kozarski odred u toku 14—16 u borbama ubio je 15 nepr. vojnika, zarobio 4 domobr., 15 pušaka, 1 mali bacač, 2 p. mitralj.⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/1—7, k. 456

² Redakcija nije pronašla pomenuto naredjenje.

³ Trinaesta NOU brigada

⁴ Dopisano na mašini, latinicom.

⁵ Vidi dok. br. 94.

IZVJEŠTAJ ŠTABA KOZARSKOG NOP ODREDA OD 18
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O RUŠENJU PRUGE IZMEDJU BLAGAJA
I MARTIN BR.¹

Š T A B
KOZARSKOG N.O.P. ODREDA
Br. sl.
18-X-1943 g.

DRUGARSKOM ŠTABU II BOS. N. O. U. KORPUSA
P o l o ž a j

Potvrđujemo prijem dopisa od 13. X. 1943 god. pod brojem 259 dva primjerka.²

I po istom naredjenju postupićemo. I ujedno vas obavještavamo da smo noću izmedju 17 i 18 o. mj. potrgali prugu izmedju Blagaja i Martin Br. na više mjesta, srušili jednu ćupriju na pruzi i jednu na cesti.

18 o. mj. neprijatelj je krenuo od Novoga sa blindiranim vozom i dvije satnije vojnika; isti je protjeran i nije dozvoljena opravka pruge; neprijatelj je imao 4 mrtva i više ranjenih, dok su 3 uhvaćena živa.

Tom prilikom zarobljeno je 8 karabina sa svom spremom i jedan šmajser. Sa naše strane nije bilo žrtava.

Uz drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Branko³

Komandant
M.⁴ Stanić

---

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15/1—7, k. 456.

² Redakcija nije pronašla pomenute dopise.

³ Kovačević

⁴ Mladen

IZVJEŠTAJ DELEGATA ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KORPUSA ZA JUŽNI SEKTOR OD 19 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU KORPUSA O RASPOREDU JEDINICA¹

Š T A B
II BOS. N.O.U. KORPUSA
Br. sl.
Dne 19-X-1943 g.

ŠTABU II BOS. N. O. U. KORPUSA

Jedan bataljon I brigade stigao je jučer u Jajce i smijenio je Udarni odred koji se je tamo bio nalazio kao mjesna posada. Udarni odred je po naredjenju stigao danas u Mrkonjić i večeras kreće za Podbrdo.

Raspored jedinica na ovom sektoru je sljedeći:

1. Udarni bataljon Grahovskog odreda raspoređen je po četama na prostoru Stupari—Mrkonjić—Kotor (tj. Gustovara).

Zadatak ovog bataljona je osigurati grad sa sjeverne strane i kontrolisati teren prema Trijebovu i Šehovcima. Noćas su 2 čete toga bataljona krenule u akciju i postaviće zasjede na nekoliko mjesta iznad Šehovaca i Trijebova. Treća četa tog bataljona i prateći vod ostali su na osiguranju grada.

Jučer je jedna četa toga bataljona imala sukob sa četnicima u Šehovcima, koji nije dao nikakvog rezultata.

2. Pljevski odred, koji se nalazi u Rogoljama, uputiće danas jedan vod na svoj teren, dok će ostale snage toga odreda vršiti osiguranje ceste Čadjavica—Mrkonjić na predjelu Kotline—Podbrdo, a takodjer će izbacivati patrole i postavljati manje zasjede na sektoru Grabež—Rajkovo Brdo.

3. Udarni odred danas će krenuti i nalaziće se u Podbrdu. Njegov zadatak je osiguranje ceste od Podbrda do Šljivika (tj. Čadjavice), te postavljanje zasjede na sektoru Graci—Podrašnica, kuda se kreće grupica od 20 bandita.

4. IV bataljon XIII brigade nalazi se pod komandom svoga štaba brigade koji se nalazi negdje oko Čadjavice.

Komandant mjesta u Mrkonjiću izjavljuje da bi bilo potrebno izvršiti mobilizaciju na sektoru oko Šurjana. O tome su me izvijestili i drugovi Ilija Došen i Osman Karabegović.²

¹ Original, pisan crnim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22 1—7, k. 456.

² Oni su u to vreme bili članovi Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu.

Mišljenja sam a po tom pitanju sam razgovarao i sa drugom Pekić Aleksom, zamj. komandanta II bat. XIII brigade, koji je iz Šurjana, da bi mobilizaciju u tom kraju najbolje izvršio koji od bataljona XIII brigade, ukoliko bi imao vremena. Pošaljite mi direktive po tom pitanju da bih znao kako da postupim.

U Udarnom bataljonu Grahovskog odreda pronašli smo jednog druga koji će moći vršiti dužnost pol. komesara čete u Udarnom odredu. Isti je drug sada rukovodilac SKOJ-a u Udarnom bataljonu i preći će u Udarni odred čim se u bataljonu pronadje drug koji će primiti njegovu dužnost. Time bi bio vojni i pol. kadar u Udarnom odredu upotpunjen.

U vezi Vašeg dopisa broj st. pov. 208 od 30-IX- o. g.³ kojeg sam primio tek jučer, tj. 18-X, a kojim se traži dostavljanje podataka za unapredjenje podoficira, javljam Vam da su podaci za unapredjenje u podoficirske činove od strane Udarnog odreda i Grahovskog odreda već dostavljeni i to istovremeno sa podacima za unapredjenje u oficirske činove.

(Iste podatke dostavio je i Pljevski odred štabu svoje divizije.)

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

S.⁴ Komarica

⁵ I. 22. X. 43. Telefonom pitati kap. Komaricu za izvještaj o situaciji na sektoru Mrkonjić—Jajce—Čađavica.

³ Redakcija nije pronašla pomenuti dopis.

⁴ Slavko

⁵ Dopisano plavim mastilom, ćirilicom.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 19
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU HRVATSKE BRIGADE O SI-
TUACIJI NA SEKTORU ISTOČNE BOSNE¹**

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. sl./43
19. X. 1943 god.

ŠTABU HRVATSKE BRIGADE III DIVIZIJE²

P o l o ž a j

Situacija na pravcima naših jedinica od 18 o. m. izgleda ovako: jedinice XVII divizije ovog Korpusa u operacijama preko Ozrena nisu imale jačih borbi sa četnicima, jer isti nisu raspoloženi za borbu sa našom vojskom sem jednog dijela okorjelih četnika pod komandom Cvjetina Todića, koji su pobjegli u pravcu Doboja.

Naš Ozrenski partizanski odred narastao je na preko 150 boraca i svakim danom pridolaze novi borci u sastav Odreda. Ovaj se Odred nalazi na prostorijski Brezići—Omerova Voda, te nastojte da se sa ovim Odredom uhvati veza. U svom daljem pokretu jedinice XVII divizije došle su do doline rijeke Bosne i porušile željezničku prugu između Doboja i Maglaja. Uništene željezničke stanice Trbuk i Ševarlije. Kod željezničke stanice Dolina uništen je željeznički most dug 90 m. i pruga na više mjesta, a između Maglaja i Rječice u dužini od 1 km. Isto tako uništeno je 2.500 m. pruge i jedan voz. Intenzivno je rušena pruga Suho Polje—Karanovac. Neprijatelj iz svih uporišta na pruzi Doboje—Tuzla povukao se.

Istom prilikom zarobljeno je 54 domobrana; 2 puškomitraljeza, 50 pušaka, 150 bombi, 15.000 pušanih metaka.

2 četnička bataljona su razbijena kod Tekučice i pobjegla u pravcu Trebave. Tom prilikom zarobljeno je 10 četnika. Divizija vrši pokret dalje prema predviđenom planu. Jedinice naše III divizije u toku pokreta u svom pravcu ušle su u Kladanj, odakle se je legija razbježala, no, poslije kraćeg vremena

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 21/1—1, k. 407.

² Pri formiranju brigada i divizija dobile su ove nazive, kasnije odlukom Vrhovnog štaba brigada je dobila redni broj osamnaest, a divizija dvadeset sedam. Opširnije o tome vidi dok. br. 80 i 123.

ista se u grupama od po 30 počela vraćati i javljati našim jedinicama, tako da izgleda da je dosada cijela legija vraćena.

II majevička brigada čisti četničke grupe na prostoru Požarnice i dijelom je mobilisala za Brigadu. Vaši zadaci ostaju u svemu kako je to naredjeno od strane ovog Korpusa i usmeno od politkomesara Korpusa na dan proglašenja Brigade.

Štab brigade dobija neposredno naredjenja i zapovijest iz Štaba divizije, odnosno Korpusa, pa poslije po potrebi ta naredjenja. odnosno zapovijesti razradjuje za jedinice svoje Brigade. Ne zahtijevati posebno zapovijesti i naredjenja za Štab brigade, a posebno za odvojene jedinice Brigade; samo u slučaju da neki bataljon dobije samostalan zadatak i bude na većem udaljenju od Štaba brigade, za njega se može predvidjeti posebna zapovijest obzirom da ne može blagovremeno dobiti naredjenja od Štaba te brigade. Štab će nastojati da se u službenoj prepisci izbjegnu izrazi „zapovijedi“, „savezno“,³ i tome sl., o čemu upoznati novodošle članove Štaba.

Dobro bi bilo ako bi taj Štab imao za vezu motocikl, u kom slučaju bi veza bila mnogo brža i kraća, kako sa Tuzlom, preko koje nam izvještaje šiljati, tako i sa Trebavskim partizanskim odredom unaprijed. Pored izvještaja o mjestu vaših jedinica, nas interesuje i situacija na cijelom sektoru, kao i veze sa susjednim odredima, koje moraju biti tijesne i neprekidne.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab
politkomesar:
V. P.⁴

---

³ Oba termina upotrebljavana su u ustaško-domobranskoj vojnoj terminologiji.

⁴ Vlado (Vladimir) Popović

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 19 OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O BORBAMA OKO TRAVNIKA I BUSOVAČE¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ

19 okt. 1943

Br. 299

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Neprijateljske snage² koje su na dan napada na Travnik,³ 15 o. m., krenule za pojačanje toga garnizona uspele [su] da jednim delom udju u Travnik. dok je glavnina — veći deo snaga — bila u pokretu od Sarajeva ili zadržana od strane naših dubinskih zaseda na komunikaciji od Busovače do Han Bile.

Sutradan, 16 o. m., neprijatelj je poseo pojedine tačke na komunikaciji ka Travniku i otpočeo sa napadima na položaje sa obe strane komunikacije sa kojih mu je od naše strane bilo ugroženo slobodno komuniciranje. III Proleterska i IX Krajiška brigada odbile su neprijatelja, odnosno, na pojedinim mestima gde je neprijatelj uspeo da izbije protivnapadima su ga vratile natrag. Neprijatelj je imao priličan broj mrtvih i ranjenih.⁴

Jednovremeno neprijateljske snage iz Travnika izvršile su ispad prema VII Krajiškoj brigadi duž komunikacije Travnik—Turbe⁵ i prema I Proleterskoj brigadi ka Vilenici i sa obe strane duž komunikacije Travnik—Rastovo. Neprijatelj je potpomoognut jakom neprijateljskom vatrom. Sa pravca I Proleterske brigade neprijatelj je odbijen uz gubitke; zaplenjena je jedna radiostanica, — no, uspeo je da se zadrži na severnim padinama Vilenice. Na pravcu VII Krajiške brigade uspeo je da dodje do najbližih sela zapadno od Travnika i ova je palio.

U toku ovih pokreta neprijatelju je uspjelo da opravi cestu Busovača—Travnik, duž koje je ostavio posade u Busovači, Han Kumpaniji, Vitezu, Divljaku, Han Bili i železničkoj stanici. Medjutim, pruga na ovom pravcu je onesposobljena za

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1—2, k. 710.

² Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3. snimak 670—672, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

³ Vidi dok. br. 87.

⁴ i ⁶ Vidi dok. br. 98.

saobraćaj; porušeni su veliki mostovi kod Han Bile i kod Šafra-
dina između Viteza i Busovače i nekoliko propusta duž reke
Lašve.

U toku 17 o. m. na sektoru oko Travnika nije bilo promena.

Zasede III Proleterske brigade dejtvovala su ovog dana na
neprijatelja koji je komunicirao dolinom reke Lašve. Između
Han Kumpanije i Busovače — na sektoru dejstva IX Krajiške
brigade — čula se oštra borba⁶ čiji ishod još ne znamo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
general-major,

BR. 109

NAREDJENJE ŠTABA ČETVORTE NOU DIVIZIJE OD 19 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA IZVODJENJE VOJNE NASTAVE¹

Š T A B
IV DIVIZIJE V KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 455/43
Položaj

ŠTABU VI, VIII I XI BRIGADE NAR. OSL. VOJSKE
JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

1.) — Da bi brigade mogle odgovoriti svojim zadacima u pot-
punosti, potrebno je kod istih stvoriti udarništvo, disciplinu,
pokretljivost i osposobiti rukovodstvo i borce da budu majstori
u rukovanju i upotrebi oružja kao i u manevrovanju sa svojim
snagama u borbi.

2.) — Obuku izvoditi kombinovano pod rukovodstvom šta-
bova brigada, bataljona i četa, sa svim oružjem. Za vrijeme obuke
obratiti pažnju na vezu pomoću kurira, releja, trkača i tele-

⁶ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—7,
k. 706 A.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 11—8, k. 774.

fona. isto tako obratiti pažnju na zauzimanje mjesta u borbi od strane štabova, vodnika i desetara. Manevrovanju sa snagama pokloniti dovoljno pažnje jer je ovo od velike važnosti u borbi.

Poslije završene obuke na licu mjesta prikupiti rukovodiocima kao i intendantsko i sanitetsko osoblje i dati kritiku.

Ovu obuku izvoditi kako danju tako i noću kad situacija i prilike dozvoljavaju.

3.) — Osposobiti vodove za vezu, minerska odjeljenja i diverzione grupe da mogu u svako doba dana i noći izvršiti svoj zadatak uspješno. Posvetiti pažnju opremi diverzantskih grupa i minerskih odjeljenja kako bi svakoga časa imali kod sebe svoju opremu i materijal.

Minerska odjeljenja i diverzantske grupe slati na samostalne zadatke ukoliko ne mogu stići snage jedinice, u cilju onemogućavanja planskog prebacivanja neprijateljskih snaga na pojačanje ili iz jednog garnizona u drugi garnizon. Voditi računa da se ne desi da ni jedna brigada do danas nema sredjeno minersko odjeljenje.

4.) — Osnovati u brigadama radne vodove a po mogućstvu i u bataljonima, koji će se kretati sa brigadnom komorom i intendanturom. Radne vodove snabdjeti potrebnim alatom: sjekire — lopate — krampove — štrikove itd.

5.) — Operativne jedinice osloboditi komora i prtljaga da bi bile pokretnije i udarnije. Ovo učiniti po direktivama Ekonomskog ostsjeka Vrhovnog štaba koje su upućene jedinicama. Komore i radne vodove kretati pozadi operativnih jedinica na nekoliko kilometara, da ne bi smetalo izvodjenju naletnih i brzih operacija. Da bi se ovo uspjelo, snabdjeti borce sa suvom hranom, koju doturiti docnije ukoliko je borci ne mogu ponijeti pri polasku na operacije, o čemu voditi strogo računa prilikom hitnih naredjenja, pa u ovakvim slučajevima narediti borcima da pojedu varivo a hljeb i meso ponijeti za suvu hranu.

6.) — Komandanti, komandiri, politički komesari, vodni delegati, vodnici i deseteri moraju svesrdno pomagati referente saniteta. obavještajne oficire i intendante, iste najozbiljnije primati prilikom njihovog obilaska jedinica i održavanja časa. Sa istim se uvijek posavjetovati i predočiti im kakve su nedostatke primijetili kao rukovodioci viši ili niži.

7.) — Obavještajnu službu razviti i prodirati u neprijateljske redove iskorišćavajući metež koji je nastupio kod neprijatelja i ne dozvoliti da neprijateljski oficiri a naši simpatizeri, kao i podoficiri i vojnici lutaju i traže kome bi se predali, ili da ih neprijatelj hvata na periferiji oslobodjene teritorije pomoću svoje bande obučene u partizansko odijelo. Povezivati se

sa mjesnim obavještajnim centrima i od istih tražiti podatke o neprijatelju i neprijateljskim garnizonima i informisati se o raspoloženju pojedinaca i čitavih neprijateljskih jedinica prema Narodno-oslobodilačkoj vojsci, poslije čega preduzeti najenergичnije mjere da se pomogne našim borcima u što lakšem likvidiranju neprijatelja. Štabovi i rukovodioci trebaju imati u vidu da je obavještajna služba u ratu najjače borbeno sredstvo uz pušku i borca.

8.) — Popunjavati svoje jedinice odanim i dobrim borcima, vodeći strogo računa da se u redove boraca ne bi uvukao nepoželjan elemenat. Naročito paziti na neprijateljske izbjegle vojnike i istim ne davati oružje dok se ne provjeri njihova prošlost preko obavještajne službe. Pažljivo postupati sa izbjeglim i zarobljenim neprijateljskim oficirima i podoficirima dok se ne ispita njihova prošlost, a u ovom vremenu budno pratiti njihovo kretanje. U protivnom neprijatelj će ubaciti u naše redove i na oslobodjenu teritoriju svoje špijune koji će ga obavještavati o svakom našem pokretu i namjeri.

9.) — Štabove držati na dostojnoj visini, koja odgovara narodnoj vojsci, da bi borci i narod uvidjeli naprednost i pozitivno razvijanje naše vojske i ubuduće ne dozvoliti da se u štabovima dešavaju greške koje se ne dešavaju u redovima boraca, dok u VI i VIII brigadi desio se je rdjav odnos prema drugaricama od strane izvjesnog broja članova štabova bataljona.

10.) — Najhitnije dostavljati izvještaje ovome štabu o svakoj izvršenoj akciji ili promjeni u situaciji, isto tako najhitnije dostavljati izvještaje o nesretnim slučajevima i pogreškama pojedinih rukovodilaca i boraca, kako bi ovaj štab mogao blagovremeno prihvatiti i učiniti sve što se može da se otklone negativne pojave.

Pored iznesenog može se napomenuti da se od nas traži savremeno formiranje jedinica i vojske, iz čega proističe i savremeno ratovanje, to jest vještina upotrebe cjelokupnog našeg naoružanja koje imamo ili koje ćemo sutra dobiti, sa kojim trebamo uništavati neprijatelja.

Neprekidno proučavati strategiju i taktiku uz partizansku borbu, koju nikad i nigdje ne odvajati od strategije i taktike.

Ovaj dopis proučiti sa svim rukovodiocima i po istom postupiti u što kraćem roku da se ne bi desilo kao sa komandantom² VIII brigade koji kaže u Štabu divizije da u jedinici nema minerske (pionirske) grupe, pored već nekoliko upućenih dopisa od strane ovoga štaba za ustrojavanje minerskih (pionirskih) grupa.³

² Hamdija Omanović

³ Vidi dok. br. 43.

Za primjer može poslužiti Podgrmečki odred koji je za mjesec dana srušio jedanaest neprijateljskih vozova, znači majstorski i umješno iskorišćavanje dobivenog ratnog materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar.
sl. odsutan

(M. P.)

Komandant,
Petar¹

BR. 110

NAREĐENJE ŠTABA DRUGE KRAJIŠKE BRIGADE SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE OD 19 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET NA PROSTORIJU SOKOLOVIĆA¹

Š T A B

II KRAJIŠKE NOU BRIGADE

19 oktobra 1943 g.

ŠTABOVIMA I, II, III I IV BATALJONA, ČETI PRATEĆEG ORUŽJA, BRIGADNOJ INTENDANTURI I BOLNICI

Situacija: Prema neprovjerenim a vjerodostojnim podacima situacija u južnom dijelu Istočne Bosne je slijedeća:

Jedna grupa četnika pod komandom kapetana Račića prešla je iz Srbije² i koristeći povlačenje okupatora i ustaša iz jugoistočne Bosne zaposjela je, izgleda, gradove u tom kraju. i to Višegrad, Rogaticu, Čajniče, Goražde, i prema nekim podacima kreće se ka Sokolcu.

Namjere ovih četnika nisu potpuno jasne. Oni vrše prisilnu mobilizaciju Srba na terenu kojim prodju, vrše masovne pokolje muslimana koji nisu uspjeli da se na vrijeme povuku sa hrvatskom vojskom a istovremeno pljačkaju i Srbe i muslimane prebacujući stoku i hranu preko Drine u Srbiju.

¹ Vojnović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 2—9, k. 986.

² Vidi dok. br. 162.

Činjenica da ovi četnici ne vode borbu protiv ustaša, niti su je, kao što se je pričalo, vodili, pokazuje da nema nikakvog preokreta u izdajničkom stavu četnika.

Moral kod ovih četnika je vrlo slab i to iz slijedećih razloga: srbijanski četnici su prisilno mobilisani i dovedeni u dalek kraj da se bore ne znajući zašto, a mještani, koje takodjer prisilno mobilišu, nisu oduševljeni niti za samu ovu akciju zbog toga što se izbjegava borba od strane četničkog vodstva protiv ustaša i Njemaca, a još manje su raspoloženi za borbu protiv nas.

Ukupna snaga ove četničke koncentracije cijeni se na 2.000 ljudi.

Zadatak: Pred naše jedinice koje se nalaze na sektoru Istočne Bosne postavljen je zadatak: uništenje ove četničke koncentracije. Da bi se ovo uništenje što potpunije izvršilo, na njemu će biti angažovane naše veće snage (III i XVII divizija). U cilju izvršenja ovog zadatka naša brigada će ubrzanim maršem krenuti u pravcu ove četničke koncentracije, te prema tome

N A R E Đ U J E M O :

I.) Sjutra, 20 o. mj., naša brigada će izvršiti tačno u 6 časova izjutra pokret u pravcu Sokolovića. Pravac kretanja za sve jedinice: Vlasenica—Ploča—Han Pijesak, a odatle će se možda razdvojiti u dvije kolone.

II.) Da bi se izvršili izvjesni neophodni poslovi, sve gore navedene jedinice će biti postrojene kod zapaljene kasarne (gdje je brigada večerala) tačno u pet časova izjutra.

III.) Svi bataljoni će ujutru u pet časova predati po jednog dobrog jahaćeg konja sa cjelokupnim jahaćim priborom za potrebe Štaba divizije i Štaba brigade, te I i III bataljion po jednu kožnu torbu a II bataljion jedan revolver sa municijom i futrolom (dobar i ispravan).

IV.) Pošto se krećemo na teren gdje će ishrana biti u izvjesnoj mjeri otežana uslijed pasivnosti kraja, štabovi bataljona će poduzeti sve mjere da se svi raspoloživi tovarni konji upotrijebe za nošenje rezervne hrane. pošto kola nećemo moći za sada voziti.

V.) Pokret će izvršiti u slijedećem rasporedu: II, III, IV bataljon, Prateća četa, brigadna bolnica i intendantura, a kao zaštitnica I bataljon. Štab brigade kretaće se između III i IV bataljona. Čelni bataljion vodiće računa o redovnim zastancima svakog sata 10 minuta, a duži odmor narediće Štab brigade u samom pokretu. Čelni bataljion takođe treba da vodi računa o prethodnici imajući u vidu mogućnost nailaska na naše gerilce oko Han Pijeska. U toku marša ishrana ljudstva regulisaće se

na taj način što će bataljonske kuhinje na brzinu (jedan do dva sata) spremi hranu (supu ili puru).

O situaciji i zadatku štabovi bataljona i komande jedinica će obavezno obavijestiti potčinjene im starješine, pa makar i u pokretu. Pošto ćemo veći dio pretstojećeg puta kretati se cestom, pokret se može vršiti u koloni prostih redova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Čejvan³

Komandant-major:
Stanić⁴

BR. 111

NAREĐENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 19 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE UDARNE GRUPE ZA MOBILIZACIJU LJUDSTVA NA PROSTORIJI DABARSKO POLJE—UDREŽNJE¹

Š T A B
X HERCEGOVAČKE N.O.U.
BRIGADE

STROGO POVJERLJIVO

19 oktobra 1943 g.
u 17 čas.
s. Ljubomišlje

, 200 N“

Z A P O V I J E S T

(*Sekcija Dubrovnik—Nevesinje 1 : 100.000*)

Do ovog momenta nemamo nikakvih novih obavještenja o neprijatelju. „100 N“ ima zadatak da po ovlađivanju Gackom pa i njegovom eventualnom zauzimanju, a potom da produži preko Površi² sa težnjom da upadne u Nevesinje najvjerojatnije u pravcu Slata i Grabovice. Želja nam je da joj taj zadatak olakšamo neutralisanjem bar Nevesinjskog garnizona i dijela nevesinjskih četnika prodorom naše „200 N“ ka Nevesinju za koje

³ Idriz

⁴ Dragan

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34—1, k 1147 II.

² Vidi dok. br. 112.

vrijeme bi „200 N“ obratila najveću pažnju na mobilizaciju sektora Potkom—Ljuti Do—Dabrica—Kozice—Dubrave—Rotimlja—Hodbina, Udrežnje pa i Biograd,³ a za koje vrijeme III Udarne grupa („300 N“), koja će se formirati⁴ od ostalih bataljona, bi mobilisala Bančiče, stvorila odrede na prostoru od Stoca do Trebinja, a potom bi se i III Grupa prebacila na prostor Vlahovići—Dabrica—Lukavac, te da tako kroz 6—7 dana sve tri grupe po prilici budu u nastupu ka prostoriji Nevesinja, koje bi pod sadašnjim prilikama i zauzeli.

Prostoru Čapljine, Bune i Blagaja ne bi se smjeli mnogo približiti, već izgleda da bi najzgodnije bilo sa prostora Rotimlja u tim pravcima upućivati jača izviđačka odjeljenja sa kojima vršiti i mobilizaciju.

N A R E Đ U J E M O :

1.) „200 N“

(svega 3 bataljona

1 teški bacač) krenuće sa svim svojim bataljonima noćas, tako da preko prostora Dabra sutra prije svanuća ovladate sa Zečkom i Trusinom, pa odatle preko sela Rupari i Vranjkuka (k. 1196) obuhvatno upadnete u sela Trusine, razmještajući se na prostoru sela Rupari, Košuta, Pičević i Dragan, obezbjeđujući se dobro od Trusine, Biograda, a izviđajući i ka Sniježnici, Dabricsi i Dabru. U toku ovoga pokreta težite pohvatati bande sa Trusine i razoružati, a pozivima gledajte mobilisati Ljuti Do i Potkom, uvršćujući ih u vašu grupu.

21 o. mj. trebalo bi već da ste na prostoru Dabrice, a ako vas neprijatelj ne omete, onda 22 o. mj. noćnim pokretom izbijte na Kozice—Rotimlja, mobilisući svu borbenu omladinu sa tog prostora, kaznite zlikovce u Kozicama, a onda vršite dalje pokrete po mogućstvu tako da preko prostora Jasena izbijete ka Udrežnju oko 25—26 o. mj., kada uputiti hitno nama vezu o mjestu gdje ste i vašim daljim namjerama.

Ukoliko bi mogli prodrijeti u Biograd pa i dalje ka Grabovići—Drežnju ili Lukavcu, onda u tim pravcima i usmjerite vaše dalje pokrete, a ako vam to bude nemoguće, onda se sa Udrežnja rokirajte ponova Trusini ili Bezdeđu, težeći ostati do veze

³ Vidi dok. br. 103 i 113.

⁴ Vidi dok. br. 138 i 171.

sa nama na toj prostoriji sjeverno od komunikacije Stolac—Berkovići—Plana.

Vodite računa o dobroj ishrani ljudstva i prikupljanju po selima čarapa i zimskog veša.

Novim ljudstvom ojačavajte prvenstveno vaš „9“ pa i „6“, a ako bi koji bataljon porastao i preko 250 boraca, podijelite ga i formirajte od njega dva bataljona, postavljajući mu privremeno Štab do našeg odobrenja.

Na slučaj da dobijete koga ranjenika za nosila, ostavite ih u našim selima sa bolničarkom.

Težite u selima, kuda prolazite, održavati zbrove, postavljajući oštrije pitanje mobilizacije.

Težite formirati neki leteći odred za Udružnje i Biograd.

Vezu gdje smo mi znaće Vukan Domazet iz Stanjevića a u najgorem slučaju drug Rajko Vukoje — (Baljci) ili Radovan Stijačić, koji se također nalazi negdje oko Baljci—Gornja Vrbica, te u najgorem slučaju na ovim pravicima naći ćete vezu sa nama.

2.) „10“

težiće da sjutra izbjije na prostoriju sela Araći —selo Ljubovina—Tjesnata Glava, odakle izviđati ka Barjamovići—Koritnik u pravcu Pleša—Bubanj—Parić, a i ka Predolju, organizirajući preko mještana dobro obavještajnu službu. Težite sjutra uhvatiti vezu sa „200 N“ i da joj pomognete u mobilizaciji Potkoma.

Sjutra u prvi mrak prebacite se najpodesnijim pravcem te da u toku noći stignete u selo Drvenica. gdje će biti i naš „5“ i gdje će vas čekati zapovijest za dalji rad. Ukoliko bi se desilo ma šta nepredviđeno, pa vas sjutra neprijatelj spriječio da dođete ka nama ili bude nas prinudio da prije vremena odavde odemo, onda najzgodnijim pravicima dođite u naš sastav ka Bančićima, a ako ne budemo tamo. onda ćete nas sigurno naći na prostoru: Gornja Vrbica—Baljci. Veza u Baljcima biće kao i sa „200 N“, a iz Gornje Vrbice kod Jefta Bjelice.

Ukoliko mi sjutra zanoćimo u Drvenici—Ljubomišlju, naložićemo sjutra u 8 časova naveče vatru na Bratuljevici, te da se znate ravnati.

3.) „2“

ostaje i dalje u selu Ljubomišlje, povlačeći u prvi sumrak sva dnevna osiguravanja, a postavljajući

jače zasjede na putu kod Oblog Brda, na putu od Dlakoša i od Škrljana i Vlahovića.

Sjutra u zoru jača vaša osiguranja treba da su na Velikoj Gradini i Krstacu, kao i na Gradini (više Vlahovića). Sa Gradine osmatrati drum ka Divinu, kao i u pravcu Trenslove i Zasada, sa Krstaca osmatrati Vranjsku, Sitnicu i ka Vlahovićima (bar pogledom), a sa Gradine izviđati ka Radićima i putem ka Uboskom. Sem zasjeda na Gradini, Krstacu i Velikoj Gradini postavite jednu zasjedu na Kresovoj Gomili sa osmatračnicom na Čunjagi, odakle izviđati prema Kubašu.

4.) „5“

ostaje u Drvenici, postavljajući noćas jače osiguranje na putu od škole Vlahovići, od Mažikrovića i Predolja, a sutra prije zore imati jače zasjede na Bratuljevici i Drvenici. Sa Bratuljevice osmatrati ka Trusini i Dabru i Predolju, a sa Drvenice uputiti osmatrače na Treštenicu i Rogatu Gomilu, radi osmatranja druma preko Žegulje, pravca od Bitunje i od Uboskog.

5.) Ovaj Štab i Bolnica ostaju u Ljubomišlju.

6.) Znaci raspoznavanja po ključu.

7.) „5“ a naročito „2“ da prije upućivanja izviđačkih odjeljenja i zasjeda za sutra detaljno ih upozna o njihovim zadacima i pravcima izviđanja, kao i o blagovremenom javljanju.

8.) Sjutra se interesovati za stanje u Stocu—Uboskom—Ljubinju i Bančićima. jer ćemo 21 o. mj. najverovatnije krenuti na Bančiče.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Čedo⁵

• Komandant
Rade⁶

Dostavljeno: „200 N“, „2“, „5“, „10“, „B. N.“⁷ i „I. N.“⁸

⁵ Kapor

⁶ Hamović

⁷ Vjerovatno brigadna bolnica

⁸ Vjerovatno brigadna intendatura

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 19 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA RAZMJE-
ŠTAJ NA SEKTORU GATAČKE POVRŠI¹**

I UD. GR. X HERC. BRIG.
„100 N“
19 oktobra 1943 godine
GACKO

Strogo povjerljivo

ŠTABU ..... BATALJONA

(Sekcija Gacko 1 : 100.000)

Naša Druga grupa zauzela je Bileću.² Prilikom akcije na Gacko zarobili smo dva teška bacača i 40 bombi za iste. Pored toga zarobili smo oko 2000 metaka za „Bredu“, ubili i ranili smo preko dvadeset četnika. Izgleda da nam se ostaci četničkih bandita prikupljaju oko Fojnice, Gradine i Lukavice. Poznato nam je da su se u s. Samoboru, Lipniku, Žanjevici i Beružici povratili svi oni što su bili odbjegli i vjerovatno ćemo ih moći mobilisati. Iz Gatačke Površi svega je desetak došlo s Miloradom³, a ostali se nalaze kod kuće i očekuju naš dolazak. Očekujemo sutra dolazak pivskih partizana sa kojima imamo vezu i koji će zajedno sa nama čistiti Gatačku i Nevesinjsku Površ. i pošto izvršimo mobilizaciju i koncentraciju naših snaga, Pivljani će zajedno sa nama učestvovati u napadu na Kulu.

NAREĐUJEMO :

1) „7“ kreće sutra u 6 časova pravcem: Ulinje—Dražljevo—Bahori—Tarahin Do—Gornje Bodežište, gdje će se smjestiti, obezbjeđujući se od pravca Brajčevići, postavljajući zasjedu na Dobri Vrh, zatim zatvoriti pravac od Kokorina, postavljajući zasjedu na Kosovo Brdo i Gredu iznad samoga sela. U toku pokreta uputiti jednu desnu pobočnicu preko Vrbe, koja će ovladati sa Živnjem pa preko Živnja izbiti na Gredu iznad samoga sela. Vaš je zadatak da razvijete jaku ob. službu, izviđajući u pravcu Kokorina, i ukoliko na tome pravcu saznate za kakve četničke grupe, rastjerajte ih. Pronose se neke vijesti

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14 2. k 1147—II.

² Vidi dok. br. 138

³ Odnosi se na četnike koji su bili sa Miloradom Popovićem

da su se bosanski četnici povratili iz Borča nazad⁴ u Kokorinu, vi to provjerite i o tome nas izvijestite. Mobilizite sva okolna sela i u tome budite odlučni i nikakvo izvinjavanje ne primajte.

2) „1“ ostaje i dalje na svojim dosadašnjim položajima, s tim što će i dalje produžiti sa mobilizacijom i istovremeno ispoljiti dejstvo u pravcu Domrke. Saopštite svima selima da ne pucaju na partizane, jer ukoliko bi se to desilo, bićemo nemilosrdni. Kao primjer za to navedite im s. Miholjaču. Ukoliko bi neprijatelj izrazio ma kakvo dejstvo prema vama, vi biste morali preduzeti najenergičnije mjere da istog zadržite do jače naše intervencije. Povežite se sa „7“, koji bi vam pružio pomoć u slučaju da bi vas neprijatelj napao sa jačim snagama.

3) „8“ ostaje i dalje na sadanjim položajima, s tim što će sjutra uputiti jednu četvu za s. Ulinje radi obezbjeđenja bolnice. Ova četa mora poći najdalje u 5 časova. Sjutra rano uputite jednu jaču patrolu u pravcu Ravnoga, koja će sresti pivske partizane i uputiti ih za Gacko. Saopštiti Pivljanima da prilikom svoga prolaza kroz Avtovac i Gacko nastupe sa najvećom pjesmom. jer će to mnogo uticati na kolebljive elemente. Mobilizite odmah Samobor i Lipnik. Postarajte se da pronađete osnovna i dopunska punjenja za bacače, kao i municije za ostala oružja. Preduzmite mjere za zaštitu iz vazduha.

4) „3“ ostaje i dalje kao posadni garnizon, to će preduzeti mjere veće opreznosti i obezbjeđenja iz vazduha. Zabraniti mještanima, u sporazumu sa Komandom mjesta, da sjutra odgone stoku u polje.

5) Bolnica će se i dalje nalaziti u Ulinju, a Štab Grupe u Gacku.

6) Sada nam stiže kurir iz Pive i kaže da sjutra dolaze dva bataljona Crnogoraca⁵ koji broje 6—7 stotina udarnika. Čim ovi bataljoni stignu, prikupićemo naše snage, izraziti dejstvo u pravcu Nevesinja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT
Radović⁶

POLITIČKI KOMESAR
Peko⁷

⁴ Vidi dok. br. 127, 134 i 135.

⁵ Vjerovatno se odnosi na Župsko-pivski bataljon

⁶ Petar

⁷ Bogdan

NAREĐENJE ŠTABA DRUGE UDARNE GRUPE OD 19
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA PO-
KRET PRAVCEM TRUSINA—BEZBEĐE¹

Š T A B

Strogo povjerljivo

II UDARNE GRUPE X HERCEGO-
VAČKE N.O.U. BRIGADE

19 oktobra 1943 g.

u 18 časova

selo Kubaš

ŠTABU ——— BATALJONA OVE GRUPE

Danas smo primijetili na Straževici, Ržaniku i Zečku grupe četnika čiju jačinu tačno ne znamo. „100 N“ ima zadatak da po ovladavanju sa Gackom pa i njegovom zauzimanju a potom da produži preko Površi² sa težnjom da upadne u Nevesinje najvjerovatnije u pravcu Slata i Grabovice. Naša grupa ovaj upad „100 N“ treba da potpomogne pojavom na Trusini—Bezbeđu.³ Treća udarna grupa, koja će se formirati⁴ od ostalih bataljona zadržaće se na prostoru Vlahovići—Dabar, vršeći mobilizaciju, a potom će se prebaciti ka Nevesinju. To u vezi toga

N A R E Đ U J E M O :

1) „4“ kreće noćas u 23.30 časova pravcem: Kubaš—Suzina—Poratak. odnosno lijevo putem na veliku krivinu druma Trusina—Dabar sa zadatkom da ovlada sa Zečkom prije sva- nuća. Dobro bi bilo jednu četvu odvojiti da obiđe Zečak sa lijeva od sela Skenderi, tako da bi olakšali ostalim snagama na Trusini. Po ovladavanju sa Zečkom ostaviti jače obezbjeđenje na istom. a potom smjestiti se u s. Košuta. U slučaju potrebe potpomoći naš „6“, koji ima da izbije na Straževicu—Ržanik.

2) „6“ kreće noćas u 23.30 časova pravcem: Stupići—selo Hatelji, s tim što će dvije čete sa komorom odvojiti pravcem Poratak izbijajući na Trusinu i hvatajući vezu sa našim „4“, koji izbija na Zečak, a odatle potpomoći vašu četvu koja će ići istočno od Straževice radi likvidacije iste. Jednu najbolju četvu

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7—2 I, k. 1147—II.

² Vidi dok. br. 112.

³ Vidi dok. br. 111.

⁴ Vidi dok. br. 171.

odvojiti kod Hatelji, koja će ići putem od crkve pa pešačkom stazom na Crvenušu (pećina), Tolanovo Brdo, obuhvatajući Straževicu sa istoka. Ukoliko bi bilo bandi na Straževici—Ržaniku. bande likvidirati obuhvatno hvatajući vezu sa ostale dvije čete koje će izbiti ka Krivom Dolu—Straževica. Po ovladavanju sa Straževicom i Ržanikom, krenuti preko Trusine (žan. stanica)—Bukovik—selo Rupari, gdje se smjestiti osiguravajući se na Vranjkuku (kota 1196) a izviđajući prema Rakovoj Nozi i Studencima.

3) „9“ kreće odmah po prijemu zapovijesti pravcem: Predolje—Blace pa putem na Klečak, izbijajući na veliku krivinu Trusina—Dabar. Ovdje sačekati ovaj Štab, ukoliko budete prije stigli, a u slučaju našeg prolaska čekaće vas tu veza. Po izbijanju našega „4“ na Zečak, krenite putem preko Trusinskog Polja za selo Dragan, gdje se smjestite osiguravajući se na Oblom Brdu, izviđajući prema Sniježnici i Hrgudu. Uхватiti vezu sa našim „10“ u selu Podkom.

Svi bataljoni, po stizanju na svoja određena mjesta, prikupiti podatke o neprijatelju i podnijeti odmah izvještaje ovom Štabu.

Četa „6“ naći Mića Kundačinu kod crkve u selu Hatelji, od koga prikupiti podatke, a i istoga za vodiča. Svi bataljoni da uzmu vodiče.

Ovaj Štab i bolnica smjestiće se u zapadne kuće sela Košuta, a kretaće se pozadi našega „4“.

Svi bataljoni pozvaće seljake na zbor koji će se održati u selu Pičević sjutra oko podne, na kome će zboru govoriti članovi ovoga Štaba i Štaba Brigade.

Ishrana bataljona sa terena, odnosno svaki bataljon da koristi sela u kojima je smješten, kao i okolna bliža sela.

Ranjenike upućivati u selo Košuta, odnosno na pravac našega kretanja.

Znaci raspoznavanja po ključu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant

Dostavljeno:

„4“, „6“, „9“.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PETOG NOU KORPUSA OD 20 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA O FORMIRANIM KOMANDAMA PODRUČJA I KOMANDAMA MJESTA NA TERITORIJI CENTRALNE BOSNE I BOSANSKE KRAJINE¹

Š T A B

5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE

O.b.b. br. 188

Dne 20. X. 1943 g.

KOMANDAMA PODRUČJA I ŠTABOVIMA DIVIZIJA

I

Obavješćuju se sve komande područja i štabovi divizija da su na sektoru ovog Korpusa obrazovane sljedeće komande područja sa komandama mjesta:

- 1.) *Drvarsko područje*
Komande mjesta:
  - a.) Drvar;
  - b.) Martin Brod;
  - c.) Bos. Petrovac;
  - d.) Bos. Grahovo;
  - e.) Prekaja;
  - f.) Lipa;
- 2.) *Podgrmečko područje*
Komande mjesta:
  - a.) [Lušci] Palanka;
  - b.) Budimlić Japra;
  - c.) za Bos. Krupu;
- 3.) *Jajačko područje*
Komande mjesta:
  - a.) Jajce;
  - b.) Janj;
  - c.) Donji Vakuf;
  - d.) Bugojno;
  - e.) Gornji Vakuf;
  - f.) Kupres;

---

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—4, k. 456.

4.) *Mrkonjičko područje*

Komande mjesta:

a.) Mrkonjić;

b.) Ključ;

c.) Sanica;

5.) *Kozaračko područje*

a.) za Bos. Novi;

b.) „ Bos. Dubicu;

c.) „ Bos. Gradišku;

d.) „ Prijedor;

Komande mjesta Fojnica, Kreševo, Prozor i za Konjic imaju se organizovati po uputstvima koja je dao ovaj Otsjek Komandi Jajačkog područja.

Komande mjesta Sajković i Glamoč ulaze u sastav Livanjskog područja (VIII Korpus).

II

U Komandi mjesta Kupres postavljaju se:

za komandanta: drug Karan Pavle, dosadašnji komandir čete;

„ zamjenika: „ Mikara Rifat, borac;

„ pomoćnika: Zrilić Milan, dosad. politkomesar batalj. III Kraj. b.

U Komandi mjesta Jajce postavljaju se:

Za komandanta: drug Jokanović Mišo;

„ zamjenika: drug Šahdan Ahmet;

„ pomoćnika: „ Lakišić Enver.

U Komandu mjesta Donji Vakuf povraća se na dužnost komandanta drug Sakan. Za zamjenika postavlja se drug Kurić Mustafa.

U Komandi mjesta Bos. Petrovac postavlja se:

za komandanta: drug Jovo Kećman, dosadanji pomoćnik iste komande;

za pomoćnika: „ Dušan Surla. na dužnosti u Štabu Drvarskog odreda.

Popunjenje ostalog kadra u komandama mjesta — staviće prijedlog komande područja ovom Otsjeku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:

Komandant:

Šef otsjeka:

Stole

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE ŠTABU
PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O POKRETIMA I
BORBAMA JEDINICA U VREMENU OD 1 DO 30 SEPTEMBRA
1943 GODINE¹**

Š T A B
XI NAROD.-OSLOBOD. UDAR.
DIVIZIJE
Br. 33—
20 X 1943 g.

Izvještaj o vojnim akcijama
ove divizije za vrijeme od
1—30 septembra 1943 god.

**ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA I
VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ**

Položaj

1 septembra, snage II i V KNOU brigade čistile su teren od četničkih bandi oko Jošavke. Bilo je manjih sukoba sa četnicima. Prnjavorski partizanski odred istog ovog dana čistio je sektor od četnika oko Srđevića i Razboja. Tom prilikom uhvaćen je jedan četnik sa puškom, koji je pušten kući.

3 septembra, snage II i V KNOU brigade i snage Prnjavorskog PO-a čistile su teren od četničkih bandi oko Crnog Vrha. Kadinjana i do Slatine. Ubijena su 3 četnika, a zarobljena 2 karabina. Istog dana snage XII KNOU brigade i Banjalučkog PO-a čistile su četnička sela i to: Lipovac—Podosoje—Gradina—Vis—Osmača. Bilo je manjih sukoba sa četnicima.²

4 septembra, jedinice II KNOU brigade u zajednici sa snagama Prnjavorskog PO-a čistile su teren od četničkih bandi. Nije bilo sukoba sa četnicima, jer su isti bježali ispred naših snaga.

6 septembra, koncentracija snaga II i V KNOU brigade na liniji Ukrinica—Rastuša—Rankovići, radi napada na neprijateljski garnizon u Tesliću. Ovog dana jedinice Prnjavorskog PO-a operišući na svom sektoru uhvatile su 3 četnika dok je drugi dio snaga ovog odreda, čisteći teren od četničkih bandi

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 3943.

² i ³ Vidi dok. br. 8.

ispod Careve Gore, zarobio 6 četnika i 5 karabina. Od zarobljenih 6 četnika 3 su ostala u našim redovima. dok su ostala 3 puštena kući. Jedna patrola ovog odreda ovog dana je pronašla 5 karabina.

7 septembra, četničke snage u jačini od oko 900 ljudi (snage Laze Tešanovića, Rade Radića i Drenovića), potpomognute minobacačkom vatrom, napale su na sektor XII KNOU brigade i Banjalučkog PO-a. Borba se vodila 2 sata.³ Tom prilikom neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i ranjenih. Naši gubici: jedan ranjen.

8 septembra, jedan bataljon Prnjavorskog PO-a sukobio se je sa četničkim bandama u blizini Lišnje. U ovom sukobu neprijatelj je imao dva mrtva i 6 ranjenih. Naši bez gubitaka.

8/9 septembra, vršena je akcija na neprijateljski garnizon u Tesliću.⁴ U ovome napadu učestvovala su snage II i V KNOU brigade. Te iste noći naše jedinice nijesu uspjele prodrijeti u grad. Likvidirana su neka spoljna uporišta. Zarobljena su 22 domobrana i toliko pušaka, sa nešto sprema i municije.

9/10 septembra, izvršen je ponovni napad na garnizon u Tesliću, ali ni ovoga puta naše jedinice nijesu uspjele prodrijeti u grad. U obadva ova napada snage V KNOU brigade imale su osjetne gubitke: 7 mrtvih i 25 ranjenih, dok su 4 nestala. Snage II KNOU brigade imale su jednog mrtvog i dva ranjena. — Grad nije zauzet iz sljedećih razloga: neprijatelj je u gradu imao dosta velike snage i to: 1600 domobrana, sa 5 topova, oko 200 milicionera i 70 feldžandara. Grad je bio utvrđen i opasan električnom žicom. Istog ovog dana jedan vod Prnjavorskog PO-a zašao je u prostor koji kontroliše neprijatelj i tom prilikom je zarobio 5 karabina, 7 pari cipela i 500 metaka. U toku ovog dana neprijateljska avijacija bombardovala je položaje XII KNOU brigade i Banjalučkog PO-a. Ranjen je jedan drug. Toga dana jedan bataljon XII KNOU brigade porušio je jedan betonski most na cesti Kotor Varoš—Čelinac.

11 septembra, neprijatelj u jačini jedne bojne i 5 tenkova, potpomognut sa artiljerijom, nadirao je u pravcu Križa i Jelaha, gdje se nalazio jedan bataljon V KNOU brigade. Ovaj bataljon uz pomoć snaga II KNOU brigade prešao je u kontranapad i protjerao neprijatelja. Sa naše strane nije bilo gubitaka. Neprijateljski gubici su nam nepoznati.

12 septembra, V KNOU brigada sa tri bataljona vršila je pokret ka rijeci Bosni, radi osiguranja prelaza II KNOU brigadi preko rijeke Bosne. II bataljon V KNOU brigade krećući se preko Ljeskovih Voda i Bukovice spušta se na željezničku

⁴ Vidi tom IV. knj. 17. dok. br. 47.

prugu Doboj—Derventa i kida istu na tri mjesta. Tom prilikom porušena su dva betonska mosta. Poslije završenog rada, snage ovog bataljona vrše napad na željezničku i žandarmerijsku stanicu Rudanka. Akcija nije uspjela radi jakog otpora iz blindiranog voza i samih utvrđenja oko stanice. IV bataljon iste ove brigade napao je na željezničku stanicu Kotorsko. Borci ovog bataljona uspjeli su da zauzmu ovu stanicu i spale. Na ovoj stanici spaljen je jedan voz u kome se je nalazio jedan tenk. Potrgana je pruga na nekoliko mjesta i srušeno dosta mostića. Ovo neprijateljsko uporište branili su Njemci i legija, nepoznate nam jačine. Neprijatelj je tom prilikom imao 10 mrtvih i jednog ranjenog. Zarobljena su 4 domobrana, 5 željezničara i jedan legionar. Pored toga zaplijenjene su 33 puške, 3.000 metaka, 100 komada bombi, nešto duvana, 100 pari odijela i druge ratne spremne, kao i 20 pari cipela i 20 šinjela. Naši gubici su dva ranjena. Istog dana navečer napale su četničke bande na jednu jedinicu Prnjavorskog PO-a, koja se nalazila u Lišnji. Pošto je neprijatelj bio nadmoćniji, naši su se morali povući na pogodnije položaje. Četnici su upali u Lišnju i zapalili 25 muslimanskih kuća i ubili 17 civila.

13 septembra, snage IV bataljona V KNOU brigade imale su borbu sa legijom, domobranima i četnicima kod Malog Prnjavora. U ovoj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih i više ranjenih. Naši su imali jednog lakše ranjenog. Snage XII KNOU brigade ovog dana vršile su mobilizaciju na sektoru oko Sken-der Vakufa.⁵

14 septembra, I bataljon V KNOU brigade i Prnjavorski PO imali su borbu sa četničkim bandama Forkape i Bundala, koji su napali na grad Prnjavor. Neprijatelj je bio jak oko 600 vojnika. Borba se vodila oko 3 sata. U prvi mah neprijatelju je uspjelo da prodre u predgradje grada Prnjavora, ali po stizanju snaga V KNOU brigade isti je momentalno bio protjeran. U ovoj borbi neprijatelj je imao 11 mrtvih, medju njima je i zloglasni komandir Prnjavorske četničke čete — Maletić Branko. Kod istog je nadjen jedan engleski zlatnik kojeg je dobio na poklon od Rade Radića, radi zasluge. U ovoj borbi poginuo je jedan komandir čete Prnjavorskog PO-a i još dva druga, dok su 4 ranjena.

16 septembra, I bataljon V KNOU brigade operišući terenom na Pojezni iznenadio je jednu četničku grupu, gdje je poginuo jedan četnički komandir — Šarić Rade i još 4 četnika. Istog ovog dana II bataljon ove brigade na sektoru oko Ilove uhvatio je jednog četnika.

⁵ Vidi dok. br. 8.

17 septembra, četničke bande u zajednici sa Njemcima, legijom i domobranima napale su na sektor XII KNOU brigade i Banjalučkog PO-a. Još u samo jutro oko 4 sata, neprijateljska artiljerija počela je tući naše položaje, a u 7 sati neprijatelj je otpočeo sa bombardovanjem iz zraka. koje je trajalo cijeli dan. Neprijatelj je nadirao u pravcima: Ponir—Jagare—Karanovac—Mehovci—Popovac. Borba je vodjena od ujutro do samog mraka. U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 ranjenih vojnika i oficira. Naši su imali jednog ranjenog. Istog ovog dana XII KNOU brigada u borbi sa neprijateljem imala je 11 ranjenih drugova, većinom od avionskih bombi. Jedna jedinica V KNOU brigade u borbi sa četnicima u Sočanici ubila je dva četnika. Zarobljeno je 5 karabina i nešto municije.⁶

18 septembra, ovog dana formiran je Tešanjско-teslički partizanski odred od boraca iz okoline Tešnja i Teslića.

19 septembra, jedan bataljon XII KNOU brigade vršeći pokret do sela Dragovića zarobio je 2 četnika. Jedna desetina iz ove brigade, koja je išla da hvata vezu sa Štabom brigade, saznajući da se u jednoj kući nalazi četnik, ova desetina je blokirala kuću, sa namjerom da uhvati četnika. Nepažnjom desetera poginuo je jedan drug. Četnik je uhvaćen i ubijen.

20 septembra, četničke bande izvršile su napad⁷ na jedan bataljon XII KNOU brigade koji se je nalazio oko Dragovića. Borba je bila žestoka. Četnici su odbijeni uz pomoć jednog bataljona V KNOU brigade. U ovoj borbi četnici su imali 5 mrtvih i 10 ranjenih. Naši gubici su jedan mrtav i jedan ranjen.

21 septembra, snage XII KNOU brigade u sukobu sa četnicima zarobile su dva četnika, sa karabinima. Tom prilikom ubijeno je 6 četnika, a ranjeno 5. Jedna jedinica V KNOU brigade u sukobu sa četnicima u Devetinama ubila je jednog četnika. III bataljon ove brigade, u gonjenju četnika preko Boškovića i Papažana, zarobio je 5 četnika sa puškama. II bataljon iste brigade u jednoj borbi sa četnicima uništio je 8 četnika, medju njima i komandanta četničke brigade Vasu Šikanića. Tom prilikom ranjeno je više četnika. Zarobljeno je 8 karabina, jedan pištolj i nešto municije. Sa naše strane nije bilo žrtava.

22 septembra, II bataljon V KNOU brigade u Novom Martincu zarobio je 3 četnika, koji su dobrovoljno stupili u naše redove. Zarobljene su dvije pisaaće mašine i arhiva četnička iz opštine. Toga dana jedan bataljon Prnjavorskog PO-a pri či-

⁶ Vidi dok. br. 8 i 18.

⁷ Vidi dok. br. 8.

šćenju sektora oko Kalenderovaca zarobio je oko 3 četnika. Isti su dobrovoljno stupili u našu vojsku. Istog ovog dana četničke bande Laze Tešanovića, uz pomoć njemačke avijacije, napale su na sektor Banjalučkog odreda. Neprijatelj je protjeran, uz gubitke oko 20 mrtvih i ranjenih.

23 septembra, snage V KNOU brigade izvršile su napad na neprijateljsko uporište Razboj.⁸ Ubijeno je 6 žandara, a zarobljena 54. Zaplijenjena su 2 p. mitraljeza, 58 karabina, 2 sanduka municije, nešto bombi i ostale ratne spremne. Istog dana jedna jedinica ove brigade sukobila se je sa Njemcima u blizini Topole. Ubijeno je 9 Njemaca, među njima dva oficira. Zaplijenjen je jedan t mitraljez, jedna strojica, 9 pušaka i 3 pištolja. U ovim borbama bilo je 5 lakše i teže ranjenih drugova. Istog dana jedna patrola ove brigade uhvatila je 4 četnika sa puškama. Jedna jedinica Prnjavorskog PO-a u borbi sa četnicima Malića na Pojezni zarobila je 2 četnika i oslobodila 8 drugova i dvije drugarice, koje su četnici povelili u Derventu da ih predaju Njemcima. Oslobodjeni drugovi su iz IV crnogorske i I KNOU brigade.

24 septembra, jedna jedinica Prnjavorskog PO-a u sukobu sa četničkim bandama u blizini Trcmedje zarobila je 12 četnika. Zaplijenjeno je 11 karabina, 4 pištolja, 3 bombe, 150 metaka i nešto odjeće. Istog dana njemačke motorizovane snage napale su na položaj XII KNOU brigade u Kukuljama. Neprijatelj je odbačen uz gubitke od 9 mrtvih i veći broj ranjenih. Uništen je jedan automobil, jedan motocikl i oštećena su 3 kamiona. Naši gubici su 2 mrtva i jedan ranjen. Zaplijenjena su 3 karabina i 2 pištolja. Ovoga dana neprijateljska avijacija bombardovala je položaje V KNOU brigade, gdje su imali jednog mrtvog i 4 ranjena. Jednom bataljonu Prnjavorskog PO-a predala su se dva četnika sa puškama.

25 septembra, III bataljon V KNOU brigade uhvatio je jednog četnika sa puškom i 70 metaka. Jedan bataljon XII KNOU brigade zapalio je školu u Kukuljama i kuću [u s.] Kosijerovo, koju je neprijatelj upotrebljavao za logorovanje. Ubijen je ustaša sa imanja Bešlagića i zaplijenjen je jedan karabin, 2 bombe, 100 metaka i 86.000 kuna. Jedan ustaša uspio je pobjeći.

26 septembra, ovoga dana snage V KNOU brigade vodile su borbu⁹ sa neprijateljem, koji je bio potpomognut avijacijom i tenkovima. Borba je trajala preko cijelog dana i bila je ogorčena. Tom prilikom I bataljon V KNOU brigade imao je jednog

⁸ Vidi dok. br. 18.

⁹ Vidi dok. br. 18.

mrtvog i 17 što lakše što teže ranjenih drugova, dok su 3 nestala u samoj borbi. Izgubljeno je 7 pušaka kod novomobilisanih. IV bataljon ove brigade imao je dva mrtva i 12 ranjenih. Uništen je jedan tenk. Snage XII KNOU brigade vodile su borbu sa neprijateljem. Ranjena su 3 druga, dok su dva nesretnim slučajem ranjena od mine. Na sektor Banjalučkog PO-a ovoga dana napadale su četničke bande Laze Tešanovića, sa ciljem da upadnu u Kotor Varoš. Svi neprijateljski napadi su odbijeni uz nekoliko gubitaka. Naši nijesu imali gubitaka.

27 septembra, III bataljon V KNOU brigade imao je borbu sa neprijateljem. Ubijen je jedan neprijateljski vojnik. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

28 septembra, jedna jedinica XII KNOU brigade u sukobu sa četnicima ubila je jednog četnika i nekoliko ranila. Istog ovog dana jedna četnička grupa uspjela se privući jednoj jedinici XII KNOU brigade. Četnici su odmah protjerani. Teže je ranjen komandant četničke brigade Bundalo Ljubo.

30 septembra, II bataljon Prnjavorskog PO-a u blizini Kunove naišao je na jednu grupicu četnika, koji su bez borbe pobjegli. Zaplijenjen je jedan jahaći konj, motocikl i nešto materijala. Ovoga dana jedna jedinica XII KNOU brigade vodila je borbu sa četnicima kod Kriškovaca. Borba je trajala oko pola sata. Ubijen je jedan četnik. Zaplijenjen je jedan p. mitraljez. Takođe istog ovog dana snage Banjalučkog PO-a vodile su borbu sa četnicima Rade Radića, koji su imali za cilj da upadnu u Kotor Varoš. Jedna četa ovog odreda, koja se nalazila u odbrani grada, morala se povući sa zaposjednutih položaja pošto je neprijatelj bio nadmoćniji, te su tako četnici upali u Donju Varoš, koji su odmah otpočeli sa svojim radom. Oni su pljačkali i tukli žene, ali za kratko vrijeme, jer je stigla još jedna četa ovog odreda i četnici su bježali iz grada, bacajući spremu sa sebe. Prilikom juriša na četu koja se je nalazila u odbrani grada čuli su se četnički povici: „Naprijed, ja ću prvi u grad slaviti barjam“. U ovoj borbi četnici su imali 5 mrtvih, koje su ostavili na bojištu, ali kasnije smo doznali da su imali 20 mrtvih i ranjenih.

Za ovaj period vremena ubijeno je 115, ranjeno 80, a zarobljeno 114 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 179 pušaka, 3 p. mitraljeza, 1 t. mitraljez, 6 pištolja, 20 šinjela, 100 pari odijela, 118 bombi, oko 4.000 metaka, 27 pari cipela. 1 motocikl, 1 konj. 2 pisaće mašine, dosta ratne spreme i 86.000

kuna. Uništena su tri betonska mosta, jedan voz, 2 tenka, 1 motocikl, 1 kamion, a tri su oštećena. Spaljena je jedna željeznička stanica. Nekoliko vagona žita palo je u naše ruke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Zarko¹⁰

Načelnik štaba,
major.
(M. P.)

Komandant,
p.pukovnik,
Šoša Mažar

BR. 116

IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O POKRETIMA I BORBAMA JEDINICA U VREMENU OD 1 DO 15 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
XI NAROD.-OSLOBOD. UDAR.
DIVIZIJE
Br. 33
20-X-1943 g.

Izvještaj o vojnim akcijama
ove divizije za vrijeme od
1—15 oktobra 1943 god.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

P o l o ž a j

30 septembra, borci II i III bataljona V KNOU brigade u progonjenju² četnika preko Nožičkog i Motajice; ubijen je jedan četnik, dok su dva ranjena (koji su odmah upućeni u bolnicu). Zaplijenjena su 3 karabina, jedan vojno-državni pištolj, 150 metaka, 1 radioaparatus i četnička arhiva.

2 oktobra, snage II i III bataljona V KNOU brigade progonile su četničke bande prema Trstencima.³ Uhvaćena su

¹⁰ Zgonjanin

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 3942.

², ³ i ⁴ Vidi dok. br. 74.

4 četnika, 2 njemačka vojnika (porijeklom iz Slovenije) i jedan milicioner. Ubijen je jedan ustaša, dok je zarobljeno, odnosno zaplijenjeno: 3 karabina, 2 vojno-državna pištolja, 3 jahača konja, sa sedlima.

3 oktobra, u noći, snage V KNOU brigade vršile su napad na jako neprijateljsko uporište Kuljenovci,⁴ koje je branjeno od milicije i četnika. Akcija na ovo neprijateljsko uporište nije uspjela. Razlog tome je što je vodič zalutao i krivo obavijestio gdje se nalaze neprijateljski bunker, tako da je izvršen juriš na jednu čuku, a na istoj nije bilo neprijatelja, te je tako otkriven naš pokret i neprijatelj je otvorio vatru iz automatskog orudja i minobacača. Kako je to bio ravan teren, imali smo prilične gubitke: stradalo je 7 drugova, dok je 10 lakše i teže ranjeno. Neprijateljski gubitci su 5 mrtvih milicionera i jedan četnik. Zaplijenjena su 4 karabina, jedan pištolj tipa „Štajer“, 7 bombi i nešto municije.

5 oktobra, borci I bataljona V KNOU brigade pri pretresanju Kalenderovaca od četnika; ubijen je jedan četnik, zaplijenjen je jedan karabin, 50 metaka, 2 bombe i jedno odijelo. Borci IV bataljona V KNOU brigade u čišćenju četnika oko Selišta uhvatili su 3 četnika. Zaplijenjena su 2 karabina i nešto municije.

8 oktobra, borci II bataljona XII KNOU brigade i I bataljona V KNOU brigade vršili su napad⁵ na neprijateljska uporišta Gojakovac i Križ koje su držali četnici i milicija. Akcija je uspjela. Po likvidaciji ovih neprijateljskih uporišta jedinice I bataljona V KNOU brigade dobile su u zadatak da se spuste preko Omanjske na željezničku prugu Jelah—Doboj. Ovaj zadatak borci ovog bataljona nijesu izvršili iz razloga, jer su naišli na jak otpor neprijatelja. Borci II bataljona XII KNOU brigade u progonjenju neprijatelja dalje od Križa ka Jelahu spustili su se na željezničku stanicu Jelah, koja je likvidirana, sem oklopnog voza na stanici. — Borci III bataljona ove brigade spustili su se preko Radnje i Djedovca na željezničku prugu Doboj—Teslić (zapadno od Jelaha), minirali prugu i srušili jedan oklopni voz. Istog ovog dana Tešanjsko-teslićki PO vodio je borbu sa četnicima i domobranima na Ploči. Borba je trajala oko jedan sat. Neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci: jedan mrtav i dva ranjena.

U noći 9 oktobra, II bataljon XII KNOU brigade minirao je prugu Doboj—Jelah i dok je Jelah držan u opsjednutom stanju,⁶ dočekan je drugi oklopni voz, koji je pošao u pomoć

⁵ Vidi dok. br. 74 i 91.

⁶ Vidi dok. br. 91.

Jelahu. Isti je srušen. Treći oklopni voz, koji se je nalazio na samoj stanici Jelah i davao otpor, uništen je 10 ovog mj., po noći sa protivtenkovskim puškama. U svim gore navedenim borbama zarobljeno je slijedeće: 24 neprijateljska vojnika, medju kojima i dvije ustaše, koji su po saslušanju strijeljani. Zaplijenjeno je 27 karabina, nešto municije, oko 30 bombi, 15 čebadi, nešto vojničkog odijela, 1 motorcicl, 2 radioaparata, 2 bicikla, 50 l. gorećeg špirita. Neprijatelj je pretrpio gubitke 7 ranjenih i 2 mrtva na samoj stanici. Ostali su neprijateljski gubitci nepoznati, ali ih je bilo. Istog ovog dana borci II bataljona V KNOU brigade uhvatili su 2 četnika, koji su pušteni kući. Zaplijenjen je 1 karabin i 100 metaka.

10 oktobra, I bataljon V KNOU brigade zarobio je dva milicionera. Zaplijenjena su 2 karabina i nešto municije. Jedna jedinica V KNOU brigade u progonjenju četnika preko Kladšnica zarobila je 4 četnika, dok su ubijena 3. Zaplijenjena su 3 karabina, sa nešto municije, jedan pištolj.

12 oktobra, borci jednog bataljona V KNOU brigade vodili su borbu sa neprijateljem oko Zabrdja.⁷ Neprijatelj je bio u jačini jedne satnije Nijemaca i SS odreda. Borba se vodila nekoliko sati. I uslijed toga što je neprijatelj bio nadmoćniji, a pored toga potpomognut minobacačkom vatrom, naši su se morali povući sa zaposjednutih položaja. Pred večer naši su izvršili kontra-napad i natjerali neprijatelja na otpustanje. Usljed našeg jakog pritiska na neprijatelja, neprijateljsko povlačenje se pretvorilo u bjegstvo. U ovoj borbi zarobljeno je 8 domobrana sa karabinima, 5 bombi, 3 sanduka municije, 27 mina za bacač. U istoj ovoj borbi II bataljon ove brigade zarobio je još 32 mine. I bataljon V KNOU brigade ovoga dana krećući se preko Stanova, Male i Velike Bukovice za Kladare vodio je borbu sa četničkim bandama, koji su napokon razbijeni i mnogi natjerani na rijeku Bosnu. Noću izmedju 12 i 13 oktobra, borci ovog bataljona spustili su se na željez. prugu Doboј—Derventa, postavili minu i digli u vazduh voz. Zapaljena je lokomotiva sa 25 vagona sijena. Zaplijenjen je jedan vagon meda. Zarobljena su 3 Nijemca, 2 domobrana i sva željeznička posada. Uništen je jedan automobil. Zaplijenjeno je 5 karabina. IV bataljon iste ove brigade u borbi sa četnicima kod Srpca uhvatio je dva četnika, zaplijenjena su 2 pištolja i 4 karabina. — Ovoga dana borci II bataljona XII KNOU brigade krećući se pravcem: Zarić—M. Prnjavor spustili su se na željezničku prugu i napali na željezničku stanicu N. Johovac. Zarobljena su 4 žandara. Zaplijenjena 4 karabina, nešto

⁷ Vidi dok. br. 74.

municije, bombi, 40 vojničkih bluza 30 hlača, nešto čebadi i ostale vojne spremne. III bataljon XII KNOU brigade i snage Tešanjsko-tesličkog partizanskog odreda vršili su pokret pravcem: Agičevine—Ljeskove Vode—V. Prnjavor i naišli su na otpor neprijatelja (hrvatske milicije). Poslije kraćeg neprijateljskog otpora naši su ušli u V. Prnjavor.⁸ U ovoj borbi zarobljeno je 5 milicionera, a dva su ubijena. Među zarobljenim uhvaćen je i vodnik milicije Pejo Tadić, preko kojeg smo uhvatili vezu sa vodjama hrvatske milicije i predstavnicima HSS-e sa kojima se u sporazumu prošlo kroz selo Foču, na neprijateljsko uporište Kotorsko. U akciji na Kotorsko učestvovala su i njihove vodje. Neprijateljsko uporište Kotorsko je uništeno i jedan bunker prema Derventi. Zarobljeno je 15 domobrana i žandara. Zaplijenjeno je 15 karabina, 1 p. mitraljez, nešto municije i bombi, 1 radioaparata. Zaplijenjena su 24 vagona nepreradjene rude, 2 vagona pšenice i 1 vagon zobi. Željeznička stanica Kotorsko je spaljena. Okolno radništvo na stanici uzelo je pšenice i zobi koliko im je trebalo, a ostatak je spaljen. Srušena je jedna oklopna lokomotiva, koja je upućena iz Johovca prema Kotorskom. Ista je zapaljena. Naši gubitci za ovo vrijeme su 4 mrtva i 3 ranjena druga.

13 oktobra, borci jedne čete I bataljona V KNOU brigade napali su ovog dana po noći na Davor u Slavoniji. Tom prilikom ubijene su 2 ustaše, a zaplijenjena 2 karabina.

Za ovaj period ubijeno je 22, ranjeno 15, a zarobljen 81 ustaša, četnika, legije, domobrana i Nijemaca. Zaplijenjeno je 7 pištolja, 84 puške, 1 p. mitraljez, 2 radioaparata, 41 par odijela, 3 jahača konja sa sedlima, 2 motorcikla, oko 50 bombi, 4.000 metaka, 6 vozova sa 40 vagona, 2 vagona pšenice, 1 vagon zobi, jedan vagon meda, 57 mina. Spaljene su 3 željezničke stanice. Zarobljena je jedna četnička arhiva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
Žarko⁹

Načelnik štaba.
major,

Komandant,
pukovnik
Soša¹⁰

(M. P.)

⁸ Vidi dok. br. 91.

⁹ Zgonjanin

¹⁰ Josip Mažar

**IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE OD 20
OKTOBRA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O
SITUACIJI U CENTRALNOJ BOSNI¹**

ŠTAB
XI NOU DIVIZIJE

Broj:

20 oktobra 1943 g.

Položaj

Izvještaj o stanju jedinica ove
divizije i situaciji na sektoru
koji kontroliše ova divizija.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Položaj

Stanje u diviziji: Odlaskom II KNOU brigade i Štaba I bosanskog NOU korpusa na sektor u Istočnu Bosnu,² poslije odlaska³ snaga I proleterske divizije, ostao je sektor Central. Bosne prilično upraznjen sa našim snagama. Hitna mobilizacija ljudstva i formiranje novih jedinica nametnulo se je kao jedan od najvažnijih problema, ako se je htjelo zadatke koji stoje pred ovom divizijom ozbiljno i trajno riješiti. Akcijom na utvrđeni grad Teslić namjeravali smo mi i Štab I bosanskog NOU korpusa nadoknaditi odlazak II KNOU brigade, jer bi pad Teslića i zarobljavanje veće količine oružja donekle riješili gornji problem.

Poslije neuspjele akcije na Teslić 8 i 9 prošlog mj.⁴ — radi tvrdo gradjenih bunkera, sistema žičanih prepreka po dubini sa naelektrisanom žicom u sredini tih prepreka, kao i miniranog predterena, u kojoj smo akciji imali 7 mrtvih i 25 ranjenih — te poslije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 4029.

² Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 14.

³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 83.

⁴ Vidi dok. br. 115.

akcije na pruži Derventa—Doboj, za prebacivanje II KNOU brigade i Štaba I bosanskog NOU korpusa preko Bosne, orijentisali smo glavnine ove divizije prema Savi i Vrbasu, odnosno prema Motajici i Lijevcu Polju. Ovaj pokret smo napravili u cilju definitivnog razbijanja politički najuticajnije četničke grupe Nikole Forkape, a i radi najpovoljnijih mobilizacionih mogućnosti na tom sektoru.

Ova orijentacija naših snaga pokazala se je kao dobra, jer smo za nepun mjesec dana uspjeli, ako ne po oružju, ono bar po ljudstvu nadoknaditi odlazak II KNOU brigade iz sastava ove divizije. Pridolazak ljudstva u naše jedinice iz okoline Prnjavora i Kotor Varoši nije mali i zauzima vidan procenat novomobilisanih.

Brojno stanje ove divizije poraslo je uza sve gubitke do blizu 3.000 po ljudstvu i do blizu 2.000 po puškama, i sa oko 150 automatskog oružja. Zadnjih dana formirali⁵ smo XIV Srednjobosansku NOU brigadu i dva partizanska odreda: Tešanjsko-teslički i Crnovrški. Danas u sastavu ove divizije imamo 3 brigade (V, XII i XIV), i 4 partizanska odreda (Banjalučki, Prnjavorski, Tešanjsko-Teslički, i Crnovrški), kao i komandu Banjalučkog područja u Maslovarama, sa četiri komande mjesta (Skender Vakuf, Šiprage, Kotor Varoš i Prnjavor) i tri partizanske straže (Koričani, Vrbanjci i Klupe). Sva ova mjesta, osim Skender Vakufa, povezana su telefonskom linijom sa štabom divizije.

Uslijed izbacivanja iz stroja starog vojničkog i političkog ljudstva i kadra, kako u borbi, tako i radi formiranja novih jedinica i komandi, udarnost svih jedinica nije podjednaka niti je na potrebnoj visini. Nedostatak znanja vojne vještine i političke svijesti nastoji se planski ukloniti preko dva omladinska kursa koji su ovih dana završili rad sa prvom grupom, te ćemo uputiti oko 60 omladinaca u jedinice. Omladinski voj. pol. kursevi održavaju se u Šipragama i Glogovcu.

---

⁵ Vidi dok. br. 86.

Omladinci za iste kurseve mobilisu se sa sektora komandi mjesta Prnjavor, Kotor Varoš i Šiprage.

Moral vojnika je dobar, iako uslijed političke zaostalosti Srednje Bosne, kao i uslijed stalnog pokreta naših jedinica, ima slučajeva dezerterstva kući u stari kraj ili pak u stare jedinice.

Političko stanje jedinica i svijest boraca je nejednaka. Stara brigada (V), iako razvodnjena novim borcima, ima veći i jači politički aparat, koji brže obuhvati radom svakog novog borca, te je i politička svijest kod boraca te brigade viša nego u drugim jedinicama. Svi borci ipak su spremni da idu protiv svih neprijatelja naše zemlje, naše slobode i naše Narodno-oslobodilačke vojske. Mnogi novomobilisani borci-Srbi iz Srednje Bosne nisu još dovoljno ubijedjeni u izdaju i izdajničku rabotu četnika. što je odraz i nekih njihovih sela. Medju borcima XIV SBNOU brigade ima zdravo jezgro, koje naročito mrzi četnike, jer su oni živi svjedoci četničke izdaje i zločinštava u Srednjoj Bosni.

Ishrana jedinica dobra je. Hrana se skuplja dobrovoljno, konfiskacijom četničke imovine i rekvizicijom. Bilo je slučajeva nepravilnog snabdijevanja i ishrane jedinica, radi male političke svijesti nekih intendantata. Tih slučajeva je sve manje. Intendantski kurs u Jajcu dobro je došao po tom pitanju.

Odjeća i obuća jedinica je vrlo slaba. Jedinice nisu mogle u stalnim borbama sa četnicima u tom pogledu popraviti ništa, dok se je stalno odjeća i obuća trošila. Potrebno je hitno da nam V.⁶ Štab u tom pogledu pomogne, ako su savezničke pošiljke u takvoj količini da nam se može pomoći. Bilo bi za nas politički zgodno, ako se mogu organizovati pošiljke direktno na ovaj sektor. Mi smo sa svoje strane pomogli organizaciju jedne kožare, koja može izradjivati lice. Izradu cipela organizovali smo na taj način, da smo za djon upotrebljavali stare automobilske

---

⁶ Vrhovni

gume ili drvo. Drvenjaci nisu se pokazali najpraktičniji, jer se noga ne može presavijati. Ali i to je sve u malom broju i nedovoljnoj količini, jer prerada kože traje 2—5 mjeseci.

Pošto ova divizija nije imala u akcijama prilike zarobiti veće količine novca, to sa istim ova divizija ne raspolaže. Osjeća se potreba za istim, radi nabavki izvjesnih stvari za vojsku, kao i radi oživljenja i regulisanja privrednog života u Srednjoj Bosni. Osjeća se potreba i za obveznicama ratnog zajma AVNOJ-a.

Politički rad u jedinicama i jedinica na terenu nedovoljan je. Pored mladosti političkog kadra u našim jedinicama, uzdizanje toga kadra nije išlo paralelno sa razvojem i potrebama naših jedinica. Osjeća se hitna potreba za političkim kursevima. Sama činjenica da XIV SBNOU brigada, Prnjavorski i Crnovrški PO-ed nemaju u svojim štabovima zamjenika politkomesara očito na to ukazuje. Tu nam se mora pružiti pomoć.

Stanje na terenu: Od operacionog područja ove divizije pod povremenom, osim one sa stalnom, vojno-političkom kontrolom nalazi se gotovo cijela Srednja Bosna, osim linije: sjevero-istočno od komunikacije Doboj—Derвента—Brod i južno od linije Tešanj—Teslić—Blatnica — uz Bosnu.

Lijevče Polje: Akcija na Razboj i silazak u Lijevče Polje otkrio nam je veliki rezervoar ljudstva i hrane, (20.000 ljudi i 300 vagona pšenice). Uticaj Narodno-oslobodilačkog pokreta i Kozare je velik u Lijevče Polju. Za dva dana pristupilo je dobrovoljno preko 200 omladinaca u naše jedinice, poslije prvih naših konferencija. Nijemci iz Banje Luke i Topole, uz učešće 6 aviona, tenkova i pješadije uz trodnevnu bitku potisli su nas na desnu obalu Vrbasa. Izvršili su represalije, pobivši 37 ljudi, žena ...⁷

---

⁷ Nedostaje završetak dokumenta.

NAREĐENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 20 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA RAZMJESTA
NA SEKTORU DUBLJEVIĆI—FOJNICA—GACKO¹

ŠTAB

„100 X“

20 oktobra 1943 g. 0.40 čas

Gacko

ŠTABU . . . . . BATALJONA

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Gacko 1:100.000)

Pojedine četničke grupe prikupljaju se oko Fojnice i čekaju pomoć od Nijemaca da bi nas napali. Mi ćemo sutra prema njima ispoljiti svoje dejstvo. Jedna četa Pivljana došla je u Gacko a kroz dva dana stići će i čitav bataljon,² koji će se zadržati na prostoru Sreza gatačkog i zajedno sa nama učestvovati u svima akcijama.

N A R E Đ U J E M O :

1.) „7“ kreće sutra tačno u 5 sati pravcem Bodežište—Obješenik — Jugovići — Donje Selo — Dubljevići. Prilikom pokreta obezbjediti se desnom pobočnicom koja će se kretati od Bodežišta na Kosovo Brdo, Stražica, Debela Greda, Vrbovac, Dubljevići. Ukoliko se budu nalazile kakve četničke grupe na pravcu vašega kretanja, likvidirati ih. Iz Dubljevića ispoljite svoje dejstvo u pravcu Fojnice preko Modroga Polja i Stare Fojnice. Vodite računa da je selo Krivodol i Police četničko i da se tamo Milorad³ češće nalazi, te ukoliko saznate da se tamo nalazi neka četnička grupa, istu likvidirati. Po likvidaciji Fojnice i čišćenja okolnih sela vi ćete se smjestiti u Dubljeviće, obezbjeđujući se od Modrog Polja, Slivlja i Kokorine, postavljajući obezbjeđenja na Zlatici, Grčkom Gradu i Bušić Glavici. Iz Dubljevića uputite vezu u Slivlje Krstu Ignja-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15:2 k. 1147—II.

² Župsko-pivski udarni bataljon, čiji je komandant bio Janko Tadić.

³ Popović, komandant četnika u Gatačkom srezu.

toviću kega ćete uputiti u ovaj Štab jer nam je potreban radi obavještenja.

2.) „1“ kreće sutra u 6 časova pravcem Ruda Glavica—Majdan pa grebenom iznad Fojnice i ispoljiti dejstvo na samu Fojnicu u cilju da se tamošnje bande rastjeraju. Vodite računa na obezbjeđenje svoga lijevog boka. „7“ će sa Vama dejstvovati težeći da neprijatelju otsječe otstupnicu i ne dozvoli intervenciju Nijemaca od Nevesinja.

Po zauzimanju Fojnice smjestite se u Staroj Fojnici, obezbjeđujući se od Gradine i održavati vezu sa „7“ na Bušić Glavici.

3.) „3“ i Štab grupe kreće sutra u 5 časova pravcem Gacko—Gračanica, Višnjevo pa putem ispod Brajčevića za selo Domrke, odakle će „3“ produžiti za Jugoviće gdje će se smjestiti postavljajući obezbjeđenje na Povešku, kota 1279 i kota 1163, zatvarajući pravac od Kokorine.

4.) Štab grupe zajedno sa bolnicom smjestiće se u selu Domrke.

5.) Bolnica i četa „8“ kreće sutra u 5 sati iz sela Ulinje pa preko Donjega Dražljeva putem za Višnjevo, gdje će sačekati Štab grupe. odatle produžiti za selo Domrke i tu se smjestiti.

6.) „8“ smjestiće se u Gacku zajedno sa četom Pivljanskog bataljona. Preduzeti sve mjere obezbjeđenja, naročito voditi računa da vas neprijatelj ne iznenadi od Kule Fazlagića. Svaku večer upoznati sve ljudstvo sa znacima raspoznavanja kako ne bi došlo do zabune u slučaju da vas neprijatelj napadne. Kroz dva do tri dana stići će čitav Pivljanski bataljon, koji će za prvo vrijeme pojačati garnizon, a docnije ćemo preduzeti čišćenje čitave Gatačke i Nevesinjske Površi. Postarajte se da pronađete osnovnih i dopunskih punjenja za bacač.

Noćas su nas napali četnici i ustaše u Gacku i mi smo taj napad odbili.

Ishranu ćete vršiti svaki iz svoga logora i mobilišite sve sposobno ljudstvo za borbu.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za pol. komesara
S.⁴ Šakota

Komandant.
Radović⁵

Dostavljeno: „7“, „1“, „3“, „8“ i
bolnici.

⁴ Slobodan

⁵ Petar

**NAREĐENJE ŠTABA DRUGE UDARNE GRUPE OD 20
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTAPOVIMA BATALJONA ZA PO-
KRET NA PROSTORIJU DABRICA¹**

Š T A B

Strogo povjerljivo!

II UDARNE GRUPE X HERCEGO-
VAČKE N.O.U. BRIGADE

20 oktobra 1943 g.

u 13.15 časova
selo Trusina

(Sekcija Nevesinje 1 : 100.000)

ŠTABU _____ BATALJONA OVE GRUPE

Po prikupljenim podacima nevesinjski četnici pošli su prema Šipačnu, obzirom na to da je naša „100 H“ zauzela Gacko.² Njihova jačina kreće se oko 200, većinom prisilno mobilisanih. Izvjesne manje četničke grupice bile su juče na Trusini, koje smo mi većas rastjerali, a oni su pobjegli u pravcu Rakova Noga—Bezdeđe. Naša grupa u toku noći prebaciće³ se na prostor Dabrica u cilju vršenja mobilizacije iz Dubrave. U tom pogledu politički komesari dobiće direktive. U vezi toga

N A R E Đ U J E M O :

- 1.) „4“ kreće večeras u 7 časova pravcem Košuta—Dragan putem za Bračiće, za selo Milanovice, a i u Brijeg, ukoliko bi bilo nepopaljenih kuća ili staja sa osiguranjem na kosama oko sela Brijeg prema selu Ljubljenica (Buhar, kota 743).
- 2.) „6“ kreće večeras u 7 časova pravcem selo Rupari—Dragan putem južno od Mjedene Glave, selo Bračići za selo Maričingaj, gdje se smjestiti osiguravajući se na Straževici (kota 774), kao i na (koti 1109) Opalika.
- 3.) „9“ kreće večeras u 7 časova pravcem Dragan — putem južno od Mjedene Glave za selo Bračiće, za selo Dabricu, gdje se smjestiti osiguravajući se na putu za Stjepankrs iznad samog sela.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—2 I. k. 1147/II.

² Vidi dok. br. 111 i 112.

³ Vidi dok. br. 111.

- 4.) Štab Grupe i bolnica smjestiće se u selu Maričingaj. Pošto su sela u Dabrici sva izgorjela, a obzirom da ćemo doći noću, koristiti slamu i sijeno u istim selima za posmatranje tako da ne bi došlo do nahlade ljudstva. Uzeti dobre poznavaoce, a nekoga uzeti i u selu Bračići koji dobro poznaju Dabricu.

Po dolasku bataljona prikupiti podatke, a najbolje preko našega druga Vojina Čupine, a istoga uputiti u Štab Grupe.

Ishranu za 21 ov. mj. potjerati iz ovijeh sela, a koristiti i selo Bračiće naročito da ovo učini intendant Grupe i pravilno da podijeli po bataljonima.

Znaci raspoznavanja po ključu.

U toku prošle noći svi bataljoni dobro su radili i izvršili svoje zadatke, jedino kod „4“ i „9“ pokazivala se je nedisciplina i to: kod „4“ larma prilikom pokreta, pušenje a pri izbijanju na sam Zečak i na položaje lijevo od njega bila je galama i dozivanje, što je bilo potpuno neispravno, obzirom da je to bila noć, a svi noćni marševi i pokreti, a naročito kad prestane borba. su konspirativni. Bilo je nepotrebno pucanje, čime se takđe šteta nanosi u trošenju municije, te se skreće najstrožije pažnja štabovima bataljona, kao i ostalim starješinama, da o ovome najstrožije vode računa, pa i pristupe i kažnjavanju ukoliko na pojedine borce ne bi uticala opomena i savjet.

Sjutra će se održati kratko savjetovanje sa štabovima bataljona, a za ovo dobiće se naknadno poziv u toku sjutrašnjega dana.

Sjutra takođe slijedi poslije večere pokret, prema tome voditi računa da ishrana bude na vrijeme.

Ljudstvo dobro hraniti, ali voditi računa da se hrana ne baca.

Obavještajnu službu dobro razviti u pravcu Hodbine. Stoca i Dubrava. Sve prikupljene podatke dostaviti na vrijeme u Štab Grupe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. pol. komesar
Mato⁴

Komandant
Obren⁵

Dostavljeno: „4“, „6“ i „9“

⁴ Markotić

⁵ Ivković

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 21 OKTO-
ERA 1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O RASPO-
REDU JEDINICA I POTREBI SADEJSTVA SA JEDINICAMA
OSMOG NOU KORPUSA¹**

Š T A B
X N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —
Br. 23/43
21/X. 1943 g.

ŠTABU V N.O. KORPUSA

Položaj

1.) Po posljednjem vašem naređenju Pljevski odred nalazi se kao posada u Mrkonjiću. U vezi s tim, Blagajsko-janjanski odred jačim svojim dijelom nalazi se na Pljevi, tako da je na obadva ova sektora zbog slabijih naših snaga oživila četnička banda. Ona pljačka po selima i tamošnje naše jedinice nijesu dovoljne da joj se suprotstave.

2.) Vukovski odred glavnim svojim dijelom nalazi se u Bugojnu kao posada. Ovo zbog toga jer je u Bugojnu i okolini ostala banda i jača peta kolona, koju treba hvatati i uništavati. Manji dio toga odreda nalazi se kao posada u Kupresu.

3.) Radi uspješnijeg zatvaranja pravca Rama—Prozor, i zbog toga što je za ovo nedovoljan Prozorsko-ramski odred, jedan bataljon naše IX brigade upotrijebili smo na tome pravcu.² Na taj način pomenuti bataljon van uticaja je svoga štaba brigade i brigada kao cjelina ne djeluje na dodijeljenom joj pravcu.

U vezi sa gore iznijetim molimo za dejstvo da jedinice VIII dalmatinskog korpusa zaposjednu prostoriju koja im je od naših sektora dodijeljena: do Prozora—Kupresa—Mliništa. Ako bi dalmatinske jedinice zaposjele prostoriju do naznačene linije, onda bi naše jedinice kao cjelina mogle djelovati na predviđenim zadacima i mogle bi biti pod jačom kontrolom kako ovoga štaba, tako i štabova svojih brigada. Sem toga omogućena bi bila popuna jedinica iz odreda, a četnici ne bi imali mogućnosti u ovolikoj mjeri svoj uticaj ispoljiti na ovim krajevima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/1—7, k. 456.

² Vidi dok. br. 56.

4) Jedinice VII naše brigade sada se nalaze oko Travnika.³ dok tri bataljona IX brigade djeluju prema komunikaciji Sarajevo—Zenica, Sarajevo—Travnik sa prostorije Busovača—Kiseljak.

O akcijama ovih jedinica izvijestili smo vas telefonskim depešama.

5.) Molimo da nas izvijestite po tački 1, 2 i 3 ovog izvještaja.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Baja⁴

V.d. komandanta,
Karanović⁵

(M. P.)

BR. 121

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA OSME BRIGADE OD 21 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O RASPOREDU JEDINICA I NAPADU NA SANSKI MOST¹

KOMANDANT
VIII KNOU BRIGADE
21 oktobra 1943
Položaj

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE

Položaj

Prema naredenju političkog komesara² Divizije krenuo sam po završenom zadatku iz Sanskog Mosta u pravcu Prijedora.

Naše snage nalaze se na liniji Oštra Luka—Stari Majdan—Igralište. Patrole šaljem duboko prema Prijedoru i Staroj Rijeci. Dvije čete I bataljona nalaze se desno od Oštre Luke, na desnoj obali rijeke Sane.

³ Vidi dok. br. 98.

⁴ Dmitar Bajalica

⁶ Nikola

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19—3, k. 775.

² Boško Šiljegović

Noću 20/21 ov. mj. naša dva bataljona imala su zadatak da napadnu neprijateljsko uporište u Sanskom Mostu³ na lijevoj obali Sane, od Zdene do Sane. Jedan bataljon sa dvije čete bio je u zasjedi na desnoj obali rijeke Sane prema Prijedoru sa zadatkom kidanja pruge. II bataljon i jedna četa I bataljona bili su na lijevoj strani rijeke Sane u zasjedi prema Prijedoru. Njima su bila pridodata sva protukolska oruđa.

Sve jedinice su izvršile svoj zadatak. U 23 sata otpočela je borba a u 23.50 IV bataljon je dao signal da se nalazi kod mosta. Odmah smo poslali jednu četvu preko Sane kao pojačanje.

U ovoj borbi imali smo jednog mrtvog i 11 ranjenih (dva teže). Neprijateljski gubici nisu nam poznati. Zarobljeno je oko 150 domobrana, a zaplijenjeno 4 puškomitraljeza, jedna stroj-nica, jedan teški mitraljez, 3 sanduka ručnih bombi i oko 200 pušaka. Detaljan izvještaj dobićete dok ustanovimo pravo stanje.⁴

Izvjestite me da li je potrebno da ja dolazim u Sanu radi sastanka kako je rečeno i kakav će nam biti daljnji zadatak.

Od vas očekujem odgovor na Mikanovom Brdu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Hamdija⁵

(M. P.)

---

³ Vidi dok. br. 69 i 170.

⁴ Vidi dok. br. 126.

⁵ Omanović

NAREĐENJE ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG NOU KOR-
PUSA OD 22 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA ČETVRTE
I DESETE NOU DIVIZIJE ZA UPUĆIVANJE LJUDSTVA
U ARTILJERISKI DIVIZION¹

Š T A B
II BOS. N.O.U. KORPUSA
Pov. br. 277
Dne 22 oktobra 1943 g.

ŠTABU IV NOU DIVIZIJE I
ŠTABU X NOU DIVIZIJE

U posljednjim akcijama² zarobljen je dobar broj težih i lakih topova koje treba osposobiti za dejstvo.

Pri Štabu korpusa su formirana dva artiljeriska diviziona koje je potrebno upotpuniti sa ljudstvom.

Štabovi divizija uputiće ovome štabu po 30 boraca artiljeraca najdalje do 1 novembra ove godine.

Pri izabiranju boraca za artiljeriju voditi računa da ti borci budu fizički zdravi, jaki i izdržljivi i da se pošalju po mogućnosti borci koji su prošli kroz artiljerisku obuku.

Potrebno je da i štabovi divizija formiraju baterije lakših brdskih topova koje mogu dobiti od ovoga štaba.

Pri izvođenju operacija treba koristiti artiljeriju jer sad posjedujemo dosta topovske municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, pukovnik,
S.³ Rodić

(M. P.)

---

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—4, k. 456.

² Vidi dok. br. 69, primedbu br. 4.

* Slavko

BR. 123

OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 22
OKTOBERA 1943 GOD. ŠTABU DVADESET SEDME DIVIZIJE
O PROMJENI NAZIVA JEDINICA¹

Š T A B
III KORPUSA NOVJ
Br. sl.
22. X. 1943 god.

ŠTABU XXVII DIVIZIJE

P o l o ž a j

Radiogramom Vrhovnog štaba od 17 o. mj. naša novoformirana divizija² dobila je redni broj 27, te od sada u službenoj prepisci nosiće taj naziv.

Novoformirane brigade kod XVII Divizije nosiće sljedeći naziv: dosadanja I Majevička brigada nosiće redni broj 15, novoformirana Muslimanska brigada br. 16.³

Novoformirane brigade 27 Divizije nosiće od sada nazive i to: dosadanja II Majevička brigada nosiće redni broj 17, a Hrvatska brigada br. 18.

Prednje se dostavlja jedinicama ovoga Korpusa na znanje, s tim da se od danas upotrebljavaju novi nazivi u službenoj prepisci. Prema prednjem treba izraditi i štambilje sa navedenim nazivima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab načelnik
pukovnik,
Vukotić⁴

Dostavljeno Štabu XVII i XXVII
Divizije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 22/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 80.

³ U ranijim dokumentima spominje se kao Treća muslimanska bosanska brigada.

⁴ Jovo

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
22 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA MINI-
RANJE DRUMA TRAVNIK—TURBE¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ
22 okt. 1943

ŠTABU I PROLETERSKE BRIGADE

1. — Izveštavajte nas preko vašeg Ob. centra što češće o situaciji kod Travnika, kako bismo iz pokreta i delatnosti neprijatelja mogli saznati njegove namere.

2. — U saradnji sa VII Krajiškom brigadom preduzmite opsežno miniranje druma Travnik—Turbe. Kad taj drum bude dobro miniran, neće biti potrebno držati tolike snage za njegovo zatvaranje, pa će jedan deo tih snaga biti dakle, slobodan za druge zadatke. Miniranje treba izvesti sistematski i planski, tako da od mina ne stradaju naši borci i da se one, u slučaju potrebe, mogu brzo ukloniti.

Izvestite nas o preduzetom i izvršenom.

Ako nemate eksploziva pogodnog za miniranje, obavestite nas telefonom, da bismo vam zadržali deo onog koji se sada nalazi kod nas, a namenjen je Trećoj brigadi.

3. — Do sutra u podne obavezno nam dostavite izveštaje o brojnom stanju ljudstva, naoružanju itd., kao i izveštaj o akcijama za vreme od poslednjeg izveštaja.

Slanje izveštaja mora biti mnogo redovnije nego dosada. Shvatite to kao obavezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

22-X-1943, 11h.

Komandant, general-major
Koča A. Popović

(M.P.)

---

¹ Original. pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—2, k. 705.

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
22 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA
ZATVARANJE PRAVACA TURBE—JAJCE I TURBE—DO-
NJI VAKUF¹

ŠTAB I PROLET. BRIGADE

Br. 591

22 oktobra 1943

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. Od Štaba divizije naša brigada dobila je naređenje da do sutra u zoru smeni sa položaja Turbeta VII krajišku brigadu a sa zadatkom zatvaranja pravaca Turbe—Jajce i Turbe—Donji Vakuf.² Raspored i zadatak bataljona na novoj prostoriji biće sledeći:

a) VI bataljon smestiće se na prostoru sela Paklarevo, sa isturenim prednjim odeljenjima ka selu Ovčarevu.

b) II bataljon smestiće se u selu Bačvice, sa isturenim prednjim odeljenjima na Gradini (k. 769) i ka selu Turići.

c) IV bataljon na prostoru sela Pulac, sa zadatkom zatvaranja i kontrolisanja pravca između kote 1020 i 1023, isturajući izviđačka odeljenja prema selu Prihići. IV bataljon će odmah po dolasku na novu prostoriju uputiti vezu III krajiškoj brigadi čiji delovi treba da se nalaze na prostoru sela Đakovići i Kasapovići i od štaba bataljona sa kojim uhvati vezu prikupiti podatke o tome da li delovi III brigade zatvaraju pravac Vučje Jame—Kicelj (k. 1235) i o tome odmah obavestiti Štab brigade.

d) III bataljon smestiće se na prostoru Donja Trebeuša, sa zadatkom održavanja veze sa IV bataljonom i brze intervencije, ukoliko dođe do potrebe na pravcu IV bataljona.

e) Bataljon „Garibaldi“³ smestiće se na prostoru sela Potkraj—Sečevo, sa zadatkom da bude rezerva na pravcu VI bataljona.

2. Protivkolska četa uputiće 1 top u selo Sečevo i isti namestiti na pogodnom mestu oko kote 753, sa zadatkom da tuče cestu ka Travniku, dok će drugi top zadržati u selu Varošluku,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/1—3, k. 709.

² Vidi dok. br. 124.

³ Vidi dok. br. 67.

postavljajući ga na pogodno mesto takođe da tuče cestu ka Travniku.

3. Brigadna intendantura i sanitet smestiće se u selu Gornja Trebeuša. III bataljon odrediće jednu četvu za zaštitu intendanture i saniteta.

4. Štab brigade i Tehnička četa smestiće se u selu Varošluku. Komandir Tehničke čete odmah po dolasku na novu prostoriju preduzeće opsežno miniranje ceste Turbe—Travnik. Ukoliko se ovo ne bude moglo izvršiti u toku sutrašnjeg dana, miniranje produžiti u toku noći. II i VI bataljon vršiće zaštitu minerskih odeljenja sve dok se taj posao ne obavi. Miniranje treba izvršiti sistematski i planski, tako da od mina ne stradaju naši borci i da se one u slučaju potrebe mogu brzo ukloniti.

5. III bataljon uputiće sutra odeljenje vojnika, koje treba da izvodi vojničke vežbe na priredbi u Jajcu, u Donji Vakuf (dečiji dom), a to će isto uraditi i Štab bataljona „Garibaldi“ sa grupom pevača koja treba da učestvuje na priredbi. Skreće se pažnja štabovima bataljona da na priredbu u Jajce upute samo najnužniji broj ljudstva, tj. samo one koji će učestvovati u izvođenju programa.

6. Pokret na novoodređenu prostoriju bataljoni će izvršiti 23 o.m. u 1 sat po ponoći.

7. I bosanski korpus osvojio je grad Vareš⁴, pa postoji verovatnoća da će neprijatelj iz Travnika na taj pravac uputiti izvjestan deo svojih snaga, pa će bataljoni nastojati da do maksimuma razviju izviđačku i obaveštajnu službu i o svim novostima i promenama hitno izveštavati Štab brigade.

8. Bataljon „Garibaldi“, ukoliko to već nije učinio, odmah će uputiti teške mitraljeze i predati ih Komandi područja u Bugojnu na revers, a odmah po prijemu ovog naređenja doći će kod Štaba brigade da primi puškomitraljeze sa odgovarajućim brojem municije i municije za „Bredu“, koja je večeras došla iz Bugojna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar.

V.⁵ Šćekić

Komandant, p. pukovnik

B.⁶ Božović

⁴ Vidi dok. br. 167.

⁵ Vlado

⁶ Božo

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME BRIGADE OD 22 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O REZULTA-
TIMA NAPADA NA SANSKI MOST¹**

Š T A B
VIII K.N.O.U. BRIGADE
dne 22. oktobra 1943 g.
Položaj

Operativni izvještaj

ŠTABU IV DIVIZIJE V KORPUSA N.O.V.J.

Položaj

Noću 20/21 ov. mj. naša dva bataljona izvršili su napad zajedno sa snagama Podgrmečkog odreda na neprijateljsko uporište Sanski Most² na lijevoj obali rijeke Sane.

Naš III bataljon nastupao je lijevim krakom rječice Zdene i niz cestu Zdena—Sanski Most. Manje snage ovog bataljona vršile su frontalno demonstrativan napad na čitavom dijelu fronta.

IV bataljon nastupao je uz rijeku Sanu i niz prugu Suhaća—Sanski Most.

Tačno u 23 sata otpočela je borba. Dijelovi naših snaga probili su neprijateljske odbrambene položaje bez borbe dok su drugi dijelovi imali vrlo tešku borbu. Naročito je jak otpor pružio neprijatelj na sektoru koji je napadao III bataljon. Ovdje su bile postavljene i nagazne mine od kojih je 7 drugova ranjeno. Oba bataljona izvršili su svoj zadatak. 3 četa IV bataljona u 11.50 sati dala je signal da se nalazi na mostu. Kada su stigle i ostale jedinice do mosta, jedna četa IV bataljona prešla je preko mosta da pruži pomoć jedinicama koje su tamo napadale. Ova četa se uskoro vratila u sastav svog bataljona.

Naš I bataljon dobio je zadatak da sa dvije čete pređe na desnu obalu Sane sa zadatkom kidanja pruge i osiguranja od neprijateljskog napada od Prijedora. Ovaj bataljon tokom noći pokidao je 3.500 metara pruge.

Naš drugi bataljon sa jednom četom I bataljona i protukolskim oruđima zatvorio je pravac Prijedor—Sanski Most i Ljubija—Sanski Most.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20—3. k. 775.

² Vidi dok. br. 121 i 170.

U borbi za Sanski Most naši borci ubili su 15 neprijateljskih vojnika i zarobili 154 vojnika i dva oficira. Zaplijenili su 4 puškomitraljeza, jedan teški mitraljez i oko 200 pušaka, 15.000 metaka, jedan sanduk mina za mali bacač, tri sanduka ručnih bombi, tri pištolja, 22 konja, deset kola i drugog sitnog ratnog materijala.

Naši gubici: 2 poginula (jedan prije borbe od lutalice), 10 ranjenih, od kojih 2 teže (jedan od njih na putu za bolnicu umro). Od ranjenih, 7 ranjeno od nagaznih mina, tri od bacača, jedan od bacača poginuo. Ranije smo javili da su tri druga ranjena od vlastitog bacača. Naknadno je ustanovljeno da su ta tri druga ranjena od nagazne mine.

Za vrijeme borbe imali smo veze sa našim jedinicama a neposredno po završetku borbe dobili smo izvještaj od jedinica sa zasjede.

I u ovoj borbi niže komandno osoblje pokazalo se je sposobno da samostalno rukovodi svojim jedinicama. Za čitavo vrijeme borbe borci su pokazali volju i odlučnost u napadu, što pokazuje i vrijeme za koje su likvidirali svoga protivnika.

Po završenoj borbi jedinice su vršile čišćenje grada. a u 2.30 sati oba bataljona napustili su grad i već u 4.30 zauzeli položaj na pravcu Prijedor—Sanski Most, Ljubija—Sanski Most. Za vrijeme bavljenja u gradu nije bilo grupisanja i upadanja u tuđe radnje, već je svaki rukovodilac imao svoju jedinicu u rukama.

Mi se sada nalazimo na liniji Oštra Luka—Alijin Gaj—Stari Majdan, a tokom dana pomjerićemo se naprijed, po mogućnosti na liniju Rasavci—Briševo—Stara Rijeka, gdje se sada nalazi milicija i četnici. Štab brigade će se u prvo vrijeme nalaziti u St. Majdanu.

Jedna četa IV bataljona nalazi se i dalje u gradu pod komandom komandanta mjesta S. Most.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom,
Avdo³

Komandant,
Hamdija⁴

(M.P.)

³ Narodni heroj Avdo Čuk. Poginuo 1943 god. kao politički komesar Osme NOU brigade.

⁴ Omanović

NAREĐENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 22 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA RAZMJESTA NA PROSTORIJI FOJNICA—DUBLJEVIĆI—DOMRKE¹

„100 N“
22 oktobra 1943 god. u 22^h
s. Domrke

ŠTABU _____ BATALJONA OVE GRUPE

Prema svim podacima izgleda da su četničke bande Milorada Popovića raspršene na sve strane. Među samima njima došlo je do nesporazuma i raznih trzavica, a kod nekih i do međusobne borbe. Sada se ove bande nalaze u vrlo teškoj situaciji, jer nemaju željenu podršku od okupatora, koji i sam gubi glavu. Prema nekim podacima Milorad se nalazi prema Kolečkom, a možda u Brataču. Svakako da se neka jača grupa nalazi na prostoru Grabovice.

Bosanski četnici su otstupili preko Oblja dalje iza Trnova, vjerovatno put Jahorine.

U Nevesinju ima oko 200 Švaba, koji su juče zaphijeni na pazištu svu stoku od seljaka.

Prema nepotvrđenim podacima naša II grupa izbila je na Trusinu,² gdje je vodila borbu sa četnicima i razbila ih.

Jedna krajiška brigada³ (izgleda VII) prešla je preko Bradine—Bjelemača (gdje je popalila izrazite ustaše i konfiskovala žito i oko 1500 brava) i preko Kalinovika otišla za Foču, na kojoj će se teritoriji vjerovatno zadržati. Mi smo preduzeli mjere da uhvatimo vezu sa ovom brigadom i upoznamo se sa njenim zadacima.

Na prostorijski Ulog—Obalj situacija je za nas povoljna i mještani se oružano odupiru manjim četničkim bandama.

Obzirom na ovu situaciju, kao i na to da se vode borbe oko Konjica i Imotskog, okupator i njegove sluge nalaze se u nezgodji. Izgleda da se Nevesinjci ne odazivaju četničkim pozivima.

Kako sa mobilizacijom još ide prilično teško na ovom prostoru a di bi likvidirali Gradinu i Lukavicu, kao i sačekali

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 1147—II.

² Vidi dok. br. 113.

³ Vidi dok. br. 134.

dolazak pivskih snaga i kurire od „NT“⁴, na ovoj prostoriji ostaćemo i u toku sutrašnjeg dana.

U ovim borbama oko Gacka ubili, ranili i zarobili smo do 40 bandita, zarobili 4 teška bacača (od kojih jedan neispravan), došla bacačke municije ali sa malo dopunskih i bez osnovnih punjenja 1 „šarca“ i prilično talijanske municije.

NAREĐUJEMO:

1) „1“ sa svim snagama svog bataljona sutra u 4 časa izjutra krenuće iz St. Fojnice preko Katuništa za Gradinu, koju očistiti od bandita ukoliko ih bude i produžiti za Lukavicu. Oba sela su naoružana i neprijateljski raspoložena prema nama.

U toku svoga kretanja obezbijediti se desno od Ivice, a ukoliko naidjete na otpor, izmanevrišite neprijatelja nanoseći mu što veće gubitke. Budite drski u svome nastupanju trošeći što manje municije. Jedinice čvrsto držite na okupu, a nastup boraca prema stanovništvu da bude vojnički.

Po likvidaciji ovih sela izvršiti konfiskaciju kod izrazitih bandita, mobilisati one koji su za borbu, ostale razoružati. Pošto u Lukavici ima municije, što zna jedan borac iz vašeg bataljona, i nju obavezno pronaći.

Po izvršenju ovog zadatka povratiti se u svoj dosadašnji logor sa istim zadacima. Komora da vam ostane u St. Fojnici.

Na povratku izvršiti konfiskaciju i zapaliti kuću Aćima Guzine.

O svemu ovom podnijeti detaljan izvještaj Štabu Grupe.

2) „7“ ostaje i dalje u Dubljevićima, s tim što će jednu četv postaviti na Bušić Glavici i izvidjati u pravcu Ljeskovoga Duba, pa ako bi od toga pravca pokušao da ometa naš „1“, preduzmite mjere da neprijatelja razbijete.

Četa koja bude na Bušić Glavici da što bolje pregradi put Fojnica—Nevesinje.

Da i dalje izvidjate u pravcu Slivlja i Koleška, prikupljajući podatke o neprijatelju, jer ćemo vjerovatno izvršiti na njih napad u toku 24 ov. mj.⁵

Sjutra izjutra uputite dva druga sa konjem da prime jedan tovar bacačke municije i dopunska punjenja.

3.) „3“ ostaje u Jugovićima.

Sjutra izjutra da uputite dva druga sa jednim konjem da primi tovar bacačke municije i nešto dopunskih punjenja.

Pronose se vijesti da je poginuo pod Obješenikom kapetan Lazarević. Provjerite to i javite nam.

Druga Vučinića koji se nalazi u bacačkom odjeljenju, a borac je iz „7“, uputite u njegov bataljon.

⁴ Štab Desete hercegovačke NOU brigade

⁵ Vidi dok. br. 134.

4.) „8“ ostaje na istom mjestu i sa istim zadacima.

5.) Ovaj Štab, bolnica i četa „8“ ostaje i dalje u Domrkama, gdje i sve izvještaje slati.

6.) Sjutra u 13 časova u Grupnoj bolnici održaće se sastanak sa sanitetskim referentima bataljona, na koji da se dodje obavezno i tačno u zakazano vrijeme.

7.) Naša Grupna bolnica ima bure za parenje, pa po potrebi da ga uzimaju bataljoni.

8.) Ukoliko se drug Sudžum iz našeg „7“ nalazi kod „8“, odmah da se uputi u sastav svoje jedinice.

„1“ da nam javi nalazi li se kod njih Branko Šumić, rodnom iz Jasenika, a koji je bio u našem „7“.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLKOM
Feko⁶

KOMANDANT
Petar⁷

DOSTAVLJENO: „1“, „3“, „7“, „8“,
Bolnici, Intendanturi i Komandi mjesta.

BR. 128

NAREĐENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 23 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU OSAMNAESTE BRIGADE ZA ZATVARANJE PRAVCA DOBOJ—TUZLA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Broj: sl.
23 oktobra 1943 g.

ŠTABU XVIII HRVATSKE BRIGADE

Položaj

Situacija na pravcima jedinica ovog Korpusa je sljedeća: Jedinice XVII divizije 22 o. mj. poslije 12 h uporne borbe zauzele su grad Vareš,² kojom prilikom je zarobljeno 500 domo-

⁶ Bogdan

⁷ Radović

¹ Original. pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 187.

brana i Njemaca, zaplijenjeno 3 protivkolska topa. 1 brdski top, 3 bacača mina, 1 protivavionski mitraljez, 3 teška mitraljeza, 4 p. mitraljeza, 10 ručnih mitraljeza, 500 pušaka, veća količina puščane, bacačke, topovske municije, kao i 32 vagona živežnih namirnica.

Istom prilikom uništene su sve visoke peći centrala i ostala postrojenja, kao i drum i pruga od Pajtova Hana do Dobravinja. Po zauzeću Vareša jedinice ove divizije prebaciće se na prostorijsku Sarajevski Ozren—Mokro, čisteći prvenstveno četničke grupe na prostoru Okruglica—Crvena Stjena.

Naša XXVII divizija sa 2 brigade izvršila je pokret prema Rogatici i Sokolcu sa zadatkom zauzeća ovih mjesta.³ Napad na Rogaticu izvršen je danas, no izvještaj o ishodu bitke još nemamo. Napadu naših jedinica na Rogaticu sadejstvovaće V divizija sa prostora Foča—Goražde.

Naša XVI vojvodjanska divizija izvršila je napad na neprijateljski garnizon Brčko⁴ i po podacima koje smo dobili do sada uspjela je da zauzme izvjestan broj spoljnih utvrđenja odbrane Brčkog, zauzme Gunju i poruši most na Savi. Neprijatelj je dosta uporan i nanijeti su mu veliki gubici. O ishodu borbe za Brčko obavijestićemo vas naknadno. Novoformirana Birčanska brigada⁵ dobila je zadatak da se postavi na prostorijsku Caparde—Kalesija i da zatvara pravac Zvornik—Caparde—Tuzla, održavajući tijesnu vezu sa jedinicama XVI vojvodjanske divizije, koja brani prelaz neprijatelja preko Save i Drine i ispad istog iz Brčkog.

Pod vašu komandu ulaze Trebavski i Ozrenski partizanski odred, te u vezi sa ovim jedinicama i dalje imate zadatak zatvaranje pravca Dobojski—Tuzla, te temeljito rušenje željezničke pruge i drumova na pomenutom pravcu. Budite u čvrstoj vezi sa pomenutim odredima, koji i dalje treba da ostanu na desnoj (Trebavski) i lijevoj (Ozrenski) obali rijeke Spreče. Štabovima ovih odreda skrenite pažnju na budnost i opreznost i na dublje izvidjanje, i to Ozrenskom odredom na osmatranje neprijateljskih pokreta od Dobojskog desnom obalom rijeke Spreče, a Trebavskom partizanskom odredom od ispada i pokušaja četnika sa pravca Trebave, preko Gračanice, lijevom obalom rijeke Spreče.

Povežite se sa brigadom⁶ XVI vojvodjanske divizije, koja će se postaviti na prostoru Bijela—Pravoslavne Srnice sa zadatkom osmatranja i zatvaranja pravca Modriča—Gradačac—Špi-

³ Vidi dok. br. 132 i 162.

⁴ Vidi dok. br. 95 i 129.

⁵ Devetnaesta NOU brigada

⁶ Vidi dok. br. 39 i 47.

onica. U ovom smislu izdato je naređenje i XVI vojvodanskoj diviziji da bude sa vama u tijesnoj vezi.

Tuzlanskom partizanskom odredu naredjeno je da pojača posadu Puračića i izvidja pravac Puračić—Porječina—Bos. Petrovo Selo, održavajući vezu sa Ozrenskim partizanskim odredom na lijevoj obali rijeke Spreče. S obzirom na dobivene podatke o namjerama jačih neprijateljskih snaga, koje će vjerovatno pokušati da ugroze našu slobodnu teritoriju kako iz doline rijeke Save, tako iz doline rijeke Bosne sa pravcem Derвента—Doboj, to ćete budno osmatrati i izvidjati pomenuti pravac i spriječiti neprijatelja u nastupanju prema Tuzli.

Odbrana i zatvaranje vašeg pravca treba da bude izvedena na većoj dubini i ista treba da bude ofanzivnog karaktera, te i u slučaju neprijateljskog prodiranja na nekom pravcu istom zabacivati pojedine grupe, čete ili bataljone u njegov bok ili pozadinu, na ovaj način neprijatelju će se nanijeti i veliki gubici i ukočiti njegovo dalje nadiranje. Ako nemate telefonsku vezu sa Tuzlanskim odredom, istu odmah uspostavite kako je to već ranije naredjeno.

Obavijestite nas o situaciji u dolini rijeke Spreče, kao i o stanju vaše brigade u pogledu brojnosti i naoružanja. Ovaj izvještaj⁷ trebali ste nam i dosad poslati preko Tuzle, gdje dolaze naši kuriri. Vaša orijentacija ostaje i dalje pravcem prema glavnini vaše divizije kad za to budete dobili naredjenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

V. P.⁸

Načelnik štaba

pukovnik:

V.⁹

Komandant

general-major:

K.¹⁰

⁷ Vidi dok. br. 139

⁸ Vlado Popović

⁹ Jovo Vukotić

¹⁰ Kosta Nađ

NAREDJENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 23
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU BIRČANSKE BRIGADE ZA
KONTROLISANJE PRAVCA ZVORNIK—
CAPARDE—TUZLA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Broj: sl.
23 oktobra 1943 g.

Vrlo hitno!

ŠTABU BIRČANSKE BRIGADE

Položaj

Situacija na pravcima jedinica ovog Korpusa je sljedeća: Jedinice XVII divizije 22 o. mj. poslije 12 h uporne borbe zauzele su grad Vareš,² kojom prilikom je zarobljeno 500 domobrana i Njemaca, zaplijenjeno 3 protivkolska topa, 1 brdski top, 3 bacača mina, 1 protivavionski mitraljez, 3 teška mitraljeza 4 p. mitraljeza, 10 ručnih mitraljeza, 500 pušaka, veća količina puščane, bacačke i topovske municije, kao i 32 vagona živežnih namirnica.

Istom prilikom uništene su visoke peći, centrala i ostala postrojenja kao i drum i pruga od Pajtova Hana do Dobravina.

Naša XXVII divizija sa 2 brigade izvršila je pokret prema Rogatici i Sokolcu sa zadatkom zauzeća ovih mjesta.³ Napad na Rogaticu izvršen je danas, no izvještaja o ishodu bitke još nemamo. Napadu naših jedinica na Rogaticu sadejstvovaće V divizija sa prostora Foča—Goražde.⁴

XVI vojvodjanska divizija izvršila je napad na neprijateljski garnizon Brčko⁵ i po podacima koje smo dobili do sada uspjela je [da] zauzme izvjestan broj spoljnih utvrđenja odbrane Brčkog, zauzme Gunju i poruši most na Savi. Neprijatelj je pretrpio velike gubitke. O krajnjem ishodu obavijestićemo naknadno.

Vaša brigada dobila je zadatak da se postavi na prostoru Caparde, zatvarajući i kontrolišući pravac Zvornik—Caparde—Tuzla. Taj pravac počecete temeljito rušiti i stvarati prepreke

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 128 i 167.

³ Vidi dok. br. 143 i 162.

⁴ Vidi tom I. knj. 16, dok. br. 51.

⁵ Vidi dok. br. 95 i 128.

na istom. Vi ćete u sadejstvu Partizanskog bataljona iz Medjaša zajednički kontrolisati taj pravac i međuprostor Caparde—Sapna, čisteći jednovremeno sve četničke grupe koje se nalaze na tom prostoru. Za sadejstvo Partizanskog bataljona iz Medjaša izdato je naredjenje Tuzlanskom partizanskom odred. Pored pomenutih zadataka vi ćete sa svojim snagama obezbjedivati prenos namirnica kako sa Majevice, tako iz Tuzle za Šekoviće.

Obratićete se za prijem izvjesne količine eksploziva kod ovog Štaba za rušenje mosta na rijeci Drini kod Zvornika.

Budite u tijesnoj vezi sa Štabom XVI vojvodjanske divizije, koja će se nalaziti na pravcu Gornja Tuzla—Čelić, jer rušenje mosta izvršićete zajedno sa dijelovima XVI divizije ukoliko nemate stručnjaka da to sami izvedete.

Mi smo preduzeli potrebne mjere da formiramo jednu grupu⁶ od Srebreničke legije, koju bi postavili na prostoru Drinjače za osmatranje doline rijeke Drine od eventualnih ispada četnika iz Srbije, kao i zatvaranje pravca od Zvornika preko Drinjače—Milića za Vlasenicu. O formiranju ove grupe mi ćemo vas blagovremeno obavijestiti, radi sadejstva i održavanja veze sa ovom grupom.

Ponovo vam skrećemo pažnju na budnost i opreznost u izvršavanju svih postavljenih zadataka, kao i tijesne veze sa XVI divizijom koja je dobila zadatak zatvaranja pravca iz doline rijeke Save i Drine, jer prema prikupljenim podacima neprijatelj će pokušati da prodre na našu slobodnu teritoriju, koga treba spriječiti u svakom njegovom ma i najmanjem pokušaju. Da bi se osujetile namjere neprijatelja, organizujte stalna i što dublja izvidjanja na pomenutim pravcima.

O situaciji na vašem sektoru izvještavaćete nas redovno preko Šekovića.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Načelnik štaba
pukovnik:
V.⁷

Komandant:
general-major:
K.⁸

⁶ Viđi dok. br. 79 i 80.

⁷ Jovo Vukotić

⁸ Kosta Nad

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVORTE DIVIZIJE OD 23 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O OSLOBODJE-
NJU SANSKOG MOSTA I PISKAVICE¹**

Š T A B
IV DIVIZIJE V KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE

Broj: sl.

Dana 23. X 1943 god.

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Akcijom koja je izvedena na neprijateljski garnizon Sanski Most² i druga neprijateljska uporišta postignut je sljedeći uspjeh:

Snage ove Divizije, potpomognute snagama XIII Krajiške NOU brigade i snagama susjednih odreda, zauzele su neprijateljski garnizon Sanski Most i razrušile prugu Sanski Most—Prijedor. Prijedor—Banja Luka i Prijedor—Bos. Novi. U ovoj akciji zarobljeno je neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika i zaplijenjeno ratnog i ostalog materijala i to:

Snage VI KNOU brigade zarobile su 364 neprijateljska vojnika, među kojima 12 oficira. Zaplijenjeno pet topova — od kojih 3 brdska i 2 protukolska, 7 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 17 strojnica, 85 pištolja (belgijskih), 4 mala bacača, 200 pušaka, 20.000 metaka, 70.000 kuna i ostale ratne spremlje. Ubijeno 30 a ranjeno oko 15 neprijateljskih vojnika i oficira.

Snage VIII KNOU brigade zarobile su 154 neprijateljska vojnika i 2 oficira. Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez oko 200 pušaka, 15.000 metaka 1 sanduk mina za mali bacač, 3 sanduka ručnih bombi, 3 pištolja, 22 konja, deset kola i drugog ratnog materijala.

Snage XI KNOU brigade pri kretanju u pravcu Prijedora vodile su borbu³ sa neprijateljem i to: U borbi sa neprijateljem koji je nastupao od Ivanjske prema Prijedoru zarobile su 9 domobrana 8 pušaka, 2 puškomitraljeza, 1 „šarac“ 1 teški mitraljez 1 radio-stanicu, dva sanduka mina. U borbi kod Piskavice sa jed-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10—1, k. 767.

² Vidi dok. br. 69.

³ Vidi dok. br. 104.

nom neprijateljskom bojnomo, prsa u prsa, gdje su se borci boli noževima, ubijeno je 80 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 14 domobrana, 1 Talijan. Zaplijenjeno: 1 brdski top, 50 granata, 1 veliki bacač, 2 mala bacača, 8 „šaraca“ (rongi), 4 šmajsera, 5 pištolja, 60 pušaka i dosta puščane municije i municije za minobacače. Likvidirana je željeznička stanica Piskavica i na njoj zarobljeno 36 domobrana, 1 mali bacač. 3 puškomitraljeza, 25 pušaka, nešto municije i druge ratne spremne. U ovim akcijama spaljeni su svi bunker i na liniji Kozarac—Ivanjska i spaljena željeznička stanica Piskavica. Na tom otkjeku pruge nalazi se jedino neprijateljsko uporište Omarska. porušeni su svi mostovi na toj cesti, tako da je ista izbačena iz prometa. Od 17 do 23 saobraćaj Prijedor—Banja Luka ne radi.

II bataljon XI KNOU brigade, koji je u borbi sa neprijateljem na sektoru Piskavica, prsa u prsa, ubio 80 neprijateljskih vojnika i pokazao veliku hrabrost i vještinu u borbi, zaslužuje pohvalu.

Za vrijeme ove akcije rukovodioci i borci pokazali su odličnu borbenost, borbenu disciplinu i snalaženje pri svakoj promjeni u situaciji. Po završetku borbe osjetila se izvjesna labavost i nedisciplin, naročito kod snaga XIII KNOU brigade i njenih rukovodilaca. Ovakvo držanje prouzrokovalo je pljačku od strane boraca u gradu, što je vrlo rdjav utisak ostavilo na građane i sve one koji su ovo primijetili, kao i onemogućilo dalji rad po planu u pogledu produženja akcije i evakuacije zaplijenjenog materijala i neprijateljske imovine.

Što se tiče zaplijenjenog oružja primijećeno je da su snage XIII KNOU brigade odnijele veći dio oružja iz magacina gdje je oružje skupljano a koje je trebao evakuisati Ekonomski otkjek toga Korpusa; isto tako ova jedinica uzimala je i ostali materijal, bilo to vojno—državni ili privatni, što je dalo potstreka i drugim jedinicama da ovako nešto čine.

Ukoliko je bilo nedostataka za vrijeme ove akcije i poslije, preduzećemo najenergičnije mjere da se ovakvi nedostatci ne bi ponovili, a odgovorne druge pozvati na odgovornost.

Potrebno bi bilo preduzeti najenergičnije mjere da se utvrdi koliko je zarobljeno automatskog oružja u ovoj akciji, tj. u akciji na San. Mostu, i isto oduzeti radi dodjeljivanja udarnim jedinicama koje su sa malim automatskim oružjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Sl. otsutan

Zamjenik komandanta:
Vojo⁴

Komandant:
Petar⁵

⁴ Todorović

⁵ Vojnović

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE BRIGADE OD 23 OKTOBRA 1943
GOD. ŠTABU ČETVORTE NOU DIVIZIJE O OSLOBODJENJU
SANSKOG MOSTA¹**

23-X-43

u 5h

ŠTABU IV DIVIZIJE V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Zadatak koji je postavljen pred snage ove brigade, tj. pri likvidaciji neprijateljskog uporišta Sanski Most,² u potpunosti je izvršen.

Bataljoni su se na vrijeme privukli tako da je borba otpočela tačno u 23 časa i u prvom naletu bunkereri su likvidirani i zabijeni klinovi u sam grad, i [za] jedan sat žestoke borbe uspjeli smo da očistimo desnu obalu rijeke Sane. Tom prilikom zarobljen je sljedeći ratni plijen: 5 topova, od kojih su 3 brdska a 2 protukulska, koji su već u prvom naletu nalazili se u rukama naših boraca u potpuno ispravnom stanju. Topovi su predati I Divizionu V Korpusa. Zarobljeno je 364 neprijateljska vojnika, među kojima i 12 oficira, od kojih je 1 bojnič-majorski, a ostalo niži oficiri. Od tih oficira jedan je strijeljan koji je poznat kao ustaški logornik, a koji se istakao naročito kao bandit za vrijeme Kozarske ofanzive prošle godine u ubijanju civilnog stanovništva. Zaplijenjeno je 200 karabina, 7 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza 17 strojica, 85 pištolja belgiskih, 4 mala bacača, 20.000 puščanih metaka i ostale ratne spremne, 70.000 kuna.

Za vrijeme borbe neprijatelj je imao oko 30 mrtvih među kojima 2 oficira, 10 do 15 ranjenih među kojima bojnič Čučković teže ranjen. Naši gubici: 1 mrtav, 3 lakše ranjena i 1 teže.

Jedan broj karabina koji smo zaplijenili od neprijatelja u ovoj akciji, a nismo ga uračunali, predat je XIII Brigadi. Osim toga nije nam poslala izvještaj jedna četa koja se nalazi u samom gradu po naređenju Štaba divizije za hapšenje bandita i održavanje reda u gradu.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—1, k. 767.

² Vidi dok. br. 69.

Od zarobljenih domobrana ostalo je u našim redovima samo dvojica, a ostali su po njihovoj želji upućeni njihovim kućama.

22 o. m. izašao je jedan narednik domobranski iz grada Prijedora, koji je izjavio želju da ostane u našim redovima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Ratko³

Komandant
Roca⁴

BR. 132

OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DVADESET SEDME DIVIZIJE O DEJSTVU SEDAMNAESTE DIVIZIJE OKO SOKOLCA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. sl./43
24. X. 1943 god.

Vrlo hitno!

ŠTABU XXVII-me DIVIZIJE

Položaj

Za što uspješnije izvodjenje napada na neprijateljsko uporište Sokolac,² izdali smo naredjenje našoj XVII-toj diviziji da sa svojim snagama temeljito poruši i zatvori pravac Mokro—Sokolac. Dalje, da sadejstvuje Kurjakovoj brigadi u napadu na Sokolac, sa kojom će se blagovremeno povezati.

Odmah obavjestite Štab XVII-te brigade o prednjem radi koordinacije i hvatanja veze.

Zauzećem Rogatice i izlaskom jedinica XVII-te div. na pravcu Mokro—Sokolac,³ neprijateljske snage u Sokolcu su otsječene, te treba nastojati da se onemogući svako izvlačenje neprijateljskih snaga.

³ Novaković

⁴ Uroš Bogunović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 129. 154 i 162.

³ Vidi dok. br. 167.

S obzirom da ta divizija raspolaže sa 2 protivkolska topa i 4 protivkolske puške, to rasporedom ovih orudja onemogućiti izvlačenje 2 neprijateljska tenka iz Sokolca, kao i spriječiti svaku intervenciju neprijateljskih motorizovanih dijelova sa pravca Sarajevo—Mokro—Sokolac.

Povesti računa da ova orudja u toku dejstva budu obezbijeđena i zaštićena potrebnim dijelom snaga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.) Za Štab
načelnik, pukovnik:
Vukotić⁴

BR. 133

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
24 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
VRŠENJE PRITISKA NA TRAVNIK¹**

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZ. NOVJ
Broj 306
24 okt. 1943
u 14 čas.

ŠTABOVIMA:

I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE BRIGADE
ARTILJERISKOG DIVIZIONA

Dostavlja se prepis obaveštajnog izveštaja o neprijateljskim snagama u Travniku do 22 o. m.²

Prema najnovijem obaveštenju sva motorizacija iz Travnika pošla je 23 okt. za Vareš. Ovaj novi momenat ne znači da se stabiliziralo stanje u Travniku i na komunikacijama ka Travniku, — te ni to da su ovime već sada stvoreni svi uslovi

⁴ Jovo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8/1—2, k. 705.

² Redakcija ne raspolaže pomenutim izvještajem.

za našu punu intervenciju na ovom sektoru. Obzirom da snage I Bosanskog korpusa, posle zauzeća Vareša,³ dejstvuju na osetljivom sektoru prema Sarajevu, najverovatnije je da je odlazak motorizacije iz Travnika u sklopu neprijateljske intervencije — odbrane na tom sektoru. Ovo ujedno potvrđuje pretpostavku da su neprijateljske snage na komunikaciji duž r. Bosne ograničene, i da jedne te iste snage pokušavaju da manevrisanjem interve- nišu na ugroženim pravcima na oba sektora.

U cilju da se omogućí uspješnije dejstvo jedinicama I Bosanskog korpusa, to jest da se zbuni neprijateljska manevarska grupa i onemogućí njena puna intervencija na oba sektora — s jedne strane, a s druge — da se uoči momenat i blagovremeno preduzme likvidacija Travničkog garnizona,

n a r e d j u j e m o :

1. — Sve jedinice, pored obaveštajne službe, razviće i nasilnu izvidjačku delatnost u cilju pribavljanja podataka o neprijateljskim snagama i njihovom rasporedu.

2. — III ProleTERSka brigada iznenadnim prepadima i zasedama onemogućíće neprijatelju saobraćaj komunikacijama duž reke Lašve; likvidirati manje posade na ovoj komunikaciji i rušiti komunikaciju i objekte na njoj.

3. — Obe brigade prilikom svojih akcija koristiće pridodate im artiljeriske baterije za tućenje povoljnih ciljeva.*

4. — Tražili smo pojačanje u artiljeriji i čim stigne uputiće se ka Travniku.

5. — Jedinice X Divizije — VII i IX Krajiška brigada — i jedinice Travničkog partizanskog odreda dejstvuju izmedju Viteza i r. Bosne.⁴ Štab III ProleTERSke brigade stalno će održavati vezu sa njima.

6. — O svim promenama odmah izvestiti ovaj štab i susedne jedinice.

S. F. — S. N.!

Politkomesar
M.⁵ Todorović

Načelnik
potpukovnik
Vaso Jovanović

Komandant
general-major
Koča A. Popović

* U gradu i užem sistemu neposredne odbrane, kako bi se neprijatelj osetio ugrožen baš u samom Travničkom garnizonu.⁶

³ Vidi dok. br. 128, 129 i 167.

⁴ Vidi dok. br. 120 i 158.

⁵ Mijalko

⁶ Dopisano na mašini, latinicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE O DEJSTVIMA JEDINICA I SITUACIJI U GATAČKOJ POVRŠI¹

, 100 N²
24 oktobra 1943 god. u—
s. D o m r k e

„NT“³

Gdje bude

I.) 17 ov. mj. rastjerali smo četnike Milorada Popovića — kako smo Vam već javili — i te su se bande povukle prema Fojnici. Noću između 20 i 21 ov. mj. četnici i Kuljani⁴ učinili su prepad na Gacko. Noć je bila jako tamna i dovukli su se do samih zgrada varoši, otvarajući vatru iz p. mitraljeza i pušaka, bacajući bombe. Posadni bataljon bio je „3“ i baš taj momenat priredjivao zabavu za gradjane. Nastala je mala pometnja, ali su se rukovodioci, kao i borci, brzo snašli i jedna četa im se zabacila u bok tako da su bande ubrzo bile rastjerane. Uхваćen je jedan ustaša iz Kule, koga je prijeki sud naše Grupe osudio na smrt strijeljanjem.

Iste noći su „1“ kod Rude Glavice uznemirili iz tri pravca, ali su i oni bili razbijeni.

21 ov. mj. preduzeli smo čišćenje⁵ terena prema Brajčevićima—Fojnici. Bande su se poslije kraćeg otpora na Fojnici povukle preko Ljeskovog Duba za Grabovicu, kao i na obronke Bjelašnice, odakle ih još nijesmo ni pokušavali tjerati. Manje grupice su se, i to većinom mještana, zadržale oko Gradine i Lukavice ali smo ih 23 ov. mj. protjerali. Pružili su manji otpor jedino na čukama poviše Gradine.

U borbama, od kako smo stupili u Gatački srez pa do sada, neprijatelj je imao 15 mrtvih i oko 20 ranjenih (među kojima i Miloradov brat Dušan). Zaplijenili smo: 3 teška bacača (od kojih 1 neispravan); oko 150 minobacačkih bombi sa upaljačima i nešto dopunskog punjenja, a od osnovnih imamo samo 5 ko-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhiv: Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/3, k. 1147—II.

² Štab Prve udarne grupe Desete hercegovačke brigade

³ Štab Desete hercegovačke NOU brigade

⁴ Odnosi se na ustaše iz Kule Fazlagića.

⁵ Vidi dok. br. 112 i 127.

mada (ukoliko imate osnovnih punjenja, pošaljite nam); 2 p. mitraljeza, od kojih jedan „šarac“; oko 20 pušaka; 3000 pušćanih metaka i 3000 metaka za tešku „bredu“.

U ovim borbama naši gubici su dva mrtva, od kojih je jedan poginuo od avionskih bombi.

II.) Postavili smo kao glavni zadatak naše Grupe mobilizaciju i razbijanje četničkih bandi. kao i osujećivanje svakog njihovog uticaja na narod u Srezu gatačkom.

Prokrstarili smo Gatačkim srezom, ali mobilizacija slabo a u većini sela gotovo nikako ne uspijeva. Sposobni za vojsku muškarci skrivaju se pred nama, ako nijesu pošli sa četnicima. Pozivamo ih i dajemo im rokove da se vraćaju kućama. ali dok smo mi u selu, gotovo ne dolaze. Preduzimamo ekonomsko kažnjavanje, ali i to ne uspijeva jer su pokretnu imovinu iznijeli iz kuća. Do sada je mobilisano 37 momaka iz čitavog Sreza.

Poslije tako slabog uspjeha. ako se udaljimo, četnici će mobilisati za nama, pa opet ista pjesma. Naši obavještajci nam vele da su se seljaci povratili kućama iz onih sela kroz koja smo prošli. Namjeravamo idućih 4—5 dana da prokrstarimo preko Gatačko-nevesinjske Površi—Izgora—Samobora—Kazanaca. Nadamo se da ćemo biti bolje sreće, jer su se i terenski radnici malo aktivirali.

III.) 22 ov. mj. smo uputili vezu do Foče VII krajiškoj brigadi, koja je prešla preko Bradine i Bjelemača, popalila ih i zaplijenila veliko žito i oko 1500 brava. Ovu vezu smo poslali preko Marka Zirojevića, koji je sa Oblja dolazio do nas u Domrke.

Uhvatili smo vezu sa Pivom; tražili smo vojnu pomoć i saradnju i 20 ov. mj. stigla je jedna četa Pivljana u samo Gacko. Stavili smo je pod komandu našeg „8“, koji je ostao kao posadni bataljon, dok smo mi pošli ka Fojnici. 23 ov. mj. ta četa dobila je poruku od svojih pretpostavljenih i hitno je otišla ka Pivskoj Planini. jer su se tamo pojavile neke četničke bande. Obećali su nam poslati čitav bataljon čim raskrste sa tim banditima.

23 ov. mj. primili smo vijest da su jedinice V crnogorske brigade u Gornjem Ostrogu opkolile Baja Stanišića, Blaža Djukanovića i kapetana Stojanovića, sa još 40 zlikovaca.⁶ Intervencija italijanskih fašista i Nijemaca iz Nikšića osujećena je, general Blažo Djukanović sa 40 izdajnika je zarobljen, a Bajo Stanišić i kapetan Stojanović izvršili su samoubistvo.

IV.) U Nevesinju ima oko 150 Švaba, koji su prije dva dana zaplijenili čitav hajvan koji je došao na pijacu. Većina tih snaga

⁶ Vidi tom III, knj. 5. dok. br. 100 i 131 u ovoj knj. dok. br. 135.

se izvukla i drži položaje oko Grebka. Četnicima šalju sledovanje u pravcu Plužina, a otuda ga gone konjima.

Drum Nevesinje—Ulog—Kalinovik Švabe ne upotrebljavaju sve od onda kako smo ih pomlatili kod Oblja.⁷ Na toj prostori Ulog—Kalinovik nešto je aktivan četnik Rudan.⁸ ali nije u stanju da nešto jače poduzme ili vrši mobilizaciju.

Sjeverni dio Nevesinjskog Polja izgleda da se uopšte nije odazvao na četnički poziv za mobilizaciju. Nevesinjski četnici su uglavnom skoncentrisani oko Grabovice, gdje se nalazi njihov zbjeg i prilično stoke od onih koje su kažnjavali po Nevesinju.

Bosanski četnici, o kojima smo vam javili, konačno su preko Oblja i Trnova otišli za Jahorinu.⁹

V.) Stanje po bataljonima se popravlja, jer imamo vremena za vojno-politički rad, obzirom da naši pokreti nijesu usiljeni. Normalan život i rad u Grupi ometaju nam prilike u našem „3“.¹⁰ Pojavila se nostalgija za Dalmacijom, tako da nam postavljaju ultimatum sa rokovima, u kome vremenu ima da se riješi njihovo pitanje. Mi smo privremeno ih smirili ukazujući im na pogrešnost njihovoga postavljanja i želje da se riješi ta stvar. — Mi smo diskutovali o ovom problemu i donijeli zaključke koje podnosimo vama na rješavanje:

a) Uslijed malog brojnog stanja da se taj bataljon popuni sa Dalmatincima iz „5“ i ukoliko ih ima u drugim bataljonima brigade:

b) Da se „3“ orijentiše u pravcu juga, tako da bi se mogao popunjavati a takodjer i politički više djelovati;

c) Da „3“ ostane u sastavu ove Grupe, zbog sastava ovog Štaba u koji imaju najviše povjerenja;¹¹

d) U krajnjem slučaju, a što bi bilo jedino radikalno rješenje, nemamo ništa protiv ako ovaj bataljon izadje iz sastava naše brigade.

Mišljenja smo da ovom pitanju treba najozbiljnije pristupiti, jer je pred nas postavljeno: ukoliko tu stvar ne [bi] rje-

⁷ Vidi tom IV, knj. 16. dok. br. 15.

⁸ Marko Rudan, četnički komandant u srezu Kalinovik

⁹ Vidi dok. br. 112 i 127.

¹⁰ Treći bataljon u sastavu Prve udarne grupe bio je dalmatinski. Pošto je u Petoj neprijateljskoj ofanzivi otsječen od Prve dalmatinske NOU brigade, ušao je u sastav Desete NOU brigade. Borci su, međutim, stalno željeli da se vrata na teren Dalmacije. Ovaj bataljon bio je inače jedan od najboljih u Desetoj brigadi.

¹¹ Nije u pitanju neko nepovjerenje, već sastav Štaba udarne grupe, u kome se nalaze raniji rukovodioci Trećeg bataljona, odnosno Prve dalmatinske NOU brigade. Vidi dok. br. 26.

šavali [vi]. da je „3“ riješen na svoju ruku da podje u pravcu koga sam odredi.¹²

VI.) Javite nam o situaciji kod vas i II grupe, kao i o vašim daljim namjerama.¹³

U prilogu vam dostavljamo brojno stanje naše Grupe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POL. KOMESAR

KOMANDANT

BR. 135

NAREDJENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA RAZMJETAJ NA PROSTORIJI DUBLJEVIĆI—KOKORINA—SLIVLJE¹

„100 N“²

Strogo povjerljivo!

24 oktobra 1943 g. u——

s. D o m r k e

ŠTABU—— BATALJONA OVE GRUPE

(Sekcija Gacko—Nevesinje 1:100.000)

Obzirom da se mobilizacija sprovodi dosta teško na teritoriji Gatačkog sreza, to se nameće potreba da se duže vremena zadržimo na ovom prostoru, mobilišući sva okolna sela i razbijajući pojedine četničke grupe, ukoliko se budu pojavile. Glavni razlog što mobilizacija ne uspijeva je taj što smo mi do sada pravili vrlo brze pokrete prelazeći sa jedne teritorije na drugu, te narod misli da na taj način može izbjeći da se odazove našem pozivu. Situacija na ovom terenu je za nas povoljna, jer su četničke vodje demoralisane.

Dobili smo izvještaj iz Crne Gore da je V crnogorska brigada u akciji kod Ostroga zarobila četničkoga bandita generala **Blaža Djukanovića** sa još 40 čuvenih bandita a među ovima

¹² Vidi tom IV knj. 19, izvještaj Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 3 novembra 1943 godine.

¹³ Vidi dok. br. 138.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/2, k. 1147—II.

se nalazio i izvršio samoubistvo vojvoda **Bajo Stanišić** i kapetan **Stojanović**.²

Čujemo da su dijelovi VII krajiške brigade izbili na Tjen-
tište, te smo preduzeli mjere da s tim snagama uhvatimo vezu.³

N A R E Đ U J E M O :

1) „1“ kreće sjutra u 5 časova iz sadanjeg kantonmana pravcem St. Fojnica—Dubljevići—Slivlje (Gornje Selo), gdje će se smjestiti postavljajući obezbjeđenja na **Trovru i Kri-
lima**, zatvarajući pravac od Pločnika i s. Trnavica (Borač). Jače obezbjeđenje postaviti na Javoru i kontrolisati Kolečko, pa ukoliko bi se primijetile manje četničke bande na tome pravcu, preduzmite mjere da ih rastjerate.

U selu Slivlju izvršiti mobilizaciju svih sposobnih boraca. Uхватite odmah vezu sa drugom Krstom Ignjatovićem, koji će vam u tome biti od pomoći.

Novomobilisane koji su već došli, kao i one koji dolaze, odmah da se raspoređuju u jedinice, da im se poklanja naročita pažnja tako da osjete drugarstvo koje kod nas vlada kao i politički da se s njima radi. Vodite tačan spisak mobilisanih i o njihovom broju svaki dan nas obavještavajte.

2) „3“ kreće sjutra u 6 časova iz sadanjeg bivaka za s. Donju Kokorinu, gdje će se smjestiti postavljajući obezbjeđenja na **Mjedenoj Glavi** i na **Straževici**.

Po primitku ovog naredjenja odmah uputite jednu četu u s. Domrke, koja će noćas obezbjeđivati bolnicu i ovaj Štab, a sjutra će ista zajedno sa nama doći u Kokorinu.

3) „7“ ostaje i dalje u s. Dubljevićima, postavljajući jače obezbjeđenje na **Bušić Glavici** i izviđajući u pravcu Fojnice i Ljeskova Duba. Na Ivici se nalazi bandit Četko Petković sa nešto Nevesinjaca, pa budite od tog pravca oprezni ne dozvoljavajući im prelaz na ovu stranu ceste Fojnica—Nevesinje.

4) „8“ sa svim svojim snagama ostaje u Gacku kao posadni garnizon, vodeći računa da u selu Lukavici i Gradini ima još po škripovima skrivenih četnika, koji bi mogli i da pokušaju neki prepad na sami grad. Takodjer biti budan od Kule i Stepena.

Načelnik vašeg Štaba drug Djukanović⁴ da se odmah javi u ovaj Štab.

5) Ovaj štab i bolnica smjestiće se u Donju Kokorinu, gdje i sve izvještaje slati. Sa četom „3“ krećemo iz ovog logora preko Jugovića u 6 časova izjutra.

² Vidi tom III, knj. 5. dok. br. 100 i 131.

³ Vidi dok. br. 134.

⁴ Drago

6) Primijećeno je da mnogi drugovi borci nemaju značke na šajkačama, a dosta rukovodilaca određene znakove. Isto tako mnogi drugovi ne pozdravljaju i ne oslovljavaju starješine onako kako bi to trebalo i kako mora da bude u našoj vojsci. Na ovo se skreće pažnja i da se preduzmu mjere za otklanjanje tih nedostataka, koji labave disciplinu i kvare ugled naše N. O. vojske.

7) Ovo vrijeme bivakovanja da se koristi za vojno-politički rad po bataljonima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Peko⁵

Komandant
Radović⁶

DOSTAVLJENO: „1“, „3“, „7“, „8“
Intendanturi i Grupnoj bolnici.

P. S.⁷ Naš „1“ sa uspjehom je izvršio juče svoj zadatak čišćenja Gradine i Lukavice.⁸ Kao primjedba bi se mogla da stavi da naš „1“ još nema potrebne oštine prema četnicima.

BR. 136

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA DEMONSTRATIVNI NAPAD NA TRAVNIK¹

ŠTAB I PROLET. BRIGADE

Br. 592

25 oktobra 1943

10 sati

ŠTABOVIMA BATALJONA

1 — Prema najnovijim prikupljenim podacima² sva motorizacija iz Travnika pošla je još 23 o. m. ka Varešu. Obzirom da snage I bosanskog korpusa, posle zauzeća Vareša,³ dejstvuju

⁵ Bogdan

⁶ Petar

⁷ Na originalu dopisano mašinom, ćirilicom.

⁸ Vidi dok. br. 127.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23 1—3, k. 709.

² Vidi dok. br. 133.

³ Vidi dok. br. 128 i 167.

na jednom od najosetljivijih sektora prema Sarajevu, to je najverovatnije da je odlazak neprijateljske motorizacije u sklopu neprijateljske intervencije na tom sektoru.

Po svim do sada dobijenim izvještajima izgleda da su snage na komunikaciji duž reke Bosne ograničene i da te iste snage pokušavaju da manevrisanjem interвениšu na ugroženim pravcima. U cilju da se omogući što uspješnije dejstvo jedinica Prvog bosanskog korpusa, tj. da se zbuni neprijateljska manevarska grupa i onemogući njena puna intervencija, to s jedne strane a s druge strane da se uoči momenat i blagovremeno preduzme likvidacija Travnika, naša brigada dobila je zadatak da na svom sektoru, pored što intenzivnije obavještajne službe, razvije i nasilnu izvidjačku delatnost, u cilju prikupljanja podataka o neprijateljskim snagama i njihovom rasporedu.

Pored naše brigade ovaj isti zadatak dobila je i III krajiška brigada, s tim što će ona akcije izvoditi duž reke Lašve u cilju onemogućenja neprijateljskog saobraćaja na komunikaciji Travnik—Zenica i Travnik—Sarajevo i likvidacije manjih neprijateljskih posada duž ove komunikacije.

Takodje će i jedinice X divizije i Travničkog partizanskog odreda dejstvovati izmedju Viteza i reke Bosne.⁴

2. U cilju izvršenja postavljenih nam zadataka, danas u 20 časova bataljoni naše brigade izvršice prepad i što jači pritisak na grad Travnik i to:

- a) III bataljon pravcem Pulac—Zlokići—Bojna;
- b) II bataljon pravcem Bačvice—Plješevići—Šipovik—Pirota;
- c) IV bataljon pravcem Kicelj (k. 1235) — k. 1030 — s. Vilenica;

d) VI bataljon pravcem Paklarevo—Ovčarevo—Jankovići.

Prepad će trajati oko 3 sata, pa će se nakon toga bataljoni povući na polazne položaje ostavljajući što jača obezbedjujuća odeljenja na svojim pravcima jer se može desiti da neprijatelj izvrši ispad nakon povlačenja naših bataljona.

3. U prepadu ne angažovati čitave bataljone, već po jednu četvu (ili više, prema nahodjenju samih štabova bataljona), a upotrebiti i teška orudja — bacače, samo štedeti municiju i ograničiti broj bombi koji se može utrošiti. Sa bacačima prvenstveno tući neprijateljsku artiljeriju, koja se nalazi u blizini kasarne.

4. Štabovi bataljona u zajednici sa vojnim rukovodiocima neka u toku dana osmotre pravce kojima će ići jedinice u prepad.

5. III bataljon će odmah po prijemu ovoga naredjenja izvršiti smeštaj u selu Pulac i preduzeti sektor obezbedjenja i izvidjanja IV bataljona na pravcu izmedju kote 1020 i 1023 i ka

⁴ Vidi dok. br. 120.

selu Zlokići, a IV bataljon će se smestiti u selu Đakovići, sa zadatkom zatvaranja pravca prema Kicelju (k. 1235) i ka k. 1030 i Vilenici, kao i pravca ka Vučjim Jamama. IV bataljon će takodje održavati vezu sa III krajiškom brigadom na pravcu Kasapovići—Rankovići.

6. Štabovi bataljona o situaciji za vreme napada izveštavaće Štab brigade, koji će se nalaziti na Gradini. Ovo iz razloga što se može desiti da neprijatelj za vreme prepada napusti odbrambene položaje, pa bi se u tom slučaju preduzela likvidacija Travnika ubacivanjem u borbu čitave brigade.

7. Bataljoni će samoinicijativno svakodnevno preduzimati nasilna izvidjanja i prepade na svojim pravcima.

8. Od Štaba divizije obavešteni smo da će na našem pravcu doći nekoliko topova, pa ćemo naredne prepade preduzimati u sadejstvu sa artiljerijom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab,
komandant, potpukovnik

BR. 137

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE NOU BRIGADE OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O AKCIJAMA NA SEKTORU MODRINJE—LAŠVA—BUSOVAČA¹

ŠTAB IX N.O.U. BRIGADE
„SIMO ŠOLAJA“
Položaj, 25. X. 1943

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Izveštavamo vas o sledećem:

1.) Naš II bataljon izvršio je noću izmedju 23/24 ov. m. akciju² na prugu i voz kod stanice Modrinje. Akcija na voz nije uspjela, jer mina koja je trebalo da zaustavi voz nije na vreme eksplodirala. Pruga je razrušena na tri mesta i dignut je u

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—2, k. 710.

² Vidi dok. br. 133 i 158.

zrak jedan propust 5—7 m dužine. Saobraćaj na pruzi Sarajevo—Lašva bio je obustavljen za 24 časa.

Po povratku sa pruge isti bataljon izvršio je akciju na selo Sebinje, gde se je krila jedna grupa od 11 domobrana i to: 8 naoružanih, a 3 nenaoružana. Opkolivši to selo, pohvatali su sve domobrane.

Na putu u selo Dobraljevo našli su 4 četnika koje su pohvatali. Na saslušanju su izjavili da su imali nameru da se predaju partizanima.

Sve zarobljene ispitaćemo i ukoliko bude potrebno poslaćemo ih u Štab X divizije.

Na povratku sa akcije na voz i prugu II bataljon je pred zoru 24 ov. mes. napravio zasedu na cesti Kiseljak—Busovača, gde se je zadržao do 11 časova.³ Za to vreme nije bilo nikakvog saobraćaja na toj komunikaciji.

2.) Noću izmedju 22/23 ov. mes. III bataljon sa jednom četom izvršio je akciju na petokolonaše. Uhvaćen je jedan nemački špijun.

Noću izmedju 23/24 o. m. jedna četa izvršila je akciju čišćenja petokolonaša u selu Moštre ispod Visokog.

Dve čete toga bataljona noću izmedju 23/24 o. mes. izvršile su akciju na komunikaciju Kiseljak—Busovača. Razrušen je most na reci Fojnici koji je dugačak preko 30 metara.

3. I bataljon naše brigade stigao je u sastav ove brigade 23 ov. mes. u 20.30 časova.

Zbog odsustva dva bataljona nismo mogli da izvršimo veće akcije, nego smo se ograničili na manje akcije.

4. Prema neproverenim izveštajima 22 ov. mes. od Busovače prema Sarajevu prošao je veći broj motornih vozila.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Rodić⁴

Komandant:
Dakić⁵

(M.P.)

³ Vidi dok. br. 156 i 158.

⁴ Gojko

⁵ Makso

NAREDJENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE UDARNE GRUPE ZA DEJSTVA NA TERITORIJI GATAČKOG SREZA¹

„N. T.“

25 oktobra 1943 god.

u 15 čas.

Dlakoše (Vranjska)

„100 N“

Vaš izvještaj od 17 o. mj. primljen je.²

17 o. mj. mi smo bili uzeli Bileću, ostavili u njoj Bilečki odred a mi produžili ka Stocu, a „200 H“ preko Trusine ka Dubravama.³ Mi smo se evo već vratili u Vranjsku a „200 H“ je usmjerila svoje pokrete sada od Dubrave na Udrežnje—Drežanj.⁴

Mi ćemo noćas izbaciti se negdje na Hrgud—Trusina da bi olakšali da „200 H“ upadne lakše u Nevesinje a onda najvjerojatnije prebacićemo se na prostor Bileće—„Čoravci“⁵ te bi neko vrijeme ostali, a docnije možda došli i ka Gacku preko Kazanaca.

„200 H“ dobila je sektor za mobilizaciju i rad Nevesinja, pa sve do Rioca—Dabra—Blagaja—Stoca, s tim što bi prostor sjeverno od drumu Kifino Selo—Gračanica pripao vama.

„300 H“ (Treća grupa), koju ćemo sada formirati, operisaće na prostoru južno od komunikacije Stolac—Plana.

Usljed ovoga vi bi trebali ostati na terenu Gatačkog sreza zahvatajući sve do komunikacije Kifino Selo—Ulog, pa čak i zapadnije od nje prema potrebi, kao i do Kobilje Glave.

Ovo su vaše normalne zone dejstva a na slučaj nužde rokirajte se u najpodesnijem pravcu ali samo privremeno. vraćajući se ponovo na svoj teren. Napominjemo vam da su Banjani uglavnom sada pod našom kontrolom, gdje postoji mještanski bataljon od 100 pušaka, a komandant mjesta je Kosto Radović na Velimlju, te znači da bi i ovaj prostor po nuždi bio podesan da se na njega uklonite na slučaj kakvih jačih ofanziva okupatora.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20/2, k. 1147/II.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Vidi dok. br. 113 i 119.

⁴ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11—2 I. k. 1147—II.

⁵ Predeo istočno od Plane

Najtešnje veze održavajte sa drugom Jankom Tadićem. Pokušajte preko mještanskih kurira uspostaviti vezu i sa odredom Tome Međe, koji se sada nalazi u Crnoj Rijeci (zapadno, pod Jahorinom).

Težite formirati jedan odred na prostoru Dulići—Kazanci—Stepen, drugi na prostoru oko Avtovca—Lipnika—Platice, treći za Površ. a po potrebi i četvrti Čemerno—Izgori. U štabove odreda koji će za sada biti ranga čete, postavite samostalne udarnike iz Brigade, pa makar im broj boraca za prvo vrijeme bio i jačine desetine. Ne žalite dati i dio boraca iz Brigade. Ovi odredi stajaće pod vašom neposrednom komandom, češće vas izvještavati, biti centri mobilizacije za kolebljivije, koji za sada nerado stupaju u brigadu, biti centri vaše obavještajne službe, sprečavati svaku četničku mobilizaciju, uništavati vojvode u zasjedama, a pri vašim akcijama oni će biti vaše demonstrativne grupe iza ledja neprijatelju. Ovamo ovi odredi već daju lijepe koristi i uspješno mobilišu. Popovski odred ima već 100 boraca sa 5 puškomitraljeza, Dabarski 40 boraca itd.

Komandirima odreda postaviti i političke komesare.

U vašem sljedećem izvještaju podnijecete nam brojno stanje i naoružanje vaše grupe, a docnije svakih 15 dana.

Prilažemo vam naše posljednje naredbe. Vodjenje administracije i knjiga počnite odmah. Prilažemo vam spiskove koje da najhitnije popunite radeći i noću i što prije nam dostavite. U njih unijeti sve vojne rukovodioce i njihove zamjenike, kao i sve one koji su sada bez rukovodećeg položaja a imali su neki čin u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

Izvještaje za nas šalžite na Gornju Vrbicu—Baljke, a ako vam je kuririma mnogo zgodnije, onda tek preko Vlahovića. Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rade⁶

P. S.⁷

Juče smo zauzeli Ljubinj, iz kojih su nam pobjegli Švabe i bradonje.

Popovski i Dabarski odred ubijaju i zarobljavaju već uveliko.

„200 H“ je prije 4 dana razbila bande na Trusini a „10“ na Hrgudu gdje su se sada ponova prikupile. Mobilizacija ide ovamo prilično, a N. O. O. u s. Mišljen radi odlično.

⁶ Hamović

⁷ Na originalu dopisano mašinom. ćirilicom.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSAMNAESTE NOU BRIGADE OD 25
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG KORPUSA O RASPO-
REDU JEDINICA I MORALNO-POLITIČKOM STANJU U
BRIGADI¹**

Š T A B
XVIII HRVATSKE BRIGADE
dne 25/X. 1943 g.
Položaj

ŠTABU III KORPUSA

Prema postojećem naredjenju dostavljamo vam izvještaj u sljedećem:

A. VOJNIČKE PRILIKE

Neprijatelj — četnici jačine oko 700—800 dobro naoružanih ljudi, sa nešto Nijemaca — nalazi se prikupljen na prostoru Tumare—Brijesnica—Krtova.

Naše snage sa jednim bataljonom Tuzlanskog partizanskog odreda i Ozrenskim odredom nalaze se rasporedjene na liniji: Devetak—Turija—Grić, s tim da kontrolišu cestu i prugu Tuzla—Doboj izvidjajući duboko ispred Dobošnice.

U posljednje vrijeme dolazilo je do manjih sukoba sa neprijateljem i to do sukoba izviđačkih patrola manjeg značaja. 23. X. o. g. četnici su zauzeli Turiju, koju je držao Ozrenski partizanski odred, koji je pod borbom morao da otstupi ispred nadmoćnijeg neprijatelja. Naše jače snage uspjele su povratiti Turiju odakle su se četnici povukli. Skorih dana predviđa se u sporazumu sa Tuzlanskim partizanskim odredom napad na četnike kod Brijesnice i Tumara, a što je do sada moralo izostati usljed odlaska III bataljona naše brigade prema Brčkom u cilju učešća u napadu na Brčko, kao i što Tuzlanski partizanski odred je u formiranju.

Mostovi na liniji Dobošnica—Petrovo Selo dijelom su porušeni, dijelom se ruše od minerske desetine naše brigade.

Održavanje veze vrši se sa Vojvodjanskom divizijom² koja se nalazi na liniji Bijela—Pravoslavne Srnice—Čelić—Koraj i t. d. dok je Štabu Trebavskog odreda preko njegovog političkog komesara izdato potrebno naredjenje, a u duhu naredjenja Štaba korpusa.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1—2, k. 407.

² Šesnaesta NOU divizija

Posljednjih dana vršeno je razoružavanje muslimanskih sela a prema sporazumu sa Štabom Tuzlanskog partizanskog odreda a koja sela su bila neprijateljski raspoložena prema nama, kao i nekih hrvatskih sela (Drijenče).

Akcije na manja neprijateljska uporišta nisu vršene jer ih u blizini naših snaga nema.

U Doboju primjećuje se življe kretanje neprijateljske vojske u većem broju, čije su namjere za sada nepoznate.

Brojno stanje naše brigade je 600. Od toga broja imamo naoružanih 350 sa puškama, jedan teški mitraljez, dva laka mitraljeza i tri puškomitraljeza. U ovaj broj uračunato je i oružje koje je prikupljeno u zadnjim akcijama (120 pušaka i jedan puškomitraljez).

Izvršeno je formiranje prateće desetine, Štaba brigade i Tehničkog voda (telefonska i minerska desetina).

B. POLITIČKE PRILIKE:

Izvršen je prekid sa prisilnom mobilizacijom ljudstva. Sada se primaju u brigadu samo dobrovoljci, čiji je prilaz za sada mali. U vrijeme od 17. X. do danas dezertiralo je iz naše brigade oko 20 boraca. Mi smo protiv istih preduzeli oštre mjere i pohvatili skoro sve. Desetak od tih nalazi se sada u zatvoru, te se protivu njih vodi istraga. Imamo namjeru jednoga od tih kao organizatora strijeljati pred strojem. O rezultatu bićete obaviješteni.

Drug Franjo Kurser još nije stigao. Za sada imamo samo tri politička komesara bataljona i to Mioća u I bataljonu, Frankovića Kazimira u III bataljonu i druga Vinka Kontea u II bataljonu. Po četama smo postavili kao vršioce dužnosti političkih komesara nekoliko drugova ali to su drugovi bez iskustva i bez znanja, tako da se politički rad ne provodi dovoljno ozbiljno. Od obećanih kadrova koji su trebali biti upućeni nama od rekonvalescenata iz majevičkih bolnica nismo nikoga dobili iako nam je to obećano.

Iako je bilo nekoliko slučajeva dezerterstva, ne postoji ozbiljna opasnost od budućeg dezerterstva. Opširan politički izvještaj poslat će politički komesar naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
M.³ Filipović

Načelnik štaba:
Lazić

Komandnt:
Herljević⁴

³ Mirko Filipović, narodni heroj, poginuo u VI ofanzivi na Maje-
vici, od četnika.

⁴ Franjo

**NAREDJENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 26
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DVADESET SEDME DIVIZIJE
ZA SADEJSTVO SA SEDAMNAESTOM DIVIZIJOM U
NAPADU NA SOKOLAC¹**

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Broj: sl./43
26 oktobra 1943 g.
9,45 h.

ŠTABU XXVII DIVIZIJE

Položaj

Primili smo vaš izvještaj od 25 o. mj. od 14.30 h.² U izvještaju ne javljate nam da li ste uhvatili vezu sa XVII divizijom,³ koja treba već da bude na prostoriji Mokro sa zadatkom da zatvara pravac Sarajevo—Sokolac i sadejstvuje vašim jedinicama u napadu na Sokolac.

Rasporedom II krajiške brigade⁴ i dijelova Majevičke brigade na prostoriji Bandin Hodžak—Čavarine—Smrtići—Sijerci—Kusače nije izvršen obuhvat Sokolca, već predvidite dio vaših snaga, koji će vršiti napad sa prostorije Donji Odžak—Brajakovići i time sadejstvovati vašim snagama jugoistočno od Sokolca sa pomenute prostorije.

Pošto je vjerovatno XVII divizija već izašla svojim dijelovima na prostor Mokrog, to bataljoni II majevičke brigade određeni da likvidiraju Stijene na Romaniji i Čavčevo Polje treba, poslije izvršenog zadatka, da sadejstvuje pravcem Karaula—Dikalji—Sokolac ostalim vašim snagama.⁵

Po izvršenom zadatku XVII divizija će se zadržati na pravcu, odnosno prostoriji koja je istoj određena, kontrolišući i zatvarajući pravac Sarajevo—Mokro—Sokolac. Vašu II krajišku brigadu prebacite južno od Sokolca⁶ na željezničku prugu Sarajevo—Višegrad sa zadatkom rušenja ove pruge i čišćenja pojedinih četničkih grupa.

XIX birčansku brigadu treba hitno povratiti,⁷ pošto je ista dobila nov zadatak.

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27 1—1, k. 407.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Vidi dok. br. 167.

⁴ Vidi dok. br. 168.

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Vidi dok. br. 168.

⁷ Vidi dok. br. 129.

S obzirom na otkrivenost terena oko Sokolca i jakog utvrđenja oko istog, te da bi se sačuvala živa snaga od većih gubitaka nastojte da što više iskoristite vaša teška oružja, artiljeriju, protivkolske topove, protivkolske puške i bacače, te nakon temeljite vatrene pripreme pristupite napadu na sam Sokolac.⁸ Rasporedom vaših snaga neprijatelj iz Sokolca je otsječen i izvući se neće moći.

Obavijestite vašu II krajišku brigadu da čim prije uhvati vezu sa V krajiškom divizijom, koja operiše sa prostorijske Foča—Goražde u pravcu Višegrada.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.) Za Štab
načelnik, pukovnik:
Vukotić¹⁰

BR. 141

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PETOG NOU KORPUSA OD 26
OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA O
PROMJENI NAZIVA KORPUSA¹**

Š T A B
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Br. 288
Dne 26. X. 1943. g.

ŠTABOVIMA: IV I X NOU DIVIZIJE, Kozarskog Podgrmečkog, Sanskog, Drvarskog, Grahovskog, Ribničkog i Udarnog odreda

Naredbom Vrhovnog štaba, svi štabovi korpusa mijenjaju svoje dosadašnje nazive po pokrajinama i dobivaju naziv po rednom broju u čitavoj zemlji.

⁸ Vidi dok. br. 162.

⁹ Vidi dok. br. 166.

¹⁰ Jovo

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6—9, k. 766.

Štab našeg korpusa u vezi te naredbe, dobio je naziv: „Štab 5. Korpusa Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije“ i od sada treba u zvaničnim aktima upotrebljavati nove nazive.

Prednje se dostavlja radi znanja.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, pukovnik,
S² Rodić, s. r.

(M. P.)

Dostavljamo vam prepis prednjeg akta.—

Šef kancelarije,
J.³ Pavić

BR. 142

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 26 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O BORBAMA NA
LINIJI PRIJEDOR—SANSKI MOST¹**

ŠTAB IV DIVIZIJE
V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Pov. br. služb.
26./X. 1943

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavljamo Vam izvještaj o akciji od 24 ovog mjeseca.

Neprijatelj je u jačini od 2 bojne napao iz Prijedora na naše položaje s namjerom da prodre u Sanski Most.² Jedna bojna legije i Njemaca krenula je od Kozarca preko Ribnjaka prema Rakeličkoj školi s namjerom da otsiječe naše snage i da zauzme dominirajuće kote oko iste škole. Druga bojna kretala

² Slavko

³ Jovo

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33 1—7 k. 456.

² Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak br. 704—705, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

je u streljačkom stroju preko Čele prema Miljakovcima. Jedna satnija sa 2 tenka kretala se cestom Prijedor—Sanski Most s namjerom da udari naše snage bočno.

Na ovim položajima snage 6 KNO brigade primile su borbu³ sa mnogo bročano nadmoćnijim neprijateljem.

Prije nego što je borba otpočela neprijatelj je tukao paklenom artiljeriskom i minobacačkom vatrom po našim položajima o kojima je bio obaviješten od četničkih bandi. Treći bataljon ove brigade zahvaljujući rukovodiocima i njihovom snalaženju uspio je da razbije planove neprijatelja, izvršivši juriš, unio paniku među njih i povratio ih nazad u Prijedor. Tom prilikom naši su borci uspjeli zaobići jedan dio neprijateljskih snaga od samoga Prijedora, gdje su zajašili neprijatelju sa ledja, ali pošto mu je stigla pomoć od jedne satnije legionara i 4 tenka od 14—15 tona, naši nisu mogli iskoristiti plijen koji je ostao na mjestu borbe. Najjači pritisak neprijatelj je pravio na Prvi bataljon i uspio da ga potisne do Rakelićke škole, ali kontrajurišom naši su uspjeli protjerati neprijatelja nazad prema Čeli. Neprijatelj je bio vrlo žilav i otporan, ali zahvaljujući borbenosti naših boraca njegovi su planovi propali.

Borba se je vodila od 10 sati ujutru do 16 sati naveče. Naši su vršili juriše i hvatali se sa neprijateljem za guše.

U ovoj borbi neprijatelj je ostavio oko 200 mrtvih i ranjenih, zarobljeno je 10 neprijateljskih vojnika, jedan četnik, 9 karabina, jedna cijev od teškog bacača, 1 mali bacač, 3 konja i ostale ratne spreme.

Pošto je neprijatelju došlo u pomoć 4 tenka i 1 satnija legionara koji su štitili demoralisanu bandu koja je bacala sve sa sebe i štitili izvlačenje mrtvih i ranjenih naši borci nisu uspjeli izvući veliki plijen kojeg je neprijatelj bio ostavio.

Naši gubitci za vrijeme ove borbe bili su:

3 mrtva, među kojima 1 vodnik i 1 desetar, 4 teško ranjena, od kojih su 2 na putu umrla, 16 lakše ranjenih, od kojih je jedan broj ostao pri jedinicama. Većina ovih boraca izranjavana je od malih bacača koji su vrlo efikasno gadjali.

U ovoj borbi naročito su se istakli borci puškomitraljesci iz Prve čete 1 bataljona Zorić Marko i Pilipović David, koji su ubili 36 neprijateljskih vojnika. Takodjer su se pokazali i istakli komandiri Popović Sveta, Košutić Dušan, Vručinić Veljko, desetar Mršić Milan i puškomitraljezac Crnomarković, koji su herojski pali u ovoj borbi (od ove petorice 2 posljednja su poginula a Popović i Vručinić su lakše ranjeni).

---

³ Vidi dok. br. 157.

Drugove ranjene i poginule, izuzev druga desetara Mršića, koji je u jurišu na Baltinoj Bari poginuo, izvukli smo kao i njihovo oružje.

Od drugarica naročito se je istakla drugarica Jovanka Božičić, bolničarka u 2 četi 3 bataljona. Kod nje se osjeća naročita prisebnost i hrabrost i u najtežim situacijama. Prilikom borbe kod Prijedora tu drugaricu nisu demoralisali niti zbunili tenkovi. Ona je bez vatrenog i hladnog oružja u borbi zarobila jednog neprijateljskog vojnika i razoružala ga. Važno je napomenuti, da je ta ista drugarica prilikom ilindanskog pokolja, u momentu kada je izvedena na strijeljanje, bila toliko prisebna i uspjela pobjeći ispred dželata.

Napominje se i to, da puškomitraljesci Zorić Marko i Filipović David, koji su u borbi sa neprijateljem unakrsnom mitraljeskom vatrom ubili 36 neprijateljskih vojnika, da su u svim akcijama koje su vodili [do] danas u Narodnooslobodilačkoj borbi pokazivali veliku hrabrost, smjelost i vještinu u rukovanju svojim oružjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. kom.:
otsutan

Komandant:
Petar⁴

BR. 143

ZAPOVIJEST ŠTABA DVADESET SEDME NOU DIVIZIJE OD 26 OKTOBRA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA SOKOLAC¹

Š T A B
27 NOU DIVIZIJE
26 oktobra 1943

ŠTABU II KRAJIŠKE BRIGADE
ŠTABU II MAJEVIČKE BRIGADE
ŠTABU BIRČANSKE BRIGADE
ŠTABU ROMANIJSKOG PART. ODREDA

Poslije velikih uspjeha naših jedinica nad četničkim bandama na Glasincu i Rogatici, naša divizija u pohodu na Sarajevo ima da likvidira još i jedino ustaško uporište u Istočnoj Bosni,

⁴ Vojnović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—9, k. 986.

Sokolac.² Zauzećem ovoga važnog uporišta stvoriće se bolji uslovi za mobilizaciju novih boraca sa teritorije Romanije u Narodno-oslobodilačku vojsku. Pored ovoga zauzećem Sokolca pada jedna vrlo važna odbranbena tačka grada Sarajeva. Ustaške bande iz ovog garnizona vrše svakodnevno haranje, pljačkanje, klanje i paljenje srpskih sela i živilja.

Podaci o neprijatelju: Uporište Sokolac brani 800 ustaša. Njihovo naoružanje je nepoznato. Vjerovatno, prema ranijim podacima, neprijatelj raspolaže sa dva mala, stara tenka, dva bacača i moguće sa nekim topom.

Neprijatelj je izradio bunkere i rovove tipa poljske fortifikacije, a na uporištu Pohovac sa sjeverne strane su neki bunkeri ogradjeni žicom. O rasporedu neprijateljskih položaja i utvrđenja vidi priloženu skicu.

U napadu na Sokolac učestvovala su II krajiška brigada, II majevička brigada, Romanijski odred.³ U tom cilju

n a r e d j u j e m o :

1.— SJEVERNA KOLONA:

Sastav: jedan bataljon II krajiške brigade sa jednim bacačem jedan bataljon II majevičke brigade (Drugi) sa jednim protukolskim topom. Komandant kolone: zam. komand. II krajiške brigade drug major Dušan Egić.

Napada neprijateljsko uporište Pohovac (kota 1074). Poslije likvidacije Pohovca napada Stočarsku stanicu i sadejstvuje u napadu na Sokolac sa istočnom kolonom.

2— ISTOČNA KOLONA:

Sastav: II krajiška brigada sa tri bataljona pješadije, jednim protukolskim topom 37 mm. (jednim brdskim topom, dva teška i dva laka bacača i protukolskom puškom). Komandant kolone: komandant II krajiške brigade drug major Dragan Stanić.

Napada Sokolac sa dva napadna pravca, i to:

² Opširnije o borbama oko Sokolca vidi dok. br. 162, 166 i 168.

³ Vidi dok. br. 168.

- a) jednom kolonom napada pravcem Laze—Sokolac;
- b) drugom kolonom napada pravcem Jankovića Gaj — Rešetnica — pravoslavna crkva — groblje — nova škola—popa Veljka kuća (gdje se nalaz. štab zdruga).

3— JUŽNA KOLONA:

Sastav: Romanijski odred, bez jedne čete. Komandant kolone: komandant odreda drug Mihajlo Bjelaković.⁴ Sa ovom kolonom ide i delegat Štaba divizije drug komandant Mitar Minić.

Napada pravcem Brezjak — Jakšića kuća — Rista Madžgalja kuća — stara općina.

OBEZBJEDENJE:

II majevička brigada. bez jednog bataljona. Komandant drug Veljko Lukić-Kurjak.⁵ . . . .⁶ dijelovi, 1 bacač i jedna protivkolska puška.

Obezbjeduje pravac od Saraževa, likvidirajući Crvenu Stijenu i Čavčevo Polje, postavljajući na toj liniji dubinske zasjede i rušeći drum. Ova kolona povezaće se sa XVII divizijom koja će rušiti drum Mokro—Sarajevo i Mokro—Sokolac.

Opšte napomene:

- a) Romanijski odred uputiće jednu četvu na položaje Vitanj—Djedovci, sa zadatkom zatvaranja pravca od Rogatice.
- b) Birčanska brigada, diviziska rezerva, koja će se upotrijebiti za eventualno pojačanje napadnih kolona kao i za obezbjedjenje od četničkih bandi.
- c) Štab divizije nalaziće se u Kusačama.
- d) Štab istočne kolone povezaće se telefonom sa Štabom divizije.
- e) Ranjenike upućivati u selo Kusače.

⁴ Narodni heroj, poginuo.

⁵ Narodni heroj Veljko Lukić-Kurjak. Kao ranjenika ubili ga četnici u toku Sedme neprijateljske ofanzive.

⁶ Na ovom mjestu dokumenat je oštećen.

f) U napadu na Sokolac iskoristiti vatrenu premoć našeg teškog orudja i automatskog oružja.

g) Napad na Sokolac početi u 21 čas 26 ovoga mjeseca.

h) Jedinice će paliti bunkere, označavajući mjeru svog napredovanja.

i) Sokolac mora pasti.

j) Poslije zauzeća Sokolca jedinice će imati sljedeći raspored:

Krajiška brigada postaviće se na prostoriju Dikalji—Podromanija—Saice. Romanijski odred u Sokolcu, Drugi bataljon Majevičke brigade na Pohovcu, II majevička brigada na liniji Crvena Stijena—Čavčevo Polje.

k) Po zauzeću Sokolca odmah uspostaviti liniju Sokolac—Romanija, a ovo povezivanje neka izvrši telefonski vod II krajiške brigade.

l) Plijen predati Štabu divizije, koji će se kasnije razdijeliti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Kosorić Pero

P. S.⁷

1.) II bataljon vaše brigade i Drugi bataljon II majevičke brigade biće upućeni u 9 časova prema s. Sijerci, odakle se treba da povežete sa njima.

2.) Birčanska brigada još nije stigla, a niti Štab divizije.

Pero

---

⁷ Na originalu dopisano plavim mastilom, latinicom.

NAREDJENJE ŠTABA DRUGE UDARNE GRUPE OD 26
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA
POKRET PREMA NEVESINJU¹

Š T A B
II UDARNE GRUPE X HERCE-
GOVACKE N.O.U. BRIGADE
26 oktobra
s. Bezdeđe
u 23.20 časova

Strogo povjerljivo!

Sekcija Nevesinje 1:100.000

Z A P O V I J E S T

Naša Grupa jučer noću razjurila je četnike Glog—Rogače—Lukavac i izbilā na prostoriju Bezdeđe—Ržanik, a „300 H“ na prostoru Davidovići. „100 H“ uvijek drži Gacko, kao i Fojnicu, a vjerovatno da je izbila na Ljeskov Dub.²

Nešto nevesinjskih četnika ima na Donjoj Trusini—Vranjuk (k. 1196) oko sela Mucalovići na Glogu i Zalomu. Naš Dabarski partizanski odred prebaciće se noćas na prostor Vranjska, gdje će ostati ovih nekoliko dana i obmanjivati neprijatelja u prisustvu naših snaga.

Iskoristićemo ovu situaciju da sutra koncentrično stupamo ka Nevesinju, a ako bude malo okupatorske snage, da uzmemo sam grad.³

N A R E Đ U J E M O :

1.) „4“ kreće sutra u 4.30 časova pravcem Vrbovik — lijevim krilom Magunica—Straževica (k. 1171), a jednom četom k. 1022 — Krstače, ukoliko bude tamo neprijatelja, a onda se povući kosama prema Mucalovićima i Piragićima izbijajući iznad drumu. A jednom četom ovladati sa k. 1063 i izbiti na drum kod Piragića. A odatle sa sve tri čete krenuti pravcem Bogdanovina—Kosovača—Mišin (k. 1006). pa dalje lijevo od sela Pošćenja, izbijajući svojim lijevim krilom na k. 915 (Varda) iznad sela Milošev Do, gdje se zadržati i smjestiti se u selu Osredina i Milošev Do.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta' pod reg. br. 12—2/I, k. 1147/II.

² O rasporedu grupa vidi dok. br. 149.

³ Vidi dok. br. 149.

2.) „9“ kreće sutra u 4.30 časova pravcem Košena Gr. — k. 1095 pa dalje selo Rupari — k. 1177 i izbiti na Vranjkuk (k. 1196) — Osredak—Knez Gomila (k. 1098), pa dalje izbiti na kose iznad Ponora, pa težeći izbiti na liniju sela Guberaš—Vijenac, a ukoliko bi bilo prepreka, zadržati se na Stubalskoj Kiti na kotama oko [izvora] Tohotina do daljeg naredjenja. Po izbijanju u selo Guberaš smjestiti se u istom, osiguravajući se dobro na Stubu, na kosama kod Sabljače, a izvidjajući prema Vilenjaku.

3.) „6“ kreće sutra u 4.30 časova pravcem za selo Stundenci—selo Rupari—Mučibabića kuće, gdje se zadržati do daljeg naredjenja. Jednu četvu odvojiti koja će krenuti pravcem Ržanik, Zečak, Košuta i izbiti na Vardu (k. 1175) a odatle na k. 1105 pa dalje Kiševac (k. 1209) i k. 1262 (Kozica), gdje ostaviti osiguranje od jednoga voda ukoliko ne bi bilo jačega neprijatelja prema Sniježnici.

4.) Bolnica kreće sa našim „6“ istim pravcem do sela Mučibabići.

Komore svih bataljona krenuće sa našim „6“, a ukoliko situacija dozvoli mi ćemo blagovremeno uputiti komore u sastav svojih bataljona.

Napomena: četvu „6“ koja ide na Ržanik potrebno je uputiti ranije, tako na istom od prilike da bude oko 5 časova (uzoru).

5.) Štab Grupe kretaće se na čelu našeg „6“, te prema tome upućivati sve izvještaje na pravcu pokreta.

Po izbijanju „4“ iznad sela Piragića, kao i Mišin Kuk zapaliće nešto radi veze, a „9“ po izbijanju na Vranjkuk—Osredak.

Znaci raspoznavanja po ključu.

Voditi računa o što manjem utrošku municije prilikom samog nastupanja.

Svi bataljoni na svojim sektorima mobilisaće od 16 do 35 godina i uputiti ih u Štab Grupe radi regrutacije i ljekarskog pregleda.

Obavještajnu službu dobro razviti, a naročito o kretanju Švaba od Odžaka i Nevesinja o čemu nas uvijek blagovremeno obavijestiti.

7) Naša Treća grupa izbija sutra na Glog, G. i D. Drezanj, Slato i Grabovica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant
Obren⁴

---

⁴ Ivković

**IZVJEŠTAJ DELEGATA ŠTABA DRUGOG BOSANSKOG
NOU KORPUSA OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PETOG
NOU KORPUSA O RASPOREDU JEDINICA¹**

Š T A B

II° BOS. N.O.U. KORPUSA

St. pov. br. sl.

II

Dne 27-X-1943 g.

ŠTABU V KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE

Pljevski N. O. P. odred krenuo je 26 o. mj. na sektor Mliništa—Dragnić Podovi. Ostale jedinice ostale su na svojim sektorima i to:

I. IV bataljon XIII N. O. U. brigade na sektoru Čadjavica—Sitnica—Ponor. Snage ovoga bataljona svakodnevno prodiru u pravcu Sitnice, odnosno sve do Ilića i Dujakovaca, sa zadatkom uznemiravanja neprijatelja te proganjanja manjih neprijateljskih grupica, sa kojima svakodnevno dolazi do manjih sukoba. Dne 26 o. mj. dvije čete ovog bataljona imale su borbu sa neprijateljem u selu Ilići. Uslijed nadmoćnosti neprijatelja naši su bili primorani oступiti zauzevši ponovno položaje iznad sela Babići. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Danas sam primio izvještaje o izvjesnoj malo jačoj koncentraciji četnika kod Kadine Vode. Detaljnih podataka još nemamo. Njihove namjere nisu nam poznate. IV bataljonu i Udarnom odred u naredjeno je da pojačaju opreznost.

Ovaj bataljon ujedno vrši osiguranje ceste na predjelu Dolovi—Čadjavica—Ponor.

II. Udarni odred nalazi se na sektoru Rogolje—Podbrdo sa zadatkom osiguranja ceste na predjelu Rogolje—Ponor, te kontroliše jačim patrolama sektor Graci—Podrašnica—Mračaj.

III. Udarni bataljon „Gavrilo Princip“ rasporedjen je na sektoru Stupari—Mrkonjić—Gustovara. Zadatak ovog bataljona je osiguranje ceste na predjelu Rogolje—Mrkonjić Grad, osiguranje samog grada te prodiranje u pravcu Trijebova—Dobrača i Vlasinja. Jedinice ovoga bataljona imale su do sada niz manjih

¹ Original. pisan plavim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36 1—7, k. 456.

² Vidi dok. br. 141.

sukoba sa neprijateljem na sektoru Trijebovo—Šehovci, ali bez ikakvog uspjeha, budući da neprijatelj nikada nije htio da prihvati borbe. Također su u nekoliko navrata čete ovoga bataljona postavljale i danju i noću zasjede iznad Trijebova i Šehovaca, ali bez uspjeha.

IV. Pljevski odred je, kako sam već naveo, krenuo na sektor Mliništa—Dragnić gdje će davati potrebno osiguranje pruge, a zatim će stupiti u akciju protiv bande na sektoru Pecka—Baraći—Gerzovo.

Dana 22 o. mj. održali smo konferenciju sa komandama četa i Štabom Udarnog bataljona. Stanje u ovom bataljonu nije baš zadovoljavajuće ali ima izgleda da će se popraviti. Komande četa su slabe i ne zadovoljavaju. Štabu bataljona naredjeno da posveti najveću pažnju komandama četa.

Dne 24 o. mj. održana je konferencija sa Štabom Udarnog odreda. Stanje u tom odredu je prilično. Biće potrebno da se pošalje za taj odred drug koji bi radio po obavještajnoj liniji, budući da isti u odredu ne postoji.

Ukoliko bude moguće, kombinovaćemo snage ovih jedinica te izvršiti akciju na Šurjan. Detaljan plan akcije, ukoliko se ista bude izvodila, poslaću naknadno.

S. F. — S. N.!

S.³ Komarica

---

³ Slavko

OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DVADESET SEDME NOU DIVIZIJE O RASPOREDU JEDINICA U ISTOČNOJ BOSNI I O ZADACIMA DIVIZIJE¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. sl./43
27. X. 1943 g.
9 časova

ŠTABU XXVII-me NOU DIVIZIJE

Položaj

Primili smo poslatu zapovijest za napad na Sokolac.²

Danas smo izdali naredjenje XVII-toj diviziji da se postavi na prostoriju Mokro—Jelovci—Gorovići sa zadatkom da zatvara pravce od Sarajeva preko Romanije i da ruši železničku prugu Sarajevo—Višegrad.³

Poslije zauzeća Sokolca⁴ vaša divizija ima zadatak i to da sa II krajiškom brigadom izvršite pokret prema Višegradu u cilju napada i zauzeća ovog mjesta. Napadu na Višegrad sadejstvovaće i dijelovi V divizije, sa kojom treba najhitnije povezati se.

Vašu XVII-tu majevičku brigadu zadržite na prostoru Rogatice, koja će služiti II krajiškoj brigadi kao rezerva i za njen naslon. Ovoj brigadi staviti u zadatak i kontrolu od četničkih grupa, ako bi se ove pojavile iz doline rijeke Drine.

Pod vašu komandu uzmite i Romanijski partizanski odred, preko koga nastojte da što prije uhvatite vezu sa V divizijom, s obzirom da to ljudstvo dobro poznaje teren.

V divizija dobila je zadatak, pored sadejstva na Višegrad, da izvrši napad na Priboj i Rudo⁵ radi olakšanja situacije kod Peka⁶ na koga je pritisak. Vašoj XVII-toj majevičkoj brigadi

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 291—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 162.

³ Vidi dok. br. 166 i 167.

⁴ Vidi dok. br. 162.

⁵ Vidi tom III, knj. 6, dok. br. 39, 40 i 43.

⁶ Peko Dapčević komandant Drugog NOU korpusa

stavite u zadatak da održava vezu preko Sokolovića sa Vlasenicom kao i kontroliše taj teren.

Budite u stalnoj vezi sa ovim Štabom radio-putem kao i sa Štabom XVII-te divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: V. P.⁷	Načelnik Štaba, pukovnik: V.⁸	Komandant, General-major: K.⁹
---	---	---

P. S.¹⁰

Romanijski partizanski odred ostaje i dalje na prostoriji Romanije kao veza između vas i XVII-te divizije, s tim što ćete za bržu vezu sa V diviz. upotrijebiti jedno odjeljenje koje dobro poznaje taj teren.

Ovog momenta dobili smo radiogram od V. Š. u kome kaže da je V div. zauzela Rudo¹¹ a da se borbe vode oko Priboja. V-ta neće moći trenutno pomoći akciju na Višegradu. Porušite most na Limu.

Prema prednjem ispitajte situaciju i pristupite izvršenju zadatka na Višegrad i rušenju mosta na Limu.

⁷ Vlado Popović

⁸ Jovo Vukotić

⁹ Kosta Nađ

¹⁰ Na originalu dopisano crvenom olovkom, ćirilicom.

¹¹ Opširnije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 51.

BR. 147

NAREDJENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DVADESET SEDME NOU DIVIZIJE ZA NAPAD NA SOKOLAC I ZATVARANJE PRAVCA OD ZVORNICA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. sl./43
27. X. 1943 g.
10 časova

ŠTABU XXVII-me NOU DIVIZIJE

Položaj

Primili smo vaš izvještaj od 26 o. m. u 24 časa² te vam na isti odgovaramo:

Sa napadom na Sokolac treba požuriti³ a istovremeno uhvatiti što prije vezu sa XVII-tom divizijom⁴ u cilju sadejstva vašim snagama u napadu na Sokolac i zatvaranja pravca od Sarajeva.

Vaša XIX birčanska brigada dobila je zadatak⁵ da se postavi na prostoriji Caparde—Srebrenica sa zadatkom zatvaranja pravca od Zvornika preko Caparda za Tuzlu, odnosno preko Drinjače za Vlasenicu. Njeno je prisustvo nužno na pomenutoj prostoriji, s obzirom da nije Brčko zauzeto, te neprijatelj pokušava prodiranje prema Majeveci i Bijeljini.

Prednje se dostavlja u vezi izdatih direktiva i naredjenja za vašu diviziju.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
načelnik, pukovnik:
V.⁷

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28 1—1, k. 407.

² Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

³ Vidi dok. br. 162 i 168.

⁴ Vidi dok. br. 167.

⁵ Vidi dok. br. 129.

⁶ Vidi dok. br. 132, 140, 146 i 162.

⁷ Jovo Vukotić

**NAREDJENJE ŠTABA PRVE UDARNE GRUPE OD 27
OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA PO-
KRET NA PROSTORIJU GORNJE BODEŽIŠTE—
BRAJČEVIĆI—GACKO—VRBA¹**

„100 N“
27 oktobra 1943 godine
u 14.45 č.
s. Kokorina (Donja)

ŠTABU—— OVE GRUPE

(Sekcija Gacko 1:100.000)

Naša Grupa zadržala se duže vremena na prostoriji Slivlje—Dubljevići—Kokorina i na tom prostoru vršili smo mobilizaciju sveg sposobnog ljudstva za vojsku. Mobilizacija je djelimično uspjela. — Naš „1“ rastjerao je 25 ovog mjeseca četničke bande Milorada Popovića, koje su se bile skoncentrisale u s. Kolešku i poslije kraće borbe banditi su u panici pobjegli za Nevesinje.

Obzirom da su i ostale naše dvije grupe² dejstvovale u Srezu nevesinjskom baš u vremenu kada smo mi tjerali četničke bande, to se i situacija na teritoriji toga Sreza znatno poboljšala. Četničke bande su potpuno demoralisane. Nijemci su toliko slabi da do sada nisu pokušali da prave nikakav ispad prema nama.

Mi ćemo se zadržati na prostoriji Sreza gatačkog još izvjesno vrijeme da bi izvršili mobilizaciju ostalih sela i tek tada ćemo preći u ofanzivu na teritoriju Sreza nevesinjskog.

Naša Grupa prebaciće se sutra na prostoriju Bodežište—Brajčevići—Gacko—Vrba.³

N A R E Đ U J E M O :

- 1.— „1“ kreće sutra tačno u 4 sata sa snagom čitavog bataljona iz sadanjeg logora pravcem Slivlje—Dubljevići—Domrke—Brajčevići gdje će se smjestiti, ostavljajući obezbjedjenja na Kobiljoj Glavi—Stražici, iz-

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 21/2. k. 1147—II.

² Vidi dok. br. 149.

³ Vidi dok. br. 153.

vidjajući u pravcu Gradine i Lukavice. Prilikom pokreta obezbijediti se desnom pobočnicom od Fojnice i Ivice planine. Selo Brajčevići je neprijateljski raspoloženo prema nama i iz istoga pošao je priličan broj ljudstva u četnike. Svima onima koji budu odbjegli u četnike izvršiti konfiskaciju. Naročito oštro postupiti prema onima koji su ranije bili u tom bataljonu ukoliko ne budu kući i ne jave vam se. Sve novomobilisano ljudstvo uputiti u ovaj Štab, odakle će se davati dalji raspored.

2.— „3“ kreće sutra u 6 časova skupa sa bolnicom i ovim Štabom pravcem Kokorina — pa ispod Mjedene Glave preko Vučeve Planine spušta se u G. Bodežište, gdje će se smjestiti postavljajući obezbjedjenja na Gredi iznad samog sela i na Kosovom Brdu (1467). Dostavljamo vam spisak dezertera iz našeg „1“, koje odmah pronaći i sprovesti u ovaj Štab. Ukoliko se ne odazovu, naredićemo vam dalji postupak.

3.— „7“ kreće sutra u 4 sata iz sadanjega logora pravcem Dubljevići—Domrke—Ravni—Ruda Glavica—Nadinici—Rudo Polje—Gračanica—Gacko. Na putu od Dadinića do Gračanice mogu vas ometati ustaše iz Kule Fazlagića, te u tom slučaju ne bi morali ići cestom, nego skrenite sa ceste držeći se sjeverno od puta do same Gračanice. Prilikom pokreta voditi računa da se na čitavom putu obezbijedite desnom pobočnicom, jer se vjerovatno izvjesne bande zadržavaju iznad Fojnice, Gradine i Lukavice, a vjerovatno da se izvjesni banditi nalaze i kod Brajčevića. U toku svoga kretanja neka se čuje svuda pjesma. U Gacku ćete smijeniti „8“, od kog ćete dobiti detaljno obavještenje. Vodite računa da vam ljudstvo u gradu ne bude raspojasano nego na svakom koraku da se vidi vojničko držanje boraca. Sam ulazak u grad da bude u vojničkom poretku i ne dozvolite da vam borci izlaze iz stroja bez vašeg odobrenja. Noću postavite jača obezbjedjenja i držite ljudstvo u pripravnosti. U toku dana slati izvidnice u pravcu Gračanice jer izgleda da se tamo kriju pojedine ustaške grupe.

4.— „8“ kreće sutra iz Gacka čim bude smijenjen od „7“ i smjesti se u Vrbi postavljajući obezbjedjenja na Pleću i Marnoj Gomili, a izvidjati u pravcu Černerna i Izgora. Pošto ste se izvježbali u traženju municije i oružja, to i dalje nastavite s traženjem.

- 5.— Štab Grupe i bolnica kretaće se zajedno sa „3“ i smjestiće se u G. Bodežište, gdje slati izvještaje.
- 6.— Ishrana da bude iz sela u kojima su smješteni bataljoni i da se vrši preko narodno-oslobodilačkih odbora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POL. KOMESAR

KOMANDANT

Peko⁴

BR. 149

NAREDJENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA UDARNIH GRUPA ZA DEJSTVA NA SEKTORU UDREŽNJE—ZALOM—KOLEŠKO¹

„N. T.“

Pov. br. 28

27 oktobra 1943 god.

u 21 čas

s. Doline (Slato)

„200 N“

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Gacko—Nevesinje 1:100.000)

Nemamo još izvještaja od „200 N“, ali izgleda da je upala sa nekim dijelovima u Udrežnje. „300 N“ je dostigla svoje krajnje ciljeve. Izvještaja od „100 N“ još nemamo. Prema dosta sigurnim obavještenjima u Nevesinju ima do 200 Švaba sa jedan do dva topa, od kojih izgleda tridesetak ima sa četnicima na Odžaku.

Četničke bande u Nevesinju su prilično malobrojne, ali dosta žilave pri frontalnim napadima, dok bježe bezglavo pri

⁴ Bogdan

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/2, k. 1147—II.

obuhvatnim i ledjnim napadima. U posljednje vrijeme praktikuju da napadaju i noću.

„200 N“ sutra će ovladati sa Udrežnjem postavljajući makar koliku zasjedu na Bišini, a još sutra po danu jednim dijelom snaga preko Biograda izvršiće pritisak i na Odžak ne bi li ih natjerali da ga napuste, pa čak i Nevesinje.² „300 N“ prebaciće se sutra na prostor Crnče—Zalom radi hvatanja veze sa „100 N“.³

N A R E Đ U J E M O :

1.) „200 N“ ovladaće sutra Udrežnjem težeći postaviti makar i manju zasjedicu u Bišini na drum, a jačim snagama preko Biograda ispoljite dejstvo u pravcu Odžaka ne bi li ih natjerali u bjekstvo, kao i iz Nevesinja.

Za ovo vrijeme vršite mobilizaciju u Udrežnju i Biogradu.

Sve što ne možete mobilisati za brigadu težite bar od ostatka formirati jedan odred koji bi krstario po Drežnju i Biogradu, a spuštajući se ponekada i Blagaju—Trusini odnosno Dabrici pa i Odžaku. Sem ovoga odreda težite još jedan stvoriti za prostor Lukavac—Bezdeđe—Zovi Do, a jedan koji bi krstario na prostoru Slato—Drežanj—Kifino Selo. Dobro bi bilo imati i jedan odred na prostoru Kifino Selo—Kljuni.

Prvom prilikom Dabarski odred uključite u vaš sastav, a komandi Odreda ostavite drugih — starijih boraca (od 20—30).

Ukoliko padne sutra Nevesinje, hitno nas izvijestite radi daljih direktiva.

Ukoliko sutra Nevesinje po danu ne padne a budu lakši uslovi za njegovo zauzimanje onda ga vi sami napadnite sutra noću i zauzmite, a nas opet hitno izvijestite.

Ukoliko sutra u Nevesinje dodju pojačanja ili Nevesinje ne bude se moglo zauzeti sa manje žrtava, vi ćete dalje prema vašoj uvidjavnosti a u duhu dobijenih direktiva operisati na vašem sektoru, izvještavajući nas ipak što češće o svemu kod vas.

Napominjemo vam da ćete moći mobilisati sav Lukavac ako pitanje mobilizacije postavite oštrije,

² Vidi dok. br. 144.

³ Vidi dok. br. 134.

a to [je] izgleda slučaj i u svim ostalim selima Nevesinja, te radi uspjeha mobilizacije materijalno strogo kažnjavajte one koji se još ne vraćaju kućama pozivajući pri tome da dođu u naše redove. Grabovicu smo prilično udesili, pa i vi suprotnosti ubuduće ne zagladjujte već produbljujte.

2.) „300 N“ otpočeće pokret sa sadašnje prostorije⁴ od 6—7 časova sjutra ujutro, a preko prostora Grabovica i jačim snagama preko Podgradja i Velike Rude i smjestiće se sjutra na prostoriju: Crnče—selo Misovnik—selo Krekavica, postavljajući jača obezbjedjenja u pravcu od Nevesinja i Kifina Sela, dosta jaka od Grabovice a najslabija od Koleškog. Težite sjutra sa izvjesnim manjim dijelovima izbiti i do više Bratača, pa ako se spustite u Bratač, zapalite kuću Petru Samardžiću.⁵

Ukoliko se Nevesinje ne zauzme vi ćete sjutra dobiti novo naredjenje⁶ po kome ćete maršovati ponovo nazad ka Riocima—„Čoravci“—Mirilovići—Ljubomir—Popovo⁷ odakle ćete dalje se kretati prema vašoj uvidjavnosti a na prostoru južno od komunikacije Stolac—Plana, zahvatajući i Dubrave (u nuždi) kao i redje zapadne Banjane.

3.) Ovaj Štab kretaće sjutra sa „300 N“, a onda će prići uz „100 N“, sa kojom će do daljega ostati.

Dakle poslije sjutrašnjeg dana grupe da nam šalju izvještaj u pravcu Gacka.

4.) Pošto se može desiti da „100 N“ izbije sjutra ka Koleškom i Brataču to „300 N“ da vodi računa da ne dodje do sudara izmedju naših jedinica.

5.) Kada vam isteknu ovi znaci raspoznavanja, grupe da ih izdaju svaka za sebe.

6.) Ubuduće kada naše jedinice u pokretu i borbi dodju u kontakt iz raznih grupa kao pravilo treba da važi da uvijek čim nastane nespornost da se u borbenom rasporedu naloži vatra i kod nje maše crvenim barjačićem ili bar kakvom krpom zatvoreni je boje.

7.) Primjećuje se da odnosi prema familijama četničkim od strane naših boraca nijesu pravilni. To govori da rukovodioci nijesu dovoljno budni i ne vrše kontrolu nad borcima koji se

⁴ Vidi dok. br. 144.

⁵ Petar Samardžić, četnički vojvoda u srezu Nevesinje

⁶ Vidi dok. br. 153.

⁷ Vjerovatno Popovo Polje

nalaze službeno u kućama. Samom praksom treba hitno i kategorički raskrstiti i zavesti veću kontrolu kako borci ne bi samovoljno vršili ono što nije u saglasnosti sa našim shvatanjem i pravilnim postupcima.

8.) Grupe, a naročito bataljoni, treba da imaju više samoinicijative u pogledu samostalnog vršenja mobilizacije. Naravno da treba koordinirati taj rad u granicama mogućnosti, ali brzina pokreta u najviše slučajeva [otežava] da taj posao svak svršava tamo gdje se nalazi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Čedo⁸

Komandant
Rade⁹

DOSTAVLJENO: „200 N.“ i „300 N.“

P. S.¹⁰ Sada u 23 h dobismo pismo od vas. Vi postupite po ovome naredjenju imajući pri tome punu inicijativu.

Veza će sutra u zoru doći od „100 N“ — već su u Šipačnom.

Šaljemo vam 300 metaka za ital. orudja. Za vaš „6“ je spremljeno u Popovu preko 9.000 7,9 m/m metaka a tražite i bar 30—40 boraca za „6“ od N. O. O. Popovo (Lazo Pribišić i Božo Slavić i Savo Obradović) te organizujte ovo nekako da vam se uputi.

Dušan Brstina da nam se uputi. To smo bili i sinoć naredili. 1 pisaću mašinu ćete nam poslati za O. K. privremeno.

Ne zaboravite nam poslati one spiskove sutra.

Imajte na umu stalnu mobilizaciju.

S. F. — S. N.!

K-dant
Rade

⁸ Kapor

⁹ Hamović

¹⁰ Na originalu dopisano mašinom, ćirilicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE BRIGADE OD 27 OKTO-
BRA 1943 GOD. ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE
O AKCIJI NA ŽELJEZNIČKOJ STANICI RUDANKA¹

ŠTAB XII KNOU BRIGADE
str. pov. br. sl.
dana 27. X. 1943 god.

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

Položaj

Na dan 26 ov. mj. oko 22 časa jedinice ove brigade izvršile su napad na neprijateljsko uporište, željezničku stanicu Rudanka² i bunker betonski u blizini stanice. Uporišta su likvidirana poslije kraćeg otpora. Zarobljeno je 7 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 7 pušaka sa spremom, 1 teški mitraljez „Maksim“, 2000 metaka za isti. Satnik, jedan okorjeli bandit i oko 20 neprijateljskih vojnika za vrijeme davanja otpora uspjeli su da pobjegnu. Imali smo 2 druga ranjena, od kojih 1 teže, koji se upućuje u bolnicu V brigade u Vučijak.

U vezi divizijskog naredjenja³ pokret naše brigade (dva bataljona) slijedeći je pravcem: preko Male Bukovice, prema Gojakovcu, Miljanovcima—Omanjskoj, jedne kolone, a druge zapadno Ljeskove Vode—Gornja i Donja Ostružnja—Cerovica—Gojakovac, odakle će se preduzeti opet neka akcija na terenu.

TT NOP odred još nije uhvatio vezu sa štabom ove brigade i ukoliko imate mogućnosti, naredite mu da se spoji sa nama zbog izvršenja slijedećih zadataka predvidjenih naredjenjem Štaba divizije.

Oslobodjen je jedan drug koji je bio zarobljen od strane četnika, a još je jedan ostao. Izvještava da su ih strahovito izubijali, čak da je bio kod ljekara u Doboju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant-major,
Mečava⁴

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 31/3, k. 875.

² Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 49 i 53 k. 875.

³ Redakcija nije pronašla pomenuto naređenje.

⁴ Petar

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA ŠTABU PETE NOU BRIGADE O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 13 DO 27 OKTOBRA 1943 GODINE¹

ŠTAB II BATALJONA
V K.K. N.O.U.
27-X-1943 god.

ŠTABU V K. K. N. O. U. BRIGADE

Dostavljamo vam 15-dnevni izvještaj o vojnim akcijama i radu ovog bataljona od 13. X do 27. X. 1943 god.

Od 13. X do 16. X. Bataljon drži položaj u Zabrdju od Čelince gdje se nalazi nepr. uporiš. Istog dana jedna naša patrola koja je upućena prema Lipovcu uhvatila je jednog ranjenog četnika teško. naoružanog sa karabinom i 70 metaka, koji je upućen u Štab brigade.

17. X. Bataljon u pokretu od Zabrdja do Mehovaca. Istog dana naša jedna četa vodila je borbu sa četnicima na Lipovcu, koji su bili brzo razbijeni; s naše strane nije bilo gubitaka, dok su neprijateljski gubitci nepoznati.

18. X. Bataljon na Poniru u cilju prihvaćanja ljudstva koje izlazi iz Banje Luke. Istog dana naša jedna četa spušta se u selo Vrbanju i pretresa legionarske kuće. Uхваćen je jedan legionar i zarobljen karabin. Od ustaškog bilježnika zaplijenjen je jedan jahači konj i sedlo i 2 krmeta u korist naše vojske. Uхваćeni legicnar poslije ispita pušten je kući. Istog dana ujutru oko 6 sati, nesporazumom između naše 1 čete i 2 čete 3 bat. poginuo je naš jedan drug, Slepčević Mirko, od strane boraca 2 čete 3 bataljona.

19. X. Bataljon u Mehovcima drži položaj na Lipovcu od četnika. Istog dana održano je savjetovanje komandnog kadra.

Govoreno o vojnim i političkim nedostacima u bataljonu.

20. X. Isti položaj.

21. X. Bataljon u pokretu od Mehovaca do Zabrdja održa položaj od Čelince.

22. X. do 25. X. Bataljon u Zabrdju drži položaj od Čelince. Za vrijeme boravka u Zabrdju u onim četama koje nisu bile na položaju radjene su razne vježbe po uputstvu koje je dobijeno od Štaba brigade. Održani su i četni strojevi kojima je prisustvoval komandant bataljona.

¹ Original, pisan zelenim mastilom, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13—6, k. 869.

26. X. Bataljon sa 2 čete u pokretu od Zabrdja do Čukola u cilju progona četnika, borbe nije bilo. Isti dan smo se vratili u Zabrdje, jedna naša četa upućena je u Šiprage radi sprovođenja oružja i drugog ratnog materijala koje je upućeno u našu diviziju, ista se četa nalazi i danas na putu.

27. X. Bataljon u pokretu od Zabrdja preko Kika, Opsječkog, Careve Gore u Jaružane. U Opsječkom naša jedna četa koja je bila u patroli naišla je na jednu grupu četnika koji su brzo bili protjerani od naših boraca. U selu Radujkovićima ubijen je jedan četnik, zarobljena jedna bluza i čizme.

U posljednjih 15 dana nije mobilisano u naše redove ni jedan drug ni drugarica.

Dezertera nije bilo.

Ishrana je dobra a obuća i odjeća dosta slaba.

Vojnički život u bataljonu je dobar.

Komande četa izvršuju naredjenje Štaba bataljona dobro.

Moral i disciplina kod komandnog kadra i boraca su dosta dobri.

Odnos izmedju vojske i civilnog stanovništva na sektoru na kojem se mi nalazimo je dobar.

U bataljonu nije dostajalo komandnog kadra. Ali smo dali predlog za popunu komandnog kadra u bataljonu.

Na sektoru gdje [se] mi nalazimo situacija [je] ovakva. Manje grupice četnika pripucavaju na naše patrole.

Neprijateljskih uporišta u blizini nema.

S. F. — S. N.!

Polkomesar
Pero²

Komandant
Dragutin³

---

² Čurguz

³ Čurguz

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA ŠESTE BOSANSKE NOU BUIGADE
OD 28 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU SEDAMNAESTE BRI-
GADE O SITUACIJI NA PODRUČJU MOKROG¹**

„P r e p i s“

Š T A B
VI BOSANSKE N.O.U. BRIGADE
28. 10. 1943 godine
u 10,45 časova

ŠTABU 17 NOU BRIGADE XXVII DIVIZIJE

Dragi drugovi, jedinice naše brigade zauzele su Mokro² i sada nadiru ka Pustopolju. Ustaše bježe u panici.

Sve snage naše brigade uglavnom su orijentisane preko Crvenih Stijena ka Mokrom. Raspored naših jedinica je slijedeći: dva bataljona gone neprijatelja od Mokrog ka Pustopolju; jedan bataljon drži Crvene Stijene, a jedan bataljon nalazi se na liniji Grad—Sušike—Lučevnik (sjeverni dio). Ovaj bataljon je kao rezerva i ujedno kao zaštita naše bolnice, komora i slično.

Desno od nas, od Kadina Sela idući prema Bijeloj Stijeni napadaju jedinice XV (Majevičke brigade) prema Pustopolju—Sumbulovcu.

Eto, takva je situacija na našem sektoru.

Molimo Vas da nas obavjestite šta je sa Sokolcem, da li je likvidiran? Obavijestite nas o svemu na Vašem sektoru i dalje oko Sokolca. Javite Štabu vaše divizije o situaciji na našem sektoru i prenesite im naš predlog da bi apsolutno trebalo pritisnuti na Sokolac i likvidirati ga po svaku cijenu, jer bez toga sve ove naše žrtve na ovom sektoru oko Crvenih Stijena i Mokroga bile bi uzaludne.

Vaši bataljoni koji se nalaze na Lisini (kota 1144) i Lučevniku treba da drže čvrsto zasjede protiv Sokolca, kako bi mi

¹ Prepis originala, pisan na mašini ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9—2. k. 989.

² Vidi tom IV knj. 19, izvještaj oružničke postaje Mokro od 1 novembra 1943 godine.

mogli da se što više angažujemo na svom pravcu, računajući na sigurna obezbjeđenja iza ledja (od Sokolca).

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab:
(M. P.) Komandant,
Miloš Zekić, s. r.

Štab naše brigade nalazi se kod Zelene Vode, a oko podne preći će na Crvene Stijene.

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi:

Komandant, kapetan
Mišović

BR. 153

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 28 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE UDARNE GRUPE O SITUACIJI NA SEKTORU SREZA NEVESINJE I RASPOREDU PRVE I TREĆE UDARNE GRUPE¹

„N. T.“
Pov. br.: 30
28 oktobra 1943 g.
u 21 čas.
s.: Zalom

„200 N“

U toku današnjeg dana mi smo izbili na liniju predviđenu sinošnjom zapovijesti.² Od vas smo očekivali kurire ali ih do ovog momenta još nema. U jutrošnjem pokretu „300 N“ je imala manji okršaj oko Budisavlja, Zaloma i Bratača (gdje je bio i Milorad Popović). Zarobljen je četnik Bratić iz Grabovice, koji će biti pušten. Juče su četnici imali 5 mrtvih i tri ranjena, kao i zarobljen je Ratko Bratić (predao četnicima Pavla Kovačevića),³ strijeljan je.

¹ Original, pisan na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/2. k 1147 II.

² Vidi dok. br. 149.

³ Pavle Kovačević, zamjenik političkog komesara Operativnog štaba za Hercegovinu i član Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu.

Pred sam sumrak oko 150 bandita uznemirilo nas je od pravca Bratač, te ih je „300 N“ ponovo rastjerala. Do 200 Švaba, pomagani i jednim topom, pokušali su poslije podne da napadnu naš „2“ u Krekavici, ali su se ubrzo predomislili — valjda uslijed vaše pojave, jer ih je ugrožavala sa ledja.

Prema prilično pouzdanim podacima sinoć ili jutros došlo je u Nevesinje desetak kamiona i dvadesetak motocikla sa nešto pješadije, a izgleda da je nešto njemačke vojske došlo u Blagaj. Veze sa „100 N“ još nemamo.

„300 N“ sutra će se prebaciti na prostoriju Ravni—Domrke, gdje će sutra ostati, odakle će sljedećeg dana najvjerovatnije krenuti na Šipačno—Rioca—Ljubomir, gdje će ostati i dalje djelovati na svome sektoru.

Ovaj Štab ostaje sa „100 N“ na sektoru Gacka.

Vi djelujete dalje prema situaciji u duhu naših direktiva.⁴

Najhitnije nam pošaljite spiskove vojnih rukovodilaca.

Nemojte dozvoliti da vam se igdje četnici ponova prikupe, već ih blagovremeno uništavajte i rastjerujte. Bar povremeno, ako vam je to nemoguće, stalno vršite pritisak na Nevesinjski garnizon na pravce ka Bišini ili preko Zaloma, te da se olaška našoj „100 N“ držanje Gacka.

Ne zaboravljajte na stalnu mobilizaciju. Upućujemo vam 6 drugova iz Lukavca, odakle ćete moći još dosta mobilisati. U Zalomu je takodjer stanje prilično.

Obratite punu pažnju na osnivanje odreda⁵ za koje smo vam naredili, a naročito za izbor komandira i političkih komesara ovih odreda, čija spretnost, udarnost i odlučnost treba da budu takve da stalnim napadima na bande, njihove vodje i zbrojeve razbiju ih u potpunosti i postepeno ovladaju sa prostorom, te da bi mi u skorij budućnosti bili u mogućnosti da prikupimo brigade i dalje djelujemo po Hercegovini, a da naši odredi, kada mi napuštamo izvjesne sektore, budu u stanju da kontrolišu svoje terene. Do daljega svi odredi vašega sektora biće pod vašom komandom.

Druga Dušana Brstinu prvom prilikom uputite nam.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Čedo⁶

Komandant

Rade⁷

⁴ Vidi dok. br. 149.

⁵ Vidi dok. br. 89 i 138.

⁶ Kapor

⁷ Hamović

OBAVJEŠTENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 29 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU JEDANAESTE NOU DIVIZIJE O SITUACIJI U ISTOČNOJ BOSNI I O RASPOREDU JEDINICA KORPUSA¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Broj: sl./43
29 oktobra 1943 g.

ŠTABU XI NOU DIVIZIJE

Primili smo poštu koja je išla preko vas i vašu poštu.²

Situacija na ovom sektoru povoljno se po nas odvija, naročito od pada Tuzle³ i razbijanja četničkih bandi na Romaniji i oko Rogatice. Snage naše XXVII divizije vode borbe za Sokolac i Višegrad.⁴ XVII divizija vodi borbu oko Mokrog i Pala.⁵ XVI vojvodjanska divizija vodi borbe oko Brčkog i Rače.⁶

Masa novih boraca stupa u naše jedinice. Uspjeli smo formirati za ovo vrijeme još jednu diviziju⁷ i niz odreda u svim krajevima. Starije brigade broje redovno preko 1.000 boraca.

Iz Srbije dobijamo vijesti koje govore o strašnom teroru koji vrše okupatorske horde, nedićevci, ljotićevci i dražinovci. Narod čeka spas od nas i prema izjavama odgovornih drugova situacija je sazrela za ustanak.⁸ Naravno, zbog teških uslova naše snage u Srbiji su malene za izvršenje tako krupnog zadatka. Uvjereni smo da V. Š. budno prati razvoj događaja i da će u najskorije vrijeme i u Srbiji, kao i drugim krajevima naše zemlje, biti riješena situacija u našu korist. Šaljemo vam primjerke propagandnog materijala, koji smo izdali od dolaska na ovaj teren.

Šaljemo vam 500.000 kuna za potrebe vaše divizije, kao i vagon soli. Žalimo što nismo u stanju da vas pomognemo u odjeći i obući. Naša vojska na ovom terenu bila je takodje gola

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 30/1—1, k. 407.

² Vidi dok. br. 116.

³ Vidi dok. br. 1 i 2.

⁴ Vidi dok. br. 162 i 166.

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Vidi dok. br. 95 i 128.

⁷ Vidi dok. br. 80 i 123.

⁸ Riječ je o povoljnoj situaciji za pokret jedinica NOV u Srbiju.

i bosa, te je pri zauzeću Tuzle i ostalih gradova iscrpla rezerve za sebe.

Kontrolišite vašeg telegrafistu i skrenite mu pažnju da nas redovno sluša.

Čestitamo vam na formiranju nove brigade.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

V. P.¹⁰

Komandant.

general-major:

(M. P.)

BR. 155

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE DIVIZIJE OD 29 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O DEJSTVU NA
KOMUNIKACIJI LAŠVA—BUSOVAČA—KISELJAK—
VISOKO¹**

Š T A B

X N.O.U. DIVIZIJE

— V BOS. KORPUSA —

Op. br. 26

29-X-1943 g.

u 9h

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

1.) Prije nego su naše jedinice izbile na prostoriju dodijeljenu im poslednjim naredjenjem V. Š., neprijateljska vojska i motorizacija koja je prije izvjesnog vremena došla u Travnik vratila se i uputila prema Visoko—Vareš. Vjerovatno u namjeri da onemogući dalje nadiranje jedinica III korpusa NOV Jugoslavije.

U vezi sa ovakvom situacijom jedinice VII brigade izvršile su napad na neprijateljska uporišta Busovača—Lašva.² Uslijed

⁹ Odnosi se na formiranje Srednjobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 86.

¹⁰ Vlado Popović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 41/1—7, k. 456

² Vidi dok. br. 52.

toga što su ovi garnizoni zbog skorašnjeg napadaja od strane naših jedinica pojačani i osigurani sa minskim poljima, likvidirati se nijesu mogli. Na ovoj liniji srušena su dva željeznička mosta i na nekoliko mjesta porušena željeznička pruga.

Po završenoj ovoj akciji jedinice VII brigade postavili smo na istočnoj strani linije Busovača—Lašva. Ovo zbog toga da bi ove garnizone izolovali od neprijateljskih garnizona Kiseljak—Visoko.

2.) Za vrijeme dok su jedinice VII brigade izvodile akciju navedenu pod br. 1, jedinice IX brigade zarušile su dobro komunikaciju Busovača—Kiseljak poruživši na njoj sve mostove, od kojih jedan dugačak preko 30 metara pred samim Kiseljakom. Istovremeno zarušile su komunikaciju Kiseljak—Visoko poruživši jedan željezni most.³

Druge snage IX brigade porušile su dva željeznička mosta u blizini Kaknja i prekinule prugu na nekoliko mjesta. Ovom prilikom zarobljeno je 16 domobrana i 3 četnika.

3.) Osjetivši pritisak naših snaga na komunikaciji Lašva—Busovača—Kiseljak—Visoko, neprijatelj je 28 o. mj. sa pravca Sarajeva, Visokoga i Busovače pokušao se spojiti jačim svojim snagama potpomažući ih tenkovima i teškom artiljerijom.⁴ Berba je trajala preko čitavog dana i svi njihovi pokušaji bili su odbačeni.

4.) Pritisak na Zenicu nijesmo vršili jer je tamošnji neprijateljski garnizon pojačan i dalje oko grada osiguran.

5.) Sve telefonske linije na prostori Sarajevo—Kiseljak, Kiseljak—Visoko i Kiseljak—Busovača uništene su. Takodjer je uništena i linija za električnu struju.

6.) Dalje dejstvo naših jedinica biće na trima pomenutim komunikacijama.

7.) Naše jedinice ne raspolažu ni sa jednim ispravnim teškim bacačem niti brdskim topom. Ukoliko je moguće da nam se dodijeli, molimo da nam to javite.

Naš štab nalazi se oko Fojnice.

Za V. Š. prilažemo 11 izvještaja ob. sl., dobivenih od Fojničko-visočkog odreda, radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba

Hotić⁵

(M. P.)

V. d. komandanta

potpukovnik

Karanović⁶

³ Vidi dok. br. 158.

⁴ Vidi dok. br. 160.

⁵ Mesud

⁶ Nikola

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 29 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O RASPOREDU SEDME I DEVETE NOU BRIGADE OKO ZENICE I TRAVNIKA¹

Š T A B
X N.O.U. DIVIZIJE
— BOS. KORPUSA —

Br. sl.
29. X. 1943 g. u 19h

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Položaj

Tri bataljona VII brigade krenuli su i izvešće u toku noći 24 o. mj. prepad, po mogućnosti i upad u Zenicu.

Ispitujući stanje neprijatelja od Travnika od stanice Busovača mi smo došli do zaključka da bi aktiviranje naših jedinica, obzirom da nemamo teškog oružja kao i zbog velikog broja nenaoružanog ljudstva, na tom sektoru bilo bez većih rezultata, pa ćemo stoga naše brigade uglavnom aktivirati južno od stanice Busovača—Lašva težeći da obje komunikacije koje vode prema Sarajevu onesposobimo za saobraćaj i da na taj način pomognemo operacije koje izvodi drug Kosta.² Mi smo u duhu tih zaključaka izdali zapovijest jedinicama. Jedan bataljon IX brigade već se nalazi oko Kaknja.

Zatvaranje pravca prema Rastovu dali smo Travničkom odred, koji će sa oba bataljona biti na tom zadatku i koji će se naslanjati na dijelove III proleterske brigade.

Štab divizije biće od 25 o. mj. sjeverozapadno od Fojnice i kuriri koje bi nam eventualno slali treba da se interesuju za mjesto štaba u komandi mjesta u Fojnici. U selu Rastovo obrazovali smo relejnu stanicu koja raspolaže sa 10 kurira kako bi veza između nas i ostalih štabova bila brža. Telefonska linija Rastovo—Gornji Vakuf biće gotova 25 o. mj.

Pošto će se u Bugojnu specijalnim poslom zadržavati komesar ove divizije drug Baja³ kao i zamjenik komandanta drug

¹ Original, pisan na mašini latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-historiskog instituta pod reg. br. 17/1—5, k. 710.

² Kosta Nad, komandant Trećeg NOU korpusa

³ Dmitar Bajalica

Nemanja,⁴ molimo vas da ih obavijestite o mjestu gdje se mi nalazimo, kao i o tome da sobom ponesu radio-stanicu koju će nam poslati V. Š.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
Hotić⁵

(M. P.)

V. d. komandanta,
Karanović⁶

Br. 311
27-X-43

aa

BR. 157

**IZVJEŠTAJ ŠTABU ŠESTE BRIGADE ŠTABU ČETVRTE
NOU DIVIZIJE O POKRETIMA I AKCIJAMA OD 12 DO 28
OKTOBRA 1943 GODINE¹**

Š T A B
VI KRAJIŠKE NO PARTIZANSKE
UDARNE BRIGADE
Br. sl.
Dne 29.X.1943 god.

15-todnevni izvještaj o
vojnom radu i akcijama
jedinica VI KNOU bri-
gade u vremenu od 12
do 28. X/43 dostavlja se:

ŠTABU IV DIVIZIJE V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Šaljemo vam 15-todnevni izvještaj o vojnom radu i izvrše-
nim akcijama jedinica ove brigade u vremenu od 12 do 28
oktobra 1943 god.

⁴ Vlatković

⁵ Mesud

⁶ Nikola

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 15—9, k. 774.

U vremenu od 12 do 19 oktobra snage ove brigade nalazile su se u Čadjavici na odmoru i osiguranju komunikacije Ključ—Mrkonjić. U tom vremenu sa borcima je radjeno vojnički i politički. Dana 15 oktobra održano je savjetovanje sa svim vojnim i političkim rukovodiocima gdje je prisustvovao i zamjenik komandanta divizije.

19 i 20 oktobra brigada je bila u pokretu prema Sanskom Mostu i pripremana akcija na neprijateljsko uporište Sanski Most.

Noću između 20 i 21 oktobra brigada je učestvovala u akciji na Sanski Most.² Naši bataljoni su u potpunosti izvršili postavljeni im zadatak. Bataljoni su se na vrijeme privukli tako da je borba počela tačno u 23 časa i u prvom naletu bunkeru su likvidirani i zabijeni klinovi u sam grad i nakon jednočasovne žestoke borbe uspjeli su da očiste desnu obalu rijeke Sane.

U ovoj akciji zarobljeno je 364 neprijateljska vojnika, među kojima 12 oficira, od kojih je 1 bojnič-major a ostalo niži oficiri. Zaplijenjeno: 3 brdska topa, 2 protukolska topa. 200 karabina, 7 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 17 strojnica, 35 pištolja (belgijskih), 4 mala bacača, 20.000 pušanih metaka, oko 140.000 kuna i ostale spremne, kao koporana, hlača, cipela itd. Ubijeno je oko 30 neprijateljskih vojnika i 2 oficira, ranjeno oko 15 nepr. vojnika i bojnič Čučković teže ranjen. Naši gubici: 1 mrtav i 4 ranjena borca od kojih je 1 teže ranjen.

Snage ove brigade odmah po likvidaciji neprijateljskog uporišta Sanski Most krenule su u pravcu Miljakovaca i zauzele položaje u cilju zatvaranja pravaca Prijedor—Sanski Most i Prijedor—Ljubija.

22 i 23 [oktobra] bataljoni su držali položaje prema Prijedoru i vršena mobilizacija ljudstva iz okolnih sela za popunu brigade.

24 oktobra neprijatelj je sa snagama od 2 bojne napao na položaje našeg I i III bataljona od Ribnjaka i Prijedora.³ Naši bataljoni primili su borbu sa neprijateljem koja je trajala oko 5 sati. Borba je bila žestoka tako da je dolazilo do jurišanja nekoliko puta i konačno je neprijatelj razbijen. U ovoj borbi naš III bataljon zarobio je 9 domobrana i 1 četnika. Zaplijenio 10 karabina, 1 teški bacač bez postolja, 1 laki bacač i nekoliko konja sa komorom. Neprijatelj je imao oko 200 mrtvih i ranjenih vojnika. Naši gubici iz III bataljona: 2 mrtva i 5 ranjenih, a iz I bataljona: 1 mrtav i 15 ranjenih, od kojih su 2 umrla u putu za bolnicu.

² Vidi dok. br. 69 i 131.

³ Opširnije o borbama oko Prijedora vidi mikrofilm NMZ Zgb br. 3, snimak br. 704—705, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta (nepr.).

25 do 28 oktobra bataljoni su držali položaje i postavljali zasjede na komunikaciji Prijedor—Sanski Most i Prijedor—Ljubija i rušena pruga na ovim komunikacijama. Vršena je mobilizacija ljudstva iz okolnih sela za popunu brigade, koja je prilično uspjela.

Ukupni gubici u vremenu od 12 do 28 oktobra:

Mrtvih 6 boraca.

Ranjenih 21. Ukupno izbačeno iz stroja 27 boraca.

Borbenost boraca ove brigade je dobra, što se moglo vidjeti iz ove posljednje dvije akcije. Moral je takodje dobar. Disciplina je prilična. Zdravstveno stanje je dosta dobro. Ishrana za ovih 15 dana je vrlo dobra. Odjeća i obuća kod starih boraca je dobra, dok novomobilisanih je slaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Ratko⁴

(M. P.)

Zamjenik komandanta:

Mičo⁵

BR. 158

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE BRIGADE ŠTABU DESETE NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 14 DO 28 OKTOBRA 1943 GODINE¹

ŠTAB IX NOU BRIGADE

„SIMO SOLAJA“

29. X. 1943 g.

Broj (20) 43

15-DNEVNI IZVJEŠTAJ

od 14. X. do 28. X. 1943

14. X. 1943 g.

I bataljon je logorovao u Vladićima i Begovu Selu. Jednu četu držao je u zasjedi kod sela Mehurića. Neprijateljska patrola, koja je primijetila naše jedinice, pobjegla je prema Busovači.

⁴ Novaković

⁵ Kulundžija

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 14/2, k. 853.

- II bataljon* je logorovao u Vukelićima. Jedna četa je bila u zasjedi desno od Mehurića. Jača neprijateljska patrola uputila se je u pravcu Vladića gdje se je nalazio odredski bataljon. Četa u zasjedi pokušala je da napadne neprijatelja s boka, ali ovaj je to primijetio i pobjegao nazad. Tom prilikom *II bataljon* zarobio je radio-stanicu sa jednim konjem. Poslije podne održana je bataljonska vojnička konferencija sa borcima, a potom sa komandnim kadrom.
- III bataljon* se nalazio u selu Kozici isturajući patrole na Pridolce.

15. X. 1943

- I bataljon* je bio u zasjedi na komunikaciji Kiseljak—Busovača. Oko 9 časova naišla je neprijateljska motorizacija od pravca Kiseljak prema Busovači.² Medju motorizacijom bilo je dosta tenkova. Zbog nepodesnog terena za povlačenje bataljon nije izvršio napad na motorizovanu kolonu.
- II bataljon* se nalazio u istom selu na logorovanju. Jedna četa je bila u zasjedi kod sela Prosje od 3—12 časova. Neprijatelj nije nailazio na zasjedu. U 16 časova bataljon je izvršio pokret u s. Kruščicu.
- III bataljon* je izvršio pokret iz sela Kozice u pravcu s. Kruščice u 16 časova.

16. X. 1943

- I bataljon* imao je zadatak da se u toku noći prebaci preko Lašve na sektor između Zenice stanice Lašve i Vi-teza. Zbog prolaska neprijateljske kolone i zamorenosti vojske, bataljon se prebacio preko ceste Kiseljak—Busovača do stanice Lašve.
- II bataljon* je po dolasku u Kruščicu zauzeo položaj u Lupnicama i to: 1. četa ispod sela Gaćice, 2. i 3. četa iznad sela Čerkeza. Na položajima nije bilo ništa novoga sem to da je artiljerija tukla ove položaje. U 20 časova bataljon je izvršio pokret na nove položaje kod sela Bare i Rovna. Naveče upućena je jedna desetina na sektor *I bataljona* kod Zenice radi veze.

² Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18—7. k. 706 A.

III bataljon je zauzeo položaje Jazvine—Krnjača. Neprijateljska patrola uputila se prema tim položajima, ali se poslije kraćeg puškaranja povukla.

17. X. 1943

I bataljon se prebacio preko Lašve na određeni mu sektor. U Osojnici uhvatio je vezu sa bataljonima III. kr. brigade.³ Na putu od Vetrenice prema Osojnici neprijatelj je u dva pravca vršio pokrete prema I bataljonu. Bataljon se je izvukao iz neprijateljskih makaza. Artiljerija iz Zenice i Busovače tukla je položaje I bataljona.

II bataljon držao je položaje iznad ceste Han Kumpanija—Busovača. Patrole su upućene u pravcu Busovače. U 8 časova neprijatelj u jačini jedne satnije napao je patrolu 2. čete koja se je bila spustila do same ceste. U borbi je poginuo 1 borac te čete. Jedinice koje se nalazile na položaju stupile su u borbu sa neprijateljem, koji je odmah panično pobjegao prema Han Kumpaniji.

III bataljon je držao iste položaje. Artiljerija je gadjala te položaje. Oko 10 časova naišao je neprijatelj jačine oko 70 vojnika na položaje 3. čete. Greškom rukovodstva četa se je povukla bez borbe. Neprijatelj je sam otstupio u pravcu Busovače.

18. X. 1943

I bataljon je imao pokret preko Vlašića i zanoćili su iznad sela Dželilovca.

II bataljon je u 5 časova izvršio pokret preko Busovačkih staja u s. Kozicu, gdje je stigao u 15 časova. Bataljon je uputio jednu četvu u Vukeliće da kontroliše pravce od Busovače preko Mehurića. Jednom četom je kontrolisao Pridolce.

III bataljon je izvršio pokret preko Busovačkih staja u s. Vlađiće.

19. X. 1943

I bataljon imao je pokret preko Karaule u s. Bjelobučje, gdje je zanoćio.

II bataljon je logorovao u Kozici kontrolišući iste pravce. U 14 časova bataljon je izvršio pokret u s. Draga-

³ Vidi dok. br. 82.

čiće. Odmah po dolasku upućena je jedna četa u s. Korito kao pojačanje III bataljonu koji je vodio borbu s neprijateljem.

III bataljon je izvršio pokret oko 9 i pol časova u s. Lokvu. Na putu se je sukobio sa Črnom legijom kod sela Voljevca. Bataljon je zauzeo položaje, kao što je to učinio i neprijatelj. Neprijatelj je imao kudikamo povoljnije položaje. Odmah po zauzimanju položaja bataljon je krenuo u napad. Zbog nepripremljenog napada i nepovoljnog rasporeda jedinica nastupanje nije bilo plansko. Samo nastupanje kod 2. čete bilo preko brisanog prostora, tako da je 2. četa naišla na neprijateljske mitraljeze koji su joj nanijeli gubitaka. Udar na neprijatelja bio je silovit, ali zbog nepodesnog terena i zbog toga što je neprijatelj utvrdio se i držao povoljnije položaje, nisu uspjeli da ga izbace iz svih linija. Tek ubacivanjem jedne čete II bataljona na bok neprijatelju, ovaj se je povukao ne prihvativši uopće borbu sa ovom četom. U toj borbi poginuo je drug Šebez Marko, v. d. komandanta III bataljona, kao i jedan desetar (Mitrović). Ranjen je drug Rudić Ilija, komandir 2. čete. Ukupno III bataljon je imao 5 mrtvih i 6 ranjenih boraca. Neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i ranjenih.

20. X. 1943

I bataljon je izvršio pokret u s. Petačiće, gdje je prenoćio.

II bataljon je sa dvjema četama bio na zasjedi na cesti Kiseljak—Fojnica. Jedinice su bile u zasjedi do 13 časova. Neprijatelj uopće nije se pojavljivao. Poslije toga čete su se vratile u selo Korito, gdje je bataljon logorovao. Poslije podne održan je sastanak sa komandnim kadrom.

III bataljon je logorovao u s. Čemernici.

21. X. 1943

I bataljon je vršio pokret iz Potočića u s. Rastovo, gdje je zanoćio.

II bataljon je logorovao u s. Koritu, odakle je slao patrole u Lokvu i Vladiće. U 18 časova izvršio je pokret prema pruzi Lašva—Kakanj sa zadatkom da poruši prugu i izvrši akciju na voz.

III bataljon logorovao je u s. Čemernici i obavljao kupanje i parenje svojih jedinica.

22. X. 1943

I bataljon se odmarao u selu Rastovu, gdje je izvršeno parenje odijela. U toku dana održan je sastanak vojnih rukovodilaca.

II bataljon: Bataljon je u 3 časa stigao u s. Dobraljevo, gdje je i predanio. U 19 časova je krenuo na prugu Lašva—Kakanj kod želj. stanice Modrinje. Na prugu je stigao oko 20 časova i zauzeo zasjede. U razmaku oko 1 klm. bile su stavljene mine pod prugu. Oko 21 čas naišao je teretni voz od Lašve, ali zbog toga što je mina koja je imala da spriječi prolaz vozu dockan eksplodirala, akcija na voz nije uspjela. Bataljon je prešao u zasjedu do 24 časa, kada se je povukao u Dobraljevo.

III bataljon je logorovao u Čemernici, dok je jednom četom vršio osiguranje Fojnice.

23. X. 1943

I bataljon je izvršio pokret iz Rastova u Carev Dol.

II bataljon je stigao u Dobraljevo u 7 časova. Tu su našli 5 naoružanih četnika iz Zeničkog odreda, koji su došli da se predaju našoj vojsci. U 5 časova poslije podne izvršio je pokret u selo Sebinje. Na putu su saznali da se u tom selu nalazi 11 domobrana, koji su pobjegli iz Vareša. Bataljon je opkolio selo, pohvatao sve domobrane sa 8 pušaka. Tri domobrana su bila razoružana od strane partizana u Varešu.⁴

III bataljon: Jedna četa III bataljona krenula je u s. G. Moštre radi hvatanja petokolonaša. Zbog nepotpunog obavještenja akcija nije uspjela. Druge dvije čete su u toku noći razrušile most na rijeci Fojnici na cesti Kiseljak—Busovača.

24. X. 1943

I bataljon se je odmarao i vršio osiguranje Fojnice. Poslije podne obavljeno je kupanje.

II bataljon je izvršio pokret u pravcu Korita. Na cesti Kiseljak—Busovača ostavio je dvije čete u zasjedi. Tu

⁴ Vidi dok. br. 128, 129 i 167.

su ostale do 11 časova, poslije kog vremena su se povukle u Korito.

III bataljon se odmarao u selu Čemernici.

25. X. 1943

I bataljon naveče je izvršio pokret na položaje Oglavak—Crvište sa zadatkom da zatvori komunikaciju Kiseljak—Fojnica i Kiseljak—Busovača.

II bataljon izvršio je pokret prema Visokom kod Debelog Brda i Šikulja sa zadatkom da zatvori komunikaciju Kiseljak—Visoko.

III bataljon porušio je jedan manji most nedaleko od Kiseljaka na cesti Kiseljak—Busovača.

26. X. 1943

I bataljon držao je određene položaje. Neprijatelj se nije pojavljivao.

II bataljon je u toku noći izvršio napad na neprijateljska utvrđenja na mostu kod samog Kiseljaka, na cesti Kiseljak—Visoko.⁵ Zbog artiljerijske i bacačke vatre i pojačanja koje je posada dobila bunkeri nisu zauzeti. Iza toga bataljon je izvršio rušenje mosta kod sela Tušnići, koji je dug 11 m a dubok 5 m.

III bataljon je porušio dva propusta kod sela Bilalovca i porušio telegrafske štange na dužini 1 i pol kilometra na cesti Kiseljak—Busovača.

27. X. 1943

I bataljon se nalazio na istim položajima. Neprijatelj je pokušao da zauzme te položaje, ali je bio izbačen. Tom prilikom lakše je ranjen komandir 1. čete. Ne uspjevši da zauzme položaje, neprijatelj je tukao artiljerijom i bacačima položaj I bataljona. 2 četa toga bataljona, koja se nalazila na položajima iznad sela Jehovaca, povratila je neprijatelja koji je nastupao prema Svinjarevu u cilju da našem II bataljonu udari s boka.

II bataljon: Neprijatelj je kod Visokog i Kiseljaka krenuo u pravcu II bataljona. II bataljon, koji se nalazio u zasjedi kod s. Tušnići, povukao se na dominantne

⁵ Vidi dok. br. 155.

položaje Debelog Brda. Neprijatelj u tom pravcu nije nastupao nego se povratio natrag.

III bataljon je držao iste položaje.

28. X. 1943

I bataljon je u zajednici sa *II bataljonom* spriječio neprijatelju iz Kiseljaka da ovlada njegovim položajima.

II bataljon je jednu četvu držao u zasjedi na cesti Kiseljak—Visoko kod sela Tušnića. Druge čete su se nalazile na položajima iznad Gomionice i Stojkovića. Oko 10 časova neprijatelj je od Kiseljaka krenuo u pravcu položaja *II bataljona*. Jačina neprijatelja bila je 250—300 nacružanih sa 1 haubicom, 2 protivkolska topa, 2 teška bacača i nekoliko tromblonskih pušaka. Neprijatelj je nastupao čisteći ispred sebe teren artiljerijom i bacačima. Došavši do sela Stojkovića *II bataljon* je izvršio napad na njih i povratio ih prema cesti. Neprijatelj je nekoliko puta pokušavao da izbije na položaje *II bataljona* i ovoga zbacila sa tih položaja, ali nije nikako uspio. Sve do 16 časova neprijatelj je napadao i bombardovao položaje *II bataljona* artiljerijom i bacačima. Ne uspjevši sa napadom, povukao se u Kiseljak. Neprijatelj je imao oko 40 mrtvih i ranjenih, dok je *II bataljon* imao 1 teže i 1 lakše ranjenog.

III bataljon držao je iste položaje rušeći telefonsku liniju na komunikaciji Kiseljak—Busovača.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
sl. odsutan

Komandant:
Dakić⁶

(M. P.)

* • Makso

NAREDJENJE ŠTABA PETOG NOU KORPUSA OD 30 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU CAZINSKOG NOP ODREDA DA UPUTI DIO BORACA U OSMU BRIGADU I DA POVREMENO ŠALJE IZVJEŠTAJE ŠTABU KORPUSA¹

Š T A B
5 KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 298
Dne 30-X-1943 g.

ŠTABU CAZINSKOG NOP ODREDA

Obaviješteni smo da je Vaš odred poslije formiranja naglo napredovao i popeo se na brojno stanje 500 boraca.

I pored toga što je Cazinski NOP odred privremeno potpao pod komandu I Hrvatskog korpusa, zbog blizine, potrebno je da Vaš štab šalje povremene operativne i statističke izvještaje, iz kojih bi dobili jasan pregled stanja odreda, i ovome štabu.

Kad smo fermirali Cazinski odred, stavili smo u zadatak Štabu odreda da izvrši što širu mobilizaciju ljudstva u Cazinskoj Krajini, da vojnički i politički onemogućí boravak i razvoj bande koja se je okupljala oko Huske Miljkovića i da učvrsti naš uticaj na području Prekounske Krajine.

Pošto je VIII Krajiška NOU brigada uglavnom orijentisana na popunu sa ljudstvom iz toga kraja, jer su ostali krajevi [Bosanske] Krajine mobilizaciono iscrpeni potrebno će biti da odmah po prijemu ovoga naredjenja uputíte jedan dio boraca u VIII Krajišku NOU brigadu, tako da brojno stanje odreda ostane do 300 ljudi, kako je direktivom Vrhovnog štaba predviđeno.

Vi ćete i dalje nastojati da pored operativnih zadataka na prostori [Cazinske] Krajine, koje ćete dobiti od Štaba I Hrvatskog korpusa, mobilíšete što veći broj ljudstva sa toga terena. Tako će odred biti prva vojno-politička škola za novomobilisane, koji će potom moći biti upućivani u brigade. To su zadaci svih odreda u [Bosanskoj] Krajini, pa i Vašeg odreda.

Ukoliko niste poslali spisak oficira i podoficira (vojnih rukovodilaca) sa karakteristikama za unapredjenje, pošaljíte ovom štabu da bi isti mogli dostaviti Vrhovnom štabu. Ukoliko ste ovaj kpisak dostavili preko štaba pod čiju privremenu komandu potpadate, onda nije potrebno da šaljete i nama.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, ćirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/1—4, k. 456.

Ovih dana će snage IV NOU divizije vršiti napad na neprijateljske garnizone u Pounju na sektoru Ostrožac—Krupa—Novi. Ova će akcija ako u potpunosti uspije, uzdrmati i kraj na kome Vaš odred operiše. što će u mnogom olakšati Vaše zadatke, ako se aktivizirate.

Izvjestaje nam šaljite preko Podgrmečkog NOP odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Komandant, pukovnik,

P. S.² — Uputite do svoga štaba druga Teufika Ćoralića. gdje će dobiti nov raspored. —

Isti

BR. 160

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NOU DIVIZIJE OD 30 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O DEJSTVIMA OKO BUSOVAČE, KISELJAKA I VISOKOG¹

Š T A B
X N.O.U. DIVIZIJE
— 2 BOS. KORPUSA —
Br. 30/43
30 X 1943 g.

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

U našem dopisu od 29 o. mj. izvijestili smo vas o rasporedu naših jedinica² kao i sa njihovim zadacima, sada ćemo vam iznijeti ukratko vojnu situaciju na ovom terenu:

1. Aktivnošću naših jedinica mi smo uspjeli da izolujemo neprijateljske garnizone u Busovači, Kiseljaku i Visokom. Sve mostove koji se nalaze na komunikaciji koja spaja ove garnizone mi smo porušili, a naše jedinice postavili oko tih garnizona

² Dopašano na mašini, ćirilicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45/1—7, k 456.

² Vidi dok. br. 156.

na položaje i u zasjede. U toku posljednjih dana neprijatelj je u nekoliko navrata reagirao i svaki put bio je odbačen. Tako je, na primjer, jučer neprijatelj u jačini od 250—300 vojnika pošao prema našem II bataljonu IX brigade koji se nalazi na položajima iznad Kiseljaka i ovaj je bataljon u toku borbe koja je trajala 6 sati, gdje je neprijatelj obilno koristio artiljeriju, prisilio neprijatelja na ostupanje nanijevši mu tom prilikom 15 mrtvih i više ranjenih vojnika. U svim borbama koje su se vodile oko pomenutih garnizona neprijatelj je imao dosta gubitaka, čiji mi broj nijesmo mogli ustanoviti, pošto se je borba nekoliko puta odvijala i na većoj udaljenosti i što udari nanijeti neprijatelju nijesu pravilno korišćeni.

Iako se u pomenutim garnizonima nalaze najbolje neprijateljske jedinice: legionari, SS formacije moral i borbenost im je dosta slaba. U toku ovih borbi neprijatelj nije dobivao neka pojačanja iz garnizona Sarajevo, jer je prisiljen da sa glavninom svojih snaga ide prema jedinicama III korpusa. Obaviješteni smo da su u Sarajevo stigla još neka pojačanja iz Srbije i da su i te snage krenule prema Tuzli. Naš pritisak prema Sarajevu trebalo bi svakako da bude jači, ali zbog pomanjkanja teških oružja to za sada ne možemo učiniti. Pomanjkanje kabl-mašina je naš veliki nedostatak da bi mogli dizati u vazduh neprijateljske transporte, jer izvršene sabotaže na prugama neprijatelj relativno brzo otklanja.

Na ovoj prostoriji nalazi se dosta naoružanih muslimana milicionera koji su već imali borbe sa četnicima i mi nastojimo da taj sukob produbimo i prenesemo na okupatora i ustaše. Ovaj zadatak uglavnom treba da izvrši Visočko-fojnički odred. Kako je ovih dana iz Sarajeva pobjegao u šumu jedan od članova Vrhovnog vjerskog predstavništva muslimana neki Pandža koji radi na oragnizovanju muslimanskih milicija, a sa znanjem Nijemaca, to ćemo u odnosu na te milicije morati biti budniji.

2. Šaljemo vam traženo ljudstvo za artiljeriski divizion ali ne u potpunom broju pošto se izvjesni drugovi nalaze na službi Komande mjesta u Jajcu, kojoj smo mi pisali da vam ih direktno uputi. Iz naše XIII brigade biće vam direktno upućeno 10 drugova. Ovaj štab radi, takodjer, na formiranju svog divizona — imamo već stručni komandni kadar — pa vas molimo da topove i municiju odvojite za nas kako bi mogli čim dobavimo konje i samare poslati po iste.

3. U vezi sa Visočko-fojničkim odredom zaboravili smo vam napomenuti da taj odred broji sada 95 ljudi i da je njegovo prisustvo na ovom terenu nužno (posade komande mjesta, mobilizacija, hvatanje petokolonaša i špijuna) sve do likvidacije

neprijateljskih garnizona Kiseljak i Visoko, kada će i mobilizacija biti mnogo veća jer je raspoloženje naroda za našu borbu na ovim terenima dosta dobro.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
major
Hotić³

V. d. komandanta,
potpukovnik
Karanović⁴

(M. P.)

BR. 161

NAREDJENJE ŠTABA JEDANAESTE NOU DIVIZIJE OD 30 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PETE I ČETRNAESTE BRIGADE ZA DEJSTVA IZMEDJU RIJEKA VRBASA I SAVE I KOMUNIKACIJE GRADIŠKA—KLAŠNICE¹

ŠTAB XI DIVIZIJE
30-X-1943 god.

ŠTABOVIMA V i XIV BRIGADE

Položaj

Stavlja se u zadatak jedinicama gore označenih brigada da likvidiraju neprijateljska uporišta izmedju rijeke Vrbasa, Save i ceste Gradiška—Klašnice. Ovoga puta dolazi u obzir likvidacija uporišta: Razboj, Kukulje, Kosijerevo, Junuzovci i čišćenje ustaškog sela Doline i četničkog sela Bainci.²

Ova akcija dolazi u momentu kada naša vojska postiže velike uspjehe u cijeloj našoj zemlji zauzimajući ne samo pojedina mala uporišta nego i oslobadajući i velike industrijske centre i gradove kao Tuzla, Vareš, Zenica, Ljubija, Sanski Most i mnoge druge gradove. Ova akcija ima veliki vojnički i politički značaj. Njome se direktno ugrožava glavna komunikacija koja spaja Slavoniju sa Banjom Lukom. Pojavom naših snaga na

³ Mesud

⁴ Nikola

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23—1, k. 865.

² Vidi tom IV, knj. 19, izvještaj Štaba Pete krajiške NOU brigade od 1 novembra 1943 godine.

toj liniji neprijatelj je prisiljen da odvlači svoje snage sa pruge Banja Luka—Bosanski Novi, što daje mogućnosti našim jedinicama da uspješnije čiste neprijateljske garnizone na toj pruzi.

Ova akcija će nam pružiti mogućnost da izvršimo jedan važan zadatak tj. mobilizaciju ljudstva iz Lijeve Polje i time ojačamo naše jedinice, a sa druge strane učvršćujemo svoj uticaj u Lijeve Polje, koji je neobično važan kako radi kvaliteta ljudstva tako radi ekonomskih i strateških razloga, radi povezivanja sa oslobodjenom teritorijom Kozarom i Župom. Sa važnošću ove akcije treba upoznati sve komandno osoblje i borce.

Podatci o neprijatelju:

Razboj: 120 SS-ovaca i 40 žandara. Sva ova posada je pod komandom Njemaca, čiji je štab smješten u štali Dušana Savića. Štab je ogradjen žicom. Žandarmerijska stanica je smještena u zgradi „Srpske zemljoradničke zadruge“. Oko cijelog Razboja nalaze se rovovi. Naoružanje ove posade je sljedeće: 2 teška mitraljeza, 10 puškomitraljeza i 4 strojnice i navodno jedan teški bacač.

Kukulje: 25 žandara i 50 SS-ovaca.

Junuzovci: 80 žandara.

Kosijerovo: 17 žandara.

Dolina: nešto naoružanih civila.

Bajinci: poneki četnik.

Za izvođenje ove akcije i čišćenje ovih uporišta naređujemo:

V Brigada sa jednim svojim bataljonom likvidiraće uporište Razboj i osigurati mostobran u istom mjestu za vezu naših jedinica sa Lijeve Polje za sve vrijeme dok se naše jedinice budu nalazile na toj prostoriji. Da bi se ovo uporište likvidiralo sa što manje gubitaka upotrijebiti što više automatskog oružja kao i top te bacač, a broj običnih strijelaca ni u kom slučaju ne treba da mnogo premašuje broj neprijateljskih vojnika. Štab brigade neka što detaljnije razradi plan kako bi se sve niže komandno osoblje tačno upoznalo sa svojim zadatkom.

Sa ostalim svojim jedinicama ova brigada likvidiraće Kukulje i Kosijerovo i po likvidaciji istih postaviti osiguranje na cesti Razboj—Klašnice. Po likvidaciji ovih uporišta povezati se sa našim organizacijama u tamošnjim selima i preko njih izvršiti mobilizaciju ljudstva za vojsku. Mobilisano ljudstvo treba odmah otpremiti u pozadinu, tj. do Štaba divizije odakle će ono biti raspoređeno po jedinicama.

XIV Brigada sa jednim svojim bataljonom postaviće zasjedu u Junuzovcima na cesti Razboj—Topola, s tim da ova zasjeda mora ostati sve dotle dok bude trajala borba za Razboj. Neprijateljska pojačanja koja bi eventualno bila poslana Razboju moraju biti zadržana i odbijena.

Sa jednim svojim bataljonom ova brigada izvršiće čišćenje sela Doline i Trošela. Sa jednom četom pročistiće Bajince. Sa jednom četom zaposjeće položaje sa desne strane Vrbasa na mjestu gdje bude izvršeno prebacivanje jedinica u Lijevo. Ovoj četi staviti u dužnost da osigurava prelaz za slučaj povlačenja jedinica na isto mjesto.

Izdati naređenje svojim jedinicama da preko naših organizacija, ukoliko postoje, u onim selima kroz koja budu jedinice prolazile, odnosno preko nama odanih ljudi, mobilišu što veći broj ljudstva i da isto odmah sprovede do čete koja će se nalaziti sa desne strane Vrbasa. Mobilizaciju vršiti u selima: Junuzovci, Kladari, Bajinci, Dolina i Laminci. Početak akcije u 11 sati noću između 30 i 31 oktobra. Znaci raspoznavanja za 30 oktobar biće: Ljubić—Lijevo; za 31 biće: Bosna—Banija. Povlačenje naših snaga iz Lijevo izvršiće se 1-XI do 7 sati ujutru, ukoliko to ne bude drukčije naredjeno. Pretpostavljajući da će neprijatelj brzo intervenirati, a naročito avijacijom, izdati uputstva Štabovima bataljona i komandama četa da čvrsto drže jedinice u svojim rukama i da jedinice raspoređuju tako da im avijacija ne može nanositi gubitke. Koristiti sve prirodne zaklone (šume, kukuruze, živice, kanale) za prikrivanje od avijacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Zarko³

Načelnik štaba,
major **Pekić⁴**

---

³ Zgonjanin

⁴ Mirko

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET SEDME NOU DIVIZIJE OD
30 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG NOU KORPUSA
O SITUACIJI OKO SOKOLCA I ROGATICE¹

Š T A B
XXVII N.O.U. DIVIZIJE
30. 10. 1943

ŠTABU III KORPUSA N. O. V. J.

Položaj

Poslije uspješnog razbijanja četničkih bandi Račića² situacija na ovome sektoru znatno se promijenila u našu korist. Domaći četnici koje je Račić uspio da pokrene i koncentriše, jednim dijelom vratili su se kućama, a drugim, i to manjim dijelom okupljeni su na terenu između Rogatice i Višegrada. Prema prikupljenim podacima najjača četnička grupa sastavljena je od četnika iz četničke Rogatičke brigade, koju vodi Dobrica Djukić. On nije uspio da za sobom povede sve četnike koji su ranije ulazili u sastav ove brigade. Nastalo je diferenciranje među četnicima toga kraja. Još nema pojava prilaznja na našu stranu, ali postoje uslovi da mi jedan dio tih boraca uključimo u sastav Romanijskog odreda. Za raspoloženje domaćih četnika karakteristično je to da oni nisu bili oduševljeni akcijom Račića, kada je on na zborovima postavljao kao svoj osnovni zadatak — borbu protiv partizana. Sem toga domaći četnici su iskoristili povlačenje ustaša i na mnogo mjesta stupili s njima u borbu, iako je Račić naredio da neprijateljska vojska nesmetano napusti garnizone. Kao odraz takvog raspoloženja u četničkim redovima jeste držanje poznatog četničkog vodjice Radivoja Kosorića, koji pokušava da s nama napravi sporazum po kojem bi on preveo na našu stranu borce Sokolovičkog i Sočićkog kraja, ali pod slijedećim uslovima:

1. da on bude komandant i da mu se dodijeli politički komesar,
2. da borci toga kraja ne napuštaju svoj teren. Neki drugovi održavali su vezu s njim, istina ne prihvaćajući te njegove predloge. Mi smo stali na stanovište da je pogrešno svako pre-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1—2 k. 407.

² Dragoslav Račić, pukovnik stare jugoslovenske vojske, komandant Cersko-majevičke grupe četničkog korpusa.

govaranje i sporazumijevanje sa ljudima koji su ozloglašeni četnički banditi, naročito je pogrešno postavljati pitanje privodjenja četnika na bazi pregovaranja s ljudima koji nemaju nikakvog stvarnog uticaja na mase. Pregovori sa Radivojem Kosorićem, koji je odigrao najprljaviju ulogu u ustanku ovoga kraja, znače njegovo podržavanje i otežavanje procesa brzog prevodjenja četnika na našu stranu. Mi smo se obratili sa pismom na borce toga kraja u kojem smo ih pozvali da se priključe u sastav Romanijskog odreda. Predočili smo im mjere koje ćemo preduzeti ako se ne odazovu našem pozivu. Istovremeno smo dali zadatak Romanijskom odredu da on, poslije likvidacije Sokolca,³ izvrši pokret kroz sve te četničke krajeve sa propagandističkim i mobilizacionim zadacima. Mi ocenjujemo da će Romanijski odred uspjeti da se ojača mobilizacijom u tim krajevima, naročito u času kada naše jedinice uspiju da likvidiraju Sokolac. Likvidacija Sokolca pretstavljat će prekretnicu u stavu naroda u ovome kraju prema našoj vojsci. Ne može se u dovoljnoj mjeri istaknuti sa kakvim nestrpljenjem narod očekuje likvidaciju ovoga ustaškog gnijezda. Ustaše su posljednjih dana vršile strahovit teror. Popalili su sva okolna sela i opljačkali hrānu i stoku. Iz samog Sokolca protjerali su sve Srbe, a veliki dio su pobili. Cijeli Glasinački kraj narod je napustio. U Kopitu nalaze se veliki zbjegovi naroda, koji se sklonio u strahu od ustaškog terora. Četnička grupa oko Ljubana Neškovića drži se kolebljivo. Ukoliko uspješno razbijemo četnike i oslobodimo Sokolac, ta će grupa većim dijelom ući u sastav Romanijskog odreda. Ostale četničke grupe oko Pala razbijene su i ne predstavljaju za nas nikakvu opasnost.

Mi smo postavili kao osnovni zadatak Romanijskom odredu da mobilize u Sočićkom i Sokolovićkom kraju gdje su uslovi za mobilizaciju najpovoljniji. Tu se nalazi najveći broj boraca a osim toga sela toga kraja su sačuvana i predstavljaju važnu ekonomsku bazu za Romanijski odred. Uputili smo pismo Ljubanu Neškoviću i četničkoj grupi u Crnoj Rijeci i pozvali ih da se što hitnije priključe Romanijskom odredu.

Uputili smo i pismo Relji Vaskoviću koji se nalazi na prostoru Ponjerka—Riječica, u kojem smo postavili da se odmah priključi Birčanskom odredu.

Štab Romanijskog odreda održavao je vezu sa muslimanskom milicijom u okolici Goražda, Foče i Jabuke. Prema njihovom mišljenju raspoloženje u toj miliciji je vrlo povoljno. Oni raspolazu sa nekoliko stotina pušaka i oko 30 puškomitraljeza. Interesantno je da su neki milicioneri sami stavili šajkače sa

³ Vidi dok. br. 140, 143, 145 i 166.

petokrakim zvijezdama. Štab Romanijskog odreda ranije je uputio dvojicu odgovornih drugova sa zadatkom da pripreme teren za mobilizaciju tih milicionera u redove naše vojske.

Prema obavještenjima na prostoru Crna Rijeka—Jahorina nalazi se jedna grupa naših boraca (navodno njih ima oko 150). Mi smo naredili Štabu Romanijskog odreda da se poveže i sa muslimanskom milicijom i sa tom grupom. Veza sa muslimanskom milicijom u ovome času nam je potrebna da bismo tim putem uspostavili vezu sa V Divizijom.⁴

Na sastanku sa drugovima iz Štaba Romanijskog odreda mi smo postavili pred naše rukovodioce perspektivu brzog stvaranja Romanijske brigade. Padom Sokolca mi smatramo da će se ta brigada moći formirati, jer postojeći odred pretstavlja zdravo i borbeno jezgro za stvaranje dobre brigade.

Organizacija narodne vlasti i vojno-pozadinskih vlasti na ovome terenu nije sprovedena. To znatno otežava snabdijevanje naših jedinica u kraju koji je inače pasivan. Mi smo preduzeli da se što hitnije stvori komanda mjesta preko koje bi mogli pravilnije i brže rješavati pitanje snabdijevanja naših jedinica. Muslimanska sela na cijelom ovom sektoru su napuštena. Sve što nisu mogli ponijeti sa sobom, opljačkali su seljaci iz okolnih srpskih sela. Naredili smo da se ta hrana povrati. To će biti jedan važan zadatak novostvorene komande mjesta. Privremeno to će biti izvor za snadbevanje naših jedinica. Pitanje konfiskacije je vrlo osjetljivo, jer bi nju morali da sprovodimo u onim selima gdje se najoštrije postavlja pitanje mobilizacije. Do sada mi smo uglavnom udarili po najopasnijim četničkim banditima i njihovim eksponentima u selu.

Pitanju transporta hrane sa Majevice treba posvetiti veliku pažnju, jer i u daljim našim operativnim zadacima mi ćemo biti upućeni uglavnom na sela, popaljena i opustošena. Prema neprovjerenim podacima situacija u Sarajevu je vrlo povoljna. Naročito poslije četničkih zločina izvršenih u okolini Višegrada i Rogatice. Za vojsku sposobne muslimane Nijemci mobilišu i ta mjera izazvala veliki revolt u muslimanskim masama u Sarajevu. Na takvo raspoloženje uticale su i operacije naših jedinica u neposrednoj blizini Sarajeva.

Mi smo napadali Sokolac dva puta ali bez uspjeha. I prvi i drugi put neprijatelj je pružao žilav otpor. Garnizon je uglavnom sastavljen od Crne legije i ustaša koji su se okupili gotovo iz cijele Istočne Bosne. Poslije vašeg naredjenja da naša jedna brigada sa postavljenim zadatkom krene u pravcu Višegrada, mi smo postavili XVII Diviziji predlog da što hitnije izvršimo

⁴ U to vrijeme Peta NOU divizija nalazila se na sektoru Priboj--Rudo. Vidi dok. br. 146.

zajedničkim snagama napad na Sokolac. Likvidacija Sokolca znatno bi olakšala položaj, ne samo vojnički nego i ekonomski, onih jedinica koje se nalaze na Crvenoj Stijeni. Jedinice XVII Divizije u toku današnjeg dana izvršile su pokret u pravcu Podromanije—Dikalja i večeras ćemo izvršiti zajednički napad.⁵

U pravcu Višegrada mi smo uputili 17. Majevičku brigadu. To smo učinili zbog toga što smo u času kada je stiglo vaše naredjenje primili radiogram od XVII Divizije da ona neće moći učestvovati u napadu na Sokolac. U toj situaciji mi smo postavili da sa II Krajiškom i Romanijskim odredom ponova pripremimo sve za likvidaciju neprijateljskog uporišta.⁶ Sa Majevičkom brigadom, u cilju što uspješnijeg izvršenja zadatka, privremeno smo uputili Vesu Raskovića, politkomesara Romanijskog odreda, koji je rodом iz toga kraja i savršeno poznaje teren i političke prilike toga kraja. Osim toga on ima veza koje su nam neophodne za organizaciju obavještajne službe. Sa Majevičkom brigadom pošao je i drug Zvonko,⁷ sa zadatkom koji je dobio od toga štaba. Po likvidaciji Sokolca mi ćemo orijentisati naše snage u predviđenom pravcu i time ćemo olakšati uspješno izvršenje zadatka XVII Majevičke brigade.

Primili smo izveštaj od XVIII Hrvatske brigade. Obavještavaju nas da brigada broji oko 600 boraca.⁸ Nešto manje od polovine naoružano je. Prestali su sa prinudnom mobilizacijom. Prema dezerterima preduzete su mjere konfiskacije. U izvještaju ističu potrebu kadrova za tu brigadu. Mi smatramo da se to pitanje treba što hitnije riješiti. Ukoliko ga ne bismo mogli riješiti našim kadrovima (kao i kadrovima iz 17. Divizije), mi smo mišljenja da bi to pitanje trebalo postaviti Vrhovnom štabu i tražiti bar neke kadrove.

Zamjenik politkomesara brigade još se nije javio na dužnost. Radeljković se nije javio u ovaj štab.

S obzirom da su u sastav naše divizije unišle mlade brigade koje trebaju da se vojnički i politički srede i očvrstnu, mi postavljamo pitanje imenovanja politodjela. Potreba politodjela utoliko više se postavlja što su politički rukovodioci pretežno mladi drugovi i bez većeg političkog iskustva.

Naše jedinice su velikim dijelom slabo obučene i odjevene, što pretstavlja veliku teškoću i opasnost pod ovdašnjim klimatskim prilikama. To pitanje rješavaćemo našim pretstojećim akcijama, ali smo mišljenja da bi trebalo organizovati širu kampanju za prikupljanje dobrovoljnih priloga u svim krajevima

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Vidi dok. br. 168.

⁷ Zvonko Grakalić, obavještajni oficir Dvadeset sedme NOU divizije

⁸ Vidi dok. br. 139.

Istočne Bosne. Politički uslovi za uspješno sprovođenje te kampanje su u ovome času vrlo povoljni. Osim toga pri našim vojno-pozadinskim vlastima trebalo bi što hitnije pristupiti stvaranju obučarskih radionica. Pitanje ishrane, odjeće i obuće za nas će se stalno postavljati kao jedno važno pitanje, jer je kraj najvećim dijelom popaljen i opustošen.

Za što hitniju konsolidaciju naše divizije mi smatramo da je potrebno pristupiti organizovanju vojno-političkih kurseva. Osjeća se naročita potreba za što hitnijim organizovanjem političkog kursa.

Po likvidaciji Sokolca trebalo bi da uspostavimo stalnu komunikaciju Vlasenica—Sokolac—Rogatica, pa i dalje.

Novomobilisani borci s Majevice velikim dijelom došli su slabo obučeni. U razgovoru s njima saznali smo da su naši drugovi krivi zato što su govorili da nije potrebno da se snabdiju kod kuća, već da će ih snabdjeti jedinice u koje će biti uvršteni. Osim toga nije se vodilo računa o kvalitetu ljudi koji su mobilisani. Ima veliki broj djece i boležljivih ljudi, koji bi pod današnjim uslovima borbe, ubrzo pretstavljali balast za naše jedinice. Radi toga smo morali da ovdje stvorimo ljekarsku komisiju koja je pregledala sve mobilisane. Otpustili smo priličan broj boraca. Mišljenja smo da do toga nije trebalo doći da ih mi čak odavde vraćamo natrag. Ti slabiji i mlađi mogli su se korisnije upotrijebiti u mještanskim jedinicama. Bilo je pojava dezertiranja. Trebalo bi preduzeti mjere protiv tih da bi se predočilo i ostalima šta ih čeka, ako se odluče na taj korak. Predlažemo da se naredi našim vojno-pozadinskim vlastima da organizuju redovno prenošenje pisama borcima od njihovih kuća. To znatno utiče na njihovo raspoloženie. Ne možete shvatiti sa kakvim oduševljenjem su borci II Krajiške brigade primili poštu koja je stigla iz [Bos.] Krajine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Aco⁹

(M. P.)

Komandant, major

Sinoć u 11 časova naše jedinice unišle su u Sokolac. Neprijatelj se izvukao u pravcu Sarajeva. Nemamo detaljne podatke o plijenu.

Aco

⁹ Hasan Brkić

**NAREĐENJE ŠTABA PETE NOU BRIGADE OD 30 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA NAPAD
NA RAZBOJ, KUKULJE I KOSIJEROVO¹**

Š T A B
V KK NOU BRIGADE
Br. str. pov.
30 ok. 1943 g.

ŠTABOVIMA I, II IV BATALJONA

P o l o ž a j

U vezi sa akcijama na Razboj, Kukulje i Kosijerovo.²

Ova akcija dolazi u momentima kada naša vojska postiže velike uspjehe u cijeloj našoj zemlji, zauzimajući ne samo pojedina mala uporišta, nego oslobodavajući velike industrijske centre i gradove kao Tuzla, Vareš, Zenica, Ljubija Sanski Most i mnoge druge gradove. Ova akcija ima veliki vojnički i politički značaj. Njome se direktno ugrožava glavna komunikacija koja spaja Slavoniju sa Banjom Lukom. Pojavom naših snaga na toj liniji neprijatelj je prisiljen da odvlači svoje snage sa pruge Banja Luka — Bos. Novi, što daje mogućnosti našim jedinicama da uspješnije čiste neprijateljske garnizone na toj pruzi. Ova akcija će nam pružiti mogućnost da izvršimo jedan veliki zadatak, tj. da mobilishemo ljudstvo iz Lijevča Polja i time ojačamo naše jedinice. a sa druge strane učvršćujemo svoje uticaje u Lijevču Polju. koji su neobično važni kako radi kvaliteta ljudstva tako radi ekonomskih i strategijskih razloga radi povezivanja sa oslobođenom teritorijom Kozare i Župe. Sa važnošću ove akcije treba upoznati sve komandno osoblje i borce.

Podaci o neprijatelju:

R a z b o j : 120 SS-ovaca, 40 žandara. Sva ova posada je pod komandom Njemaca, čiji je štab smješten u štali Dušana Savića. Štab je ograđen žicom. Žandarmerijska stanica je smještena u zgradi Srpske zemljoradničke zadruge. Oko cijeloga Razboja nalaze se rovovi. Naoružanje ove po-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6—1, k. 869.

² Vidi dok. br. 161.

sade je sljedeće: 2 teš. mitr., 10 puš. mitralj.,
4 strojnice, ostalo karabini i navodno 1 vel.
bacač.

Kukulje: 25 žandara 50 SS-ovaca, škola koja ima puškarnice, a oko škole imaju bunđeri.

Kosijerovo: 17 žandara.

Za izvođenje ove akcije

N A R E Đ U J E M O :

IV bataljon napasće neprijateljsko uporište Razboj sa svim svojim snagama i to: s jednom četom niz Vrbas i kanal, a sa jednom uz Vrbas i kanal (nasip), a sa jednom od Junuzovaca. U ovoj akciji poslužiti se zabijanjem klinova, bombaškim ekipama brzim i munjevitim naletom i jurišom. Bataljon prije nego što pođe na akciju mora da se postara za sjekire, za sieču žice. Sa istim bataljonom krenuće top i bacač, kojima će Štab bataljona odrediti mjesto odakle će tući uspješnije neprijateljsko uporište.

II bataljon pojačan sa jednom četom I bataljona, napasće neprijateljsko uporište Kosijerovo gdje se nalazi 17 žandara, s tim što će samo uporište napasti samo s jednim vodom a sa ostalim snagama postaviti zasjedu prema Banjoj Luci na cesti Klačnice—Razboj i blokirati neprijateljsko uporište Kukulje sa sviju strana.

I bataljon sa dvije čete biće u rezervi u Prebjezima. Ovak batalion uputiće odmah jednu četvu u sastav II bataljona u Stari Martinac.

*

XIV brigada sa svojim jednim bataljonom postaviće zasjedu u Junuzovcima na cesti Razboj—Topola. Ista brigada sa jednim bataljonom izvršiće čišćenje sela Doline i Trošela sa jednom četom pročišće Bajince, i time osigurati kanal koji vodi iz Razboja za Bos. Gradišku.

Po likvidaciji neprijateljskih uporišta Razboj i Kosijerovo, svi batalioni imaju hitno da se povežu sa našim organizacijama iz tih sela i da mobilišu što više ljudstva za popunjavanje naše brigade. Sve mobilisano ljudstvo upućivaće se kod kuća Jove Stevančića kod ćuprije u Razboju. Isto ljudstvo primaće vodnik voda za vezu drug Dušan Vučen. Po likvidiranju ovih uporišta brigadna intendatura uz pomoć batalionskih intendanata izvlačiće hitno žito iz Lijeve Polja za našu vojsku.

Poslije završene akcije *I bataljon* mobilisaće ljudstvo iz sela Karajzovaca sa zadatkom i mogućnosti čišćenja i progonjenja neprijatelja iz Kukulje. — *II bataljon* štitiće od Banje

Luke da ne bi neprijatelj prodro od Banje Luke i mobilizaciju vršiti u selu Kosijerovo. — IV bataljon štiti mostobran u Razboju i kreće prema Junuzovcima i vrši mobilizaciju u istim selima. — I bataljon poslaće protivtenkovsku pušku IV bataljonu. II bataljon poslaće 20 mina za veliki bacač IV bataljonu.

Štab brigade nalaziće se u Prebjezima kod kuće Jove Stevančića kod mosta koji vodi za Razboj, kao i hirurška ekipa.

Kako imamo iskustvo iz prvoga prelaza preko Vrbasa u Lijeve Polje, kako nas je neprijatelj potisnuo i nanio nam velike gubitke, skreće se pažnja svima štabovima i komandama četa, kao i vodnicima i desetarima da drže svoje jedinice u rukama. Pošto je aerodrom blizu i sigurno će neprijatelj intervenirati sa avijacijom, skrećemo pažnju svima da u slučaju bombardovanja avijacije koriste sve prirodne zaklone (šume, kukuruze, živice, kanale) za prikrivanje od avijacije.

Početak akcije u 11 sati noću između 30 i 31 oktobra ove god.

Znaci raspoznavanja za 30 okt. biće: **Ljubić — Lijeve,** za 31 ok.: **Bosna — Banija.**

Povlačenje naših snaga iz Lijeve Polja izvršiće se 1 novembra do 7 sati ujutro, ukoliko to ne bude drukčije naređeno.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU -- SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Niko³

Komandant major,
Ranko⁴

Zamj. politkomesara
Misirača Dušan

Zamjenik komandanta,
Rade⁵

---

³ Jurinčić

⁴ Šipka

⁵ Kondić

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTE BRIGADE OD 30 OKTOBRA
1943 GOD. ŠTABU ČETVIRTE NOU DIVIZIJE O RASPOREDU
JEDINICA OKO RIJEKE SANE¹**

Š T A B
VI KRAJIŠKE NO PARTIZANSKE
UDARNE BRIGADE

Br. sl.

Dne 30. X. 1943 god.

ŠTABU IV DIVIZIJE V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Na sektoru koji drže naši bataljoni do sada nema nikakvih promjena. Naš I i III bataljon nalaze se sa desne obale rijeke Sane, a II i IV sa lijeve obale Sane. IV bataljon, koji je prema usmenom naredjenju zamjenika komandanta² divizije, tj. saopštio nam je da je isti ušao u sastav ove brigade, još dobiva naredjenja od Štaba Podgrmečkog NOP odreda, i drugovi iz štaba ovog bataljona nalaze [se] u neizvesnosti i ne znaju čija naredjenja da izvršavaju, pa bi bilo potrebno da se to pitanje sa Štabom Podgrmečkog odreda riješi. Pored naprijed navedenog od pomenutog bataljona nalazi se 30 boraca u Sanskom Mostu, jedna desetina kod Komande mjesta u [Lušci] Palanci i 15 drugova na vojno-političkom kursu u Kozari i bataljon je sa vrlo malim brojnim stanjem.

Juče. 29 o. m. oko 12 časova, neprijatelj³ je krenuo od Prijedora prema Ljubiji u jačini od dvije bojne u pratnji 4 tenka. Došlo je do manjeg puškaranja sa našim II bataljonom. Naši su otvorili vatru iz protivtenkovskog topa i poslije opaljena tri metka tenkovi su se vratili nazad, a zatim i pješadija. Neprijatelj je tukao položaje II bataljona minobacačkom vatrom i poginuo je jedan drug.

Vršimo mobilizaciju ljudstva za popunu naše brigade, po selima gdje se nalazimo, i do sada je mobilisano oko 300 ljudi.

¹ Original pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16—9, k. 774.

² Voja Todorović

³ Vidi mikrofilm NMZ Zgb. br. 3, snimak br. 721—722, u mikroteci Vojnoistoriskog instituta.

U toku današnjeg dana poslaćemo vam 15-todnevne izvještaje iz kojih ćete vidjeti pravo stanje naše brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Ratko⁴

Zamjenik komandanta:
Mičo⁵

(M. P.)

BR. 165

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PODGRMEČKOG NOP ODREDA ŠTABU
PETOG NOU KORPUSA O AKCIJAMA U VREMENU OD
14 DO 29 OKTOBRA 1943 GODINE¹**

Š T A B
PODGRMEČKOG NOP ODREDA
Broj: 50
30/X 1943 g.

ŠTABU V KORPUSA NOVJ

Položaj

Dostavljamo vam izvještaj o vojničkoj djelatnosti jedinica Podgrmečkog NOP odreda za vrijeme od 14 do 29 oktobra 1943 g.

Noću između 14 i 15 o. m. naš I bataljon držao je zasjedu na Brdarima kao zaštita jedinicama koje su vršile iste noći napad na Ljubiju Rudnik.² Isti nije imao nikakve borbe, pošto pomoć neprijatelju u Ljubiji Rudniku nije ni upućivana. Iste noći naš II bataljon držao je zasjedu na Bojanićima sa istim zadatkom kao i I bataljon. Borbe ni na ovome mjestu nije bilo. Naš III bataljon pomenute noći vršio je napad (akciju) na neprijateljsko uporište u rudniku Kozin, ali ista nije uspjela, pošto je neprijatelj izvršio raspored svojih snaga tako da kada je borba otpočela naše snage bile su napadnute s leđa i radi toga izgledi u uspjeh akcije bili su vrlo mali,

⁴ Novaković

⁵ Kulundžija

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 44—9, k. 456.

² Vidi dok. br. 100 i 101.

dok su se mogli predvidjeti veliki gubici, radi čega je naš bataljon otstupio. U ovoj akciji imali smo jednog mrtvog dok je potrošeno 800 metaka.

16 o. m. naš III bataljon trebao je da izvrši evakuaciju Ljubije, ali u istome nije uspio, pošto je neprijatelj prebacio svoje snage iz Prijedora i ponovo zaposjeo Ljubiju Rudnik, koji je još ujutro bio napušten od naših snaga.

18 o. m. naša diverzantska grupa postavila je mine na cestu S. Most—Prijedor, na koje su naišla dvojica kola, koja su bila raznesena od eksplozije mina.

19 o. m. naša diverzantska grupa uništila je 19 komada avionskih bombi i razmontirala jednu u težini od 70 kg.

20 o. m. naša diverzantska grupa postavljala je mine na cesti S. Most—Prijedor i S. Most—Majdan, koje su premicane promjenom položaja jedinica. Istoga dana naš III bataljon učestvovao je u napadu na S. Most, gdje je zarobio 20 domobrana a zaplijenio 1 puškomitraljez, 1 laki bacač sa 20 granata 10 granata za teški bacač, 2 strojnice, 1 pištolj, 14.000 metaka, 8 konja, 28 sanduka šećera, 1 pisaću mašinu, 1 telefon. Naši gubici bili su 4 lakše ranjena druga.

22 o. m. naš III bataljon vršio je blokadu Ljubije Rudnika radi akcije na Prijedor.³

23 o. m. naša diverzantska grupa postavila je mine ispred samog Prijedora, u selu Tukovima.

26 o. m. snage našeg III bataljona izvršile su evakuaciju Ljubije Rudnika, koji je neprijatelj napustio poslije pada S. Mosta⁴ i pobjegao u Prijedor. Evakuisane su izvjesne količine živežnih namirnica i nešto vojničke spremne, kao i jedan radioparat.

26 o. m. naša diverzantska grupa uništila je dvanaest lokomotiva, razbila kompresor i sve ostale uređaje u Ljubiji Rudniku, koji nisu bili uništeni prilikom prvog zauzimanja. Istoga dana pripremljene su mine za dizanje mosta na Sani i Bliji u S. Mostu. Istoga dana naš I bataljon vodio je borbu sa neprijateljem koji je u jačini jedne bojne izašao iz neprijateljskog uporišta Rudice na našu oslobodjenu teritoriju, u M. Rujišku. Poslije 6 sati borbe neprijatelj je bio primoran da se povuče u svoje uporište. Neprijatelj je imao žrtava ali njihov broj nije nam poznat, dok su naše žrtve jedan lakše ranjen od topovske granate i jedan zarobljen. U ovoj borbi potrošeno je 580 metaka i 5 bacačkih granata.

³ Vidi dok. u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4—9, k. 766.

⁴ Vidi dok. br. 69

Osim gore navedenih akcija i zasjeda naše jedinice vršile su više manjih i većih zasjeda koje nisu urodile plodom, pošto neprijatelj nije na njih naišao.

U vrijeme kada su jedinice bile na odmaranju održavani su vojnički časovi i konferencije na kojima je govoreno o svim aktuelnim pitanjima borbe, kao i o vojničkom radu i disciplini, te raspravljano o izvršenim akcijama.

Veza izmedju bataljona i ovoga štaba je svakodnevna i vrši se kuririma. Održavamo vezu i sa Sanskim odredom, Cazinskim i Kozarskim odredom, te IV divizijom i njenim jedinicama koje se nalaze na ovome terenu.

Napomena: Dana 28 o. m. jedna desetina zaštitnice ovoga štaba išla je u patrolu u selo Eminovce u cilju pronalazjenja i hvatanja četničkih bandi koje su se tamo pojavile poslije pada S. Mosta. Pomenuta patrola izvršila je konfiskaciju u kući Mladjena Milunovića koji se nalazi u četnicima, i uhvatila dva civila (mladića) i jednu ženu, majku Mladjenovu, za koje se je ustanovilo da održavaju vezu sa četnicima, te su isti upućeni Komandi Podgrm. područja na daljnji postupak.

U prilogu dostavljamo vam i brojno stanje naših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkomesara:
Milutin⁵

Komandant-major:
Mih.⁶ S. Škundrić

Dodatak: 17, 18, 19 i 20 naš I bataljon odmarao se na Dabru i pripremao jedinice za namjeravani napad na S. Most, koji je izvršen 20 o. m. navečer.⁷ U akciji na S. Most naš I bataljon prodro je u grad u 1 sat i tamo zarobio 83 domobrana. Zaplijenjeno je 54 puške, 2 laka bacača, 6 puškomitraljeza 3 teška mitraljeza, 1 strojnica, te minobacačke i puščane municije, zatim 3 konja, 2 kola i mnogo druge ratne spreme. Neprijateljski gubici: 1 mrtav i 1 ranjen. Mi smo imali 4 ranjena vojnika, i to 3 lakše i 1 teže.

21 o. m. isti bataljon krenuo je u Dabar, odakle je 22 o. m. otišao u Rujišku, gdje se odmarao i isturao patrole prema neprijatelju.

25 o. m. ljudstvo istoga bataljona primilo je injekcije protiv tifusa.

(M. P.)

⁵ Vujović

⁶ Mihailo

⁷ Vidi dok. br. 69.

NAREDJENJE ŠTABA TREĆEG NOU KORPUSA OD 31 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU DEVETNAESTE BRIGADE ZA LIKVIDACIJU NEPRIJATELJSKIH JEDINICA NA PROSTORIJI POŽARNICA, ČAKLOVIĆI, ORLOVINA, ZLOSELO I DUBNICA¹

Š T A B
 III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
 Br. sl./43
 31. X. 1943 g.

ŠTABU XIX BIRČANSKE NOU BRIGADE

Položaj

Prema izvještaju Štaba Sprečanskog bataljona Tuzlanskog partizanskog odreda četničke bande koje su izvršile napad na naš auto sa ranjenicima uživaju podršku slijedećih sela: Požarnica, Čaklovića, Orlovine, Zlosela i Dubnice. Prema usmenim razgovorima i datim zadacima izvršite čišćenje te prostorije koja likuje dolaskom tih četničkih bandi na Požarnicu. Izvršite represalije i popalite sve kuće istaknutih četničkih vodja i konfiskujte njihovu imovinu u korist Narodno-oslobodilačke vojske, zadržavajući jedan dio za ishranu njihovih familija.

Isto tako izvršite konfiskaciju prema nahodjenju na licu mjesta u pomenutim selima koja služe četnicima.

S obzirom da vaša divizija traži hranu, to nastojte da se ubrza prebacivanje namirnica sa Majevice, kao i od konfiskovane stoke od četničkih bandita.

Prema poslednjim podacima u Zvorniku se nalazi nešto legije koju, ako ne udje u sastav naših jedinica, razoružajte. U zajednici sa bataljonom iz Međaša pristupite likvidaciji pored četnika i zelenog kadra.

Prema istim podacima neprijatelj je napustio popravku mosta na Drini te isti što prije porušite. Organizujte i izviđanje mosta kod Ljubovije na Drini radi rušenja istoga, no, ovo mi ćemo staviti u zadatak vašem bataljonu koji se nalazi na sektoru Drinjače.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32.1—1, k. 407.

Ako nemate vezu sa XVI divizijom,² nastojte da istu što prije uhvatite.

I krajiška brigada zauzela je danas Višegrad,³ a naše jedinice Sokolac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab
načelnik, pukovnik:
Vukotić⁴

BR. 167

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE NOU DIVIZIJE ŠTABU
TREĆEG NOU KORPUSA O AKCIJAMA OD 7 DO 30
OKTOBRA 1943 GODINE¹**

Š T A B
XVII IST. BOSANSKE
U. DIVIZIJE N.O.V.J.
Br. 27.
31 oktobar 1943 godine

ŠTABU III KORPUSA N. O. V. J.

Prema vašem naredjenju broj sl. od 13 oktobra 1943 g. podnosimo izvještaj o operacijama koje je ova divizija vodila u vremenu od 7 oktobra pa zaključno do 31 oktobra o. g.

7 oktobar 1943: U toku ovoga dana produženo je gonjenje neprijatelja od Tuzle prema Puračiću i Lukavcu. Usljed velike zamorenosti naše VI Brigade, koja je uglavnom vršila ovo gonjenje, neprijatelj je uspio da odstupi u pravcu Doboja i izvuče se bez većih gubitaka. Neprijateljski gubici u ovome odstupanju nanijeti mu od strane VI Bos. brigade iznosili su: 10 mrtvih, 50 ranjenih i 8 zarobljenih. Ovoga dana oko 18 časova premješten je Štab divizije iz sela Parsela u Tuzlu.

² Vidi dok. br. 167.

³ Opširnije o tome vidi tom I, knj. 16, dok. br. 51.

⁴ Jovo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg br 6—2, k 961

8 oktobar 1943: Štab divizije nalazio se u Tuzli. VI Bos. brigada na prostoriji: selo Puračić—Bikoče. III Bos. brigada na prostoriji: Poljice—Turija. I Majevička brigada na prostoriji: Miričina—Dobošnica—Puračić (ali ne u Puračiću). U ranu zoru VI Bos. brigada prebacila se preko rijeke Spreče na liniju Puračić—Prokosović sa zadatkom obezbjedjenja od Lukavca i Ozrena. Usljed slabog gonjenja neprijatelja koje [je] vršeno prethodnog dana isti je uspio da se povрати u Lukavac, utvrdi i ponovo organizuje odbranu. U toku dana vršena je priprema za napad [na] neprijatelja u Lukavcu.

9 oktobar 1943: Jedinice VI Bos. brigade u sadejstvu sa Majevičkim N.O.P. odredom i I Vojvodjanskom brigadom ušle su ujutru u 6.30 časova u varošicu Puračić i Lukavac. Neprijatelj je pod pritiskom naših snaga i manevrisanja otstupio u pravcu Gračanice preko Dobošnice i Miričine. Glavni pritisak na neprijatelja ovoga puta izvršile su snage Majevičke i I Vojvodjanske brigade. I Majevička brigada izvršila je temeljno rušenje željezničke pruge i drumu na pravcu Tuzla—Doboj. U borbi oko zauzeća Puračića, daljim gonjenjem neprijatelja, ranjen je komandant I Majevičke brigade drug Ratko Perić. Naši gubici: 11 ranjenih i 4 mrtva. Neprijateljski gubici: najmanje 50 izbačenih iz stroja. Zarobljen je jedan Nijamac i jedan Mađar, nekoliko tovarnih konja i pušaka. Štab divizije premješten je iz Tuzle u Puračić.

10, 11, 12 i 13 oktobar: Jedinice ove divizije u cilju sredivanja, odmora i izvršenja potrebnih priprema za pretstojeću akciju² bile su rasporedjene ovako:

I Majevička brigada i Ozrenski p. odred na prostoriji: Katančići—Vasiljevci—Micijevići—Tumare.

VI Bos. brigada na prostoriji: Gor. i Donja Brijesnica—Tumare.

III Bos. musl. brigada na prostoriji: M. Orahovica—Jaruške, a jedan bataljon ove brigade na prostoriji: Obojkovina—M. Treštenica.

Štab divizije sa ostalim divizijskim dijelovima u selu Turija.

14 oktobar 1943 god.: U cilju razbijanja i uništenja četnika na ozrenskoj prostoriji i napada na željezničke pruge i ostale komunikacije na pravcu Doboj—Zavidovići i Doboj—Gračanica, jedinice ove divizije izvršile su pokrete³ na određene prostorije i to: VI Bos. brigada i Ozrenski p. odred: V. Ostravica (k. 917)—Gostilj (k. 774)—s. Petrovići—Sirova Glava (k.

² Vidi dok. br. 40, 48 55 i 57

³ Vidi dok. br. 55.

682). III Bos. muslimanska brigada bez dva bataljona: selo Perovići—Podborik—Glavica (k. 559)—s. Lišići. I Majevička brigada: Omerova Voda—Kobilovac (k. 694)—selo D. Rakovac—Bakotički Vis (k. 603). Divizijska rezerva (dva bataljona Muslimanske brigade): Rudine (k. 485)—Zatvor (k. 358)—s. Rosulje.

Štab divizije sa divizijskim dijelovima na prostori: s. Sjenokos—s. Zavitalje—Haluge (k. 469).

VI Bos. brigada u toku ovoga pokreta imala je dva sukoba sa četnicima. Kod Lipove Kose ova brigada razbila je jedan četnički bataljon, koji je ostupio u pravcu Maglaja.

U drugom sukobu iznad Konopljišta (Gostilj—V. Brijeg) ova brigada razbila je dva četnička bataljona, koji su ostupili većim dijelom prema Striježevici a manjim prema Paklenici. U ovim sukobima brigada nije imala gubitaka niti plijena, a gubici kod neprijatelja nijesu primijećeni.

15 oktobar i 16 oktobar: Napad na neprijatelja u dolini rijeke Spreče u cilju rušenja komunikacija otpočeo je 15. X. o. g. i to u tri kolone: Desna kolona: VI Bos. brigada i Ozrenski p. odred napali su u dolini rijeke Bosne s. Ševarlije—Dukanova Mehana, a u dolini rijeke Spreče od s. Lužani do željezničke stanice Karanovac sa jednim bataljonom. Srednja kolona: Majevička brigada napada varoš Maglaj. Lijeva kolona: dva bataljona Muslimanske brigade napadaju i ruše sve komunikacije u dolini rijeke Bosne od sela Bočinja do sela Junuzovići. Divizijska artiljerija (dva brdska topa 75 mm M. 28) na položaju Haluge otvara vatru na Maglaj od 20—20.15 časova. Divizijska rezerva (dva bataljona Muslimanske brigade) na prostoru Kobilovac—Brezici—Vukova Ravan—Gavran. Napad je otpočeo 15. X. t. g. u 21 čas s tim što se je odustalo od napada na varoš Maglaj, jer prema dobivenim i provjerenim podacima u Maglaju raspolagao je neprijatelj sa znatnim snagama i to: 35 topova i 700 vojnika „Vražje divizije“. Radi toga je ovaj zadatak izmjenjen, te je umesto napada na Maglaj srednja kolona vršila napad na željeznički most preko rijeke Jablanice sjeverno od Maglaja i rušila prugu prema Riječici a drugim dijelom snaga da uđu u grad Maglaj i izvuče dobrovoljce milicionere iz varoši. Napad na most nije uspio iz razloga što se neprijatelj utvrdio u betonskim bunkerima, koje nije mogao probiti ni protivkolski top. Srednja kolona porušila je prugu između Maglaja i Riječice u dužini jednog kilometra. Gubici ove kolone: jedan mrtav i 4 ranjena. Neprijateljski gubici: dva mrtva. Desna kolona krenula je u napad u dvije podkolone i to: lijeva podkolona sa zadatkom likvidacije četničkih snaga i neprijateljske posade na željezničkoj stanici Ševarlije i Trbuk

i rušenja pruge Maglaj—Doboj; desna podkolona sa zadatkom likvidacije četničkih snaga u Boljaniću i Tekučici i rušenja pruge Doboj—Karanovac. Ova kolona kao i lijeva kolona izvršile su u potpunosti svoje zadatke.

17, 18, 19 oktobar 1943: Jedinice ove divizije poslije izvršenih zadataka⁴ — napada na željezničke pruge u dolini rijeke Bosne i Spreče i razbijanja četnika na Ozrenu — krenule su pravcem Omerova Voda—Podsijelovo—Ribnica. 17-og X. t. g. i u toku 18 o. mj. bile su razmještene na odmoru ovako:

Štab divizije sa divizijskim dijelovima u selu Ribnici.

I Majevička brigada u selu Vozuća. — II bataljon ove brigade 18-og u zoru porušio je željezničku prugu od Vozuća prema Zavidovićima.

III Bos. muslimanska brigada na prostori: Vukovine—Osječani—Predražići.

VI Bos. brigada u toku 18 o. mj. na putu od Ozrena preko Sjenokosa—Omerove Vode prema Ribnici. U toku 19 o. mj. Štab divizije u pokretu od Ribnice ka Carevoj Čupriji. gdje je zanoćio.

VI Bosanska brigada na putu za s. Vijaku.

I Majevička brigada na putu od Vozuće preko Romanove Vode i Demetrove Bukve za Dubošticu i Borovičke Njive.

III Muslimanska brigada ovoga dana nalazi se u Vijaci i u 21 čas krenula za s. Brgule.

Svi ovi pokreti gore navedenih dana vršeni su u cilju prikupljanja naših snaga u okolini Vareša radi napada na sam Vareš.

20, 21 oktobar 1943 god.: Štab divizije sa divizijskim dijelovima u toku 20 o. mj. u pokretu od Careve Čuprije za selo Vijaku, a potom za s. Javornik (zaselak Ponedrica), gdje je stigao u 20.30 časova.

Prema izdatoj zapovijesti za napad na Vareš,⁵ jedinice ove divizije u toku ovoga dana izvršile su pokrete do određenih polaznih položaja za napad, odakle su u 21 čas krenule u napad i to:

Desna kolona: I Majevička brigada napala je sa linije polaznih položaja: cesta od s. Pogari—Dekića Dol opštim pravcem: Vis (k. 1279)—Vranjkovci (k. 1286)—Vareš, upućujući svoj glavni napad prema Državnoj Željezari.

Srednja kolona: VI Bos. brigada bez jednog bataljona na pala je neprijatelja sa linije polaznih položaja: k. 1321 (Krečani)—Alino Korito—Smrečevac (k. 1196). Ova kolona napa-

⁴ Vidi dok. br. 95 i 107.

⁵ Vidi dok. br. 128, 129 i 202.

dala je u dva pravca i to: Alino Korito—Krst (1184)—Vareš i pravcem: kolonija Pržići—Vijenac—Državna Željezara.

Lijeva kolona: III Bos. muslimanska brigada napala je neprijatelja u dolini rijeke Stavnje, na sektoru od željezničke stanice Pajtov Han do željezničke stanice Dobravine, sa zadatkom da izvrši sva potrebna rušenja na ovoj pruzi i da zatvori pravac Podlugovi—Vareš i na taj način onemogućiti neprijatelju pridolazak pojačanja.

Divizijska artiljerija imala je zadatak da se postavi na koti 1043 (južna ivica s. Javornika) sa zadatkom da izvrši artiljerisku pripremu napada. Baterija nije izvršila svoj zadatak jer usljed teško prolaznog zemljišta po mraku zakasnila je i stigla na odredjeni položaj tek 21 o. mj. ujutru, kada je varoš već bila likvidirana.

Jedan bataljon VI Bos. brigade kao divizijska rezerva postavljen je u okolini Krsta.

Neprijatelj je u Varešu imao manje snage — oko 200—250 domobrana i milicije. U toku 19 o. mj. neprijatelju su pristigla pojačanja jačine 4 satnije domobrana i oko 700 legionara iz Kladnja pod komandom Avdage Hasića. Pored ovoga ima i nešto Nijemaca u Željezari.

Napad se razvijao po predviđenom planu. Majevička brigada nekoliko puta je jurišala na neprijatelja u Zabrežju. Neprijatelj se branio iz velikog zidanog bunkera. Naš oklopni top tukao ga je iz neposredne blizine. Jedan bataljon ove brigade napada katoličko groblje, nailazi na jak otpor i ima jednog poginulog i 5 ranjenih. Neprijatelj daje žilav otpor iz tvrdih bunkera i jedne zgrade. Ova brigada protjeruje neprijatelja iz s. Pržića i Diknića. zauzima žandarmerijsku stanicu i katoličko groblje, zatim Zabrežje i opkoljava neprijatelja u Željezari.

VI Bos. brigada prodrla je u grad, likvidirala žandarmerijsku stanicu i zarobila nešto domobrana i milicije. Potom produžuje prema Željezari i opkoljava je.

III Muslimanska brigada zauzela je Mir, Pajtov Han i Dobravine, razrušila željezničku prugu na 20 mjesta i porušila 20 mostova na drumu i pruzi.

Neprijatelj je branio Vareš sa dvije bojne 9 pješačke pukovnije i 400 legionara iz Kladnja pod komandom Avdage Hasića.

U 8 časova likvidirana je posada u Željezari a s tim i sam grad Vareš definitivno zauzet od naših jedinica.

Neprijateljski gubici u borbama kod Vareša:
zarobljeno 484 neprijateljska vojnika i oficira,
poginulih 11, broj ranjenih nepoznat.

Dva bataljona muslimanske brigade sa izvištajskom
bolnicom stigli su 26.0.03. sa prostoriju Gresa u Rovinu, gdje su
zadržani.

26.27.28.03. do 31. oktobra 1943.

Napad na Gressu 27.0.03. i okro i drug okolo
otvoren je 26.03. u 17 časova.

28.03. brigade krenule su u napad od Gresa u dva
područja i to: lijevo preko je cestu Grolac-Oravjevo i zapala
neprijatelja na Orlovo - vijesti, a desno kolonom napala je neprijatelja
na Gresnoj - vijesti. Ove dva kolona izvršila su asalt u
potpunosti. U 11 časova 26.0.03. Gressu - vijesti su bile u našim rukama.
Desno desnoj brigade držale su prostoriju: Dijeke - vijesti - Grolac -
Dijela je bila, a jednim dijelom / jednim bataljonom / napala drugu okolo
- Grolac i s. Grolac. Snaga AAVH divizije nisu napala Grolac kao što
je bilo predviđeno.

27.0.03. oko 9 časova jedan neprijateljski motorizovan
kolona krenula oko 20 tenkova i 100 kamiona krenula je pravom od
Oravjeve preko Grolac u cilju da prođe na Grolac. Neprijatelj je
bio potpuno potpuno jakom artiljerijskom vatrom. Naše snage ostale su
borbu i odbile nekoliko uzastopnih juriša, a potom su našle u artiljerijskom
gubitku neprijatelja preko ruztopolju. U ovoj borbi neprijatelj
AAVH divizije u toku noći između 27/28.0.03. napala su Grolac
ali su bile odbijene.

28.03.03. neprijatelj vrši jak pritisk na položaje
AAVH divizije od Grolac i iz prvce od Oravjeve sa jakim
vatrom uspjela da zauzme Grolac Dijeke - vijesti i Dijeke -
Grolac sa te Oravjeve.

29.0.03. raspored naših snaga bio je sljedeći:
AAVH divizija sa zadatkom zatvaranja Grolac od Grolac i Dijeke -
Grolac - Grolac i Dijeke - Grolac.

31. muslimanska brigada sa dva bataljona izvrsto drži Grolac
Dijeke, zatvarajući pravom Oravjeve, a desno sa izvrsto zauzima
AAVH diviziju brigadu. Na ostalim svojim snagama orijentisana je u potpuno
potpuno i Grolac sa zadatkom da likvidira neprijateljsku uporište
u toku pokreta i da sadejstvuje muslimanskoj brigadi u napadu na
Grolac sa zapadne strane.

Stab divizije u toku 30.0.03. presječen jedn u Rovinu u
Dijeke vode. Artiljerijska artiljerija se polako u selu Dijeke.

31. muslimanska brigada napada neprijatelja sa prostoriju
Dijeke - Grolac sa neprijateljsko uporište Grolac, a po završetku ovoga
na Grolac.

Napad je počeo 30.0.03. u 21 čas posle je izvršena
artiljerijska priprema napada na Grolac i Grolac. Ova priprema napada
izvršena je u zajednici sa desnim, protivkolonom i brdskim topov sa
su vrlo uspešna i jakom vatrom da je neprijatelj demoralisan i napušta
svoje položaje i okolo bez otpora i ostudio pravom Grolac -
Oravjeve. Na ovom pravom snaga naše muslimanske brigade su drugu Dijeke
na Dijeke i Grolac stignu napale su se u odstupanju neprijatelj sa
teške gubitke tako, da je uspjela dijelom svojih snaga uz pomoć nekoliko
tenkova i kamiona da se vratile u ostatak snaga potpuno su je odbijen
i ranjen po okolim snaga. U prihvatljanju na Oravjeve neprijatelj
snaga na Grolac povukle su sa sobom posadu neprijateljsku (AAVH) Grolac
tako da je u toku noći 30/31 neprijatelj potpuno razbijen ostupio
na Grolac i Grolac u pravcu Oravjeve. Naše snage unile su u Grolac
i Grolac i potpuno vladaju ovom komunističkom dijelom.

Neprijatelj je u ovin okoljama oko Grolac i Grolac
otvrdno zadržao gubitke, dok su naši gubitci bili. U toku je
teško pripužljanje potstaka o neprijateljskim i našim gubitcima, a
dodu se ne usklađeno izvršavati.

IZVJEŠTAJ O POSLOVANJU BATALJONA

Politički komesar,

B. Brčić

Načelnik bataljona, Komandant-pukovnik,

Mo. Lazić

Zaplijenjeno pušaka 593, p. mitraljeza 19, lakih mitraljeza 1, teških mitraljeza 5, protivavionskih mitraljeza 1, pikavaca 11, lakih bacača 2, teških bacača 1, topova 4.

Naši gubici:

poginulih 1, ranjenih 20, nestalih 1.

22, 23, 24, 25, oktobar 1943 god.: Po zauzeću Vareša naša divizija prema naredjenju Štaba III Korpusa kreće na Romaniju do linije: Mokro—Ozren⁶ (k. 1452), jer su četnici, pojačani iz Srbije, ušli u Višegrad i Rogaticu bez otpora i kreću prema Sokolcu i Palama. U Okruglici bilo je oko 300 četnika, koji su zauzeli Olovo. U cilju izvršenja ovoga pokreta i prikupljanja jedinica na odredjenu prostoriju za pretstojeću akciju postupljeno je ovako:

Odmah po zauzeću Vareša 21 o. m. III Muslimanska brigada ostala je u rejonu Vareša sa zadatkom držanja Vareša i hitnog izvlačenja svih potreba materijala i naoružanja.

VI Bos. brigada izvršila je pokret u toku 22 o. m. od Vareša i smjestila se na prostoriji Okruglica—Karačići—Kunosići. Na toj prostoriji nalazili su se četnici, koji su prije izmakli i ostavili oko 80 vrućih hljebova. Po pričaju mještana vršili su nasilno mobilizaciju stanovništva pod rukovodstvom četničkih oficira.

XV Majevička brigada izvršila je pokret Stomorine—Ladjevići—Okruglica, gdje je zanočila. Ova brigada u toku pokreta zarobila je u Kraljevoj Sutjesci 16 domobrana i 4 oružnika.

VI Bos. brigada na 23. X. o. g. izvršila je pokret na prostoriju s. Vrhovine—Kalauzovići, i na istoj prostoriji ostala je 24 i 25 o. m. radi odmora i priprema za pretstojeću akciju.

XV Majevička brigada u toku 24 i 25 o. m. izvršila je pokret na prostoriju Crni Vrh—Bijela Stijena—Zminja Glava.

Štab divizije sa divizijskim dielovima i dva bataliona III Br. krenuo je 24 o. m. iz Vareša i 26 o. m. navečer stigao je u s. Vrhovine (Kalauzovići).

Dva bataliona Muslimanske brigade sa divizijskom bolnicom stigli su 25 o. m. na prostoriju Ozren—Vrhovine, gdje su zanočili.

26, 27, 28, 29, 30, 31 oktobar 1943:

Napad na Crvenu Stijenu i Mokro i drum Mokro—Sokolac otpočeo je 26 o. m. u 19 časova.⁷

VI Bos. brigada krenula je u napad od s. Kostreša u dvije podkolone i to: lijevo prešla je cestu Sokolac—Sarajevo i na-

⁶ Vidi dok. br. 132.

⁷ Vidi dok. br. 140, 146 i 147.

pala neprijatelja na Orlovoj Stijeni a desnom kolonom napala je neprijatelja na Crvenoj Stijeni. Obje ove kolone izvršile su zadatak u potpunosti. U 11 časova 26 o. mj. Crvena Stijena je bila u našim rukama. Snage Majevičke brigade držale su prostoriju: Bijela Stijena—Crni Vrh—Zminja Glava, a jednim dijelom (jednim bataljonom) napadale drum Mokro—Sumbulovac i s. Hreša. Snage XXVII Divizije nisu napale Sokolac kao što je bilo predviđeno.

27 o. mj. oko 9 časova jedna neprijateljska motorizovana kolona jačine oko 20 tenkova i 100 kamiona krenula⁸ je pravcem od Sarajeva preko Mokrog u cilju da prodre za Sokolac. Neprijatelj je bio potpomognut jakom artiljeriskom vatrom. Naše snage primile su borbu i odbile nekoliko uzastopnih juriša, a potom su prešle u protivnapad goneći neprijatelja prema Pustopolju. U ovoj borbi neprijatelju su naneseni osjetni gubici. Uništeno je nekoliko kamiona. Snage XXVII Divizije u toku noći između 27/28 o. mj. napale su Sokolac ali su bile odbijene.⁹

U toku 28 o. mj. neprijatelj vrši jak pritisak na položaje XV Majevičke brigade od s. Mokrog i iz pravca od Sarajeva sa jakim snagama, otprilike 2.000 vojnika¹⁰ i potpomognut jakom artiljeriskom vatrom uspijeva da zauzme Bijelu Stijenu i ovlada pošto-poto Crnim Vrhom.

30 o. mj. raspored naših snaga bio je sledeći:

XV Majevička brigada na liniji: Nezgodovina—Jagodnjak—Debeli Trun sa zadatkom zatvaranja pravca od Mokrog i Bijele Stijene prema St. Gradu i Bijeloj Vodi.

VI Bosanska brigada sa dva bataljona čvrsto drži Crvenu Stijenu, zatvarajući pravac od Sarajeva, a desno se čvrsto naslanja na XV Majevičku brigadu. Sa ostalim svojim snagama orjentirana je u pravcu Podromanije i Sokolca sa zadatkom da likvidira neprijateljska uporišta u toku pokreta i da sudejstvuje Muslimanskoj brigadi u napadaju na Sokolac sa zapadne strane.

Štab divizije u toku 30 o. mj. premješten je iz Vrhovina u Bijelu Vodu. Divizijska artiljerija na položaju u selu Pediše.

III Muslimanska brigada napada neprijatelja sa prostorije Štitare—Pediše, na neprijateljsko uporište Pohovac, a po zauzeću ovoga sam Sokolac.

⁸ Vidi dok. br. 211 i mikrofilm NMZ Zgb. br. 3 snimak 711—712 i 717—718 u mikroteci Voinistoriskog instituta.

⁹ Vidi dok. br. 140, 143, 146 147, 154 i 166.

¹⁰ Vidi tom IV, knj. 19, referat generala Dragojlova od 2 novembra 1943 godine.

Napad je počeo 30 o. mj. u 21 čas poslije jače izvršene artiljerijske pripreme napada na Pohovac i Sokolac. Ova priprema napada izvršena je u zajednici sa bacačima protivkolcima i brdskim topovima sa vrlo preciznom i jakim vatrom, da je neprijatelj demoralisan istom napustio Pohovac i Sokolac bez otpora i otstupio pravcem Sokolac—Mokro—Sarajevo. Na ovome pravcu snage naše VI Bosanske brigade, na drumu između Han Obodaša i Crvene Stijene, napale su ga u odstupanju nanijevši mu teške gubitke, tako da je uspio dijelom svojih snaga, uz pomoć nekoliko tenkova i kamiona, da se probije a ostatak snaga potpuno mu je razbijen i raspršen po okolnim šumama. U probijanju ka Sarajevu neprijateljske snage iz Sokolca povukle su sa sobom posadu neprijateljsku iz Mokrog, tako da je u toku noći 30/31 neprijatelj potpuno razbijen otstupio iz Sokolca i Mokrog u pravcu Sarajeva. Naše snage unišle su u Sokolac i Mokro i potpuno vladaju ovom komunikacijom.

Neprijatelj je u ovim akcijama oko Mokrog i Sokolca pretrpio znatne gubitke, dok su naši gubici osjetni. U toku je tačno prikupljanje podataka o neprijateljskim i našim gubicima o čemu će se naknadno izvijestiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
B.¹¹ Petričević

Komandant-pukovnik,
Gligo Mandić

Načelnik-p. pukovnik
Vukašin¹²

(M. P.)

¹¹ Branko

¹² Subotić

**PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE BRIGADE
ŠTABU DVADESET SEDME NOU DIVIZIJE O AKCIJAMA
OD 15 DO 31 OKTOBRA 1943 GOD.¹**

Š T A B
II KNOU BRIGADE
31. X. 1943
O. br. 8

ŠTABU 27 NOU DIVIZIJE

Dostavljamo vam 15-dnevni izvještaj o akcijama i vojnom radu ove brigade od 15. X do 1. XI ove godine.

15. X. Naša brigada bila je raspoređena na prostoru Živinice—Djurdjevik, dok su izvjesni dijelovi naše brigade bili u selima G. i D. Višća i u selu Naseoci sa zadatkom razoružavanja milicije i pridobivanja iste u naše redove. Tri milicionera stupila su dobrovoljno u naše redove i na dobrovoljnoj bazi dobili smo 12 karabina. Isto tako u selu Naseoci dobili smo 2 p. mitraljeza i 7 karabina.

16. X. Naša brigada bila je u pokretu iz gore navedenih mjesta, tj. samo je prvi bataljon imao pokret za selo Tarovo, dok su se ostali dijelovi naše brigade spremali za pokret prema Kladnju u cilju likvidacije neprijateljskog garnizona u istom mjestu, i istog dana naša je brigada zanoćila u selu Stupari.

17. X. Naša je brigada sa izvjesnim dijelovima ušla u Kladanj, gdje neprijatelj—legija — nije dao otpora i povukao se u pravcu Olova. Istoga dana uveče sazvan je narodni zbor gdje je obavještena vojno-politička situacija u svijetu i kod nas. Na našu stranu prebjeglo je 25 legionara (legija Avdage Hasića).

18. X. Naša brigada bila je u pokretu od Kladnja prema Vlasenici i zakonačila je u prostoriji Tarevo—Mišari—Betanj—Strmica.

19. X. Naša je brigada ušla u grad Vlasenicu, gdje je izvršena revija naše brigade od strane Štaba III BNOU korpusa. Narod je sa simpatijom dočekao i pozdravio našu vojsku.

20. X. Naša brigada izvršila je pokret prema Rogatici u cilju razbijanja četničkih bandi koje su se bile skoncentrisale na prostoriji Rogatice, sastavljene dijelom od četnika Srbija-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3—10, k. 986.

naca, dijelom od mještana.² Uveče naša je brigada zakonačila na prostoriji Mičivode—Mandra—Džimrije—Djemile.

21. X. Naša brigada smjestila se je na prostoriji Grbići—Barnik—Sokolovići i istog dana u 20 časova sa tri bataljona krenula prema Rogatici u cilju čišćenja ovog mjesta od četničkih bandi, dok je jedan bataljon u zajednici sa Romanijskim PO imao zadatak da protjera četničke bande u selu Sijercima. Taj bataljon je, može se reći, potpuno izvršio svoj zadatak, te je, koristivši se iznenadjenjem, upao u sam štab četničke Azbukovačke brigade. ubivši ozloglašenog četničkog oficira kape-tana Pavlovića i potukavši 150 četnika, dok je 50, po dokazu civila, bilo ranjeno. U istoj akciji zaplijenjeno je 2 minobacača, 1 p. mitraljez, oko 70 karabina, kao i veliki broj municije raznog kalibra. Jačina ove brigade srbijanskih četnika cijenila se na oko 500 vojnika sa priličnim naoružanjem.

22. X. Naše snage koje su se kretale prema Rogatici uspjele su da istu zauzmu bez većeg otpora četnika, kojih je tu bilo oko 200, zarobivši tom prilikom 41 četnika zaplijenivši u njihovom magacinu u gradu jedan brdski top 75 mm, bez zatvarača, jedan mali top „Škoda“, jedan teš. mitraljez, 1 njemački mitraljez (neispravan), 6 pušaka 2 pištolja, 1 kamion, 1 motorbicikl i 10—12.000 municije, kao i veliku količinu granata topovskih i bacačkih, kojih je bilo nekoliko sanduka, kukuruza, brašna i gotovo 2.000 pečених hljebova, 3 jahača i 2 tovarna konja. Sem toga u selu Guždelji, prilikom nastupanja na Rogaticu, zaplijenjeno je 5.000 kg žita. Naš Drugi bataljon koji je krenuo iz Šenkovića sa zadatkom da se spoji sa snagama koje su napadale na Rogaticu, u pokretu ponovo se sukobio sa četničkim bandama, koje je u prvom naletu razbio, ranivši im priličan broj ljudi (nemaju se provjereni podaci o broju ranjenih) i razbivši ih u panično bjegstvo.

23. X. Naše snage bile su raspoređene na prostoru Burati—Rabar—Rudine. Toga dana nismo imali sukoba sa neprijateljem sem što su naše dubinske patrole uhvatile 8 četnika, 6 naoružanih karabinama a 1 pištoljem. Nadjeno je 500 komada puščane municije. Isto tako nadjen je 1 brdski top kalibra 65 mm, s priličnim brojem topovskih i bacačkih granata, koji su četnici ostavili u svom bježanju. Uveče istog dana četničke bande napale su na naše skladište materijala evakuisanog iz Rogatice koji je bio u Sokolovićima i pri čijoj je zaštiti bio 1 vod. Iskoristivši pomrčinu oni su iznenadili naše drugove, koji su se razbježali i tom prilikom izgubljeno je, tj. nestalo 105 drugova, čije podatke dostavljamo u prilogu.

² Vidi dok. br. 162.

24. X. Naša dva bataljona rokirala su se na prostoru Sokolovići—Djedovci sa zadatkom osiguranja od četničkih bandi, dok je naš Prvi bataljon istog dana čistio sektor sela Grbići od bandi. Neprijatelj je imao, tom prilikom, 4 mrtva i nepoznat broj ranjenih, zaplijenjena su 4 karabina, 800 metaka, raketni pištolj, 1 jahaći i 2 tovarna konja. Mi smo imali 1 lakše ranjenog druga. Istog dana ujutro naš Treći bataljon čistio je Rogaticu i položaje oko grada od četničkih bandi, kojih je moglo tu biti oko 100. Ubijeno je 5 i ranjen nepoznat broj bandita. Mi smo imali jednog mrtvog druga, koji je ubijen od našeg metka, nehotice.

25. X. Naš 4 i 3 bataljon rokirao se na prostoriji Smrtići—Kusače, gdje je uhvaćeno 3 četnika i 2 karabina sa 500 metaka, dok su ostala 2 bataljona bila na gore navedenom sektoru.

26. X. Naši bataljoni imali su raspored: Smrtići—Kusače—Bandin Odžak—Margetići sa zadatkom zatvaranja pravca od Sokolca. Istog dana neprijatelj je — ustaše — (nepoznata jačina) pokušao sa tenkovima i artiljerijom da krene u pravcu Han Pijeska i otvorio je artiljerisku vatru na komoru našeg III bataljona. Tom prilikom poginula su 2 druga i 1 teže ranjen. Neprijatelj se s pomenutog pravca vratio u svoju bazu i rasporedom našeg IV bataljona u Margetićima zatvoren mu je pravac i sa te strane. Istog dana predveče neprijateljski avion izvidjač tipa „roda“, bombardovao je Štab brigade, bolnicu i IV bataljon. Ranjena su 2 druga i ubijena 4 konja.

27. X. Preko dana zadržan je isti raspored bataljona sa zadatkom blokade neprijatelja u Sokolcu sa ove strane. U 18 časova istog dana snage naše brigade krenule su u akciju na ustaško uporište Sokolac³ u cilju likvidacije istog kao i utvrđenja Pohovac. Borba je vodjena do 4 časa ujutro i nije uspjela. Razlog je u sljedećem: borbenost ustaša koji su znali da se nemaju nadati nikakvoj milosti, odličan fortifikacioni sistem (zidani i kopani bunker i spojnicama), brisan prostor, kao i neaktivnost Majevičkog bataljona na utvrđenje Meljaču, što im je omogućavalo koncentraciju vatre samo na naše snage. Ujutro su se naši bataljoni povukli na prihvatne položaje. U ovoj akciji imali smo 28 ranjenih drugova, od kojih 9 teže, kao i 1 mrtvog druga. Tačna ocjena neprijateljskih gubitaka ne može se dati. Garnizon je bio sastavljen isključivo od ustaša, čiji se broj penje na oko 1.000 vojnika.

28. X. Bataljoni su uzeli stare — gore navedene položaje, vršeci izvidjanja u pravcu neprijatelja i postavljajući teška oružja.

³ Vidí dok. br. 143 i 162

29. X. U 21 čas ponovljen je napad na neprijatelja u Sokolcu, koji nije uspio iz gore navedenih razloga. U toj akciji imali smo 6 lakše ranjenih drugova. U toku istog dana nadjeno je u jednoj četničkoj kući: 1 puška sa 11 metaka i 18 granata za mali bacač.

30. X. Bataljoni su imali gore navedeni raspored, postavljajući teška oružja prema neprijateljskom uporištu i uzimajući elemente za gadjanje. U 21 čas naše teško oružje počelo je tući neprijatelja, te neprijatelj, osjećajući pritisak dijelova naše 17 divizije na komunikaciji Sokolac—Sarajevo, izbjegao je iz Sokolca, te su naše jedinice u 2 časa po ponoći ušle u Sokolac.

Neprijateljski gubici: ubijenih 170 neprijateljskih vojnika, isključivo četnika, dok je broj ubijenih ustaša nepoznat. Ranjeno je 50 neprijateljskih vojnika, većinom četnika. Zarobljeno je 35 četnika. Predalo se 28 legionara i 3 četnika.

Zaplijenjeno je: 109 karabina 3 puškomitraljeza, 2 t. mitraljeza (1 neispravan), 2 m. bacača, 3 pištolja, 1 brdski top 65 mm, 1 top „Škoda“ (neispravan), 1 kamion, 1 m. cikl. sa oko 12.000 puš. metaka, velikim brojem topovskih i bacačkih granata i ostalom količinom ratnog materijala.

Naši gubici: 5 ubijenih drugova, 28 lakše ranjenih i 10 teže ranjenih drugova, 5 nestalih. Izvršena je popuna brigade sa 54 novodošla druga.

Vojnički rad: održavani su sastanci sa komandnim kadrom bataljona i četa, na kojima su, uglavnom, pretresani nedostaci u akcijama, kao i sastanci pred početak akcije. Pretresalo se o pitanju discipline i o pravilnom odnošaju prema novodošlim borcima.

Ishrana u bataljonima, s obzirom na teren gdje brigada momentano operiše, nije najbolja.

Ostali život i sektori vojno-političko-kulturnog rada za ovih 15 dana bili su podređeni uslovima stalnog pokreta i borbi, koje je naša brigada imala za ovih 15 dana.

S. F. — S. N.

Komandant-major:

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME KRAJIŠKE BRIGADE ŠTABU
DESETE NOU DIVIZIJE O BORBAMA I POKRETIMA NA
PROSTORIJU TRAVNIK—BUSOVAČA—ZENICA OD 15 DO
31 OKTOBRA 1943 GODINE¹

Š T A B
VII KRAJIŠKE NOU BRIGADE
31. X. 1943.

ŠTABU X DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Petnaestodnevni izvještaj VII krajiške brigade od 15. oktobra do 31 oktobra 1943. g.

16.X.1943. Noću između 15. i 16. o. m. naša brigada u sastavu I proleterske divizije napala je Travnik.² Pravac napada naše brigade bio je sjeverno od komunikacije Turbe—Travnik zaključno sa putem Travnik—Bukovica na obroncima b. Gornja Čatrnja. U napadu smo učestvovali sa 3 bataljona, ojačana sa grupom od 2 tenka i brdskom baterijom 75 mm, i 1 haubicom. Napad počeo nešto poslije 20 č. 15. o. m.

IV bataljon napadao je pravcem Baš Bunar—Travnik. III bataljon napadao je severozapadnim pravcem Bilića Dočić—Jadikovac—oficirski dom u Travniku. I bat. komunikacijom Turbe—Travnik zajedno sa tenkovskom grupom. U toku noći naši dijelovi uspjeli su zauzeti neke neprijateljske spoljne utvrde, ali nisu uspjeli ući u grad.

Ujutro oko 6 č. 30 m dobili smo naređenje od Štaba I proleterske divizije kojim se obustavljaju operacije na grad i garnizon Travnik radi pojačanja koja stižu neprijatelju od Sarajeva preko Han Kumpanije. Naši bataljoni poslije ovog naredjenja izvukli su se oko 8. 30 č. na polazne položaje. U ovoj borbi imali smo 26 izbačenih iz stroja. 10 je teško ranjeno od kojih je kasnije 3 umrlo, dok je 16 lakše ranjeno. Većina teško ranjenih (9) bilo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br 15'2, k 853

² Vidi dok br. 63 i 214.

je ranjeno od negaznih mina koje su bile postavljene ispred neprijateljskih bunkera.

Poslije povlačenja ispred Travnika naši bataljoni su postavljeni ovako:

IV bataljon u s. Ovčarevo, II bataljon u s. Zlokići—Visokovići, III bataljon u s. Paklarevu a I bataljon u s. Bačvice. Brigada, uglavnom zatvara po dubini komunikaciju Travnik—Turbe.

- 17.X.1943. U toku noći između 16. i 17. o.m. dobili smo naređenje od Štaba I proleterske divizije da obustavimo operacije na garnizon u Travniku i obavještenje da je u Travnik došlo pojačanje sa oko 1000 vojnika i 4 tenka.

Ovoga dana neprijatelj je iz Travnika oko 6.30 č. napravio ispad prema našim položajima iznad sela Ovčareva (Dubrave). Naši bataljoni (III i IV) uz sa dejstvo II bataljona naše brigade i drugog bataljona I Proleterske uspjeli su oko 15 časova da odbace neprijatelja u Travnik. U ovoj akciji imali smo jednog mrtvog i 4 ranjena druga iz IV bataljona, od kojih je jedan zamjenik komandira. Iz III bataljona imali smo 3 mrtva i dva ranjena, i to poginuli su drug polit. kom. III bataljona Trninić Gojko. referent saniteta III bat. drugarica Joša Boroja i Kostić Milenko, puškomitraljezac. Svi ovi drugovi poginuli su od artileriskih zrna. Ranjeni su Savić Rade i Marjanac Risto.

Zarobljene su dvije puške, 1 cijev od šarca i 1 revolver „Parabelum“. Istog dana uhvaćen je jedan legionar od dijelova našeg II bat.

- 18.X.1943. Ovoga dana prebacili smo naš III bataljon u s. Varošluk sa glavninom, dok je jedna četa toga bataljona prebačena na lijevu stranu komunikacije Turbe—Travnik u s. Djaci za eventualnu pomoć IV bat. IV bataljon sa glavninom nalazi se u s. Paklarevu, a položaje drži na Dubravama; I. bat. u s. Bačvice a sa jednom četom na Gradini (k. 769), dok II bat. drži ranije položaje (Zlokići—Visokovići).
- 19.X.1943. Raspored brigade isti. Štab brigade nalazio se je ispod s. Bačvica na cesti Turbe—Donji Vakuf.

- 20.X.1943. Noću između 19. i 20. o. m. dobili smo telefonsko naređenje od Štaba X divizije da izvršimo pokret. Naši položaji—s. Djakovići, s. Zubići na cesti Travnik—Gornji Vakuf, odakle bi dobili dalje naređenje. Bataljoni krenuli između 8 i 9 časova.t. j.

poslije smjenjivanja od strane I proleterske brigade.

Na putu u s. Pulac dobili smo novo naredjenje da uzmemo ponovo stare položaje, odakle smo pozvali naša dva bataljona koji su već stigli u s. Djakovići. Istoga dana do 19 časova zaposjeli smo iste položaje.

- 21.X.1943. Brigada drži iste položaje. Pošto na položajima nema ništa novo, ovaj dan koristili smo za vojnički i politički rad. Na položajima nema nekih promjena.
- 22.X.1943. Ovoga dana brigada je zadržala iste položaje oko Travnika, bez ikakvih promjena.
- 23.X.1943. U 3 sata ujutro dobili smo naredjenje da izvršimo pokret sa položaja oko Travnika pravcem Djakovići—Zubići—s. Bugojčiči, odakle ćemo dobiti dalje naredjenje za pokret. Pokret smo izvršili oko 8 časova ujutru i stigli smo oko 16 časova sa svima dijelovima na odredjenu prostoriju. Tu smo zanoćili sa brigadom. I bataljon sa Štabom brigade, sanitetom i itendanturom smješten je u s. Potočani, III bataljon u s. Zubićima, II i IV bataljon u s. Bugojčiči.
- 24.X.1943. Ovoga dana dobili smo naredjenje oko 8 časova da prebacimo dva bataljona na prostoriju s. Zaselje—s. Gornja Večerska sa zadatkom da ispituju neprijateljske snage, po mogućnosti u Han Kumparniji, Busovači i jačinu garnizona u Zenici. U vezi sa ovim naređenjem uputili smo naš Prvi i IV bataljon na gore pomenutu prostoriju.
- 25.X.1943. U toku noći između 24. i 25. o. m. dobili smo naredjenje da sa 3 bataljona izvršimo demonstrativni napad na Zenicu, koje je stiglo oko 7 časova. Iz tehničkih razloga nismo mogli izvršiti ovo naredjenje. U toku iste noći dobili smo naredjenje³ da se prebacimo u toku ovoga dana na prostoriju: s. Dragačići—s. Kozica—s. Majdan—s. Vladići. Istoga dana krenuli smo pravcem s. Zubići—s. Rastovo—s. Sebešiči—s. Carev Dol—s. Dragačići, ujutro oko 4 sata i stigli na odredjenu prostoriju sa II i III bataljonom oko 19 č. 30 o. m. I i IV bataljon stigli istim putem na prostoriju Carev

---

³ i ⁵ Redakcija nije pronašla pomenuta naređenja.

Dol u isto vrijeme i tu zanoćili. II i III bataljon prenoćili su u s. Kozica.

26.X.1943. U tri časa ovoga dana III i II bataljon pošli su na zadatak: III bataljon u zasedi na komunikaciju Busovača, Kiseljak⁴ i postavio se na prostoriju Prosje—s. Bešići, II bataljon da razruši cestu ispod sela Gusti Grab—s. Klokoti. I i IV bataljon prebačeni oko 6 čas. na prostoriju sela Vukelići, s. Kozica sa zadatkom osiguranja prema Busovačkim stajama. Ovoga dana neprijatelj je napravio ispad iz garnizona Busovača prema položajima našeg III bataljona. U toj borbi III bataljon izgubio je teški mitraljez „Breda“, i jednu drugaricu koja je bila zarobljena, dok su jednu drugaricu imali mrtvu. Istoga dana prema naredjenju⁵ Štaba X divizije I i IV bataljon pošli su na zadatak likvidacije želj. stanice Busovača, putem s. Kozice, s. Živčići—s. Kaćuni—s. Mihaljevići—s. Javor—s. Bobovišće. II bataljon srušio je u zajednici sa minerskim odjeljenjem 3 mosta na cesti Busovača—Kiseljak i oko sto komada stubova za telefonsku liniju posjekao na istoj komunikaciji.

27.X.1943. U toku noći između 26. i 27. oktobra naš I bataljon napao je željez. stanicu Busovača,⁶ dok je IV bataljon svojim snagama držao zaštitu prema neprijateljskom garnizonu u Busovači i Han Kumpaniji. U ovoj akciji nismo uspjeli likvidirati ž. s. radi utvrđenja i pojačane posade. Srušena su dva mosta na pruzi Busovača—Lašva u dužini 10—12 metara. Ovoga dana prebacili smo naš III bataljon u s. Vel. Sotnica sa zadatkom zatvaranje pravca Kiseljak—Busovača. II bataljon nalazio se u s. Bukcima⁷ sa zadatkom zatvaranja pravca od Busovače, dok je I bataljon poslije akcije smješten na prostoriju s. Miroševići—s. Brezovik takođe sa zadatkom zatvaranja pravca Busovača—Kiseljak i Busovača—Visoko. IV bataljon smješten je na prostoriji s. Maslinovići—s. Markovići; zadatak: zasjeda ispred sela Pobrđja. Sanitet, intendantura i Štab brigade bili su u s. Datići.

⁴ i ⁶ Vidi dok. br. 212.

⁷ Vjerovatno Bukovci

- 28.X.1943. Ovoga dana neprijatelj je iz Kiseljaka prodro u pravcu našeg I bataljona.⁸ Isto tako jedna satnija neprijateljskih vojnika (feldžandarmerija) napala je na naš I bataljon sa pravca Busovača. Bataljon je uspio da odbije ovaj neprijateljski napad i da zarobi jednu radio-stanicu bez akumulatora, i da izbací iz stroja 5—6 neprijateljskih vojnika. Na položajima ostalih bataljona nije bilo nikakovih promjena.
- 29.X.1943. Ovoga dana neprijatelj je uspio da potisne jednu četú II bataljona koja je zatvarala pravac od ceste Busovača—Kiseljak prema s. Bukovci i s. Djaferovići i da zapali dvije kuće i 3 kočare u s. Bukovci. Naš II bataljon u zajednici sa IV bataljonom uspio je da odbaci neprijatelja koji je nadirao u gore pomenutom pravcu. kao i na pravcu Kaćuni—Mehurići—Biočići—Stari Grad. U ovoj borbi imali smo jednog lakše ranjenog druga, dok je neprijatelj imao nepoznat broj izbačenih iz stroja. Naš I bataljon prebacio se je na prostoriju s. Vladići—s. Dragačići sa zadatkom zatvaranje pravca od Busovačkih Staja prema našim položajima.
- 30.X.1943. Prema naredjenju Štaba X divizije naša brigada ima zadatak da se postavi na prostoriju s. Oglavak—s. Pločari—s. Vel. Sotnica—s. Maslinovići—s. Djaferovići sa zadatkom zatvaranje pravca Kiseljak—Fojnica i Kiseljak—Busovača, zasjedama na cesti ispod sela Vel. Sotnica i na liniji s. Djaferovići—Čista postaviti dubinsku zasjedu a sa jednim bataljonom zatvoriti pravac od Busovačkih Staja i time štititi da neprijateljske snage ne bi došle za ledja našim snagama. U vezi ovoga naredjenja postavili smo naše snage tako: da II bataljon zatvara pravac Kiseljak—Fojnica na prostoriji s. Oglavak—s. Pločari, III bataljon da se postavi na prostoriju s. Duke, s. Vel. Sotnica, s tim da postavi zasjedu ispod tih sela na cesti Kiseljak—Busovača. dok IV bataljon ostaje i dalje na prostoriji s. Maslinovići—s. Djaferovići sa zadatkom postavljanja dubinske zasjede od s. Djaferovića do ispod s. Pobrđja (Čista) i osiguranja pravca od Busovače. I bataljon ostaje i dalje na

⁸ Vidi dok br. 155

31.X.1943.

prostoriji s. Vladići—s. Dragačići za zatvaranje pravca prema Busovačkim Stajama. U toku ovoga dana na položajima nije bilo nikakvih promjena. Brigada drži iste položaje. Nešto oko 12 časova neprijatelj je pokušao ispad sa jednim tenkom, kamionom i 3 motocikla u pravcu Busovače. Tenk je uspio da prodje našu zasjedu. Tom prilikom imali smo 1 mrtvog druga i dva lakše ranjena, iz desetine koja je išla sa indendantom u rekviziciju. Tanketa je osula 3—4 rafala u pravcu naših položaja i povukla se zajedno sa kamionima i motociklima u Kiseljak. II bataljon zaplijenio je jedan kamion iz Sarajeva na cesti Kiseljak—Fojnica i s. Podoglavak, u kamionu je bio vlasnik automobila, šofer i još dva putnika.

Za ovaj period od 15 dana bilo je čestih slučajeva dezerterstva novomobilisanog ljudstva, o čemu smo izvještavali taj Štab. Isto tako u borbama zadnjih dana imali smo prilično žrtava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
otsutan

Načelnik poručnik
Šefik Tolić

Komandant-major
Bosnić⁹

(M. P.)

⁹ Milan

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME BRIGADE ŠTABU ČETVIRTE NOU
DIVIZIJE O AKCIJAMA OD 15 DO 30 OKTOBRA
1943 GODINE¹

Š T A B
VIII KR.N.O.U. BRIGADE
— 4 NOU DIVIZIJE —
Br. sl.
31-X-1943 g.

ŠTABU IV DIVIZIJE 5. KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE
Položaj

15-todnevni izvještaj

AKCIJE:

Dana 20/21 ov. mj. dva bataljona ove brigade, sa ostalim snagama IV divizije izvršili su napad na neprijateljsko uporište Sanski Most.² Oba bataljona vršili su napad na dijelu od Zdene pa preko pruge za Suhaču do Sane. Bataljoni su izvršili svoj zadatak. Prodor je kroz utvrđenu liniju uslijedio na više mjesta, negdje bez otpora, a na nekim mjestima uz dosta jak otpor.

I bataljon ove brigade imao je zadatak da štiti snage koje napadaju na Sanski Most od neprijatelja koji bi krenuo iz pravca Prijedora, kao i da pokida željez. prugu Prijedor—Sanski Most.

II bataljon ove brigade sa pridodatim protukolskim orudjima, zatvarao je pravac Prijedor—Sanski Most i Ljubija—Sanski Most.

Neprijateljski gubici: 15 mrtvih, 154 zarobljena vojnika, dva oficira.

Naši gubici: 2 mrtva i 10 ranjenih.

Zaplijenjen je sljedeći materijal: 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza, dvije stotine pušaka 15.000 metaka, sanduk mina za mali bacač, 3 sanduka ručnih bombi, 3 pištolja, 22 konja, 10 kola.

Po izvršenom zadatku jedinice ove brigade napustile su Sanski Most i zauzele položaje sa kojih su zatvarale pravce Prijedor—Sanski Most i Ljubija—Sanski Most. ^{Original se u arhivi Vojno-}

¹ Original — — — 126.

Na ovim položajima brigada je ostala sve do 28. ov. mj. kada dobija naredjenje za pokret.

Za ovo vrijeme, a pošto smo bili obaviješteni da se u Ljubiji nalazi milicija, naš III bataljon izvršio je napad na Ljubiju Rudnik, ali je istu zauzeo bez borbe jer neprijatelja nije bilo. Ovom prilikom je u Ljubiji nadjeno oko 2 vagona pšenice, 3 vagona zobi, 5.000 kg šećera, te ulja, soli, petroleja, raznog alata i ostalog.

DISCIPLINA:

Disciplina je u ovoj brigadi bila dobra, ali se osjeća njeno poboljšanje uslijed uspješno izvršenih zadnjih akcija.

BORBENOST I UDARGNIŠTVO:

Zadnje uspješno izvedene akcije naglo su podigle borbenost i udarničku sposobnost boraca.

VOJNI RAD:

Vojni rad izvodjen je uglavnom po bataljonima u slobodnom vremenu. Ovaj je rad bio prilično štur uslijed pokreta i akcija kao i vezanja jedinica za položaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Avdo³

Načelnik štaba
major
Fiko⁴

Komandant
major
Milančić⁵

(M. P.)

³ Teufik Pletenica

⁵ Miljević

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE OD 31 OKTOBRA 1943 GOD. ŠTABU PETOG NOU KORPUSA O PRILIKAMA U HERCEGOVINI I MORALNO-POLITIČKOM STANJU U BRIGADI¹

Š T A B
X HERCEGOVAČKE N.O.U. [BRIGADE]

Pov. br.: 32

31 oktobra 1943 g.

u 15 čas.

Položaj

POLITIČKI KOMESAR:

Odlukom Vrhovnog štaba naša brigada 15 juna 1943 g. odvaja se od glavnine snaga Narodno-oslobodilačke vojske i odlazi za Hercegovinu.² S obzirom na gubitke koje smo imali u toku Pete okupatorske ofanzive, zavladała je moralna kriza i gubljenje perspektiva kod boraca pa i nižih rukovodilaca, što se ogledalo u znatnom osipanju iz Brigade.

U stvari, u vrijeme našeg dolaska u Hercegovinu mi smo bili više nominalna nego realna brigada naše vojske (s obzirom na brojčanost i udarnost). Nama se priključuje veliki broj bolesnih i ranjenih drugova iz drugih brigada, te smo tako više ličili na neki ešalon nego na borbenu jedinicu.

Blagodareći tome da je u to vrijeme vladala izvjesna dezorganizacija u četničkim redovima Hercegovine, i pored svih ostalih teškoća pristupamo konsolidovanju prilika u Brigadi, kao i na terenu Brzim pokretom izbjegavali smo eventualni vojnički neuspjeh. Pripremali smo akcije³ koje naprijed obećavaju uspjeh, razvijajući političku aktivnost, koja nije bila na zavidnoj visini uslijed stalne i nametnute pokretljivosti.

Fizička iscrpenost boraca bila je jedan od problema kojeg smo paralelno ostalim morali hitno rješavati. Pravilno shvatajući da redovna i dobra ishrana može pomoći u naporima za ozdravljenje (fizičko, moralno pa i političko), pa smo u tom pogledu učinili ono što je bilo neophodno i u našoj mogućnosti; vojska je dobro jela.

¹ Original, pisan na ... or. 15.
istoriskog inst...

Sada, naročito po dolasku u Hercegovinu, mi smo vrlo oskudijevali u materijalu (teoretskom, tekuće političkom, kao i kulturno-prosvjetnom). Medjutim sredjivanje prilika po jedinicama, osposobljavanjem naše tehnike (umnožavanjem prorađanih stvari) djelimično je to pitanje rješeno, ali još se uvijek osjeća nestašica u njemu.

Situacija u Hercegovini vojnička, pa i politička, po našem dolasku bila je dosta rdjava.⁴ Svi gradovi u Hercegovini bili su zaposjednuti jakim okupatorskim snagama (njemačkim i italijanskim). U isto vrijeme kroz Hercegovinu su u prolazu bile jake njemačke snage, što je aktiviziralo i ustaše. Četnici kao vojska nijesu postojali. Njihova aktivnost ispoljavala se u špijuniranju, organizovanju paljenja pojedinih sela preko Švaba i ustaša, unošenju panike u mase naroda Hercegovine i nagovaranju da se preda oružje Švabama, u ubijanju najboljih sinova našeg naroda, koji su bez obzira na sve vršili svoje patriotske dužnosti.

Banditi Petar Samardžić, Milorad Popović, Milorad Vidačić, Nikola Šotra, Djordjo Pejović (koga je stigla pravedna kazna) Sava Kovač, Miloš Kureš i drugi, po naredjenju svojih gazda (Švaba), radili su na pasiviziranju masa Hercegovine, unoseći paniku i nepoverenje, ističući nepobjedivost njemačke oružane sile. Pokolji i palež sela, istinski rodoljubivih, koje su organizovali ti četnički banditi a vršile ih ustaše u njemačkim uniformama, vodjene tim banditima objašnjavali su sve to prisustvom i prolazom naših jedinica. Na taj način četnički banditi izazivajući takav strah, želeli su da nam zatvore vrata u sela i srezove, koji su politički vezani za nas. Sve je to otežavalo naš položaj i našu političku aktivnost i u jedinicama i na terenu. Dakle, i sela koja su smatrala nas istinskom narodnom vojskom, koja nosi i koja će donjeti punu slobodu, teško su se rješavala da nam izadju u susret, da nas pomognu materijalno, a kamo li da se odazovu na naš poziv u vojsku.

U izvjesnoj mjeri kod nas vladalo je uvjerenje da je naša vojska na Zelengori, Sutjeski i kod Foče⁵ razbijena, uslijed, kao i borci iz brigade.

Zbacivanjem Italije iz fašističkog prelom kod dotada pasivnih i demoraliziranih masa Hercegovine. Tu situaciju koristimo razbijajući snažnim zamahom agitacije i propagande pasivnost, ukazujući na očevidnu slabost fašizma. Izdamo nekoliko letaka koji su

⁴ Vidi tom IV. knj. 17. dok. br. 71.

⁵ Odnosi se na borbe vođene u Petoj neprijateljskoj ofanzivi.

objašnjavali situaciju u svijetu i kod nas pozivajući narod na ustanak.

Najveću pažnju u tom momentu posvetili smo mobilizaciji za Brigadu, u prvom redu onih boraca koji su već ranije bili u brigadi, da zatim, ojačani, odlazak u vojsku, postavimo kao obavezu za sve od 17 do 35 god., isključivši tu one koji su krvavili svoje ruke u krvi najboljih sinova našega naroda. Ove obaveze nijesu obuhvatile žene.

U sprovođenju gornjih odluka po pitanju mobilizacije bili smo elastični i prilagođavali ih konkretnim uslovima sela i srezova Hercegovine.

Naša brigada, nižući vojničke uspjehe, razbijajući četničke bande (koje su se već počele koncentrisati) zajedno sa njihovim gospodarima Švabama, stvorili su se uslovi masovljenja naše brigade. Naravno da nam je u tom pomogao povoljan razvitak vojno-političkih događaja u svijetu, o čemu smo redovno obavještavali mase Hercegovine putem zborova, konferencija, kao i redovnog izdavanja radio-vijesti. Istinu govoreći radio je kod nas u našem političkom radu i aktivizaciji masa odigrao važnu ulogu. Redovnim okupljanjem seljaka da se neposrednim slušanjem radija upoznaju sa događajima u svijetu otklonili smo skepticizam kod Hercegovaca koji se osjećao u znatnoj mjeri. Naše radio-vijesti počele su se više cijeniti jer su se neposrednim slušanjem radija uvjerali da ih ne kucamo proizvoljno i kako se to nama sviđa, već objektivno registriramo ono što donose radio-stanice naših moćnih saveznika: SSSR-a, Engleske i Amerike. Vezivanje za nas, odnosno za N. O. Vojsku, postalo je sve češće i jače.

Čitavu Hercegovinu, sem jednog dijela oko Trebinja (Lastva, Zupci i Trebinjska Šuma) i Mostara prošli smo po više puta, ostavljajući jak utisak na njih. Takođe našim radom nije obuhvaćen dosada Konjički srez.

Našu brigadu sačinjavaju 11 bataljona podjeljenih u tri udarne grupe⁶ bataljona sa po jednim matičnim (starim.) Pročim boraca po bataljonima je iznad 160 boraca. Perspektive pojačanja dosad formiranih, kao i formiranje novih bataljona povoljni su.

Pored bataljona i o naprijed određenom planu mi smo bataljona koji operišu po tizanskih odreda, koji su dobili od ovoga Staba⁶ sedam par-a koji su dužni da samoinicijativno djeluju. Ovi odredi puzali su se kao veoma praktični i neophodni. Njihov zadatak je a.) Lovljenje četničkih bandita; b.) Onemogućavanje de-

⁶ Vidi dok. br. 25 i 26.

struktivne i zločinačke aktivnosti plaćenika na terenu, koji nijesu pod kontrolom grupa bataljona: c.) Napadanja na komunikacije, uništavanje telefonskih linija koje još koristi neprijatelj, kao i drugih objekata kojima se služe okupatori i njihovi pomagači; d.) Čuvanje rodoljubivih sela; e.) Organizovanje narodne vlasti (N.O.O.); f.) Vršenje mobilizacije kroz Odred za Brigadu; g.) Organizovanje obavještajne službe na terenu, gdje se ne prostiru bataljoni grupa ove Brigade, itd.

Dosada i pored kratkoće njihovog postojanja osjetila se je velika korist. U ovoj situaciji plaćenici ne mogu da se snadju (dok im je ranije tako uspjevalo da unaprijed namirišu brigadu i da se sklone da bi zatim po prolazu opet iskočili iz škripa) uslijed čega rijetko napuštaju okupatorske garnizone. Sada brzim pokretom lakih jedinica (odreda) onemogućili smo im da vršljaju po selima.

Zahvaljujući tome da smo Švabe, zajedno sa njihovim pomagačima, u svim dosadašnjim bitkama od odvajanja od glavnih snaga naočigled naroda uvijek tukli, narod Hercegovine uvidja da naša brigada prestavlja veliku vojničku i političku snagu. Narod Hercegovine uvjeren je u slabost okupatora. Isto tako je uvjeren da su četničke bande vezale svoju sudbinu sa sudbinom propadajućeg fašizma. Danas očevidnije no ikad četničke glavešine saradjuju sa svojom braćom ustašama—jamarima. Pojedini četnički glavari traže utočišta u Fazlagića Kuli (poznatom ustaškom gnijezdu), koje ćemo u povoljnom momentu vojnički likvidirati.⁷

Stanje u Brigadi danas izgleda ovako:

POLITIČKI SEKTOR

Opšta je karakteristika da je teoretski nivo naših boraca, rukovodilaca po četama, kao i po bataljonima dosta nizak. To se sve jače [osjeća] prilikom prilivom novih boraca i formiranjem novih jedinica (bataljona). U matičnim bataljonima (kojih ima svaka grupa po jednog), i pored toga što smo ih slabili vađenjem kadrova za novoformirane bataljone, stanje je sredjenj¹¹ i akovanja litički život u ovim bataljonima i na terenu n¹¹ da se osjeća izvjeodvija se relativno dobro. Inak, alijona. Sada u ovim uslovima stan napred¹¹ se možemo ispunjavati onaj minimum sastav¹¹ za kulturno-prosvjetno i političko uzdizanje, kao i razvijanje političke svijesti. Redovno se održavaju sastanci

⁷ Kula Fazlagića oslobođena je 20 novembra 1943 godine. Vidi knj. 19, izvještaj štaba Hercegovačke NOU divizije od 23 novembra 1943 godine.

organizaciono-politički, kao i teoretsko-politički, bez kojih se ne bi mogao zamisliti napredak u razvitku političke svijesti kod boraca i rukovodilaca.

U Prvoj grupi otpočelo se sa političko-partijskim kursom za rukovodioce četa i bataljona. Imamo namjeru a i stvoren je neposredni plan za solidniju prorađu izvjesnog materijala iz oblasti marksizma i lenjinizma za sve tri grupe, kako bi se paralelno razvijale.

Data je direktiva da svaki bataljon ima obavezu održati sastanak, konferenciju ili zbor sa seljacima (ako se zadrži 24 sata na jednom mjestu) u cilju objašnjavanja političke situacije u svijetu i kod nas u zemlji, pozivajući omladinu da stupi u redove N. O. Vojske. Ova, kao i druge direktive ispunjavaju se. Kao rezultat tih konferencija jeste odziv na mobilizaciju, kao i opšte oživljavanje kod masa.

KULTURNO-PROSVJETNI SEKTOR

Kako u političkom tako i kulturno-prosvjetnom pogledu stari bataljoni otkaću od novih.

Po svim bataljonima postoje kulturno-prosvjetne grupe, odnosno odbori. Kod starih bataljona toliko su osamostaljeni i uzdignuti da svugdje organizuju priredbe, kako za jedinicu tako i za narod, ukoliko im vrijeme to dozvoljava. Dok se je kod starih bataljona postigao toliki napredak da čete mogu samostalno davati priredbe sa programom od više tačaka, do tle kod novih bataljona vodimo kurs formiranja jedne ekipe za bataljon. Naučili su se mnogi skečevi, horske pjesme, horske i solo recitacije. Kod starih boraca nepismenost je likvidirana. Sada smo u toku priprema predavanja iz svih oblasti nauka a naročito prirodnih, kako bi borci pravilnije tumačili prirodne pojave, što je od znatne važnosti za odbacivanje svih predrasuda.

SLUŽBA SNABDIJEVANJA

Pitanju pravilnog snabdijevanja pridajemo svu važnost, svjesni opasnosti koju sobom nosi površnost i nebudnost. To u čene prije što su naše jedinice po pitanju snabdijevanja upu- ničkim zvjerst, koji je fašističkom okupacijom i ustaško-čet-

Grešaka je bilo, a ekonomski opustošen. a i nesredjenosti terena, kao i nedovoljnih brzinom pokreta. ljenih boraca sa intendantskim vještinama.

Danas naša vojnička snaga omogućuje nam da naše samosta- uskladjujemo sa političkim, vojničkim, ekonomskim, kulturno- prosvjetnim i higijenskim stranama našega života. Sada se brže uočavaju i lakše otklanjaju greške kojih je sve manje.

U Hercegovini ljetina je rodila, hrane ima i narod je raspoložen davati vojsci, a naročito kada uoči pravednost opterećenja i nerasipanja. U razgovoru sa seljacima stalno se može čuti kako vojsci treba dati i kako ona ne bi trebala i smjela u ovim uslovima gladovati. Dakle, boree dobro hranimo ali strogo vodimo računa da snabdijevanje bude što pravilnije.

Pitanje odjeće, a naročito obuće i veša pretstavlja problem sa kojim se stalno sukobljavamo.

SANITET — HIGIJENA, ZDRAVSTVENO STANJE

Iako oskudijevamo u ljekarima, sanitet naše brigade je na visini i odgovara svome pozivu. Referent saniteta⁶ naše brigade ima puno volje i smisla za taj rad. Kroz našu bolnicu kao kursistkinje stalno defiluju bolničarke, koje sa postignutim znanjem na kursu sa lakoćom otpravljaju dužnosti bolničarke u četi.

Rukovodstvima grupa i bataljona skrenuta je pažnja da čuvaju jedinice od zaraznih bolesti (tifusa itd.), ne dajući im da piju sumnjive vode, da zalaze u kuće gde ima bolesnika, da se ne zavaljuju po mokrim ledinama, da se redovno pare odjela i veš (u kom cilju postoji parilica, koja redovno i stalno obilazi bataljone).

Dakle higijena po bataljonima je relativno dobra. Zdravstveno stanje boraca je zadovoljavajuće.

MORALNO STANJE (BORBENOST)

I pored toga što je teoretski nivo dosta nizak i politička svijest nerazvijena kod boraca, očevidan je visok moral i dobro držanje boraca, kako u borbi sa okupatorom, tako i njihovim pomagačima. Dakle sve boree provejava duh borbenosti kako u borbi tako i van borbe. Bilo je slučajeva da naši borci, u nedostatku municije i bombi, lete na neprijatelja bacajući se kamenjem. Ovo nije slučaj samo kod starih nego i kod novih boraca.

DISCIPLINA

Disciplina u našoj brigadi nije na zavidnoj visini. Ona ustvari odgovara starosti bataljona. Novi borci još nijesu prožeti disciplinom i ne shvataju potrebu vojnicizacije. Kod mnogih novih boraca postoji nakaradno mišljenje o disciplini, ali poslije svake konferencije osjeća se da je učinjen korak naprijed u tome pravcu.

⁶ Tripo Vujačić

ODNOS PREMA NARODU

Usljed toga što je sav priliv naših novih boraca bio dugo u redovima protunarodne vojske (četnicima) ispoljavaju se mnoga zastranjenja i greške koje kvare ugled našoj vojsci. Ne zatvaramo oči pred tom stvarnošću, mi smo budni i brzo i energično intervenišemo otklanjajući sve poroke koji su doneseni iz redova plaćeničke vojske.

OBAVJEŠTAJNA SLUŽBA

I pored toga što stalno konstatujemo veliku važnost ob. službe, nijesmo učinili ono što je neophodno radi uspješnog operisanja i postizanja postavljenih nam zadataka. U obavještajnoj službi hramljemo a još do danas nije pravilno organizaciono postavljeno to pitanje.

KADROVI

Danas u Hercegovini u našoj Hercegovačkoj brigadi glede kadrova, a naročito političkih, stojimo loše. Intenzivnijim radom, kursevima, kao i popuštanjem u kriterijumu za rukovodioce, bićemo u stanju da obuhvatimo borce koji su prišli, koji prilaze i koji će prići. U vojnim rukovodiocima ne osjeća se tolika praznina ali ih nema na odmet.

Štabovi grupa to su uglavnom dosadašnja bataljonska rukovodstva i smatram da će vojnički i politički odgovoriti.

Odnose kod nas u Štabu smatram dobrim. Kod ostalih članova Štaba ove brigade osjeća se ljubav i volja za radom.

PREDLOZI

Već smo iznijeli kako slabo stojimo sa političkim radnicima i kako se daljim zamahom ustanka u Hercegovini osjećaju sve veće šupljine u tom pogledu, to bi bilo potrebno da i vi shvatite potrebu ukazivanja pomoći sa te strane.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Čedo Kapor

II

NJEMAČKO I USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 172

**NAREĐENJE 373 PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 10 OKTOBRA
1943 GOD. ZA REPRESALIJE PREMA STANOVNIŠTVU¹**

Povjerljivo

373 pješad. divizija Ia pov. br. 768/43 od 10.X.43.

Sadržaj: Obezbjedjenje željez. pruga i drumova.

- Tačka 5. Treba da se evakušu naseljena mjesta i pojedine kuće koje se nalaze u zabranjenoj zoni (po 300 m u obje strane) koja nije obezbijedjena sopstvenim trupama.
- Tačka 6. Stanovništvo naseljenih mjesta koja leže pored saobraćajnih puteva treba u cilju zaštite, iskoristiti za dostavljanje i prenošenje izvještaja o pretstojećim banditskim napadima, odnosno o akcijama koje su već u toku, i to na taj način što će se svakom selu odrediti jedno područje za koje će ono biti odgovorno: Pri određivanju ovih područja kao i pri dostavljanju izvještaja treba za saradnju iskoristiti i hrvatske vlasti (pretsjednike opština, hrv. žandarmeriju i policiju), zatim i tajnu poljsku policiju, službu bezbjednosti itd.
- Tačka 7. U cilju kažnjavanja zbog sabotaža na željeznicama i telefonskim linijama obrazovaće se na području svake njemačke jedinice ili ustanove, od pukovskog štaba na niže, kažnjenički logori u kojima će se držati banditi kao i taoci (po mogućstvu članovi porodice bandita ili druga sumnjiva lica) uzeti sa dotičnog područja tako da ovih bude u logoru sa područja svih srezova, kako bi se kazne za odmazdu mogle vršiti prema mjestu izvršene sabotaže.

---

¹ Original, na njemačkom jeziku, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 30/1. k. 19.

Pojedine jedinice mogu sporazumno da pre-
mještaju zatvorenike iz jednog logora u drugi prema
njihovoj pripadnosti odgovarajućim srezovima.

Skreće se pažnja na naredjenje 373 pješ. div.
pov. br. 3558/43 od 29. IX. 43.

Od momenta prijema ovog naredjenja pa nadalje
dostavljaće mi se izvještaji o svim izvršenim kaznama
za odmazde zbog napada na željeznice ili na kolone
za dotur.

Diviziska zapovijest br. 47, tač. 4:

Pripadnici češke brigade neće se upućivati u ka-
zneničke logore.

Zarobljenici drugih nacija (Italijani, Englezi i
Amerikanci) odmah će se sprovoditi u ovu komandu.

Diviziska dnevna zapovijest br. 9/44, tačka 9:

Zarobljenike i bjegunce ubuduće saslušati o tome
kako se postupa sa zarobljenim Nijemcima i da li im
je poznato da se isti evakušu u Italiju — — — —

BR. 173

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA SS ODREDA ZA ZAŠTITU RUD- NIKA UGLJA NA PODRUČJU TUZLE OD 11 OKTOBRA 1943 GOD. O BORBAMA OKO TUZLE¹

Vojna bolnica. Vojna pošta 45522

Sjedište štaba 11.X.1943

*Opšti izvještaj
o događajima u Tuzli u vremenu od 29.IX.—2.X.43²*

Djelatnost bandi u okolini Tuzle od 29. IX. 43 pa nadalje —
vidi svakodnevne izvještaje — uzimala je svakog dana sve veće
razmjere. Uprkos ovako kritičnoj situaciji otišao je 28. IX. 43 iz

¹ Original, na njemačkom jeziku, pisan na mašini, nalazi se u arhivi
Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/7, k. 18.

² Vidi dok. br. 1.

Tuzle pješad. bataljon koji je bio tu dislociran, te je tako banditima data prilika da se svim svojim snagama koncentrišu u Tuzli.

U kasno popodne 29.IX.43 već su se bile probile prve partizanske grupe u dio grada Kreku, te su odmah zauzele rudnik i zapalile nekoliko baraka.

Istog dana oko 23,30 čas. naredio mi je pukovnik Kuchtner da uputim jednu udarnu grupu u pravcu Kreke, u dio grada Mosnik, te da se utvrdi tamošnje stanje. Udarnu grupu vodio sam ja lično i ona je bila sastavljena od SS — nižih starješina Keller-a, Michel-a, Schuster-a zatim SS-vojnika Kamnenitz-a i Hörner-a.

Pošto pri pročešljanju zemljišta oko Mosnika nije konstatovan nijedan bandit, to sam se sa udarnom grupom vratio i o rezultatu izvijestio pukovnika Kuchtner-a. Pošto u međuvremenu pukovnik Kuchtner nije imao nikakve veze sa želj. stanicom u Kreki, to mi je on ponovo naredio da u tome pravcu izvršim nasilno izvidjenje. Sa istim ljudstvom i sa konfidentima Kübel-om, Pahrer-om i Grünevald-om odvezao sam se u pravcu stanice Kreka. Šef želj. stanice u Kreki izjavio nam je da su prije nekoliko minuta na stanici bila 4 partizana i da su se ponovo povukli u pravcu rudnika. Bliže podatke o jačini itd. on nije mogao dati. Između rudnika uglja i želj. stanice gorjela je jedna baraka sa materijalom. U početku bandita nije bilo nigdje. Docnije, pri pročešljanju zemljišta, bili su poneki banditi, sakriveni između vagona, na sporednim kolosjecima, otkriveni i na licu mjesta strijeljani. Poslije prvih spaljenih metaka pojaviše se iz raznih skrovišta drugi banditi i otvoriše pušчанu vatru. Poslije pola časa borbe banditi dobiše znatno pojačanje, tako da su sad imali trostruku nadmoćnost. Pošto smo izvršili naš zadatak i pošto nam je municija bila na izmaku mi smo se polako povukli i pukovniku Kuchtner-u podnijeli izvještaj o rezultatu. Zatim smo još izvršili razna patroliranja i izviđanja u raznim pravcima grada.

Pošto su u jutarnjim časovima 30.VIII.43 banditi upali u dio grada Mosnik i utvrdili se u jednoj tamošnjoj kući to je ovu kuću svojom vatrom potpuno uništio naš tenk koji nam je upućen u pojačanje.

Poslije toga, u popodnevnim časovima, zavladao je mir.

Oko 13 časova pukov. Kuchtner saopštio mi je da su u jednoj vili pored drumca Tuzla—Kreka nalazi sakriven jedan partizanski komandant brigade. Odmah preduzeto izvidjanje kako ove tako i okolnih vila ostalo je bez rezultata. Konstatovano je samo to da je tamo bilo nekih bandita, ali su oni odmah pobjegli.

U nastavku toga, u sadejstvu sa hrvat. žandarmerijom, očišćena su od bandita kukuruzna polja duž drumu Tuzla—Kreka i banditi protjerani u pravcu Kreke.

Jedna udarna izvidjačka grupa sastojeći se od SS — nižih starješina Keller-a, Neumejer-a i Michel-a, prodrla je do drumu za Kreku i očistila predjeno zemljište. Uslijed kvara na lakom mitraljezu, grupa se morala povući.

SS-untersturmfirer
Vojna pošta 45.522³

BR. 174

**IZVJEŠTAJ 369 PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 14 OKTOBRA
1943 GOD. O DJELATNOSTI JEDINICA NOV NA SEKTORU
TRAVNIK—TARČIN¹**

Dokumenat sa sudjenja u Nürnbergu NOKW-1058-izvod

(6 strana originala)

RADIOGRAM br. 2051

dostavljen preko male radiostanice br. 7 3 čete 415 korpusnog bataljona za vezu.

Šalje: 369 pješadiska divizija.

Ekspedovano hitno 14 oktobra u 1,40 časova

15 brdskom armiskom korpusu Ia.

Dnevni izveštaj za 13 oktobar 1943.

(7 strana originala)

Po izjavama stanovnika banditi se skupljaju kod Orahovice (5 km zapadno od Nemile). Na području Mošunja (8 km jugoist. od Travnika) konstatovano 200 bandita.²

³ Ime pisca nepoznato, a Vojna pošta nije se mogla dešifrovati. Vjerovatno je pisac bio potčinjen komandantu mjesta Tuzla pukovniku Kuhtneru (Kuchtner).

¹ Original, na njemačkom jeziku, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32. 6-a, k. 8.

² Vidi dok. br. 56.

(8 strana originala)

(Ista adresa i ista linija veze kao na 6 strani).

RADIOGRAM br. 2051, list drugi

Drumski most kod željezničke stanice Bila izgorio.

(9 strana originala)

Područje Rame: Po izjavama konfidenata i žandarmerije dvije banditske brigade³ krenule su 11 oktobra od Kupresa za Solakovu Kulu (12 km sjeveroist. od Rame). Neprijateljske grupe konstatovane na prostoru 4—11 km zapadno od Ivan Sedla. Oko 7.000 Italijana nalaze se navodno kod bandita na području Rame.

(11 strana originala)

Krstareće odjeljenje ustaške saobraćajne brigade u Pazariću sudarilo se kod Zabrdja (5 km sjev. od Tarčina) sa 1.500 do 2.000 bandita⁴ koji se, po izjavama bjegunaca, navodno prebacuju ka jugo-jugoistoku

Za tačnost **Gotz**

(12 strana originala)

(Ista adresa i ista linija veze kao i na 6 strani)

RADIOGRAM br. 2051, list četvrti

Produženje dnevnog izvještaja.

250 četnika noću uoči 13 oktobra zauzelo i posjelo Jabučko Sedlo

(13 strana originala)

Konstatovano 500 četnika 1,5 km i 300 četnika 1 km sjeverno od Renovice.

3.) Pri pretresu Zenice uhapšena su i predata službi bezbjednosti 42 lica 1 pljačkaš je strijeljan.

4.) Spaljena je Studenčica (9 km sjev. od Rame) iz razloga što je iz nje 10 i 12 oktobra jedno poljsko odjeljenje tučeno vatrom.

Ia

Za tačnost **Gotz**

³ Vidi dok. br. 38.

⁴ Vidi dok. br. 33 i 44

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH SNAGA U NDH
OD 23 OKTOBRA O DEJSTVIMA JEDINICA NOV OKO
SOKOLCA I LAŠVE¹

Izvod iz dokumenata sa sudjenja u Nürnbergu NOKW-1117
1120(1)

(1 strana originala)

8622/III list

DEPEŠA br. 604 III

Šalje: Istaknuto komandno mjesto L Ü T E R S
Ekspedovano: 23 oktobra u 9.30 časova

Komandi 15 brdskog armiskog korpusa

Istočno od Sarajeva 1 rez. lovački puk svojim napadom potisnuo četnike u nazad i tom prilikom spalio kuće udešene za odbranu i mnogobrojna skrovišta za municiju.

Kod neprijatelja izbrojano 7 mrtvih.

Neprijatelj je slabijim noćnim napadom razbio 1 četu 6 hrvatskog brdskog puka koja nije pružila neki naročit otpor. Tako je sad skoro cio puk rasformiran. Istočno od Sokolca vode se navodno borbe između četnika i komunista.² Konstatovana su neprijateljska skupljanja u blizini Lašve i Kirana.³ Tamo su četnici i komunisti u savezu. Sjeverozapadno od Sarajeva izvršeni su prepadi na kolone motornih vozila, željezničke stanice i prugu. U cilju odmazde strijeljano je 27 četnika držanih kao taoci.

(2 strana originala)

Potpis

Komandno mjesto generala Lütters-a
Ia, pov. br. 641 od 23 oktobra 1943

Napomena: Molim da se prednje saopšti dalje svima adresatima.

Za tačnost
Gmeinder

---

¹ Original, na njemačkom jeziku, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/6-a, k. 8.

² Vidi dok. br. 143.

³ Vidi dok. br. 52.

IZVJEŠTAJ KOMANDE NJEMAČKOG PETNAESTOG BRD-
SKOG ARMIJSKOG KORPUSA O STRIJELJANJU VIŠIH
OFICIRA I GENERALA BIVŠE ITALIJANSKE VOJSKE, O
MJERAMA ODMAZDE NAD STANOVNIŠTVOM I O SITUA-
CIJI NA PODRUČJU ZAPADNE I ISTOČNE BOSNE ZA VRI-
JEME OD 24 SEPTEMBRA DO KRAJA OKTOBRA 1943
GODINE¹

*Izvod iz dokumenata NOKW br. 1244 — pretsjednik suda
za ratne zločine*

Sa 1 i 2 strane originala:

Povjerljivo

Depeša od 14. IX. 1943 u 16 čas.

- Hitno: — Komandi 2 tenkov. armije
— Komandi grupe armije F.
- Redovno: — Komandantu vazduhoplovstva u Hrvatskoj.
— 21 brd. armis. korpusu.
— 3 (german) SS-tenk. korpusu.
— 69 rez. korpusu (zbog smetnje na liniji nije eks-
pedovana).

Dnevni izvještaj od 14.IX.1943:

2. hrvat. korpus:

Jaka banda kod Rame napala 1. bataljon 8. peš. puka koji se nalazio na maršu ka mestu svog preformiranja. Bataljon se dobro tukao. 4 mrtva i 15 ranjenih (2 oficira). Kod neprijatelja 47 mrtvih, sem toga domobrani su ubili još 16 zarobljenih.

Pfaffenott

Komanda 15 brd. arm. korp.

Ia pov. br. 4859/43

14.IX.43.

Sa 3 i 4 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

- Komandi 2 tenkov. armije.
— “ grupe armije F.

¹ Prepis originala izvršen u arhivi Međunarodnog suda u Nirnbergu, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8-6-a, k. 8.

- “ vazduhoplovstva u Hrvatskoj.
- 21 brd. armiskom korpusu.
- 69 rez. korpusu (20. IX. u 8.50 čas.)
- Nem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načeln.)
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu.

Dnevni izvještaj od 19.IX.1943:

3:) SS-div. „Princ Eugen“:

Komunisti u Splitu delimično u italijan. uniformama. Italijan. oficiri i vojnici bore se na strani bandita.

U akciji odmazde protivu ital. div. „Emilija“ streljano 7 oficira.

Pfaffenott: Komanda 15 brd. arm. korpusa.
Ia pov. br. 4972/43
19.IX.43

Sa 5, 6 i 7 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

1. Komandi 2 tenk. armije
  2. “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
  3. 21 brd. arm. korpusu
  4. 69 rez. korpusu
  5. Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načelnika)
  6. 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu
- Izvještaj poslala SS-diviziji 114 lov. div. 24.IX. u 15.30 čas. 369 div. 24.IX. u 24,40 čas.

Dnevni izvještaj od 24 septembra 1943:

373 div.: Jače neprijateljske snage, sa dijelom stancovništva, prikupljaju se na prostoru južno od Bos. Krupe.² Na telefonski vod za održavanje linije uprkos obezbjedjenju, izvršen prepad. 4 mrtva, 15 nestalih. Naredjene su mjere za odmazdu.

Pfaffenott Komanda 15 brd. arm. korpusa
Ia pov. br. 5051/43
24.IX.1943

² Na ovom prostoru u to vrijeme nalazile su se jedinice Podgrmečkog NOP odreda. Opširnije o njihovim dejstvima vidi tom IV, knj. 17 dok. br. 145.

Sa 7 i 8 strane originala:

Povjerljivo

DEPEŠA poslata 28.IX:

- Komandi 2 tenk. arm. u 12, 05 čas.
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj u 12,45 čas.
- 21 brd. arm. korpusu u 12,05 čas.
- Njem. opunom. gen. u Hrvatskoj u 17,15 čas.
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu u 12,45 čas.
- 369 diviziji u 14.55 čas.

Dnevni izvještaj od 28.IX:

1) Opšta situacija: Veći dio neprijatelj. snaga sa prostora Splita pred napadom SS-divizije povukao se u planinu Dinara a sa delovima na Mosor. Žilava odbrana prethodnog dana imala je samo za cilj da se omogući evakuacija ital. plena. Glavnina divizije „Bergamo“ zarobljena. 300 ital. oficira biće shodno Firerovoj zapovjesti, strijeljano prekim sudom.

-----

3) SS-divizije:

Ispred sjeverne grupe neprijatelj je otstupio ka sev. zap. i istoku. Slabe zaštitnice davale su još otpora. U gonjenju uništeno 7 neprijatelj. kamiona i 1 izvidjački oklopljeni automobil.

Divizija u 7 časova krenula u napad, u 8 čas. izbila na ivicu grada i u 9 čas. zauzela Split. Zarobila 300 ital. oficira i 9000 vojnika. Pojednostosti u Splitu još nepoznate. Od 28.IX u 1,00 čas. radio veza prekinuta. Gubici 26.IX SS-div, 369 div.: 7 vojnika ranjeno. Gubici kod neprijatelja: 187 izbrojenih mrtvih od tih 6 starješina.

Napomena: SS-div. poslala izvještaj 369 div.

Sa 8 strane originala:

6) 373 div.

Izvršeno čišćenje na prostoru jugozapad. od Bos. Krupe. Oko 100 bandita pobjeglo u šumu u jugoist. pravcu. Spaljene komun. kuće. Gubici neprijatelj. 15 mrtvih i 7 zarobljenih.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus
Ia pov. br. 5130/43
28.IX.43

Sa 9 i 10 strane originala:

Povjerljivo

DEPEŠA

ekspedovana 1.X u 12,29 čas.

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplovstva u Hrvatskoj

- 21 brd. armis. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.) u 12.55 čas.
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu u 14,55 čas.

Dnevni izvještaj od 1.X.1943:

SS-div: Prekim sudom strijeljani:

gen. major Pelligra. komandant artiljerije 18 ital. arm. korpusa.

gen. major Felgosi, komandant 17 obalske brigade,

“ “ Poticardi, komandant pionira 18 korpusa.

Napomena: Uzajamno su se obavještavale: SS-div., 114 div. i 369 div.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus

Ia pov. br. 5179/43

1.X.1943

Sa 11 i 12 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

- Komandi 2 tenk. armije (hitno)
- “ vazduhoplovstva u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem.opunom. generalu u Hrvatskoj
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu

Dnevni izvještaj od 2.X.1943:

SS div.:

Završen sud. postupak protiv ital. ofic. div. „Bergamo“. Iz ove div. strijeljano 45 ital. oficira.

U odsustvu osuđeni na smrt:

General Bacuzzi, komandant div. „Bergamo“,

pukov. Boschi, načel. štaba div. „Bergamo“,

admiral Bobesi, komandant mornarice u Splitu

Gubici u poduhvatu Split (10.IX - 27.IX):³

1) Sopstveni: mrtvih 3 ofic., 9 podofic., 79 vojnika; ranjenih:

20 ofic., 50 podofic., 507 vojnika; nestalih: 4 podofic., 81 vojnik.

Ukupni gubici: 753, od toga:

— 92 puk: ranjenih: 4 ofic., 7 podof., 16 vojnika.

— 2 batalj. 1 puka: mrtvih: 1 ofic., 5 podof., 23 vojnika.

ranjenih: 5 ofic., 13 podofic., 184 vojnika, nestalih: 4 podofic., 61 vojnik.

³ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 19, dok. br. 54, 63, 81 i 103.

— *Grupa Petersen i divizijske prištapske jedinice:*
mrtvih: 2 ofic., 4 podofic., 56 vojnika;
— ranjenih: 11 ofic., 30 podof., 207 voj., nestalih: 20 vojnika.
2) Neprij. gubici: 1200 mrtvih.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus
Ia pov. br. 5198/43
2.X.1943

Napomena: Uzajamno su se obavještavale:
SS-div., 114 lov. i 369 pješ. div.

Sa strane 13 originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

(ekspedovana 3.X.43 u 15,45 čas.)

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- (germ.) tenkov. korpusu (3.X. u 13,10 čas.)

Dopuna dnevnog izvještaja od 3.X.1943:

373 div.:

Poduhvat iskrcavanja na ostrvo Ošljak (4 km. jugo jugo-zap. od Zadra) i pored jakog angažovanja artiljerije nije uspio. Jak neprijatelj na utvrđenim poljskim položajima i u bunkerima.
SS-div.: Još 9 ofic. div. „Bergamo“ strijeljano prekim sudom.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus
pov. br. 5211/43
3.X.1943

Sa 14 i 15 strane originala:

Povjerljiva depeša

(eksped. 5.X. u 17,30 časova)

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj
- 3 (germ.) tenk. korpusu

Dnevni izvještaj od 5.X.1943:

3) SS-div.: Pukov. Verdi (div. »Bergamo«) shodno Firerovoj zapovjesti strijeljan.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus
Ia pov. br. 5245/43
5.X.1943

Sa strane 16 i 17 originala:

Povjerljiva depeša br. C-73
(ekspedovana 6.X. u 11,45 čas.)

- Komandi 2 tenk. armije
- " vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu
- 369 diviziji (eksped. u 14,30 čas.)

Dnevni izvještaj od 6.X.1943:

6) 373 div.:

Ugrožavanje pruge Bos. Novi—Bihać traje i dalje⁴. Opet 3 prekida pruge. Uzeti su pritvoreni taoci.

Pfaffenott

Su 18 i 19 strane originala:

D E P E Š A
(ekspedovana 13.X. u 15,15 čas.)

- Komandi 2 tenkov. armije
- " vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenk. korpusu
- 369 div. (predato telefon. u 14,15 čas.)

⁴ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Devete NOU brigade. Vidi dok. br. 3.

Dnevni izvještaj od 13.X.1943:

4) 2 hrvat. korpus:

Neprijatelj pojačao svoj pritisak na prugu Derventa—Doboj. Voz zapaljen. Pruga privremeno prekinuta.

Neprijatelj savladao željezničko uporište jugist. od Gračanice. 6 Nijemaca i 35 domobrana pobijeno. Naređene su mjere odmazde.

Pfaffenott

15 brd. arm. korpus
Ia pov. br. 5400/43
13.X.1943.

Sa 20 i 21 strane originala:

DEPEŠA br. C-102

(ekspedovana 14.X. u 20.55 čas.) sa istur. Koman. mesta Brod.

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj
- 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu

Dnevni izvještaj od 14.X.1943:

5) 2 hrvat. korpus:

Neprijatelj sa prostora Tuzle zaobišao Gračanicu sjeverno i južno. Posada povučena na odbranbeni položaj jugoist. od Doboja. Pri izvršenju odmazde (shodn. jučeraš. dnevnom izvještaju) selo spaljeno, 100 lica pobijeno.

6) 373 div.:

Banditske akcije oko Prijedora. Više sukoba sa malim neprijat. grupama kod Bosan. Krupe, Bihaća, Vrtoče i Bruvna. Zbog sabotaze na željez. pruzi zap. od Prijedora pritvoreno 7 talaca.

Potpisao: Pfaffenott

Komanda 15 brd. arm. korp.
Ia pov. br. .... /43
14.X.1943.

Napomena: Uzajamno su se obavještavale:
SS-div., 114 lov. i 369 pješ. div.

Sa 22 i 23 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu
- Komandnom mjestu Lütters-a

Dnevni izvještaj od 16.X.1943:

SS-div.:

Zbog pokušaja razaranja pruge kod Metkovića obješeno 30 bandita.

Potpis: Pfaffenott

Komanda 15 brd. arm. korp.
Ia pov. br. 5453/43
16.X.43

Sa 24 i 25 strane originala:

D E P E Š A

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu
- *Istaknutom komandnom mjestu*

Dnevni izvještaj od 22.X.1943:

373. div.:

Jugozap. od Bruvna zaplijenili smo eksploziv, propagandni materijal i municiju i strijeljali 3 bandita.

Vazdušno izviđanje javlja: Omarska napuštena. Stanje posade nepoznato.

Potpisao: Pfaffenott

Komanda 15 brd. arm. korp.
Ia pov. br. 5543/43
22.X.1943

Sa 26 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

- Komandi 2 tenk. armije
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu
- 5 SS-korpusu

Dnevni izvještaj od 27.X.1943:

373. div.:

Mjestimična borbena djelatnost. Na obezbijeđeno odjeljenje za nabavku sijena izvršen prepad 6 km. sjev. od Lapca. Odmah je izvršeno pročešljanje šumskog zemljišta, ali bez uspjeha.

Pritvoreno 11 talaca.

Potpisao: Pfaffenott

15 brd. arm. korpus.
Ia pov. br. 5628/43
27.X.43

Sa 27 i 28 strane originala:

Povjerljivo

D E P E Š A

- Komandi 2 tenk. armije
- “ grupe armije F
- “ vazduhoplov. u Hrvatskoj
- 21 brd. arm. korpusu
- 69 rez. korpusu
- Njem. opunom. generalu u Hrvatskoj (samo za načel.)
- 3 (germ.) SS-tenkov. korpusu

Dnevni izvještaj od 20.IX.1943:

373. div.:

Pri izvidjanju oko Mazina došlo je do borbe sa neprijateljem. Spaljeno je 5 sela (banditska uporišta). Tom prilikom je eksplodiralo slagalište benzina. Na prostoru Banje Luke nije bilo naročitih događaja.

Potpisao: Pfaffenott

Komanda 15 brd. arm. korp.
Ia pov. br. 5000/43
20.IX.43

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU TUZLE OD STRANE JEDINICA NOV I O SITUACIJI NA PODRUČJU ISTOČNE BOSNE, HERCEGOVINE I JUŽNE DALMACIJE¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODJEL
SARAJEVO

Broj: 48-Taj-43.—

Sarajevo, dne 1. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
2. listopada 1943. godine. —

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVJEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU BOSNU G. ŠANDOR BENAK — BANJA LUKA
- 5) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942, broj: 150604/42. čast mi je dostaviti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna.

Jučer su partizani nakon teške borbe zauzeli Tuzlu.² Kreka, Lukavac i postaja Tuzla nalaze se u plamenu. Mjesto Živinice, koje se nalazi kraj Tuzle još je u našim rukama.

Nakon teške borbe oslobođena je Gračanica. Partizani iz Gračanice povlače se prema sjevero-zapadu.

Sinoć je odbijen slabiji napad na Travnik i Ilidžu.³

Sinoć u 23.27 sati naletio je stroj na podmetnutu minu na pruzi između Podlugova i Ilijaša. Stroj je razbijen. Strojovođa izgorio, a ložač je lakše ranjen.

Razrušena pruga biti će danas do 14 sati popravljena.

U Hercegovini i južnoj Dalmaciji nije bilo osobitih događaja. Jake partizanske skupine, koje su bile u Splitu i oko Omiša nalaze se u Biokovu. Moseću i Mosoru.

¹ Original pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 37/3—1, k. 198.

² Tuzlu su oslobodile jedinice Sedamnaeste NOU divizije: Druga krajiška i Četvrta bosanska brigada, Majevički, Ozrenski i Trebavski NOP odred. Opširnije o tome vidi dok. br. 1.

³ Vidi dok. br. 44.

IMPERIAL NIJEMSKA VOJNA OBlast
POLITIČKI OBLASTI
SARAJEVO

Broj 48-241-43.-

Sarajevo, dan 3. listopada 1943.-

Danas izvješće na dan
2. listopada 1943. godine.-

- 1/ GLAVNO KONTROLISTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST - SARAJEVO
- 2/ GLAVNO KONTROLISTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST BRANJE I. - SARAJEVO
- 3/ VEŠE KAPITULACIJSKO NIJEMSKOVIŠNJE STRAŠE - SARAJEVO
- 4/ GLAVNA GRADJANSKA UPRAVA ZA IZDOŠU I KAPITULACIJSKO
U. SARAJEVO BRANJE - BRANJE LINA
- 5/ G. VEŠKI INĐAR VEŠKE INĐU VRIŠNORA - SARAJEVO

Bevone naloga Glavnog Kontrolistva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj: 190004/42. Dava mi je dostaviti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj luci Vrhbosna.

Jafer su partizani nakon teške borbe osvojili Tuzla, Zrnica, Dobruva i postaje Tuzla valase na planinama. Njemački vojnici, koji su nalazili kraj Tuzla još je u malim rukama.

Nakon teške borbe oslobođena je ovašnja. Partizani iz Gračanice prelaze na prvu njezovu osadu.

Sinoć je odvijen slabiji napad na Travnik i Ilijaš. Sinoć u 23.37 sati nalazila je straj na području njezove prve komande Podlupova i Ilijaša. Straj je osvojen. Strajovača Leguro, a loš je lakše ranjen.

Sarajevu pruga bita je dana da li anti povratljiva. U Sarajevu i jašnoj Dabanci nije bilo osvojenih događaja. Jafer partizanske skupine, koje su bile u Džiki i oko Čučina nalaze se u Biogradu, Haraču i Hovora.

Sarajevu Trgovište osvojeno još uvijek u partizanskim rukama.

Danas je počeo prvi vjeh na Dobruva. Našaknji napad četnika na Medjeđu je odvijena.-

U ostalim kotarima Velike Rupe Vrhbosna nema nikakvih novih podataka o važnijim događajima.

U Sarajevu gradu Sarajevu vidno je u posljednja 24 sata pojačan rad i mir.-

ZA POGlavNIKA I DOU SPREMI!

Upućitelj:
Imperijal Nijske vojničke oblasti
Pretstavnik

Navodno Trogir se nalazi još uvijek u partizanskim rukama. Danas je pošao prvi vlak za Dubrovnik.

Noćasnji napad četnika na Medjedju je odbijen.—

Iz ostalih kotareva Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih novih podataka o važnijim događajima.

U samom gradu Sarajevu vladao je u posljednja 24 sata potpun red i mir.—

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

BR. 178

PISMO STOŽERA DOMOBRANSKE DOBROVOLJAČKE PUKOVNIJE U TUZLI OD 1 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O POTREBI SARADNJE PRI ZAUZIMANJU TUZLE¹

STOŽER
DOMOBRANSKE DOBROVOLJAČKE PUKOVNIJE
Broj Služb.

U Tuzli, dne 1. oktobra 1943.
u 13.15h

- 1) Komandantu I. Bos. korpusa — Moluhe
- 2) (Zapovj. udarne grupe — Tuzla)

Žrtve i s jedne i s druge strane, podpuno su nepotrebne, tim više što svi znamo od koga dolazi Domobranstvo, kao i mi svi smo uz vas. Preduzete su mjere da se riješimo onih koji nas sputavaju. Mi smo sporazumni da omogućimo zauzeće Tuzle² bez većih žrtava. To bi i ranije učinili, ali smo u teškoj situaciji i što nismo bili na vrijeme obavješteni.— Radi toga molimo po odobrenju Zapovjednika zdruga. da se najžurnije utanači sastanak između njega i Vašeg predstavnika te da taj sastanak

¹ Original, pisan plavim mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 3/4—1. k. 117.

² Vidi dok. br. 1.

što prije omogućite i osigurate. Do toga momenta ne preduzimajte nikakvih mjera radi sporazumnog zdogovora o lakšem zauzeću Tuzle.³

Molim hitan odgovor po donosiocu ovoga pisma.

Pob.-., „Domdo“ pukovnije,
satnik **Hadžialijević**

(M. P.)

P. S.⁴ U Tuzli čeka pošta za Vas
i načelnika štaba.—
Nagovješteno je pojačanje za
odbranu Tuzle koje je danas
stiglo u 10^h u Karanovac.
Potrebno je preduzeti mjere
i žurno raditi.

BR. 179

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 2 OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU ŽUPE¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
Sarajevo

Broj: 48-Taj-43.— Sarajevo, dne 2. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
1. listopada 1943. godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED
X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVIEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU BO-
SNU G. ŠANDOR BENAK — BANJA LUKA
- 5) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942, broj: 15060/42, čast mi je podnieti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 1. listopada 1943. godine.—

³ Vidi dok. br. 6.

⁴ Na originalu dopisano plavim mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 36/3—1, k. 198.

Preko 3000 partizana kreću od Imotskog u pravcu Rama—Mostar,² s namjerom da ruše objekte i prekinu željezničku prugu.

U Tuzli traju jake ulične borbe.³ Jači napadi u južnom dijelu grada su odbiveni i ovaj se dio grada još drži u našim rukama.

Industrijsko mjesto Lukavac kraj Tuzle zauzeli su pobunjenici.⁴ Pojačanja za oslobodjenje Tuzle je nemoguće poslati zbog jakog otpora protivnika kod Gračanice, koju su naše snage bile oslobodile, ali ju je neprijatelj opet zauzeo.⁵ Naše zrakoplovstvo bombardiralo je visove oko Tuzle.

Cesta Travnik—Turbe nalazi se pod jakom vatrom neprijateljskih streljaca.

Jučer su pobunjenici spalili na Kobiljoj Glavi autobus, koji vrši promet na cesti Kiseljak—Sarajevo.

Sinoć je odbijen jak napadaj neprijatelja na Višegrad sa jugo-istočne strane.

Preko Drine osobito u predjelu Zvornika prelaze iz Srbije skupine četnika na naše Državno područje.

Oko Goražde grupiraju se četnici. Naša milicija nalazi se u borbi sa četnicima kod sela Subčića⁶ blizu Goražde. Izhod borbe nepoznat.

U prilogu dostavljamo letak pod naslovom „Najnovija odriča o partizansko-ustaškoj suradnji“, koji je pronađen na cesti između sela Kobilje Glave i Gornje Vogošće, kotar Sarajevo.

Iz ostalih kotareva Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih podataka o važnijim događajima.

U samom gradu Sarajevu vladao je podpun red i mir.

Prilog: 1

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

---

² Na ovom sektoru dejstvovala je Deveta NOU divizija. Opširnije vidi dok. reg. br. 2/1. k. 842, arhiva Vojnoistoriskog instituta.

³ U borbama za Tuzlu učestvovala Druga krajiška i Šesta bosanska brigada. Opširnije o borbama za oslobođenje Tuzle vidi dok. br. 1.

⁴ Odnosi se na Majevički NOP odred. Vidi dok. br. 1 i 2.

⁵ Na prostorijski oko Gračanice dejstvovala je Prva majevička brigada. Vidi dok. br. 1.

⁶ Zubčići

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 3 OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU IMOTSKOG, PROZORA, JABLANICE I KONJICA¹

ZAPOVJEDNIČTVO

6. oružničke pukovnije

J. S. Broj: 3048/taj

— — — — —
— — — — —

U Mostaru: Dnevno izvješće od 3.
listopada.—

- 1.— GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
- 2.— MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST (ODSJEK X.) ZAGREB
- 3.— ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA (GLST) SARAJEVO
- 4.— ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE ČAPLJINA
- 5.— SS DIVISION „PRINZ EUGEN“ ABT. 1-C MOSTAR

(Oznake po karti: 1:100.000)

29. rujna u 0500 sati jedna grupa neutvrđjene jačine naoružanih partizana iz sela Kozice (19 km j. od Imotskog), zaposjela je selo Slivno² (11 km j. od Imotskog). Svoje predstraže izturili su bili na Jegulju kota 716, Zminjač kota 689 i Velim (4 km j. i. i. od sela Slivno), te sa ovih postava izvršili su napad na našu stožernu sat I. domdo pukovnije. Borba je trajala do kasno u noć tog dana, a naše snage su bile podpomognute i topničtvom iz Imotskog. Ubijen je 1 partizan, a 4 zarobljena. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Partizani su se po neuspjelom napadu povukli u smjeru sela Krstatiće (10 km j.z. od Imotskog).

Razvidjanjem je utvrđeno, da se u selu Crni Vrh, (24 km s. z. od Konjica), nalazi stožer Konjičkog partizanskog odreda sa jednom skupinom od oko 350—400 naoružanih partizana.³

U selu Šcipe (10 km i. od Prozora) nalazi se stožer Ramskog partizanskog odreda.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15 17—1, k. 105.

² Odnosi se na jedinice Devete NOU divizije. Vidi dok. reg. br. 24, k. 842, arhiva Vojnoistoriskog instituta.

³ Na ovom sektoru nalazio se Mostarski bataljon i Ramski NOP odred kao i jedan bataljon Devete NOU brigade. Vidi dok. br. 19, 38 i 56.

U selu Kute (9 k m i. od Prozora), nalazi se stožer za oba ova odreda sa zapovjednikom Osmićem Muharemom iz Konjica. Partizani vrše prisilnu mobilizaciju muških a dobrovoljno ženskih osoba od 18—35 godina starosti. Obe ove skupine očekuju dolazak tri krajiške partizanske brigade⁴ iz predjela Travnik.

Partizanske predstraže nalaze se u selu Seonica (5 km s. od Ostrošca) i selu Gorani (6¹/₂ km s. z. od Ostrošca).

Namjera im je, da izvrše napad na željezničku prugu u predjelu Konjic—Jablanica.

Stanje izmedju milicionera Kule Fazlagića i četnika iz Gackog i dalje zategnuto. Počele su prietnje i otimačine od strane pojedinih milicionara, te se očekuju nemili događaji. U Gackom nema naših niti savezničkih oružanih snaga, nego samo oružništvo. koje neće moći uzpostaviti red u slučaju napadaja koji predstoji. Kotarska oblast nije odpočela djelovati. Potrebna je žurna vojnička pomoć. Vodnom zapovjedniku izdao sam nalog preko voda Nevesinje da u granicama mogućnosti nastoji povratiti zapt kod milicionara, kako bi se izbjegli neredi većeg obima.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

8. X. 1943

(M. P.)

Dozapovjednik, pukovnik:
Muharem Aganović
Aganović

⁴ Vidi dok. br. 38 i 56.

IZVJEŠTAJ ČETRNAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 4
OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA BI-
LEĆU I O SITUACIJI NA PODRUČJU JUGOISTOČNE
HERCEGOVINE¹

14. PJEŠAČKA PUKOVNIJA

Op. Br. 1181/taj.

U Trebinju, dne 4. X. 1943. g.

Predmet: Stanje Trebinje.

ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE—ČAPLJINA.—
NJEMAČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU ODSJEKA MECKELBURG
—DUBROVNIK

(Hotel Excelsior).

MJESNOM ZAPOVJEDNIČTVU DUBROVNIK.
SASTAVAK.

Stanje dne 4. X. 1943. u 12.30 sati:

1. — Jučer 3. X. javlja Bileća da izgleda da su partizani odstupili prema sjevero zapadu u pravcu Ljubinja i Stolca. Zatim da se vodi borba između četničkih dielova kod Velimlja i Vilusa. Istog dana u 2000 sati izvještava Bileća da je stanje dobro i da nema naročite opasnosti, jer da su partizani krenuli prema planini Sitnici.

U toku noći na 4. X. nije bilo naročitih događaja niti izvještaja.

2. — Danas 4. X. u 1000 sati javlja satnik Uljarević Kosta, četnički zapovjednik u Bileći, da partizani jačine oko 1000 ljudi napadaju na Bileću sa sjeverozapada i da su doprli do s. Podosoj i Tuhor² (747). U borbi su četnici i njemački vod iz Bileće. Traži žurnu pomoć.

Ovo je odmah javljeno njemačkom zapovjedništvu odsjeka u Dubrovniku, koje je odgovorilo da će odmah uputiti Bileći pojačanje.

U 1100 sati potražuje Bileća opet žurnu pomoć, jer da su partizani uspjeli da pridju gradu Bileći sa sjeverozapadne strane gdje se spuštaju niz padine.

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 51'16—1, k. 105.

² i ³ Vidi dok. br. 25.

U 1130 sati javlja Bileća da su partizani zauzeli Modropac (741), Sukorovu Mahalu i Tuhor (747), odakle nastupaju prema Vodenoj Gradini i Toriću.³

U 1200 sati javlja kapetan Uljarević. da se vodi ogorčena borba u Čepelici i da postoji opasnost za most preko Čepelice i cestovnu vezu za Trebinje. Traži žurnu pomoć i veli da se tamošnje slabe četničke i njemačke snage neće moći održati ako brzo ne stigne pomoć.

O svemu ovome izvješten je brzoglasom zapovjednik njemačkog odsjeka Meckelburg, koji zapovjeda da se branioci oko Bileće održe do dolaska pojačanja koje je već na putu za Bileću.

U 1300 sati nema više brzoglasne veze između Trebinja i Bileće. U isto vrijeme javlja jedan četnik da partizani kvare put između Moska i Klenka. O ovome izvješteno njemačko zapovjedništvo odsjeka u Dubrovniku, koje odgovara da je pomoć već krenula i da se pri prolazu kroz Trebinje obavijesti i upozori na prisutnost i rušenje puta od strane partizana kod Moska.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK
(M E S I Ć)

Mesić puk.

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 4 OKTOBRA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV I O NJEMAČKO-ČETNIČKOJ SARADNJI U HERCEGOVINI I NA PODRUČJU DUBROVNIKA¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48-Taj-43.— Sarajevo, dne 4. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
3. listopada 1943. godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED
X.— ZAGREB
- 3) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU BOS-
SNU G. ŠANDOR BENAK — BANJA LUKA
- 4) OBĆE ZAPOVIEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 5) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942, broj 150604/42, čast mi je podneti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 3. listopada 1943. godine.—

Jučer su partizani zauzeli Livno,² te su pucali na jedan naš zrakoplov, koji je vršio izvidjanja.

Dielovi posade zauzete Tuzle probili su se preko Zvornika i prešli u Koviljaču—Srbija. Drugi dielovi posade su se navodno povukli prema jugu. Zapovjednik njemačke posade pukovnik i jedan častnik nestali. Mjesto Živinice kraj Tuzle je obkoljeno. Navodno se u Tuzli nalazi 5 partizanskih brigada.

Partizani su prekinuli cestu kod Kobilje Glave prema Kiseljaku.

Jake partizanske postrojbe nalaze se na utvrđenim postavama na visovima sjeverno od Prozora. Tvrdi se da se partizani prikupljaju u ovom kraju za napad na Ostrožac i željezničku prugu prema Mostaru. Nedaleko od Mostara, osobito sjevero-zapadno nalazi se više partizanskih skupina.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38 3—1, k. 198.

² Livno su oslobodile: Treća proleterska brigada, jedinice Četvrite divizije i Prva dalmatinska brigada. Vidi dok. br. 15.

³ Vidi dok. br. 19, 38 i 56.

Noćas odbijen slabiji partizanski napad na Travnik i Turbe.

Visovi oko Višegrada su zaposjednuti sa četnicima. Četnička glavnina se povukla prema Rudom navodno da odbije partizanski napad. Četnici napali Medjedju, spalili željezničku postaju, ložionu, skladišta i razrušili 60 m. pruge između postaje Medjedja i Ljučevo.

Prema podacima, koje mi je donio pouzdanik iz Hercegovine, Nemci suradjuju sa četnicima i iste plaćaju 500 kn. dnevno i davaju im hranu. Isto tako suradjuju i sa četnicima u predjelu Dubrovnika, a i u samom Dubrovniku imade naoružanih četnika. Protiv četničke djelatnosti i prisilnoga odvodjenja i ucjenjivanja svieta ništa se ne poduzima. Sve ovo još više zabrinjuje naš svjet.

Danas ima da stigne u Sarajevo Glavar za gradjansku upravu g. Ministar ing. Frković, kojega ću o svemu ovome izvestiti i zamoliti ga za posredovanje kod Njemačkih zapovjednika kod kojih i ja neprestano predočavam, ozbiljnost prilika i pogibelj, koja može da nastane od četnika kao i od partizana.

U samom gradu Sarajevu vladao je podpun red i mir.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE U MOSTARU OD 5 OKTOBRA
1943 GOD. O ZAUZIMANJU LIVNA I DUVNA OD STRANE
JEDINICA NOV I O DISCIPLINI KOD USTAŠKO-DOMO-
BRANSKIH POSADNIH JEDINICA¹**

Nezavisna Država Hrvatska
VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU

Prez. Broj: 1817/43. Mostar, dne 5. listopada 1943.

Predmet: Zauzeće Livna i Duvna
po partizanima.

- 1.) MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA —
Tajništvo Ministra
2.) PREDSJEDNIČTVU VLADE (G. Dr. Vrančiću) —
ZAGREB
3.) GLAVARU GRADJANSKE UPRAVE — BANJA LUKA

U noći od 1 na 2. listopada zauzeli su partizani Livno i Duvno, nakon što je naša posada oba ova mjesta napustila.²

Izbjeglice tvrde, da su u noći upozoreni, da će Livno biti odmah napušteno te su morali na vrat na nos pobjeći bez da su išta sa sobom poneli.

Tvrđi se, da nije u gradu pružan nikakvi otpor, te da je cjelokupna posada napustila Livno, da nije ispaljen niti jedan naboj.

Ne ulazim u kritiku vojničkih podhvata, jer nisam pozvan, da o tome dajem svoj sud, ali me iznenađuje to da već drugi put biva napušteno Livno tako naglo i neočekivano, da je čitava imovina koliko državna toliko pojedinačna dopala partizana.

Ovde se govori da su navodno Njemci savjetovali, da se Livno napusti bez borbe. S druge strane njemački zapovjednik g. general Oberkamp³ i pukovnik Schmidhuber⁴ zgražali su se pred potpisatim kako je moguće, da je naša posada bez borbe napustila Livno i u bijegu se povukla do Posušja.

Kako sam napried naveo, nije na meni da davam sud o ovim stvarima, ali bi trebalo da se jedanput nadje netko i ispita, da li su opravdani ovi prigovori njemačkih časnika ili nam se nešto neopravdano prebacuje.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog Instituta pod reg. br. 26 14, k. 192.

² Vidi dok. br. 14 i 16.

³ Karl, komandant Sedme SS „Princ Eugen“ divizije

⁴ August, komandant Četrnaestog SS pješadijskog puka. Bio 1944 god. komandant Sedme SS „Princ Eugen“ divizije i unapređen u čin generalmajora. U završnim operacijama 1945 god. naša vojska ga zarobila. Naše vlasti ga osudile na smrt kao ratnog zločinca.

Potrebno je svakako ustanoviti tko je kriv da se ne može zavesti stega kod ove posade koja ima sve uvjete da bude poslušna i odvažna vojska. Čuli su se još prigovori, da je posada u Livnu i Duvnu razpuštena, raskalašna, da među momcima nema nikakve stega, te da momci ne poštuju časnika, a da se dočasnici i časnici ne brinu dovoljno za svoju momčad.

Pad Livna i Duvna bolno je odjeknulo u ovim krajevima. Narod na ovaj način gubi vjeru u svoju vojsku i u svoju upravu. U Mostar pristižu izbjeglice koji već po treći put napuštaju svoja ognjišta.

Sa strane župe poduzeto je sve, da se ovim biednicima pomogne i olakša njihov užasan položaj. Isto tako zamoljene su za pomoć njemačke vojne vlasti, te se dosad naišlo na razumevanje.

Ovi neuspjesi kao što je bilo u Livnu i Duvnu mnogo više štetuju politički, nego vojnički.

U prvom redu slabi se vjera kod našeg naroda, ugrožava se živote i imovina najčestitijih naših državljana, a s druge strane, ruši se naš ugled kod saveznika kao i kod naših neprijatelja. Naši neprijatelji iskorišćavaju ove događaje, da nas ocrne kod njemačkog zapovjedništva, jer da nijesmo u stanju braniti dva najprivrženija kotara.

Sa strane župe moli se, da se dobro ispita radi čijih se pogrešaka ovo dogodilo, pa da se svatko pozove na odgovornost. Nadalje se moli, da se od zgrade do zgrade nadzire sve naše domobransko ustaške posade, pa da se ustanovi, da li se vojska pošteno obskrbljuje hranom, da li se vojnici stalno podučavaju i vježbaju, da li se čuva oružje i strijeljivo, da li časnici i dočasnici vrše uredno svoju službu, pa da se odstrane od vojske oni koji pijančuju i kartaju i koji provode dane i noći sa sumnjivim ženama umjesto da vode brigu o povjerenoj im momčadi.

Pogotovo pak moralo bi se dobro voditi nadzor kod vojske i oružništva, da se eliminišu svi oni mlohavci, šverceri kao i oni koji za svakog osjećaju više nego za svoju državu.

Dosad se je više puta dogodilo, da su se pojedini vojnici i oružnici vrlo kukavički ponijeli pred odmetnicima, ali da ti isti znaju biti vrlo neučtljivi i surovi spram mirnih državljana.

Ako se kod vojske i oružništva ne zavede pravo hrvatsko domoljublje, ako vojnici i oružnici ne budu zdušno i pošteno ispunjavali svoju dužnost onda ćemo doživiti još teža razočarenja nego što je bilo Livno i Duvno.

ZA DOM SPREMNI!

VELIKI ŽUPAN:
(Petar Zlatar)

OBJAŠNENJE ČETVORTE GORSKE PUKOVNIJE OD 6 OKTOBRA 1943 GOD. U VEZI SA ZAPOVIJEŠĆU NJEMAČKE KOMANDE ZA JUGOISTOK O POSTUPKU SA RATNIM ZAROBLJENICIMA NA TERITORIJI NDH¹

4. GORSKA PUKOVNIJA

K. broj 520/taj.

Pakrac, 6. listopada 1943.

Prepis

Predmet: Postupak sa zarobljenicima.

I. II. i III.—XI. Ust.-bojni.
13. sati lakih pješ. topova.
15. stožernoj sati.
Sastavak.—

Zapovjedništvo 4. gorskog zdruga Odjel Ic sa brojem 91/taj. dostavio je sljedeće:

Vrhovno zapovjedništvo oružanih snaga sa brojem 3408/taj. od 18. VIII. 1943 godine Odjel WEST.-Op-H-. dostavilo je sljedeće:

Radi objašnjenja dvojbi koje su nastale sa zapovješću o postupku prema zarobljenicima zarobljenim u borbama sa odmetničkim bandama na Iztoku i Jugu-Iztoku, izdate su u sporazumu sa državnim zapovjednikom SS. postrojbe i glavnom Njemačkog redarstva sljedeće smjernice pod Br. 4 ove zapovjedi:

1. — Kao sa ratnim zarobljenicima postupa se sa svim pripadnicima bandi koji su se u neprijateljskim uniformama ili u civilu za borbe predali ili bili zarobljeni. Zapovjedno poglavarstvo ili mjestno vojno zapovjedništvo odredit će po volji prema *svagdašnjim prilikama*, dali će se postupati sa zarobljenim osobama na neposrednom ratnom borbenom području — kao sa ratnim zarobljenicima ili ne, a kojima se nemože dokazati nikakva borbena djelatnost protiv nas, ali su osumnjičeni kao banditski pomagači.

2. — Od postupka kao sa ratnim zarobljenicima izuzimaju se:

---

¹ Fotokopija ustaško-domobranskog prijevoda, pisanog na mašini nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 84—4, k. 107.

a) Pripadnici bandi koji su se bez borbe sa ili bez oružja bez obzira u kakvom odijelu — predali Njemačkoj ili kojoj savezničkoj vojsci.

S takvima se postupa kao sa prebjeglina:

b) Pripadnici bande koji se zarobe u Njemačkoj ili koje savezničke vojske uniformi — ne prebjezi — takvi se nakon potrebnog ispitivanja strijeljaju.

3. — U naročito podmuklim prestupcima — djelatnostima — bandita i njihovih pomagača su zapovjednici u rangu najmanje zapovjednici divizija opunomoćeni narediti da se nitko ne zarobljava t. j. da se zarobljenici i pučanstvo na području borbe smije streljati.

Bez naročitih zapovjedi rukuje mjestni zapovjednik na vlastitu odgovornost.

*Glavar vrhovnog zapovjedništva
oružanih snaga — general —
— Keitel — v. r.*

Dodatak gl. zapovjednika Jugoistoka: Br. 4 stroj glasi:

4. — Oni muški zarobljenici zarobljeni u borbama sa bandama na operativnom području, vojnom području, na području Istočnog komesarijata generalnog guvernera i Balkana u starosti od 16 do 55 godina smatrat će se u buduće ratnim zarobljenicima. Isto vrijedi i za muškarce u novo osvojenim područjima istoka. Oni se moraju dovesti u zarobljeničke logore i odavde odpremiti na rad u Njemačku.

Glavni zapovjednik Jugoistoka.

—O+Kdo. H. Gr. F.—

Ia Id br. 9543/taj.—

Preveo na Hrvatski sa Njemačkog poručnik Videc.

Prednje se dostavlja radi znanja.—

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK:

(Julijo Fritz)

Fritz v. r.

212/Taj.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 6 OKTOBRA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU LIVNA I DUVNA OD STRANE JEDINICA NOV¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. broj 1301/Taj.

S A S T A V A K

U Sarajevu, dne 6. listopada 1943.

Predmet: Zauzeće Livna i Duvna
po partizanima.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA (Sig. Odjel)
ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU III ZBORNOG PODRUČJA SARAJEVO
ORUŽNIČKOM KRILNOM ZAPOVIJEDNIČTVU JAJCE u
TRAVNIKU

Zapovjednik oružničkog voda Bugojno iz Posušja krugovalnom brzojavkom javlja:

„2. listopada 1943. partizani su zauzeli Livno i Duvno.² Pod pritiskom partizana V djelatni ustaški združak iz Livna i oružnički krstareći odjeli Livno, Glamoč i Duvno povukli se u Posušje (24 km jug. istoč. od Livna). U borbi kod Duvna nestao je 1 oružnik iz krstarećeg odjela Duvno i 3 oružnika iz krstarećeg odjela Livno. Jačina partizana oko 5.500 naoružanih tenkovima, topovima i većim brojem bacača mina. Glavni vodja partizana je Vice Buljan kojem su se pridružili Talijani i četnici.“

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik
Camil Osmanagić
Osmanagić s. r.

1301/43

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 553—2, k. 149.

² Duvno je oslobodila Prva proleterska brigada, a Livno jedinice Četvrte divizije, Treća proleterska i Prva dalmatinska brigada. Vidi dok. br. 14, 15, 16, 182 i 183.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DOMOBRANSKE BOJNE U GACKU OD OKTOBRA 1943 GOD. O AKCIJAMA I BORBAMA JEDINICA NOV NA PODRUČJU GACKA¹

*Zapovjedništvo Dom-do bojne Gacko
Broj: 143/tajno*

Izvještaj o djelovanju i
radu Dom-do bojne u mje-
secu kolovozu 1943.—

Zapovjedništvu 6. oružničke pukovnije

M o s t a r

24-VIII-1943 pojavili su se partizani u kotaru Gatačkom u jačini od 450—500 ljudi.² Poslije razbijanja 3. divizije oko Lebršnika, Vratara i Čureva izgleda da su se vodje partizana povratili u svoje nadležne kotareve da bi u zgodnom momentu podigli ustanak. Tako su uličili kao zgodu Badoljovu nevieru i mobilisali su svoje i njima naklonjeno ljudstvo i otpočeli akciju. Provalili su od Lebršnika u južni dio Gacka i u selu Starim i Novim Dulićima zalogorovali su na zgodnom mjestu pod planinom Sominom.

Akciju protiv partizana otpočela je njemačka kompanija iz Gacka sa 300 momaka iz naše Domdo bojne. Akcija je otpočela istočno od Kule³ preko Pustog Polja, Dobrelja i Dahanica⁴ do sela Kazanaca. U tome selu dobila je momčad Domdo bojne zadatak da pregleda Sominu planinu i selo Hanta⁵ prema Bileću, a njemačka kumpanija pošla je na sjever preko Lipnika na Gr-gurevu baru⁶ i Krivodol⁷ u Pivi. Momčad Dom-do bojne nijesu imali u ovim operacijama gubitaka. Nijemci su imali oko 20 mrtvih.

¹ Original, pisan plavim mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoisto-riskog instituta pod reg br 45 17—2, k 105.

Na dokumentu nema datuma, ali je na sprovednom aktu Zapo-vjedništva 6 oružničke pukovnije stavljen 6 oktobar 1943 godine.

² Na ovom sektoru nalazila se Deseta hercegovačka NOU brigada. Vidi tom IV knj. 16, dok. br. 15.

³ Kula Fazlagić

⁴ Danići

⁵ Korita

⁶ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

⁷ Krivi Do

II. Raspršeni partizani sakupljaju se u selu Bodeništima⁸ kod glasovite kote Dobrovrh⁹ i opet otpočinju akciju 1-IX-t. g. — Akcija započeta ovaj put vodila se u pravcu sela Bodežišta oko Dobrovrha i Borča, a u kojoj učestvuju pored 60 njemačkih vojnika 40 četnika i 160 momčadi Dom-do bojne. — Očišćen je ovaj put sjeverni Gacka, ali naša bojna imala je 4 mrtva i 2 ranjena. Među poginulim je i barjaktar Dom-do bojne Ahmo Čustović. — Ovaj naš teški gubitak nanijeli su nam partizani najordinarnijom prevarom. Obukli su odijela njemačkih vojnika, šljemove i oružje i došli do naše patrola razgovarajući se nje-mački. Naši uvjereni da su to Nijemci prišli su im i rukujući se s njima i ne sluteći nikakvo zlo i pustili da partizani obučeni u njemačka odijela naprave oko njih krug i razgovor je počeo dalje. Najednom su njima iz pozadine prišla 4 partizana sa petokrakom zvijezdom na kapi i oni su se umiješali u razgovor i najzad zavicali našim da polože oružje. Koliko je to bilo iznenađenje za naše borce kad su uvidjeli u kakvom su se čudu našli. S izguljenim noževima jurnuli su na partizane, probili obruč oko sebe i potrčali niz Dobrovrh. Četvorica naših boraca među njima i barjaktar pogiboše i ostaviše svjetao primjer kako se služi domovini i brani njena čast. Ovo sveto junaštvo naših boraca na Dobrovrhu 6-IX t. g. nema primjera. Nijemci su imali 2, četnici 4 mrtva borca. Sutradan svi Nijemci su ostavili Gacko i otišli u Nevesinje. U Gacku je ostala Dom-do bojna sa četnicima.

III. Partizani sada smišljaju nov plan da predobiju u svoje redove sve pravoslavno žiteljstvo u cijelom gatačkom kotaru. Oni obećavaju tome narodu da će napasti muslimanska mjesta Gračanicu varoš Gacko, i najzad Kulu. Obećali su pravoslavcima da opljačkaju ta mjesta potpuno. i najzad da ih zapale. 80—90% četnika uskače u njihove redove. Milorad Popović odstupa iz četničkog sela Miholjača 9-IX — kroz Gacko sa 42 četnika, koji su mu ostali vjerni i odlazi u Fojnicu. U Gračanici se zadržaje 2 sata i obećaje pomoć s boka našim borcima u selu Gračanici. Sutradan počinje partizanski napad na selo Gračanicu u 6 sati.¹⁰ Partizanske rulje pojačane domaćim četničkim odredima jurišaju na selo Gračanicu. Jurišaju sa 2 bacača i mnogo teških i lakih strojnica. Vatra je bila strašna, a kako je Gračanica bila pod visokim brdima skoro u polju nije joj se pomoć mogla dati iz Kule nikako. Bacači su gađali direktno u selo ali su se naši borci držali hrabro u Gračanici, sve do 3 sata poslije podne.

⁸ Bodežište

⁹ Dobri Vrh

¹⁰ Napad na Gračanicu i Gacko izvršila je Deseta hercegovačka NOU brigada.

U 3 sata narod se povlači iz Gračanice koristeći nisku obalu rijeke i kao zmija u dugoj liniji pod kišom kuršuma povlači se u Kulu, a za njom borci noseći ranjene. Mrtvih nije bilo. U selu su ostala 2 naša sakata čovjeka, koji su prepoznali dojučerašnje četnike kako su sada navalili u selo, sa stotinama žena i djevojaka da pljačkaju po Gračanici žito, mrs, haljine i ostalo. I zbilja partizani su odbijali pomoć pod selom od Kule, a u selo je navalila rulja koja je nosila iz kuće sve, slagala na gomile i odgonila na kolima i konjima u srpska sela. U 8 sati sva je Gračanica zapaljena. Gračanica uvita u dimu i plamenu izgledala je kao plameno more i budila u Kuljanima srdžbu. Nije bilo govora o ostupanju u planinu i ostavljanju domova i porodice i prepuštajući ih na milost i nemilost rulji koja od Gračanice napravi zgarište. Ne, niko ne smije stupiti iz Kule — glasila je zapovijed. I zbilja da je došlo do navale, neprijatelj bi došao kao nekad u Kartagi na samo zgarište. Kuljsku odlučnost opazio je neprijatelj sa svojim delegatima. Naime 11/IX poslao je u Kulu neke pregovarače koji su tražili da se Kula priključi partizanima obećavajući brda i doline, i sve ljepote ovoga i onoga svijeta. Kuljani su rekli „Ne“. Ne nikako s vama i ako dodjete nećete živi otići. Plan obrane bio je ovakav: Žene i djecu sklonili u kuće sa stokom. Ne napuštati živi položaje i ništa više. — Muški odgovor Kuljana neprijatelje je naveo na razmišljanje i rezonovao je ovako: Imamo 500 boraca, među njima 180 proletera, još 400 novopridošlih bivših četnika i četničkih ulizica. Svega 900. Kuljana ima u Dom-do bojni 500 i 150 milicionera odlučnih da u obrani Kule izginu. I mirovali su sve do 16-IX. — Toga dana su potajno prikupili sve svoje snage u selu Pržinama i Stepenu prije zore tako da bi odatle jurnuli na najjaču poziciju Šarića Grede, koja brani Kulu sa istočne strane. Dok su se tako pripremali za napadaj, pojavio se je jedan njemački kamion sa 1 motociklom, sa Kobilje Glave pravo na Stepen. Kula je bila sva na nogama u zoru, jer je po fenjerima i dovikivanju straža opazila kretanje partizana. Još dok se kamion spuštao polako niz Kobilju Glavu glasnici su sa Šarića Grede pronijeli glas „Eto Nijemaca.“ — Sve naoružano jurnulo je na Šarića Grede a pravo na Stepen, jer su već partizani napali Nijemce u kamionu. Tako su se slučajno 16-IX — našli na Stepenu Kuljani i partizani da podijele mejdan. Nastala je vrlo jaka pucnjava s obje strane stepenskog klanca, a u klancu dolje iznenadjeni Nijemci vikali su Milic..., Milic..., Deutsch..... Pucnjava je trajala kratko i sada se vidjelo kako partizanske grupe brzo odstupaju na jug prema Kobiljoj Glavi a gdje su ih dočekali slabi odredi bilečkih četnika, koji su se razbježali prema Bileći. Kuljanima je sada odahnulo jer su uvidjeli da su par-

tizani obična rulja koja se razbježi čim se muški dočeka. Poni-
nijeli su 3 ranjena i liječili ih. Sutradan odkotrljali su se kao
u klupku partizani i četnici, bijući ljuti boj niz Korita sve do
Bileće. 22/IX ušla je Kuljska memčad u Gacko iz kojega su se
partizani na vrat na nos izvukli.

Zapovjednik Dom-do bojne
nadporučnik: **Krvavac Ćamil**

BR. 187

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORU- ŽNIČKOG KRILA MOSTAR OD 6 OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU HERCEGOVINE¹

ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA

Br. 1949/taj

6 listopada 1943.

Mostar

Tajno

Predmet: Doglasno izvješće
za minulih 15 dana.

- 1.— ZAPOVJEDNIČTVO 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
- 2.— VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE HUM
- 3.— ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI MOSTAR
- 4.— ZAPOVJEDNIČTVU MJESTA MOSTAR
- 5.— ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA: SARAJEVO,
TRAVNIK, OMIŠ I DUBROVNIK.

Temeljem odredaba privremenog uputa za rad i organiza-
ciju izvještajne službe u vojsci i zapovjedi Vrhovnog oružničkog
zapovjedništva J. S. Br. 321/taj. od 31-VII-1941. podnosim do-
glasno izvješće od 20. rujna 1943. do danas.

I OBČA UNUTARNJA SITUACIJA

1. — *Raspoloženje naroda:*

Pučanstvo je još uvijek pod utiskom događaja u vezi sa
izdajničkim stavom Italije. Poraz Italije i priključenje Dalma-
cije i djelova Istre Hrvatskoj državi naišlo je na veliko zadovolj-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 19 10—1, k. 157.

stvo ovdašnjeg pučanstva. Stanoviti krugovi koliko su zadovoljni ujedinjenjem svih Hrvatskih krajeva u nezavisnu Državu Hrvatsku, toliko ih baca u brigu sudbina države koja je obkoljena stranim i unutarnjim neprijateljima. Unutarnji neprijatelji usredotočili su sve sile protivu obstanka države, tako da su neki opredijeljeni Hrvati prigeli glave i zauzeli stav izčekivanja, a napustili svoj izraziti stav hrvatstva.

Grkoistočnjaci su bez razlike zakleti neprijatelji hrvatstva, i pozornošću prate međunarodne događaje. Uspjehe Engleza i Amerikanaca na bojištima smatraju svojim oslobodjenjem i zidanjem velike Srbije. Pozivima naših vlasti za domobranstvo, ne odazivaju se, već naprotiv reagiraju prijetnjama što se prirukavaju za hrvatsku vojsku. Na području kotara Nevesinje, podijeljeni su na dvije frakcije: četničku i partizansku i zametnuli međusobnu borbu. Četnici pod vodjstvom Petra Samardžića² u borbi protiv partizana koje predvodi Dušan Brstina, uživaju potporu njemačkih vlasti.

2.— Četnička akcija:

Četnici su pritajani, premda formalno rastureni održavaju međusobne veze kako nebi bili iznenadjeni događajima. Aktivni su oni u Nevesinju koji pripadaju grupi Petra Samardžića i bore se protiv partizana.

Kao važniji događaji iznose se:

25-IX-1943. zametnuta je borba u selu „Biograd“ (6 km. južno od Nevesinja:) između pravoslavnog stanovništva t. j. četnika pristalica Petra Samardžića i skupine partizana koje predvodi Dušan Brstina. Borba je trajala od 2100 do 0300 sata. Četnici su imali 3 ranjena, a kod partizana su gubitci nepoznati.

28-IX- u 1730 sati na putu između Dobrog Polja i Fojnice (: 10 sjev. zap. Gacka:) kotar Gacko, četnici su skinuli iz samovoza milicionera Fehima Šakovića iz Gacka. Istog su zlostavljajući odveli u nepoznatom pravcu, za čiju se sudbinu nezna. Među napadačima pripoznat je četnik Vukašin Bratić iz Dobrog Polja. Vod Nevesinje izvjestio je njemačko zapovjedništvo radi preduzimanja mjera.

Pukovnija brzoglasno izvještena od strane voda Nevesinje.

28-IX- pravoslavni sveštenik iz Mostara, Vukan Ružić presao je preko sela Bijelo Polje, i otišao u selo Zimlje (:27 km sjev. ist. od Mostara:) gdje je održao sastanak sa četničkim kapetanom Milutinovićem i poručnikom Ristom Greda. Pretpostavlja se da je na sastanku bilo govora o podizanju ustanka od strane Srba.

Nadležne vlasti su izvještene.

² Četnički komandant u Nevesinju

2.— O komunizmu:

Ovaj hvata sve više korieni e pojačava opasnost. Ovo se opaža u jačoj mjeri od kapitulacije Italije. Ispravni Hrvati strahuju i obezglavljeni su pred opasnosti pobunjenika, nemajući samopouzdanja pred sutrašnjicom, pa oni slabijeg duha pridružuju se partizanima misleći naći se zaštićenijim u slučaju poraza sila osi i tako redovi partizana postaju jači i djelatniji.

Kao važniji događaji zabilježeni su:

15-IX-oko 2100 sata grupa partizana napala je mjesto Bradinu, kotar Konjic. Posada je primila borbu i partizane nakon kraće borbe odbila. Gubitaka na nijednoj strani nije bilo.

16-IX-oko 80 partizana pod vodjstvom Salke Fejića iz Mostara,³ došlo je u selo Glavatičevo, (:32 km. juž. od Konjica:) kotar Konjic. Isti nisu preduzimali nikakvih represalija.

Postaja Konjic izvjestila je nadležne:

17-IX- 2350 sati, oko 400 partizana upalo je u mjesto Ostrožac,⁴ kotar Konjic, te munjevitim naletom zauzeli 2 najglavnija bunkera koji su dominirali nad Ostrožcem. U prvom bunkeru uhitili su 8 domobrana-strojničara sa 2 strojnice, 1 strojnom puškom i 1 lakim bacačem a u drugom bunkeru uhitili su 15 domobrana sa strojopuškom i 1 malim bacačem.

Sa željezničke postaje potisnuli su stražu i zapalili 2 vagona. Oružnici postaje Ostrožac sa djelovima domobranstva, zauzeli su na čuvanje 2 mjestna mosta i boreći se iste sačuvali od uništenja. Istom prigodom partizani su opljačkali iz mjestne pošte 20.000 kn. gotovog novca i neke pakete. Opljačkali su ured mjestnog zapovjedništva, te stanoviti dio državnih i privatnih stvari iz oružničke vojarnje u Ostrožcu. Nakon dolazka oklopljenog vlaka, partizani su napustili Ostrožac i pri tome odveli 40 domobrana, 2 željezničara sa 2 strojnice, 2 strojopuške, 2 mala bacača, 27 pušaka, 4 sanduka naboja za strojopuške i 7 domobranskih konja. U borbi koja je trajala od 0230 sati, ostao je mrtav jedan partizan, dok na strani oružnika nije bilo gubitaka.

Pukovnja i nadležni izvještjeni pod ovdašnjim brojem 1458/taj.

17—18. rujna 1943. po mjestu Ljubuški, rasturani su partizanski letci raznih primjeraka i sadržine. Letci su upereni protivu fašizma i Njemačke. Pozivaju se pristaše⁵ bivše HSS da se grupišu u redove partizana i sa puškom u ruci istjeraju okupatori.

³ Odnosi se na Mostarski bataljon.

⁴ Odnosi se na jedinice Ramskog NOP odreda Četvrtog bataljona Devete NOU brigade. Vidi dok. br. 19 i 38.

⁵ Vjerovatno pristaše (pristalice)

Postaja Ljubuški pod br. 551/taj. izvjestila je pukovnicu.

18-IX- oružnici postaje Vitina obilazeći reon naišli su na putu između sela Veljaka i Vojnića jedan komunistički letak pod naslovom „Narodu Ljubuškog kotara“. U letku se prikazuje [s]lom Italije pod udarcem slovenske braće „Rusa“ i naglašava skoru propast Njemačke. Pozivlje narod u borbu protiv okupatora.

Postaja Vitina pod br. 458/taj. izvjestila je pukovnicu.

23-IX- prilikom odlaska mladića na stavnju iz Ljubuškog za Mostar, Hadžalić Ibro i Šuhalić Huso iz Ljubuškog pjevali su nedozvoljene pjesme: „Hajmo braćo muslimani zovu nas partizani, ja odlazim u domobrane a za 2 dana u partizane“ itd.

Postaja Ljubuški izvjestila je pukovnicu i nadležne.

28-IX- oko 2400 sata jedna skupina partizana minirala je most na rieci „Suvaja“ između sela Postranja i Proložca (:6 km. zap. Imotskog:). Most je onesposobljen za promet. Njemačke ni naše postrojbe nisu preduzimale akcije protiv ovih bandita.

27-IX- njemačke vojne vlasti u Imotskom uhitile su 1 muškarca i 3 ženske u Imotskom, pod sumnjom da su stali u vezu sa partizanima.

2-X- u 2200 sata oko 30 partizana napalo je selo „Krekoše“⁶ (:12 km. jug. ist. Nevesinja:). Četnici su odbili napad partizana i u borbi je jedan četnik ranjen, a gubici na drugoj strani su nepoznati.

Vodni zapovjednik u Nevesinju izvjestio je nadležne brzo-glasom.

3-X- oko 100 partizana napalo je selo „Šipoši“⁷ (:16 km. jug. zap. od Gacka:) kotar Gacko. Četnici vode borbe sa partizanima. Nijemci iz Nevesinja pošli su četnicima u pomoć.

Vod Nevesinje izvjestio je nadležne brzo-glasom.

29-IX- u 0500 sati, jedna grupa partizana napala je stožernu sat 1. domdo pukovnije između mjesta zv. „Babice i Jegulje“ trigometrička toč. 716 i 693 (:10 km jugoist. Imotskog:). Partizani su pomoću prispjelog topništva iz Imotskog protjerani u pravcu sela Krstatiće (:zapadno Imotskog:). Borba je trajala do kasne noći. U borbi su uhvaćena 4 partizana a jedan partizan poginu. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Postaja Sovići izvjestila je pukovnicu.

..— *Akcija rad i kretanje sumnjivih osoba, tuđinskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:*

Nije zapaženo.

⁶ Vjerovatno Krekovića

⁷ Sipačno

5.— *O prilikama prehrane i prometa:*

Prehrana za sada je snošljiva i zadovoljava. Hrvatsko življe kotara Nevesinje, izvozi hranu za Mostar, iz straha da se Njemačke postrojbe povuku iz Nevesinja pa bi ih dostigla pljačka pobunjenika.

Prometne veze — željezničke i suhoputne gdje postoje odvijaju se redovno.

6.— *O stranoj promidžbi u narodu:*

Vrši se krugovalom iz Londona, Moskve i drugih tajnih postaja.

7.— *Odnosi vojske sa ustaškim i građanskim vlastima:*

Normalni.

8.— *Odnosi sa savezničkom vojskom:*

Dobri i korektni.

21-IX- 2200 sata u mjestu „Pregradje“ kod Ljubuškog, 2 njemačka vojnika iz nepoznate jedinice upali su u kuću Mare udove Zorić, odneli joj 3.000 kn. gotovog novca, prolili iz bureta 3 hl. vina i sobom poneli jednu flašu vina od 12 litara. Pri nasilnom ulazu u kuću, razbili su vrata, tako da su je oštetili ukupno 35.500 kn.

Istom prigodom njemački vojnici razbili su vrata na kući Blaža Zorića iz Pregradja oduzeli mu 200 litara vina, 2 pletenke-flaše po 12 litara vina, jednu novu mušku košulju, 2 ženske nove bluze, 1 prostiračrutu, 2 kotura konca, 1 brijaču britvu. 2 komada sapuna, 2 kutije cigareta, 1 kg. šećera i gotovog novca 10.000 kuna. Ukupna vrijednost 54.760 kuna.

21-IX- oko 2400 sata, zaustavio se je jedan njemački teretni samovoz pred kućom seljaka Tome Pavlovića u selu Studenci, kotar Ljubuški. Vojnici su blokirali kuću, pa mu iz dvorišta uzeli jednu svinju tešku 120 kg., natovarili u samovoz i odvezli za Ljubuški.

Oštećenici su događaje prijavili njemačkom zapovjedništvu u Ljubuškom, ali su dobili niječan odgovor, odbacujući krivice na prolazeće trupe. Oštećeni Pavlović pripoznao je kožu od svoje svinje kod jedne osobe koja je kožu kupila od njemačkih vojnika za 700 kn.

Postaja Ljubuški događaj je javila vlastima.

II. STANJE U VOJSCI I ORUŽNIČTVU:

1.— *Raspoloženje i stega:*

Kod oružnika na dostojnoj visini, a kod pomoćnih oružnika nezadovoljava. Isti su stupili u oružništvo samo da izbjegnju služenje u domobranstvu a kod oružništva primljeni iz nužde uslied malog broja oružnika.

2.— *Incidenti i neredi većeg značaja:*

Nije bilo.

3.— *Uticaoj strane izvještajne službe i neprijateljske promidžbe:*

Nadlietanje neprijateljskih zrakoplova nad našim zemljištem prosipanjem letaka i lažnog tvoriva, narod sve više pada uticaju strane promidžbe i više vjeruje u uspjeh partizana u njihovoj akciji.

4.— *Bjeganstvo iz oružništva:*

20-IX-1943. sa oružničke postaje Nova Sela, kotara Metković, samovoljno se je udaljio pričuvni domobran Ivan Bašić, rođjen u selu „Ošlje“ kotar Dubrovnik. Postaja Nova Sela za istim je raspisala potragu.

5.— *Ponašanje momčadi van vojarne:*

Po propisu.

III. VANJSKA SITUACIJA:

Nema se podataka.

IV. VAŽNIJI DOGAĐAJI:

13-IX-1943, nad područjem kotara Ljubuški u 0300 sata letio je jedan strani zrakoplov i prosipao letke na našem i talijanskom jeziku. Letci su upereni protivu naše države i saveznika.

Postaja Sovići izvjestila je nadležne.

24-IX- u 1100 sati letjela su 3 njemačka zrakoplova „Štuke“ nad područjem kotara Imotski, tako da je jedan ispod sela Gorice ispustio jednu bombu. koja je eksplodirala bez štetnih posljedica za stanovništvo.

Postaja Sovići izvjestila je pukovniku.

25-IX- u 1400 sati jedan roj domobrana povoznog sata iz Mostara, tovario je sijeno u mjestu Blagaju na vojnička kola,

pa kada su kola bila natovarena, domobran Frček Mijo potjerao je konje. Konj ispod kola bacio se je nogom i Frčeka pogodio pod lijevu sisu, tako da je isti na mjestu ostao mrtav.

Postaja Blagaj izvjestila je nadležne.

V. OBĆI ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti na području krila sa obćeg gledišta je nepovoljno, jer pobunjenici sa svih strana ugrožavaju područje. Momentano krupnijih događaja nema i za sada su prilike snošljive.

Oružničke postaje koje su svojedobno oduzete pobunjenicima još nisu obnovljene, a to su: Umoljani, Glavatičevo, Rujište, Klinja, Kruševljani, Lukavac, Rilje, Fojnica i Opuzen.

Obnovljena je postaja Bjelečić 25-IX-1943., a postaja Rogotin koja je 9-IX- od partizana rasturena, odmah je nakon par dana obnovljena.

Preseljena je u drugo mjesto: postaja Ivan u Bradinu, a Rujište u Bijelo Polje.

(M. P.)

Zapovjednik krila
dopukovnik (G. Mihanović)
G. Mihanović

BR. 188

UPUTSTVO ZAPOVJEDNIČTVA TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA OD 7 OKTOBRA 1943 GOD. O RASPOREDU I UPOTREBI OKLOPNIH VOZOVA¹

ZAPOVJEDNIČTVO
III. ZBORNOG PODRUČJA
Glavnostožerni odjel
Glst. Br. 1259/taj.

PRIEPIS.
Najžurnije

U Sarajevu, dne 7. X. 1943.

Predmet: Upotreba želj. okl. vlakova.

ZAPOVJEDNIČTVU:

- 2. gorskog zdruza,
- 2. i 6. gorske pukovnije,
- Zagrebačke konjaničke pukovnije,
- II. bojne prom. zdругova,
- XVI. i XVII. ž. str. bojne,
- Sarajevskoj posadnoj bojni,
- mjesta Sarajevo,
- 3. sati okl. vlakova.

Pred. orsa kod rav. N. D. Ž. Sarajevo.
Sastavak.

Savezno zapovjedi 369. pješačke divizije Ia Broj 1370/tajno od 2. listopada o. g. o rasporedu i uporabi željezničkih oklopljenih vlakova.—

Z A P O V J E D A M:

1.— Raspored hrvatskih i njemačkih oklopljenih vlakova ima biti prema sljedećem, počam od 3. listopada 1943. godine:

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 46'4—4, k. 149 B

Oklopni vlak	Posadno mjesto	Osigurava prugu
Ž. oklopni vlak Lisac (Fuchs)	Podlugovi	Sarajevo—Visoko (uklj.)
Ž. oklopni vlak Vuk (Wolf)	Stambulčić	Sarajevo—Stambulčić
Ž. oklopni vlak Ris (Luchs)	Konjic	Sarajevo—Rama (uklj.)
Pom. oklopni vlak Bistrica	Breza	Podlugovi—Breza
Pom. oklopni vlak Neretva	Jablanica	Rama (isklj.)—Mostar (isklj.)
Pom. oklopni vlak Zenica I	Zenica	Zenica (uklj.)—3 km. z. od Begov Hana
Pom. oklopni vlak Zenica II	Lašva	Lašva (uklj.)—Zenica (isklj.)
Želj. okl. vlak Lav (Löwe)	Kakanj	Lašva (isklj.)—Visoko (isklj.)
Želj. okl. vlak Tigar (Tiger)	Žepče	3 km. z. od Begov Hana—Zavidovići (uklj.)
Želj. okl. vlak Panter (Panther)	Maglaj	Zavidovići (isklj.)—Rječice (uklj.)
Pom. okl. vlak Travnik	Travnik	Lašva (uklj.)—Travnik

2.— Posade za vlakove imaju biti:

- za oklopne vlakove Ris Vuk i Lisac: 3 sat okl. vlakova
- za oklopni vlak Neretva: 2. gorska pukovnija,
- za oklopni vlak Bistrica: Niemci,
- za oklopne vlakove Zenica I. i II.: XVII. želj. str. bojna.
- za oklopne vlakove Lav, Tigar i Panter: Niemci.

3. — *Podredjeni su:*

- oklopni vlak Lisac: preko 3. sati oklopljenih vlakova za povjedničtvu III. Z. P.,
- oklopni vlakovi Vuk: oružn. vodu „Goražde“ u Palama,
- oklopni vlakovi Ris i Neretva: 2 gor. pukovnji.

- oklopni vlak Bistrica: Niemcima,
- oklopni vlakovi Tigar i Travnik: 369. pukovniji,
- oklopni vlakovi Panter, Zenica I. i II.: stožeru za osiguranje željeznica „D“ u Doboju.

Zapovjednici pojedinih područja osiguranja mogu neovisno od ovog odnosa podređenosti raspolagati sa oklopnim vlakovima sami, ako to taktičko stanje žurno zahtijeva.

Tako mogu upotrebiti:

- oklopni vlak Lisac: zapovjednik bojne prič. lov. pukovnije u Konjicu,

- oklopne vlakove Zenica I. i II.: zapovjednik 369. p. p.

- oklopni vlak Panter: zapovjednik 369. okl. lov. sklopa.

4.— Oklopni vlakovi Ris. Vuk i Lisac: mogu se u slučaju potrebe podijeliti i istovremeno upotrebiti na obje strane svojih posadnih mjesta.

5.— *Zadatak* oklopnih vlakova je osiguranje najvažnijih vještačkih objekata na dodijeljenim im prugama.

6.— *Osiguranje željezničkih pruga* stražama za osiguranje i oklopnim vlakovima traje od početka mraka do izlaza sunca. Za ovo vrijeme kao i u magli potrebna je pojačana pozornost i pojačanje osiguravanja. Za to određeni častnici imaju neprekidno nadzirati stražare, osobito noću. Na slučaj opasnosti mora biti osiguran najžurniji zbijeg onog osoblja koje trenutno nije u službi. Napadaje na željezničke pruge i vještačke objekte treba osujetiti upotrebom svih srestava i snaga.

Nemarnosti u tom pogledu imaju se najstrožije kazniti.

7.— *Polaganje mina*, koje se izvrši kod željezničkih vještačkih objekata, imade se odmah javiti ovome zapovjedništvu i podneti plan minskih polja.

8.— Zapovjed ovog područja Glst. Br. 943/tajno od 21. IX. o. g. stavlja se van krieposti.

Zastupa zapovjednika
general (Pacak)
Pacak v. r.

Za točnost:

Izvjestitelj za javnu sigur.
satnik
Eduard Skuk
Skuk

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE U GORICI OD 7 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA NJEMAČKU KOLONU NA PUTU TREBINJE—BILEĆA¹

ORUŽNIČKA POSTAJA

Taj. Broj 307.

Gorica dne 7. listopada 1943.

Predmet: Akcija njemačkih trupa protivu partizanskih odreda.

6. p. DIVIZIJI	MOSTAR.—
6. ORUŽNIČKOJ PUKOVNIJI	MOSTAR.—
ORUŽNIČKOM KRILU	DUBROVNIK.—
KOTARSKOJ OBLASTI	TREBINJE.—
ORUŽNIČKOM VODU	TREBINJE.—
ORUŽNIČKOJ POSTAJI	TREBINJE.—

Dne 6. listopada 1943. oko 18.00 na 11. kilometru sjevero istočno od varoši Trebinja, u selu Mosko kotar Bilečki, jedna njemačka bojna koja je išla prema Bileći u selu Mosko kotar Bilečki, sukobila se sa partizanskim odredima,² i tako se borba vodila istog dana do 23.00 sata, te nakon veće nadmoćnosti od strane partizana njemačka jedinica se je povukla u selo Jasen istočno od varoši Trebinja na 9. kilometru i tako zauzela položaj kotu Kravicu, Jasen i kotu Gljivu. te su ih sutra dan t.j. 7 listopada 1943. oko 0.4.00 sata ponovo napali partizanski odredi i tako se borba vodila sve do 0.5.00 sati, gde su partizani dosta dobro postradali, što u mrtvim i ranjenim računa se oko 100 osoba, te su se nakon toga partizani povukli i na licu mjesta je nadjeno oružja kao i bacača mina koje su partizani ostavili za sobom.—

U koliko se je moglo saznati od privatnih osoba, partizanima je naročiti cilj da bi prešli preko Lastve u selo Grab—Zubci jugoistočno od varoši Trebinja na 16. kilometru.—

Njemačke trupe stalno pridolaze na borbena mjesta radi pojačanja i sa njima je do sada došlo nekoliko topovskih bitnica.—

Sa njemačkim trupama sudjeluju i četnički odredi i ustanovljeno je da četnici nijesu toliko aktivni u borbi prema partizanima već sve izbjegavaju.

¹ Original, pisan na mašini. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 52 17—1, k. 105.

² Vidi dok. br. 26 i 27.

Mrtvih i ranjenih od strane njemačkih vojnika nije se moglo ustanoviti, jer je područje gde se borba vodi van domašaja ove postaje.—

Partizanski odredi su zaposjeli sada selo Dubočani. Vrbno Gornje i njihov je sada položaj planinom Gluminom istočno od Trebinja na oko 16. kilometara i tako se borbe vode.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

11. X. 1943

Zapovjednik post. narednik:
(Ramo Avdić)
R. Avdić

BR. 190

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 8 OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU CENTRALNE I JUGOISTOČNE BOSNE¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48—Taj—43.—

Sarajevo, dne 8. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan

7. listopada 1943. godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVJEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE G. MINISTAR ING. FRKOVIĆ — SARAJEVO
- 5) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU BOSNU G. ŠANDOR BENAK — BANJA LUKA
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj: 150604/42, čast mi je dostaviti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 7. listopada 1943. godine.—

Sinoć oko 20 sati pucali su pobunjeni na putnički vlak kod Višnje² južno od Dervente.

¹ Original, pisan na mašini nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 413—1, k. 198.

² Vjerovatno Bišnja (G. i D.)

Noćas u 23 sata između Renovice i Banje Stiene uslijed srušene pruge izkočio je sa tračnica stroj, tender i službena kola u kojima je bio njemački transport. Pojednostosti još nisu pribavljene.

Između Ustiprača i Medjedje razrušili su pobunjenici prugu.

U Višegradu, kojega su zauzeli četnici i Talijani bilo je mnogo ljudskih žrtava, a prema tvrdnji izbjeglica računa se oko 2500 ljudi.

U Rogaticu došlo oko 6000 izbjeglica, koji su pobjegli iz Višegrada ispred četnika. Naše postrojbe poduzele su podhvat kod Semeća, ali je isti suzbijen od nadmoćnijih četničkih snaga.

Most na Limu i Medjedju zauzeli četnici i spalili most kod Medjedje.

Jutros oko 4 sata između Ostrožca i Žuglića putnički vlak, koji je išao prema Mostaru i Dubrovniku naišao je na miniranu prugu i uslijed toga izvrnulo se 6 kola, službena i poštanska kola, 2 putnička izgorila a 3 putnička prevrnula se. Za sudbinu putnika i pojednostosti nisu primljene.

Jaki neprijateljski napad na Hudeć, 3 km. zapadno od Kreke, koji je trajao od 22 do 5 sati odbiven je u krvavoj borbi prsa u prsa. Jake partizanske postave na zapadnom dielu Tuzle pružaju ogorčeni odpor. U Tuzli imade oko 8000 partizana.³ Stanovništvo Tuzle suradjuje sa partizanima.

Jake partizanske skupine, koje se nalaze sjeverno od ceste Dobo—Tuzla pripremaju napad na Doboj.⁴ Sjeverno od ceste kod Plane, 5 km. zapadno od Kreke, prikuplja se oko 1000 partizana,⁵ koji dobivaju pojačanje iz Tuzle.

Jučer u 18 sati jak partizanski napad na postaju Puračić odbiven. Noćasnji napadi na Turbe i Travnik odbiveni.⁶ Oko Rastova, 20 km. južno od Travnika, prikupljaju se jake partizanske skupine iz prostora Fojnica—Kreševo,⁷ da se pridruže onim, koji napadaju na Turbe i Travnik.

U prostoru oko Kalinovika sakuplja se oko 400 četnika, pod vodstvom jednoga srbskoga pukovnika i pripremaju pokret u smjeru Dubrovnika —

Iz ostalih kotareva nema nikakovih novosti.

U samom gradu Sarajevu vladao je podpun red i mir.—

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

Upravitelj:
Petković

³ Vidi dok. br. 31 i 32

⁴ Vidi dok. br. 32.

⁵ Vidi dok. 31.

⁶ Vjerovatno je demonstrativni napad izvršila Sedma krajiška NOU brigada, koja je bila na tome sektoru Vidi dok. br. 51 i 52.

⁷ Vidi dok. br. 33.

IZVJEŠTAJ PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 11 OKTO-
BRA 1943 GOD. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA
TERITORIJI JUŽNOG DIJELA BOSNE¹

TAJNO

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J. S. Br. 1308/Taj.

U Sarajevu, dne 11. listopada 1943.

Predmet: Doglasno izvješće.

PREDSJEDNIČTVU VLADE — NA RUKE PODPREDSJEDNIKA VLADE
Dr. DŽAFERA KULENOVIČA ZAGREB

PREDSJEDNIČTVU VLADE — NA RUKE POMOĆNIKA PREDSJED-
NIKA VLADE DRŽAVNOG TAJNIKA Dr. VJEKOSLAVA VRAN-
ČIČA ZAGREB

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA (Sigur. odjel) ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA SARAJEVO
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED I. ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU SREDIŠNJE ORUŽNIČKE ŠKOLE BJELOVAR
ZAPOVJEDNIČTVU 1. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE SISAK
ZAPOVJEDNIČTVU 2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE GOSPIĆ
ZAPOVJEDNIČTVU 3. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE BANJA LUKA
ZAPOVJEDNIČTVU 4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE TUZLA
ZAPOVJEDNIČTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE MOSTAR

Prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i za-
poviedi Glavnog zapovjedništva oružništva Taj. J. S. Br. 320 od
31. srpnja 1941. predlažem sljedeće izvješće za vrijeme od 26.
rujna 1943. do 11. listopada 1943.

I. OBĆA POLITIČKA SITUACIJA:

1. *Raspoloženje naroda obzirom na unutarnje i vanjske vri-
like i događaje:*

Hrvati su dobro raspoloženi prema Poglavniku i državi,
što se očituje u podnošenju najtežih žrtava. Pravoslavci su ne-
zadovoljni i priželjkuju propast Hrvata.

Događaji zadnjih dana, povodom zauzimanja Livna, Duvna
i Kupresa po partizanima i Višegrada po četnicima Draže Mi-
haljovića uz suradnju domaćih četnika Rogatičke brigade i nji-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 14/18—1, k. 86.

hevo nadiranje u pravcu Rogatice, te tragedije muslimana iz Višegrada, koja premašuje žrtve Foče, izazvali su uznemirenost i kolebanje, a kod muslimanskog pučanstva i ogorčenje, što se još suradjuje i vjeruje četnicima. Ovo ogorčenje se pojačava činjenicom, što četnici u svom nastupanju ubijaju uništavaju i pale muslimansku imovinu. Narod se u susretu samo pita, do kada će se podnositi ove teške žrtve. Kod muslimana se naslućuje i izvjestno neraspoloženje, što se još na području Bosne ne pojavljuje SS divizija.

Ako u najskorije vrijeme ne stupi na tlo Bosne SS divizija i ne budu poduzete najodlučnije mjere za zaštitu muslimana, vrlo je moguće obrt u dosadašnjem dobrom raspoloženju i lojalnom držanju.

2. *Četnička akcija:* Vidi prilog broj 1.²

3. *Partizanska akcija:* Vidi prilog broj 2.

4. *O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:* Nije ništa pozitivno primjećeno.

5. *O stranoj propagandi u narodu:*

Pojačana neprijateljska promičba širenjem lažnih ustmenih i krugovalnih viesti, te letaka svih mogućih vrsta.

6. *O prilikama prometa i prehrane:*

Željeznički promet usljed četničko-partizanskih rušilačkih čreda ugrožen i povremeno u prekidu, te se odvija sa poteškoćama. Pruga Donji Vakuf—Jajce—Bugojno i nadalje je u prekidu. Cestovni promet takodjer ugrožen.

Prehrana po selima dobra, dok je po gradovima usljed četničko-partizanskog nasilja i visokih rabijačkih ciena živežnim namirnicama slaba.

7. *O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:*

Odnosi su dobri.

8. *O odnosima sa savezničkim vojskama, čiji se dijelovi nalaze na našoj teritoriji:*

Odnosi sa njemačkom vojskom su iskreni i srdačni.

II. AKCIJA NAŠIH I SAVEZNIČKIH ORUŽANIH SNAGA:

Veći podhvati radi zaštite pučanstva ugroženog područja nisu poduzimani.

III. STANJE U VOJSCI

Kod oružništva:

1. Razpoloženje, duh i disciplina dobra.

² Redakcija je odbacila prilog br. 1, koji se odnosi na borbe sa četnicima.

2. Incidenata, nereda i izgreda većeg značaja nije bilo.

3. BjeGUNstvo iz oružništva izvršili su: oružnički vodnik Husein Dautbegović, pomoćni cruznik Murat Hastor i Nezir Švraka krila Sarajevo, oružnički vodnik Andrej Golob i Marko Maleta te oružnik Mornar-Brešak Stipe krila Travnik.

4. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi na dostojnoj visini. Protiv eventualnih predstupnika preduzimaju se shodne mjere.

IV. VANJSKA SITUACIJA:

1. O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država: Razpoloženje naroda u Srbiji prema našoj državi je neprijateljsko.

2. O stranim vojnim bjeGUNcima:

Stranih vojnih bjeGUNaca na području pukovnije nema.

3. O nedozvoljenim prelazima na granici, krijumčarenju i tome slično:

Nisu primljena topogledna izvješća.

4. O odnosima sa pograničnim oblastima susjednih država: Korektni.

V. OBĆI ZAKLJUČAK:

Prema izloženom stanje javne sigurnosti, reda i mira na celom području pukovnije jako ugroženo uslied pojačane četničko-partizanske akcije. Zadnji su trenutci za poduzimanje odlučnih mjera za zaštitu našeg pučanstva, jer isto počinje gubiti vjeru u snagu države i saveznika.

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

VII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU PRESELENE U DRUGO MJESTO

Krilo Sarajevo: oružnički vod, postaja i krstareći odjeli Višegrad u Rogaticu i oružnička postaja Ledići u Trnovo.

Krilo Jajce: oružnički vod Livno i krstareći odjeli Livno, Glamoč i Duvno u Pesuđe.

VIII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE:

Krilo Sarajevo: Oružnička postaja Trnovo.

ZA POGlavNIKA I ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Čamil Osmanagić
Osmanagić

3. Partizanska akcija:

Partizanska djelatnost pojačana je u posljednje vrijeme osobito na području oružničkog krila Jajce i Travnik, jer su se partizanske bande poslije sramne kapitulacije Badoglijeve vojske dočepali talijanskog oružja i streljiva, pa naoružani modernim oružjem zajedno sa Talijanima vrše napadaje čak i na veća mjesta, vlakove i razaraju željezničke pruge.

Kao važnije iznosim sljedeće događaje:

14. rujna 1943. u 0600 sati oko 2000 partizana 9. krajiške brigade ojačani skupinama iz Janja i Vukovskog napali su Duvno (21. km. j. i. od Livna). Borba se je vodila celog dana. Uslied nadmoćnosti partizana naša posada sa oružnicima u toku noći povukla se u Livno. U ovoj borbi poginuo je ustaški poručnik Ante Lisiš i dvoica ustaša, dok su 3 ustaša i 2 domobrana ranjeni. Partizani su zapalili jedan teretni samovoz 5. ustaškog zdruga, opljačkali skladište hrane i odijela. kao i nešto hrane, nekoliko kabanica i gunjeva oružničkog krstarećeg odjela. Noću 15/16. rujna o. g. partizani su sami napustili Duvno i krenuli navodno za Split. 16. IX. o. g. naša posada i oružništvo vratili su se iz Livna u Duvno. Ustanovljeno je, da su partizani u Duvnu imali velike gubitke u mrtvim i ranjenim.

14. rujna 1943. u 1900 sati skupina partizana izvršila je napadaj na mjesto i oružničku postaju Trnovo³ (22 km. j. od Sarajeva). Nakon trosatne borbe i uslied nadmoćnosti neprijatelja naša posada i oružništvo povukli su se pod borbom u smjeru sela Trebečaja i Rakitnice (3.5 km. z. od Trnova). Dva oružnika zarobljena. koji su 19. IX. o. g. uspjeli pobjeći i vratiti se. Akcijom naših i njemačkih oružanih snaga Trnovo je 18. IX. o. g. vraćeno u naše ruke i oružnici vraćeni na svoju dužnost.

19. rujna 1943. u jutarnjim satovima došla je jedna skupina partizana u selo Karačići (5 km. j. z. od Rogatice) gdje su ubili jednog seljaka i opljačkali 2 vola.

21. rujna 1943. u 0400 sati skupina od 40 partizana došla je u selo Gučja Gora (5 km. s. i. od Travnika) gdje je sve knjige i spise istomjestnog občinskog poglavarstva i napuštene oružničke postaje spalila. Zatim su partizani kod istomjestnih trgovaca opljačkali razne monopolske stvari (duhan, cigarete, šibice slador i soli) u vrijednosti od 64.000 kuna. Žrtava nije bilo.

22. rujna 1943. u 0845 sati oklopni vlak kao zaštita vlaku koji je prevozio oko 100 zarobljenih Talijana na rad u Turbe,

³ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 73.

naišao je 3 km. zapadno od Travnika na minu, kojom prilikom je 1 oklopni vagon odletio u zrak, a 1 vagon oštećen. Oko 200 partizana napalo je zatim na vlak.⁴ Partizani su opljačkali streljivo sa oklopnog vlaka. Potjerni odjel upućen iz Travnika uspio je povratiti najveći dio opljačkanog streljiva. Gubitci: 2 domobrana i 1 željezničar poginuli 1 domobran ranjen i 3 nestala, iz 1/369. hrv. pješ. divizije 2 dočastnika i 4 vojnika poginuli, 4 ranjena i 7 nestalo, od talijanskih zarobljenika 8 mrtvih 5 ranjenih i 82 nestala. Gubitci partizana nepoznati.

23. rujna 1943. otkrivena je komunistička organizacija u Zenici. Uhićeno je i u Sarajevo prepraćeno 10 osoba od strane njemačke redarstvene oblasti. Uhićeni su većinom zaposleni u Željezari Zenica.

24. rujna 1943. odjel od 100 njemačkih vojnika sukobio se je sa skupinom partizana⁵ na mjestu zv. „Zahor“ (5 km. s. i. od Fojnice). Nakon jednosatne borbe i uslied nadmoćnosti partizana Niemci su se povukli u Kiseljak. Gubitci nepoznati.

28. rujna 1943. oko 0700 sati putnički vlak iz Travnika naišao je kod željezničke postaje Bila na dvie mine. Poginulo 5 njemačkih vojnika i 4 građana, ranjeno 5 osoba. Partizani su odveli oko 27 putnika, medju kojima i oružničkog vodnika Peru Andrijaševića, pratioca vlaka. Promet obustavljen.

28. rujna 1943. oko 0700 sati skupina partizana⁶ zaustavila je jedan samovoz na putu kod sela Kobilja Glava (7 km. sjeverno od Hadžića) i odvela 9 domobrana koji su putovali za Sarajevo.

1. listopada 1943. oko 0700 sati partizani su na istom mjestu opljačkali i zapalili jedan posebnički samovoz.

2. listopada 1943. u 0530 sati na pruzi Sarajevo—Konjic km. 14.800 putnički vlak br. 19 naišao je na postavljenu minu. Od eksplozije vlak se prevrnuo. Žrtava nije bilo, osim lakše ranjenih.

2. listopada 1943. u 1530 sati skupina od oko 80 partizana došla je u selo Medjedica (6 km. s. z. od Pazarića) i od tamošnjih seljaka opljačkala raznu robu, stvari i živežne namirnice te zapalila dvie kuće. Vodja ove skupine je Andjelko Tvrdković rodom iz Kreševa, kotar Fojnica.

2. listopada 1943. ustaška posada iz Livna i oružnički krstareći odjel Livno, Glamoč i Duvno, zbog pritiska partizana pod borbom se povukli u Posušje (24 km. j. i. od Livna). Partizani zauzeli Livno i Duvno.⁷ Nestala 4 oružnika. Jačina par-

⁴ Vidi tom IV knj. 17, dok. br. 149.

⁵ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 149.

⁶ Vidi tom IV, knj. 17, dok. br. 149.

⁷ Vidi dok. br. 14 i 15.

tizana oko 5000 naoružanih tenkovima, topovima i većim brojem bacača mina. Glavni vođa partizana Vice Buljan kojemu su se pridružili Talijani i četnici.

5. listopada 1943. u 1100 sati putnički vlak Sarajevo—Višegrad naišao je na razorenu prugu kod mjesta Banja Stijena (9.5 km. j. z. od Rogatice). Stroj iskočio. Skupina od 15 partizana napala na vlak, zarobila i odvela vojne osobe, dok su ostali putnici pušteni. U prepadu poginuo je njemački zapovjednik oružništva iz Rogatice i još 3 osobe, dok su 2 ranjene. Promet nije obustavljen.

6. listopada 1943. u 3200 sati na pruzi između željezničke postaje Tarčin i Raštelica km 32.100 teretni vlak br. 53 iz Kojnica naišao je na postavljenu minu. Prilikom eksplozije 3 vagona se prevrnula a zatim po partizanima zapaljena. Jedan njemački vojnik poginuo i jedan ranjen. Jedan partizan poginuo, 1 ranjen i uhićen. Promet vrši se prielazom.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
PREDSJEDNIČTVO VLADE

Primljeno	T. Broj	Priloga	Biljez	Radna jedinica
13. 10. 43	60 43—27	—	—	R

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARA-
JEVU OD 11 OKTOBRA 1943 GOD. O AKTIVNOSTI JEDI-
NICA NOV U DOLINI R. POSNE I O SITUACIJI OKO
TRAVNIKA¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48-Taj-43.

Sarajevo, dne 11. listopada 1943.

Dnevno izvješće za dan
10. listopada 1943. godine.

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST -
ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
URED X. — ZAGREB
- 3) OBČE ZAPOVIEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE G. MINISTAR ING. FRKOVIĆ --
SARAJEVO
- 5) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE ZA IZTOČNU I ZAPADNU
BOSNU G. ŠANDOR BENAK — BANJA LUKA
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i si-
gurnost od 29. prosinca 1942, broj: 150604/42. čast mi je pod-
nijeti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu
i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 10. listopada 1943.

Noćas su partizani izvršili napad na Zenicu sa većim sna-
gama.² Čule su se jake eksplozije i opaženo je više požara.
Navodno su eksplodirale i zapaljene željezara i munjara. Oklopni
vlak, koji je išao u pomoć naišao je kod kaznionice u
Zenici na minu. Sve su veze prekinute, a vlakovi ne saobraćaju.
Borbe još uvek traju. Upućena je pomoć. Partizani su zauzeli
Lašvu³ i na više mjesta minirali i razrušili prugu između La-
šve i Doca. Kod Begov Hana se vode velike borbe sa parti-
zanima.

Prema jutros primljenim brzoglasnim obavijestima ozbi-
ljno su ogroženi Turbe i Travnik.⁴ Sa zapada i juga nastupaju
partizanske skupine prema Travniku.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi V jnoistorijskog
instituta pod reg. br 44 3—1, k 198

² Vidi dok. br. 38 i 51.

³ Vidi dok. br. 52.

⁴ Vidi dok. br. 38 i 51.

Od Rastova u pravcu Ranokovića ide 2000 partizana sa 7 tenkova i 5 topova.⁵ I na drugim mjestima partizani imaju nekoliko oklopnih kola i topova. Posada, koja se je nalazila u Turbetu i Travniku dobila je nalog. da se povuče. Njemačka posada se je već povukla, dok je naša ostala i njoj se pridružila. naša posada, koja se povukla iz Turbeta. Uslied toga nastao je u Travniku veliki strah i zabrinutost. Teško će se moći uputiti pomoć.

U vezi ovih događaja kao i onih koji su se zbili u Višegradu, Gorazdi i Rogatici vlada u gradu Sarajevu velika uzbuđenost.

Uslijed posljednjih događaja u Višegradu muslimani su htjeli da održe sastanak na kojem bi pojedinci održavali raspaljive govore, te je prijetila opasnost demcnstracija, radi čega sam dao nalog, da redarstvenici stoje u pripremi za svaki slučaj.

Jake partizanske skupine nadiru prema Doboju i Maglaju⁶. O stanju oko Tuzle nema obaviesti.

Jake četničke skupine nalaze se u pokretu prema Rogatici. Porušen je most na Limu.

Iz ostalih krajeva Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih podataka o kakovim događajima.

U samom gradu Sarajevu vladao je podpuni red i mir.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

---

⁵ Vidi dok. br. 38.

⁶ Vjerovatno se odnosi na dijelove Jedanaeste divizije. Vidi dok. br. 34.

**UPUTSTVO DIREKCIJE POLICIJE U SARAJEVU OD 12
OKTOBRA 1943 GOD. O POSTUPKU SA ITALIJANIMA I
NJIHOVOM IMOVINOM¹**

Direkcija policije u Sarajevu Sarajevo, 12 oktobra 1943.
V. T. 53/43

Predm: Uputstva o postupku sa
Italijanima i njihovom imovinom.

Oblasnom vodji policije komandi za akciju, Od-
jeljak komande Sa², na ruke gospodina Oberstur-
mführera³ Lindnera;

Sarajevo

Od ureda Ministra unutrašnjih poslova primljena su, pod brojem U. M. V. T 342 - 1943 od 11 septembra 1943, uputstva u pogledu postupka sa Italijanima i njihovom imovinom, koja uputstva glase kako slijedi:

Predsjedništvo vlade dostavilo je ovom Ministarstvu, pod svojim brojem pov. 220 - 1943 od 11 septembra, dopis Ministarstva spoljnih poslova, koji glasi:

Ministarstvo spoljnih poslova ugovorilo je sa njemačkim poslanstvom u Zagrebu u pogledu postupka sa Italijanima i njihovom imovinom slijedeće privremene principe:

1. Osnovu za postupak sa Italijanima daje činjenica što je Kraljevina Italija sklapanjem mira sa neprijateljem jednostrano povredila svoje ugovorene obaveze. Okolnosti po: kojim . ie zahtijevano primirje i neprijateljska obavještenja koja su ovom prilikom izdata prisiljavaju nas na primjenu nužnih mjera predostrožnosti.

Sadanji odnos prema Kraljevini Italiji nije više saveznički odnos, ali ne postoji ni ratno stanje niti stanje neutralnosti. Do rasvjetljavanja ovog odnosa sprovede se sljedeće mjere predostrožnosti.

2. Mjere predostrožnosti koje se preduzimaju upravljaju se isključivo političkim razlozima i biće na teritoriji Nezavisne Države Hrvatske sprovedene od strane hrvatskih vlasti, ukoliko vojne vlasti ne budu prinudjene da sprovedu posebne vojničke mjere predostrožnosti. Saradnja njemačkog poslanstva u Zagrebu pri primjeni ovih mjera je samo posljedica

¹ Original pisan na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta (ustaško-domobranska arhiva) pod reg. br 63—1, k. 157.

² Sarajevo

³ Čin poručnika u SS trupama i u jedinicama policije bezbednosti.

nužde da se u ovom momentu i od strane njemačkog Rajha obezbijede njemački politički interesi.

Primijenjene mjere predostrožnosti upravljaju se prema držanju italijanskih ustanova, u odgovarajućim slučajevima, na onoj teritoriji na kojoj kraljevska italijanska vlada još vrši vlast a primjenivaće se samo prema potrebi i nužnoj opreznosti, već s obzirom na novostvorenu italijansku nacionalnu fašističku vladu.

3. Mjere internacije biće primijenjene protiv Italijana samo u slučajevima ako se radi o službenim licima, kojima do daljeg treba oduzeti mogućnost obavljanja legalnih ili ilegalnih službenih poslova. Pojedinačne Italijane stoga ne treba uznemiravati. Potčinjenom osoblju italijanskih ustanova, gdje ne postoji bojaznost u odnosu na obavljanje bilo kakvih službenih poslova, može se narediti da se svakodnevno prijavljuje kod policije.

U pogledu italijanskih diplomata imaju se primjenjivati uobičajeni posebni obziri, tako da se i mjere internacije, tamo gdje su nužne imaju primjenjivati u najmanjoj mjeri i uz najveće lične obzire.

4. U pravnim odnosima u pogledu italijanskog vlasništva i italijanske organizacije ne nastaju do daljega nikakve promjene. Imaju se brižljivo sprječavati sve povrede koje bi u ovom pravcu mogle nastati.

Italijanski uredi moraju se staviti pod stražu a promet u cvima ograničiti na održavanje najnužnijih prostorija.

Konfiskacija ureda, akata i drugih sastava inventara ne smije uopšte uslijediti.

Pojedinačne ustanove u kojima Italijani treba da budu internirani staviti pod stražu, tako da internirani ne mogu pobjeći a i da nepozvana lica nemaju pristupa k njima. Telefon i ostali uređaji za obavještanje imaju se isključiti i interniranima prekinuti svaki promet od javnog značaja.

Italijanski stanovi do daljega uopšte ne mogu biti konfiskovani, niti iz njih mogu biti odstranjene bilo kakve stvari.

Molite se da potčinjenim službenicima izdate najstrože naredjenje da se drže ovih principa na bilo koji način kako bi se onemogućilo svako prebacivanje u pogledu postupka sa hrvatske strane u ovim istoriskim časovima.

Sve navedene vlasti i potčinjene im organizacije imaju se najstrože pridržavati ovih uputstava i postupiti tačno po njima.

Izvještavam tu komandu o ovim uputstvima radi znanja i obavještenja.

Za Dom spremni!

Heil Hitler!

Direktor:

(Petar Petković)

IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U MOSTARU
OD 13 OKTOBRA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU POSUŠJA I
G. DREŽNICE OD STRANE JEDINICA NOV¹

ORUŽNIČKO
KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO
MOSTAR
6 ORUŽNIČKA PUKOVNIJA
Broj: 10455
U Mostaru 13 - 10 - 1943.

Predmet: Dnevno izvješće o
važnim događajima.

1. — GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA
2. — ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
3. — VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE HUM
4. — ZAPOVJEDNIČTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
5. — ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI MOSTAR

Dne 12.X.43. u 1200 sati jaki partizanski odredi napali su našu obranu (6 km. sjev. Posušja), istu razbili i u 1300 sati zauzeli Posušje². Partizani su nepoznate jačine i sastava. Vlastite snage raspršene povukle se ka Imotskom.

Oko 1500 sati po brdima između Posušja i Imotskog vidjaju se pojedini partizani. Vodje partizanskih odreda nepoznate.

Dne 12/10. 43 u 1100 sati partizanski odredi u velikoj masi (oko 30.000) stigli su u Rakitno³ (19 km. sjev. ist. Posušja).

Oko 1300 sati jača grupa partizana zauzeli su Gor. Drežnicu (44 km. sjev. Mostara) i nadiru dalje ka željezničkoj postaji u Drežnici na N⁴. Ovo posljednje nije točno provjereno već se saznaje od seljaka nepoznatih imena koji su stvar prijavili oružničkoj postaji Sjenčine⁵ a ova ovom krilu po tekliću.

ZA POGlavNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, dopukovnik,
(G Mihanović)

¹ Original, pisan na mašini. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18 15, k. 192.

^{2,3} Na ovom sektoru nalazila se Deveta NOU divizija. Vidi u arhivi Vojnoistoriskog instituta dok. reg. br. 2 1, k. 842.

⁴ Naziv za Drežnicu (na Neretvi) koji je bio uobičajen za vrijeme NDH.

⁵ Vjerovatno Sjenica.

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U STOČU OD 13 OKTO-
BRA 1943 GOD. O EVAKUACIJI NJEMAČKIH TRUPA IZ
STOČA, PRILIVU ČETNIČKIH SNAGA I SARADNJI NJE-
MAČKO-ČETNIČKIH JEDINICA¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U STOČU

BROJ: tajni 540/43

Stolac, 13/X 1943.

Predmet: Dnevni izvještaj.

**VELIKA ŽUPA HUM—MOSTAR
ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST — MOSTAR**

Tokom zadnjih dana otišli su gotovo svi Njemci iz Stolca prema Ljubinjju odakle se čula jača paljba. U Stolcu je ostao vrlo mali broj Njemaca, koji služe samo za osiguranje privoznih sredstava. Sinoć su iz Mostara došle njemačke trupe na kotočima i do sada ostale u Stolcu.

Danas su njemačkim kamionima dovedeni četnici iz Metkovića (oko 50) te iskrcani u Stolcu. Uobće se osjeća jak priliv četnika u Stolcu, čiji se broj svakodnevno povećava.

Po Stolcu se pronose glasovi, da bi njemačke trupe imale napustiti Stolac, te je pučanstvo u velikom strahu pred događajima jer se u Stolcu nalazi veliki broj naoružanih četnika, a partizani djeluju u okolini Stolca, naročito u pravcu Ljubinja. te izgleda da su se partizani prebacili iz Bileće i Trebinja u planine oko Ljubinja².

Danas je iz pravca Ljubinja došlo nekoliko kamiona sa njemačkom vojskom, koja je bila zadnjih dana u operacijama. Komandant se još nije povratio, te se ne može ništa konkretno reći o odlasku njemačkih trupa iz Stolca. Ako se šta o tome sazna, na vrijeme će se javiti.

Izvještaji za protekle dane izostali su radi toga što je potpisati bio na putu za Dubrovnik, gdje je tražio pšenicu za potrebe kotara. Molimo da se prednje primi znanju.

ZA DOM SPREMNI!

KOTARSKI PREDSTOJNIK
(Šefkić)
Šefkić

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48 10—1, k. 157.

² Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 53.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 14 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA ZENICU¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. broj 2795

Sarajevo, 14. listopada 1943.

Predmet: Napad partizana
na Zenicu.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA SIG.
ODJEL ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU III. ZBORNOG PODRUČJA SARAJEVO
GLAVARU GRADJANSKE UPRAVE SARAJEVO
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ZAGREB

Oružnički vod Zenica javlja:

„10.X.1943. oko 2000 sati. partizani su opkolili Zenicu i napali istu sa svih strana.² Posada Zenice koja se sastojala od 2 sati njemačke vojske, nešto domobrana XVII. željezničke bojne, te oružnici postaje Zenica.

Oružnici postaje Zenica istureni u svojoj vojarni izvan mjesta poslije pruženog otpora pred nadmoćnosti partizana napustili su vojarnu i povukli se u sastav njemačke vojske gdje je bio zapovjednik oružničkog voda Zenica oružnički nadporučnik Hadžić, koji je bio na putu za vojarnu.

Partizani su ušli u Zenicu u 2000 sati i odmah otpočeli paliti pojedine objekte, prvo su zapalili željezničku postaju, potom bivši sokolski dom gdje su bili smješteni domobrani koje su razoružali i 14 domobrana povelu sobom. U rudniku uništili su dizalicu jame „Barbara“ koja je bila visoka 14 metara, potom su prešli u poduzeće „Željezare“ gdje su uništili mnoge objekte i munjaru koja je davala struju za Zenicu,

¹ Original pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14 10—1, k. 93.

² Vidi dok. br. 38 i 51.

Kakanj, Brezu i Vareš. Munjara je potpuno uništena. Po uništenju objekata partizani su napali njemačku vojsku i kazneni zavcd gdje su odbijeni, tako su partizani imali mogućnost krstariti po ulicama Zenice pa su u ulici „Vojskovodje Kvaternika“ pljačkali privatne stvari te su tom prilikom opljačkali i stan oružničkog nadporučnika Hadžića.

Prije ulaska partizana u rudnik Zenica, njemačka vojska zapalila je tri vagona eksploziva, te su od ove detonacije uništena sva stakla na prozorima kuća u Zenici.

Partizani su opljačkali iz oružničke vojarne novac, pišalice strojeve i privatnu opremu oružnika, a namještaj oštetili.

11.X.1943. oko 0500 sati, partizani su se povukli iz Zenice te su se neko vrijeme zadržavali na visovima, koje su postepeno napuštali tako da oko 0800 sati istog dana nije više bilo partizana u blizini Zenice.

Po izjavi ravnatelja željezare, u željezari bit će obustavljen rad za duže vremena, dočim rad u rudniku nastavljen je pošto isti ima svoju zasebnu munjaru koja je stavljena u pogon koja daje razsvjetu i za Zenicu.

Naši gubitci: 1 njemački častnik i 2 vojnika poginula, 2 dcmobrana poginula i 14 zarobljeno. Kod oružništva i građanskog pučanstva nije bilo gubitaka.

Gubitci partizana: 27 poginulih.

Promet na željezničkoj prugi Sarajevo—Brod uspostavljen je 12. ov. mjeseca.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik:
Čamil Osmanagić
Osmanagić

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE KONJIC OD 14 OKTO-
BRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA DOMO-
BRANSKE POSADE U BRADINI, LUKAČ MOSTU I BRDJA-
NIMA¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA
Konjic
Broj 441 /Taj.

U Konjicu dne 14 listopada 1943.

Predmet: Izvješće o napadu
partizana podnosi.

- 1) ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE . . . . . ČAPLJINA
- 2) ZAPOVJEDNIČTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE . . . . . MOSTAR.
- 3) ORUŽNIČKOM KRILNOM ZAPOVJEDNIČTVU . . . . . MOSTAR.
- 4) ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG VODA . . . . . KONJIC.
- 5) KOTARSKOJ OBLASTI . . . . . KONJIC.

Dana 13 listopada 1943. godine oko 18.30 sati napala je jedna grupa partizana na selo Bradina² (sjeverno od Konjica 15 kilometara).

Jačina partizana je oko 1.000 ljudi.

U Bradini se je nalazila posada zapovjedništva I. bojne II. gorske pukovnije u jačini od 30 domobrana i 6 oružnika, koji su sa istima stupili u borbu koja je trajala sve od 14 listopada 1943. godine do 4 sata, kojcm prilikom je partizanima uspelo da zauzmu Bradinu, te zapalili želj. postaju, znatnije oštetili 2 stroja, opljačkali magazin državne šumarije i oružničku postaju.

Partizani su došli iz sela Rapovaca³ (sjeverno od Konjica oko 18 kilometara).

Od strane naše posade poginulih i ranjenih nije bilo, dok je odvedeno 10 domobrana i 6 cružnika.

Od strane partizana poginuo nije niti jedan, dok su teže ranjena 3 partizana od kojih navodno i komandant.

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoinistoriskog instituta pod reg. br. 40 7—1, k. 106.

² Vidi dok. br. 182.

³ Repovci

Dana 14. listopada 1943. godine oko 5 sati partizani su napustili Bradinu i povukli se u pravcu planine Preselice⁴ (sjevero istočno od Konjica oko 23 kilometra).

Istoga dana oko 19 sati partizani su napali na Lukač most⁵ (sjeverno od Konjica 11 kilometara).

Jačina je partizana oko 1.200 ljudi.

Na Lukač mostu se je nalazila posada od oko 60 domobrana zapovjedništva I. bojne druge gorske pukovnije koji su sa istima primili borbu koja je trajala sve do oko 22 sata, kada su isti vidjeli da nemogu ništa uspjati prebacili su se preko pruge i otišli u pravcu sela Džepi (sjevero istočno od Konjica 12 kilometara).

Od strane naše posade poginuo i ranjen nije niko, dok na strani partizana nije poznato.

Istoga dana oko 19.30 sata napala je jedna grupa partizana na želj. postaju Brđani⁶ (sjeverno od Konjica oko 8 kilometara).

Jačina partizana je oko 1.500 ljudi.

U Brdjanima se je nalazila naša posada od oko 30 ljudi koja je sa partizanima stupila u borbu. Oko 20.15 sati prispjeo je oklopni vlak koji je sa istima odmah otpočeo borbu, koja je trajala sve do 14 listopada 1943. godine do 6 sati.

Kada su partizani vidjeli, da i ovdje nemogu ništa učiniti prebacili su se preko pruge i otišli u pravcu sela Džepi.

Od strane naše posade poginuo i ranjen nije niko, dok na strani partizana po tragovima krvi izgleda da je bilo više ranjenih koje su sa sobom odnijeli.

Promet na ovom dijelu pruge obustavljen je od 13 listopada 1943. godine do 18 sati.

Partizani su naoružani teškim i lakim bacačima, te teškim i lakim strojnicama većinom njemačkim.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na mjerodavnost.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, narednik
(Zulfo Koso)
Zulfo Koso

19.X.1943

⁴ Preslta

⁵ i ⁶ Vjerovatno da je ovaj napad izvršen od strane jedinica Raniškog NOP odreda i jedinica Devete NOU brigade koje su u to vrijeme djelovale na ovom sektoru. Vidi dok. br. 19, 33 i 38.

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE TRAVNIK OD 18 OKTO-
BRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA TRAVNIK
I DOLAC¹

ORUŽNIČKA POSTAJA
TRAVNIK
Broj 2633

U Travniku 18. listopada 1943.

Predmet: Izvješće o napadu parti-
zana na Travnik i Dolac dostavlja.

ZAPOVJEDNIČTVU ZAGREBAČKE KONJIČKE PU-
KOVNIJE.

ZAPOVJEDNIČTU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE SARA.J.
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA TRAVNIK.

ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI TRAVNIK.

KOTARSKOJ OBLASTI TRAVNIK.

ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG VODA TRAVNIK.

Dne 15. listopada 1943. oko 18.30 sati napali su partizani sa jačim odmetničkim snagama na Travnik i Dolac² u cilju zauzimanja Travnika i to: I. Proleterska crnogorska Brigada VII. Kraiška udarna Brigada, I. Proleterska Kraiška Brigada udarna i Travnički partizanski odred. ukupno preko 4 000 (četiri tisuće) ljudi sa 4 oklopna kola, najmanje 4 topa, nekoliko teških bacača i mnogo teškog i strojnog oružja.

Oko 21.00 sat partizani su sa j. i. strane prodrli i počeli pojedine bunkere obkoljavati ali uslijed velikih gubitaka odmetnika od strane naše posade u Travniku, od topništva i bacača mina i njemačkih protuoklopnih topova neprijatelj se. oko 04.00 sata povukao iz odbranbenih postava. Jedan Njemački protuoklopni top na 40 m. na ulazu u Travnik sa z. strane uništio je jedna srednja Talijanska oklopna kola iz pravca Turbeta a druga oklopna kola uspjela su se povući u pravcu Turbeta 1 a u pravcu sela Rankovića 2 oklopna kola.

Za vrijeme napada neprijateljski topovi i bacači su bacali u grad Travnik i oko same domobranske vojarne u Travniku.

U ovoj borbi od strane naše posade poginula su 4 domobrana konjanika 2 milicionera Domo bojne Kupres, 4 još indenti-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8 1—1. k. 149.

² Vidi dok. br. 63.

ficirana, svega 10, a ranjeno 4 domobrana, 3 SS oružnika 2 nje-
mačka vojnika i 7 milicionera Domo bojne Kupres.

Od strane neprijatelja bilo je gubitaka 15 mrtvih nabrojanih
a oko 200 što mrtvih i ranjenih koje su partizani odnijeli.

Od građanskih osoba poginuo je Anto Lovrinović iz sela
Lovrića, željezničar Stipo Mijić, a ranjeno Ivo Čivčija iz Polja,
Vlado Volanski iz Travnika i Mijo Poljanica iz sela Šipovika.
općine Turbe, kotara Travnik.

Dne 16 i 17 listopada sa j. i s. z. strane po selima Radića
Brdo, Ovčarevo i Vilenica vodjene su borbe od strane Njemaca
i naših domobrana sa partizanskim bandama sve do 17 listopada
u 17 sati koje su se partizani povukli u planinska mjesta s. z.
od Travnika. Podaci o gubitcima podpisati nije se moglo pri-
kupiti.

Dne 17. listopada 1943. oko 2100 sat partizani su ponovno
pokušali napad na Travnik i Dolac n/L. ali je napad od strane
naše posade i njemačkih snaga odbijen, odaklen su se partizani
povukli j. od Travnika u pravcu sela Rankovića 7 k.m. U koliko
je poznato gubitaka naših nije bilo. gubitci partizana su nepo-
znati pošto partizani njihove gubitke odmah sa sobom odnose.

U koliko se prikupe podaci o partizanima i njihovim pokre-
tima odmah će se dostavljati.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

J S. 22/X

Zapovjednik stož. narednik
(Hašim Muštović)
Muštović

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

26-X

1943

Z A P O V J E D N I Č T V O
5 O R U Ž N I Č K E P U K O V N I J E
J. S. Broj 1349—Taj.

U Sarajevu, dne 25. listopada 1943.

Potrebni podaci unieti u doglasno
izvješće od 26.X.1943.

U spise.
Zamjenjuje zapovjednika,
pukovnik
Dr. Marijan Pl. Pušić
Pušić

1349/43

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 20 OKTOBRA 1943 GOD. O AKTIVNOSTI JEDINICA NOV NA PODRUČJU OBLASTI¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48—Taj—43.

Sarajevo, dne 20. listopada 1943.

Dnevno izvješće za dan
19. listopada 1943. godine.

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBČE ZAPOVJEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR ZA GRAĐANSKU UPRAVU G. MINISTAR ING. FRKOVIĆ — SARAJEVO
- 5) G. STOŽERNIK VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj: 150604/42. čast mi je dostaviti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 19. listopada 1943. godine.

Odmetnici zauzeli Kladanj². Kladanjska milicija se povukla u Vijake, 12 km. sjevero-istočno od Vareša.

Partizani pregovaraju sa četnicima iz Okruglice radi primirja i slobodnoga prolaza.

Odmetnici napreduju prema Nevesinju s namjerom, da uzmu to mjesto³.

Naše jedinice su se sukobile u području Mokro — Pale kod mjesta Buda⁴, 6 km. sjeverno od Prače sa grupom od po prilici 500 četnika i 1500 ljudi obučениh u bijele haljince (bluze).

U noći na 17. o. mj. izvršilo je 50 odmetnika napad na 20-oricu ljudi iz radne bojne u Kotorcu, te ih je tom prilikom opljačkalo.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 53 3—1, k. 198.

² Kladanj su oslobodile jedinice Dvadeset sedme NOU divizije. Vidi dok. br. 107.

³ Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 111.

⁴ Buč

Popravljen je željeznička pruga kod Žuglića, 3 km. jugoistočno od Rame, koja je bila prekinuta u noći na 19. o. mj. Partizani raspolažu kod Bugojna sa jednim zrakoplovom, te navodno imaju namjeru da bombarduju Travnik.

U Zavidovićima je ukinuto iznimno stanje.

Kod Fojnice i Prače su odmetnici [odbijeni] uz jake gubitke.

Podhvat njemačke vojske, kojoj je stiglo pojačanje u jugoistočnom pravcu od Prače prema Rogatici i Goraždu dobro napreduje.

Iz ostalih kotareva Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih podataka.

U samom gradu Sarajevu u posljednja 24 sata vladao je podpun red i mir.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti
(Petković)
Petković

BR. 200

**IZVJEŠTAJ DRUŽNIČKOG KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA
U MOSTARU OD 21 OKTOBRA 1943 GOD. O BORBAMA
JEDINICA NOV PROTIV ČETNIKA OKO GACKA I NEVE-
SINJA I O NAPADU NA ORUŽNIČKU POSTAJU U BJELE-
MIĆU¹**

ORUŽNIČKO
KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO
MOSTAR
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 3093/taj.
U Mostaru, dne 21-X.1943

Predmet: Dnevno izvješće o
važnim događajima.

1. — Glavnom zapovjedništvu oružništva u dvopis.
2. — Zapovjedništvu 6. pješačke divizije
3. — Zapovjedništvu 6. oružničke pukovnije

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48 18—1, k. 105.

2022/163.
21 - 1.

3

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

NA 2022/163 Y SA 700 111-111

ZAVODNI
S. PJEVAČNE
.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

7s uzetih poštovom u SVIHA

Glavar stotora svaha

.....
.....

4. — Velikom županu velike župe Hum
5. — Župskoj redarstvenoj oblasti Mostar

Broj 3093/taj: 21-X.1943. oko 1200 sati, komunistička skupina oko 500—600 naoružanih², pod vodstvom Tome Aničića iz Fojnice, Kotar Nevesinje, zauzeli su sela Lukavicu (9 km. zapadno Gacka), Gradinu (11. km. zapadno Gacka), Fojnicu (22. km. istočno Nevesinja), Jugoviće (22. km. istočno Nevesinja), Dubljeviće (24. km. istočno Nevesinja) i Kokorine (24. km. istočno Nevesinja). Pri nastupu komunista u navedena sela vodile su se mjestimične borbe sa četnicima. Pučanstvo navedenih sela evakuisalo se u unutrašnjost kotora Nevesinja. Četničkih gubitaka nije bilo. Komunističkih je bilo mrtvih i ranjenih nepoznat broj.

Četnici iz skupine Petra Samardžića drže položaje i to: Slivlje (20. km. istočno Nevesinja), Hum kota 1315 (20. km. istočno Nevesinja), Ljeskov Dub (18. km. istočno Nevesinja), Oštra Gomila kota 1484 (20. km. istočno Nevesinja).

Komunisti namjeravaju preko sela Šipačna (17. km. j. i. Nevesinja), Lukavca³ (20. km. j. i. Nevesinja), planine Sniježnice (10 km. južno Nevesinja), da uhvate vezu sa selom Jarčišta (6.5 km. s. z. Nevesinja), odnosno Dušanom Brstinom vodjom komunista za kotor Nevesinje, koji ima mnogo pristalica iz pravoslavnog pučanstva. Ostalih podataka o komunistima nema.

Broj 3097/taj: 16-X-1943. napalo je na mjesto i oružničku postaju Bjelence⁴, (26. km. j. i. Konjica), skupina komunista oko 3500 naoružanih svakovrstnim oružjem.⁵ U mjestu Bjelemić bio je domdo sat. Zapovjednik sati bio je u Sarajevu od 29. IX-1943. Pripadnici domdo sati nisu primili borbe. 6 oružnika i nekoliko pripadnika domdo sati primili su borbu, ali usled nadmoćnosti komunista isti su se morali povlačiti. Pri povlačenju oružnici i pripadnici domdo sati izgubili su vezu. 3 oružnika su stigla u Konjic, dočim za ostale i pripadnike domdo sati se ništa nezna. Vojarna postaje Bjelemić zapaljena. Neprijateljski

---

² Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 118

³ Lukavica

⁴ Bjelemić

⁵ Vjerovatno se odnosi na Mostarski bataljon koji je u to vrijeme dejstvovao na ovom sektoru.

gubitci nepoznati. Komunisti su došli iz Glavatičeva (20. km. j. i. Konjica), a kuda su otišli nepoznato. Ostali podaci o komunistima nepoznati.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik krila
dopukovnik
(G. Mihanovic)
Mihanović

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE PUKOVNIJE
U Mostaru dne 2. XI. 1943

Po uzetim podatcima u SPISE

Glavar stožera satnik
Streharsky
Streharsky

BR. 201

**IZJAVA INŽINJERA KOSTANJŠEKA OD 22 OKTOBRA 1943
GOD. O ZAUZIMANJU RUDNIKA LJUBIJE OD STRANE
JEDINICA NOV¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA
GLAVNI STOŽER
Poz. broj 6934/taj.

U Zagrebu, dne 22.X.1943

Predmet: Zauzeće povojničenog rudnika
Ljubija po partizanima.

B I L J E Ź K A

Ing. Kostanjšek, ravnatelj povojničenog rudnika Banja Luka, bio je 19-og o. mj. u 3. odsjeku pozadinskog odjela, da podnese izvješće o prilikama na rudniku Banja Luka. Tom zgođom saopćio je sljedeće:

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13—10—1. k 93.

Prigodom zauzeća rudnika Ljubija po partizanima uspjelo je jednom inženjeru da se probije do rudnika Banja Luka, te je isti pripovijedao kako je došlo do provale partizana u Ljubiju.² Po njegovim rečima nije pao niti jedan hitac, jer da je bila po sriedi izdaja. Isti je pripovijedao, da je čuo one noći prigodom dolaska partizana u uži rejon rudnika povike nekih mladih domobranskih častnika partizanima, neka dođu bliže, jer se neće pucati. Spomenuti inženjer je nadalje saobćio, da su na taj način partizani iznenadili starije častnike, koji su spavali u gostinjskoj zgradi a među njima i zapovjednik povojničenog rudnika Ljubija ppuk. Rudolf Širola, kojemu partizani nisu dali ni prilike da obuče cipele, već su ga tjerali u čarapama iz zgrade i s drugim časticima samevozom odveli. Po ovim pripovijedanjima dobiva se dojam da su partizani zaista bez borbe — vjerojatno izdajom — ušli u Ljubiju, na brzinu izvršili uništenja i zarobljavanja, valjda u bojazni da bi mogla doći pomoć rudniku.

Osobito se iztiče da zapovjednik XVI. rudarske skupine Ljubija ppuk. Širola za ovo ne može biti odgovoran, jer je on bio samo stegovni zapovjednik rudnika a postrojbe koje su čuvale rudnik nisu stajale pod njegovim zapovjedničtvom, pošto obrana rudnika ne spada u djelokrug zapovjedništva rudarske skupine.

Nadstojnik 3. odsjeka
pozadinskog odjela glavnog stožera
Topnički pukovnik (Švrljuga)
Švrljuga puk.

---

² Vidi dok. br. 101

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 22 OKTOBRA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU VAREŠA OD STRANE JEDINICA NOV I O SITUACIJI OKO SARAJEVA, TRAVNIKA, BREZE I KAKNJA¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48-Taj-43.—

Sarajevo, dne 22 listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
21. listopada 1943. godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVIEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE MINISTAR G. ING. FRKOVIĆ — SARAJEVO
- 5) G. STOŽERNIKU VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj: 150604/42. čast mi je podnieti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 21. listopada 1943 godine.—

Sinoć u 17. sati partizani su zauzeli Vareš,² uništili željezaru i počinili veliku štetu, o čemu još nisu poznate pojedinosti, kao ni o ljudstvu. Posada, koja je brojala 2000 ljudi od kojih se je uspjelo samo da se mali broj probije.

Partizani ugrožavaju Brezu.³

Sinoć u 23.15 do 2.30 sati vršen je napad na prugu Voغوšće—Semizovac—Ilijaš.⁴ Pruga između Ilijaša i Semizovca oštećena na tri mjesta. Bunker i postaja u Ilijašu spaljena. Drveni cestovni most preko Bosne kod Ilijaša je spaljen. Radovi na popravku pruge su zbog pucanja odmetnika otežčani i radi toga je promet obustavljen.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 553—1, k. 198.

² Vareš su oslobodile jedinice Sedamnaeste divizije. Vidi dok. br. 128 i 167.

^{3,4} Odnosi se na jedinice Sedamnaeste divizije. Vidi dok. br. 128, 133 i 167.

Kakanj je također ugrožen od partizana.

Odbijen je noćasnji prepad na Travnik.

Četnici vrše življu delatnost oko Pala.

Odbijen je napad na Stambulčić.

Noćas, dne 21. listopada o. g. preletila su preko Sarajeva 3 neprijateljska zrakoplova, koji nisu u blizini Sarajeva ništa bacili.

Iz ostalih kotareva Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih novih podataka.

U samom gradu Sarajevu u poslednja 24 sata vladao je podpun red i mir.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti.
(Petković)
Petković

BR. 203

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA
U MOSTARU OD 23 OKTOBRA 1943 GOD. O BORBAMA
JEDINICA NOV PROTIV NIJEMACA U POSUŠJU¹**

ORUŽNIČKO
KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO
MOSTAR
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 3054/taj.
U Mostaru, dne 23-X-1943.

Predmet: Dnevno izvješće o
važnijim događajima.

1. — Glavno zapovjedništvo oružništva
2. — Zapovjedničtvu 6. pješač. divizije
3. — Zapovjedničtvu 6. oružničke pukovnije
4. — Velikom Županu Velike župe Hum
5. — Župskoj redarstvenoj oblasti Mostar.

Broj 3054/taj.: 18-X-1943. vodila se borba u mjestu Posušju i periferiji Posušja od strane komunista i njemačkih post-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19/11—1, k. 157.

rojbi, što je ponovljeno i na 19. X.1943. kada je komunistima u 2230 sati uspјelo upasti u mјesto Posušje, a 20.X.1943. rano napustiti mјesto Posušje.² Prigodom ove borbe bilo je žrtava s obje strane, ali do sada nisu ustanovljene. Borbe i dalje traju. Dalji podaci o neprijatelju nepoznati.

Broj 3056/taj.: 21-X-1943. u 2400 sata, primjećene su veće grupe komunista sa komorom gdje dolaze u selo Kozice, kotar Stolac, (9.500 km. s. z. Stoca) i selo Trijebanj, kotar Stolac³ (11. km. s. z. Stoca). Ostali podaci o komunistima nepoznati.

ZA POGlavNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik krila
dopukovnik
(G. Mihanović)

BR. 204

**IZVJEŠTAJ NADPORUČNIKA ANTUNA CVJETKA IZ PETE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 23 OKTOBRA 1943 GOD. O
REPRESALIJAMA NIJEMACA NAD STANOVNIŠTVOM
SELA HOTIČINA I STANJA U OKOLINI PALA¹**

NADZORNI ČASTNIK
u stožeru 5. oružničke pukovnije
Antun Cvjetko
nadporučnik sudac

U Sarajevu, dne 23. listopada 1943.

Predmet: Akcija Njemaca u
okolini Pala.

**ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Sarajevo**

Dne 23. listopada 1943. u 18. 06 sati došao mi je oružnik naslovni vodnik sa oružničke postaje Podvitez Peti Josip i kazao mi, da po nalogu svoga zapovjednika postaje vodnika Nurka Durmiševića ima podneti sliedeći ustmeni

² Na sektoru Posušja nalazila se Deveta NOU divizija. Vidi u arhivi Vojnoistoriskog instituta dok. reg. br. 3:1 k. 842

³ Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 111.

¹ Original, tiskan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 20.4—3, k. 149 b.

IZVJEŠTAJ

Dne 22 listopada 1943. oko 9 sati u jutro njemačke trupe vršile su akciju na području postaje Podvitez u selima Hotičina i Stajna, te su u tim selima pokupili sav muslimanski i pravoslavni živalj kao i stoku, a zatim su oba sela zapalili. Sav taj živalj doveli su oko 20 sati u Pale, gdje su muslimane 23.X.1943. u jutro pustili, a pravoslavne — njih oko 13 žena i 5 muškaraca doveli u 17 sati vlakom u Sarajevo. Muslimana su doveli u Pale oko 50. Već na licu mjesta u selima Hotičina i Stajna poubijali su kako muslimane tako pravoslavne, koji su pokušali pobjeći, a isto su tako putem do Pala poubijali one, koji nisu mogli dalje ići. Koliko ima poubijanih nije se još moglo ustanoviti, jer Njemci nisu naše obhodnje puštali tamo, budući da tamo vode još uvijek svoje akcije.

Antun Cvjetko
nadporučnik sudac

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
24-X 1943.

ZAPOVJEDNIČTVO
5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 1339—Taj.

U Sarajevu. dne 24. listopada 1943.

Zapovjedničtvu III. zbornog područja
Sarajevo po sastavku izvješće predloženo.

U spise.
Zamjenjuje zapovjednika,
pukovnik
Dr. Marjan pl. Pušić
Pušić

1339/34

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U STOCU OD 23 OKTO-
BRA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV PROTIV NIJE-
MACA I ČETNIKA U STOLAČKOM SREZU¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U STOLCU

Broj: tajni 560/43

Stolac, 23 X 1943.

Predmet: Dnevni izvještaj.

**VELIKA ŽUPA HUM—MOSTAR
ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST—MOSTAR**

Navale partizana na područje ovoga kotara sve su jače tako da je pored područja občine Berkovići i Burmazi jučer napadnuto i područje občine Aladinići. Jučer je podpisatome stavljeno do znanja da su partizani zaposeli sela Hodovo i Kozice, te zaprijetili Trebinju i ostalim okolnim selima. Partizani su se po svoj prilici prebacili iz Berkovića preko Dabrice do Hodova. Na tim mjestima su se utvrdili, te stupili u borbu sa njemačkim trupama, koje su pošle sa Domanovića. Jutros rano otišla je jača grupa Njemaca i četnika iz Stolca u pravcu Kozica. U doba pisanja izvještaja još traju borbe.

Oružničke obhodnje iz Stolca i Domanovića poslate su u pravcu kretanja partizana. Na lice mjesta otišao je i zapovjednik oružničkog voda iz Stolca.

Po izjavi njemačkog zapovjednika u Stolcu, u pravcu Ljubinja nalazi se velika grupa partizana, koju da predvodi Vlado Šegrt², te da ta grupa broji blizu tisuću odmetnika³. Sinoć su Njemci pucali sa grada u pravcu Ljubinja i Žegulje. Noć je protekla mirno.

Iz Stolca su otišli gotovo svi Njemci u borbu sa partizanima u pravcu Žegulje i Hodova.

ZA DOM SPREMNI!

KOTARSKI PREDSTOJNIK
(Šefkić)
Šefkić

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/16. k. 192.

² Vlado Šegrt je u to vrijeme bio zamjenik komandanta Treće NOU divizije.

³ Vidi dok. br. 111.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE ZA DRUGU POLOVINU OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU ORUŽNIČKIH KRILA MOSTAR I DUBROVNIK¹

ZAPOVJEDNIČTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

U Mostaru, dne 25. listopada 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za
II. polovinu listopada
1943.

- 1.— GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIŠTVA (SIGUR. ODJEL) ZAGREB
- 2.— PREDSJEDNIČTVU VLADE — NA RUKE PODPREDSJEDNIKA g. Dr. DŽAFERA KULENOVIČA ZAGREB
- 3.— GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
- 4.— MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST (ODSJEK X.) ZAGREB
- 5.— GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE BANJA LUKA
- 6.— DRŽAVNOM VIEČNIKU I OPUNOMOĆENIKU POGlavNIKA admiralu g. Đuri Jakčinu MOSTAR
- 7.— ZAPOVJEDNIČTVU I. i III. ZBORNOG PODRUČJA (GLST)
- 8.— ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE LJUBUŠKI
- 9.— ZAPOVJEDNIČTVU SREDIŠNJE ORUŽNIČKE ŠKOLE BJELOVAR
- 10.— ZAPOVJEDNIČTVU 1. 2. 3. 4. i 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J.S.)
- 11.— ORUŽNIČKOM KRILNOM ZAPOVJEDNIČTVU Mostar, Dubrovnik, Split i Knin.

Temeljem odredaba privremenog napatka za rad i organiziranje izvještajne službe u vojsci i zapoviedi Glavnog zapovjedništva oružništva Taj. Broj 320/J. S. od 31. srpnja 1941. godine, a prema prikupljenim podacima od područnih jedinica dostavljam doglasno izvješće za II. polovinu mjeseca listopada 1943. u sljedećem:

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 46 7—1, k. 106.

1. Raspoloženje pučanstva

Raspoloženje hrvatsko-hercegovačkog diela pučanstva prema državi i njenom Vrhovničtvu nije na potrebnoj visini. Uzrok ovome je jaka partizanska akcija koja je u posljednje doba dostigla vrhunac a nemamo dovoljno vlastitih snaga da pučanstvo zaštite i zajamče mu njegovu osobnu i imovnu sigurnost. Uslied ovakvog stanja osjeća se kod hrvatskog diela pučanstva — osobito kod muslimana želja za samoodbranom; oni izbegavaju nastup službe u domobranstvu i nastoje svim silama ostati kod domova, da u redovima milicionara ili domdo postrojbi brane svoja sela od pobunjeničkih napadaja. — Ovo se izpoljilo osobito u posljednje doba odkako su četničke vođe zadobile povjerenje Niemaca, koji su im dozvolili da se zajednički bore i da četničke jedinice sudjeluju u akcijama protiv partizansko-komunističkih bandi. I ovo je jedan od glavnih uzroka da kod hrvatskog diela pučanstva nije raspoloženje na potrebnoj visini. Pučanstvo strahuje, jer su baš ovi te isti četnici nanieli mu dosta jada dok su surađivali sa talijanskim snagama u t. zv. protupartizanskim akcijama. Nu i povrh svega ovoga stanje u odnosu na raspoloženje prema državi i njenom Vrhovničtvu zadovoljavajuće je. Hrvatsko pučanstvo odoleva svim kušnjama čvrsto uvjereno u pobjedu sila Osi.—

Stanje u dalmatinskoj Hrvatskoj, a osobito na područjima u kojima dominiraju partizani sasma je slabo. Dobar dio pučanstva sa ovog područja odmetnuo se je, a oni pak, koji su ostali kod domova, pomažu odmetnike. Prijašnji razlozi za stupanje u redove partizana bili su protuzakoniti i nesaveznički postupci bivših talijanskih vojnih vlasti, koje su naniele mnogo zla na područjima, gdje su se nalazile.— Nu kako su sada Talijani odstranjeni i nemaju više nikakove vlasti u svojim rukama ovi su razlozi odpali, ali se stanje nije ni u koliko izmijenilo na bolje. Ni jedan od onih koji su se odmetnuli, nije se povratio na temelju proglasa Poglavnika od 10. rujna, nego su partizani sada sa ostacima talijanskih vojnika i zajedničkim silama dalje haraju i uništavaju sve ono, što misli i osjeća hrvatski. Najgore je, što su se sada baš sa onim istim talijanskim vojnicima protiv kojih su se sve do kapitulacije Italije borili i bili u stavu neprijateljstva, združili i sada zajedničkim silama opet ponovo napadaju naša mirna sela i prolijevaju hrvatsku krv. Onaj dio pučanstva koji bi želio suradnju sa našim oblastima i koji bi želio mirna života ne smije se ni živ javiti jer su odmazdne mjere odmah na redu. Stanje u novozačetim krajevima, gdje ima naše vlasti i oružane snage može se ocieniti dobrim.

Pravoslavci: Pravidno su mirni ali potajno mnogo rade na štetu naših probitaka i zakleti su neprijatelji svega što je hrvatsko. Dok je hrvatsko-katolički i muslimanski dio pučanstva zabrinut obzirom na poslednje događaje na ratištima i pojačanu akciju Saveznika, dotle ovaj dio pučanstva očito se veseli svakom pa i najmanjem uspjehu partizansko-komunističkih poduhvata i neznatnim uspjesima Saveznika na ratištima. Veoma je čudnovata činjenica da se ovaj dio pučanstva nikako ne može pomiriti sa sudbinom i prihvatiti zajedničku suradnju sa našim oblastima. Dok su jedni svrstani u četničke redove, drugi su opet žestoki pristaše partizanstva te se sami međusobno obračunavaju. Od strane naših upravnih oblasti izlazilo im se je i dandanas se izlazi u susret u svakom pogledu osobito u pogledu prehrane, ali sve je to ostalo uzaludno. Da nema jačih oružanih snaga, u ovim krajevima, mirne se duše može reći, da bi se svi listom odmetnuli u šumu. —

Židovi: Svi Židovi u Splitu od strane njemačkog zapovjedništva pozvani su da se prijave i bit će otpremljeni u sabirne logore, a sva njihova imovina zapečaćena je do daljnje odluke mjerodavnih.

2) O četnicima:

Kako je i gore spomenuto, uspjelo je njihovim vođama da pridobiju povjerenje Niemaca i sada su opet počeli javno nastupati u t. zv. protupartizanskim akcijama. Po svim mjestima iztočne Hercegovine kreću se javno naoružani, pjevaju izazovne pjesme, ali ipak ne ustručavaju se vršiti prepade na naše pučanstvo. Ako ovo negdje i usliedi to se opet kao i prije od strane njihovih vođa pripisuje partizanima. Budući da pravoslavaca ima i u jednim i u drugim redovima, teško je u slučajevima napada na naše pučanstvo, donieti točnu ocieniu o stvarnom izvršitelju. Njihova suradnja sa njemačkim oružanim snagama ne može se smatrati izkrenom; oni surađuju više iz bojazni i idu samo za tim da ubiju ugled i sposobnost naših oružanih snaga i da se pretstave kod Niemaca kao borci protiv komunizma.— Svakako dok ih Niemci upotrebljavaju u područjima gdje su nastanjeni pravoslavci i gdje nema našeg življa, ne može se ništa prigovoriti, ali je pitanje, kako će se stvari u predjelima gdje ima hrvatskog pučanstva u pogledu odmazde nad našim pučanstvom odvijati. U svrhu smirenja našeg pučanstva bilo bi poželjno, da ih Niemci ne upotrebljavaju u akcijama na područjima, gdje je nastanjeno izključivo naše pučanstvo. Ovo važi i za područje Dalmacije, gdje su se četnici također ponudili Niemcima za suradnju pa sa njima već i surađuju.—

3) O Komunistu:

Komunističko-partizanska akcija poprima svakim danom šire razmjere. Njihovi su redovi pojačani sa talijanskim vojnicima, koje nije uspjelo razoružati od strane njemačkih oružanih snaga, a koji su prebjegli i združili se sa partizanima sa svim savremenim naoružanjem, koje su na uporabi imali. Ove partizanske grupe, pretstavljaju danas prave borbene jedinice, te s njima treba ozbiljno računati. Neminovna je potreba da se poduzmu opsežne mjere čišćenja, jer se dosadanjim snagama u ovom pogledu nije uspjelo postići uspjeha.—

Savezno sa akcijom partizansko-komunističkih bandi u minulih 15 dana kao i važnije iztičem sljedeće:

Na području oružničkog krila Mostar:

7—8. listopada naše snage posade Vrgorac. vodile su borbu sa partizanskim skupinama u selu Draževitići (6 km i. i. od Vrgorca). Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci neprijatelja nepoznati. U toku borbe poginula je jedna žena, a 5 osoba lakše je ranjeno.

9. listopada u 0600 sati jedna grupa neutvrđene jačine oboružanih partizana, izvršila je napad na jedan odjel domobrana i ustaša u selu Koteze (2,5 km z. od Vrgorca). Uslied nadmoćnosti partizana naše su se snage povukle u svoju posadu u Vrgorac. Ranjen je jedan ustaški častnik. Gubitci kod neprijatelja neutvrđeni.—

10. listopada u 2200 sata izvršen je jači pritisak od strane partizana na naše obrambene postave (5—6 km s. od Posušja).

11. listopada oko 2200 sata partizani su porušili most na cesti Posušje—Duvno (2 km s. od Posušja) i time prekinuli promet na ovom dielu ceste. Posušje ugroženo.

11. listopada u 1600 sati dvie partizanske—Krajiške brigade prispjele su u selo Solakova Kula (20 km s. z. od Konjica) sa namjerom da se spuste u selo Parsoviće (17 1/2 km. s. z. od Konjica) i s. Podhum (15 km s. z. od Konjica) gdje su pučanstvu tih sela naložili da im pripreme večeru, za 12. listopada.

12. listopada u 1200 sati obrana Posušja razbijena i partizani zauzeli mjesto.² Vlastite snage razpršene u raznim smjerovima, a većina u smjeru Imotskog.

12. listopada u 1400 sati jači partizanski odjeli stigli u selo Rakitno (11 km s. i od Posušja).

12. listopada u 1500 sati jedna grupa od oko 300 oboružanih partizana izvršila je napad na našu miliciju na mjestu zv.

^{2 4, 8, 9, 10} Na ovim sektorima nalazila se Deveta NOU divizija. Vidi u arhivi Vojnoistoriskog instituta dok. pod reg. br. 2/1, k. 842.

„Oštric“³ (9 km. s. od Posušja). Nakon kraće borbe napad je odbijen i partizani su se povukli. Ranjen je 1 milicionar. Navodno je ubijeno 20 partizana.—

12. listopada u 2400 sata jedna skupina neutvrđene jačine oboružanih partizana izvršila je napad na mjesto Vrgorac⁴. Naše snage primile borbu i vodile je do 13 listopada 0600 sati kada su se partizani povukli u planinu Biokovo odakle su i došli. Naši gubitci: 2 ustaše i 1 domobran poginuli, 8 ustaša ranjeno. Ubijeno je oko 20 partizana, zarobljeno 22, među kojima i 2 ženske.—

12—13. listopada preko ciele noći naše i njemačke snage vodile su borbu sa jačim partizanskim snagama u oblasti Posušja. Partizani su potisnuti i povukli su se u raznim smjerovima. Gonjenje je nastavljeno.

13. listopada u 0200 sata jedna grupa od 120 oboružanih partizana izvršila je napad na odjel naših domobrana I. domdo pukovnije koji su se nalazili na postavama kod zaselka Jonjići, kota 324 (4 km j. z. od Imotskog). Borba je vođena do 0500 sati toga dana i napad je odbijen. Nestala su dva domobrana. Zarobljen je partizan Jerko Presković rodnom iz Splita.—

13. listopada u 1830 sati jedna skupina od oko 1.000 oboružanih partizana izvršila je napad na mjesto Bradina⁵ (11 km s. i. od Konjica). Posada od 30 domobrana i 6 oružnika primila borbu, koja je vođena do 14 listopada u 0400 sata, kada su partizani ovladali mjestom. Nakon kraćeg zadržavanja svega od 2 sata partizani su napustili ovo mjesto i povukli se u smjeru planine Preslica (4 km j. i. od Bradine). Naši gubitci 10 domobrana i 6 oružnika zarobljeni, ali su dosada oružnici pušteni na slobodu. Pri povlačenju partizani su zapalili zgradu željezničke postaje, oštetili 2 željeznička parostroja i opljačkali skladište državne šumarije.

Istodobno jedna grupa od oko 1.000 oboružanih partizana izvršila je napad na domobranksu posadu kod mosta Lukač i na željezničkoj postaji Brdjani⁶ (7 km s. i. od Konjica), ali je napad uspješno odbijen. Obe ove grupe došle su iz sela Repovec (4 km s. z. od Bradine). Ova grupa povukla se je prešavši željezničku prugu u smjeru sela Džepi (5 km s. i. od Konjica). Gubitaka ni na jednoj strani nije bilo.

Istog dana 1900 sati jedna druga skupina od oko 2.000 oboružanih partizana sa oko 1.000 tovarnih konja nadirala je od sela Vrbjani (5 1/2 km s. od Konjica) na željezničku prugu Podorašac—Brđani.⁷ Oklopni vlak stupio je sa partizanima u borbu,

^{3,5,6,7} Vidi tom IV, knj. 19, Izvještaj Štaba Desete herc. brigade od 3 novembra 1943 godine.

koja je vođena oko 1 sat kada se vlak povukao na željezničku postaju Brđani. Straža kod mosta na km. 51.800 od 14 domobrana uslied nadmoćnosti partizana povukla se je u Konjic, a partizani su most oštetili. 14. listopada u 0500 sati partizani su napustili željezničku prugu i povukli se u smjeru sela Džepi (5 km s. i. od Konjica). Oštećen je i most na km 53.300. Ranjen je 1 domobran. Za gubitke neprijatelja nema podataka. Oštećeni mostovi popravljani su i promet je uspostavljen kroz dva dana.—

14. listopada u 1100 sati jedan odjel od 120 domobrana posade Konjic sukobio se sa jednom grupom neutvrđene jačine oboružanih partizana u selu Dubravica (3 km. i. od Konjica). Borbe su vođene do 1600 sati tog dana, kada su se partizani povukli u smjeru sela Džepi. Lakše je ranjen jedan domobran. Gubitci neprijatelja nepoznati.

15. listopada u 23.00 sata partizanske bande nepoznate jačine napale su selo i oružničku postaju Rakitno⁹ (11 km s. i. od Posušja). Vojarnu orpostaje zapalili, a potom se povukli na postave oko sela Vrhpolje (9 km s. i. od Posušja). Oružnici postaje Rakitno sa milicijom povukli su se i zauzeli postave oko sela Sutina.

16. listopada 0130 sati jedna grupa od 50 oboružanih partizana izvršila je napad na jedan odjel domobrana I. domdo pukovnije kod sela Prološca. kota 929 (6 km s. z. od Imotskog). Borba je vođena do 0300 sata i napad je odbijen bez gubitaka na našoj strani. Gubitci neprijatelja nepoznati. Po neuspjelom napadu partizani su se povukli u smjeru sela Studenci (17 km s. z. od Imotskog).

18. listopada u 2330 sati jedna grupa neutvrđene jačine oboružanih partizana, izvršila je napad na mjesto Vrgorac. Nakon jednosatne borbe napad je odbijen. Gubitaka nije bilo. Gubitci neprijatelja nepoznati.—

18. listopada u toku cijelog dana naše i njemačke snage vodile su borbu sa partizanima koji su se utvrdili na brdu Radovan⁹ (1 1/2 km s. i. od Posušja). Neprijatelj je davao žilav odpor, te su se naše snage povukle u Posušje.—

19. listopada u 2230 sati partizanske snage koje su se utvrdile na brdu Radovan izvršile su napad na mjesto Posušje i nakon jednosatne borbe prodrli su i zauzeli mjesto ali su sljedećeg dana rano ujutru napustili ga. te se povukli na postave na Radovanu. Gubitaka je bilo sa obe strane, ali se nema točnih podataka, jer su borbe u toku.

20. listopada u 0145 sati jedna grupa neutvrđene jačine oboružanih partizana izvršila je napad na naše snage na postavi kod sela Podbablje, zaselak Jonjići, kota 324 (4 km j.

z. od Imotskog) i kod sela Glavine, kota 268 (3 km. z. od Imotskog). Borbe su vođene do 21. listopada u 0215 sati, kada je napad odbijen. Naši gubitci: 1 domobran nestao, 1 lakše ranjen. Gubitci neprijatelja nepoznati. Partizani su se povukli u smjeru sela Poljice (7 1/2 km j. z. od Imotskog). Od strane njemačke posade u Imotskom poduzete su protumjere i selo Poljice tučeno je topovskom vatrom. Posliedak nepoznat.

21. listopada u 1300 sati jedna grupa od oko 300 oboružanih partizana napala je oružnike i miliciju na postavama oko sela Rakitno (11 km s. i. od Posušja) i nakon kraće borbe zauzeli su to selo¹⁰. Oružnici i milicija povukli su se u smjeru sela Sutina (5 km j. i. od Rakitna). Partizani odpočeli sa pljačkanjem domova milicionara. Oko Rakitna na postavama se nalazi oko 350 partizana dok im je stožer u Rakitnu. Pučanstvo izbjeglo sa stokom u predjel Rosne Poljane (7 km i. od Rakitna).

21—22 listopada partizanske skupine nepoznate jačine prebacile su se iz planine Snježnica i ulogorile se u selima Kozica i Triebanj (9—11 km. s. z. od Stoca).—¹¹

22. listopada od 1600—1700 sati jedan odjel njemačkih vojnika posade Domanovići. vodio je borbu sa jednom grupom od 100 oboružanih partizana u blizini sela Kozice (9 km s. z. od Stoca) i nakon kraće borbe njemački su se vojnici povratili u Domanoviće. Gubitaka nije bilo ni na jednoj strani.

22. listopada u 0600 sati odveden je po partizanima Nikola Božinović glavar sela Postranje (8 km s. i.¹² od Imotskog) i za njegovu se sudbinu dalje nezna. Istog dana odvedena su još dva seljaka iz sela Prološca (5 km s. i.¹³ od Imotskog), ali su pušteni na slobodu.

22. listopada partizanska komanda koja se nalazi u selu Rakitnu (11 km. s. i. od Posušja) pozvala je sve odbjegle milicionare da se povrate domovima jer će u protivnom biti im popaljeni domovi a imovina zaplijenjena. Pučanstvo moli zaštitu. Isto tako naložili su pučanstvu okolnih zaselaka da im dotjeraju stanovite količine namirnica i stoke za klanje. Mjerodavni obavješteni.

22. listopada u 0700 sati jedna partizanska obhodnja od 3 oboružana partizana, pojavila se je u selu Kamena (16 km j. i. od Mostara) gdje su se propitivali o našim i njemačkim snagama u okolišu Mostara i nakon kraćeg zadržavanja otišli su

¹¹ Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 111.

¹² 8 km S.Z.

¹³ 5 km S.Z.

u smjeru sela Brštanik (4 km. j. od sela Kamena). Njemačko zapovjedništvo u Blagaju pomoću njihovih snaga iz Mostara poduzelo mjere za progon ovih partizana.—

21. listopada u 0100 sat jedna grupa neutvrđene jačine oboružanih partizana izvršila je napad na našu posadu u Vrgorcu. Nakon dvosatne borbe napad je uspješno odbijen. Gubitaka nije bilo, dok se ni za gubitke neprijatelja nema podataka.—

23. listopada u 0200 sata jedna grupa od oko 1.000 oboružanih partizana izvršila je napad na selo i oružničku postaju Nova Sela¹⁴ (8 km s. z. od Metkovića). Oružnici i momčad 3. sata I. domdo pukovnije prihvatili borbu koja je vođena do 0600 sati tog dana. Naši gubitci: 5 domobrana lakše ranjeno. Gubitci neprijatelja nepoznati. U toku borbe partizani su upali u zgradu mjestne pošte i istu opljačkali. Uslijed jake odbrane oružnika, nisu uspjeli zauzeti vojarnu i izvršiti pljačku. Očekuju se ponovni napadaji na ovu postaju.

23. listopada u 1200 sati partizanske skupine jačine od oko 600 momaka pod vodstvom Tome Aničića, iz s. Fojnice kod Gackog, zauzeli su sela Lukavicu i Gradinu (9 i 11 km z. od Gackog) i u daljem napredovanju prešli su granicu kotara Nevesinje zauzevši sela Fojnicu, Jugoviće, Dubljeviće i Kokorina (22—24 km i. od Nevesinja).¹⁵ Četnici skupine Petra Samardžića vodili su ogorčene borbe. Gubitaka ima ali se nezna točan broj. Mnogi seljani iz ovih sela bježe u unutrašnjost kotara Nevesinje. Četnici drže postave na crti: Slivlje—Rijeka—Hum, kota 1315—Ljeskov Dub i Oštra Gomila, kota 1484 (18—20 km i. i j. i. od Nevesinja).

23. listopada razpačavani su partizanski letci „Radio Vesti“ od 21. listopada 1943. godine u kojima se prikazuju uspjesi partizana na našem području i Saveznika na ratištima. Osobito se ističe značaj zasjedanja Saveznika u Moskvi.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

4. listopada u 0900 sati jake partizanske skupine jačine od oko 1200—2000 momaka pod vodstvom Vlade Šegrt, izvršile su napad na mjesto Bileća¹⁶. Mjesto je branilo 50 njemačkih vojnika i oko 50 četnika ali su partizani zbog nadmoćnosti prodrli nakon jednosatne borbe u mjesto. Borbe su vođene sve do 5. listopada u 1200 sati kada je došlo pojačanje Niemcima i partizani su napustili mjesto. Gubitci: 3 njemačka

¹⁴ Vidi tom V knj. 20, dok. br. 168.

¹⁵ Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade. Vidi dok. br. 118.

¹⁶, ¹⁷ Vidi dok. br. 25.

vojnika poginula, a 11 ranjeno. Poginulo je i 5 građana, a 2 ranjena. Gubitci partizana nepoznati. U toku borbi partizani su zapalili zgradu željezničke postaje i oružničku vojarnu.

5. listopada Niemci su napustili Bileće i sa četnicima se povukli u smjeru Trebinja i istog dana oko 2000 sati partizani su ponovo ušli u Bileću, gdje su se zadržali sve do 8. listopada, kada su njemačke snage u jačini jedne bojne došle i zauzele Bileću. Partizani su se povukli bez borbe, te zauzeli postave na visovima oko samog mjesta. Za vrijeme zadržavanja partizana u Bileći, oduzimana je hrana od imućnijih mještana, pismohrana poreznog ureda, kotarske oblasti i suda te poštanskog ureda uništena je.

5. listopada kod sela Skrobotno i Panika (11. 12 km s. i. od Trebinja), njemačke oružane snage vodile su borbu sa jednom skupinom nepoznate jačine oboružanih partizana¹⁷. Gubitci: 9 njemačkih vojnika poginulo, a 11 ranjeno. Gubitci kod partizana nepoznati.

6. listopada na prostoru Krnjevići (15 km s. z. od Trebinja), napadnuta je po partizanima jedna naša domobranska ophodnja, razoružana i zarobljena. Uspjelo je pobjeći samo vodji ophodnje.

7. listopada na prostoru Taleža—Hum (2—12 km z. od Trebinja), napadnuta je jedna naša ophodnja od 4 domobrana po pobunjenicima. Ranjen je 1 domobran, dok su se ostali vratili u svoju stajbinu nepovriđeni. Gubitci napadača nepoznati.—

10. listopada u 0630 sati u blizini sela Taleža (8 1/2 km z. od Trebinja), jedna grupa od 40 oboružanih partizana napala je našu ophodnju od 8 domobrana. Nakon kraće borbe, domobrani su zarobljeni, razoružani, a potom pušteni na slobodu.

13. listopada u 2230 sati jedna grupa od oko 200 oboružanih partizana, izvršila je napad na našu domobransku posadu kod željezničkog stajališta Diklići (16 km j. i. od Ravnog) i nakon kraće borbe posada je savladana i razoružana. Svi su domobrani pušteni na slobodu i vratili su se u svoju postrojbu u Trebinju, osim jednoga, za koga ostali misle da je negdje zalutao.

13. listopada po noći, jedna skupina od 100 oboružanih partizana, prebacili su se na 4 čamca sa otoka Mljeta na otok Šipan (18 km s. z. od Dubrovnika) i tom su prigodom opljačkali mjestnu poštu i občinu. Zaplijenili su brod „Kupari“ i dva motorna čamca i to: „Vjekoslav“ i „Lapad“, uhitili su oružnika Dominika Viskovića zapovjednika oružničke ispostave i rizničkog stražara i 10 građanskih osoba te su sve skupa prevezli na otok Mljet.

16. listopada u 1950 sati jedna grupa od 50 oboružanih partizana, izvršila je napad na putnički vlak između željezničke postaje Poljice i Jasenica—Lug u blizini sela Diklići (14 km j. i. od Ravnog) podmetnuvši mine. Stroj i tri vagona izbačeni. Pruga u dužini 15 metara oštećena. Istodobno je izvršen napad strojnicama, bacačima i bombama. Strojovođa, 7 njemačkih vojnika i 1 građanska osoba poginuli, 2 žene ranjene. Vlak i putnici opljačkani. Promet prekinut i uzpostavljen drugi dan.

17 listopada u 0400 sata jače partizanske snage izvršile su napad na mjesto Gacko i zauzele ga bez borbe¹⁸. Četnici su se još prije napada povukli. Zbog nadmoćnosti partizana naša milicija i oružnici povukli su se u Kulu Fazlagića. Sela Ulinje, Žanjevica, Berušica, Vrba, Čemerno, Izgori, Tarahin Dol, Gor. i Donje Bodežište, Obješenik, Jugovići, Domrke i Kokorina nalaze se u dominaciji partizana. Isto tako i pučanstvo sela: Pržine, Danići, Dulići, Pusto Polje, Dobralja.¹⁹ Samobor i Lipnik, zaposjednuta su po partizanima. U ovim selima novače momčad za svoje redove. Kula Fazlagića još se drži ali je potrebna žurna pomoć u strojničkom naoružanju.

19. listopada u 0100 sat jedna grupa od 25 oboružanih partizana izvršila je napad na odjel četnika u selu Vukovići (6 km. s. i. od Dubrovnika). Nakon kraće borbe četnici su potisnuli partizane. Jedan četnik poginuo, a 1 teže ranjen. Gubitci partizana nepoznati. Partizane je predvodio Risto Rašević iz sela Cicine (13 km s. z. od Trebinja).

23. listopada njemačke snage iz Stoca, Domanovića i Blagaja poduzele su akciju u zajednici sa četnicima iz Stoca protiv partizana koji su se bili ulogorili u selima Kozice i Triebanj (9—11 km s. z. od Stoca) ali su se partizani pravodobno povukli i otišli u planinu Snježnica (13 km s. i. od Stoca), gdje im se nalazi glavina. Prema prikupljenim podacima u planini Snježnica nalazi se IV. bataljon Hercegovačke partizanske brigade. Poblži podatci nisu se mogli prikupiti.

Za vrijeme boravka partizana na otoku Šipanu od 10—17. rujna sa njima je suradjivalo dosta osoba, a po njihovom odlasku sa njima je otišlo i 11 osoba, među kojima i Luka Ivančević, nastavnik građanske škole u Sarajevu, rodom iz Šipana, koji se je tu zatekao za vrijeme kapitulacije Italije. Svi motorni brodovi zaplijenjeni su po partizanima i odvezeni na otok Mljet. Cijela talijanska posada od 150 momaka suradjivala je sa par-

¹⁸ Vidi tom IV, knj. 19, Izveštaj Desete Hercegovačke brigade od 3 XI.1943 godine.

¹⁹ Dobrelji

tizanima i pri povlačenju na otok Mljet otišli su skupa sa partizanima.

O stanju na poluotoku Pelješcu nema nikakvih podataka budući da na tom području dominiraju partizani.

***

8) O odnosima sa savezničkim vojskama čiji se dielovi nalaze u našoj zemlji:

Sa savezničkom njemačkom vojskom na područjima gdje se nalaze njeni dielovi, odnosi su obćenito dobri. i ako oni u podmirenju svojih potreba — ne uzimaju u obzir i možebitne istovjetne potrebe hrvatskih oružanih snaga.

U razdoblju od 12. rujna do 2. listopada 1943 godine prigodom vršenja akcija od strane njemačkih oružanih snaga na području oružničke postaje Klis, u selima: Klis, Dugopolje, Konjsko i Mali Broćanac sve kotar Omiš, izgubilo je život ukupno 127 osoba, medju kojima dosta i djece. Ovom prigodom 103 osobe zatečene su kod domova i strieljane. od djelovanja zrakcplovstva peginulo je 14 osoba, od kojih su neke izgorile u zapaljenim domovima, dok ih je 10 zarobljeno koji su pokušali bježati i strieljano. Uzrok ovome je taj, budući da su partizani prigodom dolaska njemačke vojske u odnosna sela pucali na njemačku vojsku. Od 103 osobe koje su strieljane kod domova, sve su čestite i izpravne, ali su ostali kod domova očekujući dolazak vojske i tako su životom platile.

2. listopada uhićeni su po njemačkim vojnim vlastima pravoslavci: Branko Spaić, Vera Spaić, Sava Ijačić i Danica Toholj iz sela Tasovčića, kotar Čapljina i Krstina Ekmečić iz Čapljine. Uzrok uhićenja je održavanje veze sa pobunjenicima.

4. listopada prigodom čišćenja područja oružničke postaje Opuzen, kod Metkovića po njemačkim oružanim snagama, uhićeno je u Opuzinu i okolišu 20 osoba i to: Stanko Salacan, Luka Salacan, Pavo Popić, Ivan Brajković, Stjepan Šešelj, Nikola Bjeliš, Andrija Popović, Ivan Bjeliš Stjepan Popić, Jozo Čović, Ivan Bjeliš sin Jakovljević, Stjepan Dujmović, Milenko Dujmović, Ivan Barbir, Ante Milić, Ivan Vukosav Ante Lezina, Stjepan Butigan, Stipe Gnječ i Pavao Maslov. Svi su odpremljeni u Metković i kod njemačkog zapovjedništva zadržani kao taoci. Na 14. listopada nepoznate osobe stavile su minu na željezničku prugu kod sela Krvavac (5 km j. z. od Metkovića), koja je pronadjena i učinjena bezopasnom. Za odmazdu svih 20 uhićenika povješani su uzduž željezničke pruge od Metkovića do Komina o b. b. stubove, gdje su ostali viseć 24 sata. a zatim su od strane njemačkih vojnih vlasti predati rodbini na sahranu. Ove odmazdne mjere imale su

dobrog djelovanja na pučanstvo tamošnjeg kraja i dosta ih se je poslije ovoga javilo dobrovoljno u vojsku. Pučanstvo je u strahu i boji se odmazde pobunjenika, te bi opet netko mogao životom platiti. Sva imovina obješenih osoba zaplijenjena je po njemačkim vojnim vlastima.

18. listopada njemačke vojne snage uz suradnju četnika izvršile su podhvat u pravoslavnim selima: Grmljani—Sedlari—Rapti (8, 9 1/2 i 14 km. j. i. od Ravnog), povodom napadaja pobunjenika na putnički vlak na 16. listopada u 1950 sati između željezničkih postaja Poljice i Jasenica—Lug u blizini sela Diklići (15 1/2 km j. i. od Ravnog), kojom prigodom je poginulo 7 njemačkih vojnika, strojovodja i 1 građanska osoba. Za odmazdu, sva tri sela su popaljena. U selu Rapti strijeljane su 3 žene i 1 muška osoba, a 8 ih je uhićeno i obješeno o b. b. stubove na mjestu gdje je napad na vlak izvršen. U sva tri sela uhićeno je 156 osoba—žena i djece, a sva je stoka zaplijenjena. te je sve skupa odpremljeno za Trebinje. U ovom podhvatu sudjeluje oko 300 četnika pod zapovjedništvom zapovjednika brigade nekog Milojevića Vlade. Daljnji podhvat je u toku.

Talijanske snage koje su se svojedobno nalazile na području ove pukovnije razoružane su a stanovit broj ih se je pridružio pobunjenicima—partizanima i sada sa njima vrše napad na naše i njemačke oružane snage i naseljena mjesta. Jedan odjel od 600 fašista, koji su se prigodom zauzimanja Dubrovnika predali njemačkim vojnim snagama i ponudili se za suradnju sada su od strane Niemaca upotrebljeni za osiguranje pruge na potezu Ravno—Dubrovnik.

7. listopada na oružničkoj postaji Grab Zubci u Čičevu, kod Trebinja predalo se je 74 talijanska vojnika bez oružja, koji su od strane naših oružnika predati njemačkim vojnim vlastima.

Drugih podataka o talijanskim vojnicima nema.

II. STANJE U VOJSCI — ORUŽNIČTVU:

1) *Raspoloženje, duh i stega kod oružnika:*

Raspoloženje je uvjetovano dovoljnom obskrbom životnim potrebštinama, opremom i oružjem. Budući da je obskrbljivanje nedovoljno, a mjestimično sasvim slabo, to i raspoloženje nije na potrebnoj visini.

Pod uticajem neraspoloženja trpi i stega, te su česti stegovni prestupci ali ipak za sada još beznačajnijeg obima. Nu, i povrh svega ovoga stariji oružnici sa malim izuzetkom izvršavaju svoje zakonom predviđene zadaće na obće zadovoljstvo,

dok je stanje kod pomoćnih oružnika i pričuvnih domobrana sasna slabo i ovi su s veoma malim izuzetkom za vršenje oružničke službe u obće bezvriedni.

...

4) Bjegunstva iz oružništva:

3. listopada pobjegli su sa oružničke postaje Ivan²⁰ u Bradini pričuvni domobrani: Vjekoslav Brajdić i Hazim Bijelić u nepoznatom smjeru i do danas se za njihovu sudbinu ne zna.

11. listopada samovoljno se je udaljio sa oružničke postaje Vrgorac, krila Mostar, pokusni oružnik Ivan Kordić suhodnik na toj postaji.

10. rujna prigodom nadiranja partizana prema Dugom Ratu i kod povlačenja oružnika sa te izpostave na postaju Omiš, nestali su i po doznanju pridružili se odmetnicima i to:

Oružnik, naslovni narednik Mate Smodlaka,
Pričuvni domobran Ante Čelo,
Pričuvni domobran Jure Radošević,
Pričuvni domobran Ante Bakić.

16. rujna samovoljno se je udaljio sa postave u Kuli Fazlagića kod Gackog pričuvni domobran Mujo Veledar i do danas se nije povratio u svoju jedinicu.

8. kolovoza upućen je na nadpovjerenstveni pregled u Zagreb oružnik Jakov Šimić sa oružničke postaje Čapljina i do danas se nije povratio u svoju jedinicu.

Za svim ovim momcima razpisana je tjeralica i poduzete su mjere u duhu okružnice Minors-a Sud. broj 4260 od 15. rujna o. g. U koliko će se utvrditi da su se pridružili pobunjenicima, tada će se uredovati i u duhu odnosnih zapoviedi u ovom pogledu.

...

IV. OBĆI ZAKLJUČAK

Javno-sigurnostne prilike na celom području pukovnije nepovoljne su uslied sve jače akcije partizanskih bandi.

Stanje je osobito pogoršano i sasna slabo na području ciele Dalmacije. Naše i savezničke snage drže posadna mjesta i odolievaju napadima. Otoci Brač, Hvar i poluotok Pelješac još su uvijek u dominaciji pobunjenika. U toku su akcije ali nema podrobnijih podataka.

---

²⁰ Ivan Sedlo

U iztočnoj Hercegovini u toku su borbe naših i savezničkih snaga te četničkih odjela sa partizanskim bandama koje su se okupile u toj oblasti.

Sjeverni i sjeverozapadni dio područja Hercegovine ugrožavaju također jače partizanske snage, koje nadiru od Duvna u svrhu prelaza u smjeru iztoka a na sektoru Drežnica—Jablanica, te predstoji opasnost rušenja željezničke pruge i objekata sjeverno od Mostara.

Prehranbene prilike slabe, a mjestimično nesnošljive.

Izvještajna služba otežčana zbog prekida prometnih veza i odmazde pobunjenika koju vrše nad osobama koje se stave u službu dojavljivanja.

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

Krilo Mostar: Umoljani, Glavatičevo, Bišina, Ulog, Klinja, Fojnica, Lukavac Kruševljani, Rilje i Bjelemić. Ova posljednja prestala je djelovati 16. listopada jer su mjesto Bjelemić zauzeli partizani, a bila je uzpostavljena ponovo na 25. rujna o. g.

Krilo Dubrovnik: Plana, Divin, Krstača, Zmijanjac, Stepen, Jasenik, Kazanci, Šipovica Vlahovići, Ljubinja, Berkovići, Hodovo, Bileća, Janjina, Trpanj, Orebić.

Krilo Omiš—Split: Kijevo, Vrljika, Muć, Lećevica, Srinjine Tijarica, Lovreč, Blato n/C, Studenci, Zadvarje, Zagvozd, Baška Voda Župa Biokovska, Kozica, Igrane, Gradac, Supetar, Pučišće, Selca, Bol, Milna Hvar, Starigrad, Jelsa, Bogomolje i Sućuraj. Ovih posljednjih 10 postaja koje se nalaze na otocima Braču i Hvaru, nalaze se u dominaciji pobunjenika, te se do danas nezna za sudbinu te momčadi, niti ima ma kakvih vesti od ovih postaja.

Krilo Knin: Radučić, Plavno, Strmica, Padjene, Bos. Grahovo, Grkovci, Resanovci, Štikovo, Drvar i Trubar.

VII. POSTAJE KOJE SU PRESELJENE U DRUGA MJESTA:

Krilo Mostar: Rujište u Bijelo Polje, Ivan u Bradini.

Krilo Dubrovnik: Grab Zubci u Čičevo, Dobromani na Humu, Jasen u Gorici, Donja Lastva u Arslanagića Mostu. Steper. u Medjuliću.

Krilo Knin: Kosovo u Siveriću, Ružić u Kninu.

VIII. POSTAJE KOJE SU PONOVRNO UZPOSTAVLJENE:

Postaja Opuzan krila Mostar.

Izpostava Mrcine kod krila Dubrovnik.

Postaja Klis, Dicmo i Trilj kod krila Omiš.

Postaja Split, Marijan, Solin i Kaštel Sućurac uzpostavljene su na novozauzetom području kod krila Split.

Postaja Šibenik kod krila Knin.

Za uzpostavu postaja u oblasti Kotora, nastalo je pitanje od strane njemačkih vojnih vlasti i izvješteno je G. Z. O.²¹ posebnim spisom, te ove postaje nisu uzpostavljene.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

(M.P.) Dozapovjednik, pukovnik:
Muharem Aganović
Aganović

BR. 207

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA DOMOBRANSKE POLOŽAJE OKO TREBINJA I O DEMORALIZACIJI ČETNIČKO-DOMOBRANSKOG STARJEŠINSKOG I BORAČKOG SASTAVA¹

ZAPOVJEDNIČTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. broj 3208/taj.
U Mostaru, dne 25.X. 1943.

Predmet: Napad partizana na
Trebinje — izvješće.

ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Ljubuški

Župska redarstvena oblast u Dubrovniku pod br. 1720/taj. od 15. X. 1943. dostavlja sljedeće:

„Dne 29. IX. o. g. od strane partizanskih odreda izvršen je napad na vojne položaje na području občine Begović Kula. Na ovim položajima nalazila se 1. bojna 14. p. p. iz Trebinja, zatim jedan odred njemačke vojske SS trupa i jedna skupina četnika pod zapovjedništvom četnika Milojevića.—

Istog dana u 20.30 sati obaviještena je ova oblast brzoglasom od pobočnika 14. p. p. satnika Stražižara, koji je zastupao

²¹ Glavno zapovjedništvo oružništva

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 487—1, k. 106.

odsutnog zapovjednika posade u Trebinju, da su svi naši vojni odredi, koji se nalaze na položaju u Begović Kuli razbijeni od partizana i da se u rasulu i bjekstvu povlače prema Trebinju. Naglasio je, da su partizani zauzeli položaje Vardište, Staro Slano i kotu Kličanj. te da su se spustili na cestu kod manastira Tvrdoši na udaljenosti od Trebinja oko 5 km. i da bez otpora idu prema Trebinju. Isto tako izvestio je, da se njemački odred, koji se nalazio na položaju povukao i prešao most u Dražindolu radi spriječavanja eventualnog nadiranja partizana prema Dubrovniku.

Obzirom na ovo primljeno obavještenje i pošto je prietila izravna opasnost u gradu Trebinju od partizana, poduzeo sam sa načelnikom občine potrebne mjere za zaštitu i odbranu grada. U ovom cilju odmah je stavljena sva milicija, oružništvo i redarstvo pod oružje i pripremu za odbijanje napadaja. U to vrijeme došao je u uredovnicu potpisatog pretstavnik četnika iz Trebinja Tomo Petković i stavio prijedlog, da se i četnici uzmu u kombinaciju za odbranu grada. Ovaj prijedlog je odmah prihvaćen, te je utanačeno, da će se odrediti jedan sektor, koji imaju zaposjesti i braniti četnici. Petković je na to otišao, da donese podatke o broju četnika, koji će biti upotrijebljeni za odbranu mjesta. U međuvremenu stizali su u grad bježeći u potpunom neredu sa položaja odredi naše vojske u manjim grupama. U isto vrijeme došli su u grad sa položaja četnici pod zapovjedništvom Milojevića.

Dok su oružnici, milicioneri i redari pod uputstvima potpisatoga i zapovjednika oružničkog voda zauzeli određene položaje za odbranu, četnici su bez ikakvog obavještenja napustili Trebinje i otišli prema selu Policama u pravcu područja Grab Zubaca sa koje strane nije prietila nikakova opasnost napadaja partizana na Trebinje. U istom pravcu sa četnicima napustilo je grad skoro svo pučanstvo pravoslavno sa ženama i djecom. Presjednik četnika Tomo Petković sa kojim su vodjeni pregovori za odbranu grada i sam je napustio Trebinje i nije se te noći uobće pojavljivao. U mjestu zadržala su se samo tri četnika koji ostavljeni, da od njemačkih vojnika preuzmu jedan samovoz raznog oružja strijeljiva.

Obće uzbudjenje i uznemirenost nastala je kod gradjanstva zbog povlačenja naše vojske i pojačalo se uslied odlaska naoružanih četnika iz grada, jer je postalo očevidno da isti ne žele braniti grad. Naše pučanstvo nije imalo nikakove mogućnosti za eventualno povlačenje, jer jedini neugroženi pravac od partizana prema Grabu Zubcima održan je od četnika u koje se nije moglo imati povjerenja da nebi napali na naše pučanstvo.

Ovo tim prije, jer su isti prekinuli pregovore za odbranu grada bez ikakvog objašnjenja našim vlastima.

Oko 21 sati iste večeri stigao je sa položaja u Trebinje zapovjednik 14 p. p. Dragutin Mesić. Odmah je potpisati stupio u vezu sa njim saznajući da kota Kličanj nije pala, te da se na istoj nalazi poručnik Prokop sa odjeljenjem od 15 vojnika, a sa kojima će on u toku noći postaviti vezu. Iste noći u 3 sata u jutro stigle su njemačke trupe u Trebinje i time je bila otklonjena svaka opasnost.

Povodom ovoga napada na Trebinje od strane partizana smatram potrebnim iznieti držanje naših vojnika i častnika.

Skoro cijela naša vojna posada bila je demoralizirana. nepokazujući nikakovu volju niti požrtvovanost za borbu. Prema izjavama pukovnika g. Dragutina Mesića i satnika g. Zvonimira Vebera kao i ostalih naših vojnika nijesu htjeli prihvatiti borbu sa partizanima, nego su se razbegli odmah kod prvog sukoba. Svi pozivi i zapoviedi pukovnika i ostalih častnika, da vojnici ostanu na položaju i prime borbu, ostali su bezuspješni. Prigodom bjegstva i rasula, naša je vojska ostavila na položaju dva topa sa zatvaračima i streljivom a da na tom mjestu nису bili uopće napadnuti od partizana. Na ovo mjesto nису partizani došli ni poslije povlačenja naših odreda, jer je sutradan njemačka vojska našla topove nedirnutе sa svim streljivom. Obezglavljenost razbjeglih vojnika preniela se i na ostale jedinice naše vojske, koje su se nalazile u Trebinju, te je bilo očigledno, da naša vojska neće primiti odlučnu borbu niti pružiti ozbiljan otpor u odbrani grada. Primijećeno je, da je držanje častnika dosta doprinelo ovakvom demoraliziranju vojnika. Većina častnika posade u Trebinju držala se pasivnim, ne pokazujući nikakovu volju za ma kakvu akciju i podizanje morala kod vojnika. Zapaženo je, da častnici nemaju nikakvog autoriteta pred svojim vojnicima. Neki su častnici postupcima čak obratno djelovali. Tako je satnik Lončar prilikom dolaska četnika sa položaja odmah sa istima stupio u vezu, nalazeći se na ulici u društvu sa zapovjednikom četnika Milojevićem kojem je dao i naoružanu pratnju naših domobrana. Zatim je naredio da se teretnim samovozima naše posade preveze oružje i streljivo iz Trebinja u Grab Zubce za četnike, što je potpisati u posljednjem trenutku spriječio. Osim toga je isti častnik prilikom podjele oružja milicionerima rekao: „Je li to oružje za pljačkanje“.

Iz svega ovoga proizilazi da je naša vojna posada u Trebinju u ovakvom stanju nesposobna, te postoji neophodna i žurna potreba, da se izvrše izmjene premještanja zapovjedajućih častnika odnosno čitave posade.

Ukoliko se ovo ne izvrši u najkraćem vremenu, a ne bude druge odbrane grada, sigurno je neminovno da će odmetnici u slučaju ponovnog i jačeg napada zauzeti grad, jer ga je sa samom milicijom, oružničtvom i ovakovom vojnom posadom nemoguće braniti.“

Dostavljam prednje na znanje.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zamjenjuje zapovjednika:
pukovnik (Muharem Aganović)
Aganović

BR. 208

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRSTAREĆEG ODJELA PROZOR OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. O PLJAČKI STOKE U S. HELJDOVI OD STRANE JEDINICA 369 LEGIONARSKJE DIVIZIJE — „VRAŽJE“¹

Oruž. krstareći odjel Prozor
Broj 218/Taj.

U Rami dne 25. listopada 1943. god.

Predmet: Izvješće o zapljenjenim govedima iz sela Heljdova izvještava.

- 1) 5. oruž. pukovniji Sarajevo
- 2) Župskoj redarstvenoj oblasti Mostar.
- 3) Kotarskoj oblasti Prozor u Rami
- 4) Oruž. krilu Jajce u Travniku.
- 5) Oruž. vodu Bugojno u Travniku.

Dana 19. listopada 1943. god. u 1 sat. njemačka vojska iz Rame, 370. Regimenta Vražije divizije, u Rami pošla je u izvidjanje i pozvala je odnosno naredila je da podje sa njima jedna ophodnja ovoga odjela za pokazivanje puta u pojedina mjesta.

Prilikom pretresa mrtvih i živih objekata vojska je naišla na selo Heljdove, občine i kotara Prozor, u kojima je bilo 50—60 bandita sa 6 konja natovarene teškim i lakim strojnicama,

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 45'4—1, k 149 B.

koji su bili u rečenom selu, te kada je vojska ka selu Heljdovima se primakla i razvila da selo opkole sa banditima, banditi su videli da će biti obkoljeni te su najvećom brzinom pobjegli u planinu.

Njemačka vojska je iz sela Heljdova uzela 19 kom. krava, volova i teladi, i dotjerala ih u mjesto Ramu, od dotjeranih goveda zapovjednik mjesta zapovjedio je oružnicima da uzmu i otjeraju jednu junicu i jedno tele, što je to odbio i za 3 dana nije uzeto, već je ponovo naredio zapovjednik da se krava i tele zakolje, meso pojede, a kože da se vrate njima, te dok je potpisati bio odsutan na putu u Sarajevo odjel je rečenu kravu i tele zaklao i pojeo a ostalo t. j. kože njemačkoj posadi vratili.

Ostalih 17 komada krava i teladi je poklala njemačka posada u Rami. Za prednje izvještavam naslov s molbom na nadležnost.

Zapovjednik narednik
(Tadija Radić)
Radić

BR. 209

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIŠTVA
OD 26 OKTOBRA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU BOSANSKE
DUBICE OD STRANE JEDINICA NOV¹**

Nezavisna Država Hrvatska
GLAVNO ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČTVA
Sigurnostni odjel
Broj: S 3039/Tajno

U Zagrebu, dne 26. listopada 1943.

Predmet: Izvješće o padu oružničke
postaje Bos Dubica.

- 1.) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA (Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost)
- 2.) MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA (Glavni stožer Izvještajni odjel)

Oružničko krilno zapovjedništvo Nova Gradiška sa br 1205/taj. od 20. X. 1943 predložilo je sljedeće izvješće:

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 107—1, k. 94.

„12.X.1943. oko 2200 sata, bez ijednog opaljenog naboja od strane domobranskih postrojbi koje su bile za odbranu mjesta, palo je mjesto Bos. Dubica u ruke pobunjenika,² a oružnici su se borili iz zgrade kotarske oblasti, dok su zapovjednik bojne sa 1 častnikom i nešto domobrana uslied nadmoći pobunjenika prešli sa oružnicima u Hrvatsku Dubicu³ i branili prielaz partizanima preko mosta u Hrvatsku Dubicu. Prigodom pada mjesta Bos. Dubice, palo je partizanima u ruke 1 težki i 3 laka bacača granata, 4 težke i 15 lakih strojnica, više pušaka i parabela, te veći broj streljiva. kao i nove odore koju je bojna dobila pred sam pad mjesta.

Po dobivenim podatcima, mjesto Bos. Dubicu predalo je samo domobranstvo odnosno častnici, jer nije ni jedan naboj opaljen iz bunkera, koje su čuvali domobrani, te su tako partizani zauzeli mjesto i bunkere, a 160 domobrana sa 6 častnika, koji su po povlačenju partizana bili i vidjeni naoružani daje povoda da su sami častnici čak i pismeno predali mjesto pobunjenicima.

Od strane oružništva koje se je borilo bilo je gubitaka i to: domobran Vukalić Murat poginuo, pomoćni oružnik Batković Ivan teže ranjen, a oružnik Gavrić Mato, pomoćni oružnik Josipović Stipo, domobrani Durić Husein i Mašić Sulejman po partizanima zarobljeni.

Ovom prilikom partizani su zapalili zgradu kotarske oblasti,, 2 trgovine munjaru, bolnicu, te više manjih trgovina..

15.X.1943. došla je jedna bojna 1. Ustaškog obranbenog zdruge iz Jasenovca, te uz pripomoć oružnika ponovno su zauzeli mjesto Bos. Dubicu, te je sada ponovno uzpostavljena oružnička postaja u jačini od 21 oružnika, računajući i ostatak oružnika, koji su se nalazili na postaji“.

Predlaže se.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zamjenik glavnog zapovjednika,
glavar stožera, pukovnik,
(Stjepan Toma)
Toma

(M. P.)

---

¹ Vidi dok. br. 94 i 100.

² Dubica

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. O DEJSTVIMA I POKRETIMA JEDINICA NOV NA PODRUČJU VELIKE ŽUPE VRHBOSNA¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
SARAJEVO

Broj: 48-Taj-43.—

Sarajevo, dne 27. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
26. listopada 1943. godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST -- ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVJEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE G. MINISTAR ING. FRKOVIĆ — SARAJEVO
- 5) G. STOŽERNIK VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj: 150604/42. čast mi je podnieti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 26. listopada 1943. godine.—

Prednji dielovi jake partizanske skupine dostigli su cestu Kiseljak—Fojnica² Oko Fojnice partizani dobijaju pojačanja. Cesta Kiseljak—Busovača od Klokota do stanice Stoja³, koja se nalazi 9 km. sjevero-zapadno od Kiseljaka zaposjednuta je od partizana.

Noćas u 0.35 sati napali su partizani Busovaču i minirali željeznički most između Lašve i Busovače.⁴ Napad na Busovaču je odbijen.

Noćas su partizani napali Mokro, koje se nalazi 18 km. sjeverno od Sarajeva. Pošto je odbijen partizanski napad, napad su ponovno izvršili četnici. U prostoru Mokro i Vučija Luka još

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 66 3—1, k. 198.

² Na ovom sektoru dejstvovala je Deseta NOU divizija. Vidi dok. br. 120, 155 i 160.

³ Vjerovatno Staje.

⁴ Vidi dok. br. 137 i 158.

uvijek traju mjestimično borbe između naših i njemačkih postrojbi te četnika i partizana.

Partizani su zauzeli Romaniju i vrše jaki napad na Vučiju Luku,⁵ koja se nalazi 12 km. sjeverno od Sarajeva a na čijem se području sada nalaze četnici. Napad na Vučiju Luku su odbili četnici.

Noćas su partizani sa topničtvom napali Travnik, te su prodrli u liniju bunkera, ali su protunapadajem odbijeni. Travnik i Vitez su još uvijek ugroženi od partizana.⁶

Partizani popravljaju cestu Donji Vakuf—Bugojno i očekuju pojačanje za napad na Travnik.

Noćas u 21.22 sata odmetnici su napali na postaju Rudanka, kod Doboja, spalivši postajnu zgradu, te su prekinuli brzoglasne i brzojavne vodove.

Četnici pod vodstvom viših jugoslovenskih časnika vrše mobilizaciju u prostoru zeničkog kotara.

U prostoru Vareša partizani vrše mobilizaciju.

O svim ovim napadima i pripremama vodi brigu Njemačko Vojno zapovjedništvo—

U samom gradu Sarajevu vladao je red i mir.—

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

(M. P.)

⁵ Vidi dok. br. 167.

⁶ Vidi dok. br. 136.

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA KOMUNIKACIJU KISELJAK—BUSOVAČA—TRAVNIK I NA DOMOBRANSKE POLOŽAJE SJEVEROISTOČNO OD SARAJEVA¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST
POLITIČKI ODSJEK
Sarajevo

Broj: 48-Taj-43.— Sarajevo, dne 28. listopada 1943.—

Dnevno izvješće za dan
27. listopada 1943.— godine.—

- 1) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X. — ZAGREB
- 3) OBĆE ZAPOVIEDNIČTVO REDARSTVENE STRAŽE — ZAGREB
- 4) GLAVAR GRAĐANSKE UPRAVE G. MINISTAR ING. FRKOVIĆ — SARAJEVO
- 5) G. STOŽERNIK VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKI ŽUPAN VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog Ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca broj: 150604/42. čast mi je podnieti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 27. listopada 1943. godine.—

Željeznička pruga Travnik—Busovača noćas je porušena i promet je prekinut. Noćasnji napad na postaju Busovača odbijen.² Za napad na željezničku prugu oko Busovače, danas će biti obješeno 9 taoca.

Noćasnji napad na Kiseljak odbijen.

Na cesti Kiseljak—Busovača porušeno je 7 mostova.

Noćas u 0.2 sata nedaleko Rame iskočio je jedan teretni vlak od eksplozije podmetnute mine. Pruga koja je uslied toga razrušena biti će brzo popravljena.

Tri partizanske brigade medju kojima je jedna muslimanska. koju vodi pukovnik **Suljo Filipović**, koji je prešao partiza-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/4—1, k. 198.

² Vidi dok. br. 137 i 158

nima u Tuzli. Ove tri brigade iz Vareša napreduju prema Visokom.³

Jutros rano izvršile su napad na Mokro sve do Hreše i Vučije Luke, 7 km. sjevero-istočno od Sarajeva, tri partizanske brigade i to: V. crnogorska, III. bosanska i I. majevička.⁴ Sarajevska posada na svom dielu odbila je napad u borbi mjestimično prsa u prsa. Progon partizana još se vrši sa pojačanim snagama njemačke vojske.

Jake partizanske skupine zaposjele su cestu Mokro—Sokolac. Sokolac još uvijek drže ustaške postrojbe.

Iz ostalih dielova Velike Župe Vrhbosna nema nikakvih novih podataka o važnijim događajima.

U samom gradu Sarajevu vladao je u posljednja 24 sata red i mir.—

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj:
Župske redarstvene oblasti:
(Petković)
Petković

---

³ Podatak nije tačan. Vidi dok. br. 167.

⁴ Vidi dok. br. 167.

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U TRAVNIKU OD 31 OKTOBRA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU VISOKOG, ZENICE, FOJNICE I TRAVNIKA¹

Nezavisna država hrvatska
ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U TRAVNIKU

Broj taj: 2406/43.

Travnik, dne 31. listopada 1943.

Sadržaj: Izvješće u položaju.

MINSTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA ZAGREB
GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIG. ZAGREB
GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE ING. VITEZU FRKOVIČU SARAJEVO
NJEMAČKOM ODJELJENJU E. K-2 TRAVNIK
VELIKOJ ŽUPI LAŠVA I GLAŽ TRAVNIK
USTAŠKOM STOŽERU TRAVNIK
ZAPOVJEDNIČTVU ZAGR. KONJANIČKE PUKOVNIJE
TRAVNIK
ŽUPSKIM REDARSTVENIM OBLASTIMA BANJA LUKA
SARAJEVO
TUZLA

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost u Zagrebu od 9. prosinca 1941. god. broj 21565/41 podnosi se sljedeće izvješće:

1) KOMUNIZAM:

Na području kotarske ispostave Zavidovići Oružnička postaja u Zavidovićima ustanovila je, da se je u mjesecu kolovozu pridružio partizanima Bego Mahmutović iz Krivaje rođj. 1925 god. Njegov osobni opis je slijedeći: rasta malog, lice duguljasto, oči plave, kosa crna, nos i usta pravilna, bradu i brkove brije, obučen u seosko odielo a na nogama ima cipele. Za njegovo bjegstvo ranije se nije moglo utvrditi, jer su područje sela Seone, odakle je imenovani odveden, partizani držali do sada u svojim rukama.

15 na 16. listopada jedna veća grupa partizana preko Ozrena došla je na područje kotarske ispostave u Zavidoviću i nastala se u obližnim selima a naročito u Pašinih konacima² i Krčevinama. Isti dan ova grupa partizana došla je preko sela Krčevine do rijeke Bosne, pregazila Bosnu i pod selom Dolinom

¹ Original, pisan na mašini nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/7—1, k. 197.

² Pašin Konak

razružila prugu na dva mjesta minama a želj. postaju u Dolini zapalila. Postaja nije izgorila, a posada koja je branila postaju povukla se bez otpora, jer je bila u manjini. Po izvršenom rušenju pruge partizani su se povukli u selo Krčevine odakle su slijedećih dana ometali rad na opravci pruge. Naoružani su pored pušaka i strojnica jednim malim brdskim topom a imaju 2 bacača mina. Zapovjednik im je neki Cerić. Prekinut želj. promet uspostavljen je 19. listopada, a partizani su se povukli iz sela Krčevina i Pašinih konaka u pravcu Vozuće za Ribnicu.

Na pruži Zavidovići—Olovo—Han Pijesak ove partizanske grupe pokidale su mostove, koje je poduzeće Šipad bilo postavilo. Kotarska izpostava u Zavidovićima izvješćem od 22. listopada dostavila je, da se partizanske grupe zadržavaju u selu Seoni dok je jedan dio od tih partizanskih grupa otišao preko Ribnice u pravcu Vareša.³

Na području kotarske oblasti Visoko:

Zapovjedništvo oružničkog voda u Visokom izvješćem od 23. listopada broj 1862 dostavilo je slijedeće:

20. na 21. listopada o. g. jedna veća grupa partizana iz pravca Olova i okolnih mjesta napala je Vareš, koji je bio branjen od jednog diela VI Gorskog zdruga sa stožerom, zatim milicijom kotara Kladanj i milicijom iz Vijake i Vareša. Posada držala je borbu sa partizanima do 6 sati u jutro 21. listopada, kada se počela povlačiti u pravcu Kraljeve Sutjeske a partizani su tada zauzeli Vareš.⁴ Isti dan progoneći razbijenu posadu jedna grupa od 150 partizana došla je i do Kraljeve Sutjeske koju je zauzela a tamošnja milicija, pošto je bila u manjini, posakrivala se bez da je pružila ikakav otpor.

Zauzećem Vareša partizani su oštetili željezaru paljenjem i miniranjem, a prema izkazu zapovjednika VI Gorskog zdruga dopukovnika Šrama napadača je moglo biti oko 5.000, ali točan im se broj nije mogao utvrditi. Uništenjem željezare nanešena je ogromna šteta, a partizani se još i sada nalaze u Varešu i okolnim selima. Prema izkazu izbjeglih osoba iz Vareša partizani regrutuju tamošnje pučanstvo u svoje redove, a navodno strijeljali su načelnika občine Idžakovića Franju i trgovca Vinka Obrdara. Među partizanima nalazi se i odbjegli mještalin Vareša Saletović, koji vrši teror i pljačka po Varešu.

Oružnička postaja u Visokom izvješćem od 7. rujna o. g. broj 2035 dostavila je, da su dne 3. rujna 1943 godine partizani odveli učiteljicu Zdenku Kordić iz Mokronoga.

³, ⁴ Vidi dok. br. 167.

Na području kotarske oblasti Zenica:

10. listopada jedna veća grupa partizana iz okolice Sebešća došla je preko Vjetrenice i napada Zenicu sa svih strana.⁵ Obrana i posada Zenice bila je mala, pa su partizani prodrli do ulice grada a uspjelo im je zapiliti željezaru i električnu centralu. Nadalje osnovnu školu, željezničku postaju, skladište benzina njemačke vojske, jednu posebničku zgradu uz skladište benzina i domobransku vojarnu. Željezara kao i rudnik „Barbara“ većim su dijelom uništeni. Električnu centralu koja je davala struju ne samo za Zenicu nego i za rudnike Vareš, Brezu i Kakanj takorekuć potpuno su uništili tako da će za duže vrijeme biti onemogućeno njeno djelovanje. Uništenjem ove centrale onemogućen je rad kako u Zenici tako i u Varešu, Brezi i u Kakanju. Borba sa partizanima u Zenici trajala je do 5 sati ujutro, kada su se partizani povukli pod pušćanom vatrom koncentrisane obrane.

11. listopada jedna grupa partizana od 150 do 200 ljudi sa mjesta zvano Brdo napala je željezničku postaju Lašva parabellama, bombama i strojopuščanom vatrom i približila se do 50 metara do želj. postaje Lašva.⁶ Domobranska posada sa oružnicima oružničke postaje pružila je otpor, ali su partizani ipak uspjeli da zapale željezničku restoraciju jedan teretni vagon, jedan putnički vagon, skladište, zahod, vatrogasno spremište i spremište nadzornika pruge, te plinaru. Prije napada na željezničku postaju Lašva partizani su prekinuli prugu između Busovače kao i između Modrinja i Lašve. Takodjer su prekinuli brzoglasnu i brzovjenu vezu. Napadnutoj postaji došao je iz Zenice pancir u pomoć i tako su partizani odbijeni a da im nije uspjelo sasvim zapaliti željezničku postaju. Prilikom ovog napada partizanima se predalo 6—8 domobrana, poginula su 4 partizana a ranjeno ih je 8. Na našoj strani nije bilo žrtava. Kod napada na Zenicu prema izvješću kotarske oblasti u Zenici poginulo je oko 50 partizana dok je na našoj strani poginuo jedan njemački častnik, trojica ustaša pripremljene bojne, 2 domobrana i 1 gradjanska osoba-djevojka od zalutalog metka. Partizani su tada zarobili trojicu ustaša i 4 gradjanska lica, koja su sobom odveli i ubili.

Ogromna je šteta nastala uništenjem željezare i rudnika kao i na posebničkim zgradama od detonacije nastale od paljenja same željezare.

Na području kotarske oblasti Fojnica:

Gotovo cijelo područje kotarske oblasti Fojnica osim mjesta Kiseljak i Busovača nalazi se okupirano pod partizanima. Put

⁵ Vidi dok. br. 51 i 52.

⁶ Vidi dok. br. 158.

Kiseljak—Busovača stalno je izvrnut napadima partizana te je na istom saobraćaj onemogućen. Sama mjesta Kiseljak i Busovača drže njemačke vojne posade. Partizani u okupiranom području vrše pljačku i uništavanje našeg građanskog stanovništva, dok naše vlasti onemogućene su da mu pruže kakvu bilo pomoć.

Na području kotarske oblasti Travnik:

Veći dio kotara travničkog nalazi se pod partizanskom okupacijom. Sam grad Travnik obkoljen je sa svih strana jakim partizanskim skupinama, ali posada uspješno odbija svakodnevne napade. Ove partizanske bande naoružane su ne samo lakim nego i teškim oružjem svih kalibara. Tako su dne 15. listopada izvršile ove partizanske bande jak napad na Travnik, a kod napada upotrebljavali su bacače mina i topove a osim toga i borna kola koja su dovezli preko Kupresa na Travnik. Posada Travnika pojačana jednom satnijom Vražije legije uništila je pred samim gradom Travnikom jedan partizanski tenk, a po pričanju seljaka iz sela Bučića jedan tenk uništen u samom selu. 25. listopada o. g. ponovno su partizani napali grad Travnik sa tri strane upotrebom bacača mina, koje su padale po gradu ali bez cilja. I ovaj napad uspješno je odbijen, ali partizani pored toga stalno napadaju sam grad Travnik.⁷

Dne 24. listopada 1943. godine uspostavljen je željeznički promet na mostu kod Bile, koji je dne 12. listopada 1943. bio porušen po partizanima. Naime 12. listopada jedna partizanska skupina napala je posadu na mostu kod Bile, koju su sačinjavali oko 90 milicionera Kuprešana i jednim domobranskim časnikom sa jednim rojem domobrana. Jedan dio domobrana se je predao dok se je milicija uslijed premoći partizana povukla u pravcu Travnika. Jedan je milicioner poginuo, dok kod partizana za žrtve se ne zna. Ova partizanska skupina pripada krajiškoj brigadi a naoružana je puškama, strojopuškama, jednim bacačem mina i jednim malim brdskim topom kalibra 35 mm. Od 12. do 15. listopada partizani su neprekidno ugrožavali suhoputnu vezu sa Travnikom upotrebom bacača mina i topa pored strojopuščane vatre. a željeznički promet bio je sasvim prekinut.

28. listopada 1943 partizani su ponovo prekinuli željezničku prugu između Bile i Viteza i Lašve i Busovače pa je taj dan promet bio obustavljen, ali sljedeći je dan odmah uzpostavljen. Za ovaj podmukli neprijateljski napad na javne prometne veze njemačka vojna sila na licu mjesta između Busovače i Lašve objesila je 10 partizana i njihovih pomagača, koji su uhićeni i držani u kaznionici u Zenici.

⁷ Na Travnik je u toku oktobra vršeno više napada. Vidi dok. br. 63

Odbjegli podžupan Sudžuka sa tajnikom župe Trebinjcem i drugovima navodno sada se nalazi u Jajcu, gdje je i glavni partizanski štab.

***
Prednje se dostavlja s molbom na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

Upravitelj redarstva:
(Arweiler)
Arweiler

BR. 213

**OPŠTA BOJNA RELACIJA DRUGOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O DEJSTVIMA JEDINICA U MJESECU OKTOBRU
1943 GODINE¹**

I D I O

OBĆE BOJNE RELACIJE

zapovjedništva II. zbornog područja
za mjesec listopad 1943.

I D I O

I. OPERACIJE:

A. — KOD 1. LOVAČKOG ZDRUGA.

1.) 4. *Lovačka pukovnija:*

Jedinice pukovnije nalaze se na obranbenom pojasu u Tesliću, III. bojna u podhvatima između Doboja i Tuzle, II. bojna i stožerna sat na preoružanju u Brodu.

1. X.   III. bojna krenula iz Teslića u Dobj.
2. X.   III. bojna upućena je vlakom iz Doboja do Karanovca odakle je krenula u podhvat prema Gračanici.

---

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1, k. 55.

Bojna je došla u borbu sa komunistima, koji su zaposjeli položaje zapadno od Gračanice.

Posadi Domdo² bojne u Rajševu (11 J Teslić) prijavila su se 2 domobrana 5. gorske pukovnije, koji su bili zarobljeni od komunista dok su 3 domobrana iste pukovnije streljali četnici Stanka Kuprešaka (Zeleni kadar).

Vlastiti gubitci: poginuo 1 dočastnik, ranjen 1 častnik.

3. X. III bojna, koja je bila u sastavu Kampfgruppe Fischer³ i od nje primala zapovjed, krenula je preko Visova u pravcu Tuzle osiguravajući bok glavnine. Odmah po izlasku iz Gračanice, naišla je bojna na neprijatelja koji je odstupao, te je došlo do borbe. Neprijatelj se je povukao, te je tom prilikom zarobljeno 3 konja, dva sedla i uhvaćen je komunistički izvještaj u kom se naredjuje povlačenje i da je zapovjednik i njegov zamjenik ranjen. Bojna nije imala gubitaka. Došavši do Miričine bojna je zanoćila.

Izvršen je napad od četnika na postave Domdo bojne u Crnoj Rijeci. Napad je odbijen bez gubitaka.

4. X. III. bojna u napredovanju prema Tuzli štiti lievi bok glavnine. Uz mali okršaj po izlasku iz Miričine. bojna je stigla nad Lukavac i zaposjela točku 203

Jedna sat Domdo bojne, koja je bila u nasilnom razvidjanju u pravcu Biele Zemlje oslobodila je 4 domobrana 5. gorske pukovnije iz komunističkog zarobljeničtva.

5. X. III bojna krenula je sa istim zadatkom i stigla u Pogorice, gdje je i prenoćila.

6. X. III. bojna kretala je cestom prema Tuzli. stigla je do Bukinja gdje je i zaposjela položaje osiguravajući glavninu. U toku noći 6/7. komunisti su preko cijele noći napadali položaje bojne. Gubitci u toku noći jedan poginuli, sedam ranjenih i osam nestalih.

U okolici Teslića vrše se razvidjanja.

7. X. III. bojna krenula je kao zaštitnica grupe Fischer natrag prema Lukavcu. Grupa je bila napadnuta žestokom vatrom sa Visova, a naročito jaku vatru dobila je bojna kao zaštitnica. Gubitci u toku borbe.

² Domobranske dobrovoljačke

³ Manja borbena grupa njemačke i ustaške vojske. Vidi dok. br. 31 i 32.

2 ranjena i 3 nestala. Došavši u Lukavac bojna je zaposjela položaje oko željezničke pruge. Odavde upućena je 9. i 11. sat sa dielom 12. sati za osiguranje željezničke postaje Puračić i same pruge. Za vrijeme kretanja do stanice Puračić, dielovi bojne napadnuti su od strane komunista. Gubitaka nije bilo.

U noći 6/7 četnici „Zelenog kadra“ napali su položaje Domdo bojne u Crnoj Rieci. te su zarobili 4 domobrana, od kojih su jednog odveli a 3 pustili.

8. X. 9. i 11. sat III. bojne potisnula komuniste iz bliže okolice Puračića.

U okolici Teslića vrši se razvidjanje.

9. X. Ciela kolona Kampfgruppe Fischer imala je pokret prema Karanovcu, a bojna je imala zadatak zaštitnice. 10. sat nastupala je sjeverno od ceste visovima radi osiguranja desnog boka. Ova sat naišla je iznenada na skupinu komunista koja je pokušala dovikivanjem zbuniti ljudstvo, ali je sat krenula na juriš te je u jednoj kući poubijala 5 naoružanih komunista, a ostale raztjerala. Tom prilikom naročito se istakao djelatni vodnik Češljar Ljudevit.

Ciela skupina Fischer, kao i bojna vodila je stalno borbu od početka kretanja prema Karanovcu te se je uz velike poteškoće probijala, a naročito do Miričine. Po dolasku u Karanovac, bojna je upućena prema Gračanici gdje je u okolini Gračanice prenoćila.

Noću 8/9 izvršen je napad komunista na postave Domdo bojne Miljanovci—Križ—Omanjska—Jelah.⁴ Napad je trajao do svanuća. Posada sa Križa povukla se je pred nadmoćnim neprijateljem u sastav posade u Omanjskoj, a iz Miljanovca povukla se je na Jelah. Na ostalim položajima napadi su odbijeni.

Iste noći upućen je oklopni vlak u pomoć posadi na Jelahu, te je kod Vrela naišao na postavljenju minu, koja je eksplodirala i oštetila lokomotivu.

Upućena je jedna sat radi našilnog razvidjanja u pravcu Mrkotić—Planje—Putešić.

Vlastiti gubitci: 2 poginula, 2 ranjena, 2 nestala i 3 zarobljena.

Protivnički gubitci: 2 poginula i više ranjenih.

10. X. III. bojna nalazi se na postavima kod Gračanice.

U noći opet je izvršen napad komunista na Jelah i položaje 5. sati Domdo bojne u Kaljužama. Napadi

⁴ Vidi dok. br. 116

su odbijeni. Od posade na Jelahu poginuo vodnik Barukčić Franjo. Posada sa Jelaha povukla se je u školu, te je komunistima uspjelo provaliti u skladište 2. sati Domdo bojne, te je odnešena razna oprema i oružje. Oklopni vlak upućen sa Usore naišao je kod Tešanjke na minu te je lokomotiva oštećena. Brzglasna veza Teslić—Usora prekinuta je.

Vlastiti gubitci: jedan poginuo.

Protivnički gubitci: 8 mrtvih i više ranjenih.

11. X. III. bojna od 10—14. X. na istim položajima.

Noću izvršili su komunisti napad na posadu želj. straž. sati u Vrelima i na posadu Domdo bojne u Jelahu, a željezničku prugu između Vrela i Jelaha porušili za 400—500 metara. Napad je odbijen u Jelahu. Na željezničkoj stanici u Jelahu nalazio se je oklopni vlak sa posadom želj. straž. sati, na koga su komunisti pucali protuoklopnim nabojima. Posada vlaka je zarobljena a potom puštena.

12. X. Razvidjanje u okolici Teslića i popravak pruge
do 14. X. Vrela—Jelah, koju osigurava 2. sat 4. lovačke pukovnije.

15. X. III. bojna zauzima postave na desnoj obali r. Bosne kod Doboja od Podkamina do Ciglaništa.

Oko Teslića razvidjanja.

16. X. III. bojna na istim položajima bez dogodjaja.

do 18. X. U okolici Teslića razvidjanja.

18. X. Postavljena zasjeda Domdo bojne u sukobu sa četnicima ranila je četnika Stanka Grabovca, koji je umro. Ostalo bez dogodjaja.

19. X. Na položajima III. bojne i oko Teslića mirno
do 26 X. i bez dogodjaja.

27. X. III. bojna vratila se u Teslić gdje je preuzela postave I. bojne.

28. X. Stožer pukovnije preselio se je iz Teslića u Doboj, a I. bojna upućena iz Teslića u Brod na prenaoružanje, gdje je stigla istoga dana bez smetnje.

29. X. Obhodnja 10. sati napadnuta je od četnika kod s. Irice, te su tri domobrana ranjena. Pored nadmoćnosti napadača uspjelo je zapovjedniku obhodnje vodniku Češljar Ljubi, da izvuče ranjene i ostalo ljudstvo i da spasi sve oružje. Domdo bojna uputila je obhodnju u pravcu Vrela jačine 40 ljudi. Obhodnja je došla u sukob sa neprijateljem, te su zarobljena 4 domobrana.

30. X. Stožerna sat stigla iz Broda u Doboj.
 Noću su četnici napali posadu Domdo bojne na Vručici, koja se je pod borbom povukla na Rudnik. U borbi poginula 2 domobrana, a 2 su ranjena, dok su četnici imali dva ranjena.
31. X. Upućen oklopni vlak naišao je kod Vrela na tri mine, te je vlak izbačen sa tračnica. Ranjen je vodnik Korša Grga, a 12 domobrana je zarobljeno.

2.) 6. *Lovačka pukovnija:*

U mjesecu listopadu raspored pukovnije bio je sljedeći:

Stožer 6. 1. p., 15. sat, dočastnička naučna sat nalazile su se u Derventi.

I. bojna izdvojena je iz sastava pukovnije i nalazi se u Doboju, II. i III. bojna rasporedjene su na postavima u Kalenderovcima, te na postavu Vrhovi—Kamen. 13. i 14. sat rasporedjene su na postavima II. i III. bojne. XVI. topnički sklop nalazi se u Derventi, 2. bitnica ovog sklopa na postavu sjevero-istočno željezničke postaje Derventa a 1. bitnica nalazi se na putu Derventa—Doboj iznad nadpisa Baščari.

1. X. II. bojna, koja je bila u Karanovcu zauzima postav kod željezničke postaje u zajednici sa dielovima 369. divizije. Bojna polazi u podhvat sa zadatkom zauzimanja Gračanice, koju je zauzela oko 10 sati pod slabim neprijateljskim odporom.

Vlastiti gubitci: 1 častnik nestao, 5 domobrana nestalo, 2 domobrana poginula, 3 domobrana ranjena. Od opreme nestalo: 24 kabanice, 7 haljinaca, 6 hlača, 15 kapa, 7 pari rublja, 64 pari cipela, 11 pušaka sa cjelokupnim priborom, 20 gunjeva, 1 pričuvna ciev za strojopušku, 5 čaturica.

3. X. Protuoklopni top iz sastava 14. sati, koji je bio pridodat II. jurišnoj bojni, koja je upućena u odbranu Tuzle⁵ sudjelovao je takodjer u borbi na postavima oko Tuzle. Pri obrani Tuzle bojna je razpršena i tom prilikom je zarobljen protuoklopni top, koji je pravovremeno onesposobljen za rad. Od opreme nestalo: 1 protuoklopni top sa ostalim priborom, 6 pušaka, 3 samokresa, cjelokupni puščani pribor za 6 pušaka, 7 garnitura odječne i obučne opreme, 12 gunjeva, 1 dogled, 2 kobile.

⁵ Vidi dok. br. 1.

4. X. U toku noći 3./4. X. 9. sat III. bojne, koja se nalazila na postavu Vukovje, napadnuta je od komunisti. Napad je odbijen. Vlastitih gubitaka nije bilo. dok je kod komunista 30 mrtvih utvrđeno.
- II. jurišnoj bojni bio je pridodat iz 12. sati III. bojne ove pukovnije jedan bacač, koji je prilikom pada Tuzle zarobljen sa cilim ljudstvom i naoružanjem. Tom prilikom razoružano je 8 domobrana. Od stoke zarobljen je jedan tovarni konj, a od oružja i tvoriva nestalo je: jedan strojosamokres, 7 pušaka sa celokupnim priborom, 1 bacač sa celokupnim priborom i svima delovima, jedna kareta sa svim priborom, jedna konjska oprema, 8 garnitura odijela i obuće.
12. X. I. bojna ove pukovnije po nalogu zdruga kreće iz Doboja prema Prisadu. Bojna je u bojnom rasporedu stigla na postave Obli Kamen—Visoka Glava—Bezimeni točka jugoistočno od točke 333, gdje je i zanočila. U toku noći naredjeno je da se bojna povuče na polazni postav, što je i uradjeno.
20. X. I. bojna po nalogu zdruga krenula sa željezničke postaje Dobjoj do željezničke postaje Kotorsko zatim do sela Kotorskog gdje je i prenočila. Prema dobivenim podacima komunisti se nalaze u s. Foča, te sjeverno od s. Bukovac i Vranduk.
21. X. U 0615 sati bojna je krenula iz Kotorskog u pravcu Simići, Golići toč.⁶ 215 — toč. 217. Neprijatelj, koji se je nalazio na pravcu bojne u Foči potisnut je i odstupio je u pravcu zapada. Bojna je izbila u 11. sati na točku 217 bez gubitaka. Iznenadjeni komunisti bježeći ostavili su pismohranu I. bataljona XII. komunističke brigade. Pri dolazku na toč. 217 produžila je bojna pokret do Spletene Lipe, gdje je izvršen raspored bojne za osiguranje na mjestu i pristupljeno je utvrđivanju postava. Na predstražu odredjena je 1 sat. ojačana sa jednom strojnicom. Raspored ostalih delova bojne je skupni u obliku ježa sa osnovom vatre za tučenje u sve strane. Zakloni su izradjeni za klečeći i ležeći stav. Oko 1600 sati primjećeno je nekoliko komunista kod skupine kuća izpred predstraža na jedan kilometar, koji su dovikivali i zapitkivali tko je tamo. Malo kasnije došla je jedna žena sa ceduljom od komunista u kojoj su pitali da im se javi tko je. Na ovo otvorena je vatra

⁶ kota

iz bacača na što se je ova manja skupina razbježala. Poslije ovoga podatka o komunistima pojačana je predstraža sa jednim vodom iz 3. sati i još sa jednom strojnicom.

22. X. U 0235 sati komunisti su odpočeli napad izbacivši 2 granate iz bacača 80 mm na postav glavnine. Kratko vrijeme čula se iza toga iznenadna vika i galama komunista prema postavu predstraža. a i osjećala se je pucnjava sa svih strana. Sa postava glavnine otvorena je vatra iz bacača i iz strojnica. U isto vrijeme čulo se i dalje deranje i vikanje a naročito iz jaruga. iz čega se je dalo zaključiti da je neprijatelj pravio napad sa svih strana istovremeno na glavninu i predstražu. Otvorena je vatra iz strojnica, strojopušaka i pušaka. Oko 3/4 sata kasnije kada je vatra oslabila upućena je jedna obhodnja na postav predstraže da izvidi stanje na predstraži. Nakon povratka obhodnja je izvjestila da na predstraži više nema nikoga. Tom je prilikom zarobljen jedan komunista sa puškom. Prilikom te borbe zarobljeni su po komunistima zapovjednik 1. sati nadporučnik Mihalj Antun sa 57 dočastnika i domobrana, koji su kasnije pušteni iz zarobljeničtva. Od opreme nestalo: 57 garnitura odjeće i obuće, a od oružja 32 puške, 5 strojopušaka, 4 strojosaokresa, 1 bacač, 8 saokresa, 1 signalni saokres. 5 komada pričuvnih cievi za strojopušku kao i sav pribor koji pripada napried navedenom oružju. U toku dana po nalogu zdruga bojna se je vratila u Dobj.

23. X. do Vršena su manja razviđanja ispred postava bez
31. X. dodira sa komunistima.

B — KOD 3 LOVAČKOG ZDRUGA.

1. X. Produžen je podhvat odterećenje Tuzle smjerom Brčko—Pukiš—Lukavica—Tuzla.

U podhvat u učestvovali I., II. i III. bojna 5 lovačke pukovnije (bez 10. sati), 13. i naučna sat 5. 1. p.

Podhvat je bio odpočeo 30.IX. U toku noći od 30.IX. na 1.X. gore navedena borbena skupina noćila je u s. Potočari.

Na prenočištu u s. Potočari borbena skupina je bila napadnuta od jedne grupe od oko 200 komunista. Borba je trajala od 0100 sati do 0200 sati kada su napadači odbijeni.

Zorom 1.X podhvat je produžen smjerom s. Potočari—Pukiš. Tokom celog dana komunisti su napadali na krila i bokove pukovnije. Stoga je pokret vršen sporo i sa jakim osiguranjem.

Do konca dana izbilo se na liniju Pukiš—Šatorovići, gdje se zanoćilo.

2. X. Zorom 2.X produžen je podhvat smjerom Pukiš—Lukavica — Tuzla.

Izbilo se je na crtu Oglavak 338 — Ciganluk—Brnjik. Na ovoj crti borbena skupina je napadnuta od strane više partizanskih grupa, sa svih strana. Stoga su se prednji dielovi morali povući na crtu Gajevi—Vražići. Sa ove crte su neprijateljske snage tučene topničkom vatrom.

Iz Brčkog je primljeno više vesti o pucnjavi u Brčkom i na postave obrane grada Brčkog, te da su komunisti ušli u s. Posavski Podgajci i Vrbanju, zapalili osobni teretni vlak, te u jačini oko 1.000 ljudi kreću u pravcu Brčkog.⁷

Stoga je odlučeno da se borbena skupina vrati natrag, jer bi u slučaju pada Brčkog i sama borbena skupina bila otsječena i vjerojatno uništena. U među vremenu je dobivena viest i od stanovništva da je Tuzla pala.

Time je podhvat za odterećenje Tuzle završen. Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci nepoznati.

3. X. Radi razvidanja i uništenja komunista, koji su ušli u s. Pos. Podgajci upućena je 3.X. u 0600 sati I. bojna 5. lovačke pukovnije smjerom Brčko—Pos. Podgajci. Naišlo se na manje grupe komunista, koje su se pred bojom povlačile.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 1 komunist zarobljen.

Plien: 3 puške i 200 naboja.

12. X. Radi protjerivanja komunista i razvidjanja upućen je 12.X. u 0630 sati naučna sat 8. 1. p. smjerom Gunja—Drenovci.

Naišlo se je na manje grupe komunista, koje su pod borbom odstupale.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo.

Protivnički gubitci nepoznati.

⁷ Vidi tom IV, knj. 19, izvještaj Druge vojvođanske brigade od 5 novembra 1943 godine.

- U toku dana prigodom nastave nesretnim slučajem ranjena su 4 domobrana 8. lovačke pukovnije.
13. X. Radi razvidjanja i razbijanja komunističkih snaga koje su se prikupile na području Gunja—Drenovci—Vrbanja, izvršen je 13. X. podhvat smjekom Brčko—Drenovci.
- U podhvalu su učestvovali I. bojna 5. 1. p., III. bojna 5. 1. p., 5. sat 5. 1. p. i dočastnička naučna sat 5. 1. p.
- U šumi Rastovo (5 SI Brčko) ove su jedinice napadnute od strane komunista, jačine oko 1.000 ljudi sa svih strana. Napad je odbijen. Borbena je skupina ušla u s. Drenovce, a potom se vratila natrag pod borbom.
- Vlastiti gubitci: 5 poginulih (1 dočasnik i 4 domobrana) 3 ranjena (1 dočasnik i 2 domobrana).
- Protivnički gubitci: nepoznati ali veliki.
15. X. Od 0630 sati III. bojna 5. lovačke pukovnije vršila je razvidjanje Gunja—Pos. Podgajci.
- U šumi kod Pos. Podgajaca ista je napadnuta od komunističke zasjeđe, koja se je pod borbom povukla.
- Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.
- Protivnički gubitci nepoznati.
18. X. U jutro krenula je I. bojna 8. lovačke pukovnije, sa stožerom 8 1. p., stožernom sati 8. 1. p. iz Bošnjaka za Brčko. Ovi dijelovi vraćali su se sa prenaoružanja iz Vinkovaca.
- Radi lakšeg probijanja ovih snaga iz Bošnjaka preko Pos. Podgajaca (na kojoj prostoriji su se nalazile komunističke snage u jačini od preko 1.000 ljudi⁸) upućene su iz Brčkog u pravcu Pos. Podgajaca I. bojna 5. 1. p. i III. bojna 5. 1. p.
- U visini južnog izlaza iz sela Pos. Podgajci, komunisti su napali jednovremeno sve tri bojne, a naročito I. bojnu 8. 1. p., koju su nastojali da obkole. Borba je trajala od 1345 sati do 1900 sati, kada su komunisti bili odbačeni na iztok.
- Sve su jedinice poslije toga ušle u Brčko.
- Vlastiti gubitci: 2 dočasnika i 12 domobrana poginulo, 3 dočasnika i 30 domobrana ranjenih. 2 domobrana nestala.
- Protivnički gubitci: oko 300 poginulih (brojanih od seljaka koji su ih pokapali).

* Vidi dok. br. 79.

Vlastiti gubitci u tvorivu: 18 pušaka, 1 strojo-samokres, 8 samokresa i 12 bodova, 2 konja poginula.

19. X.

Obrana Brčkog.

Nakon pada Tuzle u ruke komunista, isti su počeli vršiti koncentraciju jakih snaga oko Brčkog i s. Gunje, sa ciljem da zauzmu Brčko.

Prema prikupljenim podacima isti su bili prikupili na Slav. strani snage od 2 do 3.000 ljudi, a na Bosanskoj strani preko 5.000 ljudi.

Gunju je branila III. bojna 5. lovačke pukovnije, a Brčko ostale snage 5. i 8. lovačke pukovnije, VII. topnički sklop, II. obkoperska bojna, Domdo bojna Brčko, nešto ustaša i Njemačko poljsko oružništvo.

Oko 1800 sati napadnuta je III. bojna 5. lovačke pukovnije u Gunji sa svih strana, od strane komunista u jačini preko 2.000 ljudi.

Oko 2130 sati III. bojna 5. 1. p. morala se je uslied jakog pritiska povući ka željezničkom mostu Brčko—Gunja, gdje je zadržan najuži mostobran.

Oko 1940 sati odpočeo je napad i na postave oko grada Brčkog.

Borba je sa povremenim prekidima trajala preko cijele noći.

Komunisti su tukli postave bacačima i topovima, ali nisu nigdje uspjeli da prodru u postave Brčkog.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli i 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci: oko 200 mrtvih i ranjenih.

20. X.

Komunisti su i dalje tukli topovima i bacačima postave Brčkog, a naročito mostobran u Gunji.

Radi nemogućnosti obstanka zapovjedjeno je III. bojni 5. lov. pukovnije da se sa užeg mostobrana u Gunji povuče u Brčko. Ovo je izvršeno 20. X. u 0900 sati.

Svi napadi komunista na postave Brčkog su odbijeni.

Vlastiti gubitci: 2 dočastnika i 17 domobrana poginulo, 1 častnik 1 dočastnik i 29 domobrana ranjeno.

Protivnički gubitci: oko 300 poginulih i ranjenih.

Komunisti su i dalje gotovo neprekidno napadali postave Brčkog, ali su odbijani uz velike gubitke.

U 0630 sati jedna grupa komunista uspjela je prodrijeti na jednom dielu postava i prešla obranbenu

liniju za 30 do 40 metara. Ova grupa je protivnapadom jedne sati 8. lovačke pukovnije, kao pričuve zdruga odbijena i postavi vraćeni.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 6 domobrana poginulih, 2 dočastnika i 8 domobrana ranjenih.

Protivnički gubitci: preko 100 ranjenih i poginulih.

22. X. Komunisti su produžili napad uz prekide danju, sa ciljem da svakako zauzmu Brčko.

Svi ovi napadi su odbijeni. Komunisti su pri nailasku dana odpočeli sa povlačenjem, te nakon ovog četverodnevnog napada, nisu više ozbiljnije napadali na postave Brčkog, nego su se povukli glavnim snagama na udaljenost 5-6 km., a slabijim delovima vršili samo uznemiravanje.

Vlastiti gubitci: 3 domobrana poginula, 3 domobrana ranjena.

Protivnički gubitci nepoznati.

23. X. U toku noći 23.X do zore komunisti su vršili uznemiravanja i manje prepade na postave obrane Brčkog. Svi prepadi su vatrom odbijeni.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo, 1 častnik i 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci nepoznati.

24. X. U toku noći 24/25.X. napadali su komunisti slabim delovima radi uznemiravanja postave obrane Brčkog, uz djelatnost 2 topa i bacača mina. Svi napadi su vatrom odbijeni.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli, 3 domobrana ranjena.

Protivnički gubitci nepoznati.

26. X. Noću 26/27.X. komunisti su vršili vatrom uznemiravanja na postave Brčkog, uz djelatnost 2 topa i bacača mina.

Vlastiti gubitci: 2 domobrana ranjena.

Protivnički gubitci nepoznati.

31. X. Tokom noći 30/31.X. izpalili su komunisti oko 60 topovskih metaka na postave Brčkog iz velike udaljenosti. Oko polovice zrna nije eksplodiralo.

Vlastiti gubitci: 1 lakše ranjen domobran.

Protivnički gubitci nepoznati.

Pliena: nije bilo.

II. IZKUSTVA

U podhvatima ljudstvo je pokazalo dobar moral, naročito prilikom obrane Brčkog.

Potrebno bi bilo smjeniti jedinice na postavima i povući ih za izvjestno vrijeme na odmor radi nadopune, uređenja oružja i opreme, naročito radi poboljšanja morala i stega.

Usled dužeg služenja na vježbi slabog dobivanja dopusta, stanja kod porodice, slabe opreme i naoružanja, neprekidnog boravka na postavu i borbama ne može se očekivati od jedinica onaj rezultat koji bi one trebale dati. Ne vraćanje ljudstva sa dopusta onemogućuje puštanje drugih naročito usled broičanog stanja, koje je malo. Ovo utiče nepovoljno na raspoloženje ljudstva.

Komunisti vrše jaku promičbu kod naroda. Kod istih je dojavna služba vrlo dobro razvijena, a to igra značajnu ulogu kod podhvata.

III. NEDOSTACI I POGRIEŠKE

Osjeća se nedostatak u častnicima, dočasnicima i momčadi. Jedinice nisu popunjene do punog postrojbenog stanja. Naročito se osjeća nedostatak u častnicima a pogotovu u djelatnim častnicima i dočasnicima.

Stanje opreme je dosta slabo, naročito obuća. Kod nekih jedinica osjeća se nedostatak u automatskom oružju.

Nedovoljna obskrba dojavnim tvorivom jako se osjeća. Ovo se je naročito osjećalo prilikom obrane Brčkog. U celom zdrgu postojala je samo jedna slaba krugovalna postaja, koja noću uobće ne može davati ili primati viesti.

Nadalje se osjeća nedostatak teretnih samovoza za brzi prijevoz jedinica. Bilo bi potrebno zdrgovima dodieliti pripadajuću količinu teretnih samovoza.

ZAST. ZAPOVJEDNIK
glst. pukovnik (Wanner)

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆEG ZBORNOG PODRUČJA ZA OKTOBAR 1943 GODINE¹

OBĆA BOJNA RELACIJA

o podhvatima četa na području III. zbornog područja u mjesecu
listopadu 1943 g.

A) PODHVATI

I.) PODRUČJE GRADA SARAJEVA (ZAPOVJEDNIČTVO MJESTA)

U toku mjeseca listopada 1943. god. postrojbe zapovjedništva mjesta i grada Sarajeva nisu učestvovala u nikakovim osobitim podhvatima izuzev što je 28. listopada jedan vod Sarajevske posadne bojne bio napadnut u Hreši (4 km. s. i. od Sarajeva) kojom prilikom su poginula 2 domobrana i 7 zarobljeno, a na strani neprijatelja bilo je cko 17 mrtvih. Pomoću njemačkih četa napadaj na ovu posadu uz navedene gubitke bio je odbijen.

II.) PODRUČJE I. DJEL. STAJ. ZDRUGA

U toku mjeseca listopada postrojbe ovoga zdruge imale su žestoke borbe sa partizanima koji su navaljivali na Sokolac² i sa četnicima koji su iz Višegrada prodrli u područje Rogatice. Postrojbe zdruge pred jakim neprijateljskim pritiskom morale su se povući iz područja Sokolca u područje Pala. Važniji događaji bili su sljedeći:

9. listopada: jedna bojna zdruge u području i. od Rogatice imala je sukob sa četnicima. 47 četnika mrtvih.

12. listopada: civilno građanstvo iz Rogatice počelo se evakuirati usljed jakog pritiska četnika iz smjera Višegrada prema Rogatici.

13. listopada: kod Han Stjenice (13. km. j.i. od Sokolca) četnici su napali na ust. samovoze. 2 samovoza izglubljena, 1 ustaša mrtav i 1 milicioner mrtav.

Jake četničke snage počele su napadati Rogaticu³ topničkom, bacačkom i strojničkom vatrom. Usljed nadmoćnijih snaga zapovjedjeno je povlačenje naše posade iz Rogatice na obrambenu crtu: Sokolac—Mokro—Pale.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—45 do 48, k. 57.

², ⁴ Vidi dok. br. 143.

³ Napad na Rogaticu nisu vršili četnici, već jedinice NOV. Vidi dok. br. 168.

U borbi sa četnicima prilikom povlačenja 2 ustaše mrtva i nekoliko ranjenih, a kod neprijatelja oko 300 mrtvih i 700 ranjenih (među njima 4 častnika i 3 dočastnika) — procijenjeno.

14.—25. listopada: za ovo vrijeme postrojbe zdruga vrše razvijanja u području i. od Sokolca i Mokrog i prilikom manjih sukoba nanose četnicima manje gubitke, ali novu borbenu crtu čvrsto drže u svojim rukama i četnici preko iste ne uspijevaju da predju.

26. listopada: jedna ust. sat pod pritiskom partizana iz s. z. smjera povlači se iz Naromanije u Sokolac.

27.—30. listopada: jake partizanske snage ova 4 dana vrše žestoke napadaje na postave Sokolca.⁴ Pred velikom nadmoći neprijatelja. 369. divizija zapovjeda, da se zdug sa svima postrojba pod borbom iz Sokolca povuče u Pale.

31. listopada: postrojbe zdruga iz Sokolca probile se u Pale.

U toku mjeseca listopada, zdug je imao: 12 mrtvih, 33 ranjena i 7 nestalih, a kod neprijatelja: 162 mrtva (prebrojano), oko 400 mrtvih i 850 ranjenih (procijenjeno). Prilikom povlačenja zdug je imao velike gubitke u opremi, tvorivu i hrani što se vidi iz izkaza zdruga u II. dielu bojne relacije.

III.) PODRUČJE II. GORSKOG ZDRUGA

U toku mjeseca listopada postrojbe zdruga vršile su žestoke borbe sa neprijateljem u Višegradu Rogatici i Varešu. Sva 3 ova mjesta neprijatelj je uspio zauzeti i 9 gor. pukovnici nanieti teške gubitke. Važniji događaji bili su sljedeći:

2. listopada: na cesti Rama—Prozor partizani napadaju na nemačke samovoze.⁵ 3 njemačka vojnika mrtva i 2 ranjena, a kod partizana 3 mrtva

Okolo 200 četnika napada na Medjedju i razbija 1 vod domobrana. Pruga između Mesića i Ustiprača u dužini od 60 m. razorena. U borbi Medjedja povraćena. 1 dočastnik i 2 domobrana mrtvi.

5. listopada: jake četničke snage vrše napadaj na Višegrad i na most na Limu. Višegrad je obkoljen sa sviju strana. Milicija se razbježala. Pučanstvo napušta grad.

Putnički vlak koji je išao iz Sarajeva prema Višegradu između Banja Stjene i Sudića nailazi na pokidanu prugu. Lokomotiva i 2 vagona izkočili. Neprijatelj napada na vlak. Poginuo 1 njemački častnik, 1 domobran i 1 domobran ranjen. 3 gradjanske osobe mrtve i 1 ranjen. Obskrbnik 6. gor. pukovnije opljačkano 1,000.000 kuna.

⁵ Na ovom sektoru dejstvovala su jedinice Desete NOU divizije. Vidi dok. br. 19.

6. listopada: Višegrad pao u ruke četnika. Bojnik Predojević Berislav zapovjednik III. bojne 6. gor. pukovnije, nadporučnik Smiljanić Momir i Polić Marijan zarobljeni od četnika. U borbi sa četnicima u Višegradu naši gubitci: 2 dočastnika i 14 domobrana mrtvi, 1 častnik, 7 dočastnika i 31 domobran ranjeni i 3 častnika, 3 dočastnika i 37 domobrana nestalo ili zarobljeno, a ostatak III. bojne uzmakao iz Višegrada.

Kod pučanstva oko 1000 mrtvih i ranjenih.

Od naoružanja izgubljeno: 142 puške 3 strojopuške, 6 strojnice, 1 bacač, 1 p. o. top, 9 brzoglasa i 46 konja, te druga razna oprema i tvorivo.

7. listopada: oko 1000 četnika napada i zauzima most na Limu. U borbi ranjen 1 častnik i 15 domobrana i 18 domobrana nestalo. Izgubljeno 52 puške, 5 strojopuška i 2 strojnice. Iz Višegrada od III./6. gor. pukovnije prikupilo se svega u Rogatici 117 ljudi, od toga 37 ranjeno. Stigla svega 2 častnika.

8. listopada: oko 50 partizana napalo je putnički vlak kod Žuglića (16 km. s. z. od Konjica). Vlak spaljen. 1 zrakoplovac i 1 redarstvenik nestali, te 20 gradjanskih osoba odvedeno.

Oklopni vlak kod Ustiprača naleteo na minu i tom prigodom prevrnuo 2 vagona.

13. listopada: partizani zauzeli Bradinu, razorili postrojanja i prugu kod Bradine.⁶

Četnici sa svih strana vrše napadaj na Rogaticu. Naša posada u povlačenju iz Rogatice. U borbama prilikom povlačenja iz Rogatice 6. gor. pukovnja ima sliedeće gubitke: 1 častnik, 1 dočastnik i 10 domobrana mrtvi, 3 dočastnika i 16 domobrana ranjenih, 1 častnik 13 dočastnika i 185 domobrana zarobljeno i nestalo.

Izgubljeno mnogo oružja, streljiva, opreme i namirnica, a što se vidi iz posebnog izvješća 2. gor. zdruga Op. br. 1024/taj. od 27. X. 1943. Gubitci neprijatelja nisu mogli biti ustanovljeni.

14.—15. listopada: četnici uzpjevaju da ovladaju čitavim područjem Rogatice.

18. listopada: 6. gor. pukovnja dobiva nalog, da se iz područja Mokro—Pale prebaci u Vareš, radi odbrane istoga od partizana.

21. listopada: jake partizanske snage, po dolasku 6. gor. pukovnije u Vareš, istu napadaju sa svih strana i razbijaju. Vareš pao u ruke partizana.⁷ 6. gor. pukovnja u podpunom rasulu. Nakon pada Vareša, 369. divizija zapovjeda, da se razbijeni dielovi 6. gor. pukovnije prikupe u Hadžićima pod zapovjedništvom bojnika Spajića Bogdana. Gubitci u Varešu kako naši tako

⁶ Vidi dok. br. 207.

⁷ Vidi dok. br. 167.

ni neprijateljski nisu mogli biti još ni do danas točno ustanovljeni.

Zbog pada Vareša uzet je na odgovornost zapovjednik 6. g. p. podpukovnik Šram i stavljen pod ratni sud.

IV.) PODRUČJE ZAGREBAČKE KONJANIČKE PUKOVNIJE

U toku mjeseca listopada, postrojbe ove pukovnije imale su dano-noćne sukobe sa partizanima koji su vršili napadaje na postave postrojbi ove pukovnije, a osobito na Turbe i Travnik, koje napadaje pukovnija je redovito uspješno odbijala i neprijatelju naniela osjetne gubitke.

Važniji događaji bili su sljedeći:

1.—5. *listopada*: neprijatelj je vršio svake noći napadaje na postave Turbeta i Travnika, koji napadaji su uspješno odbijeni.⁸

6. *listopada*: jake partizanske snage zauzele su Kupres,⁹ a domdo bojna Kupres povukla se u Travnik.

7—11. *listopada*: svi napadaji partizana, koji su vršeni svake noći na Travničke bunkere, uspješno su odbijeni.

12. *listopada*: oko 1000 partizana sa teškim oružjem zauzeli su želj. most kod Bile i isti minirali. nakon što se posada pred nadmoćnim pritiskom morala povući u Travnik.

15. *listopada*: partizani jakim snagama napadaju na Travnik i uspevaju da osvoje pojedine Travničke bunkere.¹⁰ U teškim borbama napadaj odbijen. Vlastiti gubitci: 4 domobrana, 2 milicionera i 4 gradjanina mrtvi, 4 domobrana, 7 milicionera, 5 Nijemaca, 3 talijanska zarobljenika i 3 gradjana ranjeni. Kod neprijatelja: 15 mrtvih (prebrojano) i oko 200 mrtvih i ranjenih (procijenjeno).

17.—31. *listopada*: partizani su svake noći vršili napadaje na Travničke bunkere i tvornicu žigica Dolac ali su svi napadaji uspješno odbijeni.

Tokom mjeseca listopada pukovnija je imala: 7 mrtvih, 6 ranjenih i 11 nestalih. Gubitci kod neprijatelja nisu mogli biti ustanovljeni.

V.) PODRUČJE 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

U toku mjeseca listopada, postrojbe ove divizije sa Nijemcima i četnicima vodile su borbu u nekoliko mjesta sa partizanima. Važniji događaji bili su sljedeći:

⁸ Vidi dok. br. 38.

⁹ Vidi dok. br. 37.

¹⁰ Vidi dok. br. 87.

Postrojbe V. ust. zdruga pred pritiskom partizana, u neredu su se povukle iz Livna i Duvna sve do Posušja.

Borbe Nijemaca i četnika protiv partizana u području Bileća i Trebinja. Partizani zauzeli Bileće.¹¹

Stožer 6. divizije preselio se iz Domanovića.

13. listopada: partizani biokovske brigade izvršili su napadaj na Veliki Prolog (6 km. j. i. od Vrgorca), a potom i na Vrgorac.¹² Napadaji odbijeni. Naši gubitci: 3 mrtva i 14 ranjenih. Neprijateljski: 15 mrtvih i 21 zarobljen. Zaplijenjeno: 1 strojosamokres, 1 strojopuška, 2 samokresa 25 pušaka i 32 ručne bombe.

Dielovi V. ust. zdruga pod pritiskom partizana povukli su se iz Posušja prema Imotskom. 3 ustaše ranjena, a kod neprijatelja 1 zarobljen.

Partizani napali Imotske Poljice (8 km j. z. od Imotskog). Napad odbijen, 2 domobrana ranjena, a kod neprijatelja 4 mrtva.

14. listopada: njemačke čete uz pomoć četnika suboraca zauzele Bileće iz koga su potisli partizane. Nijemci su iza toga napustili Bileće i Trebinje i vratili se u Dubrovnik.

Partizani su napali želj. postaju Diklići (15 km. j. i. od Ravnog), posadu razoružali, 1 domobrana odveli a ostale pustili. Izgubljene 2 strojopuške, 2 strojosamokresa, 28 pušaka, 64 bombe i dosta odjevne opreme.

17. listopada: na pruzi Mostar—Dubrovnik kod želj. postaje Poljice, partizani napali osobni vlak. 3 vagona izkliznula. 7 njem. vojnika poginulo. 2 Talijana i strojovodja mrtvi, a 1 domobran i 5 gradjanskih osoba ranjenih.

Partizani ponovo zauzeli Bileću, koji su branili četnici-suborci ali saznavši da Nijemci dolaze iz smjera Trebinje, Bileću su odmah napustili istoga dana u veče.

20. listopada: zbog napadaja na vlak kod Poljica i ubistva 1 njem. satnika 2 dočastnika i 3 vojnika, jedna njemačka sat u selima Sedlari, Rapti, Šćenica, Arbanaška, Drijenjani, Veličani, Orašje i Čavaš. povješala je sve muškarce iznad 16 godina sva sela popalila. a žene i djecu odvela u logor.

Dielovi V. ust. zdruga zauzeli su Posušje i ubili 7 partizana, 2 zarobili 14 pušaka zaplijenili.

23. listopada: partizani napali na Nova Sela (8 km. s. z. od Metkovića), gdje su uspjeli upasti u selo i opljačkati poštu. 6 domobrana ranjeno i 2 odvedena. Kod neprijatelja 5 mrtvih i 2 zarobljena.

¹¹ Vidi dok. br. 25.

¹² Na ovom sektoru nalazila se Deveta NOU divizija. Vidi u arhivi Vojnoistoriskog instituta dok reg. br. 2/1, k. 842.

25. listopada. stožer 6. divizije iz Ljubuškog preselio se u Dubrovnik.

Milicioneri i četnici zauzeli Gacko i Avtovac, koja su mjesta još 17. listopada bili zauzeli partizani. 2 četnika ranjena, a 1 partizan mrtav i 2 ranjena.

30. listopada: Nijemci na trgu u Metkoviću objesili 20 sumnjivih osoba zbog pronadjene mine na želj. pruži 5 km. j. z. od Metkovića. Na području Klisa kod Splita Nijemci su streljali 113 osoba iz okolnih sela, iz kojih je na njih otvorena vatra.

VI.) PODRUČJE IV. LOVAČKOG ZDRUGA

Postrojbe ovoga zdruga u toku mjeseca listopada djelovale su izvan ovoga zbornog područja. Bojna relacija zdruga pod Op. br. 1535/taj. od 17. XI. 1943. u prilogu se dostavlja.

B) IZKUSTVA

Na raspoloženje momčadi u raznim postrojbama na ovome području iz onih krajeva gdje su Čerkezi vršili podhvate, viesti od njihovih kuća o nemilosrdnom postupku Čerkeza nad njihovim domovima i obiteljima, o nasilju i pljačkama, negativno su djelovale.

U pogledu ostalih zapažanja i izkustava vrijedi sve ono, što je navedeno u bojnim relacijama za protekle mjesece.

C) NEDOSTATCI I POGRIEŠKE

Kod većine postrojbi nedostatak u odjeći i opremi. Osobitih pogriješaka u zapovjedanju nije bilo izuzev kod 6. gor. pukovnije, zbog čega je zapovjednik ove pukovnije podpukovnik Šram stavljen pod ratni sud, jer nije poduzeo sve potrebite mjere za odbranu Vareša nego je njegova pukovnija nakon osjetnih gubitaka kod Višegrada i Rogatice, pretrpila podpunu poraz kod Vareša.

Zapovjednik general
(Prohaska)
Prohaska

REGISTAR

A

Aganović Muharem — 455, 525, 528;
 Aladinci (s.) — 510;
 Andrić Jovan — 71;
 Aničić Tomo — 503, 518;
 Aržano (s.) — 47;
 Avdić Ramo — 479;
 Avtovac — 556;

B

Bacuzzi (ital. general) — 442;
 Bačević Petar — 194, 195;
 Bajalica (Dmitar) Dimitrije-Baja
 — 94, 96, 306, 373;
 Banja Luka — 86, 220;
 Banjani (s.) — 130, 192, 194;
 Bašajkovac — 42;
 Bašić Rade — 238, 241;
 Bataljon „Garibaldi“ — 156, 169,
 217, 250, 311;
 Bataljon mostarski — 454, 470, 503;
 Bataljon župsko-pivski — 282, 301;
 Batričević Mirko — 140;
 Becanj — 163, 184, 202;
 Begov Han — 487;
 Begovića Kula — 66, 525, 526;
 Begtašević Ismet — 211;
 Berane — 152;
 Berkovići (s.) — 510;
 Bezbede — 229, 283;
 Bihać — 124, 125, 262, 444, 445;
 Bikić Stevan — 116;
 Bijelića Glavica — 23;
 Bijeljina — 99, 203;
 Bila (ž. st.) — 437;
 Bilalovac (s.) — 381;
 Bileća — 67, 72, 73, 143, 192, 193,
 194, 195, 235, 281, 456, 468, 473,
 518, 519, 555;
 Biograd (s. kod Nevesinja) — 469;
 Biorina — 47;
 Bišnja (G. i D.) — 479

Bitelić — 171, 258;
 Bjelaković Mihajlo — 349;
 Bjelečić — 500, 503;
 Blagaj — 266, 369;
 Blaško (predeo) — 239;
 Blato — 47;
 Blažuj — 111;
 Bobesi (ital. admiral) — 442;
 Bodežište — 466;
 Bogunović Uroš-Roco — 107, 173,
 327;
 Bolić Špiro — 67;
 Boljanići (s.) — 405;
 Borač (s.) — 466;
 Boschi (ital. pukovnik) — 442;
 Bos. Dubica — 529, 530;
 Bos. Gradiška — 386;
 Bos. Krupa — 124, 125, 440, 441,
 445;
 Bos. Novi — 11, 125, 261, 262, 444
 Bos. Petrovac — 12;
 Bos. Šamac — 163, 164, 201;
 Bcsna (r.) — 487;
 Bosnić Milan — 226, 253, 421;
 Bošković — 49, 190, 290;
 Božović Jovanka — 347;
 Božović Božo-Boško — 170, 219,
 312;
 Bradina — 470, 495, 496, 515, 553;
 Brajčevići — 358;
 Bratač — 369;
 Brčko — 207, 248, 318, 320, 341, 370,
 546, 548, 549, 550;
 Brđari — 197;
 Brđani — 495, 496, 515;
 Brežičani (s.) — 125;
 Brigada devetnaesta birčanska
 NOU — 318, 320, 343, 349, 357,
 401;
 Brigada deseta hercegovačka NOU
 — 64, 68, 70, 72, 130, 143, 192,
 194, 229, 235, 277, 339, 360, 424,
 466, 492, 499, 508, 517, 518;

- Brigada deseta krajiška NOU — 38, 40, 42, 44, 77, 78, 86, 249, 258;
- Brigada prva proleterska Prve proleterske NOU divizije — 21, 37, 43, 45, 75, 89, 132, 143, 151, 158, 159, 216, 217, 218, 219, 222, 250, 271, 311, 335, 464, 497;
- Brigada treća proleterska Prve proleterske NOU divizije — 37, 38, 39, 42, 44, 45, 95, 96, 127, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 169, 170, 216, 217, 218, 219, 222, 250, 271, 272, 311, 329, 336, 373, 458, 464;
- Brigada četvrta crnogorska Treće proleterske NOU divizije — 291;
- Brigada peta crnogorska Treće proleterske NOU divizije — 67, 73, 144, 331;
- Brigada šesta krajiška Četvrte NOU divizije — 38, 40, 42, 76, 103, 112, 171, 175, 176, 179, 220, 256, 322, 326, 346, 374, 397;
- Brigada osma četvrte NOU divizije — 32, 112, 124, 125, 176, 179, 227, 254, 257, 259, 322, 383, 422;
- Brigada jedanaesta kozaračka Četvrte NOU divizije — 11, 53, 112, 125, 176, 258, 262, 265, 325;
- Brigada prva krajiška Pete NOU divizije — 127, 291;
- Brigada četvrta krajiška Pete NOU divizije — 110;
- Brigada prva dalmatinska Devete NOU divizije — 37, 38, 40, 43, 458, 464;
- Brigada sedma krajiška Desete NOU divizije — 60, 86, 96, 127, 128, 156, 157, 158, 160, 161, 176, 216, 218, 221, 222, 224, 250, 252, 271, 310, 329, 334, 371, 372, 373, 416, 480, 497;
- Brigada deveta krajiška Desete NOU divizije — 85, 95, 96, 127, 129, 157, 159, 160, 161, 216, 217, 250, 251, 271, 272, 323, 337, 372, 373, 376, 385, 454, 470, 484, 496;
- Brigada trinaesta krajiška Desete NOU divizije — 94, 112, 126, 127, 175, 176, 179, 181, 220, 265, 322, 325, 353, 385;
- Brigada peta kozarska (krajiška) Jedanaeste NOU divizije — 23, 48, 86, 88, 182, 188, 189, 242, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 365, 386, 387, 394;
- Brigada dvanaesta krajiška Jedanaeste NOU divizije — 22, 49, 86, 182, 237, 287, 288, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 298, 364;
- Brigada četrnaesta srednje bosanska Jedanaeste NOU divizije — 182, 223, 298, 299, 371, 386, 395;
- Brigada prva vojvodanska Šesnaeste NOU divizije — 7, 80, 84, 97, 115, 116, 167, 202, 203, 403;
- Brigada druga vojvodanska Šesnaeste NOU divizije — 97, 115, 116, 202, 203;
- Brigada treća vojvodanska Šesnaeste NOU divizije — 115, 116;
- Brigada četvrta vojvodanska Šesnaeste NOU divizije — 117;
- Brigada peta vojvodanska Šesnaeste NOU divizije — 115;
- Brigada prva (petnaesta) majevička Sedamnaeste NOU divizije — 7, 9, 30, 83, 101, 102, 122, 136, 137, 148, 162, 163, 164, 167, 199, 200, 201, 204, 208, 309, 367, 403, 404, 405, 409, 410, 453;
- Brigada treća (šesnaesta) muslimanska Sedamnaeste NOU divizije — 7, 9, 15, 16, 17, 18, 30, 31, 58, 80, 100, 101, 102, 123, 136, 151, 164, 165, 205, 309, 403, 404, 405, 406, 409, 410;
- Brigada šesta bosanska Sedamnaeste NOU divizije — 7, 9, 15, 16, 18, 29, 31, 80, 84, 101, 102, 123, 136, 137, 140, 149, 151, 163, 164, 165, 167, 199, 200, 201, 205, 208, 367, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 453;
- Brigada druga krajiška Dvadeset sedme NOU divizije (ranije Sedamnaeste NOU divizije) — 7, 9, 16, 18, 29, 31, 58, 80, 164, 166, 167, 183, 201, 202, 203, 205, 275, 287, 288, 297, 298, 343, 348, 350, 355, 392, 412, 453;
- Brigada sedamnaesta majevička Dvadeset sedme NOU divizije — 100, 367;
- Brigada osamnaesta hrvatska Dvadeset sedme NOU divizije — 303, 317, 341, 392;
- Brijesnica — 341;
- Brkić Dušan — 140;
- Brkić Hasan-Aco — 135, 137, 393;
- Bronzani Majdan — 12, 175;
- Broz Josip-Tito — 160;

Brstina Dušan — 231, 363, 369, 469, 503;
Bruvno — 445, 446;
Buđ (s. kod Prače) — 499;
Bugojno — 142, 175;
Bukinje — 9, 10, 18, 184, 165, 205, 207, 540;
Bukovci (s.) — 420;
Bukvići — 152;
Buljan Vice — 464, 486;
Bundalo Ljubo — 24, 292;
Burmazi (s.) — 510;
Bursać Marija — 78, 249;
Busovača — 129, 138, 139, 271, 272, 337, 371, 378, 384, 419, 420, 421, 531, 533, 538;

C

Caparde — 203;
Careva Gora — 288;
Cetina (r) — 258;
Ciganište — 184, 202;
Ciganović Nikola — 12;
Crna Rijeka — 540, 541;
Crni Vrh — 287;
Crvena Stijena — 367, 409, 410, 411;
Crveno Brdo — 9, 18, 165, 205;
Cvetko Antun — 509;

Č

Čadavica — 220;
Čajniče — 275;
Čaklovići — 401;
Čardaci — 142;
Čardačište — 238;
Čeliković Sava — 136;
Čelinac — 24, 26, 288;
Čepelica — 457;
Čereković Savo — 224;
Čifčije — 243;

Č

Čejvan Idriz — 277;
Čerić Salem — 141;
Čoralica Teufik — 384;
Čuk Avdo — 256, 314, 423;
Čupina Vojin — 304;
Čurevo — 465;

D

Dabar — 263;
Dabarsko Polje — 277;

Dabrica — 303;
Dakić Makso — 139, 338, 382;
Danić Zora — 78;
Danići (s.) — 55, 465;
Dapčević Peko — 152, 355;
Dapčević Vlado — 226, 233;
Davor — 296;
Debeljak — 179;
Denda Janko — 146;
Derikonja Savo — 100;
Derventa — 289; 445;
Devetine — 49, 190, 290;
Diklući (s.) — 519, 520, 522, 555;
Divizija prva proleterska NOU — 37, 43, 44, 94, 107, 113, 132, 150, 152, 155, 157, 216, 250, 271, 291, 310, 311, 416;
Divizija treća (Dvadeset sećama) NOU — 70, 207, 212, 248, 269, 276, 309, 318, 327, 347, 389, 412, 499;
Divizija četvrta krajiška NOU — 37, 43, 44, 45, 109, 124, 174, 175, 220, 256, 259, 261, 272, 306, 303, 313, 322, 345, 374;
Divizija peta NOU — 53, 85, 110, 318, 355, 391;
Divizija deveta NOU — 453, 454, 514, 555;
Divizija deseta NOU — 52, 93, 94, 127, 129, 142, 150, 161, 175, 221, 305, 308, 336, 371, 373, 376, 384, 416, 552;
Divizija jedanaesta NOU — 86, 182, 223, 287, 293, 297, 370, 386, 488;
Divizija šesnaesta vojvođanska NOU — 10, 97, 115, 165, 204, 205, 207, 208, 209, 248, 318, 319, 320, 341, 370;
Divizija sedamnaesta NOU — 15, 17, 29, 30, 59, 100, 122, 135, 140, 162, 199, 201, 203, 207, 208, 248, 269, 276, 309, 317, 320, 327, 343, 355, 370, 391, 402, 410, 506;
Divizion artiljerijski Prve proleterske divizije — 216, 250;
Divizion prvi Drugog bosanskog NOU korpusa — 175, 177;
Divizion drugi Drugog bosanskog NOU korpusa — 175, 176, 177, 308;
Divljak — 219;
Dizdarević Mustafa — 69;
Doboj — 10, 83, 86, 95, 97, 148, 163, 207, 240, 269, 289, 294, 317, 403, 445, 480;

Dobraljevo — 338;
Dobrelji — 465;
Dobrljin — 11;
Dobrovrh — 466;
Dolac — 47, 497, 498, 554;
Dolina (ž. st.) — 269;
Domazet Vukan — 279;
Domrke — 315;
Donja Večerska — 169;
Donje Ratkovo — 35;
Donji Laminci — 50;
Donji Vakuf — 53, 223, 311;
Došen Ilija — 267;
Dračevo (G. i D.) — 66;
Draganić Jovan — 229;
Dragotinja — 246, 258;
Dragovići (s.) — 23, 290;
Draževitići — 514;
Drenovci — 546, 547;
Drijenjani — 66;
Drvar — 285;
Dubica — 247, 258, 260;
Dubljani — 66;
Dubljevići — 301, 315, 333, 503, 518;
Dubnica — 401;
Dubočani — 479;
Dubrava — (s.) — 252;
Dubravica — 516;
Dubrovnik — 458, 511.
Duga Njiva — 163, 200;
Dujakovci — 126;
Dulići — 55;
Duvno (Tomislavgrad) — 21, 37, 45,
46, 460, 461, 464, 481, 434, 485.
Dvor — 138;

D

Dekići — 22;
Đerman Luka — 55;
Đerđević Ljubica — 116;
Đujić Momčilo — 12;
Đukanović Blažo — 331, 333;
Đukanović Drago — 334;
Đukić Dobrica — 389;
Đuričić Blažo — 228;

E

Eglé Dušan — 348;
Eminovci — 197, 400;
Eminovo Selo — 47, 75;
Erceg Vojin — 90;

F

Fejić Salko — 470;
Felgosi (ital. gen. major) — 442;
Filipović Mirko — 211, 342;
Filipović Sulejman-Suljo — 210,
533;
Foča — 425, 544;
Fojnica — 52, 301, 315, 330, 420,
500, 503, 518, 535;
Fojnica (r.) — 338;
Forkapa Nikola — 298;
Franković Kazimir — 342;
Fritz Julijo (njem. puk.) — 462;

G

Gacko — 55, 56, 143, 192, 193, 281,
301, 303, 317, 330, 339, 358, 465,
500, 503, 520, 556;
Gaj — 50;
Gašić Jovo — 90;
Gatačka Površ — 281, 330;
Glasinac — 347;
Glavenčić — 142;
Glamoč — 35, 174;
Glavine (s.) — 517;
Glavni štab NOV i PO za Vojvodinu — 97;
Glogovac — 293;
Gluhović (Ivković) Vlado — 231;
Gojakovac — 240, 242, 243, 294;
Goranin Pavle-Ilija — 151;
Goranović Maksim — 120;
Goražde — 100, 275, 488;
Gornja Drežnica — 491;
Gornja Tuzla — 8, 16, 18, 97;
Gornje Bodežšće — 55, 358;
Gornje Vrbno — 479;
Gornji Ostrog — 331, 333;
Gračanica — 7, 10, 148, 162, 167,
184, 187, 199, 200, 202, 445, 448,
453, 466, 467, 540;
Gradačac — 163, 164, 201;
Gradina — 138, 330, 335;
Gradina (kod Gackog) — 503, 518;
Gradina (kod Tuzle) — 9, 166, 205;
Grahovo — 215;
Grakalić Zvonko — 332;
Grgurići — 45;
Grmeč — 198;
Grupa tenkovska — 39;
Grupa operativna Dvanaeste brigade — 86;

Grupa prva udarna Desete hercegovačke NOU brigade — 55, 73, 130, 144, 281, 301, 315, 330, 333, 358, 368;

Grupa druga udarna Desete Hercegovačke NOU brigade — 145, 147, 194, 195, 229, 235, 263, 277, 281, 283, 303, 351, 368;

Grupa treća udarna Desete hercegovačke NOU brigade — 229, 278, 283, 368;

Gučja Gora (s) — 484;

Gugunova Glavica — 11;

Gunja — 546, 547, 548;

Gusak — 48;

Guzina Ačim — 316;

Guždelji — 413;

II

Haržići — 111, 152;

Hamović Rade — 72, 75, 146, 193, 196, 232, 237, 280, 340, 363, 369,

Han Bila — 161, 271, 272;

Han Kumpanija — 155, 169, 272, 378;

Han Obodjaš — 411;

Han Pijesak — 414;

Han Stijenice — 551;

Hasić Avdaga — 406, 412;

Heljdova — 528;

Hercegovac Adem — 224;

Herljević Franjo — 211, 342;

Hodovo — 510;

Hotičina — 503, 509;

Hotić Mesud — 52, 54, 96, 218, 372, 374, 386;

Hrbljina — 54, 55;

Hrgud — 263, 340;

Hrvace (s.) — 106;

Hudec (s. kod Kreke) — 480;

Hum — 519;

Husina — 207;

Hutovo — 65;

I

Ignjatović Krsta — 302, 334;

Ilibasić Dragan — 223;

Ilići (s.) — 353;

Iliđza — 110, 448;

Ilijaš — 448;

Ilinčica — 15, 17, 18, 165, 205;

Ilova — 48, 289;

Imotske Poljice — 555;

Imotski — 21, 47, 315, 454, 473;

Ivan Sedlo — 437;

Ivanjska — 258, 265;

Ivić Bogdan — 92;

Ivković Obren — 71, 304, 352;

J

Jablanica (predeo) — 454;

Jablanica (r.) — 404;

Jabuško Sedlo — 437;

Jahorina (pl.) — 332;

Jajce — 175, 181, 267, 285, 311, 484, 484;

Jasenica — 163, 199;

Jauković Jovo — 52;

Javor — 56;

Jazvine — 378;

Jeftića Brdo — 49;

Jehovac (s.) — 381;

Jelah — 258, 288, 294, 295, 541, 542;

Jelići — 23;

Jelova Gorica — 162;

Johovac (ž. st.) — 239;

Jojić Nikica — 91;

Jokanović Mišo — 286;

Jonjići (kod Imotskog) — 515, 516;

Jošavka — 287;

Jošilo Živko — 71;

Jotanović Vlado — 223;

Jotić Kojo — 223;

Jovanović Arso — 127;

Jovanović Risto — 140;

Jovanović Vaso — 96, 156, 160, 218, 252, 329;

Jović Branko — 213;

Jović Cvjetin — 140;

Jovićević Ljubo — 223;

Jugovići — 503, 518;

Junuzovci — 50;

Jurinčić Niko — 188, 396;

K

Kadina Voda — 353;

Kadinjani — 190, 287;

Kakanj — 506, 507;

Kalajdžija Milan — 61;

Kalauzovići (s.) — 100;

Kalenderovci — 231, 294;

Kaljuže — 541;

Kaonik (ž. st.) — 129;

Kapetanović Hajro — 173;

Kapor Čedo — 72, 193, 196, 222, 237, 280, 332, 363, 430;

- Karabegović Osman — 267;
 Karačići (s.) — 484;
 Karagin Han — 89;
 Karajzovci — 49, 50;
 Karan Pavle — 266;
 Karanovac — 541;
 Karanović Nikola — 222, 306, 372, 374, 386;
 Karanović Stevo — 79;
 Karanović Vlado — 140;
 Karaula (kod Travnika) — 127;
 Kasapovići (s.) — 152;
 Katanići (s.) — 162;
 Kazanci — 465;
 Kecman Bora — 245;
 Kecman Jovo — 286;
 Keitel (njem. gen.) — 463;
 Kesić Bogoljub — 91;
 Kesić Obrad — 90;
 Kiseljak — 52, 110, 371, 382, 384, 385, 419, 420, 533, 538;
 Kladanj — 269, 412, 499;
 Kladari — 241, 243;
 Klačnice — 50, 190, 295, 386;
 Ključ — 174;
 Kmečani — 104;
 Knežević M. Velimir — 94;
 Knin — 12, 215;
 Kobaš — 189;
 Kobilja Glava — 453, 458, 467, 485;
 Kojšino — 9, 166, 205;
 Kokcrina — 333, 503, 518;
 Kokošar Mile — 54;
 Kolo (s.) — 46;
 Koleško — 360;
 Koluder Aziz — 53;
 Komarica Slavko — 36, 93, 268, 354;
 Komnenović Danilo — 68, 71;
 Kondić Rade — 396;
 Konopljište — 404;
 Konte Vinko — 342;
 Konjic — 315, 454;
 Korać Dušan — 46;
 Korito (s.) — 379;
 Korpus prvi NOU — 7, 29, 30, 57, 95;
 Korpus drugi bosanski NOU — 11, 32, 34, 35, 112, 124, 126, 174, 181, 267, 308, 353;
 Korpus treći NOU — 59, 79, 83, 199, 208, 248, 269, 309, 317, 320, 327, 343, 355, 357, 370, 371, 401;
 Korpus peti NOU — 249, 285, 305, 344, 371, 383, 384;
 Korpus osmi NOU — 305;
 Kosijerevo — 24, 394, 395;
 Kosorić Pero — 350;
 Kosorić Radivoje — 389, 390;
 Kosovo Polje — 12;
 Kostajnica — 125, 261, 262;
 Kostić Milenko — 417;
 Košarište — 62;
 Košutić Dušan — 346;
 Koteze (s.) — 514;
 Kotor Varoš — 24, 86, 288, 292;
 Kotorsko — 240, 296;
 Kovač Sava — 425;
 Kovačević Branko — 247, 266;
 Kovačević Hasan — 116;
 Kovačević Pavle — 368;
 Kozara (pl.) — 198, 286;
 Kozarac — 246, 247, 258;
 Kozica (s.) — 104, 510, 517;
 Kozin — 227, 398;
 Kozomora Marko — 54;
 Kraljeva Sutjeska — 409;
 Kreka (rudnik) — 9, 205, 435, 448,
 Krekavica (kod Nevesinja) — 369, 471;
 Kreševo — 52, 110;
 Kriškovci — 27, 49, 238, 292;
 Križ — 238, 288, 294, 541;
 Krnjača — 378;
 Krnjevići (s. kod Trebinja) — 519;
 Krupić Husein — 57;
 Krvavac Čamil — 468;
 Kubaš (s.) — 264;
 Kukulje — 23, 24, 25, 291, 394, 395;
 Kula Čepirova — 142;
 Kula Fazlagića — 427, 465;
 Kulundžija Mičo — 173, 376, 398;
 Kuljenovci — 189, 294;
 Kundačina Mića — 284;
 Kupres — 37, 38, 43, 63, 76, 77, 85, 93, 127, 172, 175, 258, 481, 554;
 Kureš Miloš — 194, 425;
 Kurić Mustafa — 286;
 Kurser Franjo — 342;
 Kužići — 9, 165, 205;

L

- Laktić Enver — 286;
 Lalović Momir — 223;
 Lapac — 447;
 Lastva — 426;
 Lašva — 94, 95, 129, 138, 139, 161, 337, 371, 438, 487, 537;

Lazarević Lazić — 342;
 Lebršnik — 465;
 Lekić Danilo — 99, 122;
 Lijevo Polje — 50, 300, 396;
 Lipova Kosa — 404;
 Lipovac — 24, 26, 188, 287, 365;
 Lišnja — 49, 288;
 Livanjsko Polje — 172, 257;
 Livno — 21, 37, 38, 39, 44, 45, 46,
 85, 172, 174, 257, 458, 460, 461,
 464, 481, 485;
 Lopare (s) — 7;
 Lovreč — 47;
 Lukač Dmitar — 90;
 Lukač most — 496, 515;
 Lukavac — 7, 9, 10, 29, 30, 83, 88,
 164, 166, 167, 203, 204, 205, 207,
 403, 448, 453, 540, 541;
 Lukavica — 330, 335, 503, 518;
 Lukić Veljko-Kurjak — 349;

Lj

Ljeskove Vode — 241, 243;
 Ljubibratić Nikola — 57, 68, 71;
 Ljubija (rudnik) — 125, 175, 221,
 227, 255, 257, 259, 260, 261, 397,
 398, 399, 423, 504, 505;
 Ljubija Islam — 197;
 Ljubinja — 340, 492, 510;
 Ljubomir (s.) — 67;
 Ljubuški — 470, 472, 473;

M

Maglaj — 207, 269, 404;
 Majevisa (pl.) — 248;
 Mala Bukovica — 241;
 Mala Rujiška — 399;
 Maletić Branko — 289;
 Mali Krnjina — 240, 242;
 Mali Prnjavor — 239, 289;
 Mali Radić — 254;
 Mandić Gligo — 19, 21, 29, 102, 124,
 137, 141, 168, 411;
 Manjača — 62, 103;
 Marč'e — 126;
 Margetići (s.) — 152, 414;
 Marić Mile — 223;
 Marjanović Joco — 244;
 Marjanović Spasoje — 223;
 Markotić Mato — 304;
 Markovište — 167;
 Martin Br. — 266;

Martinac — 49;
 Materić Ilija — 111;
 Matić Dragan — 36, 92;
 Mazin — 447;
 Mažar Josip-Šoša — 224, 293, 296;
 Mečava Petar — 28, 241, 364;
 Medenica Đuro — 187;
 Medeđa — 451, 459, 480, 552;
 Medeđica (s.) — 485
 Mehovci — 188;
 Mehurići — 376, 377;
 Meljača — 414;
 Mešić Dragutin — 457, 527
 Mešterović Julka — 252
 Metković — 446, 556;
 Micijevići — 162;
 Mihanović G. — 474, 504, 508;
 Mihailović Marko — 91;
 Miholjača — 466;
 Mijatović Cvijetin — 137;
 Mijatović Milorad — 52;
 Mijović Arso — 116;
 Mikara Rifat — 286;
 Milić Mitar — 349;
 Miljanići — 147;
 Miljanovci (s.) — 240, 242, 541;
 Miljević Milančić — 423;
 Miljković Huska — 383;
 Minić Mitar — 135;
 Miričina (s.) — 10, 140, 204;
 Mirkovići — 147;
 Misirača Dušan — 396;
 Mišković Krešo — 258;
 Mitrović Marko — 110;
 Mitrović Stefan — 122;
 Modriča — 163, 200;
 Modrinje (ž. st.) — 337, 380;
 Mokri Do — 195;
 Mokro — 327, 343, 367, 370, 409,
 410, 411, 531, 534;
 Moluše — 205;
 Morača Milutin — 86, 111;
 Morača Pero — 139;
 Mosko (s.) — 67, 478;
 Mosnik — 435;
 Moštar — 458, 511;
 Moštra (s.) — 338;
 Mošnjak (s.) — 169, 436;
 Motajica — 50, 293;
 Mrđa Svetko — 79;
 Mrkonjić Grad — 62, 174, 181, 220,
 267, 286;
 Mršić Milan — 346, 347;
 Mušević Hašim — 498;

N

Nađ Kosta — 32, 58, 214, 319, 321, 356, 373;
 Nešković Ljuban — 390;
 Nevesinje — 143, 193, 223, 233, 351, 368, 369, 499, 500, 503;
 Nikolića Brdo — 202;
 Nova Sela — 518, 555;
 Nova Ves — 189;
 Novak Frane — 71;
 Novaković Ratko — 77, 327, 376, 398;
 Novi Marof — 290;
 Novi Martinac — 238;
 Novosel Milorad — 52;
 Nožičko — 50, 293;

O

Obalj — 332;
 Oberkamp Karl (njem. general) — 460;
 Obradović Mlado 223;
 Obradović Savo — 363;
 Odred NOP banjalučki — 26, 88, 287, 288, 291, 292, 298;
 Odred NOP bilečki — 339;
 Odred NOP blagajski — 54;
 Odred NOP blagajsko-janski — 93, 127;
 Odred NOP cazinski — 32, 333;
 Odred NOP crnovrški — 298;
 Odred NOP dabarski — 229, 230, 351, 361;
 Odred NOP drvarski — 77, 92, 175, 176, 178, 179, 244;
 Odred NOP drvarsko-petrovački — 36;
 Odred NOP „Gavrilo Princip“ — vidi Odred NOP grahovsko-peuljski;
 Odred NOP glamočki — 92;
 Odred NOP glamočko-livanjski — 36, 92, 128;
 Odred NOP glamočko-peuljski — vidi Odred NOP „Vojin Zirojević“;
 Odred NOP grahovsko-peuljski — 90, 92, 181, 214;
 Odred NOP grahovski — 91, 92;
 Odred NOP janjski — 12, 54;
 Odred NOP kozarski 175, 176, 246, 258, 262, 265, 266;

Odred NOP majevički 7, 10, 15, 18, 29, 30, 31, 80, 83, 163, 164, 199, 203, 204, 207, 208, 248, 403, 453;
 Odred NOP ozrenski — 29, 58, 149, 164, 199, 204, 269, 318, 341, 403, 404;
 Odred NOP pljevski — 93, 127, 181, 267, 353, 354;
 Odred NOP podgrmečki — 125, 175, 176, 197, 227, 255, 259, 262, 313, 397, 398, 440;
 Odred NOP posavski 10, 201, 209,
 Odred NOP prnjavorski — 88, 182, 287, 288, 290, 291, 292, 293;
 Odred NOP ramski — 454, 470, 496;
 Odred NOP romanijski — 101, 208, 348, 349, 350, 355, 356, 390, 392, 413;
 Odred NOP sanski — 12, 34, 175, 176, 178, 179;
 Odred NOP drugi sremski — 99;
 Odred NOP tešanjski — 132;
 Odred NOP tešanjsko-teslički — 87, 290, 294, 298;
 Odred NOP travnički — 52, 156, 159, 161, 217, 251, 336, 497;
 Odred NOP trebavski — 29, 164, 200, 201, 202, 204, 206, 209, 318;
 Odred NOP tuzlanski — 319, 341;
 Odred NOP visočko-fojnički — 52, 372, 385;
 Odred NOP „Vojin Zirojević“ — 214;
 Odred NOP vukovski — 127;
 Odred NOP „Zvijezda“ — 52;
 Okruglica — 409;
 Olovo — 409;
 Omanović Hamdija — 228, 256, 307, 314;
 Omanjska — 240, 241, 242, 243, 258, 541;
 Opsječko — 366;
 Orahovica — 435;
 Orašje — 201;
 Orlovina — 401;
 Osmača — 287;
 Osmanagić Čamil — 464, 483, 494;
 Osmić Muharem 455;
 Ostojići (s.) — 162;
 Ostrožac — 458, 470;
 Ošljak (ostrvo kod Zadra) — 443;
 Oštrc (kod Posušja) — 515;
 Otiš — 171;
 Otpočivaljka — 237;

Ovčarevo — 252, 253, 417;
Ozren (pl.) — 148;

P

Pajčin Kosta — 91;
Pale — 370, 409, 507, 508;
Panik (s.) — 519;
Papažani — 49, 290;
Paprača — 203;
Pavić Jovo — 345;
Pečenegovci — 48;
Pećanac Nikola — 251;
Pediše — 410;
Pejović Đorđo — 425;
Pekić Aleksa — 268;
Pekić Mirko — 88, 183, 388;
Peko Bogdan — 57, 68, 71, 282, 317,
335, 360;
Peligra (ital. gen.) — 442;
Peljević Miloš — 237;
Perić Ratko — 151, 403;
Perišić Radojica — 143;
Petković (župan) — 451, 453, 459,
480, 488, 500, 507, 532, 534;
Petković Četko — 231, 334;
Petković Tomo — 526;
Pljeva — 54;
Petar Petar — 347;
Petovar Rudi — 151;
Petričević Branko-Kađa — 16, 19,
102, 137, 168, 411;
Petrov Gaj (kod Maričke) — 125;
Petrović Vaso — 265;
Peulje (s.) — 215;
Pilipović David — 346, 347;
Piskavica — 165, 205, 322, 325;
Plečaš Mile — 78;
Pletelić Teufik-Fiko — 423;
Ploče — 294;
Podbrdo — 61;
Podbrđe — 188, 190;
Podgrmeč — 285;
Podhum (s.) — 44, 514;
Podlugovi — 448;
Podosoj — 235, 287;
Pohovac — 410, 414;
Pojezna — 48, 289, 291;
Poleksić Momčilo — 63;
Poljice (ž. st.) — 65, 66;
Ponjević Ilija — 52, 54;
Popovac — 188;
Popović A. Koča — 45, 46, 108, 114,
152, 156, 160, 310, 329;

Popović Milorad — 143, 281, 301,
315, 368, 425, 466;
Popović Sveta — 346;
Popović Vladimir-Vlado — 32, 83,
214, 248, 270, 319, 356, 371;
Popovo Polje — 66;
Posavski Podgajci — 546, 547;
Pescavina — 209;
Posušje — 491, 507, 508, 514, 515,
516, 555;
Poticardi (ital. gen. major) — 442;
Potočani — 26;
Potččari (s.) — 545;
Potpeć — 163, 199;
Pounje — 384;
Požarnica — 18, 97, 270, 401;
Prača — 101, 500;
Pribišić Lazo — 363;
Priboj — 97, 355;
Prijeđor — 11, 125, 175, 246, 247,
261, 262, 322, 345, 375, 399, 445;
Prkosi — 77, 249, 254;
Prkeški Vaganac — 254, 257;
Prnjavor — 289;
Prohaska (gen.) — 556;
Prole Milan — 54;
Proložac — 516;
Prosjek — 26;
Prozor — 85, 128, 454, 458, 552;
Pukiš — 546;
Puračić — 167, 403, 480, 541;
Pustopolje — 367, 410, 465;

R

Rača — 370;
Račić Dragoslav — 389;
Radić (s.) — 257;
Radić Jovo — 90;
Radić Ljubo — 223;
Radić Tadija — 529;
Radmanići — 104;
Radnja — 238;
Radojčić Veselin — 135;
Radojko Petar — 78;
Radomirovac — 197;
Radovan (brdo) — 516;
Radović Kosta — 194, 339;
Radović Petar — 57, 68, 71, 282, 302,
317, 335;
Radujkovići (s.) — 366;
Rajnovci — 244;
Rakitno — 514, 516, 517;
Rakovac — 49;
Rama — 85, 437, 439, 552;

Ranković Kazimir — 135;
 Rankovići — 287;
 Rapti (s.) — 522;
 Rasković Veso — 392;
 Rastovo (šuma) — 271, 547;
 Rastuša — 287;
 Rašević Risto — 520;
 Ravno (s.) — 65;
 Razboj — 23, 25, 49, 50, 179, 287,
 291, 300, 394, 395;
 Rekavica (s.) — 103;
 Renovac — 147;
 Ribnjak — 375;
 Rijeka (r.) — 142;
 Rjпча — 244;
 Rodić Gojko — 338;
 Rodić Niko — 79;
 Rodić Slavko — 12, 33, 35, 36, 74,
 125, 178, 249, 308, 345;
 Rogatica — 275, 318, 320, 327, 347,
 355, 370, 389, 409, 412, 413, 411,
 482, 488, 551, 552, 553;
 Regošina — 67;
 Rokvić Marko — 79;
 Romanija (pl.) — 207, 370, 409, 532;
 Rovina (k. 473) — 18, 162;
 Ruđa Glavica — 330;
 Rudan Marko — 333;
 Rudanka (ž. st.) — 289, 364, 532;
 Rudić Ilija — 379;
 Rudo — 355, 356;

S

Saikovići (s.) — 41;
 Samardžić Petar — 362, 425, 469,
 503, 518;
 Samardžija Stevo — 223;
 Sana (r.) — 306, 307, 397;
 Sanski Mest — 11, 12, 112, 174,
 175, 178, 179, 262, 306, 307, 313,
 314, 322, 326, 345, 375, 399, 400,
 422;
 Sarajevo — 385, 410, 415, 483, 499,
 506;
 Sarić Rade — 48;
 Sava (r.) — 386;
 Sebinje (s.) — 338, 380;
 Schmidhuber August (njem. gen.)
 — 460;
 Selište — 294;
 Semeć (s.) — 480;
 Sijerci (s.) — 413;
 Silajđevina — 86;

Simić Mirko — 54;
 Sini — 12, 106;
 Sitnica — 64, 126, 220;
 Sjenokos — 152;
 Sjetlina — 101;
 Skender — 26;
 Skrobotno (s.) — 519;
 Skugrić — 200;
 Skuk Eduard — 477;
 Slatina — 190, 287;
 S'avić Božo — 363;
 Slepčević Mirko — 365;
 Slivlje — 333;
 Slivno — 104, 454;
 Smoluća — 163, 199;
 Sočanica (s.) — 48;
 Sokolac — 320, 327, 343, 347, 355,
 357, 370, 389, 390, 391, 392, 393,
 409, 410, 411, 414, 415, 438, 534,
 551, 552;
 Soko!ovići — 275, 276, 413;
 Sokolovo — 34;
 Solakova Kula (s.) — 514;
 Solit 440, 441;
 Spreča (r.) — 185, 204, 318, 404;
 Srbac — 50;
 Srđevići — 287;
 Stajna (s.) — 509;
 Stanić Dragan — 277, 348;
 S'tanić Mladen — 247, 266;
 Stanišić Bajo — 331, 334;
 Stara Rijeka — 175;
 St Martinac — 27;
 Stefanović Risto — 120;
 Steben — 467;
 Stijačić Radovan — 279;
 Stišović Obrad — 112;
 Stojaković Veljko — 244;
 Stoianović Svetislav — 116;
 Stojkovići (s.) — 382;
 Stojnić Velimir-Veljo — 12, 33, 36,
 178, 249;
 Stolac — 492;
 Strzanj — 89;
 Studenci — 47;
 Studentica (kod Rame) — 437;
 Stupar Vojo — 223;
 Subotić Vukašin — 16, 19, 102, 124,
 136, 137, 141, 168, 411;
 Sumbulovac — 367;
 Surla Dušan — 286;
 Sutjeska — 425;
 Suvaja (r.) — 125, 471;
 Svodna — 246;

Š

Šabina Bara (s.) — 61;
 Šafradin — 272;
 Šahnan Ahmet — 286;
 Šake (s.) — 148;
 Šakota Slobodan — 71, 302;
 Šarić Rade — 289;
 Šarića Grede — 467;
 Šarinci — 190;
 Šćekić Vlado — 219, 312;
 Šegrt Vlado — 69, 70, 510, 518;
 Šehovci — 198, 267, 354;
 Šeškovci — 27, 238;
 Ševarlije — 269, 404;
 Šibovi — 188;
 Šikanić Vaso — 49, 290;
 Šiljegović Boško — 109, 181, 221, 306;
 Šiljegović Miloš — 265;
 Šipačno (s.) — 471;
 Šipka Ranko — 188, 191, 243, 396;
 Šipka Veljko — 224;
 Šiprage — 298;
 Škundrić S. Mihailo — 400;
 Šotra Nikola — 425;
 Špoljar dr Milan — 252;
 Šram (pukovnik) — 554;
 Štitari — 410;
 Štrbac Jovan — 9, 92;
 Šujica (r.) — 46, 89;
 Šušilović Mićo — 78;
 Švrljuga (pukovnik) — 505;

T

Tadić Janko — 193, 301, 340;
 Tadić Pejo — 296;
 Taleža (s.) — 519;
 Tanjga Branko — 79, 245;
 Tekućica — 269, 405;
 Terzić Redžo — 198;
 Teslić — 86, 240, 287, 288, 297, 542;
 Tešanjska (s.) — 542;
 Tjentište — 334;
 Todić Cvijetin — 136, 269;
 Todorović Mićalko — 114, 156, 329;
 Todorović Voja — 32, 255, 259, 325, 397;
 Tolić Šefik — 421;
 Toma Stjepan — 530;
 Tomići (s.) — 62;
 Topola — 50, 138, 291;
 Torine — 152;
 Tramošnja — 179;

Travnik — 85, 128, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 169, 170, 216, 219, 221, 222, 224, 225, 226, 250, 271, 310, 328, 335, 373, 416, 417, 436, 448, 459, 480, 484, 487, 497, 498, 506, 507, 533, 535, 538, 554;
 Trebava — 163, 200, 209, 211;
 Trebinje — 73, 194, 426, 478, 525, 526, 527;
 Trebinjska Šuma — 426;
 Trbuk — 269, 404;
 Trijebovo — 354;
 Trilj — 21, 47;
 Trivunović Jovo — 110;
 Trkulja Mile — 223;
 Trninić Gojko — 417;
 Trninić Milan — 64;
 Trnova — 198;
 Trnovo — 484;
 Trogir — 451;
 Troglav — 162;
 Tromeda — 291;
 Trstenci — 189, 294;
 Truin Fernanda — 252;
 Trusina — 263, 278, 283, 303, 315, 340;
 Tuhor — 235;
 Tumari — 341;
 Turbe — 128, 161, 222, 225, 226, 253, 271, 310, 311, 312, 416, 417, 453, 480, 487, 554;
 Turija — 341;
 Tušanj — 165;
 Tušnići (s.) — 381, 382;
 Tuzla — 7, 8, 9, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 29, 30, 59, 79, 80, 83, 85, 95, 97, 136, 149, 163, 164, 165, 166, 167, 174, 185, 187, 203, 204, 205, 206, 210, 212, 213, 317, 318, 319, 320, 385, 403, 434, 435, 448, 451, 452, 453, 458, 480, 543, 546;
 Tvrz Pepi — 223;

U

Udrežnje — 277, 359;
 Ugarići — 162;
 Ukrinica — 287;
 Uljarević Kostja — 456;
 Una (r.) — 33, 258, 262;
 Urošević Ljubiša — 97;
 Ustiprača — 553;

V

Vareš — 317, 318, 320, 329, 405, 406,
532, 536, 552, 553, 554;
Vasiljevci — 162;
Vasković Relja — 390;
Veličani — 66;
Veliki Prnjavor — 243, 296;
Veliki Prolog — 555;
Velimlje — 67, 465;
Vidačić Milorad — 425;
Vidović Ilija — 93;
Vidović Predrag — 223;
Vilenica (brdo) — 253, 271;
Vilusj — 67, 104, 143, 456;
Visoko — 110, 371, 384, 535;
Visovi — 540;
Višegrad — 275, 370, 409, 453, 459,
480, 481, 482, 488, 551, 552, 553;
Višekruna Mirko — 91;
Vitez — 138, 139;
Vladići — 377;
Vlahovići — 64;
Vlasenica — 202, 412;
Vlatković Nemanja — 53, 55, 128,
161, 374;
Vojnović Pe'ar — 109, 181, 221,
259, 260, 261, 262, 275, 325;
Voljevac — 379;
Vožuća — 405;
Vranić Mirko-Sanjanin — 34;
Vranjska — 130, 143, 254;
Vratare — 465;
Vrba — 55, 56, 358;
Vrbanja — 546, 547;
Vrbas (r.) — 386;
Vre'a — 542;
Vrgorac — 514, 516, 518;
Vrhovni štab NOV i PO Jugosla-
vije — 85, 371;
Vrtoče — 124, 245, 254, 445;
Vrućica — 543;
Vučen Dušan — 395;
Vuči Do (s) — 194;
Vučija Luka — 531, 532, 534;
Vučinić Drago — 213;
Vujačić Tripo — 429;

Vujasinović Toša — 83;
Vujović Milutin — 400;
Vujović Vojin — 144;
Vukasović Dušan-Diogen — 116;
Vukašinić Stanko — 223;
Vukoje Rajko — 279;
Vukosavci — 97;
Vukotić Jovo — 32, 58, 97, 309, 319,
321, 328, 344, 356, 357, 402;
Vukovići (s. kod Dubrovnika) —
520;
Vukovje — 544;

Z

Zabrđe — 190, 295, 437;
Zabrežje — 406;
Zahor (kod Fojnice) — 485;
Zalom — 360;
Zarić Luka — 140;
Zavidovići — 85, 148, 405;
Zekić Miloš — 29, 363;
Ze'engora — 425;
Zenica — 94, 128, 150, 216, 373, 418,
485, 487, 493, 494, 535, 537;
Zecča — 142;
Zgonjanin Žarko — 88, 293, 296,
388;
Zirošević Marko — 331;
Zlatar Petar — 461;
Zlošelo — 401;
Zorić Marko — 346, 347;
Zorić Milan — 112;
Zrilić Milan — 286;
Zubci — 426;
Zupčići — 453;
Zvijerina — 67;
Zvornik — 357;

Ž

Žegulja — 510;
Živinice — 8, 16, 18, 29, 31, 57, 97,
166, 167, 206, 448, 458;
Žuglići — 500, 553;

S A D R Ž A J

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943 GODINE

— oktobar —

I

Dokumenti jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

	Strana
Obavještenje Štaba Prvog NOU korpusa od 1 oktobra 1943 god. Štabu Prve brigade Sesnaeste divizije o rasporedu jedinica koje drže blokadu Tuzle i o pravcu dejstva brigade — —	7
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 1 oktobra 1943 god. Štabu Prve (Petnaeste) majevičke NOU brigade o situaciji oko Tuzle — — — — —	9
Izvještaj Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 1 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o dejstvima oko Prijedora i Sanskog Mosta — — — — —	11
Naređenje Štaba Sedamnaeste NOU divizije od 1 oktobra 1943 god. štabovima brigada za likvidaciju neprijatelja u Tuzli — —	15
Zapovijest Štaba Sedamnaeste NOU divizije od 1 oktobra 1943 god. štabovima brigada za napad na Tuzlu — — — — —	17
Odgovor Operativnog štaba jedinica NOV u rejonu Tuzle od 1 oktobra 1943 god. na molbu Stožera domobranske dobrovoljačke pučovnije za saradnju sa jedinicama NOV pri zauzimanju Tuzle — — — — —	20
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 1 oktobra 1943 god. Štabu imotskog sektora o zatvaranju pravca od Imotskog i Trilja — — — — —	21
Mjesečni izvještaj Štaba Dvanaeste brigade Štabu Jedanaeste NOU divizije o akcijama i stanju u jedinicama u septembru 1943 godine — — — — —	22
Sacpštenje Štaba Prvog NOU korpusa od 2 oktobra 1943 god. o oslobođenju Tuzle — — — — —	20
Naređenje Štaba Prvog NOU korpusa od 2 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za raspored na području istočne Bosne	30
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 2 oktobra 1943 god. zamjeniku komandanta Četvrte NOU divizije za prebacivanje Osme brigade na prostoriju Cazinske Krajine — — — — —	32
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 2 oktobra 1943 god. Štabu sanskog NOP odreda o zadacima odreda	34
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 2 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za razmjestaž na Glamočkom sektoru — — — — —	25

Zapovijest Štaba Prve proleterske divizije od 2 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na Livno — — — —	37
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 2 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o situaciji kod sela Podhum i pripremama za napad na Livno — — — — — —	44
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 2 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za napad na Duvno — — — — —	45
Obavještenje Štaba Prve proleterske brigade od 2 oktobra 1943 god. Štabu Imotskog sektora o pokretu brigade i povlačenju bataljona se sektora Studenci—Lovreč — — — — —	47
Petnaesiodnevni izvještaj Štaba Pete brigade Štabu Jedanaeste NOU divizije o akcijama od 15 do 29 septembra 1943 godine	48
Izvještaj Štaba Desete NOU divizije od 3 oktobra 1943 god. komandantu divizije o stanju u jedinicama — — — — —	52
Naređenje Štaba Prve udarne grupe od 3 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoriju Dulići—Danići i razmještaj na sektoru Gornje Bodežiste—Vrba—Gacko —	55
Naređenje Štaba Prvog NOU korpusa od 4 oktobra 1943 god. Štabu Sedamnaeste divizije za napad na Živinice — — — — —	57
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 4 oktobra 1943 god. Štabu Sedamnaeste divizije za zaštitu jedinica u slučaju neprijateljskog bombardovanja Tuzle — — — — —	59
Izvještaj Štaba Sedme brigade Štabu Desete NOU divizije o akcijama od 16 septembra 1943 do 1 oktobra 1943 godine — —	60
Izvještaj Političkog komesara Desete brigade od 4 oktobra 1943 god. Štabu brigade i Štabu Četvrte NOU divizije o oslobođenju Kupresa — — — — —	63
Izvještaj zamjenika komandanta Treće NOU divizije od 5 oktobra 1943 god. Štabu divizije o borbama Desete hercegovačke brigade u Hercegovini — — — — —	64
Izvještaj Štaba Desete hercegovačke brigade od 5 oktobra 1943 god. Štabu Treće NOU divizije o pokretu brigade na sektor Nevesinja i o formiranju udarnih grupa — — — — —	70
Zapovijest Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 5 oktobra 1943 god. za raspored jedinica oko Bileće — — — — —	72
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 5 oktobra 1943 god. štabovima bataljona o popuni jedinica ubojnom opremom	75
Izvještaj Štaba Šeste brigade od 5 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o povlačenju neprijatelja iz Kupresa —	76
Izvještaj Štaba Drvarskog NOP odreda od 5 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o akciji na Prkosima	77
Zapovijest Štaba Trećeg NOU korpusa od 6 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za odbranu Tuzle i prelazak u protivnapad na neprijateljske jedinice — — — — —	79
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 6 oktobra 1943 god. Štabu Prve majevičke brigade za sprečavanje neprijateljskog prodora od Doboja ka Tuzli — — — — —	83
Izvještaj Štaba Pete NOU divizije od 6 oktobra 1943 god. Vrhovnom Štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji oko Prozora i Travnika — — — — —	85
Naređenje Štaba Jedanaeste NOU divizije od 6 oktobra 1943 god. štabovima Pete i Dvanaeste brigade da formiraju udarnu grupu radi dejstva na pruži Teslić—Doboj i na komunikaciji Kotor Varoš—Banja Luka — — — — —	86

Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 6 oktobra 1943 god. Štabovima bataljona za pokret na prostoriju Šujica—Strzanj	89
Izveštaj delegata Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa za južni sektor od 7 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o preformiranju grahovsko-peuljskog NOP odreda i rasporedu jedinica — — — — — — — — — —	90
Naređenje Štaba Desete NOU divizije od 7 oktobra 1943 god. Štabu blagaisko—janjskog NOP odreda za raspored jedinica — —	93
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 8 oktobra 1943 god. Štabu Desete NOU divizije za izbijanje na komunikaciju Lašva—Zenica — — — — — — — — — —	94
Izveštaj Štaba Šesnaeste NOU divizije od 8 oktobra 1943 god. Glavnom štabu NOV i PO za Vojvodinu o borbama oko Tuzle i rasporedu jedinica — — — — — — — — — —	97
Naređenje Štaba Sedamnaeste NOU divizije od 8 oktobra 1943 god. Štabovima brigada za raspored jedinica od Prače do Kalauzovića — — — — — — — — — —	100
Izveštaj Štaba Šeste brigade Štabu Četvrte NOU divizije o pokretima i akcijama od 26 avgusta do 29 septembra 1943 godine	103
Izveštaj Štaba Prve proleterske divizije od 9 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o broju artiljerijskih oruđa u diviziji — — — — — — — — — —	107
Naređenje Štaba Četvrte NOU divizije od 9 oktobra 1943 god. Štabovima brigada za formiranje minersko—pionirskih odjeljenja	109
Izveštaj Štaba Pete NOU divizije od 9 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatima napada na sektoru Visoko—Ilidža — — — — — — — — — —	110
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 10 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte divizije za pripreme napada na Sanski Most — — — — — — — — — —	112
Naredba Štaba Prve proleterske divizije od 10 oktobra 1943 god. o izlasku u grad podoficira i vojnika — — — — — — — — — —	113
Izveštaj Štaba Šesnaeste NOU divizije od 10 oktobra 1943 god. Štabu Trećeg NOU korpusa o situaciji na terenu i stanju u jedinicama — — — — — — — — — —	115
Naređenje Štaba Sedamnaeste NOU divizije od 10 oktobra 1943 god. Štabovima brigada za pokret na novu prostoriju i razmještaj jedinica — — — — — — — — — —	122
Izveštaj Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 11 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o dejstvima jedinica u zapadnoj Bosni i o rasporedu Četvrte divizije — — —	124
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 11 oktobra 1943 god. Štabu Trinaeste brigade za koncentraciju snaga na prostoriji Sitnica—Marčete—Dujakovci — — — — — — — — — —	126
Izveštaj Štaba Desete divizije od 11 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o rasporedu jedinica u centralnoj Bosni — — — — — — — — — —	127
Izveštaj Štaba Desete NOU divizije od 11 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama devete NOU brigade kod Lašve i Busovače — — — — — — — — — —	129
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 11 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret iz Vranjske za Banjane — — — — — — — — — —	130

Izveštaj Štaba Prve proleterske divizije od 12 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o količini zaplijenjene ubojne opreme — — — — —	132
Izveštaj Štaba Sedamnaeste NOU divizije od 12 oktobra 1943 god. Štabu Trećeg NOU korpusa o rasporedu jedinica i stanju u diviziji — — — — —	135
Izveštaj Štaba Devete NOU brigade od 12 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama na sektoru Lašva—Busovača — — — — —	138
Izveštaj Štaba Sedamnaeste divizije od 13 oktobra 1943 god. Štabu Trećeg NOU korpusa o nekim problemima u jedinicama —	140
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 13 oktobra 1943 god. Štabovima bataljona za pokret pravcem Bugojno—Kula Čelepirova—Zeoča—Čardaci—Glaventić i dolinom r. Rijeke —	142
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 13 oktobra 1943 god. štabovima udarnih grupa za pokret prema Gacku, Nevesinju, Bileći i Vilusima — — — — —	143
Naređenje Štaba Druge udarne grupe Desete hercegovačke NOU brigade od 13 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret na prostoriju Mirkovići—Miljanići—Renovac — —	147
Zapovijest Štaba Prve maševičke NOU brigade od 13 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na Ozren i dejstvo na komunikacijama Doboš—Zavidovići i Doboš—Gračanica —	148
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 14 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade za posjedanje prostorije Sjenokos—Bukvići—Hadžići—Torine—Kasapovići — —	152
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 14 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade o pripremi jedinica za napad na Travnik — — — — —	155
Zapovijest Štaba Prve proleterske divizije od 14 oktobra 1943 god. za napad na Travnik — — — — —	157
Izveštaj Štaba Desete divizije od 14 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o oslobodenju Turbeta, rušenja željezničke stanice Lašva i uništenju neprijateljske posade u Han Bili — — — — —	161
Izveštaj Štaba Sedamnaeste divizije Štabu Trećeg NOU korpusa o akcijama od 26 avgusta do 14 oktobra 1943 godine — —	162
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 14 oktobra 1943 god. Štabu bataljona „Garibaldi“ za posjedanje prostorije s. Mošuni—D. Večerska — — — — —	169
Izveštaj Štaba Šeste brigade Štabu Četvrte NOU divizije o pokretima i akcijama od 26 septembra do 10 oktobra 1943 godine	171
Zapovijest Štaba Drugog NOU korpusa od 15 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte divizije za napad na Sanski Most — — —	174
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 15 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za osiguranje komunikacije Jaice—Mrkonjić Grad — — — — —	181
Naređenje Štaba Jedanaeste NOU divizije od 15 oktobra 1943 god. štabovima brigada da pripreme jedinice za svečanost povodom formiranja Četrnaeste brigade — — — — —	182
Izveštaj Štaba Druge brigade Štabu Treće NO divizije o akcijama od 15 septembra do 1 oktobra 1943 godine — — — — —	183
Izveštaj rukovodilaca politodjela Druge krajičke NOU brigade od 15 oktobra 1943 god. Centralnom komitetu SKJ o moralno-političkom stanju brigade — — — — —	185

Naređenje Štaba Pete kozaračko-krajiške NOU brigade od 15 oktobra 1943 god. štabovima Drugog i Trećeg bataljona za pokret na prostoriju Podbrde—Mehovci — — — — —	188
Izveštaj Štaba Pete brigade Štabu Jedanaeste NOU divizije o akcijama od 1 do 15 oktobra 1943 godine — — — — —	189
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 15 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe za dejstvo na teritoriji sreza Gacko — — — — —	192
Naređenje Štaba Desete NOU brigade od 15 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe za pokret na komunikaciju Bi-leća—Trebinje — — — — —	194
Izveštaj Štaba podgrmečkog NOP odreda Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o akcijama u vremenu od 27 septembra do 14 oktobra 1943 godine — — — — —	197
Izveštaj Štaba Trećeg NOU korpusa od 16 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o izvedenim akcijama u septembru na području istočne Bosne — — — — —	199
Izveštaj Štaba Trećeg NOU korpusa od 16 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o vojno-političkoj situaciji u istočnoj Bosni — — — — —	208
Naređenje Štaba Osmog NOU korpusa od 16 oktobra 1943 god. Štabu grahovsko-peuljskog NOP odreda o promjeni naziva odreda i o rasporedu jedinica — — — — —	214
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 16 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za raspored oko Travnika i Zenice	216
Obavještenje Štaba Prve proleterske brigade od 16 oktobra 1943 god. Štabovima bataljona o situaciji oko Travnika i rasporedu jedinica — — — — —	219
Naređenje Štaba Četvrte NOU divizije od 16 oktobra 1943 god. Štabu Šeste i Trinaeste brigade za zatvaranje pravca Banja Luka—Sitnica—Čadavica—Mrkonjić Grad — — — — —	220
Izveštaj Štaba Desete NOU divizije od 16 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o borbama kod Travnika i rasporedu Sedme brigade — — — — —	221
Naredba Štaba Jedanaeste NOU divizije od 16 oktobra 1943 god. o postavljenju rukovodioca u Četrnaestoj brigadi — — — — —	223
Izveštaj Štaba Sedme NOU brigade od 16 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o napadu na Travnik — — — — —	224
Izveštaj Štaba Osme brigade od 16 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o oslobodenju Ljubije — — — — —	227
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 16 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe za pokret prema Nevesinju — — — — —	229
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 16 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe za pokret pravcem Bi-leća—Podosoj—Tuhor — — — — —	235
Izveštaj Štaba Dvanaeste brigade Štabu Jedanaeste NOU divizije o izvedenim akcijama u vremenu od 1—15 oktobra 1943 godine — — — — —	237
Izveštaj Štaba Prvog bataljona Pete NOU brigade Štabu Dvanaeste NOU brigade o pokretima i akcijama od 8 do 15 oktobra 1943 godine — — — — —	242
Izveštaj Štaba Drvarskog NOP odreda od 16 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o situaciji i rasporedu jedinica — — — — —	244

Petnaestodnevni izvještaj Štaba kozarskog NOP odreda Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o radu i izvedenim akcijama na sektoru oko Prijedora — — — — —	246
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 17 oktobra 1943 god. Štabu Majevičkog NOP odreda o rasporedu jedinica — —	248
Prijedlog Štaba Petog NOU korpusa od 17 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ da se Marija Bursać proglasi za narodnog heroja — — — — —	249
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 17 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za zatvaranje pravca od Travnika	250
Izvještaj Štaba Sedme NOU brigade od 17 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbi kod sela Dubrava i Ovčarevo — — — — —	252
Izvještaj Štaba Osme brigade Štabu Četvrte NOU divizije o akcijama od 1 do 15 oktobra 1943 godine — — — — —	254
Izvještaj Štaba Četvrte divizije Štabu Petog NOU korpusa o pokretima i akcijama od 1 do 15 oktobra 1943 godine — — —	256
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 18 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o likvidaciji neprijateljskog uporišta u rudniku Ljubiji — — — — —	259
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 18 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o likvidaciji neprijateljskog uporišta u rudniku Ljubiji i o dejstvima na komunikaciji Prijedor—Bosanski Novi—Kostajnica — — — — —	261
Naredenje Štaba Druge udarne grupe Desete hercegovačke NOU brigade od 18 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret na prostoriju Dabar—Trusina—Hrgud — — — —	263
Izvještaj Štaba Jedanaeste brigade od 18 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o razbijanju neprijateljske kolone koja je krenula iz Ivanjske — — — — —	265
Izvještaj Štaba kozarskog NOP odreda od 18 oktobra 1943 god. Štabu Drugog bosanskog NOU korpusa o rušenju pruge između Blagaja i Martin Br. — — — — —	266
Izvještaj delegata Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa za južni sektor od 19 oktobra 1943 god. Štabu korpusa o rasporedu jedinica — — — — —	267
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 19 oktobra 1943 god. Štabu hrvatske brigade o situaciji na sektoru istočne Bosne	269
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 19 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o borbama oko Travnika i Busovače — — — — —	271
Naredenje Štaba Četvrte NOU divizije od 19 oktobra 1943 god. štabovima brigada za izvođenje vojne nastave — — — —	272
Naredenje Štaba Druge krajiške brigade Sedamnaeste NOU divizije od 19 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoriju Sokolovića — — — — —	275
Naredenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 19 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe za mobilizaciju ljudstva na prostoriji Dabarsko Polje—Udrežnje — — — — —	277
Naredenje Štaba Prve udarne grupe od 19 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za razmještaj na sektoru Gatačke Površi — — — — —	281
Naredenje Štaba Druge udarne grupe od 19 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret pravcem Trusina—Bezđeđe	283

Obavještenje Štaba Petog NOU korpusa od 20 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama o formiranim komandama područja i komandama mjesta na teritoriji centralne Bosne i Bosanske Krajine — — — — — — — — — —	285
Izveštaj Štaba Jedanaeste NOU divizije Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o pokretima i borbama jedinica u vremenu od 1 do 30 septembra 1943 godine. — — — — — — — — — —	287
Izveštaj Štaba Jedanaeste NOU divizije Vrhovnom štabu NOV i POJ o pokretima i borbama jedinica u vremenu od 1 do 15 oktobra 1943 godine. — — — — — — — — — —	293
Izveštaj Štaba Jedanaeste NOU divizije od 20 oktobra 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o situaciji u centralnoj Bosni	297
Naređenje Štaba Prve udarne grupe od 20 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za razmještaj na sektoru Dubljevići—Fojnica—Gacko — — — — — — — — — —	301
Naređenje Štaba Druge udarne grupe od 20 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret na prostoriju Dabrića — —	303
Izveštaj Štaba Desete NOU divizije od 21 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o rasporedu jedinica i potrebi sadejstva sa jedinicama Osmog NOU korpusa — — — — — —	305
Izveštaj komandanta Osmo brigade od 21 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o rasporedu jedinica i napadu na Sanski Most — — — — — — — — — —	306
Naređenje Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 22 oktobra 1943 god. štabovima Četvrte i Desete NOU divizije za upućivanje ljudstva u artiljerijski divizion — — — — — — — —	303
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 22 oktobra 1943 god. Štabu Dvadeset sedme divizije o promjeni naziva jedinica	309
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 22 oktobra 1943 god. Štabu Prve brigade za miniranje drumova Travnik—Turbe	310
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 22 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za zatvaranje pravca Turbe—Jajce i Turbe—Donji Vakuf — — — — — — — — — —	311
Izveštaj Štaba Osmo brigade od 22 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o rezultatima napada na Sanski Most	313
Naređenje Štaba Prve udarne grupe od 22 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za razmještaj na prostoriji Fojnica—Dubljevići—Domrke — — — — — — — — — —	315
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 23 oktobra 1943 god. Štabu Osamnaeste brigade za zatvaranje pravca Doboj—Tuzla — — — — — — — — — —	317
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 23 oktobra 1943 god. Štabu birčanske brigade za kontrolisanje pravca Zvornik—Caparde—Tuzla — — — — — — — — — —	320
Izveštaj Štaba Četvrte divizije od 23 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o oslobođenju Sanskog Mosta i Piskavice — — — — — — — — — —	322
Izveštaj Štaba Šeste brigade od 23 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o oslobođenju Sanskog Mosta — —	326
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 24 oktobra 1943 god. Štabu Dvadeset sedme divizije o dejstvu Sedamnaeste divizije oko Sokolca — — — — — — — — — —	327
* Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 24 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za vršenje pritiska na Travnik	328

Izveštaj Štaba Prve udarne grupe od 24 oktobra 1943 god. Štabu Desete hercegovačke NOU brigade o dejstvima jedinica i situaciji u Gatačkoj Povrsi — — — — —	330
Naređenje Štaba Prve udarne grupe od 24 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za razmještaj na prostorijski Dubijevici—Kokorina—Slivlje — — — — —	333
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 25 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za demonstrativni napad na Travnik — — — — —	335
Izveštaj Štaba Devete NOU brigade od 25 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o akcijama na sektoru Modrinje—Lašva—Busovača — — — — —	337
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 25 oktobra 1943 god. Štabu Prve udarne grupe za dejstva na teritoriji Gatačkog sreza — — — — —	339
Izveštaj Štaba Osamnaeste NOU brigade od 25 oktobra 1943 god. Štabu Trećeg korpusa o rasporedu jedinica i moralno-političkom stanju u brigadi — — — — —	341
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 26 oktobra 1943 god. Štabu Dvadeset sedme divizije za sadejstvo sa Sedamnaestom divizijom u napadu na Sokolac — — — — —	343
Obavještenje Štaba Petog NOU korpusa od 26 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama o promjeni naziva korpusa — — — — —	344
Izveštaj Štaba Četvrte divizije od 26 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o borbama na liniji Prijedor—Sanski Most — — — — —	345
Zapovijest Štaba Dvadeset sedme NOU divizije od 26 oktobra 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na Sokolac — — — — —	347
Naređenje Štaba Druge udarne grupe od 26 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret prema Nevesinju — — — — —	351
Izveštaj delegata Štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 27 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o rasporedu jedinica — — — — —	353
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 27 oktobra 1943 god. Štabu Dvadeset sedme NOU divizije o rasporedu jedinica u istočnoj Bosni i o zadacima divizije — — — — —	355
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 27 oktobra 1943 god. Štabu Dvadeset sedme NOU divizije za napad na Sokolac i zatvaranje pravca od Zvornika — — — — —	357
Naređenje Štaba Prve udarne grupe od 27 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za pokret na prostorijski Gornje Bodežište—Brajčević—Gacko—Vrba — — — — —	358
Naređenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 27 oktobra 1943 god. štabovima udarnih grupa za dejstva na sektoru Udrežnje—Zalom—Koleško — — — — —	360
Izveštaj Štaba Dvanaeste brigade od 27 oktobra 1943 god. Štabu Jedanaeste NOU divizije o akciji na željezničkoj stanici Rudanka — — — — —	364
Izveštaj Štaba Drugog bataljona Štabu Pete NOU brigade o pokretima i akcijama od 13 do 27 oktobra 1943 godine — — — — —	365
Obavještenje Štaba Šeste bosanske NOU brigade od 28 oktobra 1943 god. Štabu Sedamnaeste brigade o situaciji na području Mokrog — — — — —	367
Obavještenje Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 28 oktobra 1943 god. Štabu Druge udarne grupe o situaciji na	

	Strana
sektoru sreza Nevesinje i rasporedu Prve i Treće udarne grupe — — — — —	368
Obavještenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 29 oktobra 1943 god. Štabu Jedanaeste NOU divizije o situaciji u istočnoj Bosni i o rasporedu jedinica korpusa — — — — —	370
Izvještaj Štaba Desete divizije od 29 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o dejstvu na komunikaciji Lašva—Busovača—Kiseljak—Visoko — — — — —	371
Obavještenje Štaba Desete NOU divizije od 29 oktobra 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o rasporedu Sedme i devete NOU brigade oko Zenice i Travnika — — — — —	373
Izvještaj Štaba Šeste brigade Štabu Četvrte NOU divizije o pokretu i akcijama od 12 do 28 oktobra 1943 godine — — — — —	374
Izvještaj Štaba Devete brigade Štabu Desete NOU divizije o akcijama od 14 do 28 oktobra 1943 godine — — — — —	376
Naređenje Štaba Petog NOU korpusa od 30 oktobra 1943 god. Štabu Cazinskog NOP odreda da uputi dio boraca u Osmu brigadu i da povremeno šalje izvještaje Štabu korpusa — — — — —	383
Izvještaj Štaba Desete NOU divizije od 30 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o dejstvima oko Busovače, Kiseljaka i Visokog — — — — —	384
Naređenje štaba Jedanaeste NOU divizije od 30 oktobra 1943 god. štabovima Pete i Četrnaeste brigade za dejstvo između rijeka Vrbasa i Save i komunikacije Gradiška—Klašnice — — — — —	386
Izvještaj Štaba Dvadeset sedme NOU divizije od 30 oktobra 1943 god. Štabu Trećeg NOU korpusa o situaciji oko Sokolca i Rogatice — — — — —	389
Naređenje Štaba Pete NOU brigade od 30 oktobra 1943 god. štabovima bataljona za napad na Razboj, Kukulje i Kosijskovo — — — — —	394
Izvještaj Štaba Šeste brigade od 30 oktobra 1943 god. Štabu Četvrte NOU divizije o rasporedu jedinica oko rijeke Sane — — — — —	397
Izvještaj Štaba Podgrmečkog NOP odreda Štabu Petog NOU korpusa o akcijama u vremenu od 14 do 29 oktobra 1943 godine — — — — —	398
Naređenje Štaba Trećeg NOU korpusa od 31 oktobra 1943 god. Štabu Devetnaeste brigade za likvidaciju neprijateljskih jedinica na prostoriji Požarnica, Čaklovići, Orlovina, Zlo-selo i Dubnica — — — — —	401
Izvještaj Štaba Sedamnaeste NOU divizije Štabu Trećeg NOU korpusa o akcijama od 7 do 30 oktobra 1943 godine — — — — —	402
Petnaestodnevni izvještaj Štaba Druge brigade Štabu Dvadeset sedme NOU divizije o akcijama od 15 do 31 oktobra 1943 godine — — — — —	412
Izvještaj Štaba Sedme krajiške brigade Štabu Desete NOU divizije o borbama i pokretima na prostoriji Travnik—Busovača—Zenica od 15 do 31 oktobra 1943 godine — — — — —	416
Izvještaj Štaba Osme brigade Štabu Četvrte NOU divizije o akcijama od 15 do 30 oktobra 1943 godine — — — — —	422
Izvještaj Štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 31 oktobra 1943 god. Štabu Petog NOU korpusa o prilikama u Hercegovini i moralno-političkom stanju u brigadi — — — — —	424

II
Njemačka i ustaško-domobranska dokumenta

	Strana
Naređenje 373 pješadijske divizije od 10 oktobra 1943 god. za re- presalije prema stanovništvu — — — — —	433
Izveštaj komandira SS odreda za zaštitu rudnika uglja na području Tuzle od 11 oktobra 1943 god. o borbama oko Tuzle — — — — —	434
Izveštaj 369 pješadijske divizije od 14 oktobra 1943 god. o djelat- nosti jedinica NOV na sektoru Travnik—Tarčin — — —	435
Izveštaj komandanta njemačkih snaga u NDH od 23 oktobra o dej- stvima jedinica NOV oko Sokolca i Lašve — — — — —	438
Izveštaj Komande njemačkog Petnaestog brdskog armijskog kor- pusa o strijeljanju viših oficira i generala bivše italijanske vojske, o mjerama odmazde nad stanovništvom i o situaciji na području zapadne i istočne Bosne za vrijeme od 24 sep- tembra do kraja oktobra 1943 godine — — — — —	439
Izveštaj Župske redarstvene oblasti od 1 oktobra 1943 god. o za- uzimanju Tuzle od strane jedinica NOV i o situaciji na po- dručju istočne Bosne, Hercegovine i južne Dalmacije — —	448
Pismo Stožera domobranske dobrovoljačke pukovnije u Tuzli od 1 oktobra 1943 god. komandantu Petog bosanskog NOU kor- pusa o potrebi saradnje pri zauzimanju Tuzle — — — — —	451
Izveštaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 2 oktobra 1943 god. o situaciji na području Župe — — — — —	452
Izveštaj Zapovjedništva Šeste oružničke pukovnije od 3 oktobra 1943 god. o situaciji na području Imotskog, Prozora, Jabla- nice i Konjica — — — — —	454
Izveštaj Četrnaeste pješачke pukovnije od 4 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na Bileću i o situaciji na području jugoistočne Hercegovine — — — — —	456
Izveštaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 4 oktobra 1943 god. o akcijama jedinica NOV i o njemačko-četničkoj saradnji u Hercegovini i na području Dubrovnika — — —	458
Izveštaj Velike župe u Mostaru od 5 oktobra 1943 god. o zauzi- manju Livna i Duvna od strane jedinica NOV i o disciplini kod ustaško-domobranskih posadnih jedinica — — — — —	460
Objašnjenje Četvrte gorske pukovnije od 6 oktobra 1943 god. u vezi sa zapoviješću njemačke komande za jugoistok o po- stupku sa ratnim zarobljenicima na teritoriji NDH — —	462
Izveštaj Zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 6 oktobra 1943 god. o zauzimanju Livna i Duvna od strane jedinica NOV	464
Izveštaj Zapovjedništva domobranske bojne u Gacku od oktobra 1943 god. o akcijama i borbama jedinica NOV na području Gacka — — — — —	465
Petnaestodnevni izvještaj Zapovjedništva oružničkog krila Mostar od 6 oktobra 1943 god. o situaciji na području Hercegovine	463
Uputstvo Zapovjedništva Trećeg zbornog područja od 7 oktobra 1943 god. o rasporedu i upotrebi oklopnih vozova — — —	475
Izveštaj Oružničke postaje u Gorici od 7 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na njemačku kolonu na putu Tre- binje—Bileća — — — — —	478
Izveštaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 8 oktobra 1943 god. o situaciji na području centralne i jugoistočne Bosne — — — — —	479

Izvještaj Pete oružničke pukovnije od 11 oktobra 1943 god. o vojno-političkoj situaciji na teritoriji južnog dijela Bosne — — — — —	481
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 11 oktobra 1943 god. o aktivnosti jedinica NOV u dolini r. Bosne i o situaciji oko Travnika — — — — —	467
Uputstvo Direkcije policije u Sarajevu od 12 oktobra 1943 god. o postupku sa Italijanima i njihovom imovinom — — — — —	489
Izvještaj Krilnog zapovjedništva u Mostaru od 13 oktobra 1943 god. o zauzimanju Posušja i G. Drežnice od strane jedinica NOV — — — — —	491
Izvještaj Kotarske oblasti u Stocu od 13 oktobra 1943 god. o evakuaciji njemačkih trupa iz Stoca, prilivu četničkih snaga i saradnji njemačko-četničkih jedinica — — — — —	492
Izvještaj Zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 14 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na Zenicu — — — — —	493
Izvještaj Oružničke postaje Konjic od 14 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na domobranske posade u Bradini, Lukač mostu i Brđanima — — — — —	495
Izvještaj Oružničke postaje Travnik od 18 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na Travnik i Dolac — — — — —	497
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 20 oktobra 1943 god. o aktivnosti jedinica NOV na području oblasti — — — — —	499
Izvještaj Oružničkog krilnog zapovjedništva u Mostaru od 21 oktobra 1943 god. o borbama jedinica NOV protiv četnika oko Gacka i Nevesinja i o napadu na oružničku postaju u Bjelemiću — — — — —	500
Izjava inženjera Kostanjšeka od 22 oktobra 1943 god. o zauzimanju rudnika Ljubije od strane jedinica NOV — — — — —	504
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 22 oktobra 1943 god. o zauzimanju Vareša od strane jedinica NOV i o situaciji oko Sarajeva, Travnika, Breze i Kaknja — — — — —	506
Izvještaj Oružničkog krilnog zapovjedništva u Mostaru od 23 oktobra 1943 god. o borbama jedinica NOV protiv Njemaca u Posušju — — — — —	507
Izvještaj nadporučnika Antuna Cvjetka iz Pete oružničke pukovnije od 23 oktobra 1943 god. o represalijama Nijemaca nad stanovništvom sela Hotičina i stanja u okolini Pala — — — — —	503
Izvještaj Kotarske oblasti u Stocu od 23 oktobra 1943 god. o borbama jedinica NOV protiv Nijemaca i četnika u Stolačkom srezu — — — — —	510
Izvod iz izvještaja Zapovjedništva Šeste oružničke pukovnije za drugu polovinu oktobra 1943 god. o situaciji na području oružničkih krila Mostar i Dubrovnik — — — — —	511
Izvještaj Zapovjedništva Šeste oružničke pukovnije od 25 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na domobranske položaje oko Trebinja i o demoralizaciji četničko-domobranskog starješinskog sastava — — — — —	525
Izvještaj Oružničkog krstarećeg odjela Prozor od 25 oktobra 1943 god. o pljački stoke u s. Heljdovi od strane jedinica 369 legionske divizije — „Vražje“ — — — — —	528

	Strana
Izvještaj Glavnog zapovjedništva oružništva od 26 oktobra 1943 god. o zauzimanju Bosanske Dubice od strane jedinica NOV	529
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 27 oktobra 1943 god. o dejstvima i pokretima jedinica NOV na području Velike župe Vrhbosna — — — — — — — — — —	531
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 27 oktobra 1943 god. o napadu jedinica NOV na komunikaciju Kiseljak—Buzovača—Travnik i na domobranske položaje sjeveroistočno od Sarajeva — — — — — — — — — —	533
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Travniku od 31 oktobra 1943 god. o situaciji na području Visokog, Zenice, Fojnice i Travnika — — — — — — — — — —	535
Opšta bojna relacija Drugog domobranskog zbora o dejstvima jedinica u mjesecu oktobru 1943 godine — — — — — — — —	539
Opšta bojna relacija Trećeg zbornog područja za oktobar 1943 god.	551

T e h n i č k i   u r e d n i k

Džinić Dragoslav, major

K o r e k t o r i :

Sotirović Siniša

Đurović Milanka

Rukopis predat u štampu septembra 1957 god.

Štampanje završeno marta 1958 god.

Tiraž 3.500 primeraka

Štampa Novinsko-izdavačko preduzeće „Kultura“, Beograd Makedonska 4

I S P R A V K A

Strana	Red	Stoji	Treba
100	9 odozdo	o. mj. v Stab	o. mj., a Stab
125	14 odozdo	Tako su	Tako se
130	14 odozdo	pravca	pravci
193	5 odozgo	prima potpisuje	prima i potpisuje
322	10 odozdo	ratnog	sitnog
417	1 odozgo	negaznih	negaznih
423	12 odozgo	UDARGNIŠTVO:	UDARNIŠTVO
503	19 odozdo	košor	košar
555	17 odozdo	keji	koju
557	12 odozgo	Bačević	Bačović
564	25 odozdo	-janski	-janjski
565	26 odozdo	Petar Petar — 347;	Petar Vojnović — 347;
568	20 odozdo	275, 325;	275, 325, 347;
570	11 odozgo	se	sa